PLANUL PENTRU DEZVOLTARE REGIONALĂ AL REGIUNII VEST

2021 2027

ADRVEST

CUPRINS:

ANALIZA SOCIO-ECONOMICĂ A REGIUNII VEST

1. LOCALIZARE GEOGRAFICĂ ȘI CADRU NATURAL 3

1.1. LOCALIZARE ȘI DIVIZIUNI ADMINISTRATIVE 3
1.2. RELIEFUL 5
1.3. CLIMA 9
1.4. HIDROGRAFIA ȘI RESURSELE DE APĂ 11
1.5. SOLUL ȘI RESURSELE SALE 15
1.6. RESURSELE SUBSOLULUI 18

2. EVOLUŢIA POPULAŢIEI ŞI POTENŢIALUL DEMOGRAFIC 20

2.1. EVOLUȚIA POPULAȚIEI ȘI POTENȚIALUL DEMOGRAFIC 20
2.2. SĂNĂTATEA 33
2.3. EDUCAȚIA 48
2.4. GRADUL DE SĂRĂCIE ȘI ASISTENȚA SOCIALĂ 69

3. INFRASTRUCTURA 74

3.1. INFRASTRUCTURA DE TRANSPORT 74
3.2. INFRASTRUCTURA DE UTILITĂȚI 94
3.3. FONDUL DE LOCUINȚE ȘI EFICIENȚA ENERGETICĂ 106

4. MEDIU 115

4.1. CALITATEA FACTORILOR DE MEDIU 115
4.2. BIODIVERSITATEA ȘI PROTECȚIA NATURII 120
4.3. GESTIONAREA DEȘEURILOR 124
4.4. RISCURI TEHNOLOGICE ȘI SURSE MAJORE DE POLUARE 127

5. ECONOMIA 129

5.1. PRODUSUL INTERN BRUT 132
5.2. PRODUCTIVITATEA MUNCII 134
5.3. ÎNTREPRINDERILE 135
5.4. EXPORTURI ȘI IMPORTURI 145
5.5. SALARIAȚII ȘI SALARIUL MEDIU 147
5.6. VENITURI MEDII LUNARE PE O GOSPODĂRIE 150
5.7. INVESTIȚIILE STRĂINE DIRECTE 152
5.8. STRUCTURI SUPORT PENTRU AFACERI 155

6. CERCETARE, DEZVOLTARE ȘI INOVARE 157

6.1. PERFORMANȚA INOVĂRII ÎN ROMÂNIA ȘI REGIUNEA VEST 157
6.2. INDICATORI PRIVIND CDI 162
6.3. INFRASTRUCTURA DE SUPORT PENTRU ACTIVITATEA DE CDI 180

7. TURISM 184

7.1. TENDINȚE ÎN DEZVOLTAREA TURISMULUI 184
7.2. PATRIMONIUL NATURAL PROTEJAT 184
7.3. PATRIMONIUL CULTURAL MATERIAL ȘI IMATERIAL 188
7.4. TIPURILE DE TURISM 199
7.5. INFRASTRUCTURA TURISTICĂ 205

7.6. CIRCULAȚIA TURISTICĂ 218
7.7. MICROANALIZĂ A STAȚIUNILOR ȘI AREALELOR TURISTICE DIN REGIUNEA VEST 222

8. DEZVOLTARE URBANĂ 240

8.1. TENDINȚE ÎN DEZVOLTAREA URBANĂ 240
8.2. POLITICA DE DEZVOLTARE URBANĂ ÎN ROMÂNIA 242
8.3. STRUCTURA SISTEMULUI URBAN 244
8.4. DENSITATEA POPULAȚIEI URBANE 246
8.5. SUPRAFAȚA INTRAVILANĂ A ORAȘELOR 247
8.6. ZONE FUNCȚIONALE URBANE 248
8.7. SPAȚIILE VERZI DIN MEDIUL URBAN 250

9. DEZVOLTARE RURALĂ 255

10.1. SPAȚIUL RURAL DIN REGIUNEA VEST 255
10.2. AGRICULTURA DIN REGIUNEA VEST 258
10.3. STRUCTURA TERENURILOR AGRICOLE 261
10.4. CULTIVAREA PLANTELOR 263
10.5. CREȘTEREA ANIMALELOR (ZOOTEHNIA) 270
10.6. ÎMBUNĂTĂȚIRI FUNCIARE 273
10.7. INFRASTRUCTURA AGRICOLĂ 274
10.8. SILVICULTURA 277

10. ZONE MINIERE ȘI ORAȘE INDUSTRIALE PROPUSE PENTRU FONDUL DE TRANZIȚIE JUSTĂ (FTJ) 278

10.1. JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN – POTENȚIALE ZONE BENEFICIARE DE FINANȚARE PRIN FTJ 278
10.2. JUDEȚUL HUNEDOARA – POTENȚIALE ZONE BENEFICIARE DE FINANȚARE PRIN FTJ 294

ANALIZA SWOT 313

STRATEGIA REGIONALĂ PENTRU DEZVOLTARE 2021-2027 336

ROLUL STRATEGIEI 336

REGIUNEA VEST 2020 – UNDE SUNTEM? 337

REGIUNEA VEST 2030 – UNDE NE DORIM SĂ FIM? 340

VIZIUNE: 340

PILONUL 1 ECONOMIE PROSPERĂ, COMPETITIVĂ, BAZATĂ PE INOVARE 343
PILONUL 2. TRANZIŢIE VERDE ŞI SCHIMBĂRI CLIMATICE 355
PILONUL 3. ACCESIBILITATE 366
PILONUL 4. EDUCAŢIE, SĂNĂTATE ŞI SISTEME SOCIALE PERFORMANTE 375
PILONUL 5. SUSTENABILITATE PRIN TURISM ŞI CULTURĂ 391
PILONUL 6. DEZVOLTARE URBANĂ DURABILĂ 403
PILONUL 7. TRADIŢIE ŞI DIVERSIFICARE ÎN MEDIUL RURAL 413

MONITORIZAREA PDR 2021-2027 418

CORELAREA STRATEGIEI PDR VEST CU ORIENTĂRILE EUROPENE, NAȚIONALE 426

ESTIMAREA NECESITĂȚILOR DE FINANȚARE 431

PROCESUL PARTENERIAL 434

1. LOCALIZARE GEOGRAFICĂ ȘI CADRU NATURAL

1.1. Localizare și diviziuni administrative

Localizare

Regiunea de dezvoltare Vest este una dintre cele 8 regiuni administrative ale României (NUTS II). Localizată în **partea de vest** a țării, este traversată de paralelele de 45° şi 46° latitudine nordică şi de meridianele de 21° și 23° longitudine estică**.**

Regiunea Vest este situată **la graniţa** cu **Ungaria şi Republica Serbia**, și se învecinează în România cu Regiunile de dezvoltare Centru, Nord Vest și Sud Vest. Regăsim în regiune și **punctul extrem vestic** al României - Comuna Beba Veche, județul Timiș.

Harta 1 – Localizarea Regiunii Vest în Europa

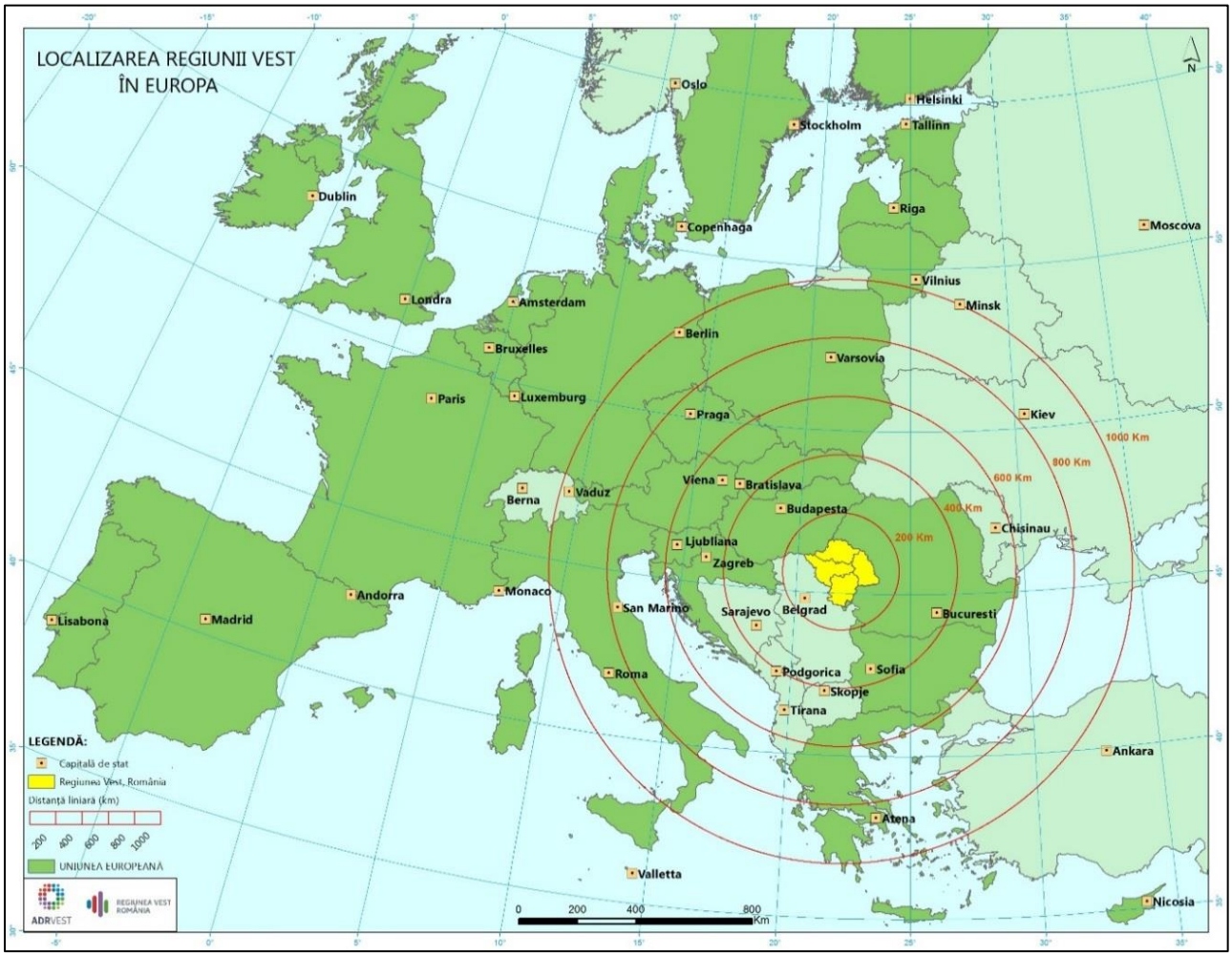

Suprafață

Regiunea Vest are o **suprafaţă** de **32.034 km²**, ocupând **13,4%** din România. Ca și mărime se poate compara cu țări ca Republica Moldova sau Belgia.

În ceea ce privește diferențele în termeni de suprafață față de celelalte regiunii din România, se poate observa că cu excepția Regiunii București-Ilfov, toate regiunile sunt în jurul valorii de 30.000 km², cu punctele extreme Regiunea Nord-Est (36.853 km²), respectiv Regiunea Sud-Vest (29.206 km²).

Dintre județele regiunii, cea mai întinsă suprafață este a județului Timiș, care ocupă **locul întâi pe țară ca întindere**.

Tabelul 1. Suprafață județe Regiunea Vest

	Suprafață (km²)	Procent
ROMÂNIA	**238.397**	100%
Regiunea VEST	**32.034**	**13,4%**
Arad	7.754	3,25%
Caraș-Severin	8.532	3,58%
Hunedoara	7.072	2,97%
Timiș	8.692	3,65%

Diviziuni administrativ – teritoriale

Regiunea Vest are **4 județe** componente: **Arad, Caraș-Severin, Hunedoara și Timiș.**

Judeţul Arad este delimitat la sud de Timiș, la nord de județele Bihor și Alba, iar la est de județul Hunedoara. În partea de vest se învecinează cu Ungaria. Puncte de trecere a frontierei sunt la Nădlac și Turnu. **Orașul Arad** este municipiul reședință de județ.

Judeţul Caraș-Severin se învecinează la nord-vest cu judeţul Timiş, la nord-est cu judeţul Hunedoara, la est cu judeţul Gorj, la sud-est cu judeţul Mehedinţi, iar în partea de sud-vest cu Serbia. Graniţa de stat are o lungime totală de 134 km, din care 64 km graniţă fluvială reprezentată de fluviul Dunărea. Puncte de trecere a frontierei sunt la Moldova Nouă (cu bacul) și la Naidăș. Capitala județului este municipiul reședință de județ **Reșița.**

Judeţul Hunedoara se învecinează la nord-vest şi vest cu judeţul Arad, la vest cu judeţul Timiş şi judeţul Caraş-Severin, la sud cu judeţul Gorj, la sud-est cu judeţul Vâlcea, iar la nord şi nord-cu judeţul Alba. Capitala judeţului este municipiul reşedinţă de judeţ **Deva.**

Judeţul Timiş este cel mai vestic judeţ al României. Se învecinează la vest cu Ungaria şi la sud-vest cu Serbia, legătura fiind asigurată de punctele de trecere a frontierei de la Cenad, respectiv cele de la Stamora Moraviţa şi Jimbolia. La nord, judeţul Timiş se învecinează cu judeţul Arad şi la sud-est cu Caraş-Severin. **Orașul Timișoara** este municipiul reședință de județ.

Conform organizării administrative a teritoriului României (Legea 2/1998 privind organizarea administrativ teritorială a României), în Regiunea Vest sunt **42 de orașe,** din care **12 municipii**, **281 comune și 1327 sate**.

Cel mai mare și mai important oraș al Regiunii este **Municipiul Timișoara**, care este și cel de-al treilea oraș al României după numărul de locuitori.

Regiunea Vest este traversată de 2 coridoare prioritare europene de transport: Orient-Est Mediterana și Rin-Dunăre. De asemenea, orașul Moldova Nouă este singurul port la Dunăre din Regiunea Vest.

Harta 2 – Orașe, municipii, comune Regiunea Vest

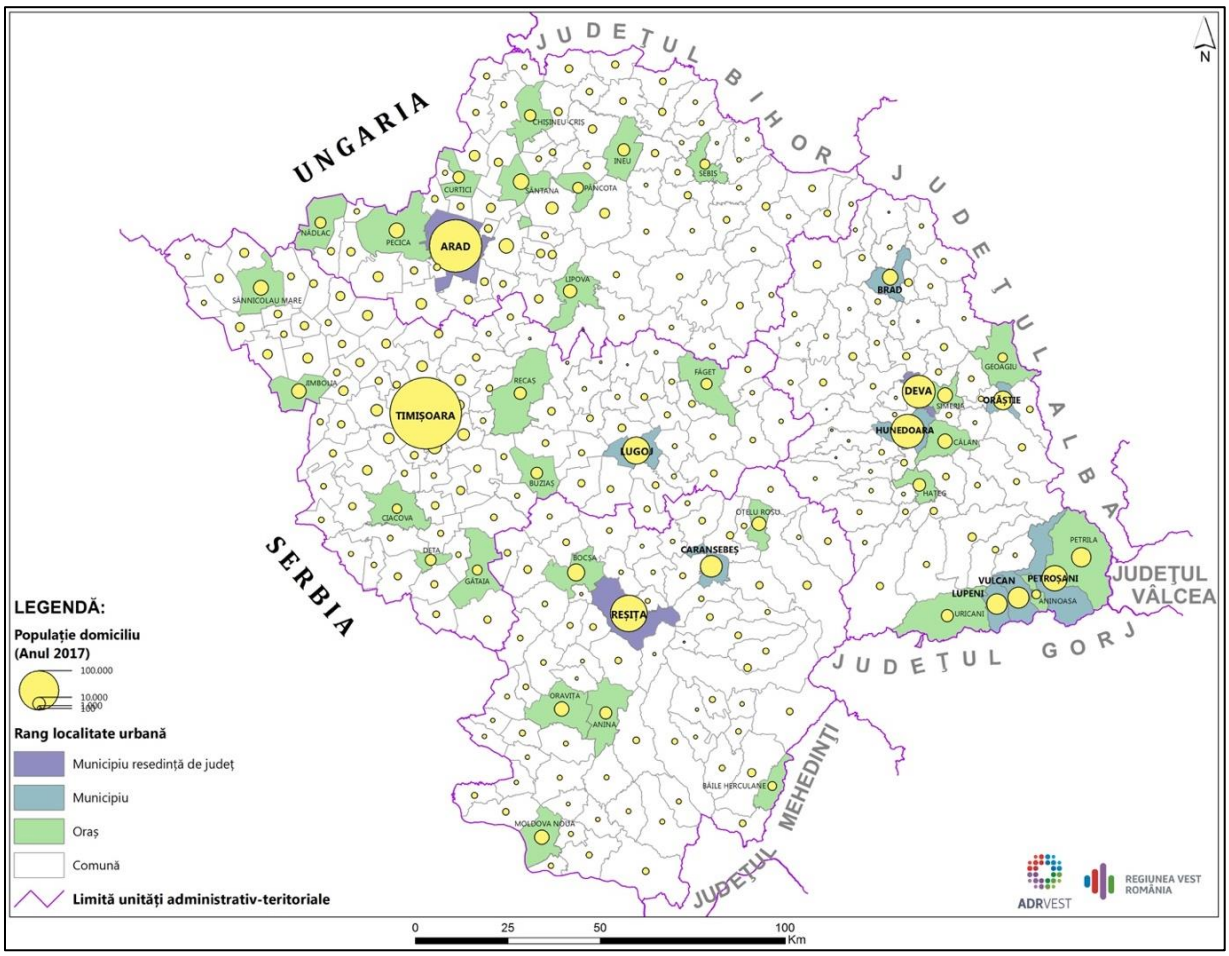

1.2. Relieful

Regiunea Vest are un **cadru natural variat**, distribuit armonios în zone de câmpie, deal şi munte, care urcă în trepte de la vest la est.

Altitudinea maximă este înregistrată în **Vf. Parângu Mare** (**2519 m**), iar altitudinea minimă în zona **Moldova Nouă** (**62 m**).

Munții

Relieful muntos al regiunii face parte din lanțul **Carpaţilor Meridionali** şi al **Carpaţilor Occidentali.**

Carpaţii Meridionali sunt compuşi din unitățile montane **Parâng** (Munţii Parâng, Munţii Şureanu, Munţii Orăştiei) şi **Retezat-Godeanu**

(Munţii Retezat, Munţii Godeanu, Munţii Ţarcu, Munţii Vâlcan, Munţii Cernei, Munţii Mehedinţi).

Cel mai înalt vârf montan din regiune este **Vf. Parângu Mare – 2.519 m** (Munţii Parâng), care este și cel de-al patrulea vârf din punct de vedere al înălțimii din România. Următoarele două vârfuri ca înălțime sunt: **Vf. Peleaga – 2.509 m**, **Vf. Retezat – 2.482 m** (Munţii Retezat).

Cei mai înalți munți din Regiunea Vest: Vârful Parângul Mare (imaginea 1 - stânga); Vârful Peleaga (imaginea 2 - dreapta)

Sursa: Wikipedia

Reprezentativi pentru regiune sunt **Munții Retezat,** care sunt considerați "bijuteria arcului carpatic"[1] fiind considerat cel mai complex și grandios masiv din Carpați. Originalitatea sa constă în existența a peste 20 de vârfuri mai înalte de 2.000 m (**regiunea muntoasă cea mai înaltă din țară**) precum și a 80 de lacuri printre care și **cel mai mare lac glaciar din țară - lacul Bucura și cel mai adânc lac glaciar - lacul Zănoaga.** Biodiversitatea sa foarte bogată a contribuit la declararea unei bune a părți a teritoriului său **Parc Natural (primul parc natural din România).**

Carpaţii Occidentali sunt reprezentaţi de **Munţii Banatului** (Munţii Semenic, Munţii Aninei, Munţii Locvei, Munţii Dognecei, Munţii Almăjului), **Munţii Poiana Ruscă** şi **Munţii Apuseni** (Munţii Zărandului, Munţii Codru Moma, Munţii Metaliferi, Munţii Bihorului). Comparativ cu înălţimile înregistrate în Carpaţii Meridionali, în Carpaţii Occidentali altitudinile scad drastic cu aproximativ 1.000 m.

Cele mai însemnate vârfuri sunt: **Vf. Găina – 1.486 m** (Munții Apuseni), **Vf. Piatra Goznei - 1447 m** (Munţii Semenic) şi **Vf. Padeşu - 1.374 m** (Munţii Poiana Ruscă).

În Munţii Banatului se află **cel mai întins masiv carstic din România**, masa de calcar dezvoltându-se de-a lungul unei fâşii de la Reşiţa până la Dunăre.

Între culmile muntoase se profilează **depresiuni montane şi culoare de văi despărţitoare** precum: Depr. Brad-Hălmagiu, Depr. Gurahonţ, Depr. Zărandului, Depr. Almăjului (Bozovici), Depr. Caraş-Ezeriş, Depr. Liubcova, Depr. Domaşnea-Mehadia, Culoarul Mureşului, Culoarul Bistrei, Culoarul Timiş-Cerna şi Defileul Dunării.

[1] www.welcometoromania.ro

Harta 3 – Harta fizio-geografică a Regiunii Vest

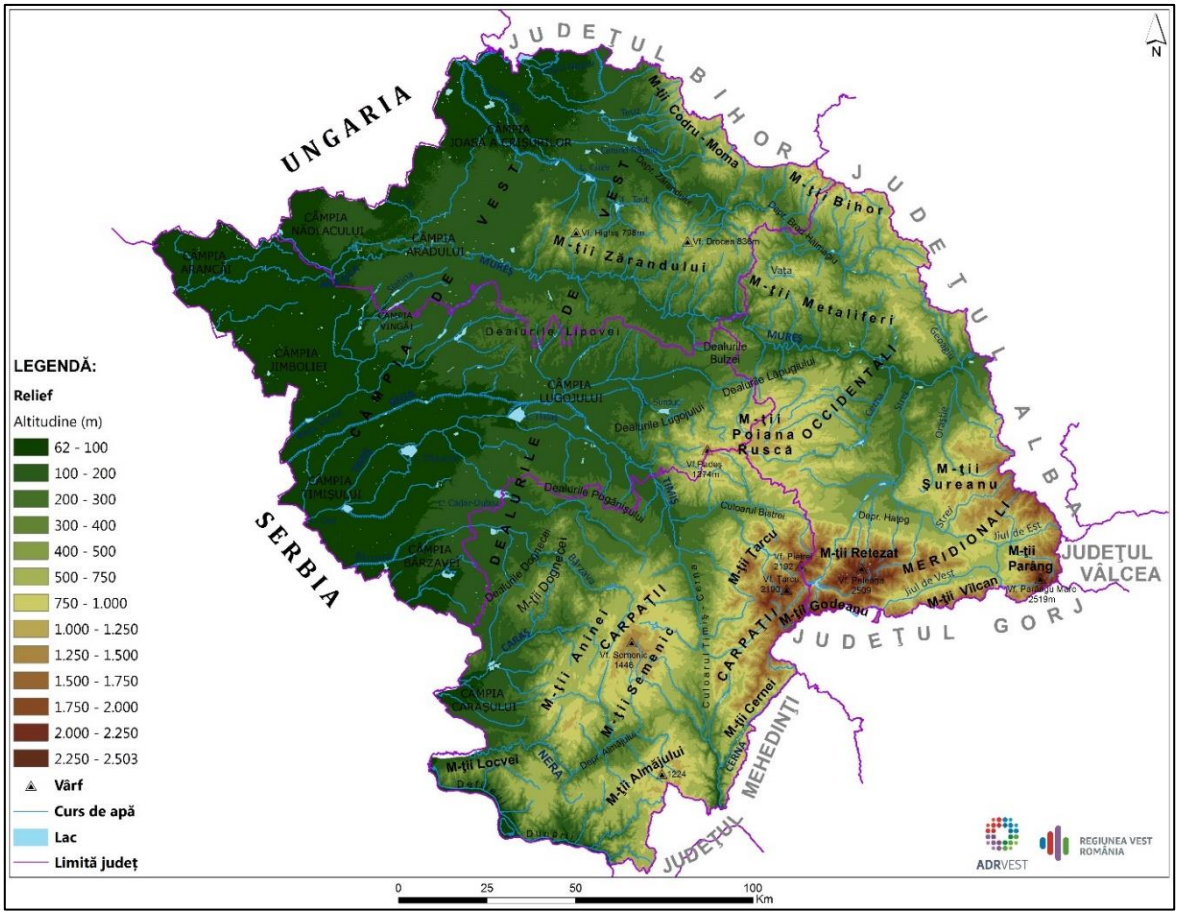

Dealurile Regiunii Vest

Dealurile din Regiunea Vest fac parte din **Dealurile Banatului** şi **Crişanei**, subunităţi ale **Dealurilor de Vest**. Acestea formează o linie continuă la extremitatea nord-vestică a Munţilor Codru-Moma şi pe versantul nordic al Munţilor Zărandului.

Dealurile Banatului au ca şi trăsătură distinctă caracterul discontinuu. Ele se constituie ca o treaptă de tranziţie între zona montană reprezentată de Munţii Banatului şi Munţii Poiana Ruscă şi sectoarele mai joase, de câmpie, dinspre vest. Dintre cele mai importante unităţi deluroase sunt: Dealurile Surducului şi Dealurile Lăpugiului la vest şi nord-vest de Munţii Poiana Ruscă, Dealurile Pogănişului (Sacoşului sau Buziaşului), Dealurile Tirolului (Doclinului) şi Dealurile Oraviţei la nord şi nord-vest de Munţii Banatului.

Dintre unităţile deluroase incluse **Dealurilor Crişanei** de pe teritoriul Regiunii Vest se pot aminti: Dealurile sau Piemontul Codrului, la contactul cu Munţii Codru-Moma, o fâşie îngustă de dealuri înalte de 200-300 m; Dealurile Cuedului şi Cigherului, o treaptă deluroasă de 200-300 m şi Dealurile Lipovei (sectorul cel mai extins din Dealurile de Vest).

Zonele de câmpie

Zonele de câmpie din Regiunea Vest predomină în judeţele Timiş şi Arad și aparţin **Câmpiei de Vest**, care face parte din Marea Câmpie a Tisei.

Câmpia de Vest are aspectul unei fâşii înguste de 15-75 km și se prezintă, de la nord la sud, ca o succesiune de zone joase şi zone înalte cu intrânduri în zona colinară de la est, sau prezentând contact direct cu munţii, (contactul dintre Munţii Zărandului şi Câmpia Aradului). Sectoarele joase (Câmpia Joasă a Timişului, Câmpia Crişului Alb, Câmpia Jimboliei, Câmpia Arancăi, Câmpia Bârzavei) au caracter de subsidenţă şi o remarcabilă netezime, fiind inundabile în trecut, azi având o amplă reţea de diguri şi canale de drenaj. Sectoarele mai înalte (Câmpia Aradului, Câmpia Gătaiei, Câmpia Cermeiului, Câmpia Vingăi) au de regulă tot caracter de subsidenţă şi apar chiar la contactul cu dealurile, respectiv munţii.

Câmpia de Vest este a doua mare regiune agricolă a ţării şi posedă numeroase resurse naturale (petrol, gaze naturale, roci de construcţie, izvoare termale şi minerale).

Influența reliefului asupra dezvoltării Regiunii Vest

Dispunerea reliefului în trepte, cu altitudini care scad dinspre est spre vest, creează la nivelul regiunii **două areale distincte**, în interiorul cărora activitățile socio-economice sunt influențate puternic. Parametrii morfometrici care caracterizează condițiile locale de relief sunt altitudinea, panta și gradul de fragmentare, aceștia indicând dimensiunea intervențiilor și potențiale direcții de dezvoltare ale regiunii în ceea ce privește rețeaua de așezări și spectrul economic.

Relieful montan este prezent cu precădere în județele Hunedoara și Caraș-Severin și doar parțial în estul județelor Arad și Timiș. Altitudinea de peste 1.800 m creează un relief masiv, cu un grad de fragmentare relativ redus, traversat numai de-a lungul unor văi sau culoare depresionare. Pantele mari, de peste 5 grade ridică probleme în construirea clădirilor și a căilor de acces. Altitudinea are un rol esențial în dinamica spațială a localităților, impunând contraste puternice între localitățile situate în zone montane și cele din spații depresionare sau de câmpie. În arealul montan al regiunii, se remarcă concentrări umane, cu dimensiuni variabile mai ales în depresiuni (Petroșani, Hațeg) sau de-a lungul unor văi sau culoare depresionare (Bârzava, culoarul Timiș-Cerna). Tot de-a lungul văilor sau culoarelor depresionare, regiunea este străpunsă de principalele căi de comunicații.

Relieful montan, prin caracterul restrictiv îngreunează dezvoltarea localităților, acestea neavând un spațiu substanțial în care să își extindă limitele și micșorează deopotrivă zonele de influență ale orașelor. Accesul rutier și feroviar se realizează cu dificultate în areale montane. Gradul de penetrare al zonei montane este relativ scăzut, concentrând-se de-a lungul unor cursuri mari de apă (Mureș, Jiu, Timiș, Bârzava) și limitează mișcarea în teritoriu a populației. Apar astfel **areale izolate**, greu accesibile, **cu impact negativ asupra mediului economic (Depresiunea Petroșani, Anina)**. Județele Hunedoara și Caraș-Severin sunt traversate de căi de comunicații majore pe direcțiile Nord-Sud și Est-Vest din cauza dispunerii reliefului, în timp

ce județele Arad și Timiș sunt traversate de rute importante sub formă radiară, care converg spre cei doi poli.

În partea centrală a regiunii, se desfășoară de la Nord spre Sud o **zonă deluroasă**, de interferență între munte și câmpie, cu un caracter discontinuu. Dealurile, prin caracteristicile proprii, altitudini mai scăzute și pante mai reduse, nu au un impact puternic asupra dezvoltării spațiale a localităților, dar permit celor rurale o creștere a dimensiunii și o diversificare a activităților economice. Axele rutiere si feroviare traversează dealurile de-a lungul văilor râurilor, mai ales de la Est spre Vest.

Partea de Vest a regiunii, reprezentată de **Câmpia de Vest**, cu un relief relativ neted, cu pante reduse și altitudini joase reprezintă un spațiu propice dezvoltării unor activități socio-economice complexe. În acest areal, barierele naturale sunt mult reduse, astfel că localitățile și căile de comunicații cresc în dimensiuni.

Caracterul favorabil al reliefului de câmpie se poate observa atât la nivelul așezărilor urbane cât al celor rurale. Localitățile nu mai sunt constrânse de limitările spațiale fizice și ajung la cele mai mari dimensiuni ale regiunii (Timișoara și Arad), iar localitățile rurale depășesc frecvent 3.000-5.000 de locuitori, având o vatră puternic conturată. Axele de comunicații în zona de câmpie au o extensiune mult mai mare față de zona montană. Așezările din județele Arad și Timiș sunt conectate prin drumuri și căi ferate care au densități mai ridicate, permițând o mobilitate ridicată a populației în teritoriu și o dinamică sporită a mediului economic.

Securitatea seismică este unul dintre factorii importanță care determină dezvoltarea sustenabilă a infrastructurii socio-economice a oricărei țări cu potențial seismic ridicat, așa cum este și România. Regiunea Vest este în raza de acțiune a cutremurelor crustale din zona Banat, Mildova Nouă, Voiteg, a cutremurelor de adâncime din zona seismică Vrancea, dar și a cutremurelor de suprafață din nordul Serbiei care prin efectele lor pot contribui la afectarea noilor dezvoltări din infrastructura strategică a regiunii.

În acest sens, prin identificarea unor măsuri menite să conducă la reziliența clădirilor civile și industriale, a podurilor și barajelor, a infrastructurii din energie, petrol și gaze și a infrastructurii de transport, pagubele pot fi semnificativ reduse.

Protejarea mediului și a comunităților în fața geohazardelor care influențează traiul zilnic pot afecta dezvoltarea locală și regională.

1.3. Clima

Cea mai mare parte a Regiunii Vest cade sub incidenţa **climatului temperat continental de tranziţie**, cu influenţe oceanice şi submediteraneene.

Influențele submediteraneene sunt caracterizate prin **ierni blânde și regim pluviometric mai bogat** (mai ales toamna). Influențele continentale determină temperaturi mai moderate și precipitații mai bogate. Treptele de altitudine au o mare influență asupra nuanțărilor climatice, în zona înaltă determinând un climat montan mai răcoros, cu umezeală mare în tot timpul anului.

Temperaturi medii anuale

Temperatura medie multianuală oscilează între **10-12 ºC**, cu valori mai ridicate în Câmpia de Vest şi de-a lungul Dunării. Odată cu altitudinea, valorile scad progresiv, atingând 3,7ºC la staţia Semenic (1.400m) şi -0,5ºC la staţia Ţarcu (2.180m), sau pot atinge valori de aproximativ -2ºC în Munţii Parâng şi Retezat.

Temperatura medie anuală de vară (iulie) are valori diferenţiate: în unităţile Câmpiei de Vest, izoterma de vară are valori medii de **21°- 23°C**, în zona Dealurilor de Vest şi a munţilor mai scunzi din Munţii Banatului, valori medii de 18° – 21°C, în vreme ce zona montană înaltă se caracterizează prin valori termice de vară de sub 18° C.

Temperatura medie anuală de iarnă (ianuarie) se diferențiază tot în funcție de relief. Iernile cele mai blânde (**-1°- +1°C**), se înregistrează în sudul şi centrul Câmpiei Timişului, de-a lungul văii Timişului şi parţial a Begăi.

Iernile călduţe (-1° - -3°C) sunt specifice celorlalte unităţi de câmpie, a zonelor de deal şi de munţi joşi, iar iernile relativ reci (-3° - -5°C) caracterizează zonele montane mijlocii (sub 1.500 m). Valoarea cea mai scăzută (sub -5°C) este caracteristică crestelor muntoase înalte din Carpaţii Meridionali (M-ţii Retezat, M-ţii Godeanu, M-ţii Parâng, M-ţii Ţarcu).

Precipitații

Cantitatea medie multianuală a precipitaţiilor depăşeşte 600 mm în partea sudică şi estică (Timişoara: 631 mm, Lipova: 623 mm) şi chiar 700 mm la contactul cu unitatea deluroasă (Făget: 737 mm). Optimul pluviometric se situează la altitudini medii (1.200-1.600 m), mai ales dacă versanţii au expoziţie vestică. Astfel se explică valorile mari ale precipitațiilor de la staţia Semenic – 1.259 mm (1.400 m), respectiv Vf. Ţarcu – 1.151 mm (2.190 m). Precipitațiile scad la înălţimi mai mari.

Schimbări climatice

În ultimii 20 de ani, **schimbările climatice** sunt evidente și reprezintă o realitate, efectele lor negative fiind resimțite atât în plan economic, cât și social. Pornind de obiectivele UE de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră pentru anul 2020, la nivel național a fost adoptată *Strategia Națională privind Schimbările Climatice 2013-2020*, în care sunt menționate două componente cheie ale efortului climatic: cel de prevenire şi combatere a efectelor schimbărilor climatice (prin acţiuni destinate reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră – emisii GES) şi cel de adaptare adecvată şi cu daune minime în contextul creat de schimbările climatice deja în curs.[2]

La nivel local, schimbările climatice „vor influenţa ecosistemele, aşezările omeneşti şi infrastructura" datorită modificărilor de temperatură și precipitații care vor conduce la

[2] http://mmediu.ro/categorie/strategia-nationala-privind-schimbarile-climatice-rezumat/171

„evenimente meteorologice extreme cum ar fi valurile de căldură, secetă, viituri și altele asemenea vor fi mai frecvente, cu o intensitate crescută şi, în consecinţă, cu riscuri mai mari pentru pagube semnificative asociate."[3]

În România, se observă o creștere a numărului **fenomenelor meteorologice extreme,** prin creșterea numărului avertizărilor emise de către Agenția Națională de Meteorologie cu privire la apariția unor fenomene meteorologice extreme.[4] În perioada 2015-2017, numărul de avertizări crescând de la 2.261 (anul 2015), la 3.693 avertizări (anul 2016), și la 4.211 avertizări (anul 2017). Din avertizările emise în anul 2017, 86,7% au fost de cod galben, 13,2% de cod portocaliu și 0,1% de cod roșu.

Conform Serviciului Regional de Prognoză a Vremii Timișoara, în anul 2017 au fost emise 701 avertizări (16,6% din total România), 87,6% fiind de cod galben (peste media România) și 12,4% fiind de cod portocaliu. În intervalul 2016-2017[5], rata de creștere a avertizărilor, la nivel regional, a fost de 17%, peste media de la nivel național (12%).

Pentru perioada 2021-2027 eforturile la nivel european de combatere a schimbărilor climatice se vor intensifica. În decembrie 2019, liderii UE au aprobat obiectivul **realizării unei UE neutre din punct de vedere climatic până în 2050**.[6] În acest context, o pondere importantă din fondurile Politicii de Coeziune vor fi alocate Obiectivului de Politică 2: O Europă mai verde, fără emisii de carbon, punerea în aplicare a Acordului de la Paris și investiții în tranziția energetică, energia din surse regenerabile și combaterea schimbărilor climatice.

1.4. Hidrografia și resursele de apă

Ape curgătoare

Principalele **cursuri de apă** curgătoare ce traversează Regiunea Vest sunt: Dunărea, Mureşul, Crişul Alb, Crişul Negru, Bega, Timiş, Caraş, Nera, Cerna şi Jiul.[7] Toate cursurile de apă ale regiunii sunt afluente fluviului Dunărea. Râurile Crişul Alb, Crişul Negru, Mureş, Bega, Timiş, Bârzava, Caraş şi Nera au şi **caracter transfrontalier**, trecând în Ungaria şi/sau Serbia.

Cel mai important și mai mare curs permanent de apă care drenează teritoriul Regiunii Vest este **fluviul Dunărea**, care intră în ţară la Baziaş şi parcurge pe teritoriul României o distanţă de 1.075 km, din care **60 km parcurşi pe teritoriul**

[3] Strategia naţională a României privind schimbările climatice 2013 – 2020, p.34 http://mmediu.ro/app/webroot/uploads/files/Strategia-Nationala-pe-Schimbari-Climatice-2013-2020.pdf

[4] Rapoartele anuale ale ANM, http://www.meteoromania.ro/despre-noi/raport-anual/

[5] Cele mai actuale date de la nivel regional

[6] Pactul Ecologic European, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

[7] Administrativ rețeaua hidrografică este administrată de Administrații Bazinale, Regiunii Vest suprapunându-i-se patru administrații: Crișuri, Mureș, Banat și Jiu

Regiunii Vest[8]**, în județul Caraș-Severin**. Defileul Dunării are o importanţă ridicată pentru regiune, atât din punct de vedere al transportului (fiind el însuși un coridor TEN-T), dar și industrial şi turistic. Cu toate acestea, lipsa conectivității adecvate a infrastructurii la portul Moldova Nouă de pe Dunăre din Regiunea Vest se translatează într-un nivel scăzut de dezvoltare socio-economică a zonei adiacente Dunării.

Lacuri

Lacurile din Regiunea Vest sunt reprezentate de **lacuri naturale** și **lacuri de acumulare**.

Lacurile naturale sunt situate în special în zonele montane ale regiunii și ele pot fi de tip **carstic** precum: Lacul Dracului (în Cheile Nerei) şi Ochiul Beiului (Beuşniţa), Lacul Coronini.

În Regiunea Vest sunt și **lacuri glaciare:** cum ar fi: Iezerul Ţarcu, Pietrele Albe (Munţii Ţarcu), Tăul Mare, Tăul Mic, Tăul Negru, Tăul Porţii, **Bucura (cel mai mare lac glaciar din țară**), **Zănoaga Mare** (**cel mai adânc lac din țară**), Judele, Slăveiul, Stănişoara, Ţapului, Galeşul (Munţii Retezat), Gâlcescu, Roşiile, Zăvoaiele, Mândra, Deneş (Munţii Parâng), Iezerul Mare şi Iezerul Mic (Munţii Şureanu).

Lacurile naturale din Regiunea Vest nu sunt valorificate din punct de vedere turistic, nefiind amenajate. Majoritatea dintre ele fac parte din trasee turistice montane și au un potențial mare de atragere turiști.

Cele mai cunoscute din regiune sunt Ochiul Beiului și Lacul Bucura.

În urma unor lucrări hidrotehnice de anvergură a apărut un număr însemnat de **lacuri de acumulare**, pe aproape toate râurile importante ale regiunii. Astfel, se pot aminti: Porţile de Fier (Dunăre), Gozna, Văliug, Secu, Bârzava (Bârzava), Trei Ape, Hitiaş (Timiş), Poiana Mărului (Bistra Mărului), Surduc (Gladna), Herculane şi Valea lui Iovan (Cerna), Taria (Taria), Teliuc sau Cinciş (Cerna hunedoreană), Valea de Peşti (Jiu), Gura Apelor, Haţeg (Râul Mare), Pogăniş (Pogăniş), Tauţ (în bazinul Cigherului), Pădureni.

Lacurile naturale și de acumulare au un potențial turistic important, în prezent fiind valorificate lacuri precum Surduc, Văliug, Secu, Tauț, etc.

Imaginea 3 – Lacul Ochiul Beiului

Sursa: Wikipedia

Imaginea 4 – Lacul Bucura (Munții Retezat)

Sursa: Travel.ro

[8] Judeţele Patriei – Judeţul Caraş-Severin, 1981

Riscul de producere a inundațiilor

România este una din țările europene cu cel mai mare **risc de producere a inundațiilor**, anual prejudiciile fiind de aproximativ 140 milioane EUR pentru economia națională.[9] Îndeosebi, în Regiunea Vest, județele Arad și Timiș sunt predispuse la apariția inundațiilor, iar în lipsa unor lucrări de infrastructură, anual au loc pierderi economice importante.

Harta de mai jos reprezintă sectoarele de apă cu risc potențial semnificativ la inundații, observându-se **un risc pe aproape toate râurile majore din regiune**: Crișul Alb, Mureș, Bega, Timiș, Nera, etc. Informațiile sunt extrase din Planurile de Management al Riscului la Inundații – PMRI. În timp ce este dificil de estimat numărul localităților și al populației potențial afectată la inundații, s-a observat că, prin crearea unui buffer de 1 km de la râurile cu risc de inundații (zona potențial inundabilă), numărul localităților posibil a fi afectate este de ordinul zecilor.

Aproape toate **marile orașe din regiune au un risc de inundații,** printre acestea fiind Timișoara, Arad, Reșița, Lugoj, Caransebeș, Hunedoara, Brad, Petroșani și Orăștie, care au cumulat o populație de 824.594 locuitori.

Harta 4 – Harta sectoarelor cu risc potențial la inundații din Regiunea Vest

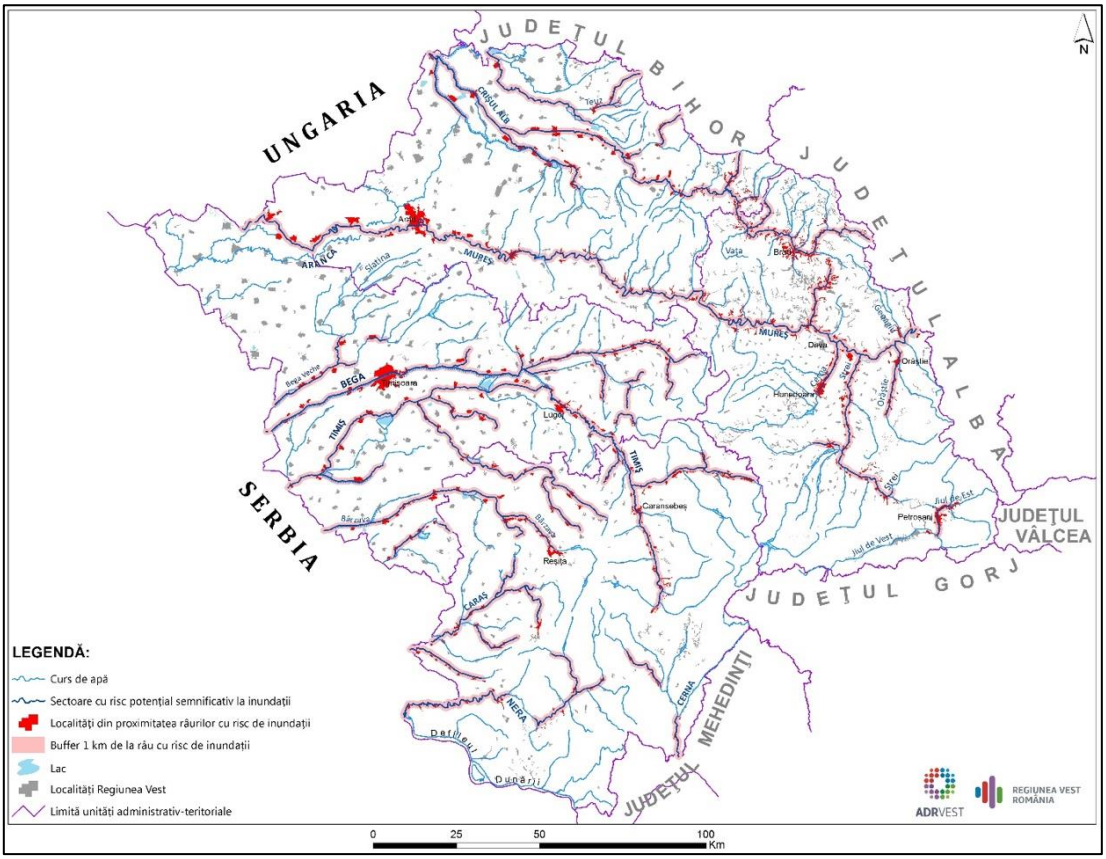

9 http://documents.worldbank.org/curated/en/61843155 6178394272/pdf/Raport-Diagnostic-Privind-Apele-din-Rom%C3%A2nia-Rezumat-Executiv.pdf

Potențialul apelor termale și minerale

Izvoarele termale, minerale şi de apă plată constituie importante bogăţii naturale ale regiunii, cunoscute şi captate din cele mai vechi timpuri. Potenţialul balnear al apelor termale este valorificat în următoarele staţiuni de interes naţional şi regional: **Băile Herculane în** judeţul Caraş-Severin, **Geoagiu-Băi** în judeţul Hunedoara şi **Moneasa** în judeţul Arad. Alături de acestea, s-au dezvoltat și staţiuni mai mici, de interes local, cum ar fi: Vaţa de Jos şi Călan-Băi în judeţul Hunedoara, Băile Călacea şi Bogda în judeţul Timiş, Băile Lipova în judeţul Arad. Mai multe detalii despre dezvoltarea stațiunilor turistice din Reg. Vest se găsesc la capitolul de turism.

Sunt valorificate **apele minerale** de la Lipova (Arad), Buziaş (Timiş), precum şi apa plată de la Băile Herculane (Caraş-Severin). Din Regiunea Vest, județele Timiș și Arad au un **potențial geotermal important**, harta de mai jos reprezentând cu culoarea roșie zone cu temperaturi de peste 120°C, înregistrate la o adâncime de 3 km. Acest potențial poate fi utilizat în special pentru aplicații termice, cum ar fi încălzirea spațiilor și producția apei calde (Studiu - Sprijin în dezvoltarea unui concept durabil pentru energiile regenerabile in judeţul Timiş, Institutul Fraunhofer). Deși nu se exploatează pe scară largă în procesul de obținere a energiei electrice, punctual în localitățile Nădlac sau Sânnicolau Mare, energia geotermală este utilizată ca agent termic, pentru încălzirea unor clădiri.

Harta 5 – Sistemele geotermale din Romania (prospectate prin forare – roșu și posibil exploatabile - mov)

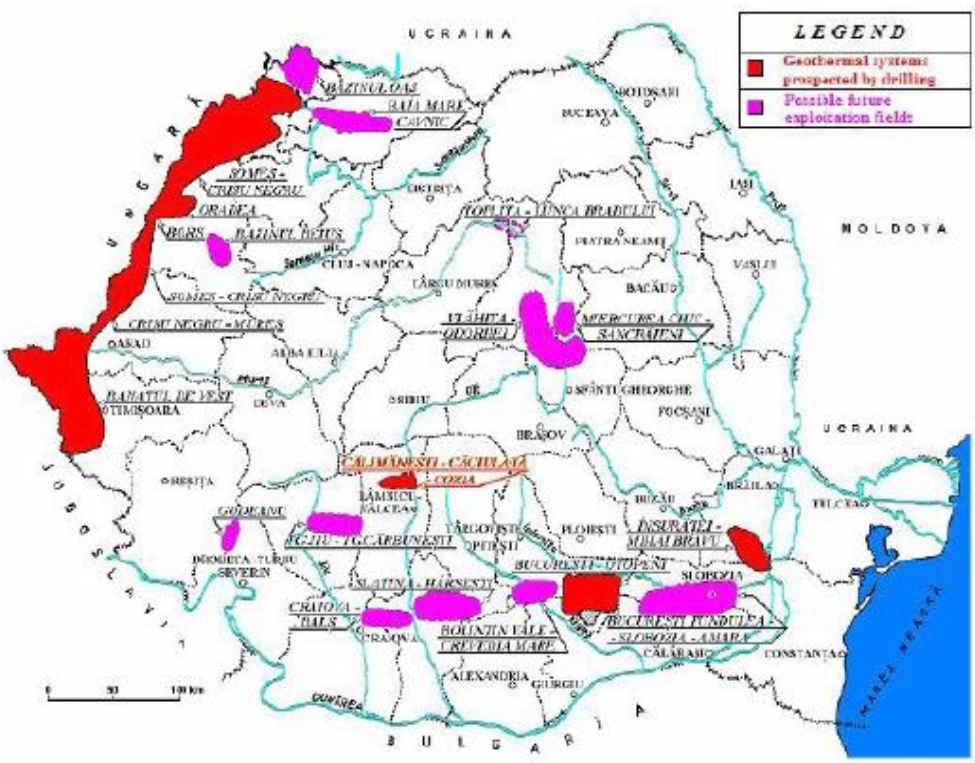

Sursa: Studiu - Sprijin în dezvoltarea unui concept durabil pentru energiile regenerabile in judeţul Timiş, Institutul Fraunhofer

Tabelul 2. Efectele benefice sănătății ale unor elemente sau compuși chimici din apă și necesarul zilnic al organismului

Element / compus	Efecte benefice sănătății	Necesar zilnic (mg)
Calciu (Ca)	fortifică oasele şi dinţii; reglează funcționarea sistemului muscular, nervos şi imunitar.	1000 - 1500
Magneziu (Mg)	efect antistres; favorizează procesele metabolice; reglează funcţionarea muşchilor şi a sistemului nervos; reglează nivelul zahărului în sânge; previne hipertensiunea şi bolile cardiovasculare; combate pietrele la rinichi şi diabetul.	300
Potasiu (K)	menţine echilibrul apei în ţesuturi; regularizează bătăile inimii (pulsul); previne infarctul; favorizează eliminarea toxinelor.	3000
Sodiu (Na)	regularizează tensiunea arterială şi balanţa de apă în organism; favorizează funcţionarea sistemului nervos şi muscular.	1500
Siliciu (SiO_2)	favorizează absorbţia calciului; previne bolile cardiovasculare; protejează pielea, unghiile, părul şi ochii; asigură flexibilitatea arterelor.	20 -50
Flour (F)	favorizează depunera calciului în oase şi dinţi; menţine elasticitatea ţesuturilor.	1 -2

Sursa: Adrian Feru, Ghidul Apelor minerale naturale, București 2012

1.5. Solul și resursele sale

Din punct de vedere pedogeografic, Regiunea Vest poate fi inclusă în regiunea carpatică şi în regiunea banato-crişană.

Toate **clasele de soluri** sunt bine reprezentate în regiune, prezentând o etajare altitudinală. Astfel, Câmpiei Banato-Crişene îi sunt specifice molisolurile şi pe arii mai restrânse vertisolurile. În Dealurile Banatului şi Crişanei s-au dezvoltat solurile din clasa argiluvilosuri şi cambisoluri. În Munţii Carpaţi se întâlnesc spodosoluri la altitudini de peste 1500 – 1600 m şi umbrisoluri la altitudini mijlocii (1000 - 1400 m) şi mari (peste 1800 m). În depresiunile intra şi submontane sunt caracteristice argiluvisolurile, cambisolurile şi solurile hidromorfe. În sectoarele joase, slab drenate ale Câmpiei Banato-Crişene şi în luncile şi terasele unor râuri se întâlnesc soluri hidromorfe, halomorfe, soluri organice şi soluri neevoluate.

Molisolurile, datorită conţinutului ridicat de humus, sunt cele mai fertile soluri pentru cultura plantelor. Răspândirea mare a acestui tip de soluri în Regiunea Vest a transformat **Câmpia Banato-Crişană** în **cea de-a doua mare zonă agricolă a ţării,** după Câmpia Bărăganului.

Calitatea solurilor reprezintă un indicator relevant pentru a evalua potenţialul natural al terenurilor agricole în vederea folosirii lor raţionale. După criteriul productivităţii terenurilor agricole, solurile se grupează în 5 clase de calitate, diferenţiate după nota medie de bonitare (clasa I 81-100 puncte, clasa a II-a

61-80 puncte, clasa a III-a 41-60 puncte, clasa a IV-a 21-40 puncte şi clasa a V-a 1-20 puncte).

În Regiunea Vest se poate observa că județele Timiș și Arad – județe cu însemnate zone de câmpie au, în general, o calitate mai bună a solurilor comparativ cu județele Caraș-Severin și Hunedoara – județe predominant montane.

Calitatea solului este influențată puternic de factorii antropici, îndeosebi de modul în care se practică agricultura și sunt exploatate pădurile. Starea sau calitatea solului este strâns legată de modul de folosință a terenului.

Fig. 1 – Repartiția terenurilor agricole pe clase de calitate în Regiunea Vest, în anul 2017

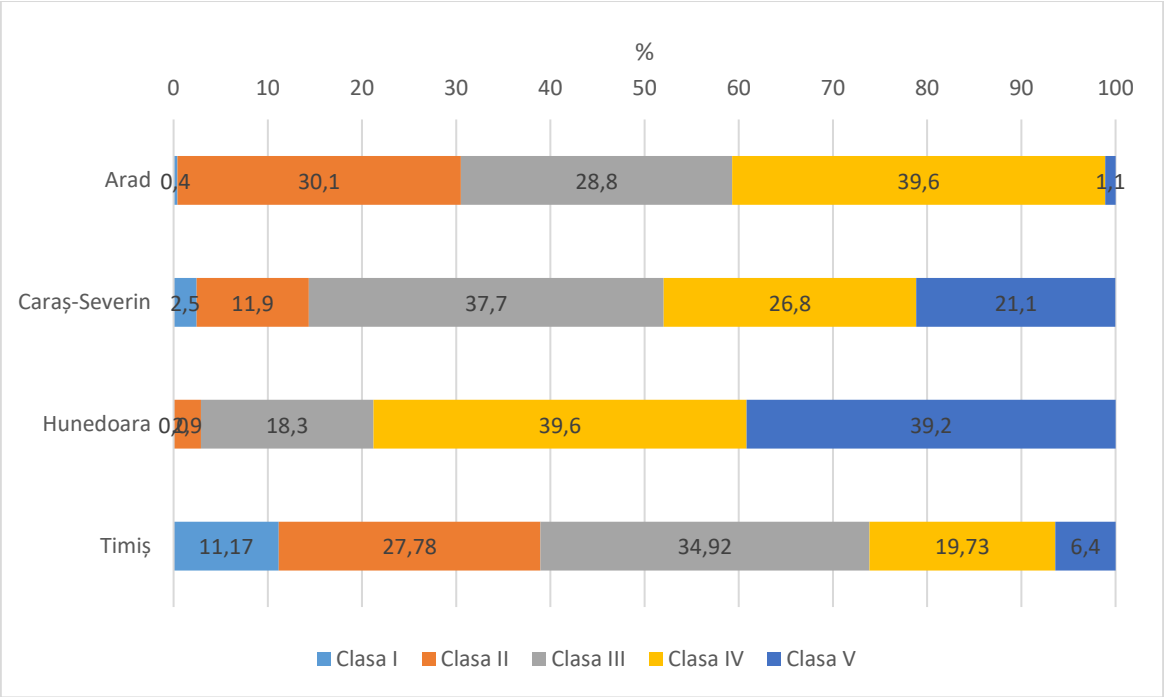

Sursa: Agențiile Județene pentru Protecția Mediului din Regiunea Vest

Conform **structurii fondului funciar**, în Regiunea Vest, suprafața agricolă ocupă 58,2% din totalul teritoriului, ocupând locul IV după regiunile Sud-Muntenia (79,5%), Sud-Est (70,6%) și Sud-Vest Oltenia (61,5%). În județele Timiș și Arad, suprafețele agricole au ponderi superioare nivelului regional și național (61,4%), pe când județele Caraș-Severin și Hunedoara se individualizează ca județe cu ponderi superioare ale suprafețelor împădurite.

Fig. 2 – Structura fondului funciar (2014)

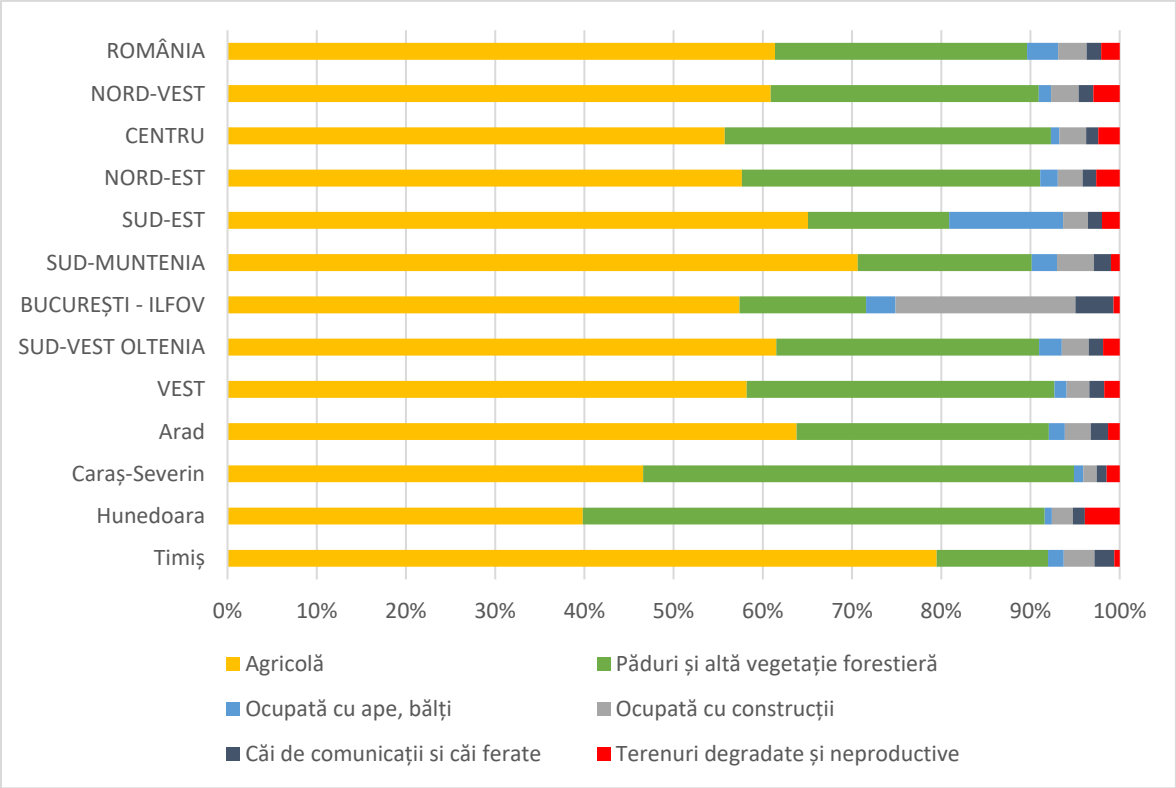

Sursa: Tempo Online, AGR101A, ultimele date statistice

În Regiunea Vest, pădurile aveau o pondere de 32,7% din totalul suprafeţei regiunii și sunt localizate îndeosebi în județele Caraș-Severin (48,6%) și Hunedoara (44,1%).

Fig. 3 – Ponderea pădurilor din suprafața totală (2019)

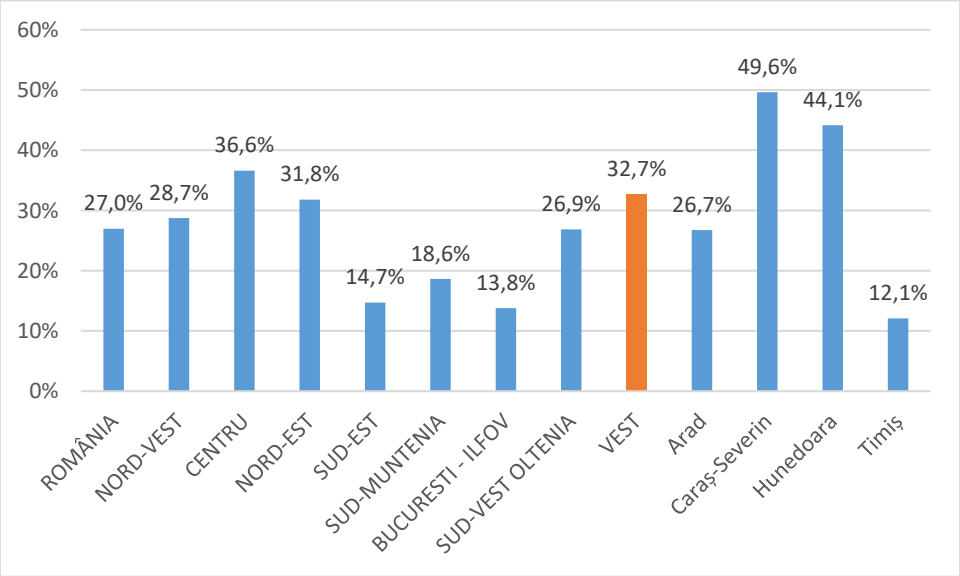

Sursa: Tempo Online, AGR 301A

În munţii din **grupa Retezat-Godeanu**, gradul de împădurire este ridicat (aproximativ **70%** din suprafaţa de aproape 4.000 km^2), ceea ce a favorizat dezvoltarea unui sector intens de exploatare, cu unităţi de prelucrare la baza muntelui (zona Caransebeş). În **Munţii Poiana Ruscă**, pădurea deţine în jur de **75%** din suprafaţa masivului, cu frecvenţă mai ridicată în vest (pînă spre 90%) şi mai coborâtă spre est (sub 60%). În **Munţii Banatului**, fondul forestier este de asemenea ridicat (în Munţii Semenic gradul de împădurire atinge **65%**), aici predominând pădurile de fag. Vegetaţia forestieră este relativ bine reprezentată şi în **Munţii Apuseni**, unde în jur de **55%** din spaţiul montan este ocupat de pădure, fapt ce a stat la baza dezvoltării economiei din zonă. În sud-vestul Munţilor Apuseni (care aparţin Regiunii Vest), domină pădurile de foioase (fag, stejar, gorun, cer, etc).

La nivelul naţional, pădurile ocupă 27,0% din teritoriu. În comparație cu alte regiuni, **Regiunea Vest ocupă locul II**, după regiunea Centru (36,6%).

Chiar dacă statistic, suprafața totală a pădurilor a crescut în perioada 2011-2019, atât la nivel național, cât și la nivel regional, este important a se întreprinde eforturi suplimentare de protejare a pădurilor de tăierile ilegale, în contextul a numeroase cazuri de tăieri ilegale.

Fondul forestier are o importanță deosebită pentru dezvoltarea durabilă a teritoriului, deorece defrișările și exploatările abuzive pot avea efecte negative directe asupra omului: alunecări de teren, inundații, avalanșe.

1.6. Resursele subsolului

Relieful variat al Regiunii Vest a favorizat exploatarea diverselor resurse naturale:

Hidrocarburi lichide şi gazoase (petrol şi gaze naturale) se găsesc în special în zona de câmpie, la Pecica, Turnu (judeţul Arad), Biled, Călacea, Dudeştii Vechi, Satchinez, Şandra, Variaş (jud. Timiş), etc. **Minereurile de metale feroase şi neferoase** predomină în zonele de deal şi de munte:

- **aur şi argint** la Chişindia, Cladova, Dud (jud. Arad) şi la Brad (jud. Hunedoara),
- **cupru** la Bradişoru de Jos, Dognecea, Moldova Nouă, Oraviţa, Sasca Montană (judeţul Caraş-Severin), *fier* la Moneasa (jud. Arad), Dognecea, Ocna de Fier, Topleţ
- (jud. Caraş-Severin), Ghelari (jud. Hunedora),
- **mangan** la Delineşti, Pârneşti (jud. Caraş-Severin) şi Baru Mare (jud. Hunedora);
- **molibden** la Leasa, Săvârşin (jud. Arad);
- **minereuri complexe** la Băiţa, Forotic, Moldova Nouă, Sasca Montană (jud. Caraş-Severin) Brad, Deva, Săcărâmb (jud. Hunedora);
- **minereuri radioactive** la Bârzava, Iacobini, Milova, Pătârş, Săvârşin (jud. Arad), Ciudanoviţa (jud. Caraş-Severin);
- **sulfuri polimetalice** la Oraviţa, Moldova Nouă, Ruşchiţa, Sasca Montană (jud. Caraş-Severin) şi Muncelu Mic (jud. Hunedora).

Regiunea Vest este deosebit de bogată în **zăcăminte de cărbuni** care sunt concentrate în special în **judeţele Hunedoara şi Caraş-Severin**:

- **antracit** la Dognecea şi Lupac (jud. Caraş-Severin),
- **cărbune brun** la Mehadia (jud. Caraş-Severin), Lunca şi Ţebea (jud. Hunedora),
- **huilă** la Anina, Doman, Rusca Montană, Secu (jud. Caraş-Severin), Depresiunea Petroşani, Ponor (jud. Hunedora), Sinersig (jud. Timiş),
- **lignit** la Dalboşeţ, Goleţ, Ilova (jud. Caraş-Severin), Sinersig, (jud. Timiş) şi
- **şisturi bituminoase** la Anina, Doman, Reşiţa (jud. Caraş-Severin).

Harta 6 – Resursele naturale din Regiunea Vest

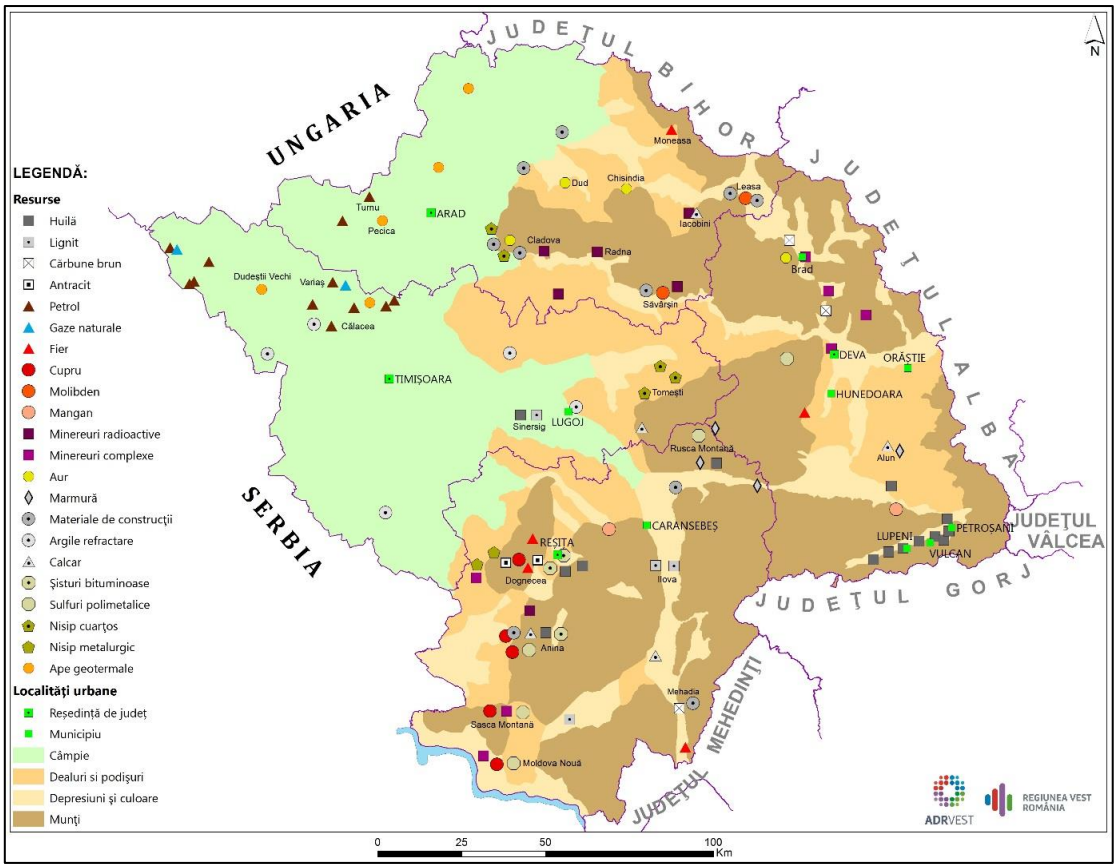

Materiale de construcţii:

- **andezit, asbest**: la Dieci, Ineu, Hălmagiu, Leasa, şi Pâncota (jud. Arad)
- **argile refractare**: la Biled, Cărpiniş, Deta, Jimbolia, Lucareţ, Lugoj (jud. Timiş),
- **calcar** la Iacobini (judeţul Arad) Anina, Mehadica (jud. Caraş-Severin), Luncani (jud. Hunedoara) şi Nădrag (jud. Timiş),
- **marmură** la Bucova, Rusca Montană, Ruşchiţa (jud. Caraş-Severin) şi Alun (jud. Hunedoara)
- **nisip, granit, granodiorit şi diorit** la Păuliş, Radna, Săvârşin (jud. Arad) dar şi la Brădişoru de Jos, Glimboca, Mehadia (jud. Caraş-Severin),
- **nisip cuarţos** la Ghioroc, Păuliş (jud. Arad), Brăneşti, Gladna Montană, Tomeşti (jud. Timiş),
- **nisip metalurgic** la Doclin, Surducu Mare (jud. Caraş - Severin)

2. EVOLUŢIA POPULAŢIEI ŞI POTENŢIALUL DEMOGRAFIC

2.1. Evoluția populației și potențialul demografic

Populația

Regiunea Vest are **populaţia cea mai scăzută din regiunile din România**, având în anul 2018 un număr de 2.003.368 locuitori (9,0% din populaţia României, 0,4% din populaţia UE).

Tabelul 3. Populația Regiunii Vest la 1 ianuarie 2018

	Anul 2019
ROMÂNIA	22.204.507
Regiunea VEST	**2.003.368**
Arad	471.489
Caraș-Severin	318.901
Hunedoara	458.125
Timiș	754.853

Sursa: Tempo Online, POP107A

În **judeţul Timiş** se concentrează **37,7%** din populația totală a Regiunii Vest, în timp ce în **judeţul Caraș-Severin** locuiesc doar **15,9%** din locuitorii regiunii**. În judeţele Arad şi Hunedoara** numărul de locuitori este aproximativ egal. Modul de distribuție a populației pe județe este în legătură directă cu nivelul de dezvoltare economică a acestora.

Fig. 4 – Distribuția populației la nivelul județelor din Regiunea Vest

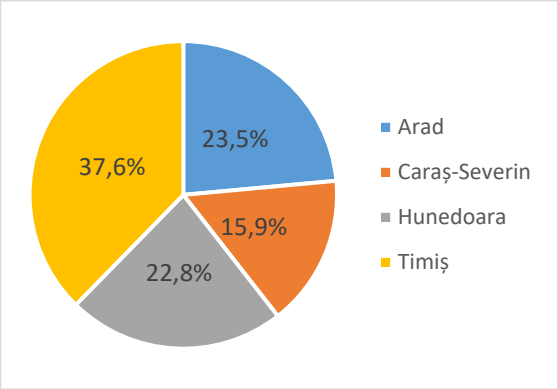

Sursa: Tempo Online, POP107A , calculele autorilor

Evoluția populației

Există diferenţe mari în **evoluția populaţiei,** în perioada 2011-2018, între judeţele regiunii. Timiş este singurul judeţ care înregistrează un trend pozitiv[10], toate celelalte județe din regiune înregistrând o scădere globală a numărului populației. Județul Hunedoara are cea mai mare scădere, în valori absolute populaţia scăzând în acest judeţ în perioada 2011-2019 cu 31.432 persoane (-6,4%). Procentual, cea mai mare scădere în intervalul de timp analizat s-a înregistrat în județul Caraș-Severin, scăderea fiind de 6,7%. În judeţul Arad populația a scăzut cu 1,9%.

[10] deși populația are un trend pozitiv per ansamblul județului Timiș, în teritoriu există discrepanțe mari între localități; se remarcă o creștere a populației în cifre absolute (trend pozitiv) în zona rurală din vecinătatea Timișoarei și scăderi semnificative în zone îndepărtate de aglomerările urbane;

Fig. 5 – Evoluţia numărului populaţiei în perioada 2011-2019

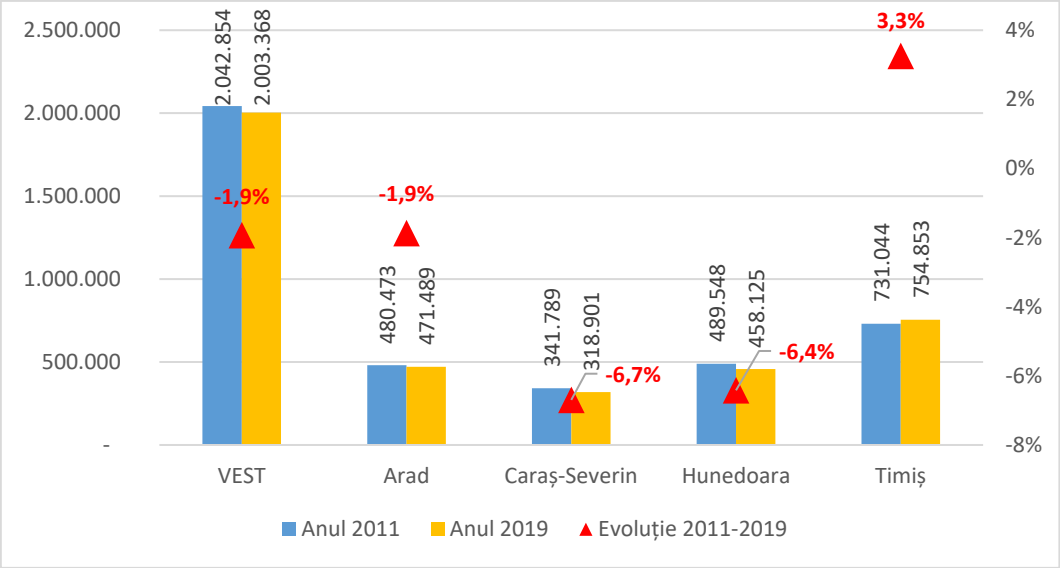

Sursa: Tempo Online, POP107A, calculele autorilor

Harta 7 – Evoluția numărului populației între anii 2011-2019, pe unități administrativ teritoriale

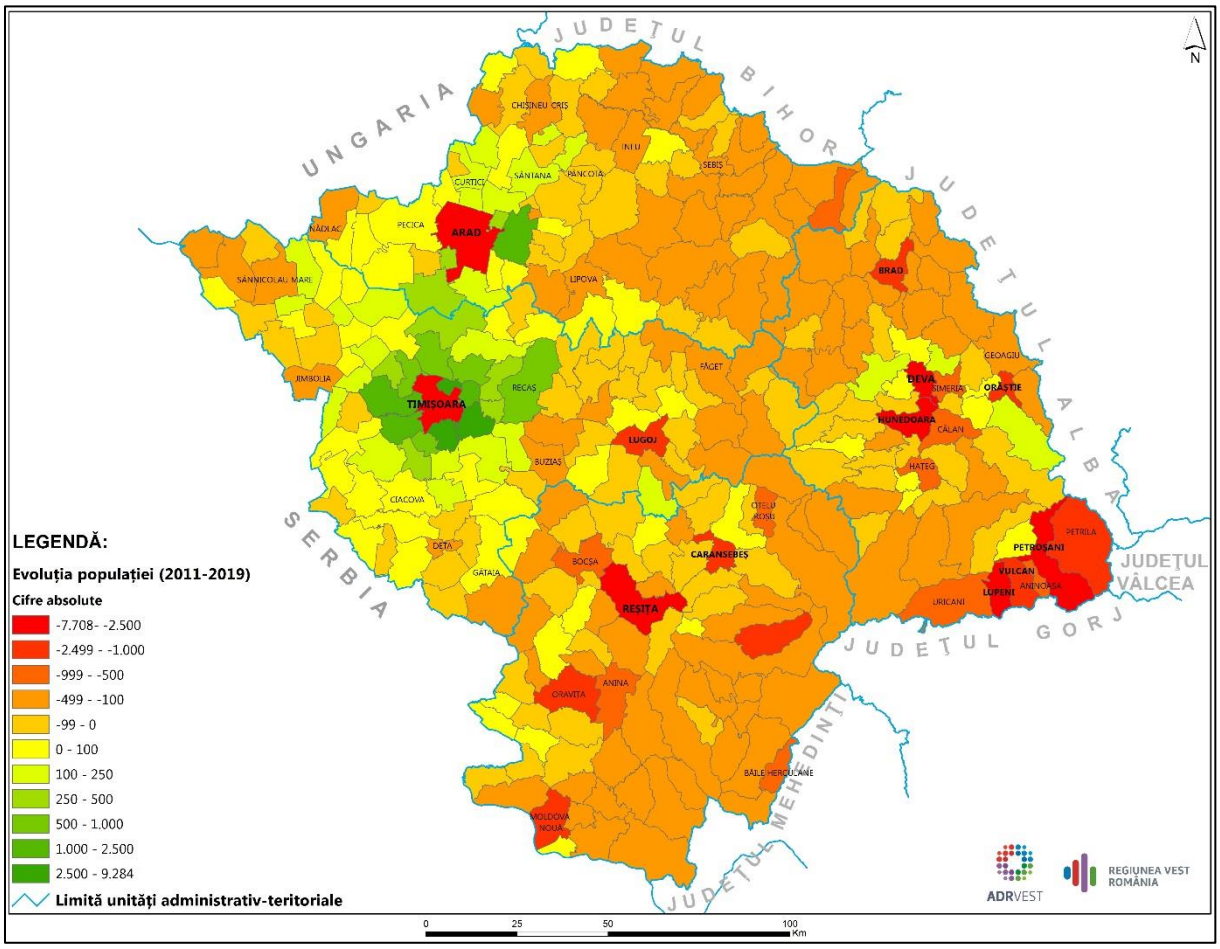

Câmpia de Vest constituie principala zonă unde s-au înregistrat creșteri de populație. Acest aspect este tratat mai pe larg în capitolele dezvoltare urbană respectiv dezvoltare rurală.

Densitatea populației

Densitatea populației în Regiunea Vest în anul 2019 era de **62,5 locuitori/km²,** cu 30,6 locuitori/km² mai mică decât densitatea de la nivel național. După cum se observă și din graficul de mai jos, **densitatea populației** la nivelul regiunii Vest este inferioară densității populației la nivel național, pe toată perioada de analiză (2011–2019).

Fig. 6 – Evoluţia comparativă a densităţii populaţiei 2011- 2018 (locuitori/km²)

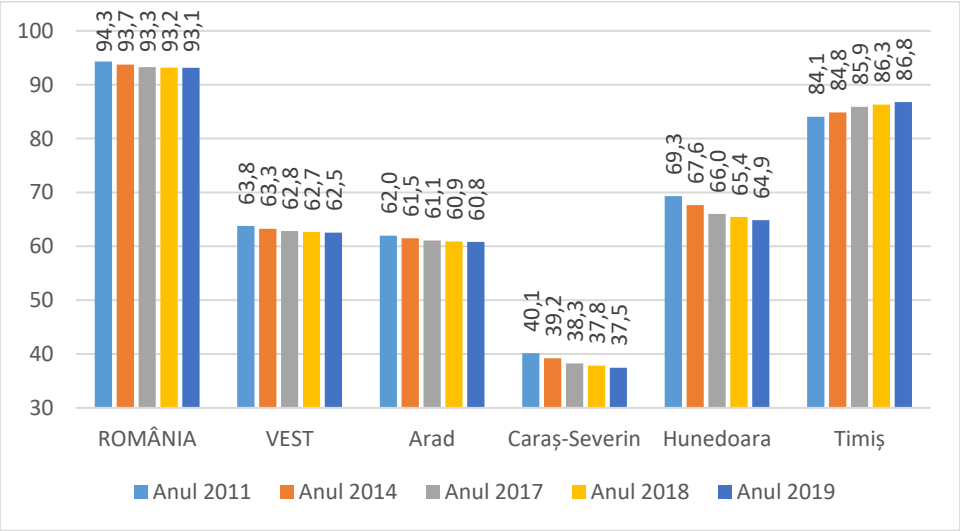

Sursa: Tempo Online, POP107A

Tendința de scădere a densității populației este antrenată de procesul de descreștere demografică. În acest interval de analiză **cea mai mare scădere a densităţii populaţiei a fost înregistrată în judeţul Hunedoara,** unde diferenţa dintre densitatea înregistrată în anul 2011 şi cea din anul 2019 a fost de 4,4 locuitori/km², pe fondul declinului economiei locale care a afectat populaţia din judeţ. Comparativ cu media regională însă, densitatea populaţiei în judeţul Hunedoara este superioară densităţii populaţiei la nivel regional.

Cea mai scăzută densitate din regiune se înregistrează în **județul Caraș-Severin**, cu o valoare de doar 37,5 locuitori/km², mult sub media regională și cea națională.

În județul Arad, deşi numărul total al populaţiei este aproximativ egal cu cel din judeţul Hunedoara, valorile densității populației sunt inferioare celei din Hunedoara, fiind mai aproape de media regională, pe toată perioada analizată. **Cea mai ridicată densitate din regiune se înregistrează în județul Timiș**: 86,8 locuitori/km², valoare superioară mediei regionale, dar sub media națională.

Harta 8 – Densitatea populației din Regiunea Vest, anul 2019

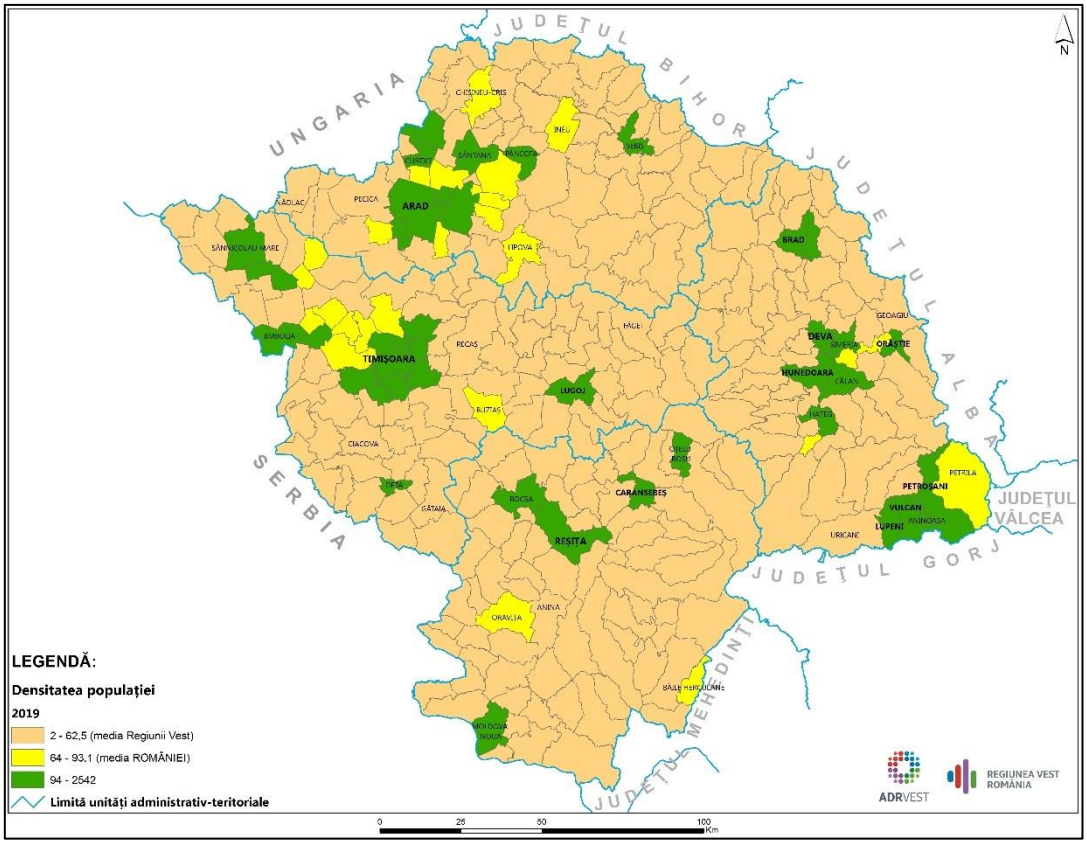

Distribuția populației pe medii de rezidență

În Regiunea Vest **62,8%** din populație are domiciliul în **mediul urban** şi **37,2%** în **mediul rural**. Cu o pondere a populaţiei urbane mult peste media naţională, Regiunea Vest este **cea mai urbanizată regiune** din România, după Bucureşti-Ilfov.

Fig. 7 – Distribuția populației, pe medii de rezidență, în anul 2018

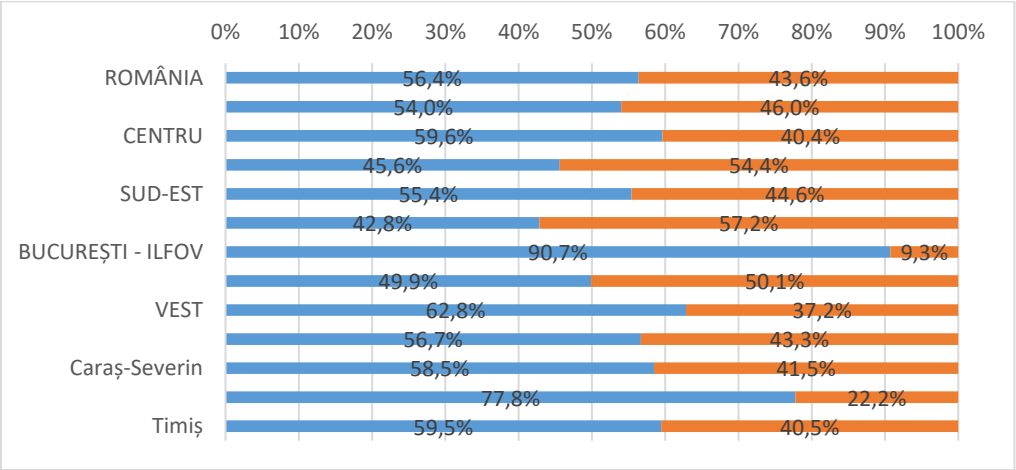

Sursa: Tempo Online, POP107A

Evoluția populației urbane în intervalul 2011-2019 a relevat o **tendinţă de reducere a populaţiei din mediul urban**, **în contrast cu trendul creșterii numărului populației din mediul rural**.

Fig. 8 – Evoluția populației, pe medii de rezidență în perioada 2011-2019

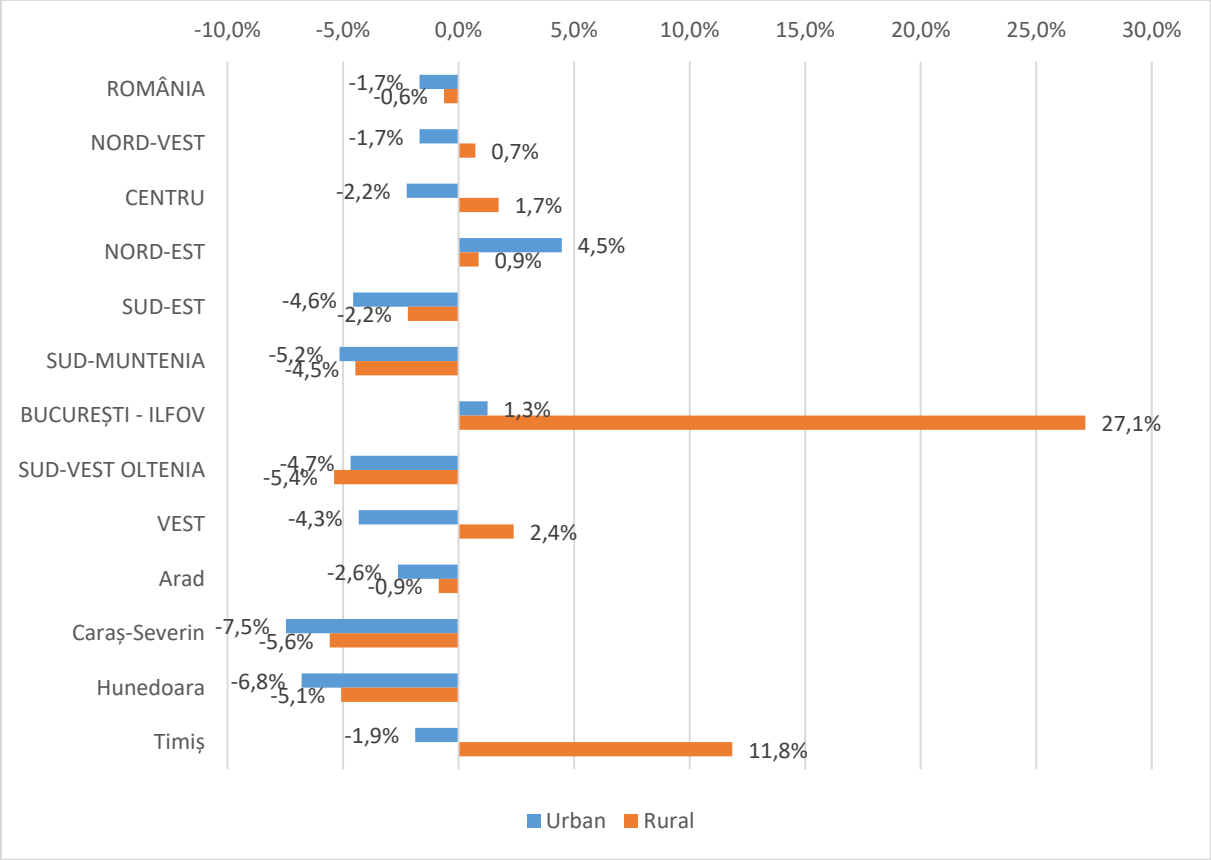

Sursa: Tempo Online, POP107A

Din graficul de mai sus, se poate observa la nivelul Regiunii Vest o tendință de creștere a populației din mediul rural, mai accentuată ca și în celelalte regiuni de dezvoltare (cu excepția Regiunii București-Ilfov). Această creștere a populației din mediul rural a Regiunii Vest se datorează exclusiv județului Timiș, unde populația comunelor din polul de creștere a municipiului Timișoara a crescut exponențial în perioada analizată ca urmare a fenomenului de suburbanizare, de altfel caracteristic global, cu toate problemele de conectivitate pe care le aduce.

Migrația populației

Migrația internă reprezintă un indicator important deoarece arată în principal atractivitatea unei zone și perspectivele de dezvoltare a acesteia.

În studiul *Orașe-magnet: migrație și navetism în România*, Banca Mondială a arătat faptul că orașele/zonele care au reușit cel mai bine să atragă populația migrantă și navetiștii au fost

cele care au reușit să crească competitivitatea atrăgând populație, investiții și turiști.

Din graficul de mai jos, se observă că soldul schimbărilor de reședință este pozitiv în județele Timiș și Arad și negativ în județele Hunedoara și Caraș-Severin. Aceste date sunt direct proporționale cu nivelul de dezvoltare de dezvoltare al fiecărui județ, validând principiul conform căruia populația este atrasă de zone prospere care oferă un acces facil la oportunități de angajare și studiu, pe când zonele care nu prezintă aceste caracteristici vor pierde populație, cum ar fi județele Hunedoara și Caraș-Severin.

Fig. 9 Soldul schimbărilor de reședință în perioada 2011-2019

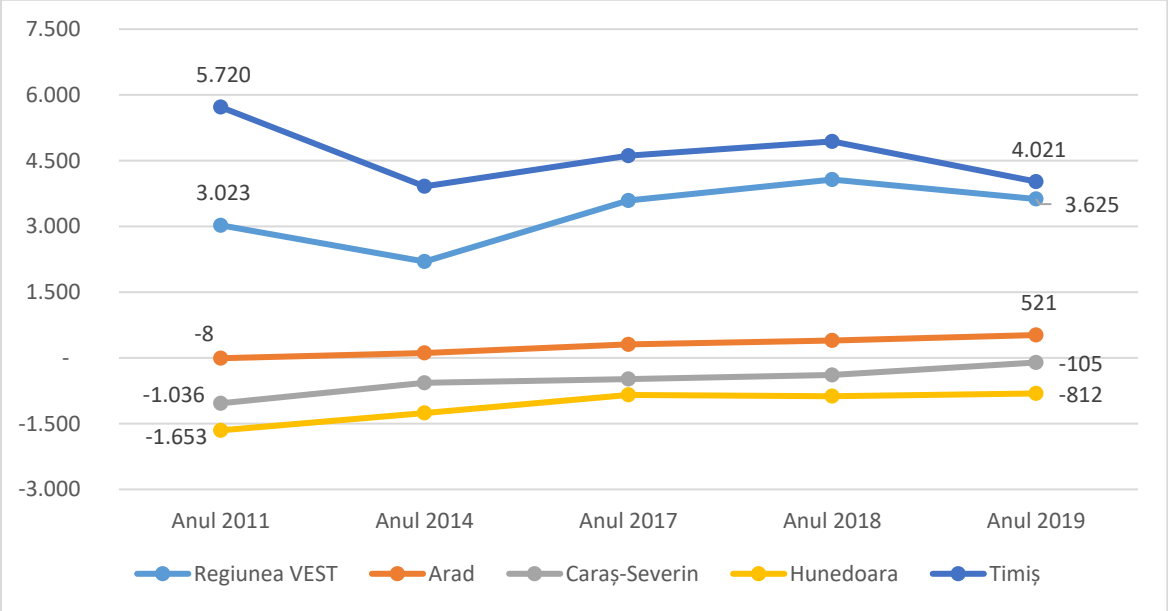

Sursa: Tempo Online, POP306A

Structura populației pe sexe

La 1 ianuarie 2019 populaţia Regiunii Vest era alcătuită din **1.030.125 femei** (51,4%) şi **973.243 bărbaţi** (48,6%). La nivelul ţării ponderea populaţiei feminine este puţin mai scăzută, fiind de 51,2% din totalul populaţiei, în timp ce populaţia masculină reprezintă 48,8% din populaţia ţării.

Structura populaţiei pe sexe este similară la nivelul tuturor judeţelor, cu populaţia de sex feminin majoritară (valori între 51,0 – 51,7%). Cea mai mare pondere a populaţiei feminine este în judeţul Timiş, de 51,7%, iar cea mai mică în judeţul Caraş-Severin, 51,0%.

Tabelul 4. Populaţia pe judeţe în funcţie de sex, în Regiunea Vest, la 1 ianuarie 2019

	Populaţia la 1 ianuarie 2019	Masculin		Feminin	
		Număr	%	Număr	%
România	22.204.507	10.844.880	48,8%	11.359.627	51,2%
Regiunea VEST	**2.003.368**	**973.243**	**48,6%**	**1.030.125**	**51,4%**

Arad	471.489	229.099	48,6%	242.390	51,4%
Caraş-Severin	318.901	156.187	49,0%	162.714	51,0%
Hunedoara	458.125	223.501	48,8%	234.624	51,2%
Timiş	754.853	364.456	48,3%	390.397	51,7%

Sursa: Tempo Online, POP107A

Structura populației pe grupe de vârstă

În UE, îmbătrânirea demografică va avea o importanță majoră în următoarele decenii. Valorile constant scăzute ale natalității și o speranță de viață mai mare, va conduce la modificarea piramidei demografice a UE, probabil cea mai importantă schimbare va fi tranziția spre o structură de populație mult mai îmbătrânită. Regiunea Vest nu face excepție de la această tendință.

Piramida demografică a Regiunii Vest relevă o **bază** tot **mai puțin numeroasă a populației tinere**, ceea ce este consecința a unui spor natural negativ. Ponderea persoanelor în vârstă va crește semnificativ în deceniile următoare, pe măsură ce un procent tot mai mare din generația născută în perioada exploziei demografice postbelice va atinge vârsta de pensionare. Baza slabă a piramidei (copii și tineri) nu va putea susține categoria tot mai numeroasă a populației în vârstă.

Fig. 10 – Piramida demografică a Regiunii Vest

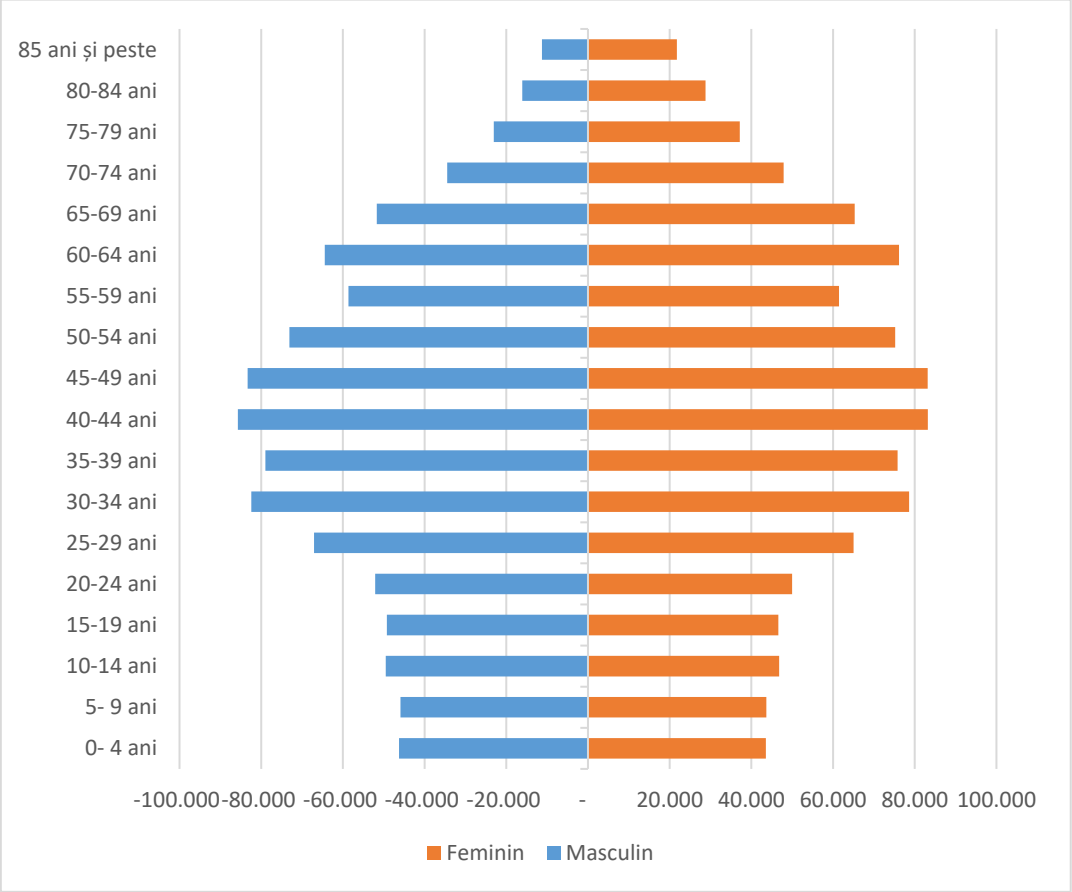

Sursa: Tempo Online, POP107A

Indicatorul raportului de **dependenţă demografică**[11] exprimă nivelul de asistenţă oferit persoanelor mai tinere și/sau mai în vârstă de către populația în vârstă de muncă.

Distribuţia raportului de dependenţă demografică pe perioada 2011 - 2019 indică o creştere evidentă la toate nivelurile analizate - naţional, regional şi judeţean. În intervalul 2011-2019, raportul de dependenţă la nivel regional a fost sub media națională.

Fig. 11 – Raportul de dependență demografică în perioada 2011-2019

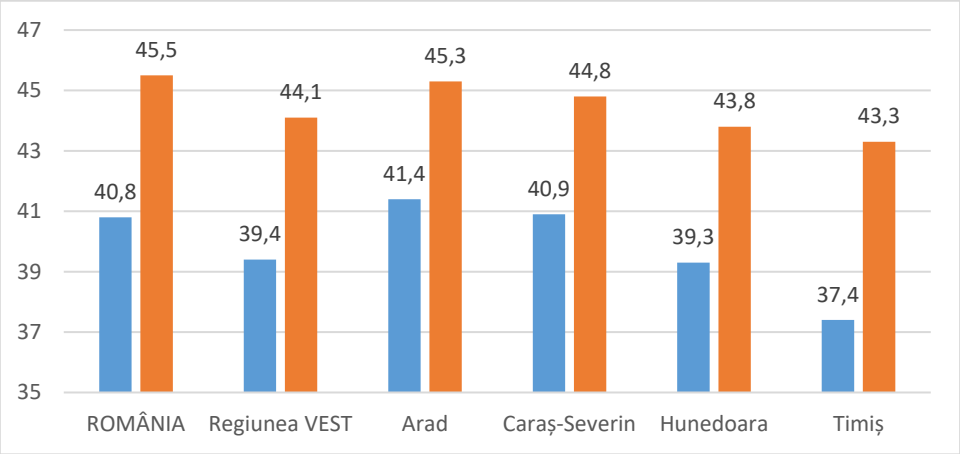

Sursa: Tempo Online, POP107A

Structura etnică a populației

Regiunea Vest este caracterizată prin **diversitate etnică**, datorată cursului istoric care a imprimat un profil multicultural şi multilingvistic. Evenimentele istorice precum al doilea război mondial, instaurarea comunismului şi revoluția din decembrie 1989 au determinat scăderea numărului diverselor etnii prin emigraţia în valuri (în special germanii şi maghiarii). După anul 1989, au apărut în România grupuri etnice noi (italieni, chinezi, etc).

Potrivit rezultatelor Recensământului din anul 2011, populaţia Regiunii Vest este în proporţie de **82,2% de etnie română** (aproape de media naţională de 83,4%). Populaţia care s-a declarat de **etnie maghiară** reprezintă **4,9%** din totalul populaţiei stabile, iar cea de **etnie romă 2,5%.** Celelate minorităţi etnice au cote nesemnificative (sub 1%) iar populaţia de alte etnii decât cele specificate reprezintă 2,1%.

Structura confesională a populației

Religia este cea mai înaltă expresie a vieţii spirituale a omului. Ea este un indicator semnificativ al vieţii culturale şi morale a acestuia. Multiconfesionalitatea este o trăsătură caracteristică, determinată de evoluția istorică a regiunii, astfel, la nivelul Regiunii Vest religia majoritară este cea **ortodoxă** – aproximativ **74,9%** din totalul

[11] raportul dintre numărul persoanelor de vârstă „dependentă" (persoane de sub 15 ani şi de peste 64 ani) şi populaţia în vârstă de muncă (15-64 ani) exprimat la 100 de persoane

populației regiunii. Celelalte confesiuni, în număr de 18, sunt caracteristice pentru 25,1% din populaţie. **Cei mai numeroşi sunt romano-catolicii, urmaţi de penticostali, baptişti, reformaţi şi greco-catolici.**

Evoluția ratei de natalitate și mortalitate, sporul natural

Rata de natalitate la nivelul regiunii Vest a înregistrat o tendință de creștere de la 7,9‰ la 8,2‰ în perioada 2011-2019, însă valoarea din anul 2019 este mai mică comparativ cu cea din anii 2014, 2017 și 2018. Județele Caraș-Severin și Hunedoara au cele mai mici rate de natalitate, acest lucru fiind puternic corelat cu nivelul de dezvoltarea economică.

Fig. 12 – Evoluția ratei natalității în perioada 2011-2019

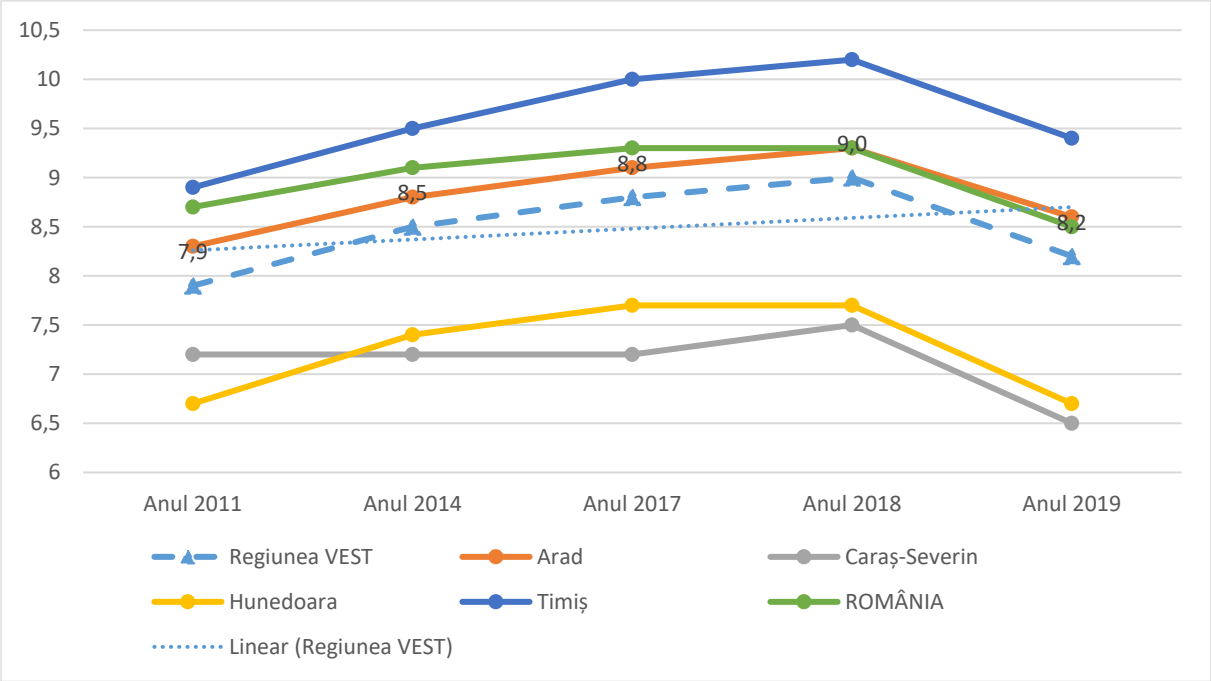

Sursa: Tempo Online, POP202A

Comparativ cu România, **rata de mortalitate** în Regiunea Vest este superioară în perioada 2011-2017 și inferioară în anul 2018, urmând ca în anul 2019 să fie identică cu cea de la nivel național. Vârful ratei de mortalitate a fost atins în anul 2017 (12,1‰). Județele cu cea mai ridicată rată de mortalitate sunt Caraș-Severin, Hunedoara și Arad, cu valori ale ratei peste media regională. În județul Timiș rata de mortalitate este inferioară mediei regionale.

Fig. 13 – Evoluția ratei mortalității în perioada 2011-2019

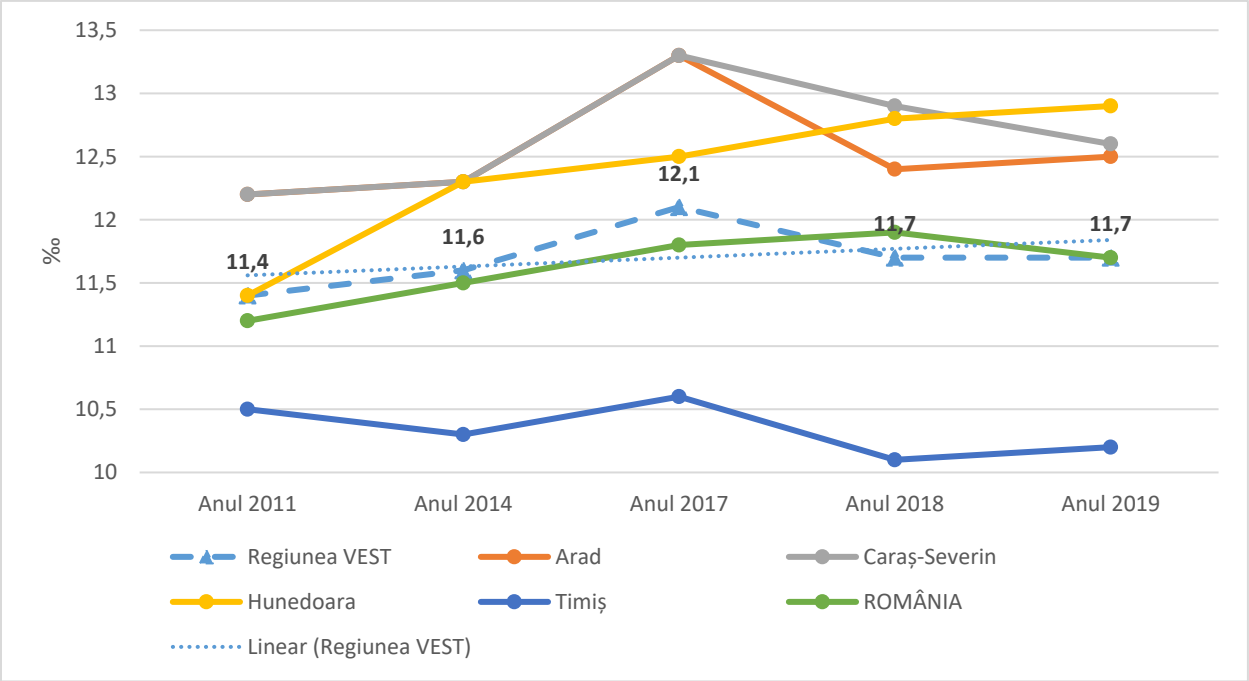

Sursa: Tempo Online, POP207A

Rata de mortalitate infantilă reprezintă numărul deceselor copiilor sub 1 an, care revin la 1.000 de născuţi-vii în anul de referinţă. Rata de mortalitate infantilă este un indicator al stării de sănătate a unei populaţii.

Din totalul deceselor înregistrate în anul 2019 în Regiunea Vest, sub 1% au fost decese la o vârstă sub un an.

Cu excepția unei creșteri în intervalul 2018-2019, , se observă o îmbunătăţire semnificativă a situaţiei regiunii în ceea ce priveşte numărul deceselor la o vârstă sub un an. Per ansamblu, în interval de timp 2011-2019, rata de mortalitate infantilă a scăzut, în Regiunea Vest, de la 8,9‰ la 6,3‰.

Fig. 14 – Evoluția ratei mortalității infantile în perioada 2011-2019

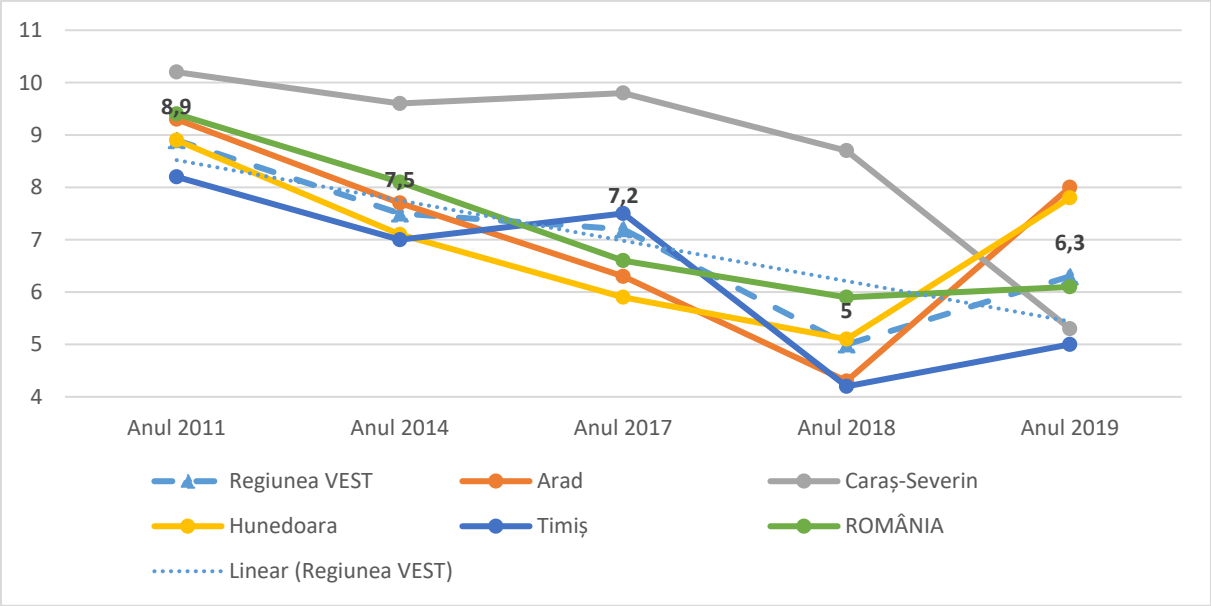

Sursa: Tempo Online, POP209A

Sporul natural al populaţiei în perioada 2011-2019 este negativ, pe fiecare an, atât la nivel de regiune, cât şi la nivelul fiecărui judeţ. Pentru această perioadă, totalul pierderilor[12] înregistrate la nivel de regiune este de 56.199 de persoane.

Fig. 15 – Evoluția sporului natural în perioada 2011-2019

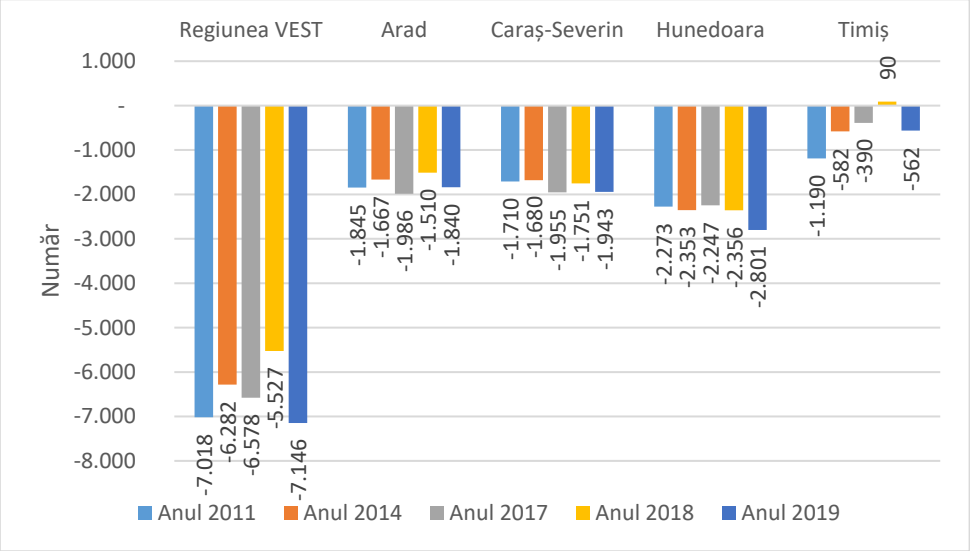

Sursa: Tempo Online, POP214A

[12] Număr total cumulat din diferența dintre numărul născuților-vii și numărul persoanelor decedate, pentru fiecare an din perioada 2011-2019

La nivelul Regiunii se înregistrează discrepanţe semificative în ceea ce priveşte sporul natural. În anul 2019, pe primul loc se află judeţul Hunedoara, cu un spor natural negativ de 2.801 persoane (37,8% din totalul regional), urmat de Caraş-Severin, cu un spor natural negativ de 1.943 persoane (27,1% din totalul regional) şi Arad cu o pierdere de 1.840 persoane (25,7% din totalul regional). Cea mai bună situaţie se înregistrează în Timiş, care are cel mai mic spor natural negativ, de 562 persoane (9,4% din totalul regional). Acesta se datorează în principal numărului mai mare de născuţi comparativ cu celelate judeţe (44% din totalul pentru Regiunea Vest).

Fig. 16 – Analiza ratei sporului natural al populaţiei în Regiunea Vest şi România în anul 2019

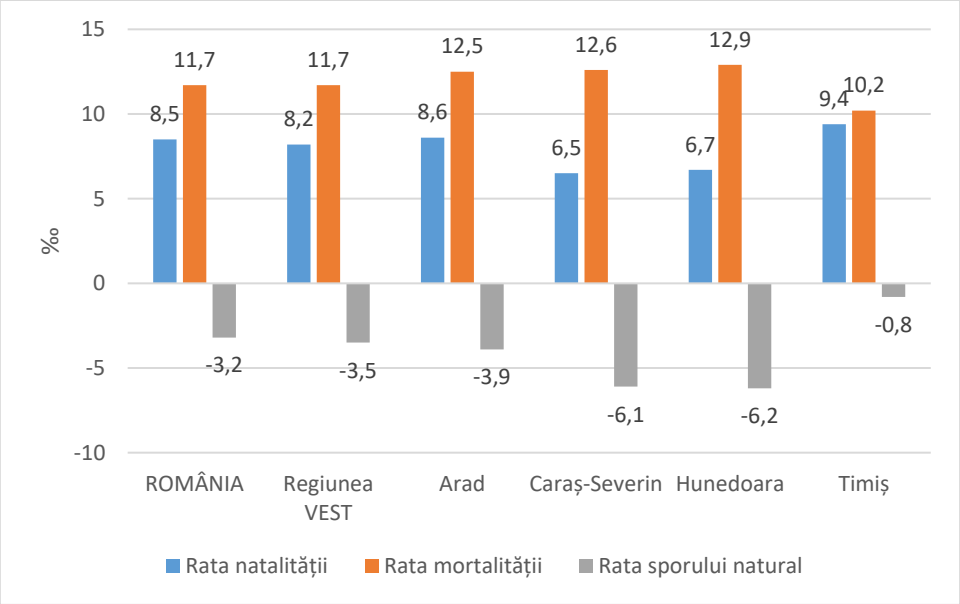

Sursa: Tempo Online, POP202A, 207A, 215A

Durata medie a vieții

În perioada 2011-2019, se observă că durata medie de viaţă (numărul mediu de ani pe care îi are de trăit un nou-născut, dacă ar trăi tot restul vieţii în condiţiile mortalităţii pe vârste din perioada de referinţă) are tendinţă de creştere în toate judeţele din Regiunea Vest, însă per ansamblu, regiunea are o durată de viaţă mai scăzută decât cea de la nivel naţional.

Fig. 17 – Durata medie de viață în perioada 2011 - 2018

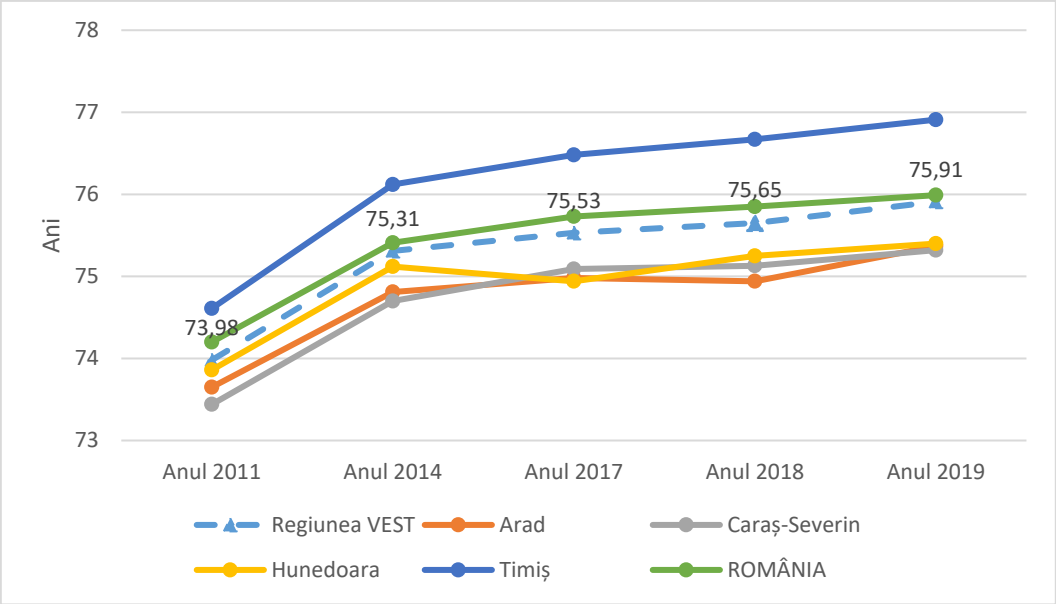

Sursa: Tempo Online, POP217A

Prognoza populației

În anul 2018[13] **Eurostat a realizat proiecţii demografice**[14] la nivelul ţărilor membre. În stabilirea ipotezelor din proiecții, Eurostat a luat în calcul diferenţele socio-demografice dintre statele membre şi a stabilit perioada de timp când nivelul fertilităţii şi nivelul speranţei de viaţă din fiecare stat vor converge, iar diferenţele privind fenomenele demografice dintre state se vor estompa.[15]

Modificările structurale ale populației survenite în ultimii ani se înscriu în tendinţa, de lungă durată, de accentuare a gradului de îmbătrânire demografică a populaţiei, proces tipic populaţiilor europene. Efectele procesului de îmbătrânire demografică asupra desfăşurării vieţii economice şi sociale, cât şi asupra evoluţiilor demografice viitoare, vor fi din ce în ce mai puternic resimţite în următorii ani.[16]

Populaţia prognozată a României va fi, în anul 2100, de 13,3 milioane persoane, în scădere cu 6,2 milioane persoane faţă de anul 2018 (19,5 mii locuitori).

În România, în perioada 2007-2018, populația rezidentă totală a scăzut an de an, într-un ritm anual de 0,6%. Valorile negative ale sporului natural, conjugate cu cele ale soldului migraţiei externe au făcut ca populaţia rezidentă să se diminueze în perioada 2007-2018 cu 1410,9 mii persoane. Evoluţia descendentă nu este surprinzătoare, toate informaţiile asupra mişcării naturale şi migratorii din ultimii 12 ani arătând un declin bine instalat.[17]

[13] INS – Proiectarea populației României, pe medii de rezidență la orizontul anului 2060

[14] Proiectarea demografică îşi propune, ca, pe baza analizei fertilităţii, mortalităţii şi migraţiei internaţionale să se anticipeze evoluţia probabilă a populaţiei ţărilor membre până la orizontul anului 2100

[15] Ibidem, p.10

[16] Ibidem, p.15

[17] INS – Proiectarea populației României, pe medii de rezidență la orizontul annului 2060, p.11

Conform INS, varianta medie reprezintă cel mai plauzibil scenariu asupra evoluției populației iar varianta constantă reprezintă o *„variantă reper”*, cu rol de a compara rezultatele obținute prin menţinerea constantă până în anul 2030 a valorilor fertilităţii, speranţei de viaţă şi migraţiei nete la nivelul fiecărui judeţ. În cadrul acestui scenariu, populația Regiunii Vest ar scădea cu 7,3%, ajungând până la 1.659.187 persoane.

Tabelul 5. Prognoza demografică a Regiunii Vest la orizontul anului 2030

	Anul 2017	Anul 2020	Anul 2030	Evoluția 2017-2030 (număr)	Evoluția 2017-2030 (număr)
Varianta medie	1.788.904	1.767.444	1.659.187	-129.717	-7,3%
Varianta intermediară	1.788.904	1.770.551	1.680.889	-108.015	-6,0%
Varianta optimist	1.788.904	1.772.638	1.687.136	-101.768	-5,7%
Varianta pesimistă	1.788.904	1.766.271	1.650.981	-137.923	-7,7%
Varianta constantă	1.788.904	1.765.168	1.641.461	-147.443	-8,2%

Sursa: INS – Proiectarea populației României, pe medii de rezidență la orizontul anului 2060

2.2. Sănătatea

Rețeaua de unități medicale

În Regiunea Vest, în anul 2019, funcționau **49 de spitale**, din care **37 spitale de stat** și **12 spitale private**. **Cele mai multe spitale (22), sunt localizate în județul Timiș**, județul cu cel mai mare număr de locuitori, iar cele mai puține (6) se găsesc în județul Caraș-Severin, județul cu cea mai scăzută populație. Pe razele județelor Arad și Hunedoara funcționează 11, respectiv 10 spitale. Deși Timișul (în special Timișoara) are un număr mare de unități medicale, acesta deserveşte locuitori și din alte județe.

Tabelul 6. Unităţi medicale în Regiunea Vest în anul 2019

	Spitale	Ambulatorii integrate spitalelor şi de specialitate	Dispensare medicale	Sanatorii TB
Regiunea VEST	**49**	**47**	**27**	**2**
Arad	11	8	5	0
Caraş-Severin	6	4	6	0
Hunedoara	10	13	11	2
Timiş	22	22	5	0

Sursa: Tempo Online, SAN101A

Din cele 49 de spitale **12** sunt **spitale private**. Județul Timiș are cel mai mare număr de unități medicale private: 7, iar județul Arad are 4. În Caraș-Severin funcționează un spital privat. În județul Hunedoara nu există nicio unitate medicală privată.

Spitalele regiunii sunt concentrate cu precădere **în mediul urban**, în timp ce **în mediul rural există doar spitale de psihiatrie sau recuperare neuropsihomotorie** (6 astfel de spitale: 3 în județul Arad, 2 în județul Timiș și unul în județul Hunedoara).

Harta 9 – Localizarea spitalelor din Regiunea Vest

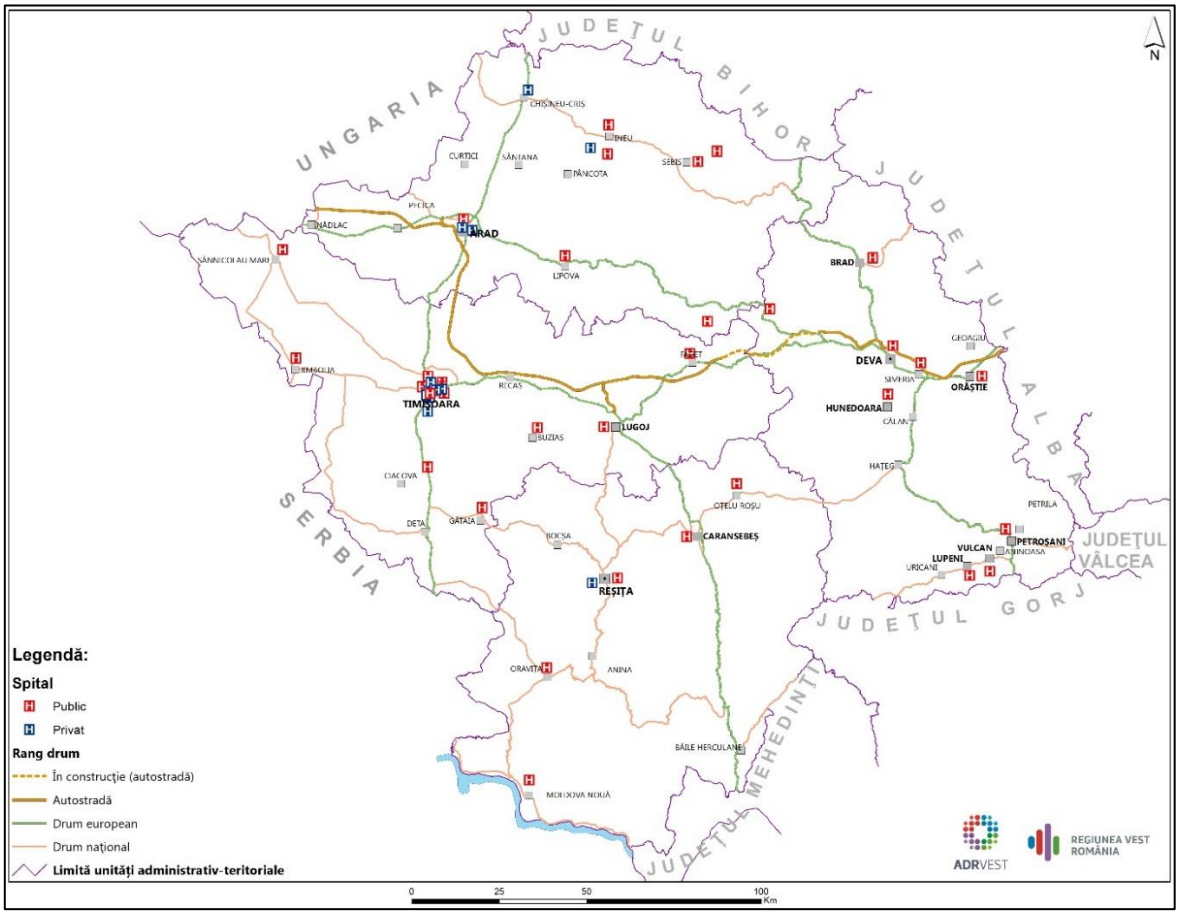

Mediul urban regional beneficiază de o distribuție a spitalelor publice relativ uniformă, dacă se exclude Timișoara. **Municipiul Timișoara – cel mai mare oraş al regiunii**, este centru medical universitar de referință la nivel național și beneficiază de **cel mai mare număr de spitale: 8 spitale publice**.

Reședințele de județ beneficiază de un spital clinic județean fiecare, în timp ce în orașele mici sunt spitale municipale sau orășenești. În mediul urban din județul Arad există 4 spitale, în județul Caraș-Severin sunt 5 iar în județul Hunedoara sunt 9.

Distribuția în profil teritorial a spitalelor din regiune în **județul Arad și Timiș** este una relativ uniformă, cu o concentrare mai mare a acestora în municipiile reședință de județ.

Mediul rural este deservit de unitățile medicale răspândite în orașele mici.

În județele Caraș-Severin și Hunedoara distribuția spitalelor este neuniformă și se suprapune în general zonelor mai joase de relief, cu o densitate a populației mare, spațiile montane și mai greu accesibile neavând acoperire. Se remarcă o concentrare mare de unități spitalicești în județul Hunedoara, în Depresiunile Petroșani si Hațeg, datorită numărului ridicat de locuitori din aceste două zone. În județul Caraș-Severin, spitale se regăsesc în cele mai mari orașe, însă areale întinse din estul sau vestul județului rămân neacoperite din acest punct de vedere.

Din punct de vedere statistic, se poate identifica, numărul de persoane care revin unui spital public.

Astfel, în medie, **unui spital public din Regiunea Vest îi revin 66.779 locuitori**. Județele Timiș și Caraș-Severin înregistrează un raport al populației, de 62.904 locuitori la un spital, respectiv de 63.708 locuitori la un spital.

Tabelul 7. Numărul de locuitor atribuit unui spital public în anul 2019

	Populația	Spital	Locuitori/spital
Regiunea VEST	2.007.273	30	66.779
Arad	472.282	4	117.872
Caraș-Severin	322.243	5	63.780
Hunedoara	462.236	9	50.903
Timiș	750.512	12	62.904

Sursa: Tempo Online, POP107A, SAN101A

În județul Arad, numărul de pacienți potențiali al unui spital este aproape dublu față de media regiunii. Acest aspect poate reflecta faptul că numărul existent de spitale este insuficient pentru a deservi optim locuitorii județului și că ar fi nevoie de reorganizarea și îmbunătățirea sistemului spitalicesc. Județul Hunedoara beneficiază de cel mai bun raport între numărul de potențiali pacienți aferenți unui spital, datorat populației în scădere și numărului însemnat de spitale – moştenire a urbanizării forţate din perioada comunistă.

Calitatea infrastructurii medicale publice

Infrastructura medicală a spitalelor de stat este într-un **stadiu avansat de deteriorare și degradare**, oferind un confort scăzut pacienților. Multe dintre spitalele din regiune sunt uzate fizic (funcționând în clădiri foarte vechi), fiind improprii pentru oferirea unor servicii medicale adecvate.

Reţeaua de spitale este adesea fragmentată (multe spitale sunt formate din mai multe pavilioane care uneori sunt situate la distanţă unul de celălalt, ceea ce necesită transferul între secţiile aceluiaşi spital cu ambulanţa). Spitalele își au sediul în clădiri vechi, (unele au chiar peste 300 de ani vechime) care nu permit integrarea optimă a circuitelor intraspitaliceşti şi creează dificultăţi în adoptarea de noi

tehnologii din cauza limitărilor fizice inerente ale clădirilor.

Prin urmare, adaptarea infrastructurii existente la nevoia de servicii medicale actuală (boli netransmisibile, acumularea problemelor de sănătate, complexe de comorbiditate, existenţa tehnologiilor complexe etc.) este în multe cazuri imposibilă sau mult mai costisitoare decât construirea unor clădiri noi pentru a consolida activităţile în anumite spitale. De asemenea, cu precădere în spitalele vechi, cu circuite deficitare, controlul infecţiilor nosocomiale este inadecvat, ceea ce are un efect negativ asupra siguranţei pacientului şi care atrage cheltuieli ce pot fi evitate. Furnizarea **echipamentului** necesar este încă departe de standardele din ţările europene avansate şi, deseori, distribuţia teritorială şi utilizarea echipamentelor medicale în unităţile de stat nu sunt cunoscute.

Cercetarea medicală de vârf în regiune este derulată în **Institutul Oncogen**, înființat din fonduri europene și inaugurat în 2015 la Timișoara, care se ocupă cu cercetarea în domeniul terapiilor genice și celulare în tratamentul cancerului. În acest moment este singurul centru de acest tip din Europa.

Accesibilitatea sistemului sanitar

Accesibilitatea sistemului sanitar al regiunii este vitală și esențială pentru starea de sănătate a populației și reprezintă un criteriu deosebit de important în analiza modului de deservire a populației cu servicii medicale.

Pentru a se observa cât mai corect arealele cu accesibilitate ridicată și arealele periferice, cu accesibilitate îngreunată către unitățile din sistemul public de sănătate, s-a realizat materialul cartografic al accesibilității, utilizând metoda izocronelor.

Accesibilitatea este puternic influențată de doi factori: de relief și de dimensiunea rețelei rutiere (lungimea și densitatea drumurilor). Cu cât o rețea de drumuri este mai bine dezvoltată și vascularizează mai puternic un teritoriu, cu atât mobilitatea populației din respectivul areal crește, ducând la timpi de deplasare mai scurți. Relieful își pune amprenta asupra rețelei de drumuri printr-o serie de caracteristici. În zonele joase de relief, drumurile au o configurație mai aproape de forma liniară, iar viteza de deplasare este mai mare și se obțin timpi de deplasare mai mici, în timp ce în zonele deluroase și montane, unde se manifestă bariere fizice, configurația se modifică puternic, distanțele și durata de deplasare cresc.

Localitățile aflate în aria de polarizare a municipiilor Arad și Timișoara și aglomerările urbane din Depresiunea Hațegului și Valea Jiului sunt cele care beneficiază de o accesibilitate crescută a populației către spitale. Timpii de deplasare sunt reduși, în medie de 10 -15 minute, echivalentul a 5-10 km ca distanțe. Peste 700.000 de locuitori beneficiază de un acces rapid la spitale, dintre care mai mult de jumătate sunt situați în perimetrul municipiului Timișoara.

De o accesibilitate ridicată și timpi de deplasare mici beneficiază și populațiile orașelor unde sunt localizate spitale. În funcție de specificul fiecărui oraș, al zonei geografice și al rețelei de drumuri, pot exista mici diferențe. Populația din arealul înconjurător al municipiul Reșița, de exemplu, va avea timpi mai mari de deplasare datorită configurației drumurilor și reliefului.

La polul opus, areale cu accesibilitate scăzută către spitale se află în zonele montane și deluroase, sau acolo unde infrastructura rutieră nu este suficient dezvoltată. Dealurile Lipovei, sud-estul Munților Banatului, Munții Zarandului, Munții Poiana Ruscă, se suprapun arealelor periferice, cu o accesibilitate redusă. Aceste zone sunt caracterizate de o existența localităților rurale, cu o populație scăzută. Pentru aceste areale, timpii de deplasare către spitale cresc substanțial, la 30-40 minute și peste, iar dacă ținem cont de caracteristicile populației (populație îmbătrânită), timpii de deplasare pot crește și mai mult.

Harta 10 – Accesibilitatea spitalelor în Regiunea Vest

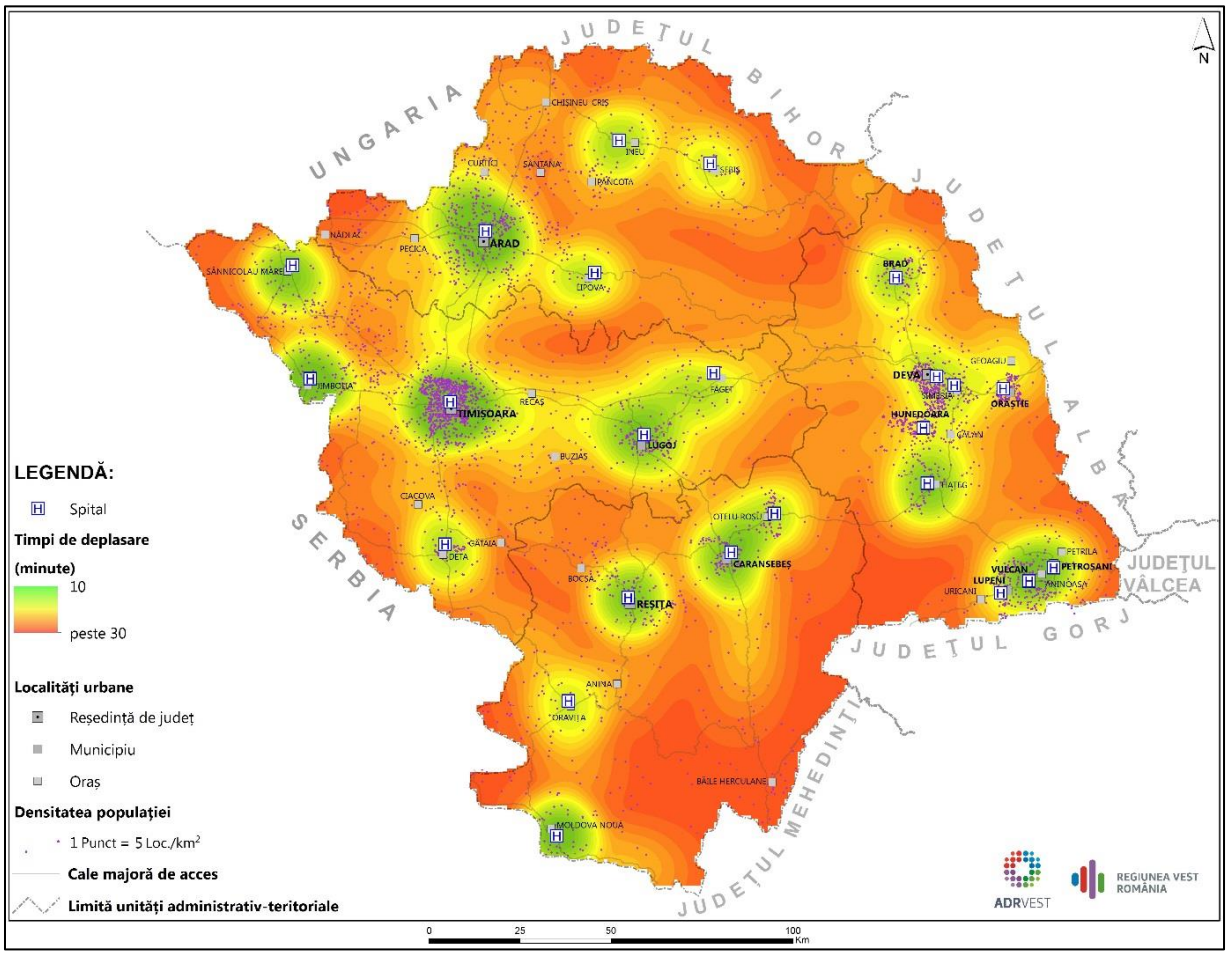

La nivel județean **cea mai redusă accesibilitate o întâlnim în Caraș-Severin**. Din cauza reliefului, a dispunerii drumurilor, dar și a unui sistem spitalicesc slab dezvoltat, aproximativ 60.000 locuitori parcurg un timp de peste 30-40 de minute pentru a ajunge la cel mai apropiat spital.

Populația **județului Hunedoara** beneficiază de un acces rapid către spitale, fapt datorat concentrării populației în două mari areale, unde se regăsesc și un număr însemnat de spitale. Cu toate acestea, peste 35.000 locuitori de deplasează peste 30 de minute pentru a ajunge la cel mai apropiat spital.

Județul Arad beneficiază de un acces facil către unitățile spitalicești doar pentru vestul județului, în timp ce aproximativ 40.000 de locuitori din estul montan al județului se vor

deplasa peste 30 de minute pentru a ajunge la spital.

Datorită rețelei însemnate de spitale din **județul Timiș**, acesta beneficiază de o accesibilitate ridicată către spitale. Dispunerea drumurilor determină areale unde gradul de accesibilitate scade, 40.000 de locuitori fiind nevoiți să se deplaseze peste 30 de minute pentru a beneficia de serviciile medicale oferite de un spital.

Deși accesibilitatea generală a regiunii este una ridicată, s-au evidențiat areale periferice, unde populația nu beneficiază de proximitatea unui spital și este nevoită să parcurgă distanțe mari până la cea mai apropiată unitate. Analiza timpului de deplasare către spitale, poate determina reorganizarea rețelei într-o manieră în care sistemul spitalicesc regional să fie unul echilibrat din punct de vedere al răspândirii unităților în teritoriu. Intervențiile vor urmări reducerea timpului de deplasare și facilitarea accesului populației la spitale, ceea ce va determina realizarea unui sistem medical performant, coerent și puternic conectat la spațiul regional.

Număr de paturi de spital

În anul 2019, Regiunea Vest ocupa penultima poziţie în România în ceea ce priveşte **numărul de paturi de spital** la 100.000 de locuitori. Numărul de paturi de spital din Regiunea Vest a crescut de la 627 la 646 paturi la 100.000 locuitori în perioada 2011-2019. Deşi mai rapidă, tendinţa este coerentă cu nivelul național, dar și cu tendința de la nivelul UE. Deși numărul de paturi a crescut cu doar 1%, creșterea valorii numărului de paturi raportate la 100.000 locuitori se datorează scăderii populației cu 2 procente.

Tabelul 8. Numărul paturilor de spital la 100.000 locuitori

	Număr paturi		Paturi/100.000 locuitori		% din media regională	Evoluţia 2011-2019
	2011	**2019**	**2011**	**2019**		
România	128.216	134.008	570	604	93,4%	5,82
Regiunea VEST	**12.817**	**12.946**	**627**	**646**	**100%**	**3,00**
Arad	2.269	2.326	472	493	76,3%	4,47
Caraş-Severin	1.770	1.783	518	559	86,5%	7,96
Hunedoara	3.213	3228	656	705	109,0%	7,36
Timiş	5.565	5.609	761	743	114,9%	-2,39

Sursa: Tempo Online, SAN102B și calcule proprii

Stații de salvare și SMURD

Pe teritoriul Regiunii de Vest se află un număr de **41 stații de salvare si substații**, repartizate relativ uniform. Cel mai mare număr de stații se găsește în județul Timiș, 13 stații, iar cel mai mic număr este în județul Hunedoara, 8 stații. Locuitorii județelor Arad si Caraș-Severin

beneficiază de un număr de 10 stații de ambulanță fiecare.

Harta 11 – Distribuția spațială a stațiilor de intervenție rapidă din Regiunea Vest

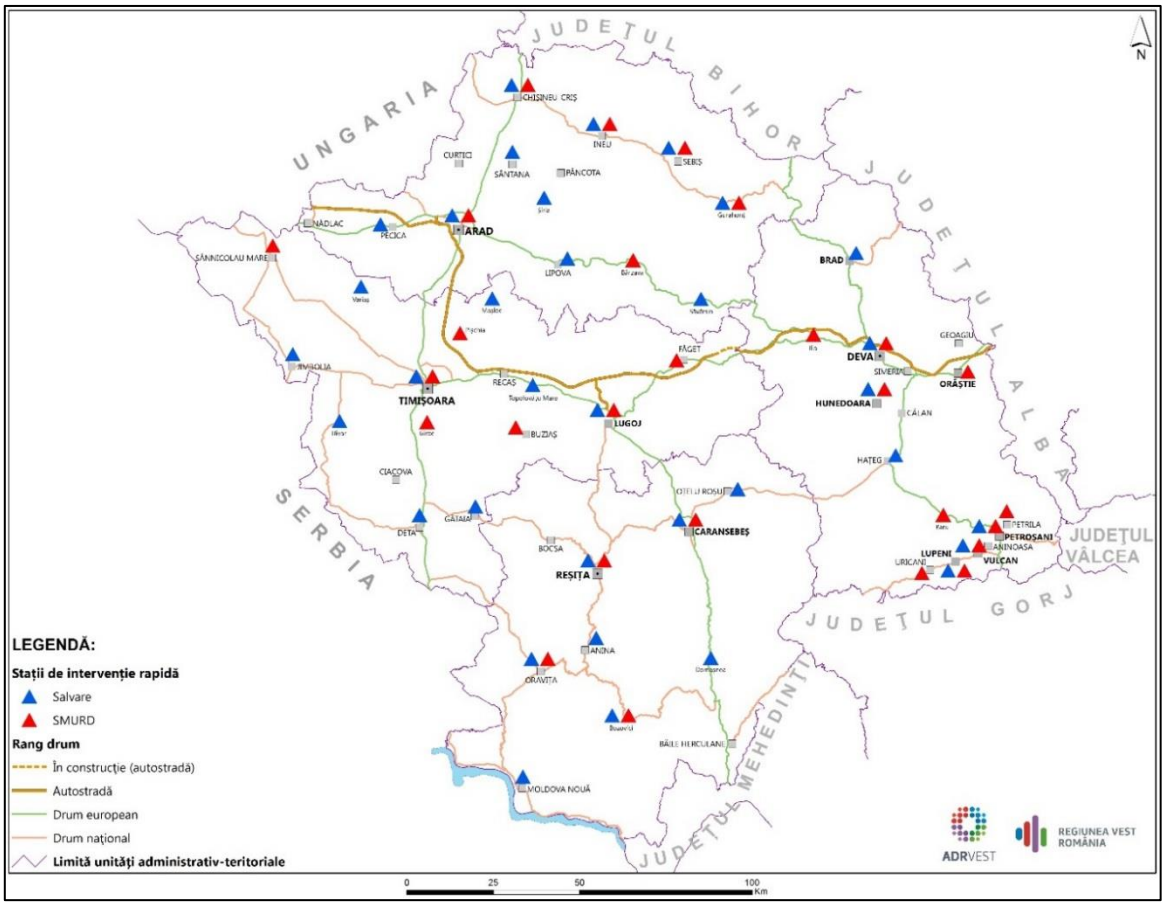

Pentru o acoperire mai bună a teritoriului și intervenții mai rapide, stații de ambulanță au fost înființate și în mediul rural. Cu toate acestea, cele mai multe stații de ambulanță se regăsesc în mediul urban, aproape fiecare oraș beneficiind se acest serviciu. La stațiile și substațiile de ambulanță, se adaugă un număr însemnat de **stații SMURD**, specializate pe intervenții rapide în caz de accidente, care întregesc sistemul medical de urgență. Acestea se găsesc pe întreg teritoriul regiunii, dar repartiția lor a fost influențată de caracteristicile reliefului și de distribuția populației în teritoriu. Acestea sunt răspândite deopotrivă în mediul urban și cel rural. Stațiile SMURD au fost înființate cu precădere în orașele mici și în unele sate pentru a oferi o mai bună acoperire a teritoriului și pentru intervenții rapide. Stațiile SMURD sunt în număr de 4 în județul Caraș-Severin, 6 în județul Arad, 7 în județul Timiș și 10 în județul Hunedoara.

Personalul medical

Datele regionale privind **personalul medical** creează o imagine amplă a resurselor umane disponibile să ofere asistenţă medicală pentru populaţie.[18] Numărul de medici poate fi reprezentativ pentru accesul la sistemul de sănătate. Regiunea Vest are 376,5 medici la 100.000 locuitori.

Regiunea Vest este coerentă atât cu dinamica României cât și cu cea a UE în ceea ce privește numărul de doctori. În perioada 2011 – 2019, numărul de medici a crescut cu 20,48% la nivel național și cu 19,73 la nivel regional.

În Regiunea Vest, la nivelul anului 2019 existau **7.543 medici, 1.948 medici stomatologi, şi 1.359 farmacişti**.

Disparitățile din punct de vedere al personalului medical sunt puternice. Județul Timiș deține peste jumătate personalul medical (62,32% din totalul medicilor, 57,54% din totalul stomatologilor, 52,53% din totalul farmaciștilor). Județele Arad și Hunedoara dețin proporții apropiate în ceea ce privește medicii. Cel mai redus personal medical îl are Caraș-Severin, doar 7,6% din medici, 8,6% din stomatologi și 11,84% din farmaciștii din regiune.

Personalul sanitar, format din alte tipuri de personal cu studii superioare inclusiv asistenți medicali cu studii superioare, personal sanitar mediu și personal sanitar auxiliar, a înregistrat creșteri ale numărului de persoane în perioada 2011 – 2019, în medie cu 12%, ajungând să numere 7.278 persoane.

Cel mai numeros efectiv îl are categoria de personalul sanitar mediu, cu 14.009 persoane. Personalul auxiliar este al doilea cel mai numeros efectiv, cu 5.895 de persoane, iar persoanlul sanitar cu studii superioare numără un efectiv de 1.930 persoane, pentru anul 2019.

Tabelul 9. Dinamica personalului medical raportat la 100.000 locuitori

	Medici				Stomatologi				Farmaciști			
	Anul				Anul				Anul			
	2011	2014	2017	2019	2011	2014	2017	2019	2011	2014	2017	2019
România	233,7	245,8	263,5	285,1	59,4	66,6	70,4	76,6	64,8	76,5	80,2	81,5
Regiunea Vest	**308,4**	**320,5**	**347,9**	**376,5**	**82,3**	**86,7**	**93,1**	**97,2**	**63,4**	**63,9**	**65,7**	**67,8**
Arad	221,2	234,1	236,3	230,1	83,0	83,7	84,3	84,8	51,0	53,3	53,8	48,4
Caraș-Severin	172,6	183,3	172,3	180,0	45,1	48,2	52,5	50,5	26,0	31,2	45,8	50,5
Hunedoara	222,2	232,4	247,7	258,2	52,5	53,4	57,1	58,1	63,3	46,9	48,3	55,9
Timiș	486,8	495,3	557,7	622,8	119,3	127,7	139,0	148,5	89,1	96,5	92,9	94,6

Sursa: Tempo Online, SAN104A și calcule proprii

[18] Sarcinile lor includ: conducerea de investigaţii medicale şi diagnosticare; prescrierea de medicamente şi tratament pentru bolile, afecţiunile sau rănile diagnosticate; oferirea de tratament medical sau chirurgical specializat pentru tipuri particulare de boli, afecţiuni sau răni; oferirea de sfaturi şi aplicarea metodelor şi tratamentelor de medicină preventive. (Europa în cifre — Anuarul statistic Eurostat 2010, p.219)

Personalul sanitar, format din alte tipuri de personal cu studii superioare inclusiv asistenți medicali cu studii superioare, personal sanitar mediu și personal sanitar auxiliar, a înregistrat creșteri ale numărului de persoane în perioada 2011-2019, ajungând să cumuleze 21.834 persoane.

Cel mai numeros efectiv îl are categoria de personalul sanitar mediu, cu 14.009 persoane. Personalul auxiliar este al doilea cel mai numeros efectiv, cu 5.895 de persoane, iar persoanlul sanitar cu studii superioare numără un efectiv de 1.930 persoane.

Tabelul 10. Dinamica personalului sanitar

	Personal sanitar cu studii superioare			Personal sanitar mediu			Personal sanitar auxiliar		
	2017	2019	Evoluție 2017 - 2019	2011	2019	Evoluție 2011 - 2019	2011	2019	Evoluție 2011 - 2019
România	20.164	22.623	12,20%	125.992	150.251	5,73%	60.130	72.357	4,33%
Regiunea Vest	**1.743**	**1.930**	**10,73%**	**12.880**	**14.009**	**1,17%**	**5.090**	**5.895**	**5,63%**
Arad	429	449	4,66%	2443	2622	-5,99%	945	875	6,45%
Caraș-Severin	66	115	74,24%	2066	1825	-1,03%	672	715	3,32%
Hunedoara	381	395	3,67%	2955	3082	3,01%	1.397	1.539	6,06%
Timiș	867	971	12,00%	5416	6480	4,15%	2.076	2.766	5,73%

Sursa: Tempo Online, SAN104A

Medicina de familie

Un sistem medical performant prevede o bază foarte mare a serviciilor de tip medicină de familie și servicii de asistență comunitară, care reduc presiunea asupra serviciilor oferite în ambulatoriu și spitale. În România, cele mai multe servicii medicale sunt acordate direct în spitale, în timp ce serviciile furnizate în comunitate sunt sub necesar și slab exploatate.[19]

În anul 2018, 46,5% din totalul consultațiilor acordate pacienților au fost realizate de către medicina de familie, 24,5% dintre consultații au fost acordate în cadrul spitalelor, ambulatoriilor, 13,2% au fost realizate în policlinici, societăți medicale și cabinete de specialitate, 0,6% în cabinete de medicină generală și 15,2% în alte tipuri de unități sanitare.[20]

La nivel național, rata de înscriere la medicul de familie a scăzut continuu de la 81% în 2012 până la 76% în anul 2017, după care în anul 2018 a crescut la 77,5%.[21] Putem aprecia faptul că inclusiv la nivelul Regiunii Vest, rata de înscriere la medicul de familie urmărește tiparul manifestat la nivel național, înregistrând scăderi în perioada menționată.

În anul 2019, situația medicilor de familie a continuat o pantă descendentă. La nivelul

[19] Strategia Națională de Sănătate 2014 - 2020
[20] Tendințe Sociale, Institutul Național de Statistică, 2019
[21] idem

României, în anul 2019 cabinetele independente de medicină de familie au fost în număr de 10.866 , în scădere față de anul 2017 când s-au înregistrat 11.055 de cabinete. Numărul de unități administrativ-teritoriale fără medic de familie înregistrat a fost de 424 UAT, în timp ce un deficit de medici de familie a fost înregistrat în 1.098 UAT la nivelul întregii țări.

La nivelul Regiunii Vest, în anul 2019 au funcționat **1.162 de cabinete de medicină de familie**, valoare în creștere cu 8 unități față de anul 2017. Din totalul celor 323 UAT-uri, 49 nu au avut înregistrate niciun cabinet de medicină de familie în anul 2019, deci nu beneficiază de servicii medicale de bază.

Cele mai multe UAT-uri fără medici de familie se află în județul Hunedoara - 16, iar județul cu cea mai bună acoperire din punct de vedere al medicinei de familie este Arad, unde doar 8 UAT-uri nu beneficiază de aceste servicii. În județul Timiș există 12 UAT-uri fără medici de familie iar în județul Caraș-Severin s-au numărat 13 UAT-uri. În aceste UAT-uri locuiesc aproximativ 55.000 persoane, care nu pot beneficia de un prin ajutor medical de proximitate.

Pentru a funcționa la o capacitate optimă, la un randament ridicat, se recomandă medicilor de familie să aibă arondați un număr de 1.800 de persoane, permițându-le să înregistreze până la 2-200 de pacienți, aici fiind plafonate plățile de la Casa Națională de Asigurări de Sănătate.[22]

În regiune, pentru anul 2019 numărul mediu de locuitori atribuit unui medic de familie este de 1.476 persoane, considerabil mai bun decât media la nivel național de 1.822 persoane/ medic de familie. Acoperirea tuturor UAT-urilor cu medici de familie prin deschiderea unor cabinete dedicate, ar duce la scăderea numărului de locuitori/medic și mai mult.

Tabelul 11. Numărul mediu de locuitori atribuit unui medic de familie

	2011	2014	2017	2019
România	1.538	1.766	1.825	1.822
Regiunea Vest	**1.305**	**1.476**	**1.506**	**1.476**
Arad	1.226	1.436	1.338	1.424
Caraș-Severin	1.582	1.531	2.061	2.018
Hunedoara	1.920	1.942	1.903	1.862
Timiș	1.040	1.279	1.290	1.214

La nivel interjudețean, cea mai bună prezență a medicilor de familie este în județul Timiș, unde numărul mediu de locuitori/medic de familie este de 1.214 persoane. Cea mai slabă reprezentativitate a medicilor de familie în teritoriu este în județul Caraș-Severin, unde numărul mediu este de 2.018 persoane, justificat prin lipsa cabinetelor și a deficitului de medici. Cu toate acestea, raportul medici de familie/locuitori în județ se află în optimul recomandat.

Județul Hunedoara are un raport de 1.862 persoane la un medic de familie, încadrându-se în optim, dar se remarcă absența cabinetelor

[22] HG 140 / 2018

din unele localități, iar în Arad, raportul este apropiat de media regională, 1.424 persoane/medic de familie.

În funcție de mediul în care își desfășoară activitatea, în spațiul urban se înregistrează cei mai mulți medici de familie - 690, în timp ce mediul rural beneficiază de serviciile a doar 360 medici de familie. În mediul urban locuiesc peste 1,2 milioane oameni, determinând un raport de 1.835 pacienți/medic de familie, în timp ce mediul rural înregistrează o populație de aproximativ 750.000 locuitori, unde un medic de familie are arondați 1.902 pacienți.

Distribuția teritorială a medicilor de familie arată că zonele montane și spațiile periferice nu înregistrează nici un cabinet de medicina de familie. Arealul montan din vestul județului Hunedoara, și UAT-urile din podișul Lipovei din județele Timiș și Arad, se evidențiază prin lipsa medicilor de familie pe arii extinse. Alte areale semnificative se regăsesc și pe teritoriul județului Caraș-Severin, în apropierea orașului Moldova Nouă, dar și în județul Hunedoara în apropierea de orașul Brad.

Harta 12 – Repartiția teritorială a medicilor de familie în Regiunea Vest

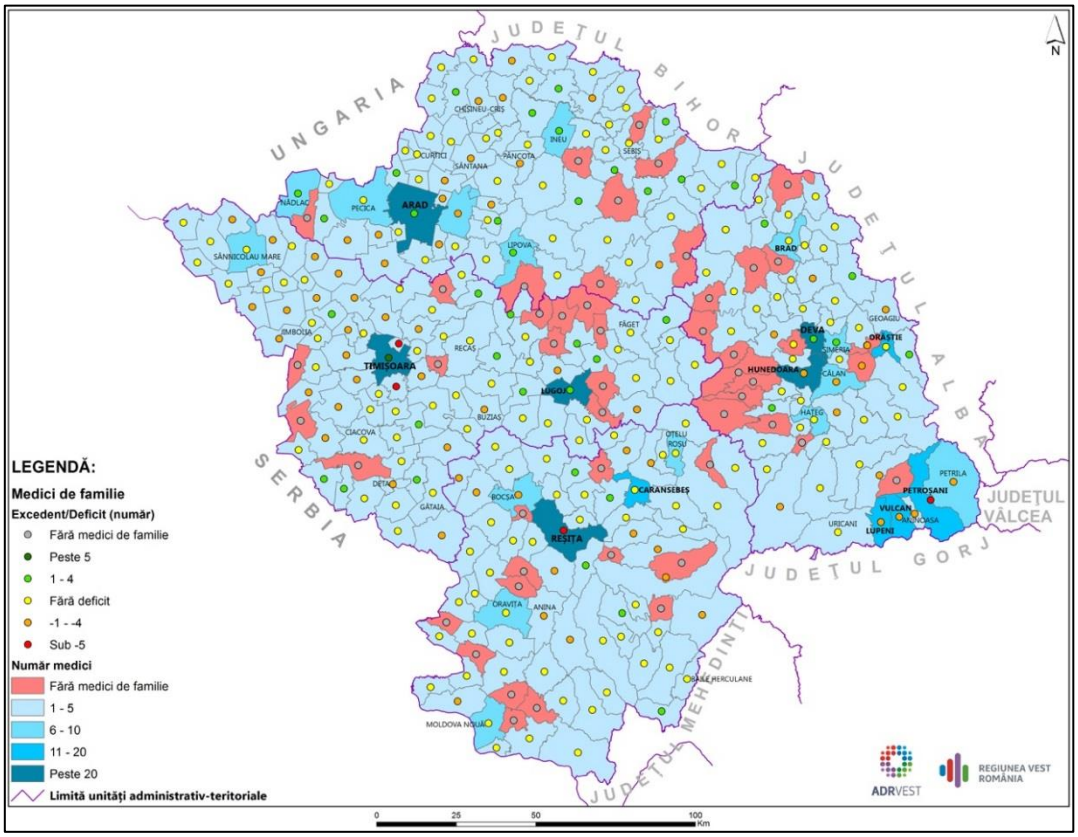

98 din UAT-uri au un deficit semnificativ de medici de familie, fapt ce indică o presiune suplimentară asupra sistemului de medicină de familie existent, locuitorii din zona rurală fiind cei mai afectați. O situație pozitivă se înregistrează în 41 UAT-uri, cu precădere în

mediul urban sau în comunele mari, unde se înregistrează mai mulți medici, ducând spre un ”excedent” al acestora.

Numărul medicilor de familie diferă de la un UAT la altul, în funcție de numărul de locuitori. Municipiul Timișoara are înregistrați 211 medici, cu 30 peste numărul minim optim, Arad are 98 medici, Deva și Reșița au câte 38 medici fiecare, Hunedoara are 37, iar Lugoj beneficiază de serviciile a 30 de medici de familie.

Starea de sănătate a populației

În anul 2018 s-au înregistrat 245.724 cazuri de **boli hipertensive** (aceastea au avut cea mai mare incidență, atât la nivel regional, cât și național). De asemenea, în Regiunea Vest în anul 2018 s-a înregistrat un număr semnificativ de boli cerebrovasculare (44.883 cazuri, 12,3% din numărul bolnavior la nivel național), acestea fiind **pe locul 1** ca incidență.

Raportat la populația Regiunii Vest, bolnavii de boli hipertensive reprezintă 12,2% din populația regiunii, bolnavii de boli pulmonare cronice reprezintă 0,22%, bolnavii de boli cerebrovasculare au o pondere de 2,23%, bolnavii de cancer reprezintă 0,3%, iar bolnavii de TBC 0,05%. Incidențele TBC, cancer și boli cerebrovasculare sunt inferioare ponderii acestora la nivel național, în timp ce în cazul celorlalte boli se remarcă o incidență superioară celei naționale.

La nivel NUTS III, se observă existența disparităților inter-regionale în funcție de categoria de boli. În ceea ce privește bolile hipertensive, cele mai mute cazuri s-au înregistrat în în județul Arad (67.744, 27,56%) și în județul Hunedoara (63.158, 25,7% din totalul cazurilor din regiune). În județul Caraș Severin se remarcă o incidență a acestor boli semnificativ mai mică, fiind înregistrate cele mai puține cazuri (52.044, 21,17% din totalul regional). Bolile cerebrovasculare sunt mai numeroase în Timiș (38,1% din totalul regional), în timp ce în Caraș-Severin numărul lor este cel mai redus dintre județele regiunii (18,8% din totalul regional). Cele mai multe cazuri de boli pulmonare cronice sunt în Arad (43,2% din totalul pe regiune). În ceea ce privește cancerul, cele mai multe cazuri sunt în județul Hunedoara (37,1%), urmat de Timiș şi Arad (cu 35,1% respectiv 20,3%).

Dacă ne raportăm însă la numărul de total de locuitori ai județelor, se constată faptul că în județul Hunedoara este cea mai mare incidență a cancerului (0,5 din totalul populației județului), în județul Arad este cea mai mare incidență a TBC și boli pulmonare cronice (0,06% și 0,42% din totalul populației), iar în județul Caraș Severin este cea mai mare incidență a TBC, Boli cerebrovasculare și boli hipertensive (0,06%, 2,7% și 16,1%).

Tabelul 12. Incidența principalelor categorii de boli, (număr bolnavi) în anul 2018

	TBC	Cancer	Boli cerebrovasculare	Boli hipertensive	Boli pulmonare cronice
România	11.630	61.780	364.844	2.589.098	39.111
Regiunea VEST	**1.037**	**6.886**	**44.883**	**245.724**	**4.538**

% regiunea VEST în România	8,92	11,15	12,30	9,49	11,60
Arad	277	1.399	10.612	67.744	1.964
Caraș-Severin	192	511	8.715	52.044	995
Hunedoara	192	2.557	8.442	63.158	969
Timiș	376	2.419	17.114	62.778	610

Sursa: Ministerul Sănătății, Principalii indicatori ai cunoașterii starii de sănătate pe anul 2018 comparativ cu anul 2017

Structura cauzelor de deces în regiunea Vest în anul 2018 este similară structurii româneşti:

- Boli ale sistemului circulator – 54,6%, dintre care boli cardiace ischemice şi boli cerebro-vasculare;
- Neoplasm (tumori) – 19,9%;
- Boli ale sistemului respirator – 7,2%;
- Boli ale sistemului digestiv – 4,6%;
- Boli ale sistemului nervos, ale ochiului și urechii – 3,2%
- Alte cauze – 10,5%.

Fig. 18 – Rata deceselor pe tipuri de boli (număr decese/100.000 locuitori)

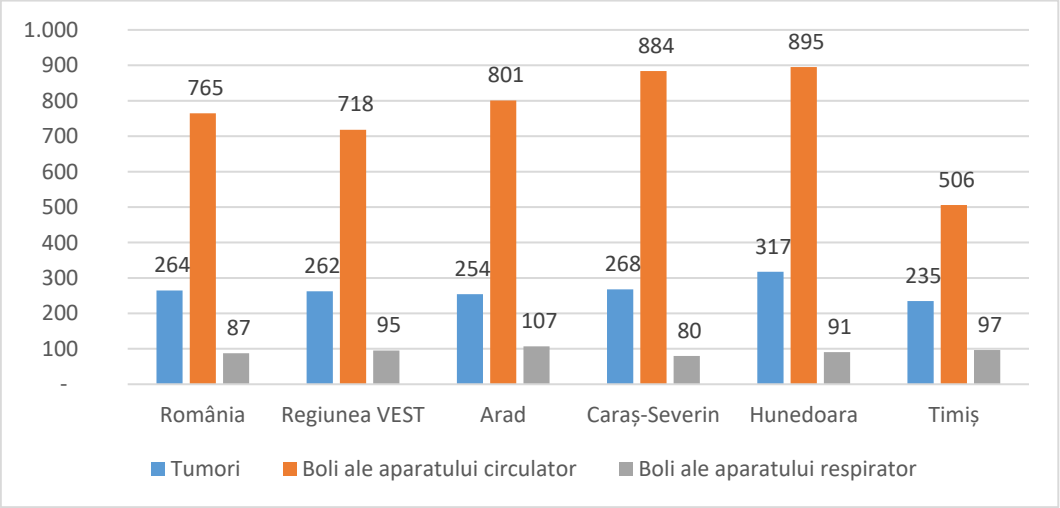

Sursa: Tempo Online, POP206C

Investiții în sistemul de sănătate prin Programul Operațional Regional

Referitor la investițiile în sistemul de sănătate, la nivel european, Romania se situează printre ultimele locuri la capitolul cheltuieli cu sănătatea per capita, alocând 814 euro/an, în timp ce media europeană este de 2.500 euro. Romania se află pe penultimul loc în Europa și în ceea ce privește procentul din PIB alocat sănătății, 5%, care este de două ori mai mic decât media europeană și de două ori mai mic decât în Franța, care se afla în fruntea clasamentului alocând peste 11,5% din PIB.

Fondurile structurale ale Uniunii Europene au reprezentat în perioada 2014-2020 o oportunitate importantă pentru finanţarea infrastructurii de sănătate. Investiţiile care vizează infrastructura de sănătate s-au putut finanţa prin **Programul Operațional Regional 2014-2020** (POR 2014-2020), Axa prioritară 8 ”Dezvoltarea infrastructurii sanitare şi sociale”,

care s-au adresat reabilitării, modernizării şi echipării ambulatoriilor și unităților de primire urgențe.

În Regiunea Vest sunt contractate 15 proiecte cu o valoare nerambursabilă de 27,45 milioane Euro. Din acestă sumă, 74% a fost investită pe proritatea 8.1 ambulatorii (20,40 mil. EUR), 26% fiind alocați pentru unități primiri urgențe (7,05 mil. EUR).

Fig. 19 – Proiecte de infrastructură de sănătate depuse în cadrul POR 2014-2020, în Regiunea Vest

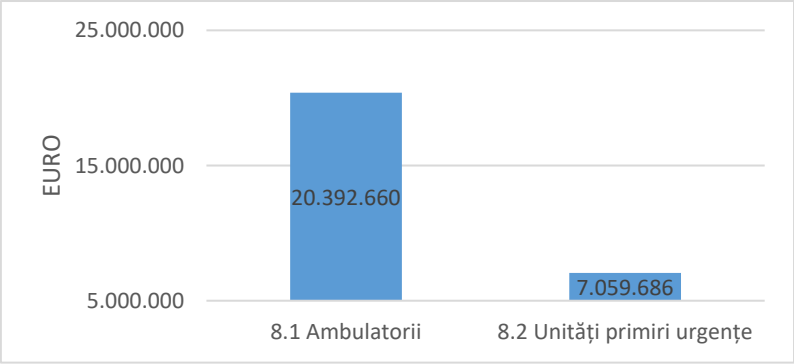

Sursa: ADR Vest

În exercițiul financiar 2007-2013, prin Programul Operațional Regional, au fost realizate 23 de proiecte la nivel regional. Dintre acestea, 20 au avut în vedere ambulatoriile (reabilitarea, modernizarea, dotarea cu echipamente performante) din cele patru județe, iar 3 proiecte regionale au fost depuse pentru achiziționarea echipamentelor specifice, îmbunătățirea capacității și calității sistemului de intervenție în situații de urgență și pentru acordarea asistenței medicale de urgență și a primului ajutor calificat.

Harta 13 – Investiții în domeniul sănătății din cadrul POR 2007-2013/2014-2020

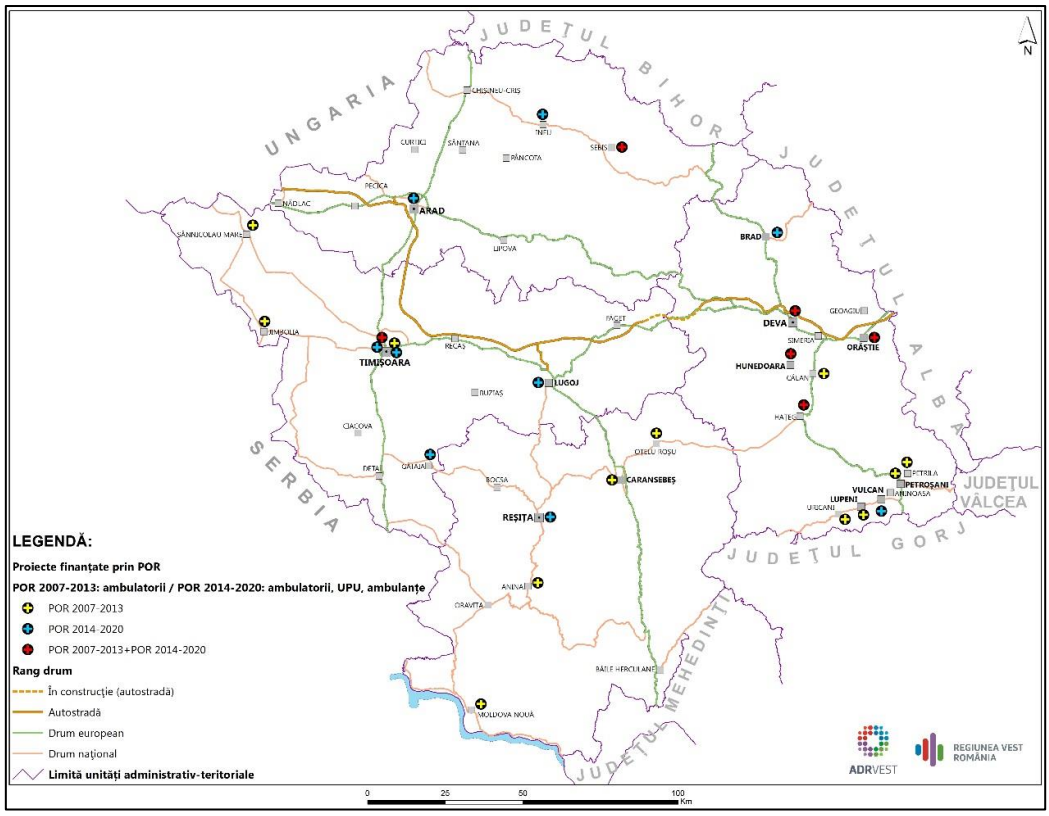

Harta de mai jos reprezintă toate proiectele din domeniul sănătății finanțate prin POR 2007-2013 și 2014-2020. Punctele galbene reprezintă proiecte finanțate prin POR 2007-2013, punctele albastre reprezintă proiectele finanțate prin POR 2014-2020, iar punctele roșii reprezintă unități care au avut proiecte în ambele programe operaționale.

Serviciile medicale din Regiunea Vest se confruntă cu mai multe provocări majore:

- o mare parte din clădiri sunt improprii și secțiile sunt disparate pe teritoriul orașului (în cele mai multe cazuri nu poate fi făcuta nici extinderea clădirilor existente), ceea ce îngreunează efectuarea actului medical și confortul pacientului;
- Accesul insuficient la serviciile de îngrijiri primare dat fiind deficitul de medici de familie, în special în judeţul Hunedoara, unde 20% din comunele din mediul rural nu aveau medic de familie;
- Unităţile de îngrijire primară nu îşi îndeplinesc în mod adecvat funcţia de triere a pacienţilor, ceea ce conduce la supraaglomerarea sistemului spitalicesc;
- Serviciile de îngrijire la nivelul comunităţii sunt insuficiente raportate la necesităţi, în special în judeţul Arad;
- Infrastructura de îngrijiri spitaliceşti şi în regim ambulatoriu se concentrează în judeţele Timiş şi Arad, ceea ce conduce la un grad mai redus de accesibilitate şi utilizare a serviciilor specializate în Caraş-Severin şi Hunedoara.

Din cauza problemelor sistematice mai sus menţionate, cererea şi oferta în sistemul de sănătate sunt dezechilibrate semnificativ. Astfel, lipsa de asistenţă medicală în Regiunea

Vest, mai ales pentru gestionarea bolilor cronice, necesită în mod imperios intervenţie.

2.3. Educația

Populația școlară

În anul 2019, populația școlară a Regiunii Vest era de **308.477 persoane**, reprezentând **8,8%** din totalul **populației școlare** de la nivel național. Prin corelare cu populația totală, Regiunea Vest deține cea mai mică populație școlară din toate regiunile României, aceasta fiind influențată de sporul natural negativ și natalitatea scăzută.

În perioada 2011-2019, populația școlară a scăzut constant, identificându-se în general o scădere mai accelerată în perioada 2014-2017. În Regiunea Vest, scăderea populației școlare de -11,3% a fost mai mare decât cea înregistrată la nivel național: 7,8%.

Tabelul 13. Evoluția populației școlare în perioada 2011-2019

	Anul 2011	Anul 2014	Anul 2017	Anul 2019	Evoluție 2011-2014	Evoluție 2014-2019
ROMÂNIA	3.823.515	3.735.552	3.578.561	3.526.189	-2,3%	-7,8
NORD-VEST	516.575	514.067	498.257	494.450	-0,5%	-4,3
CENTRU	455.781	443.338	429.541	427.220	-2,7%	-6,3
NORD-EST	686.369	664.538	622.986	607.683	-3,2%	-11,5
SUD-EST	466.122	447.976	423.192	411.953	-3,9%	-11,6
SUD-MUNTENIA	505.704	487.097	454.205	440.023	-3,7%	-12,9
BUCUREȘTI-ILFOV	463.699	486.264	506.791	516.806	4,9%	11,5
SUD-VEST OLTENIA	381.465	358.756	329.735	319.577	-6,0%	-16,2
VEST	**347.800**	**333.516**	**313.854**	**308.477**	**-4,1%**	**-11,3**
Arad	86.435	77.880	71.808	69.664	-9,9%	-19,4
Caraș-Severin	50.062	46.127	40.868	39.072	-7,9%	-21,9
Hunedoara	73.898	69.078	62.070	58.993	-6,5%	-20,2
Timiș	137.405	140.431	139.108	140.748	2,2%	2,4

Sursa: Tempo Online, SCL103E

Populația școlară pe niveluri de educație

În anul 2019, după nivelul de instruire, ponderea populației școlare cuprinse în învățământul antepreșcolar și preșcolar a fost de 14,89%, a doua cel mai redus efectiv după regiunea București-Ilfov. Această pondere scăzută se datorează unei natalități scăzute, caracteristice pentru Regiunea Vest. Învățământul primar și gimnazial (inclusiv învățământul special) deținea o pondere de 43,04%, și este format din cel mai mare efectiv de elevi la nivelul regiunii.

La nivel național ponderea este sub media națională. Populația școlară înscrisă în învățământul liceal, postliceal, profesional și de maiștri are o pondere de 23,94%, o valoare ușor mai ridicată decât media națională, ceea ce indică prezența în regiune a unei populații bine pregătite. Ponderea populației școlare aferente nivelului terțiar înregistrează o valoare de 18,13%. De remarcat este că Regiunea Vest ocupă **locul III la ponderea populației din învățământul terțiar între regiunile României, datorită prezenței centrului universitar cu tradiție – Timișoara dar și a oraşelor universitare Arad, Reşiţa, Lugoj şi Hunedoara**.

Fig. 20 – Populația școlară, după nivelul de instruire, în anul 2019

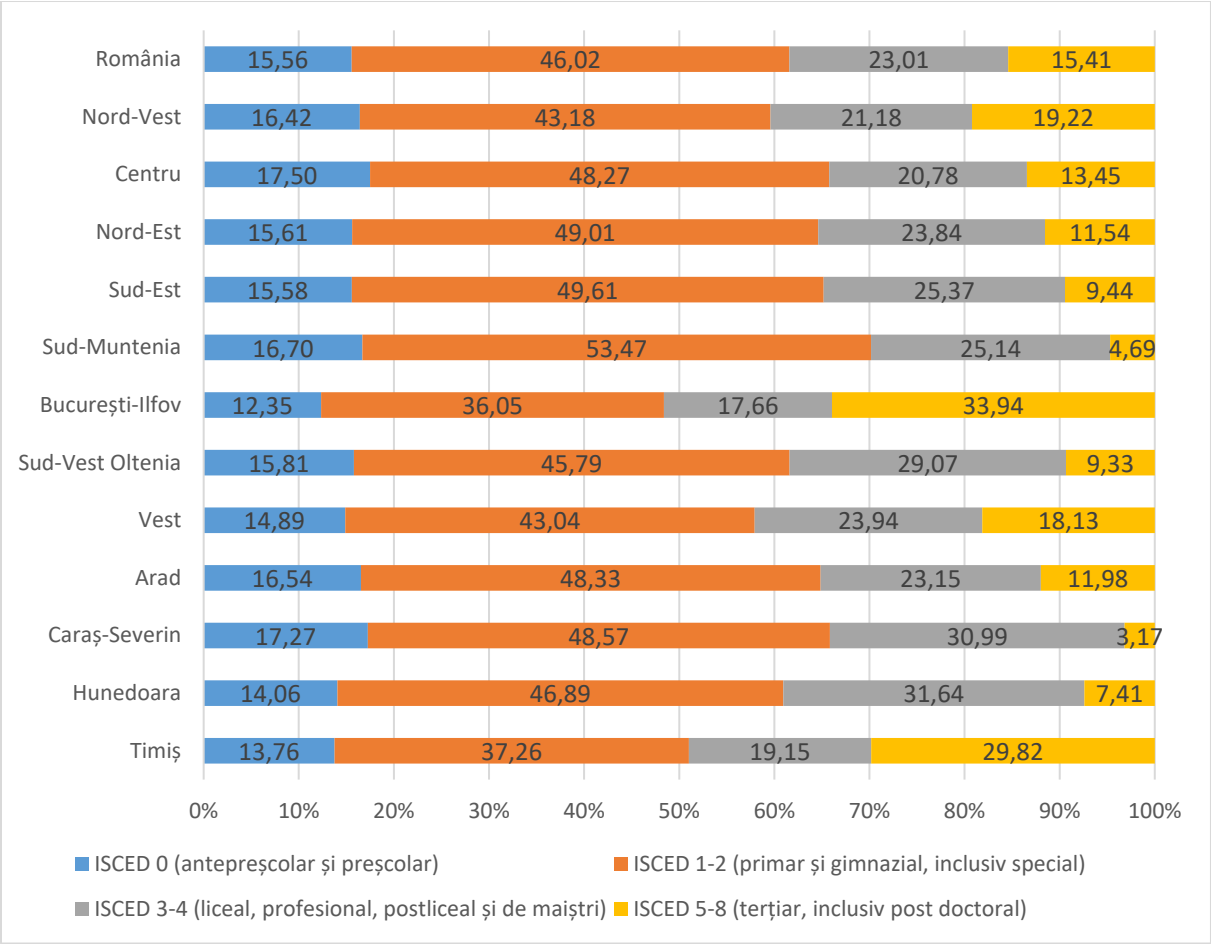

Sursa: Tempo Online, SCL103E

Unul din cele mai importante obiective Europa 2020 pentru educație prevedea ca ponderea populației cu vârstă între 30 și 34 ani absolvente de studii superioare să atingă pragul de 40% pentru UE și de numai 26,7% pentru România. În Regiunea Vest, ponderea persoanelor cu vârsta cuprinsă între 30 și 34 ani, absolventă de studii superioare a atins 22,3% în anul 2019, valoare sub pragul țintă pentru țara noastră. Mai mult, populația absolvetă de studii superioare a continuat să crească până în anul 2017, când a atins pragul de 24,5%, după care a scăzut, depărtându-se de obiectivul final. La nivel național, Regiunea Vest este devansată de regiunile București-Ilfov, care înregistrează 54,3% și Nord-Vest, cu 26,5% .

Fig. 21 – Populația în grupa de vârstă 30-34 de ani absolventă de învățământ terțiar

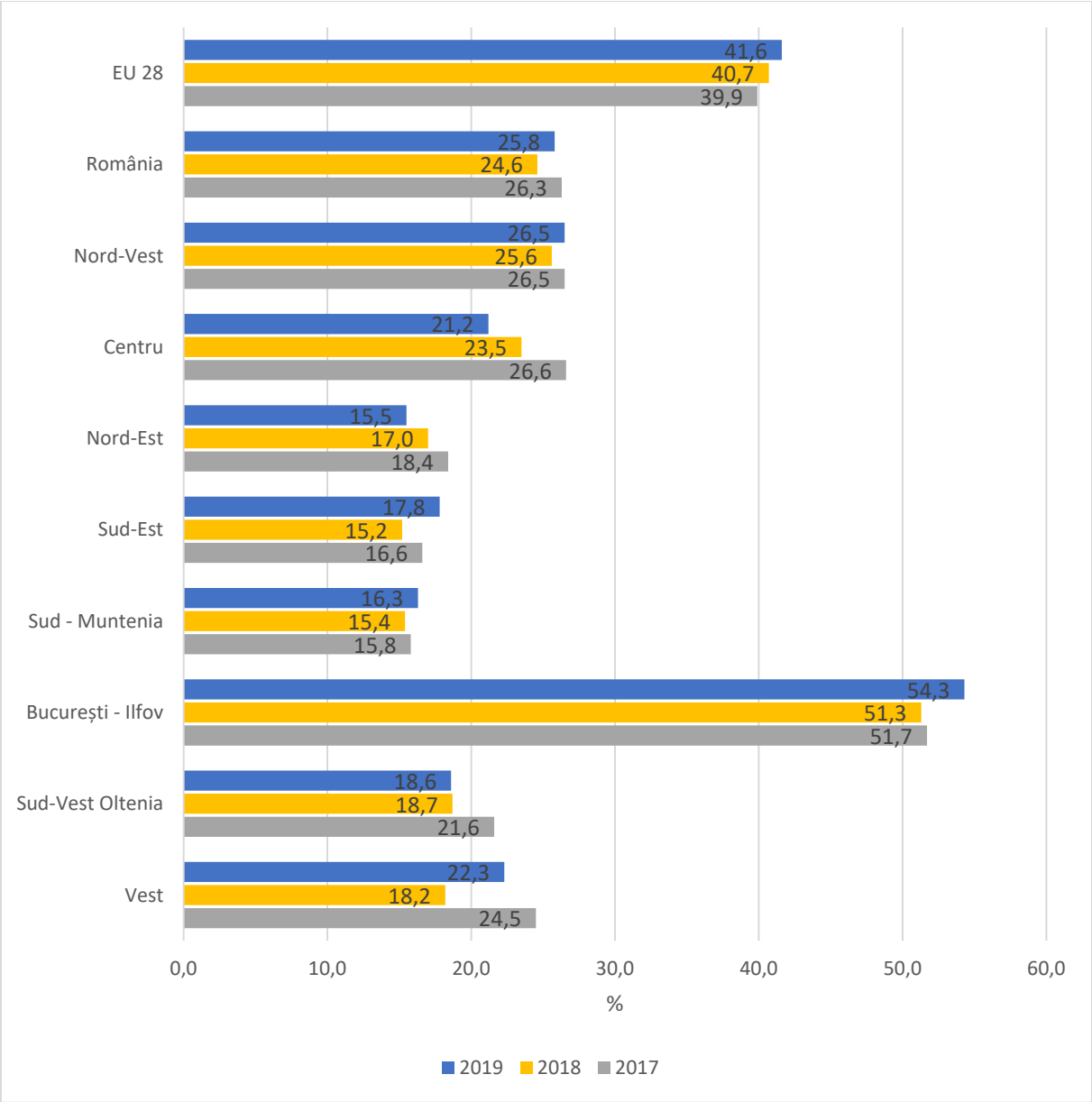

Sursa: EUROSTAT, edat_lfse_12

Învățământul profesional și tehnic

Învățământul profesional și tehnic are o importanță deosebită la nivel european fiind practic nivelul de instruire care asigură piața forței de muncă cu personal calificat imediat după finalizarea liceului. În România, în ultimii ani, învățământul profesional și tehnic a reintrat în atenția autorităților, după ce în anul 2009 s-au desființat școlile de arte și meserii. În Regiunea Vest interesul operatorilor economici este deosebit de mare pentru forța de muncă cu competențe specifice, având în vedere și rata scăzută a somajului, practic lipsa forței de muncă accesibilă, fără deprinderile necesare[23]. Acest lucru este observat și în datele statistice

[23] Planul Regional de Acțiune pentru Învățământ (PRAI) pentru Regiunea Vest 2016 - 2025

de la INS, unde se relevă o scădere abruptă în anul 2009.

După anul 2011, învățământul profesional și tehnic a avut o creștere consistentă, în anul 2019, fiind înrolați la nivel național 193.252 elevi, o creștere de peste 110% față de 2011 în mai puțin de un deceniu.

În anul 2019 persoanele înscrise în învățământul profesional și tehnic în regiune a fost de **18.784 persoane**, ceea ce reprezintă o pondere de 9,72% din totalul național.

În ultimii ani, învățământul profesional s-a organizat și sub forma unor **școli duale**, acestea fiind inițiate de operatorii economici interesați, în calitate de potențiali angajatori și parteneri de practică. În cadrul acestor școli, agentul economic finanțează și asigură pregătirea elevilor. **Exemple de bune practici** din Regiunea Vest sunt: Școala Duală Banat (Timișoara), Școala Profesională Duală – Continental (Timișoara), Colegiul Tehnic (Reșița), Colegiul Tehnic „Aurel Vlaicu" (Arad), Colegiul Tehnic Transilvania (Deva).

Pentru perioada post-2021, trebuie continuate investițiile în acest tip de învățământ.

Din discuțiile la workshop-urile cu principalii actori din Regiunea Vest, aceștia au subliniat următoarele probleme din învățământul profesional și tehnic:

- Infrastructură deficitară (lipsa aparatelor / echipmentelor / laboratoarelor școlare);
- Nevoia de cursuri de specializare atât pentru cadrele didactice (traineri), tutore, cât și pentru elevi/studenți;
- Slaba corelare între programa școlilor tehnice și profesionale și cerințele actuale de pe piața muncii – companiile au cerere mare de calificări însă școlile nu au capacitatea de a răspunde la solicitările acestora (calificări centrate pe „tradiția" școlii).

O soluție propusă de actorii regionali pentru problema de mai sus ar fi maparea competențelor și crearea unei baze de date regionale în timp real (prognoze, competențe, domenii prioritare), inclusiv intermediere dintre cerere (mediul privat) și ofertă (sistemul educațional).

Rata de părăsire timpurie a școlii

Părăsirea timpurie a școlii[24] este una dintre cele mai grave probleme cu care se confruntă învățământul din România și reprezintă un obstacol în calea creșterii economice și a ocupării forței de mucă, afectează productivitatea și competitivitatea și alimentează sărăcia și excluziunea socială[25]. Dintre cauzele cel mai des întâlnite care determină elevii să părăsească sistemul de educație amintim: ituația economică precară,

[24] procentul populației cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 de ani care a urmat cel mai mult în învățământul secundar inferior și nu a fost implicat în educație sau formare ulterioară.

[25] Semestrul European – Fișă Tematică Persoanele care Părăsesc Timpuriu Școala (https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_early-school-leavers_ro.pdf)

mediul familial dezorganizat și munca părinților în străinătate, care provin de cele mai multe ori din grupuri supuse unui risc ridicat de părăsire a școlii, precum copii romi sau alte grupuri marginalizate, copii din zone rurale marginalizate[26]. Un fenomen la fel de grav este neșcolarizarea.

Obiectivul Europa 2020 este de a reduce părăsirea timpurie a școlii la **10% la nivel de UE**.

Obiectivul fixat pentru România este de **11,3%.** Regiunea Vest a realizat progrese importante în ultimii ani și se apropie de ținta fixată pentru UE. În anul 2019 valoarea ratei de părăsire timpurie a școlii a fost de 10,3%, locul trei național după regiunile Sud-Vest (9,5%) și București-Ilfov (8,3%). România şi este pe locul 2 între regiuni după Bucureşti-Ilfov (5,5%). Această valoare situează regiunea la egalitate cu valoarea înregistrată de UE 28.

Fig. 22 – Rata părăsirii timpurii a școlii (elevi cu vârsta între 18 și 24 ani)

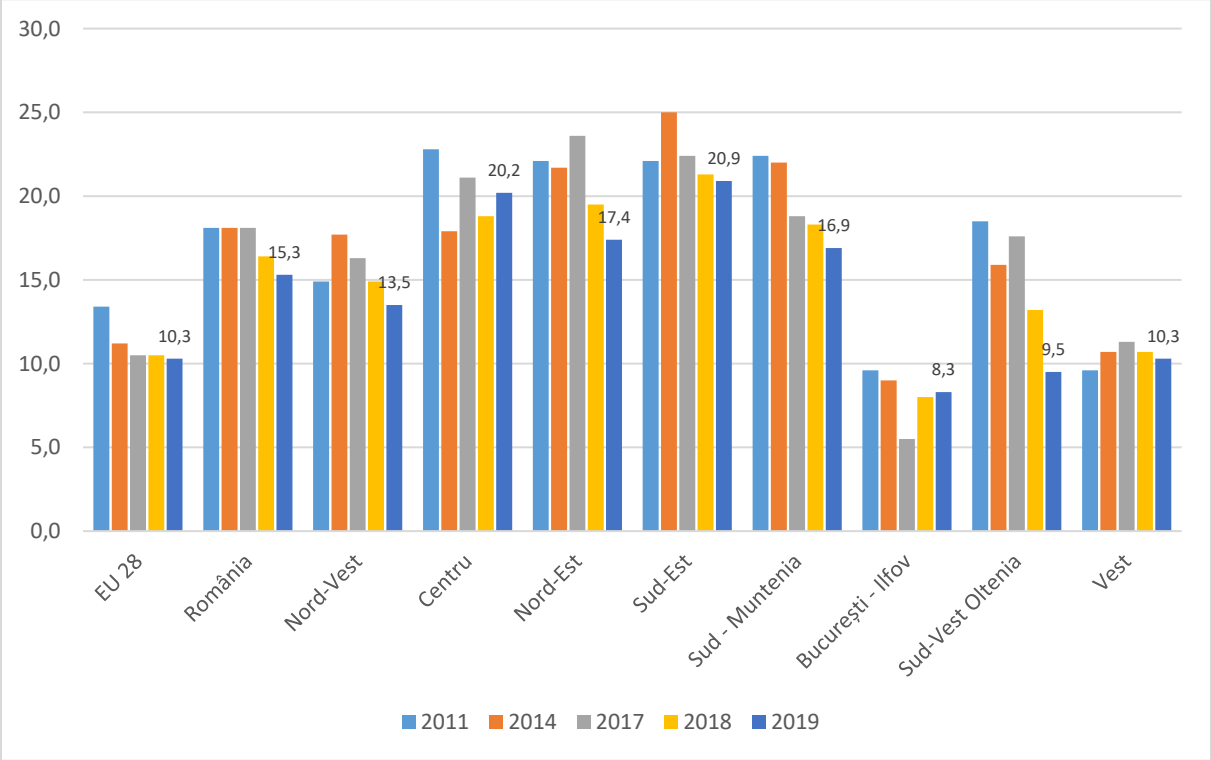

Sursa: EUROSTAT, edat_lfse_16

Abandonul școlar

Abandonul școlar este puternic diferențiat pe medii. În mediul rural, abandonul este mult mai pronunțat în comparație cu mediul urban. In România, in 2017, rata abandonului școlar în mediul rural a fost de 27,1%, pe când cea din orașele cu peste 50.000 de locuitori a fost de 4,5%[27].

Abandonul școlar din mediul preuniversitar este prezent în toate cele patru județe ale

[26] Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România, versiune 2015

[27] adev.ro/pkrksx

Regiunii de Vest și se manifestă cu intensități diferite în fiecare județ.

Rata de abandon școlar pentru învățământul primar la nivel regional a oscilat semnificativ în perioada 2011 – 2018. A crescut de la 1,8% în anul 2011 la 2,1% în 2014, după care se poziționează pe o tendință de scădere, înregistrând valori de 1,9% în 2017 și 1,4% în anul 2018, când s-a poziționat sub valoarea medie națională de 1,6%. În anul 2018 județul Caraș-Severin înregistrează cea mai mare rata de 2,4%, fiind urmat de Arad cu o valoare de 1,8%. Județele Hunedoara și Timiș înregistrează valori sub media regională de 1,2%, respectiv 0,9%.

La nivelul învățământului gimnazial se manifestă oscilații similare a ratei de abandon între 2011 și 2018, în ultimii ani valorile regionale reușind să coboare sub media națională. Dacă în anul 2011 rata abandonului era de 2%, în 2014 crește la o valoare de 2,7% în anul 2017. După acest moment, abandonul se reduce semificativ până la valori de 2,3% în 2017 și 1,4% în anul 2018, valoare sub cea națională de 1,7%. Județele Caraș-Severin și Arad înregistrează cele mai mari valori ale abandonului de 2,5% respectiv 2,4%, în timp ce județele Hunedoara și timiș au cele mai reduse rate de abandon de 1%, respectiv 0,7%.

Pentru învățământul secundar ciclul 2 (liceal și profesional), deși se observă o scădere a valorii abandonului, ratele regionale se mențin peste cele naționale. În 2018 s-a mențin valoarea din anul 2017, cele mai reduse rate ale abandonului din ultimii 5 ani. Dacă în anul 2011 rata abandonului la în regiune era de 4,5%, scade ușor în 2014 la 4,4% și ajunge în naul 2018 la 3,2%. Valoarea națională este semnificativ mai bună și se situează la 2,6%. Județele înregistrează valori relativ apropiate, cu valori mai reduse în Arad (3%) și Timiș (3,1%), urmate de Caraș-Severin (3,2%) și hunedoara (3,5%).

Învățământul postliceal și de maiștri a înregistrat cele mai însemnate valori ale abandonului dintre toate nivelurile de instruire la nivel regional, cu valori peste media națională a abandolului pentru acest tip de învățământ. Dacă în anul 2011 valoarea abandonului era de 7,3%, crește la 10,4% în anul 2014 și atinge 11,7% în anul 2017. În 2018, aceasta scade ușor până la o valoare a abandonului de 10,2%, dar care se poziționează peste media națională de 9,7%. La nivelul județeleor, cele mai scăzute valori le înregistrează Hunedoara, cu 7,8% și Arad cu 9%. Valori peste media regională sunt în Timiș, de 12,4% și Caraș-Severin, de 13,1%.

În anul 2017, un procent de 17,4% din tinerii din Regiunea Vest cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 de ani nu erau încadrați profesional și nu urmau niciun program educațional sau de formare profesională, riscând să fie excluși definitiv de pe piața forței de muncă și să devină dependenți de prestații sociale. Acest procent este alarmant pentru o regiune care dorește să își accelereze dezvoltarea economică și coeziunea socială. Regiunea Vest se clasează pe locul 2 în țară (în ordine inversă), după regiunea Nord-Est.

NEETs

Confruntată cu un val ridicat al șomerilor în rândul tinerilor, Uniunea Europeană și-a concentrat o parte din resurse pentru a reduce pe de-o parte șomajul tinerilor, iar pe de altă parte, riscurile la care sunt expuse persoanele

tinere, care sunt susceptibile abandonului școlar sau absenteismului de pe piața muncii.

Apărut în anii 1990, **termenul NEET** a făcut referire la tinerii cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani care au abandonat sistemul de învățământ dar nu au intrat pe piața muncii. Din anul 2010 în contextul inițiativei Europa 2020 ”Tineretul în mișcare”, înțelesul termenului a fost extins de mai multe ori pentru a cuprinde persoanele cu vârsta între **15 și 34 de ani**.

Concret, **termenul NEET definește tinerii care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare**. Mai mult, în NEET sunt incluse și persoanele inapte să lucreze din cauza unui handicap sau a unei boli.

Studiile efectuate au identificat **șapte subgrupe sociale** care prezintă factorii de risc foarte ridicați ca un tânăr să devina NEET. **Educația este un factor cheie al reușitei**, astfel că un tânăr care abandonează școala de la o vârstă fragedă are de 3 ori mai multe riscuri de a deveni NEET. Persoanele imigrante, care întâmpină bariere lingvistice sau de adaptare la cerințele comunității deţin cu 70% șanse mai mari sa devină NEET față de alții. Persoanele cu dizabilități sau bolnave au risc cu până la 40% mai ridicat sa devină NEET în comparație cu persoanele fără probleme. Tinerii care provin din familii monoparentale, cu părinți divorțați au o susceptibilitate cu 30% mai mare de a deveni NEET. În cazul familiilor cu părinți șomeri, tinerilor din acestea le creștere riscul de a deveni NEET cu 17%. În strânsă legătură cu șomajul, venitul redus pe gospodărie poate determina tinerii să devină în multe cazuri NEET. De asemenea, locul în care locuiesc influențează puternic probabilitatea tinerilor de a deveni NEET, traiul în spații izolate fiind cu cel mai mare impact.

La nivelul Uniunii Europene în anul 2018, 16,5% din totalul tinerilor au fost considerați ca aparținând categoriei NEET. Procentul variază puternic de la o țară la alta, cu cele mai mici rate în Olanda și Suedia (8%) și cele mai mari în Grecia și Italia (peste 25%).

Pentru România, tinerii din categoria NEET reprezintă **20,6% din totalul tinerilor**, un procent peste media europeană, în spatele Ungariei sau Polonei care înregistrează valori apropiate de media europeana, dar înaintea Bulgariei care are o rata a NEET de 20,9%.

Statistica NEET în funcție de sex arată o **predilecție a persoanelor de sex feminin** să abandoneze școala sau să nu se angajeze, un procent aproape dublu față de persoanele de sex masculin. În Uniunea Europeană 20,9% din persoanele de sex feminin aparțin NEET, în timp ce doar 12,2% aparțin persoanelor de sex masculin.

În România, se păstrează trendul european, dar cu discrepanțe și mai mari. Astfel că 28,9% din persoanele de sex feminin aparțin NEET în timp ce 12,8% din persoanele de sex masculin se înscriu NEET.

Analiza persoanelor NEET după mediul de rezidență evidențiază discrepanțe și mai mari atât la nivel european cât și la nivel național. Cel mai mic procent al persoanelor NEET la nivel european se găsește în mediul urban, al orașelor mari, unde 15,1% din tineri se încadrează acestei categorii. Orașele mici și zonele suburbane înregistrează un procent mai mare al tinerilor NEET de 17,3%, iar mediul rural deține cea mai mare rată NEET de 18,3%.

În România diferențele în funcție de mediul de rezidență sunt și mai mari. Orașele mari au o rată a NEET sub media uniunii, de 11,1%, dar procentul crește la 24,7% când se vorbește despre NEET din orașele mici și zonele

suburbane. Pentru spațiul rural tinerii care aparțin categoriei NEET reprezintă 26,6% din totalul acestora, de peste 2 ori mai mare în comparație cu urbanul mare.

În perioada 2014-2020 s-au derulat mai multe proiecte naționale și regionale în vederea integrării tinerilor din categoria NEET în câmpul muncii sau pentru a fi luați în evidențele oficiilor pentru ocuparea forței de muncă.

În Regiunea Vest au fost derulate mai multe proiecte care vin în ajutorul tinerilor din categoria NEET. Cele mai multe dintre acestea sunt realizate prin Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă.

- Proiectul INTESPO - înregistrarea tinerilor in evidentele Serviciului Public de Ocupare, este gestionat de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă si vizează găsirea tinerilor cu vârsta intre 16 - 24 ani și urmărește consilierea si identificarea calificărilor acestora, respectiv angajarea, acest fapt fiind motivat si de câteva prime financiare pentru cei care reușesc să parcurgă toți pașii proiectului.
- Proiectul ACTIMOB – activare și mobilitate tineri NEET, derulat de către ANOFM, urmărește integrarea a peste 11000 tineri NEET șomeri, cu vârsta între 16 și 24 ani în câmpul muncii, proiect derulat pe o perioadă de 60 de luni, început în luna mai 2019.
- Proiectul UNIT 2 - urmărește îmbunătățirea posibilităților de încadrare a cel puțin 900 de tineri NEET care sunt înregistrați la Serviciul Public de Ocupare,
- Proiectul UNIT 4 - dorește să îmbunătățească posibilitatea de încadrare a minimum 1.0184 de șomeri înregistrați la Serviciul Public de Ocupare prin ucenicie la locul de muncă și stagii pentru absolvenții de învățământ superior.

Învățarea pe tot parcursul vieții

Unul dintre scopurile UE în domeniul educației[28] este implicarea în procesul de învățare pe tot parcursul vieții a cel puțin 15% dintre persoanele cu vârste cuprinse între 25-64 ani. România, ca și o mare parte din estul şi centrul Europei înregistrează valori scăzute la acest indicator.

Din 2011 până în 2019, regiunea a realizat progrese în privința învățării pe tot parcursul vieții, dar se situează la distanță mare de media europeană.[29]

În anul 2011, la nivel regional, 1,5% din populația cu vârsta între 25 și 64 ani a participat la cursuri de educație și formare, scade până la o valoare subunitară în anul 2014, la 0,9%. După o serie de oscilații, în anul **2019** valoarea atinge **2%** din totalul persoanelor cu vârsta între 25 și 64 ani, valoare peste media națională de 1,3%.

În anul 2019 Regiunea Vest ocupa **locul secund**, după Regiunea Sud-Muntenia (3%) în privința **învățarii pe tot parcursul vieții**. Modernizarea proceselor de producție, noile echipamente, mașini, instalații, software presupun adaptarea nivelului de cunoștințe ale forței de muncă. Participarea activă la procesul educațional al populației adulte constituie un element

[28] Cadrul strategic al Uniunii Europene pentru cooperarea în domeniul educației și formării profesionale

[29] Eurostat, TRNG_LFSE_04

esențial pentru construirea unei economii sustenabile și competitive.

Calitatea actului educațional și competențele elevilor

Raportul intitulat *Monitorul Educației și instruirii din România (2019)*[30], a subliniat câteva probleme de fond ale educației din România, probleme care contribuie la determinarea gradului de calitate a actului educațional. Aceste probleme sunt prezentate mai jos.

În primul rând, în România, investițiile în educație sunt reduse (doar 2,8% din PIB) comparativ cu media europeană (4,6% din PIB), România având cea mai mică alocare din UE.

Finanțarea de bază a educației este insuficientă pentru a acoperi nevoile școlilor. Ca și rezultat, înscrierea excesivă care duce la supraaglomerare este adesea folosită ca și soluție de școlile din zonele bogate din orașe pentru a angaja profesori de top. De asemenea, școlile din orașele mici și din zonele rurale tind să aibă mai puțini elevi și clase mai mici, neputând să atragă profesori bine calificați, chiar dacă primesc o finanțare mai mare per elev. În orice caz, atractivitatea școlilor din mediul rural și zonele dezavantajate pentru profesorii bine calificați este limitată. Sistemul finanțării complementare de către autoritățile locale tinde să favorizeze școlile din orașele mai dezvoltate, acest lucru mărind și mai mult inegalitățile din sistem.

Dobândirea competențelor de bază și a celor digitale încă este problematică în România. Testele PISA 2015 arată că aproximativ 40% din tinerii cu vârsta de 15 ani din România nu au dobândit competențe de bază la citire, matematică sau științe. De asemenea, procentul tinerilor cu vârsta între 16-19 ani cărora le-au fost evaluate aptitudinile de bază și digitale, se situau sub media UE (52% comparativ cu 83 % în anul 2017).

Schimbarea aproape continuă atât a legii educației, cât și a programei școlare nu a produs modernizarea așteptată a sistemului educațional.

Pe lângă creșterea calității, îmbunătățirea echității în educație rămâne o provocare majoră pentru România. Testele PISA au relevat faptul că decalajul în materie de performanță dintre România și țările perfomante din UE, se explică prin gruparea elevilor din școli cu elevii din același mediu socio-economic. Elevii săraci nu numai că sunt separați împreună, ci și frecventează școli de calitate mai slabă.

Infrastructura de educație

În ceea ce privește **infrastructura de educație** din Regiunea Vest, aceasta era alcătuită din **630 unități de învățământ,** de stat și private în anul 2019. Unităților școlare de stat li se adaugă

[30] https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2019-romania_en.pdf

1.101[31] unități școlare arondate, urmare a procesului de comasare și închidere a unităților, necesar în urma schimbărilor demografice.

Rețeaua școlară regională însumează peste 1.730 de unități, care prezintă nevoi de investiții complexe și diferite, în funcție de nivelul de educație pe care îl reprezintă și care trebuie să se alinieze atât standardelor actuale din domeniul educației cât și comportamentului demografic regional.

La nivel național, regiunea deține 9% din totalul unităților educaționale cu personalitate juridică și se află pe ultima poziție între regiuni.

Repartiția pe medii a unităților școlare cu personalitate juridică relevă faptul că rețea școlară din mediul urban este mai dezvoltată și cuprinde 335 unități, ce au o pondere de 53,17% din totalul unităților școlare. Rețeaua școlară din mediul rural numără 295 de unități, având o pondere de 46,83% din totalul regional.

În perioada 2011-2019 a avut loc o reducere a numărului total de unităţi de învăţământ cu personalitate juridică de 6 unități (0,95%). O scădere semnificativă s-a înregistrat în cadrul unităților de învățământ antepreșcolar și preșcolar. Acestea au pierdut în perioada menționată 27,94% din unități, ajungând în 2019 să numere 98 de unități. Învățământul primar și gimnazial a beneficiat de o creștere a unităților, ajungând la 352 școli, cu 11,75% mai mult în anul 2019 față de anul 2011. Unitățile liceale, profesionale, postliceale și de maiștri au scăzut ușor cu 1,17% în perioada 2011 – 2019 și au ajuns la 169 de unități școlare. Învățământul terțiar a pierdut 3 unități între 2011 și 2019, dar acestea au aparținut mediului privat. În prezent sunt 11 universități în regiune.

Tabelul 14. Numărul și evoluția unităților de învățământ în Regiunea Vest

	ISCED 0 (antepreșcolar și preșcolar)	ISCED 1-2 (primar și gimnazial, inclusiv special)	ISCED 3-4 (profesional, postliceal și de maiști, liceal)	ISCED 5-8 (terțiar, inclusiv post doctoral)	ISCED 0 (antepreșcolar și preșcolar)	ISCED 1-2 (primar și gimnazial, inclusiv special)	ISCED 3-4 (profesional, postliceal și de maiști, liceal)	ISCED 5-8 (terțiar, inclusiv post doctoral)
	Număr (2019)				Evoluție 2011-2019 (%)			
ROMÂNIA	1.203	3.994	1.714	90	-12,0	-0,7	0,4	-16,7
NORD-VEST	190	534	279	13	-4,5	-0,6	1,1	-18,8
CENTRU	161	505	228	9	-32,6	-7,3	1,3	-30,8

[31] Sistemul Informatic Integrat al Învățământului din România (https://www.siiir.edu.ro/)

NORD-EST	114	692	275	11	-26,9	-2,5	-1,1	-26,7
SUD-EST	135	506	222	7	-22,0	-4,2	-2,6	0,0
SUD-MUNTENIA	123	672	214	4	-15,2	-1,8	-4,0	0,0
BUCUREŞTI – ILFOV	306	260	150	32	37,2	14,5	8,7	-8,6
SUD-VEST OLTENIA	76	473	177	3	-20,8	-0,6	5,4	-25,0
VEST	**98**	**352**	**169**	**11**	**-27,9**	**11,8**	**-1,2**	**-21,4**
Arad	18	90	46	2	-52,6	91,5	6,9	0,0
Caraș-Severin	15	77	29	1	-25,0	-3,8	3,6	0,0
Hunedoara	11	65	34	1	-15,4	10,2	-8,1	-50,0
Timiș	54	120	60	90	-16,9	-6,9	-4,8	-22,2

Sursa: Tempo Online, SCL101B, calculele autorilor

Gradul de ocupare a infrastructurii școlare reprezintă un indicator important pentru planificarea strategică a infrastructurii educaționale în vederea utilizării la parametrii optimi.

Cu toate că nu există date centralizate și accesibile pentru toate unitățile de învățământ, ADR Vest a extras o serie de date din grilele ETF ale proiectelor depuse pe POR 2014-2020. Au fost extrase date de la 150 unități de învățământ din Regiunea Vest, din mediul preuniversitar. Din aceste date a reieșit faptul că grădinițele din Regiunea Vest au cel mai mare grad de ocupare (136,9%), urmat de creșe (104,4%) respectiv școli gimnaziale (103,9%).

Analizând gradul de ocupare a unităților de învățământ reiese faptul că sunt necesare investiții pentru construirea / modernizarea / reabilitarea altor unități de învățământ, îndeosebi creșe și grădinițe. O analiză mai aprofundată relevă faptul că acestea sunt supra aglomerate, îndeosebi în mediul urban.

Fig. 23 – Gradul de ocupare al unităților de învățământ din mediul preuniversitar – Regiunea Vest

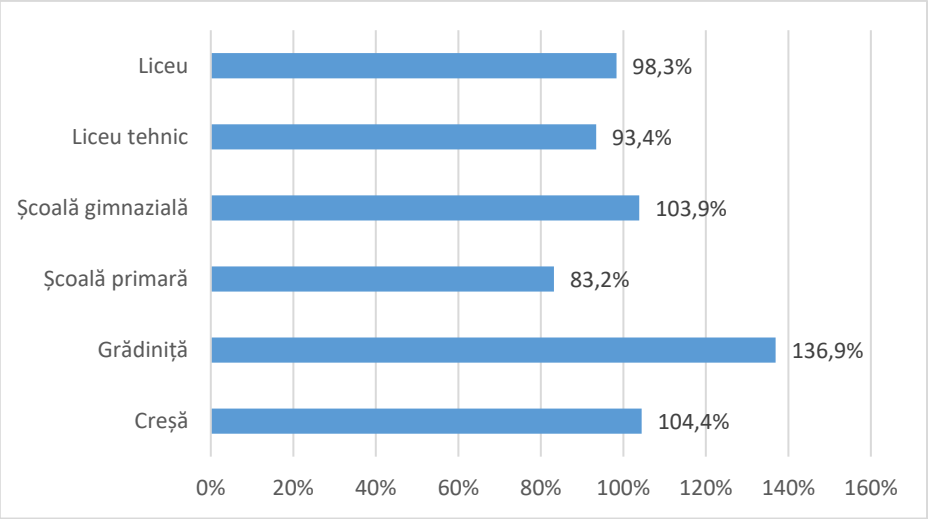

Sursa: ADR Vest, calculele autorilor

Cu toate că grădinițele și creșele reprezintă baza primară a infrastructurii sistemului educațional, acestea au suferit scăderi ale numărului de unități în ultimii ani. Chiar dacă numărul de copiii este în scădere, închiderea sau comasarea unor unități duce în timp la scăderea gradului de participare la educație timpurie.

Conform INS, în perioada 2011-2019 grădinițele au înregistrat o scădere însemnată, atât la nivel național (14,1%), dar mai ales la nivel regional (31,6%). La nivelul județelor regiunii, cea mai mare scădere s-a manifestat în județul Arad (-52,6%), urmat de Caraș-Severin (-25%) şi judeţele Timiș şi Hunedoara (egalitate: 23,0%).

Tabelul 15. Situația grădinițelor și a creșelor

	Număr grădinițe			Număr creșe	
	2011	2019	Evoluție 2011-2017	2011	2019
ROMÂNIA	1367	1175	-14,1%	:	**28**
Regiunea VEST	**136**	**93**	**-37,0%**	:	**5**
Arad	38	18	-47,4%		
Caraș-Severin	20	15	-20,0%		
Hunedoara	13	10	-23,0%	:	1
Timiș	65	50	-38,5%	:	4

Sursa: INSSE, SCL101A, calculele autorilor

Situația creșelor este una și mai sensibilă, deoarece datele statistice nu sunt colectate și pentru acest indicator, atât la nivelul creșelor de stat cât și la nivelul celor private. La nivelul datelor INS, în Regiunea Vest sunt înregistrate doar 5 creșe, ceea ce reprezintă 17,86% din totalul creșelor la nivel național. Astfel se conturează imaginea precară a nivelului de educație antepreșcolară care are nevoie de o îmbunătățire a acestei infrastructuri.

Tabelul 16. Număr copii înscriși grădinițe și creșe

	2014 (cel mai vechi an disponibil)	2019	Evoluție 2014-2019	2011	2019	Evoluție 2011-2019
	Număr copii înscriși creșe			Număr copii înscriși grădiniță		
ROMÂNIA	18.612	22.506	21%	673.641	526.216	-22%
Regiunea VEST	**1.142**	**1.501**	**31%**	**56.016**	**44.430**	**-21%**
Arad	182	264	45%	14.076	11.257	-20%
Caraș-Severin	137	123	-10%	9.160	6.623	-28%
Hunedoara	182	281	54%	12.215	8.015	-34%
Timiș	641	833	30%	20.565	18.535	-10%

Sursa: INSSE, SCL103G, calculele autorilor

Efectivele creșelor și grădinițelor au înregistrat o dinamică diferită în perioada analizată. Dacă numărul de copii antepreșcolari a crescut în perioada 2014-2019 cu 21% la nivel național, creșterea la nivel reginal a fost mai puternică. Numărul de copii înscriși la creșe a fost cu 31% mai mare în 2019 față de 2014. La nivel județean, cu excepția județului Caraș-Severin care a înregistrat o scădere cu 10% a numărului de copii înscriși, județele Timiș, Arad și Hunedoara au avut creșteri cuprinse între 30% și 54%.

La nivelul efectivelor de copii din grădinițe, scăderile au fost mai accentuate la nivel regional decât la nivel național. Dacă între 2014 și 2019 numărul de copii din grădinițe a scăzut cu -22% la nivel național, în regiune scăderea a fost uşor mai scăzută: 21%. La nivel local, scăderi accentuate s-au manifestat în toate judeţele regiunii.

Deși scăderea efectivelor de copii se manifestă în fiecare județ, reducerea numărului de grădinițe nu a fost corelată cu numărul de copii. Reiese din acestea nevoia importantă de **investiții în infrastructura specifică educației timpurii** pentru a crește posibilitatea copiilor de vârste mici de a participa la actul educațional specific. Deși reducerea populației grădinițelor este una importantă în județele Hunedoara și Caraș-Severin, se remarcă reduceri de intensitate mai redusă ale acestor unități.

Tabelul 17. Numărul de copii de vârstă antepreșcolară și școlară și numărul de copii înscriși în creșe și grădinițe, în anul 2019

	Populația cu vârsta între 0-5 ani	Copii înscriși creșe și grădinițe	Comparație copii înscriți vs. Populația 0-5 ani
România	1.247.352	526.216	43,2%
Regiunea VEST	**106.710**	**44.430**	**41,6%**
Arad	25.906	11.257	43,5%
Caraș-Severin	14.511	6.623	45,6%
Hunedoara	21.484	8.015	37,3%
Timiș	44.809	18.535	41,4%

Sursa: INSSE, calculele autorilor

Nevoia de unități de educație timpurie este evidențiată prin raportarea copiilor înscriși în creșe și grădinițe la numărul total de copii cu vârste între 0 și 5 ani (inclusiv). Se remarcă faptul că la nivel național din peste 1,2 milioane copii, mai puțin de jumătate dintre copii (42,19%) participă la educație timpurie. Pentru Regiunea Vest situația în anul 2019 a fost similară cu cea națională, unde doar 41,64% din totalul preșcolarilor au fost înscriși la creșe și grădinițe.

La nivelul județelor, situația este ușor în dezechilibru. Dacă în Caraș-Severin 45,64% dintre copii sunt înscriși la creșe și grădinițe, înHunedoara ponderea celor înscriși este de doar 37,31%. Județele Timiș și Arad au valori apropiate de media regională, de 41,36%, respectiv 43,45%. Cu toate acestea ponderea celor înscriși este scăzută, ținând cont de faptul că aceste două județe dețin cele mai numeroase populații de copii cu vârsta între 0 și 5 ani

În anul 2019 în Regiunea Vest funcţionau **11 universităţi**, din care 7 sunt de stat şi 4 private. Șase dintre aceste universităţi (4 de stat şi 2 private) sunt concentrate în municipiul Timişoara, care reprezintă unul dintre principalele centre universitare din ţară. În municipiul Arad sunt două universităţi (una de stat şi una privată), şi câte o universitate în Reşiţa (de stat), Petroşani (de stat) şi Lugoj (privată).

În anul 2019, în cadrul unităților de învățământ superior au funcționat 62 de facultăți, din care 45 (74%) erau cuprinse în universitățile publice.

Față de anul 2011, numărul de facultăți din cadrul universităților de stat au scăzut cu 8%, în timp ce numărul de facultăți din universitățile private au scăzut cu peste 27%.

Harta 14 – Universitățile din Regiunea Vest

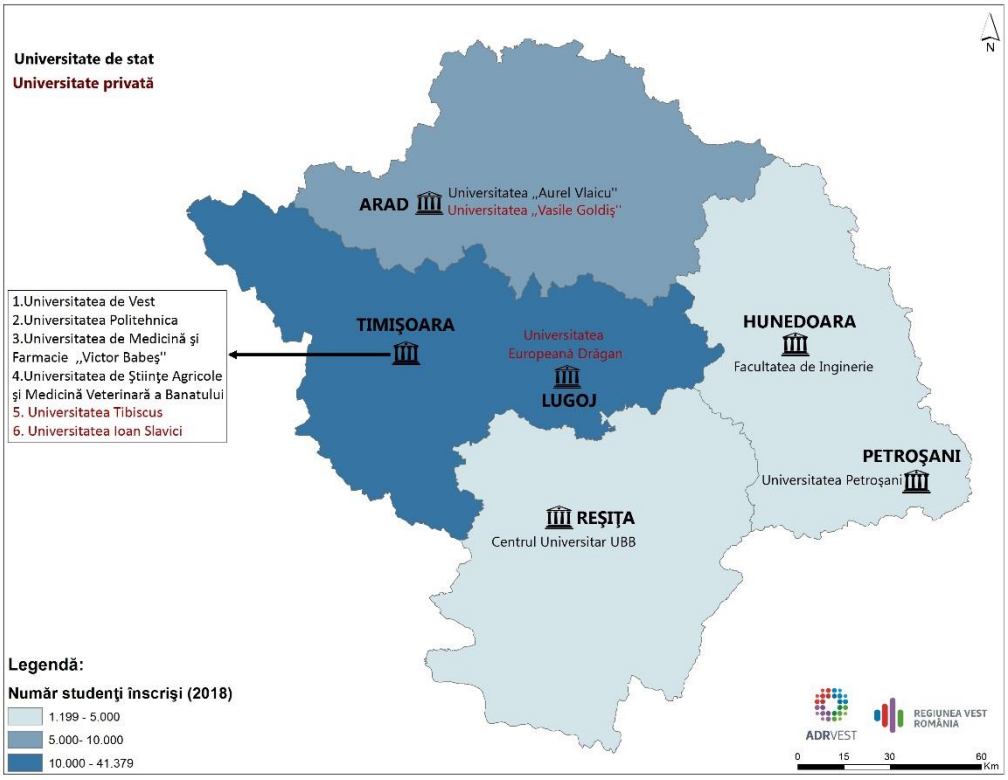

Infrastructura specifică educației a beneficiat de investiții importante de-a lungul ultimilor ani, dar rămâne una cu multiple necesități de renovare, modernizare și îmbunătățire. Nevoile de investiții se manifestă atât la nivelul construcțiilor, a sălilor de clasă, a dotării laboratoarelor, a bibliotecilor, a sălilor de sport, cât și la nevoia de a se construi diverse dependințe precum grupuri sanitare.

Dotarea unităților de învățământ este diferită și pot genera decalaje suplimentare privind calitatea educației între școlile din mediul urban și cele din mediul rural. *În Strategia Privind Modernizarea Infrastructurii Educaționale 2017-2023*, se menționează că 60% dintre școlile primare sau gimnaziale din mediul rural nu sunt dotate cu biblioteci, comparativ cu 20% din urban. De asemenea, disparitățile dintre rural și urban se manifestă și la nivelul dotării unităților de învățământ cu laboratoare. 72% dintre școlile din rural și 30% din urban nu sunt dotate cu laboratoare. Proporția se păstrează și la nivelul situației sălilor de sport, unde 68% din școlile din spațiul rural și 29% din școlile din mediul urban nu dispun de acestea.

În anul 2019, Regiunea Vest a avut **527 biblioteci școlare** reprezentând 8,05% din totalul bibliotecilor școlare naționale. Numărul bibliotecilor este în general corelat cu nivelul de dezvoltare al județelor din regiune și numărul elevilor înscriși. În contextul digitalizării, rețeaua de biblioteci este în scădere. Dacă la nivel național s-au închis 18% dintre bibliotecile școlare, în Regiunea Vest scăderea a fost mai accentuată, 26% dintre biblioteci fiind închise.

În ceea ce privesc **bibliotecile universitare**, și acestea continuă tendința națională de diminuare. Dacă în mediul preuniversitar accesul la biblioteci și baze de date în mediul Online este mai redus, universitățile asigură în mare parte acces digital pentru studiu și reușesc să se adaptateze mai repede în contextul internațional al digitalizării. În ceea ce privește numărul bibliotecilor universitare, acestea sunt corelate în general cu numărul universităților dintr-o localitate, în general, fiecare universitate având un astfel de tip de infrastructură.

În regiune funcționează 11 biblioteci universitare, ceea ce reprezintă 12,09 din totalul celor existente la nivel național.

Tabelul 18. Dinamica numărul de biblioteci școlare și universitare

	Anul 2011	Anul 2019	Evoluție 2011-2019	Anul 2011	Anul 2019	Evoluție 2011-2017
	Biblioteci universitare			Biblioteci școlare		
România	100	91	-9%	8.028	6.545	-18%
Regiunea VEST	**14**	**11**	**-21%**	**710**	**527**	**-26%**
Arad	2	2	0%	158	141	-11%
Caraș-Severin	1	1	0%	218	125	-43%
Hunedoara	2	1	-50%	132	106	-20%
Timiș	9	7	-22%	202	155	-23%

Sursa: INSSE, ART101C, 2020, calculele autorilor

Regiunea Vest deține o rețea de laboratoare școlare (în mediul preuniversitar și universitar) formată din 3.058 laboratoare, ce reprezintă o pondere de 11,39% din totalul laboratoarelor școlare de la nivel național în anul 2019. În perioada 2011 – 2019, creșterea regională (9,21%) a numărului de laboratoare a fost superioară celei naționale (2,83%),

La nivelul județelor, dotarea cea mai bună cu laboratoare școlare se întâlnește în Timiș, care și-a sporit această infrastrcutură cu 16,22% între 2011 și 2019. O creștere mare a numărului de laboratoare s-a manifestat în Arad (23,8%), în timp ce județele Caraș-Severin și Hunedoara au înregistrat reduceri ale numărului de laboratoare de 4,5%, respectiv 13,9%.

Tabelul 19. Dinamica numărului de laboratoare școlare

	Anul 2011	Anul 2019	Evoluție 2011-2019
România	26.106	26.845	2,3%
Regiunea VEST	2.800	3.058	9,2%
Arad	500	619	23,8%
Caraș-Severin	357	341	-4,5%
Hunedoara	531	457	-13,9%
Timiș	1.412	1.641	16,2%

Sursa: INSSE, SCL106B, 2020, calculele autorilor

Actul educațional se realizează și în atelierele școlare, atât din mediul urban cât și din cel rural. La nivel național, numărul atelierelor școlare se află într-un regres continuu (-15,8%) în perioada 2011-2019. Cu toate acestea, regiunea nu se înscrie acestei tendințe, dimpotrivă, în intervalul 2011-2019 înregistrează o creștere a numărului de ateliere cu 3,1%. Două județe înregistrează creșteri ale numărului de ateliere Arad (4,8%) și Timiș (28,7%) și două județe înregistrează scăderi Caraș-Severin (-9,8%) și Hunedoara (-22,1).

Tabelul 20. Dinamica numărului de ateliere școlare

	Anul 2011	Anul 2019	Evoluție 2011-2017
România	5.567	4.690	-15,8%
Regiunea VEST	518	534	3,1%
Arad	105	110	4,8%
Caraș-Severin	112	101	-9,8%
Hunedoara	127	99	-22,1%
Timiș	174	224	28,7%

Sursa: INSSE, SCL108C, 2020, calculele autorilor

În contextul actual a digitalizării accelerate din sistemului educațional, utilizarea calculatorului este esențială pentru o mai bună dobândire de competențe digitale pentru elevi. În ceea ce privește numărul de PC-uri, în perioada 2011 - 2019, atât la nivel regional cât și la nivel național, s-a observat o creștere susținută. Regiunea Vest a înregistrat o creștere de 32,2%, aproape dublă față de creșterea nuărului de PC-uri la nivel național, care a fost de 18%. Toate județele au înregistrat creșteri la acest indicator, cea mai mare fiind în Timiș (51,2%), Arad (20,7%), Hunedoara (16,5%) și Caraș-Severin (5,9%). Acceptând faptul că nu fiecare nivel de educație utilizează PC-uri pentru fiecare copil (la creșe și grădinițe), rezultă că numărul de elevi ce îi revine în medie unui PC la nivel regional este de 5,2, ușor sub media națională care este de 5,7 elevi/PC.

Tabelul 21. Dinamica PC-urilor din sistemul educațional

	Anul 2011	Anul 2020	Evoluție 2011-2017
România	339.750	400.794	+18,0%
Regiunea VEST	29.460	38.950	+32,2%
Arad	6.086	7.345	+20,7%
Caraș-Severin	3.715	3.933	+5,9%
Hunedoara	5.913	6.891	+16,5%
Timiș	13.746	20.781	+51,2%

Sursa: INSSE, SCL112C, 2020

Infrastructura educațională este completată de terenurile de sport, sălile de gimnastică dar și de bazinele de înot, unde elevii și studenții își pot desfășura atât orele de educație fizică și sport cât și alte activități sportive. La nivelul țării, această infrastructură s-a aflat în plin proces de dezvoltare și îmbunătățire, când s-au construit mai multe săli de sport în mediul rural dar și urban. Infrastructura școlară pentru educație fizică și sport îndeamnă elevii pentru a opta spre un mod sănătos de viață și stimulează coagularea comunităților locale în jurul evenimentelor sportive.

În perioada 2011-2019, la nivel național, toate tipurile de infrastructură școlară aminitite mai sus (terenuri de sport, săli de gimnastică și bazine de înot), au avut o evoluție pozitivă . La nivel regional creșteri s-au înregistrat pentru terenuri de sport și săli de gimnastică, doar numărul bazileor de înot s-a redus. În regiune, doar în Timiș sunt localizate școli cu bazine de înot (4 în 2019). De altfel, bazinele de înot reprezintă înfrastructura școlară cel mai puțin răspândită pe teritoriul țării, în anul 2019 existând doar 52 de bazine, cu 6 mai multe față de anul 2011.

În regiune infrastructura specifică pentru educație fizică și sport este corelată într-o mare măsură cu dimensiunea rețeleor școlare județene. Județul Timiș, cu cea mai numeroasă populație și cel mai mare număr de școli deține și cele mai multe terenuri de sport (179), săli de gimnastică (187) și bazine de înot (4). Este urmat de județele Arad și Hunedoara a căror infrastructură educațional-sportivă a crescut. Reduceri ale acestori infrastrcuturi au fost doar

în Caraș-Severin, dar aici este și cea mai puțin numeroasă populație școlară.

Din datele statistice referitoare la infrastructura specifică educației, se poate specifica faptul că, în regiune, au fost înregistrate creșteri în anumite domenii precum cel al laboratoarelor școlare, atelierelor școlare, terenurilor de sport, săli de gimanastică și PC-uri, însă analizând județele, performanța a fost mixtă. Cel mai mult au crescut județele cele mai dezvoltate din punct de vedere economic (Timiș și Arad), iar județele mai sărace au scăzut și mai mult, ceea ce înseamnă că s-au accentuat diferențele dintre acestea. În acest context, este important a se coordona investițiile din domeniu pentru a ajunge în zonele cu cele mai mari nevoi. Acest lucru nu este posibil fără o planificare și coordonare a tuturor actorilor relevanți.

Tabelul 22. Dinamica terenurilor de sport, sălilor de gimnastică și bazinelor de înot

	Terenuri de sport			Săli de gimnastică			Bazine de înot		
	2011	2019	Evoluție 2011-2019	2011	2019	Evoluție 2011-2019	2011	2019	Evoluție 2011-2019
România	4.643	5.577	20%	4.760	4.851	2%	46	52	13%
Regiunea VEST	**394**	**534**	**36%**	**466**	**516**	**11%**	**7**	**4**	**-43%**
Arad	99	154	56%	116	149	28%	2	-	-
Caraș-Severin	66	64	-3%	70	67	-4%	-	-	-
Hunedoara	113	132	17%	110	113	3%	-	-	-
Timiș	116	179	54%	170	187	10%	5	4	-20%

Sursa: INSSE, SCL110C, SCL107B, SCL111C, 2020

Dimensiunea medie a unităților de învățământ

În funcție de nivelul de educație, dimensiunea medie a unităților școlare este diferită. În perioada 2014 – 2019, dimensiunea medie a creșelor și grădinițelor a crescut, de la 19 săli de clasă la 25. Ciclul primar și gimnazial între 2011 și 2019 a cunoscut o reducere a dimensiunii medii a școlii, de la 21 la 19 săli de clasă. Unitățile liceale, profesionale, postliceale și de maiștri au crescut de la 21 la 26 de săli de clasă. Cea mai mare parte a acestor modificări se datorează modificărilor la nivelul efectivelor de elevi dar și a unui apetențe crescute pentru anumite meserii, care permit o integrare mai rapidă în câmpul muncii de la o vârstă mai redusă.

Număr de școlari per unitate școlară

În ceea ce privește **numărul de elevi sau studenți per unitate școlară** acesta este dictat de modificările efectivelor de elevi, dar și de reducerea numărului de școli cu personalitate juridică. Se poate observa o scădere, de la o medie de 474 elevi/unitate de învățământ în anul 2011, la 408 elevi/unitate de învățământ în 2019. Numărul mediu de elevi raportat la o unitate școlară este diferit pe fiecare nivel. Conform datelor raportate, după numărul de elevi, creșele și grădinițe au în medie 291 de elevi înscriși/unitate, învățământul primar și gimnazial este caracterizat de o dimensiune medie de 377 elevi/unitate iar învățământul liceal, profesional, postliceal și de maiștri are în medie 437 elevi/unitate.

Gradul de utilizare a sălilor de clasă disponibile (elevi pe sală de clasă) a scăzut în perioada 2011 – 2019 în medie cu 14%. Cea mai însemntă scădere s-a manifestat la nivelul învățământului liceal, profesional, postliceal și de maiștri, de la 25 la 17 elevi/clasă. Nivelul ante și preșcolar are un grad de utilizare mai redus, care a scăzut de la 24 la 18 copii/clasă. Cea mai redusă modificare a fost pentru nivelul primar și gimnazial, unde gradul de utilizare al clasei este ușor sub 20 elevi/clasă, în 2019 față de 21 în 2011.

În condițiile scăderii populației școlare pe temen mediu, asociată cu tendința de comasare a unităților școlare în interiorul unor unități școlare de dimensiuni mari, gradul de utilizare al infratructurii actuale va avea de suferit în anii următori.

Gradul de utilizare a infrastructurii școlare va scădea preponderent în zone rurale, dar și în unități școlare din mediul urban aferent unor cartiere/zone cu populație școlară cu trend descrescător. Prin urmare, vor apărea săli de clasă neutilizate din ce în ce mai numeroase, prin corelare cu aglomerări de populație școlară comasată în unități școlare.

Situațiile de neutilizare/suprautilizare vor pune problema prognozării viabilității infrastructurii actuale școlare.

Numărul absolvenților

În România, în anul 2018 **numărul absolvenților** din toate nivelurile educaționale era de 503.086 elevi și studenți.

În Regiunea Vest, numărul absolvenților în anul 2018 a fost de 45.455, reprezentând 9% din totalul absolvenților pe toate nivelele de educație din țară. 72,23% din numărul absolvenților au fost din învățământul preuniversitar, în timp ce 27,76% au provenit din învățământul superior.

Din punct de vedere al modificării numărului absolvenților în anul 2018 comparativ cu anul 2011, se observă o scădere de 11,82% a numărului total de absolvenți în regiune, aproape dublu față de scăderea la nivel național de 6,27%.

Cadre didactice și numărul de elevi pe cadru didactic

Dimensiunea și calitatea profesională a personalului didactic influențează în mod direct rezultatele procesului educațional. În Regiunea Vest în anul 2019 au fost înregistrate **21.822 de cadre didactice** în învățământul preuniversitar și universitar. Dintre aceștia, 71,25% au activat în mediul preuniversitar și 28,75% în mediul universitar.

Față de scăderea numărului de cadre didactice la nivel național de 5,1%, în regiune scăderea a fost de doar 1,7%.

Raportul număr de elevi la un cadru didactic în anul 2019, la toate nivelurile de educaţie, din Regiunea Vest este de **14,1**, valoare semnificativ mai redusă față de media pe țară de 15 elevi/profesor.

În regiune, mediul preuniversitar înregistrează o medie de 13,3 elevi/profesori, în scădere față de anul 2011 când se înregistra o valoare de 14,3. În mediul universitar scăderea este mai accentuată, în 2019 se înregistrează 17,7 studenți/profesor, față de 19,5 în anul 2011.

Tabelul 23. Personalul didactic

	Elevi/studenţi per profesor	
	2011	2019
ROMÂNIA	15,4	15,0
NORD-VEST	14,1	14,1
CENTRU	14,8	14,2
NORD-EST	16,1	15,2
SUD-EST	16,0	15,5
SUD-MUNTENIA	15,5	15,1
BUCUREȘTI – ILFOV	16,8	17,4
SUD-VEST OLTENIA	14,8	14,2
VEST	**15,7**	**14,1**
Arad	18,2	14,4
Caraș-Severin	13,3	11,9
Hunedoara	15,5	15,3
Timiș	15,4	14,3

Sursa: Tempo Online, SCL103E, SCL0105C, SCL104E

Finanțarea infrastructurii educaționale prin Programul Operațional Regional

În prezent, pentru finanțarea investițiilor în infrastructură, România utilizează fonduri de la bugetul de stat și de la bugetele locale, precum și fonduri europene. În mod normal, **cheltuielile pentru educaţie** constituie o parte semnificativă a cheltuielilor autorităţilor locale. În anul 2017 ponderea cheltuielilor pentru educaţie ca % din PIB este de 2,8% (61% din media UE), iar România se situează doar pe locul 28 din 28 de state.

Fondurile structurale ale Uniunii Europene au reprezentat în perioada 2007-2013 și 2014-2020 o oportunitate importantă pentru finanţarea educaţiei.

Prin **Programul Operațional Regional 2007-2013** s-au finanțat prin **domeniul specific 3.4** ”Îmbunătățirea infrastructurii educaționale preuniversitare, universitare și a infrastructurii pentru formare profesională continuă”, **Axa prioritară 3**, un număr de **53 de unități de infrastructură școlară,** valoarea proiectelor fiind de **73,40 milioane de euro**.

Ulterior, **Programul Operațional Regional 2014-2020** (POR 2014-2020), infrastructura de educație s-a finanțat prin **axa prioritară 10**: „Îmbunătățirea infrastructurii educaționale” (Obiective specifice 10.1.a - grădinițe, 10.1.b - școli, 10.2 - licee tehnologice și școli profesionale) și prin **axa prioritară 4** (Obiectivele specifice 4.4 - creșe și grădinițe și 4.5 - licee tehnologice și școli profesionale). Investițiile au vizat atât construcția de infrastructură nouă dar și reabilitarea și modernizarea celei existente.

Pe cele două axe de finanțare s-au depus în proiecte pentru **113 unități școlare**, cu o valoare totală de **153,12 milioane euro** .Un interes foarte mare a fost pentru creșe și grădinițe și școli gimnaziale.

Tabelul 24. Proiecte de infrastructură de educaţie depuse în cadrul POR 2014-2020, Axele 4 și 10

	Proiecte depuse la data de 18.02.2020 (număr)	Valoare (mil. EUR)	Valoare medie proiect	Beneficiari (număr)
Creșe și grădinițe	52	30,95	595.165	17.313
Licee tehnologice	13	32,08	2.467.314	11.729
Școli	42	68,09	1.621.100	7.604
Universități	6	22,01	3.668.075	36.646
TOTAL	**113**	**153,12**	**1.355.029**	**73.292**

Sursa: ADR Vest

2.4. Gradul de sărăcie și asistența socială

Persoane aflate în risc de sărăcie sau excluziune socială

Persoanele aflate în risc de sărăcie sau excluziune socială reprezintă indicatorul de bază privind incluziunea socială, stabilit prin Strategia **Europa 2020.**

În România, în anul 2019, 31,2% din totalul populației se afla în risc de sărăcie sau excluziune socială în scădere cu 4,5% comparativ cu anul 2017 şi cu 9,7% mai puţin ca în anul 2011.

În Regiunea Vest, în anul 2019 ponderea populației în risc de sărăcie sau excluziune socială este de 21,9%, fiind astfel sub media națională cu 9,3% și în scădere față de anul 2017 cu 10,6 procente. Comparativ cu media UE (calculată pentru 20 state cu date disponibile), ponderea populației cu risc de sărăcie sau excluziune socială din Regiunea Vest este apropiată de media europeană de 21,6%.

Fig. 24 – Ponderea populației aflate în risc de sărăcie sau excluziune socială

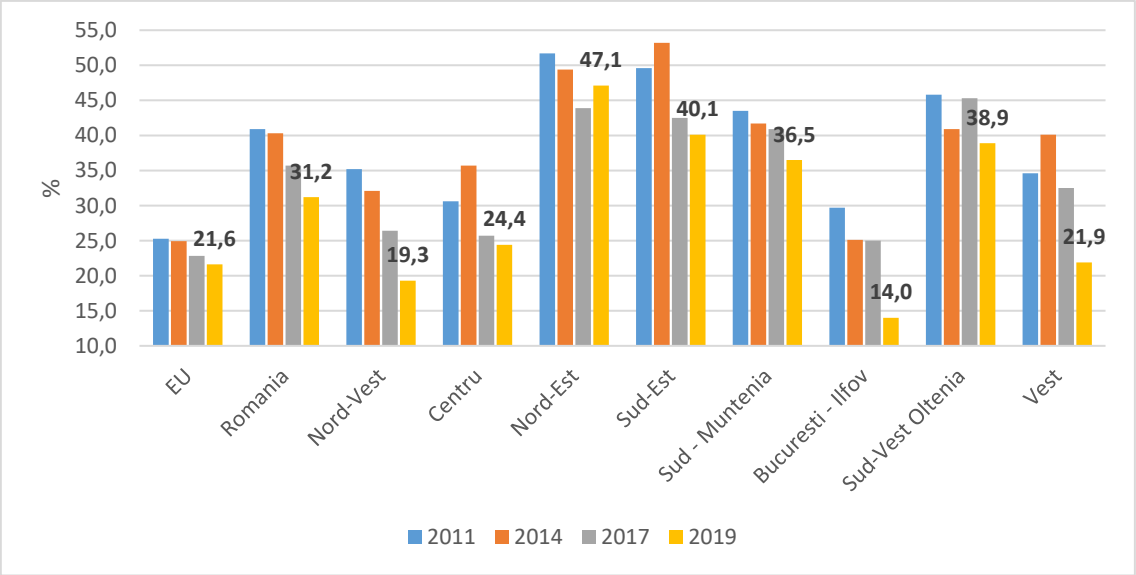

Sursa: EUROSTAT, ilc_peps11

Populația afectată de lipsuri materiale grave

În ceea ce privește **populația afectată de lipsuri materiale grave** (stare de sărăcie severă), în anul 2019 aceasta reprezenta 14,5% din totalul populației naționale. La nivelul Regiunii Vest, ponderea a fost de 7,4% din totalul populației regiunii. Regiunea Vest se situează pe locul I în România, devansând Regiunea Nord-Vest (9%), Regiunea Centru (9,2%) sau București-Ilfov (11,2%).

Fig. 25 – Populația afectată de lipsuri materiale grave

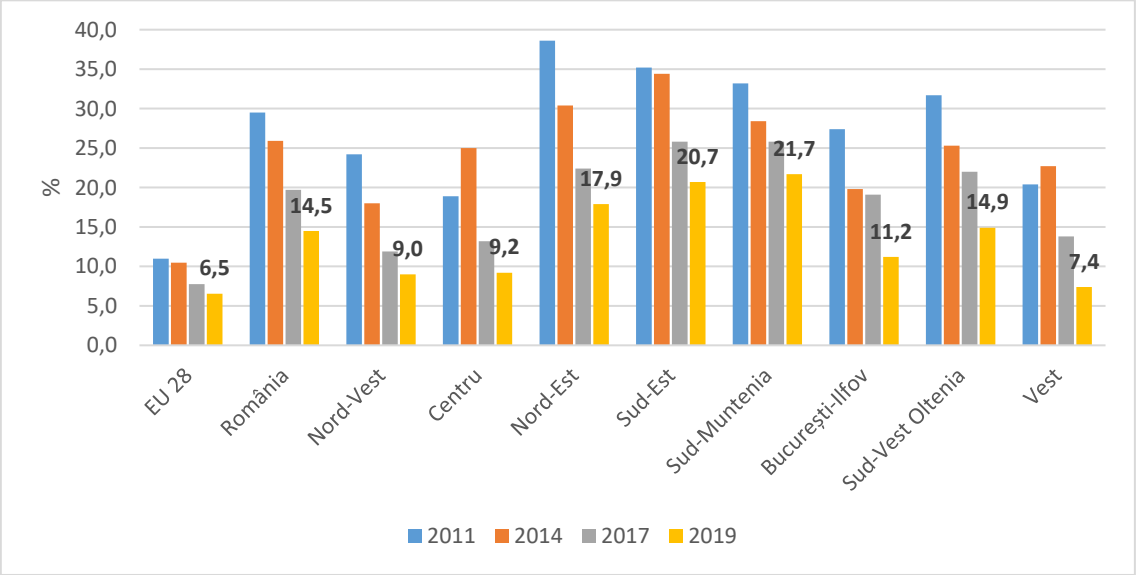

Sursa: EUROSTAT, ilc_mddd21

Față de anii anteriori, ponderea populației afectate de sărăcie extremă a scăzut la jumătate față de 2017 și cu 15,3 procente față de anul 2014. Cu toate acestea, ponderea populației afectate de lipsuri materiale grave din Regiunea Vest este mai mare comparativ cu media europeană cu aproximativ 1 procent (media europeană s-a calculat pentru 20 de state cu date disponibile).

Infrastructura socială

În Regiunea Vest, în anul 2019 funcţionau un număr total de **48 cămine** acreditate pentru **persoane vârstnice**. Ca şi evoluţie în timp, numărul acestora a crescut cu 32 față de anul 2011. Creșterea semnificativă a fost datorată înființării de noi cămine administrate de furnizori privați (de la 6 în anul 2012, la 27 în anul 2017).

În anul 2017, un număr de 1720 de copii din Regiunea Vest beneficiau de măsuri de protecţie specială în **centre de tip rezidenţial**. Dintre aceştia, 994 copii se află în serviciile rezidenţiale din subordinea DGASPC, iar 726 sunt în centrele rezidenţiale private. Numărul copiilor din centrele rezidenţiale a scăzut față de anul 2012 cu 434 copii. Scăderea semnificativă a **numărului de copii aflați în servicii de tip rezidențial publice și private** este consecința politicii naționale de dezintituționalizare a copiilor. Dezintituționalizarea se face fie prin reintegrarea lor în familia naturală sau extinsă, fie prin prin adopție sau prin serviciul social de tip familial, fiind promovată ideea de dezvoltare a copilului în sistem familial.

Numărul **persoanelor cu dizabilități** înregistrate la sfârşitul anului 2017 în Regiunea Vest era de 74.271, ceea ce reprezintă 10% din numărul total al persoanelor cu dizabilități înregistrate la nivel naţional (797.104) şi 3,69% din totalul populaţiei Regiunii Vest. 98% din totalul persoanelor cu dizabilităţi înregistrate la nivelul regiunii sunt neinstituţionalizate, trăind în familiile aparţinătoare. Restul persoanelor sunt instituţionalizate în centre rezidenţiale.

Din totalul persoanelor cu dizabilități înregistrate la nivel regional, cele mai multe sunt în judeţul Timiş (34,15%). În intervalul 2010-2017 numărul persoanelor cu dizabilități din regiune a crescut cu 9%, adică cu 6.670 persoane, trendul fiind unul crescător.

Numărul copiilor cu dizabilități din Regiunea Vest este de 5.812, reprezintând 8% din totalul persoanelor cu dizabilități din regiune, dar conform statisticilor, aceștia nu au fost instituţionalizaţi în centre rezidenţiale.

În anul 2017, în Regiunea Vest funcţionau un număr de **34 de centre sociale pentru persoane cu dizabilități** în coordonarea MMJS prin Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Dizabilități, dintre care 31 de centre sunt de tip rezidenţial şi 3 centre sunt nerezidenţiale (centre de zi sau care oferă servicii de îngrijire la domiciliu). Faţă de anul 2010, numărul centrelor pentru persoane cu dizabilități a scăzut de la 37 la 34.

În anul 2017, în cele 34 de centre pentru persoane cu dizabilități din regiune au fost înregistraţi un număr de 1.553 beneficiari, din care 1.483 sunt instituţionalizate în centrele rezidenţiale.

În Regiunea Vest în anul 2017 funcţionau **15 cantine de ajutor social**, din care peste jumătate (8) sunt în judeţul Hunedoara, în judeţul Caraş-Severin (4) şi Timiş (2), iar în

judeţul Arad se înregistrează doar o cantină socială. Numărul cantinelor sociale din regiune a cunoscut oscilaţii pe parcursul anilor.

Prin POR 2014-2020, s-au sprijinit proiecte din domeniul social, acestea fiind orientate pe trei grupe de persoane defavorizate: vârstnici, persoane cu dizabilități și copii.

Harta 15 – Instituțiile de asistență socială pentru persoanele cu dizabilități din Regiunea Vest

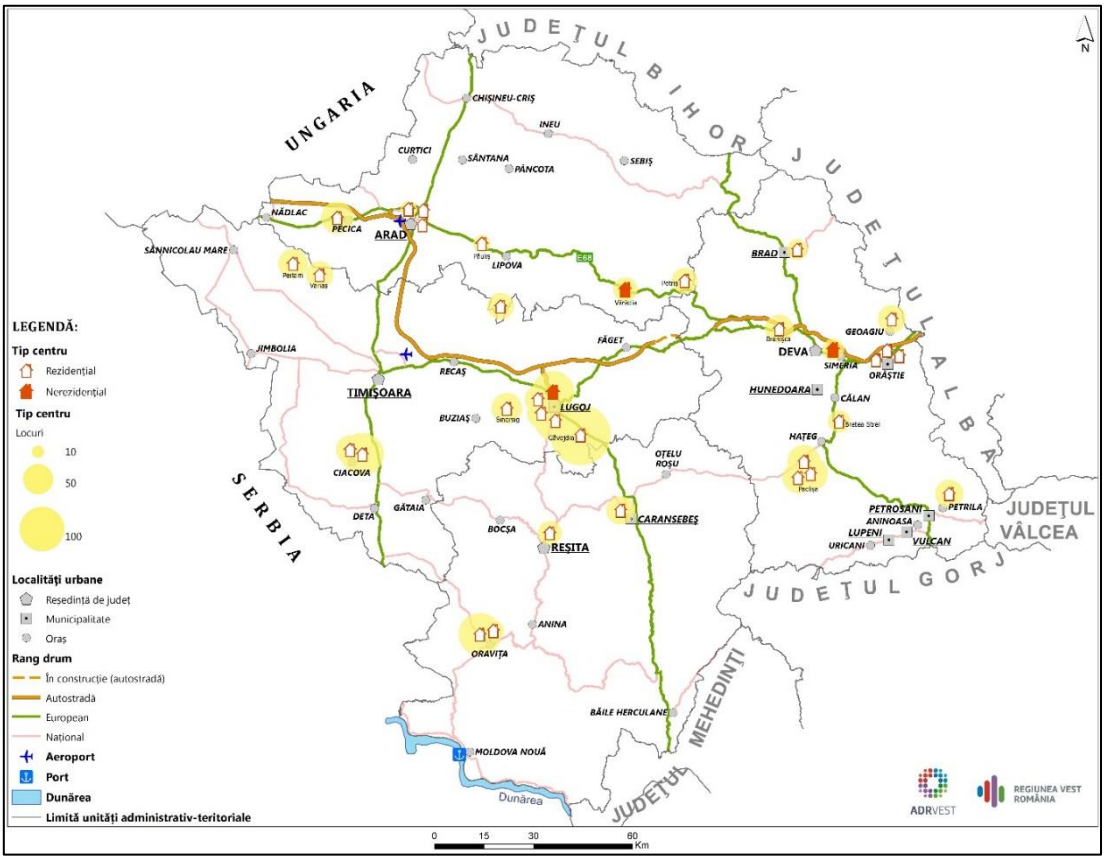

Conform datelor centralizate de la ADR VEST, la data de 25.02.2020 au fost depuse 15 proiecte , dintre care cele mai multe au fost pentru vârstnici, valoarea proiectelor fiind și cea mai însemnată: 31,45 mil. EUR. Numărul mare de proiecte respectiv valoarea acestora a determinat ca numărul beneficiarilor (2.277) să fie net superior tuturor celorlalte grupe de persoane defavorizate. În toate județele regiunii s-au depus proiecte pentru persoanele vârstnice.

Pentru persoanele cu dizabilități, a fost depus un singur proiect, în jud. Timiș, în valoare de 5,83 mil. EUR.

Proiectele pentru infrastructură socială pentru copii au fost depuse doar în județele Timiș (3) și Arad (1), însumând 24,03 mil. EUR. Valoarea medie a unui proiect a fost de 6,01 mil. EUR, iar numărul de beneficiari a fost de 350 copii.

Privind în ansamblu datele cu privire la finanțările pe grupe de persoane defavorizate, se poate spune că, în viitor, corelat cu îmbătrânirea demografică a Regiunii Vest (vezi

piramida demografică), vor crește cheltuielile cu persoanele vârstnice.

Tabelul 25. Proiecte de infrastructură socială depuse în cadrul POR 2014-2020, Axa 8

	Proiecte depuse la data de 25.02.2020 (număr)	Valoare (mil. EUR)	Valoare medie proiect (mil. EUR)	Beneficiari (număr)
Infrastructură socială - vârstnici	10	31,45	3,15	2.277
Infrastructură socială - Persoane cu dizabilități	1	5,83	5,83	70
Infrastructură socială - copii	4	24,03	6,01	350
TOTAL	**15**	**61,32**	**4,09**	**2.697**

Sursa: ADR Vest

3. INFRASTRUCTURA

3.1. Infrastructura de transport

Culoare TEN-T

Regiunea Vest este traversată de ambele **culoare europene TEN-T** care trec prin țară: **Rin-Dunăre şi Orient / Mediterana de Est.** Pentru **transportul rutier**, **reţeaua TEN-T de bază** se suprapune traseului Autostrăzii A1, a DN 6 Lugoj – Băile Herculane şi a DN 59 Timişoara – Moraviţa. **Reţeaua TEN-T rutier extinsă** se suprapune DN 79 Arad – Oradea şi DN 66 Simeria – Petroşani.

Harta 16 – Infrastructura de transport a Regiunii Vest

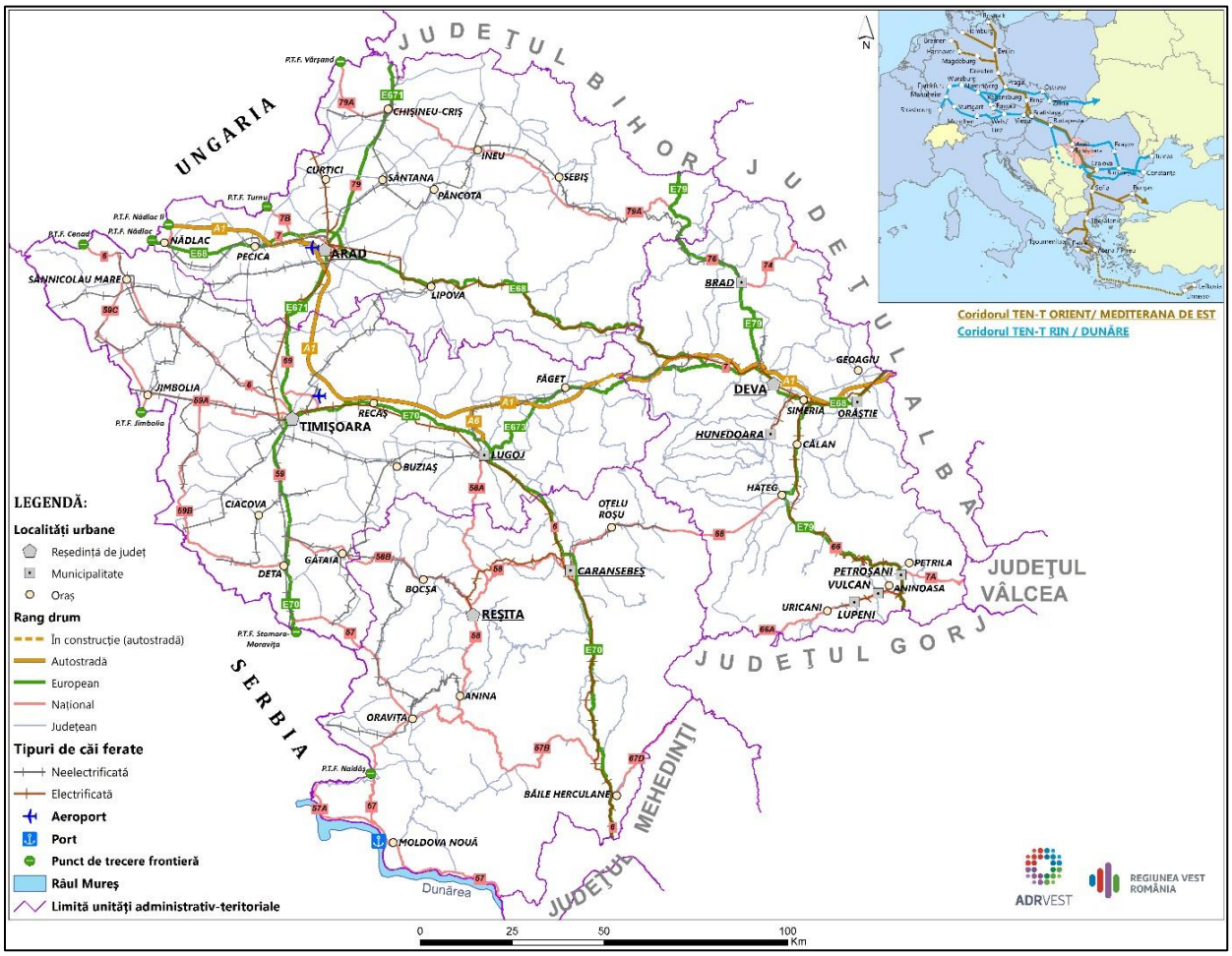

Pentru **transportul feroviar**, **reţeaua TEN-T de bază** se suprapune traseului magistralelor principale 200 Curtici – Arad – Simeria şi 900 Timişoara – Băile Herculane, a magistralei secundare 217 Timişoara – Arad şi a magistralei secundare 922 Timişoara – Moraviţa. **Reţeaua feroviară extinsă** cuprinde magistrala secundară 310 Arad – Chişineu-Criş – Oradea şi magistrala secundară 202 Simeria – Petroşani.

Pentru **modul de transport naval**, **reţeaua TEN-T de bază** se suprapune fluviului Dunărea, în regiune fiind portul secundar **Moldova Nouă** care face parte din **reţeaua extinsă TEN-T.**

Aeroportul Traian Vuia Timişoara face parte din **reţeaua de bază TEN-T.**

Municipiul Timişoara este centru nodal și terminal rutier-cale ferată pe reţeaua de bază.

Transportul rutier

Autostrăzi și Drumuri europene

Autostrada A1, cea mai importantă rută de transport rutier din România dinspre Marea Neagră spre Europa Centrală traversează regiunea. În perioada 2009 – 2019, în regiune, au fost construiți **254 km de autostradă** (locul II cu privire la numărul de km de autostradă, după regiunea Sud-Muntenia).

Traseul autostrăzii A1 pe teritoriul regiunii este aproape complet construit, urmând ca în perioada următoare să fie deschiși traficului rutier și ultimii aproximativ 13 km rămași (între localitățile Margina și Holdea), din care de construit efectiv mai sunt aproximativ 9,5 km.

Autostrada A1 intră în Regiunea Vest aproape de municipiului Orăștie și iese din țară pe la Nădlac, punctul de trecere al frontierei. **Autostrada A1 a devenit cel mai important traseu al României spre Europa Centrală și de Vest**. În Regiune, autostrada A1 conectează importante zone de interes și centre urbane, însă cu toate acestea, conexiunile sunt deficitare în unele zone și trebuie îmbunătățite, îndeosebi în zona municipiului Timișoara.

Cinci **drumuri europene** traversează Regiunea Vest de la nord la sud şi de la est la vest. Dintre acestea, trei sunt clasificate ca **drumuri europene principale: E68** - Ungaria (Nădlac) - Arad - Deva - Sibiu, Braşov - Bucureşti; **E70** - Serbia (Moraviţa) - Timişoara - Craiova - Bucureşti; E79 - Ungaria - Oradea (Borş) - Valea Jiului (judeţul Hunedoara) - Sudul României, iar celelalte două sunt **drumuri europene secundare**: **E671** limită jud. Bihor - Arad - Timişoara, **E673** - asigură legătura prin Făget între Estul României şi Banat.

Caracteristici drumuri publice

Lungimea și densitatea drumurilor publice (inclusiv autostrăzi și drumuri europene) plasează Regiunea Vest printre cele mai puțin dezvoltate regiuni din România. În anul 2019 existau **11.104 km drumuri publice** (ultima regiune din România, neluând în calcul Regiunea Bucureşti-Ilfov, care are un statut aparte), cu o **densitate de 34,7 km/100 km²**, apropiată celei de la nivel naţional (36,2 km/100 km²).

Tabelul 26. Date sintetice infrastructura de transport rutieră, Regiunea Vest, în anul 2019

	DRUMURI NAȚIONALE, JUDEȚENE, COMUNALE (KM)	DINTRE CARE MODERNIZATE (%)	RATĂ ANUALĂ DE MODERNIZARE DRUMURI (Km/an)	KM AUTOSTRĂZI	DENSITATE DRUMURI (km/100 km² teritoriu)

ROMÂNIA	86.391	44%	1.477	866	36,2
NORD-VEST	12.729	33%	:	68	37,3
CENTRU	11.474	52%	172	129	33,7
NORD-EST	14.909	43%	470	-	40,5
SUD-EST	11.014	44%	269	74	30,8
SUD-MUNTENIA	12.956	42%	143	258	37,6
BUCUREȘTI – ILFOV	898	57%	18	83	49,8
SUD-VEST OLTENIA	11.307	46%	257	-	38,7
VEST	**11.104**	**51%**	**181**	**254**	**34,7**
Arad	2.509	56%	46	64	32,4
Caraș-Severin	1.970	55%	8	-	23,1
Hunedoara	3.425	48%	97	82	48,4
Timiș	3.200	49%	30	108	36,8

Sursa: Tempo Online, TRN139A

La nivel judeţean, din punctul de vedere al **lungimii reţelelor de drumuri**, cel mai bine dezvoltate sunt judeţele Hunedoara şi Timiş, cu 3.425 km, respectiv 3.200 km, urmate de județul Arad cu 2.509 km, și de Caraș-Severin pe ultimul loc, cu 1.970 km.

Dacă analizăm și din punct de vedere al **densității drumurilor**[32]**,** tot județul Hunedoara este pe primul loc (48,4 km/1.000 km^2 și 721 km/100.000 locuitori). Situația se schimbă însă pentru **județul Timiș**, unde deși densitatea drumurilor este bună (36,8 km/1.000 km^2), numărul mare al locuitorilor face ca presiunea pusă pe drumurile publice să fie foarte ridicată (428 km/100.000 locuitori). **Judeţul Caraş-Severin** deţine cea mai redusă lungime și densitate a drumurilor (23,1 km/1.000 km^2), însă datorită numărului redus de locuitori ponderea drumurilor raportată la 100.000 de locuitori este bună (605 km/100.000 locuitori). În **Arad,** densitatea drumurilor este relativ bună, însă, sub media regiunii.

51% din totalul drumurilor publice din Regiunea Vest sunt modernizate (locul III după București-Ilfov și Centru). Pe categorii de drumuri, cele **naționale** sunt modernizate în procent de **98,6%,** pe când cele **județene și comunale** doar în procent de **36,9%**, sub media națională. Judeţele Arad (56%) şi Caraş-Severin (55%) au un grad de modernizare peste media regiunii, în timp ce județele Timiș și Hunedoara au ponderi sub media regională (49 respectiv 48%).[33]

Drumuri județene

Din totalul de 4.629,6 km de drumuri județene, **56,9%** prezintă **îmbrăcăminți rutiere cu durabilitate mai mare** (din beton asfaltic și beton de ciment), folosite pentru traficul greu, de mare intensitate şi cu rezistenţă sporită împotriva factorilor climaterici. Un procent

[32] km/1000 km^2 și km/100.000 locuitori

[33] Sursa: INS Tempo Online, TRN 139A

destul de mare - 21,1%, este reprezentat de **drumurile din pământ și pietruite** (în special în județele Caraș-Severin și Hunedoara), necesitând investiții importante pentru modernizare. Nici procentul de **21,2%** reprezentat de drumurile cu **îmbrăcăminți asfaltice ușoare** nu este unul favorabil pentru calitatea și durabilitatea drumurilor județene.

Fig. 26 – Tipurile de îmbrăcăminți ale drumurilor județene din Regiunea Vest

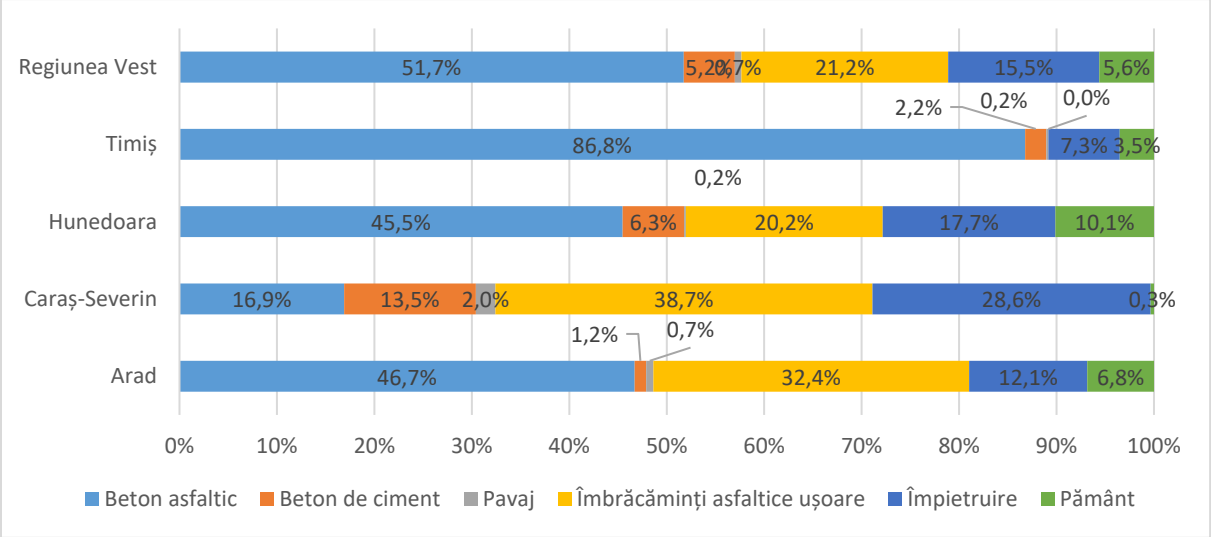

Sursa: Consiliile Județene Arad, Caraș-Severin, Hunedoara și Timiș

În ceea ce privește **starea de viabilitate** a drumurilor, doar 44,9 % din drumurile din regiune au o stare bună și foarte bună și un procent foarte mare (32,3%) este reprezentat de drumurile în stare rea și foarte rea. În județele Hunedoara și Caraș-Severin, starea drumurilor județene era foarte rea și rea pentru jumătate din drumuri. Cea mai bună stare o au drumurile județene din Timiș.

Fig. 27 – Starea de viabilitate a drumurilor județene din Regiunea Vest

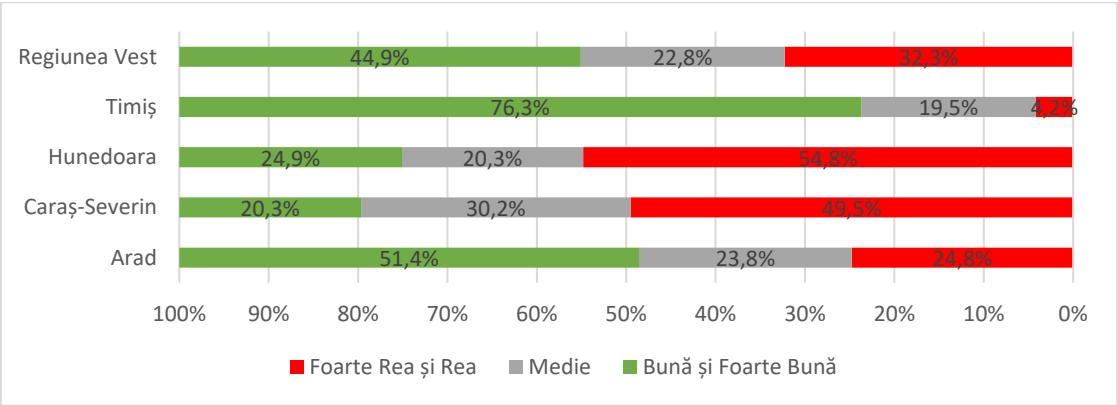

Sursa: Consiliile Județene Arad, Caraș-Severin, Hunedoara și Timiș

Harta 17 – Harta drumurilor din Regiunea Vest propuse pentru finanțare în cadrul Axei Prioritare 6 a POR 2014-2020

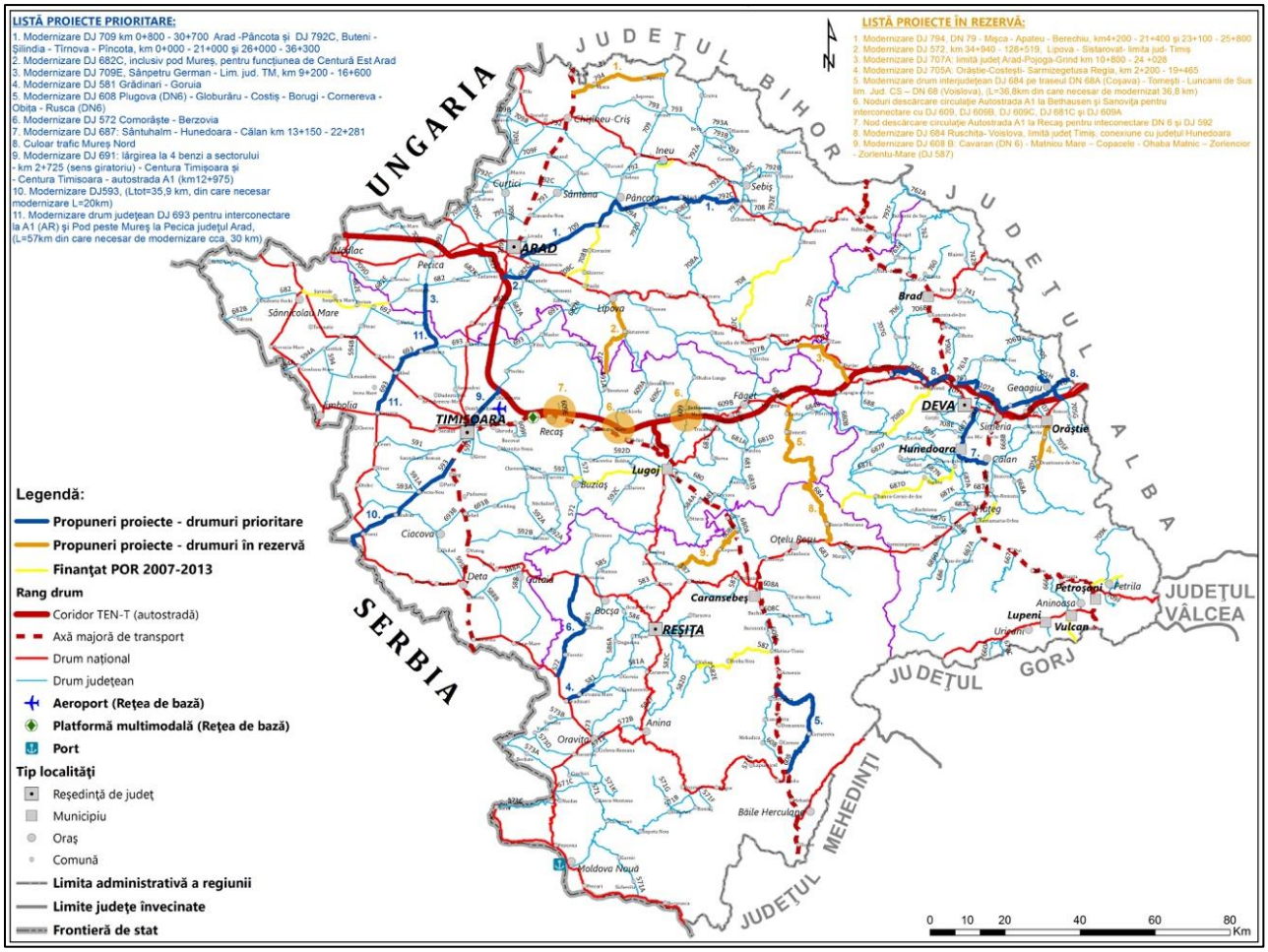

Sursa: ADR Vest

Din punct de vedere al investițiilor, prin Programul Operațional Regional 2007 – 2013, la nivelul Regiunii Vest a fost reabilitat un număr de **228,80 km** de drumuri județene, prezentate cu culoarea galben în harta de mai sus.

În cadrul Programului Operațional Regional 2014 – 2020, la nivelul Regiunii Vest, este planificată reabilitarea unui număr de **485,14 km** de drumuri județene, prezentate cu albastru în harta de mai sus. Condiția necesară pentru obținerea finanțării pentru perioada 2014 – 2020 a fost asigurarea conectivității directe sau indirecte cu rețeaua europeană de căi de comunicație rutiere TEN-T.

Conform ultimei situații actualizate a ADR Vest, la data de 06.04.2020 erau în lucru (contractate) 15 proiecte cu o lungime de 322,5 km având o valoare (sumă) totală de 163 mil. EUR. Lista de rezervă a drumurilor județene cuprinde 7 proiecte cu o lungime de 162,64 km având o valoare (sumă) totală de 116 mil. EUR. Aceste proiecte sunt evidențiate în harta de mai jos.

Harta 18 – Situația proiectelor contractate și în rezervă din cadrul Axei 6 POR 2014-2020

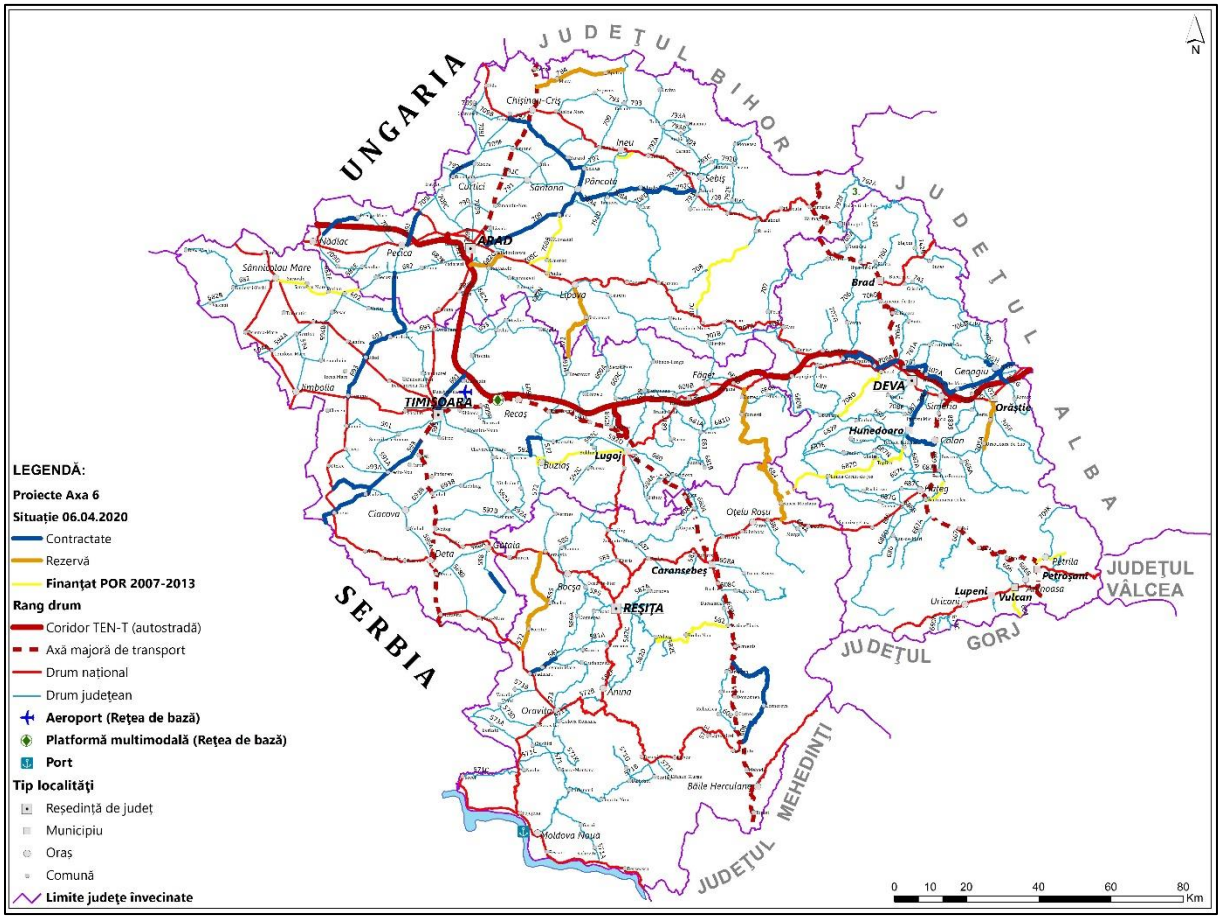

Străzile orășenești

În anul 2019, **73%** din străzile orăşeneşti din Regiunea Vest erau modernizate. Regiunea se situează peste mediei naționale (71%). La nivel judeţean, cele mai ridicate ponderi ale străzilor orăşeneşti modernizate sunt în judeţele Timiş (92%), Caraş-Severin (78%) și Hunedoara (76%)**.** Judeţul Arad în schimb are o pondere mai scăzută decât nivelul naţional, de doar 55%.

Centuri localități urbane

Municipiul Arad are o centură ocolitoare care face parte din traseul autostrăzii A1 (în partea de sud-vest, și o centură pe direcția est-nord vest care străbate un cartier rezidențial al orașului. Municipiul Timișoara are centură deocamdată doar pe direcția est-nord, iar centura de sud este încă la stadiu de proiect în vederea finanțării prin programul POIM 2014 – 2020. Municipiul Reșița nu are centură ocolitoare, iar Municipiile Deva, Orăștie și orașul Simeria, pot considera ca o centură ocolitoare în partea nordică, Autostrada A1, care atrage majoritatea traficului de tranzit pe direcția principală a culoarului Deva – Sibiu. Alte municipii cu centuri ocolitoare sunt Caransebeș și Lugoj.

Dintre orașele mai au centuri ocolitoare cu statut de drum național sau județean: Ineu, Curtici, Pecica (în județul Arad), Moldova Nouă și Oravița (din județul Caraș-Severin) și Petroșani, Hațeg și Uricani (din județul Hunedoara), Buziaș și Deta (Timiș).

Accesul spre puncte de frontieră

În Regiunea Vest sunt **doisprezece puncte de frontieră**, cinci cu Ungaria (Nădlac I, Nădlac II, Turnu, Vărşand în judeţul Arad şi Cenad în Timiş) şi șapte cu Serbia (Jimbolia, Moraviţa, Foeni, Vălcani, Lunga în judeţul Timiş şi Naidăş şi Moldova Nouă – punct de trecere frontieră cu bacul în judeţul Caraş-Severin). Infrastructura rutieră, în raza acestor puncte internaţionale de trecere, este insuficient modernizată deoarece fluxurile sporite ale schimburilor economice între ţări, respectiv traficul de pasageri solicită drumuri mult mai rapide, sigure şi cu o capacitate sporită (autostrăzi şi drumuri expres). În prezent, doar Vama Nădlac II este singurul punct de trecere a frontierei din România în care conectivitatea se realizează pe autostradă. Un proiect propus de CJ Timiș a fost dublarea DN6 pe relația Timișoara – Cenad, în contextul autostrăzii A1 care face ca punctul Cenad să își piardă din importanță.

Accidente rutiere

În UE, în anul 2018, s-a înregistrat o medie de **55,1 decedați per milion locuitori** în accidente rutiere. Între statele membre ale Uniunii diferențele au fost considerabile, cu valori de 32 de morți per milion locuitori (Suedia) până la 96 în România.

Fig. 28 – Numărul de accidente rutiere în perioada 2011-2018

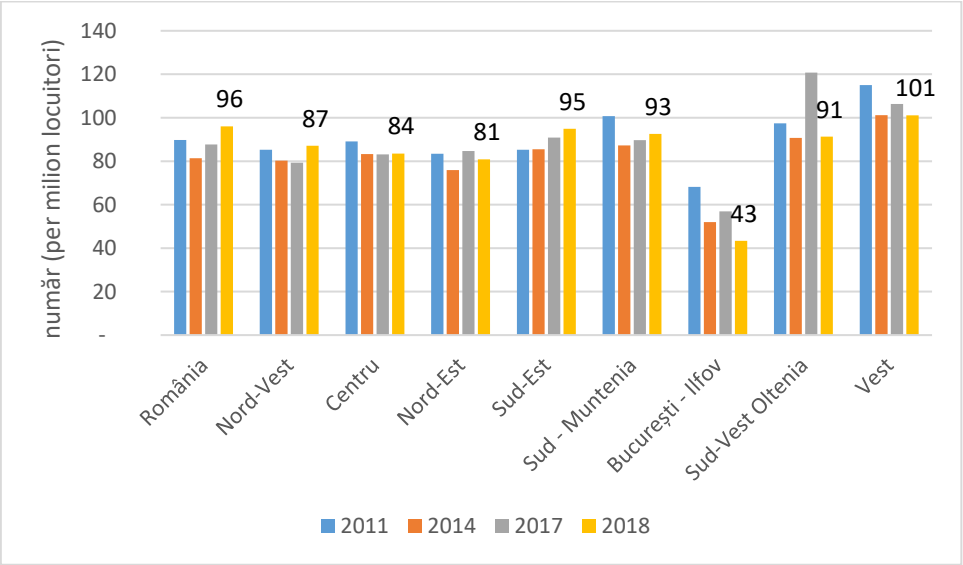

Sursa: EUROSTAT, tran_r_acci; Tempo Online, POP107A

În Regiunea Vest, în anul 2018, s-au înregistrat **101 decedați per milion locuitori**, aceasta fiind cea mai ridicată valoare de la nivelul regiunilor, situându-se peste valoarea înregistrată la nivel național (96 decedați per milion locuitori). Chiar dacă s-au înregistrat anumite progrese în ceea ce privește acest indicator, în perioada 2011-2018, Regiunea Vest se evidențiază în fiecare an ca una dintre regiunile cele mai mari valori în clasamentul național.

Cota modală transport rutier

La nivel național, în anul 2019 au fost transportate pe șosele **256.616 mii tone** mărfuri, asigurând o cotă modală de **62,8%** din totalul mărfurilor transportate, în creștere față de anul 2011 când au fost transportate **183.629 mii tone mărfuri**, iar cota modală a transportului rutier de mărfuri era de doar **57,6%**.

Referitor la transportul rutier al persoanelor, se observă o ușoară creștere a cotei modale în anul 2019, **79,3%**. față de anul 2011, **77,12%** în condițiile în care în anul 2011, erau transportați **242.516 mii pasageri**, iar în anul 2019, **335.556 mii pasageri**. Menținerea se datorează scăderii cotei modale pentru traficul feroviar și al creșterii pentru traficul aerian.

Tabelul 27. Evoluția cotei de transport rutier 2011 - 2019

Activitate transport	2011	2014	2017	2018	2019
Mărfuri	57,6%	59,7%	62,1%	62,8%	62,8%
Persoane	77,1%	78,6%	78,4%	80,3%	79,3%

Sursa: INS – TRN 135A, TRN 137A Pasageri şi mărfuri transportate pe moduri de transport

Transportul feroviar

Rețeaua feroviară

Cu o lungime a liniilor de cale ferată de **1.888 km** (anul 2019), **Regiunea Vest** este **zona cu cea mai întinsă reţea feroviară de pe teritoriul României** (aproximativ 17,5% din totalul reţelei la nivel naţional).

Cu toate acestea, evoluţia din perioada 2011-2019 arată că reţeaua se diminuează permanent în România. În regiune, lungimea căilor ferate nu s-a schimbat din anul 2013.

Densitate căi ferate

Raportat la suprafață, lungimea căilor ferate din Regiunea Vest se poziţionează **pe al doilea loc în România**, cu o valoare de 58,9 km/1000 km^2 (130,4% din media națională).

Dacă raportat la indicatorii vizând lungimea şi densitatea reţelei, Regiunea Vest este bine poziţionată, în ceea ce priveşte calitatea infrastructurii feroviare, situaţia este complet diferită.

Analizând doar situaţia liniilor electrificate, Regiunea Vest se situează pe locul VI în România (doar 34,3% din total sunt electrificate), valoare cu mult sub Bucureşti-Ilfov (93%).

Harta 19 – Infrastructura de transport feroviar a Regiunii Vest

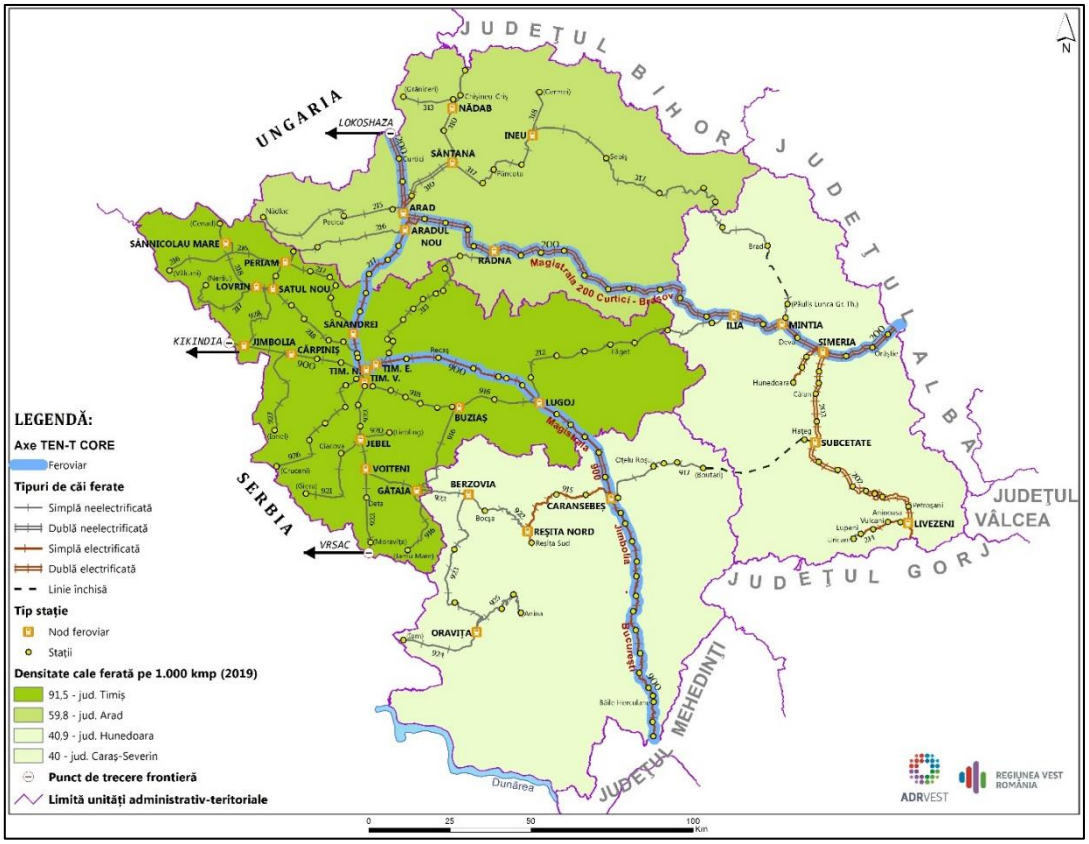

Harta 20 – Densitatea liniilor de cale ferată raportată la alte regiuni ale Uniunii Europene – 2017

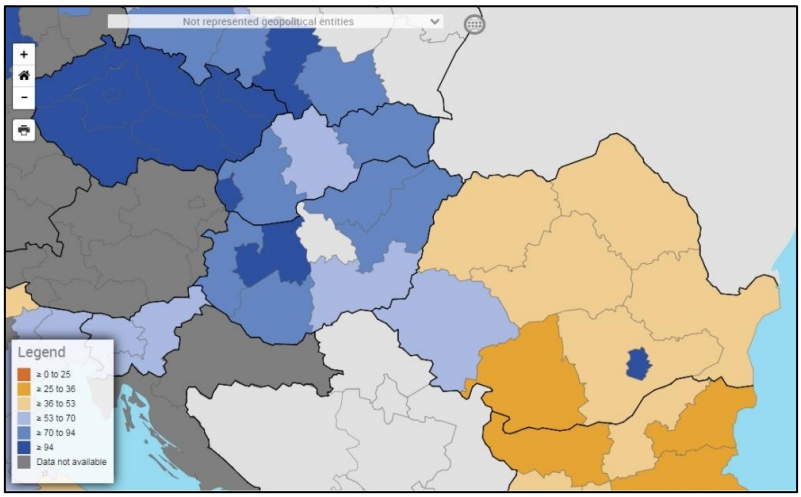

Sursa: Eurostat, TGS00113

Investiții în transport feroviar

UE acordă o importanță majoră dezvoltării modurilor de transport cu amprentă scăzută de carbon. Foaia de parcurs pentru Transport 2050, prevede că până în 2050, majoritatea transportului de călători pe distanțe medii de aproximativ 300 km și peste, ar trebui să se realizeze pe calea ferată. Datorită nivelului ridicat de electrificare, transportul feroviar e mult mai ecologic – doar 1,6 % din emisiile din sectorul transportului provin din transportul feroviar.

În acest context, tot mai multe state europene au derulat proiecte de investiții atât în ceea ce privește infrastructura feroviară (căile de rulare), cât și materialul rulant. Spre deosebire de acestea, în România, **investițiile în domeniul feroviar din ultimii ani au fost foarte scăzute**, iar în comparație cu nevoile actuale de modernizare, în lucru sunt doar tronsoanele 2 și 3 (141 km), din cadrul proiectului *Reabilitarea liniei de cale ferată Frontieră - Curtici - Simeria, parte componentă a Coridorului TEN- European, pentru circulaţia trenurilor cu viteza maximă de 160 km/h*.

Trenuri metropolitane

Având în vedere existența liniilor de cale ferată în jurul municipiilor s-ar putea implementa un sistem de transport pe calea ferată integrat cu restul modurilor de transport pentru zonele periferice nou dezvoltate. Astfel Municipiul Arad ar putea conecta zonele noi de case din comuna Vladimirescu, respectiv cartierul Bujac, Municipiul Timișoara poate extinde calea ferată până la aeroportul Traian Vuia, iar magistrala 900, care desparte orașul pe direcția E-V, poate reprezenta o oportunitate, luând în considerare și dezvoltarea zonei din Piața Consiliului Europei (Iulius Town). Municipiul Reșița are de asemenea o cale ferată care deservea atât stația de călători Reșița Sud, cât și linii industriale care ajung în cartierul Muncitoresc.

Puncte de trecere a frontierei pe calea ferată

Dintre punctele de trecere frontieră, doar la Curtici este asigurat accesul traficului de călători pe cale ferată.

Tabelul 28. Puncte de trecere a frontierei pe cale ferată Regiunea Vest

SECȚIA DE CIRCULAȚIE	ȚARA	LOCALITATE CORESPONDENTĂ	TRAFIC
Curtici	Ungaria	Lokoshaza	Călători și Marfă
Jimbolia	Serbia	Kikinda	Doar marfă
Stamora-Moravița	Serbia	Vrsac	Doar marfă

Cota modală transport feroviar

La nivel național, în anul 2019 au fost transportate pe căile ferate **58.808 mii tone** mărfuri, asigurând o cotă modală de doar **14,4%** din totalul mărfurilor transportate, în condițiile în care în anul 2011 au fost transportate **60.723 mii tone mărfuri**, la cota de doar **19,05%**.

Și la transportul feroviar al persoanelor se observă o scădere a cotei modale în anul 2019, **15,5%** corespunzător unui număr de **69.708** mii pasageri, față de anul 2011, când cota modală era de **19,4%** corespunzător unui număr de doar **61.001 mii** pasageri. Chiar dacă se observă o ușoară creștere a numărului pasageri pe calea ferată, acest mod de transport rămâne mai puțin atractiv decât celelalte moduri de transport datorită stării precare a infrastructurii feroviare ce conduc la timpi lungi de călătorie.

Tabelul 29. Evoluția cotei de transport feroviar 2011 - 2019

Activitate transport	2011	2014	2017	2018	2019
Mărfuri	19,1%	15,9%	15,4%	14,7	14,4
Persoane	19,4%	18,1%	16.6%	14,8	15,5

Sursa: INS - Pasageri şi mărfuri transportate pe moduri de transport

Transportul aeroportuar

În Regiunea Vest există un număr de **două aerogări internaţionale**, la Timişoara şi Arad. În trecut au mai funcţionat două aerodromuri, unul la Caransebeş (pentru traficul intern) şi unul la Deva, specializat doar pe activităţi de aviaţie sportivă.

Aeroportul Internațional Traian Vuia Timișoara

Cel mai important aeroport din Regiunea Vest este Aeroportul Internațional "Traian Vuia", parte a rețelei TEN-T. Aeroportul Timişoara este unul dintre cele 4 aeroporturi din România care are o pistă cu o lungime mai mare de 3 km (2 sunt în Bucureşti – Ilfov şi 1 - în Sud-Est). Destinațiile aeroportului Traian Vuia sunt prezentate în harta de mai jos.

Harta 21 – Destinațiile aeroportului Timișoara

În anul 2019, aeroportul Timișoara a ocupat locul III din România cu **1.594.674 pasageri transportați**, după aeroporturile Henri Coandă-Bucureşti (14.694.182 pasageri) și Cluj-Napoca (2.917.944 pasageri), cu o pondere de 7% din totalul pasagerilor transportați în România.

În perioada 2011-2019, aeroportul Timișoara a avut o creștere absolută de 30%, spre deosebire de aeroporturile București și Cluj-Napoca care și-au triplat numărul de pasageri.

În **activitatea de transport mărfuri**, aeroportul Timișoara a ocupat locul II în anul 2019, fiind încărcate 10,9% din totalul de mărfuri pentru transport intern.

Cu toate că aeroportul "Traian Vuia" din Timişoara prezintă avantaje evidente (poziţia strategică la nivel naţional ce oferă posibilitatea efectuării de zboruri continentale şi intercontinentale, dimensiunile aerogării - a doua din ţară, aeroport de rezervă pentru Bucureşti, Budapesta şi Belgrad, existenţa a două terminale), starea pistelor de rulare şi conexiunile aeroportului cu alte moduri de transport diminuează gradul de atractivitate al acestuia şi cererii de transport aerian.

Fig. 29 – Evoluția numărului de pasageri în principalele aeroporturi ale României

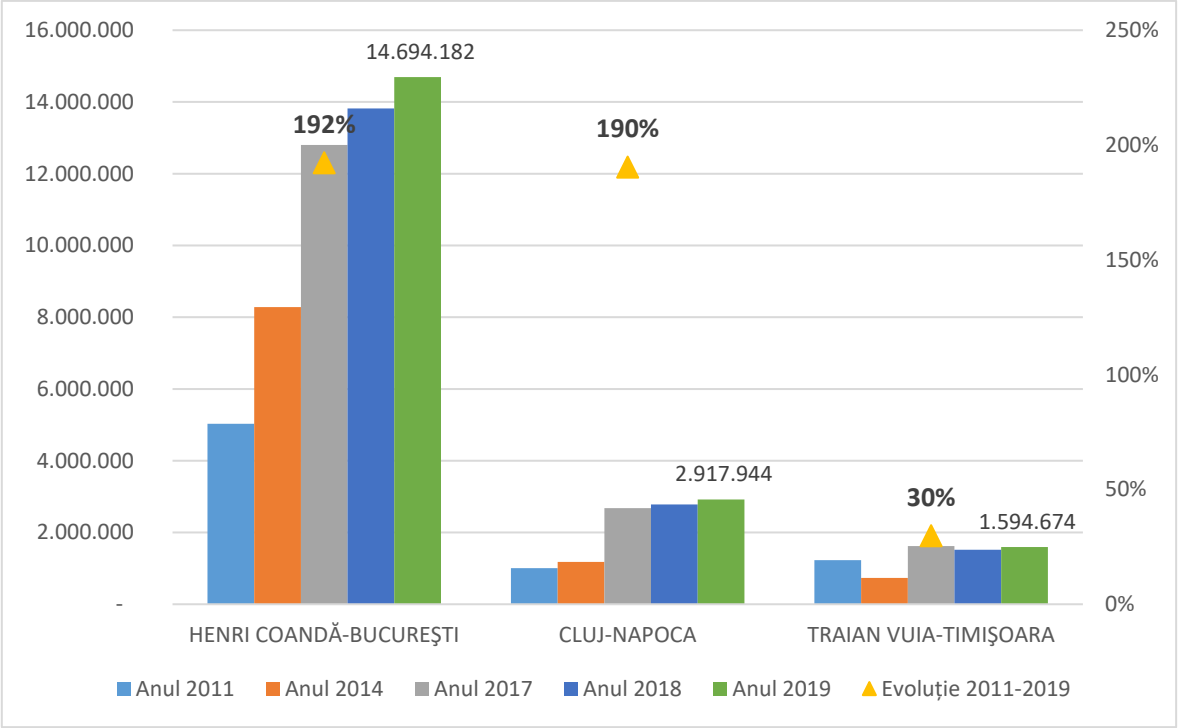

Sursa: INS - Transportul aeroportuar de pasageri şi mărfuri pe moduri de transport

Pentru remedierea acestei situaţii, trebuie avute în vedere acţiuni care să vizeze:

- reabilitarea şi modernizarea infrastructurii aeroportuare prin lucrări de întreţinere/reparaţii ale pistelor de decolare/aterizare, căilor de rulare, platformelor de îmbarcare/debarcare şi aerogărilor;
- modernizarea şi dezvoltarea sistemelor de supraveghere a spaţiului aerian şi a sistemelor de dirijare, informare aeronautică şi informare meteorologică pentru compatibilitate cu standardele Eurocontrol;
- implementarea unui sistem de licenţiere şi reglementare a certificării operatorilor aerieni pentru eficientizare şi ecologizare;
- îmbunătăţirea legăturilor intermodale, pentru o mai rapidă şi eficientă legătură cu alte destinaţii. În mod particular, în cazul aeroportului din Timişoara trebuie realizate conexiunile rutiere cu autostrada de pe axa 7 (Nădlac - Arad -Timişoara - Lugoj-Bucureşti), create şi dezvoltate căi de acces feroviar şi modernizarea infrastructurii de transport urban (inclusiv un tren metropoliltan care să facă legătura între aeroport şi reţeaua de tramvaie din municipiul Timişoara).

Aeroportul internațional Arad

Aeroportul Arad este cel de-al doilea din regiune. Acesta se află la doar patru kilometri de centrul oraşului şi are acces la drumul european E68 (Budapesta-Arad-Deva-Bucureşti) şi la axa feroviară internaţională Budapesta-Curtici-Arad-Bucureşti.

În anul 2016 a fost construit un nou terminal de plecări, pentru a deveni un hub important pentru partea de vest a țării. Din păcate, în prezent pe Aeroportul Arad sunt operate doar zboruri de tip charter pentru sezonul de vară. Terminalul Cargo de pe Aeroportul Arad,

componentă majoră a aeroportului, este special construit pentru transportul de mărfuri dinspre vestul Europei şi Orientul Mijlociu. Amplasamentul permite accesul facil pentru transportul de marfă al agenţilor economici din zonele apropiate, în special din judeţele Arad, Bihor, Alba şi Hunedoara din România, respectiv judeţele Bekes şi Csongrad din Ungaria.

Transportul pe ape

Transportul fluvial se desfășoară pe **Dunărea Fluvială** (Baziaş-Brăila), pe tronsonul Baziaş-Orşova, unde pot circula nave de tonaj mediu, asigurându-se un pescaj de peste 2 m. 23,3 % din porturile interioare ale României se regăsesc pe acest tronson: Baziaș, Moldova Veche, Moldova Nouă, Drencova, Tişoviţa.

Existenţa canalelor navigabile pe teritoriul Regiunii Vest este un atu în crearea şi dezvoltarea unor centre logistice multimodale.

Portul **Moldova Veche** are cea mai importantă activitate economică. În perioada 2011-2018, evoluția a fost pozitivă, portul crescând de la 28.000 t (anul 2011) la 81.000 t (anul 2018). Ca pondere din volumul național de mărfuri transportate pe apă, portul Moldova Veche a avut doar 0,3%, fiind unul dintre cele mai mici din România.

Cea mai importantă perspectivă de dezvoltare o are portul **Moldova Nouă,** care face parte și din rețeaua extinsă TEN-T. Portul dispune, în prezent, de cheuri și platforme ce deservesc atât traficul industrial cât și cel de de pasageri din zonă. Moldova Nouă are şi de cel mai modern terminal de pasageri la Dunăre. **Din păcate, legăturile rutiere și pe cale ferată nu avantajează portul, fiind necesare investiții în acest sens**.

Actualmente, singura cale de acces la portul Moldova Nouă este cea dată de reţeaua stradală a localităţii şi în continuare, a legăturilor rutiere la DN57, DN58, DN59 şi DJ571, care o leagă de Orșova, Timișoara, Anina, Oravița și Reșița. În cadrul apelurilor SUERD din cadrul Programului Operațional Regional 2014 – 2020, au fost depuse proiecte ce vizează modernizarea drumurilor județene 571 și 571A, care asigură conectivitatea cu DN 57. Oraşul nu dispune de legatură directă pe calea ferată, cea mai apropiată gară fiind aflată la 45 km distanţă - gara Oraviţa.

În afară de fluviul Dunărea, **râul Bega** este navigabil pe raza municipiului Timișoara. Printr-un proiect depus pe POR 2007-2013, pe un traseu de 7 km al râului Bega, a fost amenajată o rută de **transport public** cu hidrobuze sau ”vaporetto”.

Există în implementare și un proiect care vizează *Repararea infrastructurii de navigație pe canalul Bega*, pe o lungime de 44,50 km pe teritoriul statului Român finanțat prin Programul IPA de cooperare transfrontalieră România Serbia.

Imaginea 5 –Transport public cu Vaporetto, pe râul Bega

Transportul multimodal

Infrastructura de transport multimodal cuprinde, în principal:

- căile rutiere, ferate şi navigabile care sunt adecvate transportului combinat;
- terminalele sau nodurile multimodale;
- instalaţiile de transbordare între modurile de transport, din terminale.

Un sistem eficient, utilizat la nivel European este transportul pe autotrenuri rutiere cu vagoane specializate pe calea ferată, tip RO-LA, nu este funcțional la nivel național datorită costurilor ridicate și a timpilor lungi de transport pe calea ferată. Statele europene însă subvenționează acest sistem concomitent cu înăsprirea condițiilor pentru transportul rutier, urmărind protejarea infrastructurii rutiere și reducerea poluării mediului înconjurător.

Conform datelor de la Ministerul Transporturilor și Infrastructurii, pentru desfășurarea activității RO-LA, ar fi necesare subvenții de circa 300 euro pentru fiecare tir TIR transportat, nefiind incluse eventuale taxe pentru încărcarea – descărcarea TIR urilor pe vagoane. Lipsa infrastructurii, precum și costurile mari aduse de acest sistem comparativ cu transportul rutier pe aceeași distanță au dus la lipsa cererii și abandonarea ideii în anul 2009.

În Regiunea Vest, există un singur terminal multimodal pentru marfă, la Glogovăţ (lângă Municipiul Arad) care trebuie modernizat şi adus la parametrii care să satisfacă actuala cerere de transport. Ar trebui ținut cont de faptul că acest terminal se află în vecinătatea tronsonului Curtici – km 614 din cadrul Magistralei 200, pe care modernizarea căii ferate a fost încheiată.

În județul Timiș, se are în vedere construirea unui terminal modern în apropierea localităţilor Recaş sau Remetea Mare.

În prezent, în zona municipiului Timişoara nu există un centru regional de transport, care să asigure servicii la standardul impus de cerinţele pieţii şi să fie corelat cu amplasamentele de producţie şi desfacere, cu planurile de urbanism şi tendinţele de dezvoltare strategică locală, regională şi transfrontalieră.

Existenţa unui centru intermodal regional de transport ar conduce la reducerea timpilor şi a cheltuielilor de transport, cu implicaţii benefice asupra cheltuielilor beneficiarilor locali, şi ar creşte competitivitatea zonei Timişoara în raport cu regiunile Uniunii Europene.

Mobilitate urbană durabilă

Transportul este considerat în UE principala sursă de poluare în orașe. Prin lansarea în 2016 a ”Strategiei Europene pentru Mobilitatea cu emisii scăzute de gaze de seră”, UE își propune să reducă cu 60% emisiile rezultate din transport, pînă în anul 2050, față de nivelul din anul 1990 (A E*uropean Strategy for Low-Emission Mobility, COM(2016) 501 final*).

Imaginea 6 – Transport cu mașina privată în UE

Pentru atingerea acestei ținte, una dintre măsuri vizează dezvoltarea mobilității urbane

durabile, care să facă tranziția de la modul de deplasare dependent de autoturisme, către modalități de transport alternative, mai puțin sau deloc poluante: transportul public, considerat cheia mobilității sustenabile, transportul pietonal sau cu bicicleta.

Transportul public urban

Transportul public de pasageri în Regiunea Vest este dezvoltat în municipiile reşedinţe de judeţ și mai puțin la nivelul celorlate orașe din regiune. În total, **21 de orașe** au un sistem propiu de transport public urban de călători sau investesc în prezent pentru introducerea lui.

Un procent de **13%** din totalul transportului local de pasageri din țară se desfășoară în Regiunea Vest regiunea ocupând locul III între regiunile României. Distribuția pe județe arată că judeţul Timiş domină clar transportul public de pasageri - 83% din total pasageri transportaţi cu mijlocele de transport în comun din regiune, urmat la mare distanță de judeţul Arad cu 12%, iar judeţele Caraş-Severin şi Hunedoara totalizează 3%, respectiv 1% din total regiune.[34]

Transport public de pasageri în majoritatea orașelor, cu excepția Arad și Timișoara, unde există transport public electric, se face cu autobuze şi/sau microbuze pe combustibili tradiționali (benzină sau motorină), aflate în proprietate privată sau publică).

Harta 22 – Transportul public în orașele Regiunii Vest

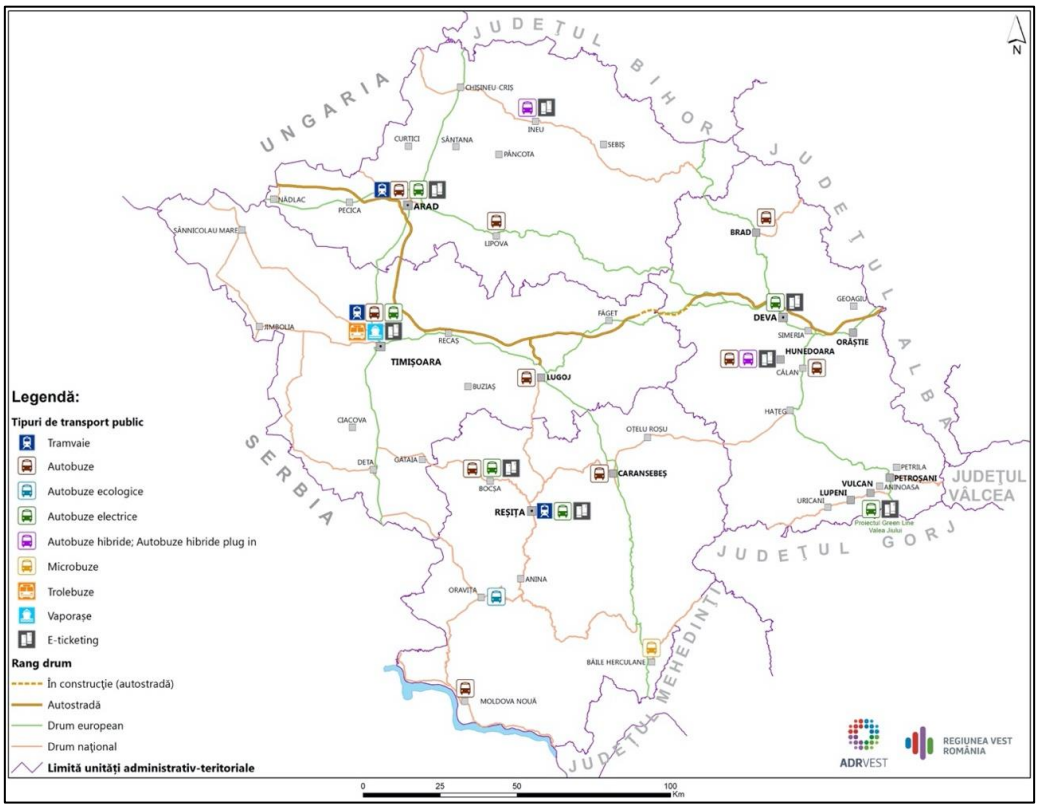

[34] *Sursa: INS Tempo, GOS 114B, 2019*

În Municipiul Timișoara funcționează singurul sistem de transport public pe apă „Vaporetto” (pe canalul Bega), implementat cu fonduri europene nerambursabile, prin Programul Operațional 2007-2013.

În perioada de programare 2014-2020, un accent deosebit a fost pus pe dezvoltarea mijloacelor de transport alternative în orașe, în special a transportului public electric: tramvaie, troleibuze sau autobuze electrice. Prin Programul Operațional Regional 2014-2020, orașele au putut accesa fonduri pentru mobilitate urbană durabilă, cu condiția întocmirii Planului pentru Mobilitate Urbană Durabilă (PMUD), pe baza căruia au fost fundamentate și planificate investițiile în mobilitate. Principalul scop al acestora a fost reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră din transport și creșterea cotei modale a transportului alternativ.

Transportul public electric (tramvai și troleibuz)

Sistemul de transport public electric (tramvai și troleibuz) este considerat cel mai nepoluant, confortabil și rapid mijloc de transport public. În municipiul Arad transportul public electric se desfășoară cu tramvaiul iar în Timișoara cu tramvaiul și troleibuzele. Lungimea reţelelor însumează 263,5 km (**100,5 km** în municipiul Arad și localitățile ce se intersectează cu linia Arad-Ghioroc, respectiv **88 km** în municipiul Timișoara), ceea ce reprezintă 22,5% din totalul acestor reţele, la nivel naţional. Municipiul Reșița va reintroduce în perioada imediat următoare sistemul de transport public cu tramvaiul, sistat în anul 2011.

Harta 23 – Transport public electric, România

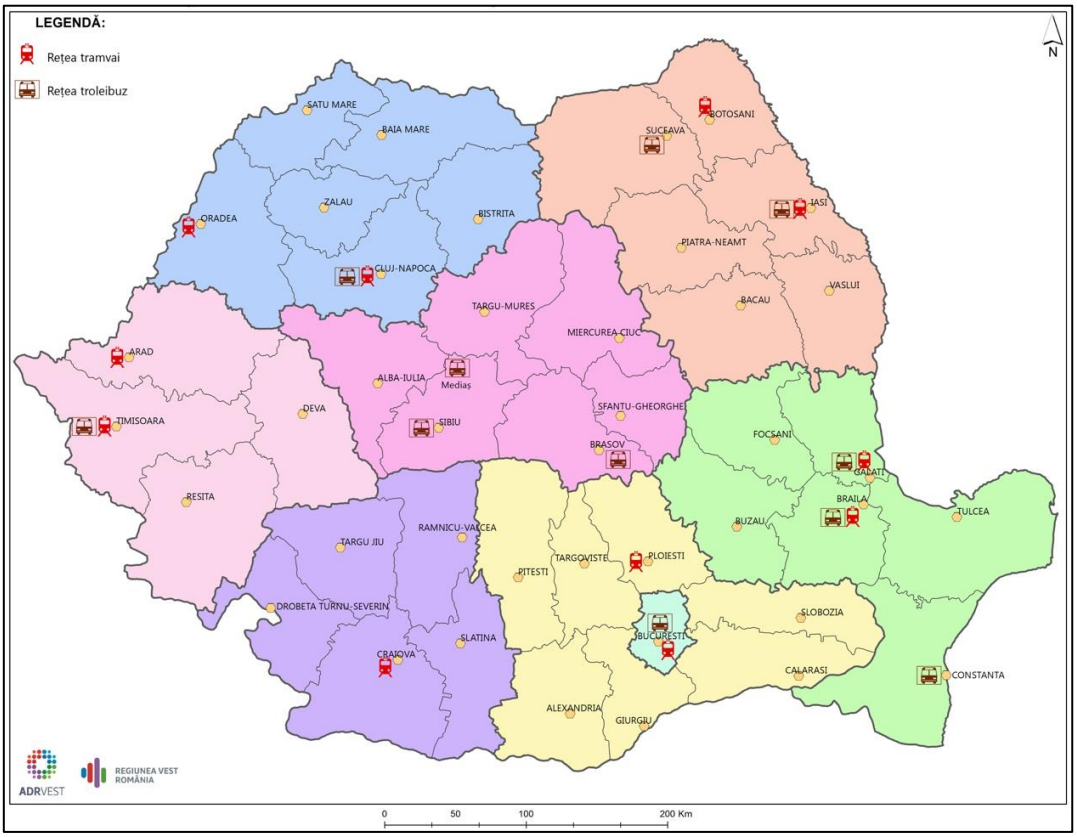

Lungimea rețelei de tramvaie și parcul de tramvaie (122 de tramvaie) plasează **Aradul pe locul al doilea la nivel național**, după București. Transportul cu tramvaiul are o tradiție îndelungată (începând cu anul 1869), iar călătoriile cu tramvaiul reprezintă 94% din totalul de călătorii cu transportul public.[35] Cu toate acestea, cota modală a transportului public era de doar 18% (anul 2015), net inferioară deplasărilor cu transportului privat cu autoturisme (37%).[36]

Gradul mai scăzut de atractivitate a transportului public electric se datorează vechimii parcului de tramvaie (între 30-60 ani), cu consecințe negative asupra mediului și a confortului resimțit de călători.

O altă deficiență identificată este gradul de uzură al liniei de tramvai (între 60-80%), stații nemodernizate, lipsa sistemului e-tiketing și informare călători[37]. Ca și consecință, proiectele prioritare identificate în PMUD și depuse pentru finanțare pe POR 2014-2020, au vizat achiziționarea a 28 tramvaie noi și modernizarea a 20 de tramvaie, modernizare de linii de tramvai, introducere de sistem de e-tiketing.

Transportul urban electric joacă un rol important și în **Timișoara**. Din totalul de călătorii în sistemul de transport public, 19% se desfășoară cu troleibuzul și 49% cu tramvaiul (Planul de Mobilitate Urbană Durabilă Pol de creștere Timișoara 2015-2020). Timișoara are a treia rețea de tramvai ca lungime din țară, după cele din București și Arad. Problemele identificate în PMUD Pol de Creștere Timișoara 2015-2020 au vizat parcul învechit al mijloacelor de transport, necesitatea reabilitării liniilor de transport public electric dar și extinderea rețelei de tramvai și a celei de troleibuz pentru a realiza noi legături urbane și extraurbane, cu zona funcțională a Municipiului Timișoara, pentru creșterea coeziunii Polului de creștere.

Imaginea 7 – Tramvai nou Imperio, Arad

Prin POR 2014-2020, **Reșița** a propus **reintroducerea transportului public cu tramvaiul**, prin achiziționarea a 13 tramvaie și adoptarea unor soluții tehnice și peisagistice moderne pentru reabilitarea infrastructurii de tramvai, pe o lungime de aproximativ 10 km cale dublă, precum și introducerea unui sistem de e-tiketing.

[35] Studiul de oportunitate privind achiziția de material rulant nou și modernizarea de material rulant existent, Municipiul Arad, 2018

[3636] Planul de Mobilitate Urbană durabilă a Municipiul Arad 2014-2020

[37] Studiul de oportunitate privind achiziția de material rulant nou și modernizarea de material rulant existent, Municipiul Arad, 2018

Transportul public cu autobuze electrice/hibride

Transportul în UE este dependent de combustibilii tradiționali (benzină și motorină) pentru asigurarea energiei (94%) - European Strategy for Low Emission Mobility, de aceea una din direcțiile identificate de ”Strategia Europeană pentru Mobilitatea cu emisii scăzute de gaze de seră” este tranziția către vehicule cu emisii zero de gaze cu efect de seră, prin promovarea transportului public cu autobuze electrice.

În ultimii ani, tot prin fonduri europene aferente POR 2014-2020, s-a dezvoltat în unele orașe ale regiunii Vest sistemul de transport public cu **autobuze electrice sau autobuze ecologice (de tip hibrid sau plug-in).** Toate municipiile reședință de județ: Arad, Timișoara, Deva, Reșița își achiziționează prin POR 2014-2020 **autobuze electrice** și infrastructura aferentă acestora (stații de încărcare).

Dintre celelalte orașe ale regiunii care introduc sistemul de transport electric aminitim: **Ineu** (județul Arad), **Bocșa, Oravița** (județul Caraș-Severin). **municipiul Hunedoara** (județul Hunedoara), municipiul Lugoj (în județul Timiș). **Orașele din Valea Jiului (Petroșani, Vulcan, Aninoasa, Lupeni, Petrila, Uricani)** investesc, prin fondurile alocate din POR 2014-2020, într-un un sistem comun ecologic de transport electric: ”Green Line Valea Jiului”, prin care se va efectua în orașe și între orașe transportul călătorilor cu autobuze electrice. Locuitorii din Valea Jiului vor beneficia și de sistem de e-ticketing și de un portal web de informare călători și aplicație de mobil,

Transportul cu bicicleta

În anul 2015, Comisia Europeană a adoptat Declarația “Ciclismul, un mod de transport prietenos cu mediul”, al cărui obiectiv a fost acela de a pune statutul de ciclism pe o poziție egală cu celelalte moduri de transport, în ceea ce privește politicile și investițiile. Ulterior a fost adoptată și Strategia UE pentru ciclism (2017), care abordează schimbările de comportament, infrastructura, reglementarea vehiculelor, multimodalitatea și sistemele inteligente de transport necesare pentru promovarea ciclismului.

În toate orașele europene, ciclismul este considerat un instrument principal de reducere a congestiei în trafic. Alături de mersul pe jos, ciclismul este cel mai ”curat” din punct de vedere al emisiilor de gaze de seră mod de transport și prezintă avantaje pentru mediul înconjurător şi sănătate.

În Regiunea Vest sunt construite în orașe **227,68 km** de piste de biciclete, dintre care 180 de km sunt în orașele mari ale Regiunii Vest: Timișoara și Arad.

În Municipul Timişoara, reţeaua de piste de biciclete este în expansiune, existând circa 60 km. De asemenea, există și un sistem de bike-sharing, care a fost integrat în sistemul de transport public din Timișoara, existând 25 de stații de transport public în care sunt disponibile 300 de biciclete. Cu toate acestea, doar 1,1 % dintre deplasările în oraș sunt efectuate cu bicicleta.

PMUD Pol de creștere Timișoara prevede să se dezvolte o reţea complexă de piste de biciclete pînă în anul 2030. Legătura acestora cu rețeaua europeană EuroVelo ar putea fi realizată prin conexiune cu EuroVelo 6 Atlantic- Black Sea și EuroVelo 13 Iron Curtain Trail.

Cea mai lungă pistă de biciclete amanajată din România va lega Timișoara de orașul Zrenjanin, din Serbia. Cei 37 km din România sunt realizați pe digul canalului Bega iar 43 km sunt în curs de realizare în Serbia. Această pistă va putea facilita legătura Regiunii Vest cu Serbia și cu fluviul Dunăre, fiind o nouă poartă internațională de intrare în Regiune.

Imaginea 8 și 9 – Promovarea ciclismului în Timișoara

În municipiul Arad, a fost implementat în anul 2015, un proiect finanțat prin Programul Operațional 2007 – 2013, ce a avut ca obiect realizarea a unei rețele de 120 km de piste pentru biciclete, rezultând în total 134 km, fiind primul oraș în regiune la acest capitol.

Imaginea 10 – Reţele de piste de biciclete în municipiul Arad

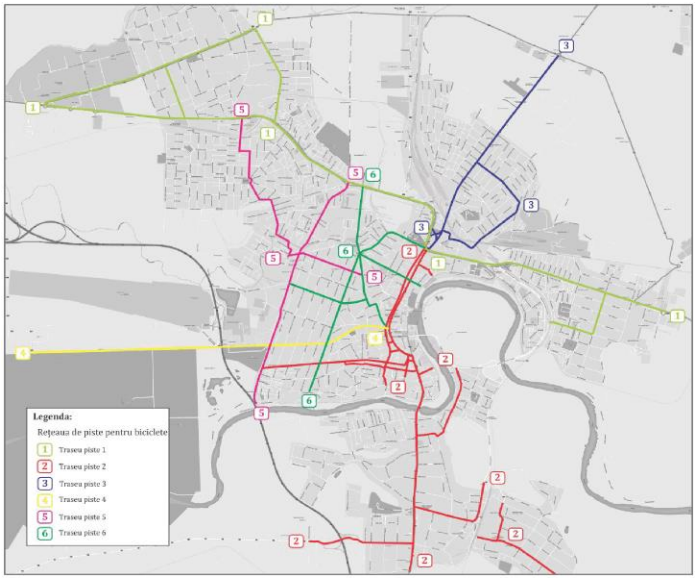

Sursa: Planul de Mobilitate Urbană Durabilă pentru Municipiul Arad

Tot prin POR 2014-2020, **Sântana și Ineu** (județ Arad), **Hunedoara** (județ Hunedoara) și **Deta** (județ Timiș) au construit **34 km** de piste de biciclete și au implementat sisteme de bike-sharing.

Alături de investițiile în dezvoltarea infrastructurii de transport pentru ciclism sunt necesare măsuri de tip comportamental care să producă o schimbare de paradigmă. O inițiativă privată notabilă în Regiunea Vest este "Verde pentru Biciclete" din Timişoara, care

încurajează adoptarea mersului pe bicicletă ca şi alternativă ecologică pentru deplasarea prin oraş. Evenimentele organizate au devenit o tradiție pentru municipiu, încă din anul 2008.

Imaginea 11 – Verde pentru biciclete, Timișoara

Mersul pe jos/transportul pietonal

Unul din elementele-cheie care modelează viitorul mobilității urbane, în viziunea UE, include planificarea eficientă a spațiului urban, astfel încât să poată fi încurajate modurile de transport nemotorizate.

În majoritatea orașelor regiunii Vest traseele pietonale sunt amenajate doar de-a lungul străzilor orășenești. Problemele cu care se confruntă orașele sunt lipsa unor coridoare pietonale de calitate, pe alte aliniamente decât ale marilor artere de circulație, care să conecteze între ele zonele orașului. Este necesar un efort financiar și logistic considerabil pentru modernizarea infrastructurii pietonale, nu doar în centrul orașului, ci și în cartierele de locuințe. O altă problemă este periclitarea siguranței pietonilor de către mașinile parcate neregulamentar pe spațiul pietonal.

Un exemplu de bună practică în Regiunea Vest este **municipiul Timișoara**, care prin POR 2007-2013, și-a regenerat piețele principale din centrul istoric al orașului și o mare parte dintre străzile care le leagă între ele, 80 % din centru (aproape 70 000 mp) devenind astfel zonă pietonală.

Imaginea 12 – Zona pietonală a Municipiului Timișoara

3.2. Infrastructura de utilități

Alimentarea cu apă

În majoritatea ţărilor din Uniunea Europeană nivelul de conectare al populației la alimentarea publică cu apă este de aproape 100%, prin urmare, accentul este pus pe tratarea apelor reziduale. Acest fapt nu este valabil şi în cazul României, care are cea mai

mică pondere din UE a populaţiei conectate la sursa de apă **(69,4%)**.[38]

Statisticile regionale din România nu permit analiza gradului de acoperire a populaţiei la nivel regional şi local. Singurul indicator care permite evaluarea aproximativă a accesului la alimentarea cu apă a populaţiei este numărul localităţilor cu instalaţii de apă potabilă.

În anul 2019, **1.433.996** persoane erau deservite de sistemul public de alimentare cu apă în **Regiunea Vest** (**72% din total populație**), regiunea fiind depășită doar de București-Ilfov. **La nivel național, 13.728.144** persoane beneficiau de serviciul public de alimentare cu apă **(62% din total populație)**.

Fig. 30 – Populația deservită de sistemul public de alimentare cu apă

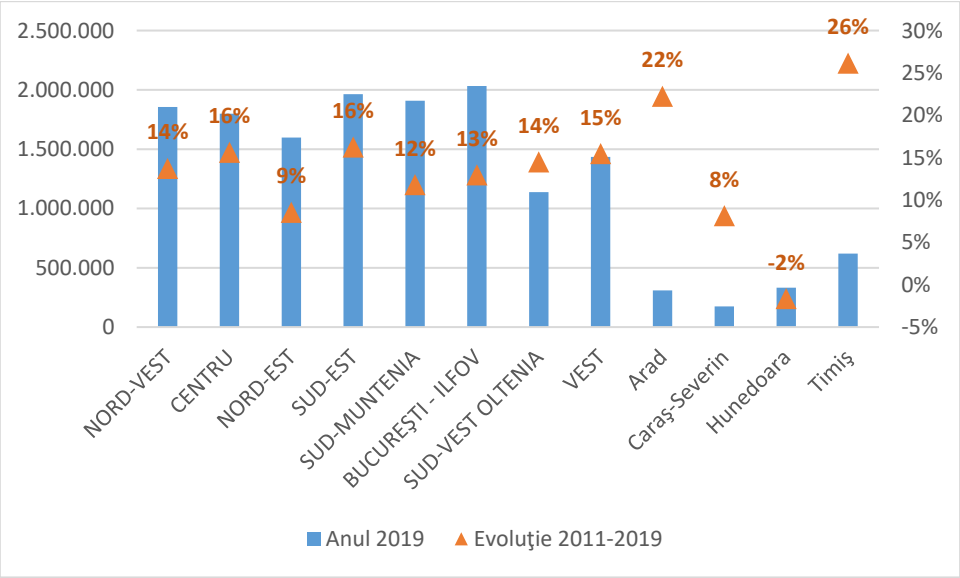

SURSA: TEMPO Online, PMI109B

În perioada 2011-2019 s-au înregistrat progrese în ceea ce privește creșterea accesului la alimentare cu apă. În Regiunea Vest, creșterea a fost de **15%**, fiind mai mare decât cea de la nivel național (14%).

La nivel regional, rata cea mai mare de creștere a accesului la alimentarea cu apă a fost în județul Timiș (26%), urmat de Arad (22%), respectiv Caraș-Severin (8%). În județul Hunedoara, acest indicator a avut o evoluție negativă (-2%).

După **mediul de rezidență**, în anul 2019, **toate localitățile urbane sunt deservite de rețea cu alimentare apă** în procent de **100%.** Chiar dacă 100% din localitățile urbane din Regiunea Vest au instalații de alimentare cu apă, nu înseamnă că nu există nevoi în ceea ce privește extinderea rețelelor mai ales în zonele noi din orașe, unde deseori rețelele sunt sub-dezvoltate/sub-dimensionate.

În ceea ce privește **localitățile din mediul rural, 87%** sunt conectate la rețele de alimentare apă, această valoare fiind superioară mediei de la nivel național (79%). Județul Timiș este fruntaș în ceea ce privește ponderea localităților rurale conectate la rețelele cu alimentare apă. Acesta este urmat de județul Arad (88%), Caraș-Severin (83%) și Hunedoara (75%).

[38] EUROSTAT, env_wat_pop

Fig. 31 – Ponderea localităților deservite de sistemul public de alimentare cu apă, după mediul de rezidență

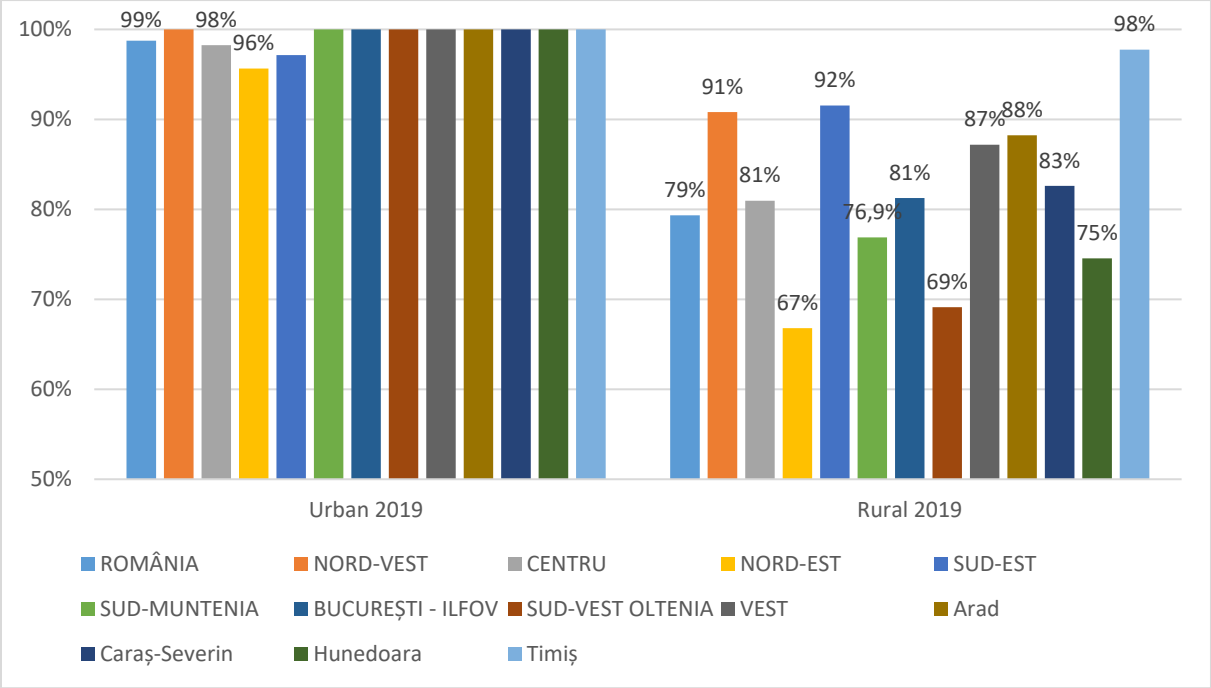

SURSA: TEMPO Online, GOS106C, Statistică teritorială

Reţeaua de distribuţie a apei, la sfârşitul anului 2019 era de **9.902,9 km** (dintre care **4.104,1 km** în urban) distribuită pe judeţe, după cum urmează:

- judeţul Arad – 3.038,6 km reţele, din care în mediul urban 1.380,8 km;
- județul Caraş-Severin – 1.293,1 km reţele, din care în mediul urban 462,7 km;
- judeţul Hunedoara – 1.953,1 km reţele, din care în mediul urban 1.109,3 km
- județul Timiş – 3.618,1 km reţea, din care în mediul urban 1.152,1 km

Regiunea Vest a beneficiat de alocări importante pentru extinderea sistemelor de alimentare cu apă şi ape uzate din fonduri PHARE, ISPA şi în prezent, Fondul de Coeziune. În zonele rurale există fonduri alocate prin Programul Național de Dezvoltare Rurală 2014-2020.

Mai există însă nevoi prioritare identificate în planurile județene existente și care se referă la extinderea rețelei actuale în vederea creşterii accesibilităţii (rata de conectivitate) a populaţiei la apă potabilă din mediul rural, aplicarea unor soluţii regionale pentru reducerea investiţilor şi costurilor operaţionale, reabilitarea sistemului existent de alimentare cu apă pentru a reduce pierderile de apă înregistrate în prezent, îmbunătăţirea calităţii apei prin modernizarea staţiilor de tratare a apei.

Rețeaua de canalizare și apă menajeră

În Regiunea Vest, în anul 2019, **1.079.268 persoane** au fost conectate la **sistemul public de canalizare**, **54%** din totalul populației, depășind media națională: 47%.

Fig. 32 – Ponderea populației deservită de sistemul public de canalizare, în anul 2019

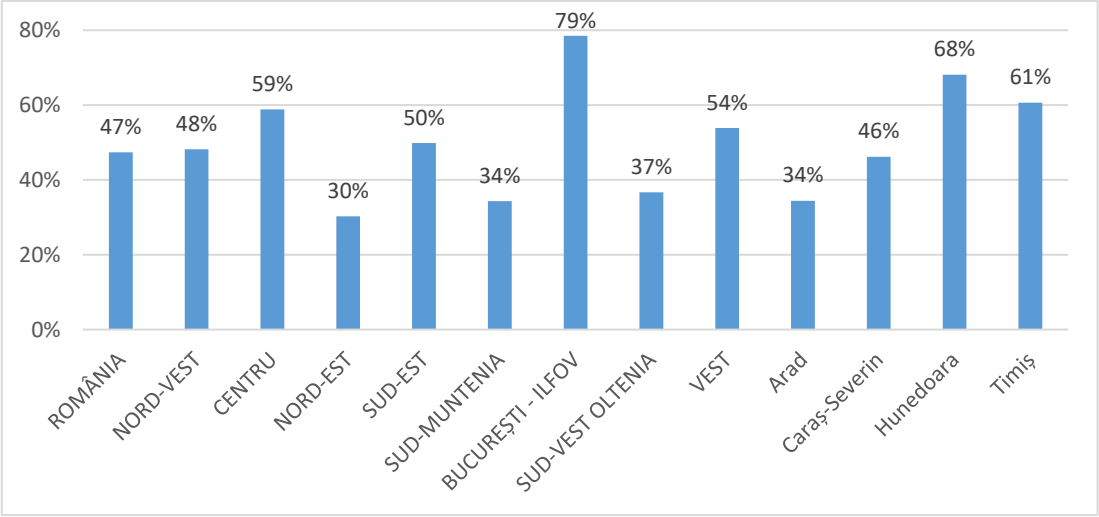

SURSA: TEMPO Online, PMI109, POP107A

La nivel regional, **județul Hunedoara** are cea mai mare pondere a populației deservită de sistemul public de canalizare (68%), fiind urmat de **Timiș** (61%), **Caraș-Severin** (46%) și **Arad** (34%). Ponderea mare a populației deservită de sistemul public de canalizare din județul Hunedoara se datorează gradului mare de urbanizare al județului.

În perioada 2011-2019, indicatorul persoanelor conectate la canalizare a crescut cu 14% în regiune.

La nivelul județelor, cea mai importată creștere a avut-o județul Timiș (18%), fiind urmat de Hunedoara (16%), Caraș-Severin (11%) și Arad (2%).

Fig. 33 – Populația deservită de sistemul public de canalizare

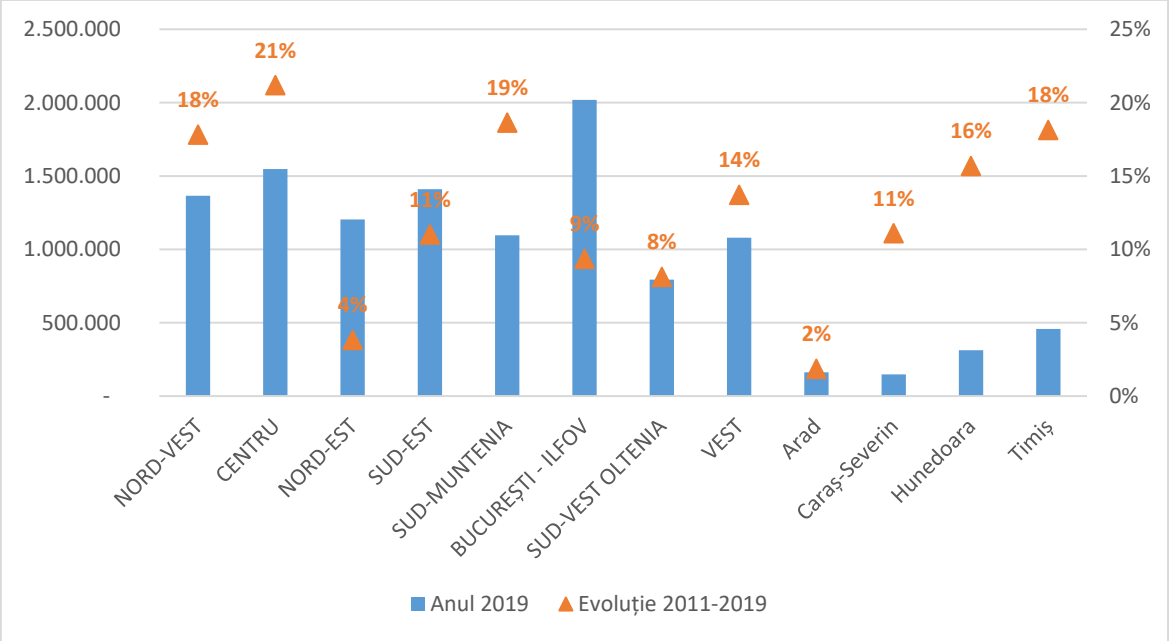

SURSA: TEMPO Online, PMI109B

După **mediul de rezidență**, se observă diferențele majore între mediul urban și cel rural. În Regiunea Vest, **100%** din localitățile din **mediul urban** au fost conectate la sistemul public de canalizare, însă trebuie realizate investiții pentru modernizarea rețelelor existente.

În **mediul rural**, nevoile de investiții pentru introducerea / extinderea rețelelor de canalizare sunt majore. În Regiunea Vest, **47%** din localitățile rurale erau conectate la rețele de canalizare, o medie mai bună decât valoarea de la nivel național (36%).

Toate depășesc media națională, însă doar județul Caraș-Severin (59%) depășește și media regională. Județul Hunedoara are o pondere apropiată de media regională, în timp ce județul Arad are cea mai mică pondere din regiune.

Epurarea apelor are un rol important atât pentru sănătatea umană cât și pentru protejarea mediului înconjurător. Datele statistice de mai jos relevă faptul că majoritatea regiunilor au sisteme de canzalizare cu epurare. La nivel regional, doar **județul Caraș-Severin** are o pnodere mare a sistemelor de canalizare fără epurare (19%).

Fig. 34 – Ponderea localităților deservite de sistemul public de canalizare, după mediul de rezidență

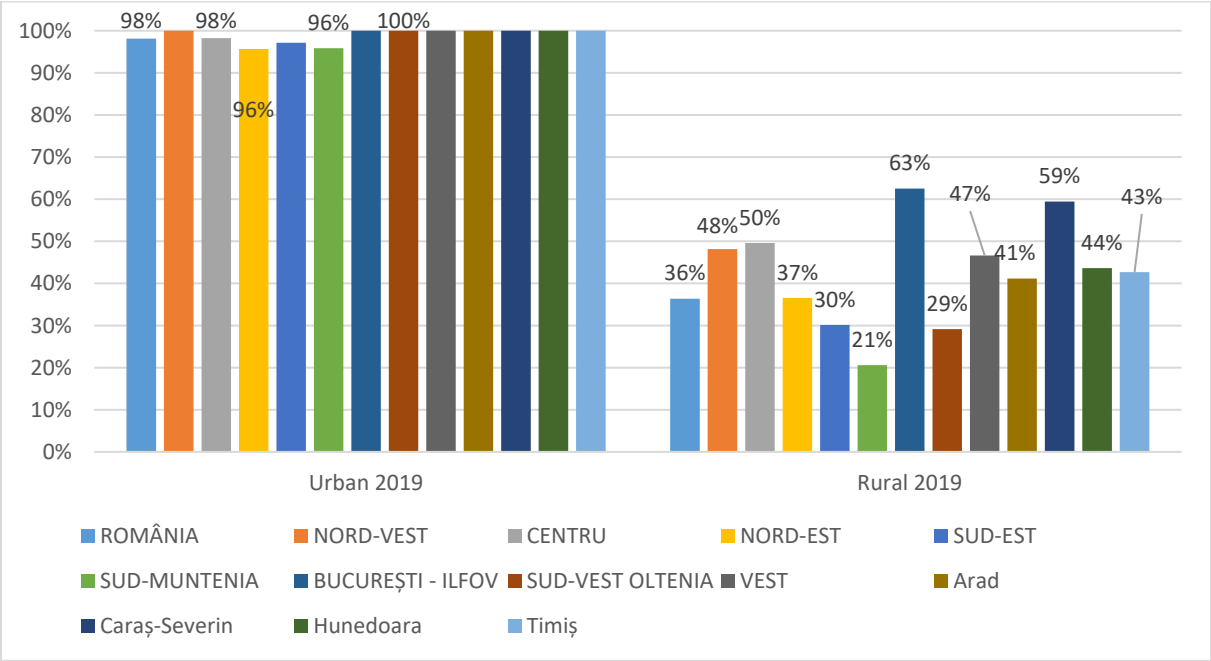

SURSA: TEMPO Online, GOS110C, Statistică teritorială

Fig. 35 – Ponderea populației deservite de sistemul public de canalizare, după tipul sistemului de canalizare

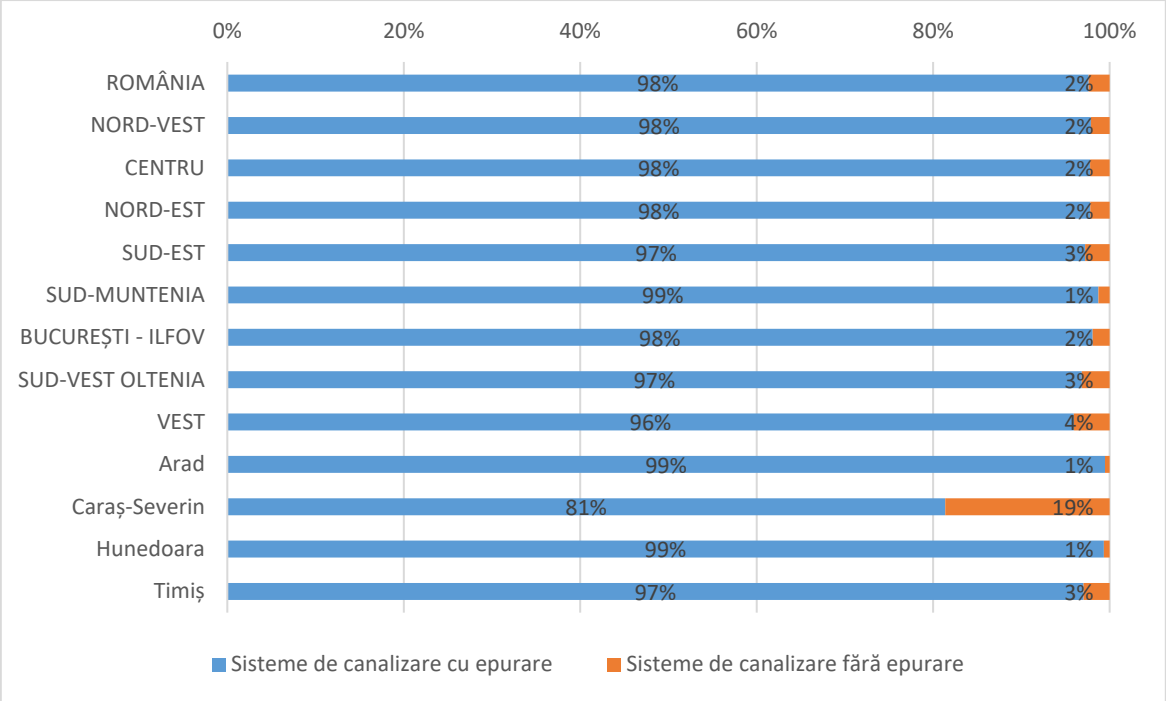

SURSA: TEMPO Online, PMI109A

Alimentarea cu energie electrică

În ultimii ani, s-au făcut paşi importanţi în restructurarea sectorului de energie din România prin implementarea procesului de liberalizare bazat pe principii de piaţă şi libera competiţie, precum şi prin promovarea unui proces de privatizare susţinut.

Referitor la tipul de combustibil utilizat pentru producerea energiei electrice, se observă o reducere a cotei pentru cărbune, concomitent cu o ușoară creștere pentru hidroelectric, hidrocarburi, nuclear și eolian. Viziunea Uniunii Europene este de a avea emisii de carbon zero până în anul 2050.

Tabelul 30. Evoluția cotei combustibilului utilizat la producerea energiei electrice 2015 - 2019

An	Cărbune	Hidroelectric	Hidrocarburi	Nuclear	Eolian	Fotovoltaic	Biomasa
2015	28,49%	25,79%	14,54%	17,96%	10,48%	1,91%	0,83%
2016	25,19%	28,39%	15,68%	17,86%	10,20%	1,98%	0,71%
2017	27,29%	22,81%	16,93%	18,37%	11,75%	2,18%	0,67%

2018	24,85%	27,88%	16,86%	17,87%	9,88%	2,11%	0,55%
2019	23,59%	26,31%	16,08%	19,35%	11,52%	2,42%	0,74%

Sursa: www.sistemulenergetic.ro

În Regiunea Vest, ca parte a infrastructurii naționale de transport se poate menționa ca importanță *LEA 400kV Arad – spre Nădab* respectiv *Arad – Mintia – spre Sibiu* și LEA 220kV Arad – Timișoara – Reșița cu bifurcație spre Mintia. Stații importante de transformare se găsesc în Arad, Timișoara, Săcălaz, Mintia și Reșița. Referitor la rețeaua de distribuție a energie electrice, nu se cunoaște cu exactitate câte locuințe nu sunt racordate la sistemul de electrificare. Cifrele sunt în jur de 100.000 de locuințe.

Alimentarea cu energie termică

Serviciul public de alimentare cu energie termică în sistem centralizat se realizează prin intermediul infrastructurii tehnico-edilitare specifice aparținând domeniului public sau privat al autorității administrației publice locale ori asociației de dezvoltare comunitară, care formează sistemul de alimentare centralizată cu energie termică al localității sau al asociației de dezvoltare comunitară.

Numărul localităților care au beneficiat de **sisteme centralizate** de producere și distribuție a energiei termice a fost într-o continuă scădere, după cum se vede și din tabelul de mai jos. Dacă în anul 2011, energia termică se furniza în 17 localități, în anul 2017 numărul acestora a ajuns la 10 localități, fiind închise punctele din Reșița, Vulcan, Lupeni, Criscior, Făget, Sânnicolau Mare și Teremia Mare.

La nivelul Regiunii Vest, **cantitate de energie termică** furnizată în perioada 2011-2019 aproape s-a înjumătățit (scădere de -79%), scăderea fiind mai mare decât cea de la nivel național (-44%). Vechimea rețelelor actuale de furnizare a energie termică care generează pierderea agentului termic cât și creșterea graduală a prețului gigacaloriei au determinat mulți proprietari de apartament să opteze pentru alte soluții individuale pentru încălzirea locuințelor.

Tabelul 31. Energia termică distribuită

JUDEȚ	LOCALITATE	CANTITATE ENERGIE FURNIZATĂ 2011 (GIGACALORII)	CANTITATE ENERGIE FURNIZATĂ 2019 (GIGACALORII)	EVOLUȚIE 2011-2017
ARAD	MUNICIPIUL ARAD	339.146	166.067	-51%
	CHIȘINEU-CRIȘ	1.297	3.970	+206%
	INEU	1.420	292	-79%
	NADLAC	1.994	1.600	-20%
	SEBIȘ	450	1.221	+171%

CARAȘ-SEVERIN	MUNICIPIUL REȘIȚA	34.273	:	:
HUNEDOARA	MUNICIPIUL DEVA	76.046	38.385	-50%
	MUNICIPIUL VULCAN	8.919	:	:
	MUNICIPIUL BRAD	9.906	12.459	+26 %
	MUNICIPIUL LUPENI	11.568	:	:
	MUNICIPIUL PETROȘANI	31.032	5.178	-83%
	CRISCIOR	361	:	:
TIMIȘ	MUNICIPIUL TIMIȘOARA	991.936	404.507	-59%
	FĂGET	515	:	:
	SÂNNICOLAU MARE	8.048	:	:
	LOVRIN	466	1.316	+182%
	TEREMIA MARE	2	:	:
TOTAL REGIUNEA VEST		**3.034.758**	**1.629.482**	**-79%**
TOTAL ROMÂNIA		**12.341.232**	**6.898.786**	**-44%**

SURSA: TEMPO Online, GOS109A

Alimentarea cu gaz

Consumul de gaze naturale la nivelul României a avut un trend de scădere în perioada 2011-2019, de la 10,3 mld. metri cubi la 9,2 mld. metri cubi. Scăderea este datorată micșorării cantității de gaze distribuite sectorului industrial, în timp ce gaze destinate uzului casnic au avut o evoluție pozitivă, fiind corelată cu decuplarea locuințelor de la alimentarea cu energie termică.

La nivel regional, **cantitatea distribuită de gaze naturale** a fost de 618,42 mil. metri cubi, regiunea ocupând locul VII. În regiune, aproape jumătate din cantitatea de gaze este distribuită în județul **Timiș** (48%). Acesta este urmat de **Hunedoara** (22%), **Arad** (22%) și **Caraș-Severin** (8%).

Fig. 36 – Gaze naturale distribuite, în anul 2019

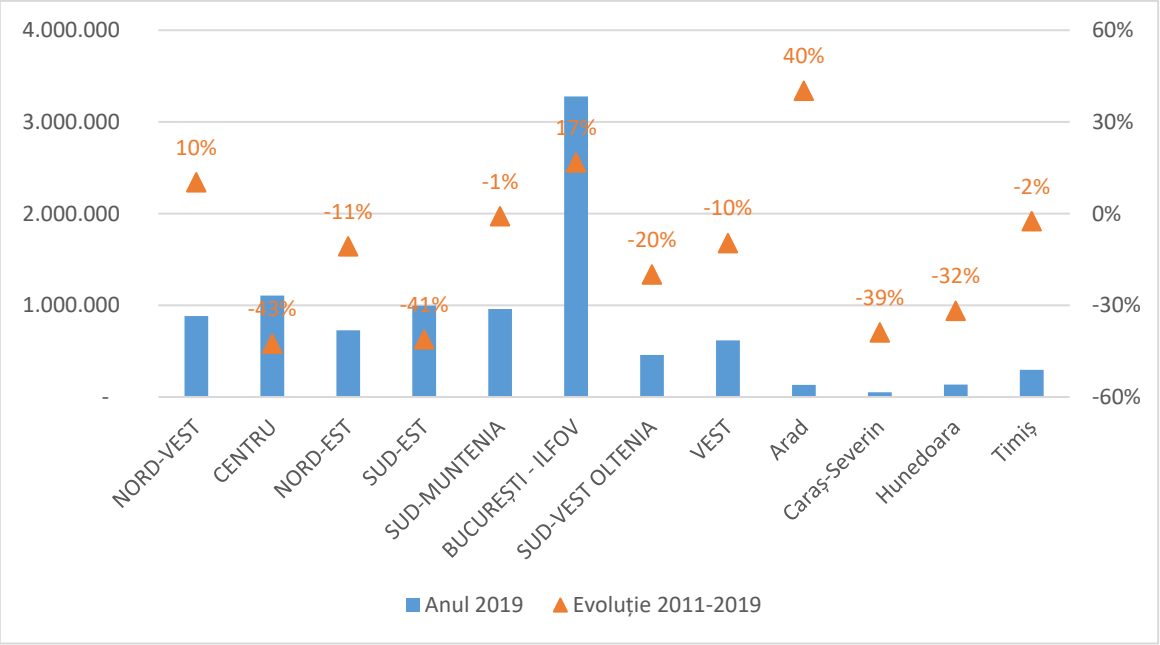

SURSA: TEMPO Online, GOS118B

După **mediul de rezidență**, în anul 2019, au fost conectate la rețeaua de distribuție gaze naturale 76% din localitățile urbane și doar 19% din localitățile rurale.

Conectarea centrelor urbane la rețeaua de distribuție gaze naturale trebuie să constituie o prioritate, deoarece acesta stimulează atragerea de investitori.

Conform *Raportului Național ANRE 2017*, în ultimii 20 de ani s-au dezvoltat aproximativ 40,5% din rețeaua actuală de conducte și racorduri, iar în ultimii 10 ani s-au dezvoltat aprox. 31,5% din rețeaua actuală de conducte și racorduri.

La finele anului 2018, pe piaţa gazelor naturale din România, deţineau licenţă de distribuţie 35 de companii. Cei 35 de operatori de distribuție a gazelor naturale titulari ai licenței acordate de ANRE, dețin în total conducte de distribuție a gazelor naturale și racorduri aferente acestora în lungime totală de 50.015 km. Dintre acestea, o pondere de 59,84% din total sunt conducte din polietilenă, care au cunoscut o dezvoltare accentuată în ultimii 20 de ani.[39]

Cea mai mare **rețea de conducte de distribuție a gazelor** naturale este deținută de regiunea Centru (8.983,9 km; 21%). După lungimea conductelor, Regiunea Vest ocupă locul IV, având 4.648,6 km (10%).

Dintre județele Regiunii Vest, cele mai întinse rețele de conducte se găsesc în județele Timiș (1.941,4 km, 42%) respectiv Arad (1.323 km, 28%). Județul Hunedoara deține 868,7 km (19%), iar județul Caraș-Severin deține 515,5 km (11%).

[39] Raportul Național 2018 al ANRE elaborat în 31.07.2019

Fig. 37 – Ponderea localităților în care se distribuie gaze naturale, după mediul de rezidență

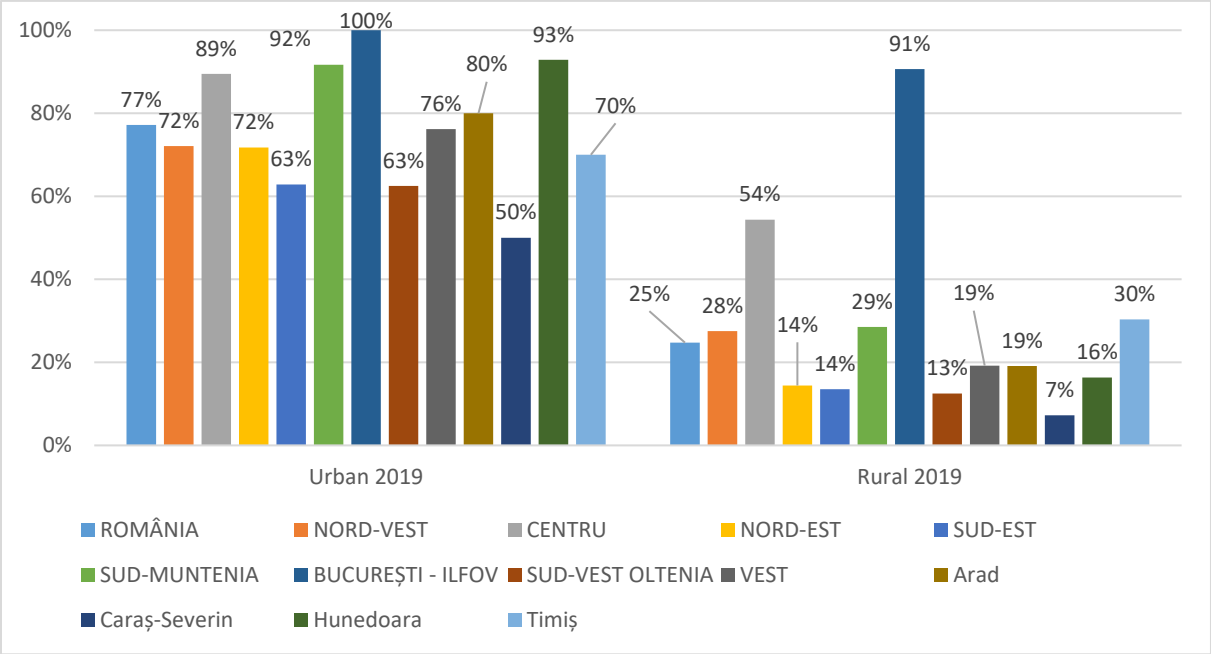

SURSA: TEMPO Online, GOS117A, Statistică teritorială

Telecomunicațiile

În 2019, 88% dintre gospodăriile în Europa, cu membrii cu vârsta cuprinsă între 16 și 74 ani, au acces la internet de acasă.

În perioada 2011-2019, **Regiunea Vest** a reușit să recupereze decalajul important față de UE, referitor la accesul gospodăriilor la internet. Atfel, dacă în 2011, 53% din gospodăriile din regiune aveau acces la internet, în 2019 procentul a ajuns la **88%**. Regiunea Vest ocupă locul II, după Regiunea București-Ilfov, la ponderea gospodăriilor cu acces la internet.

Fig. 38 – Gospodării cu acces la internet

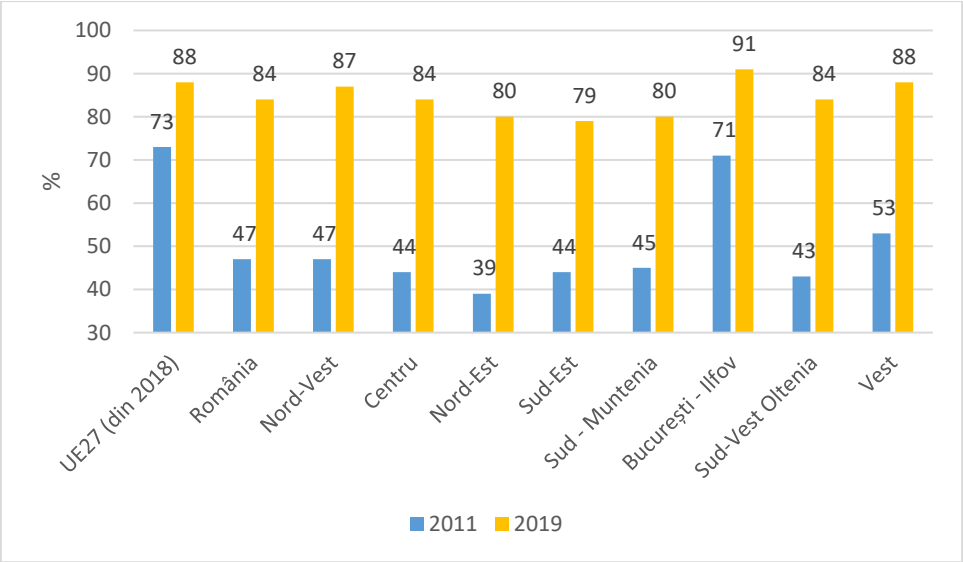

SURSA: EUROSTAT, isoc_r_iacc_h, isoc_ci_in_h

Calitatea conexiunii de internet este foarte importantă, **accesul la bandă largă** (broadband) oferind viteze superioare ale transferului de date la încărcarea și descărcarea datelor. În Regiunea Vest, din procentul de 88% al gospodăriilor cu acces la internet, **85%** reprezintă gospodării cu acces la bandă largă.

Fig. 39 – Gospodării cu acces la bandă largă

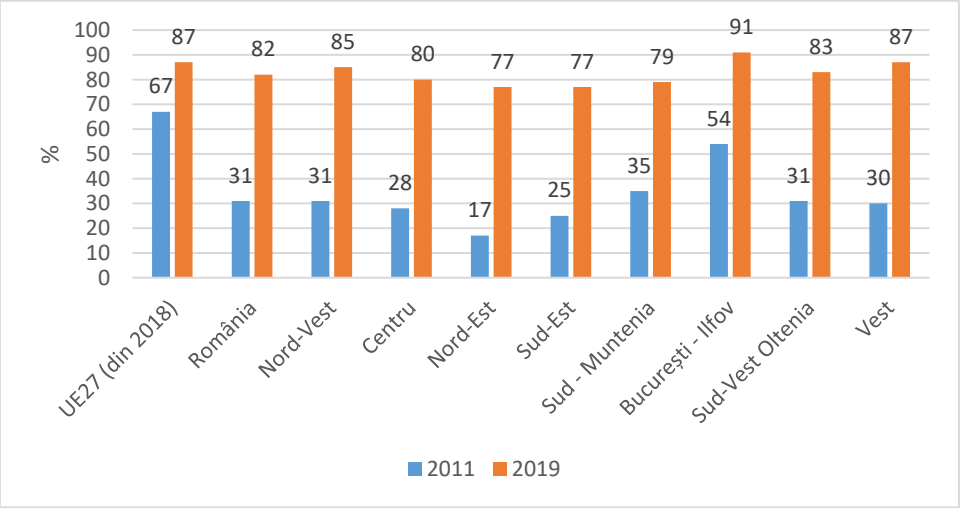

SURSA: EUROSTAT, isoc_r_broad_h, isoc_ci_it_h

Creșterea numărului de gospodării conectate la internet a avut ca efect scăderea **numărului populației care nu a folosit niciodată internetul**. În perioada 2011-2017[40], în Regiunea Vest, ponderea populației care nu a folosit niciodată internetul s-a înjumătățit.

Fig. 40 – Ponderea populației care nu a folosit niciodată internetul

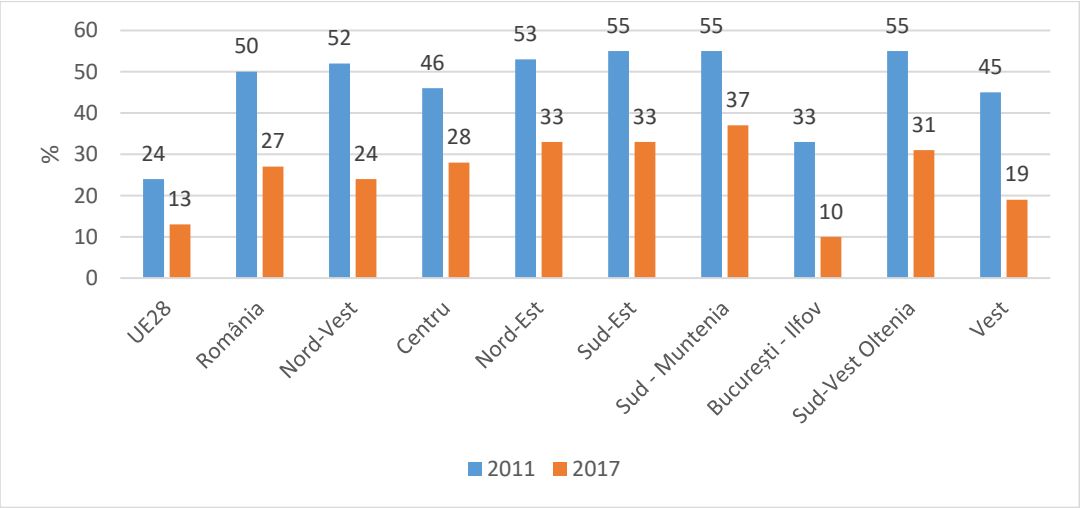

SURSA: EUROSTAT, isoc_r_cux_i, isoc_ci_ifp_iu

[40] Ultimele date disponibile la nivel de regiuni

Politicile europene în domeniu au ca obiectiv facilitarea accesului la internet, accesul la rețea, terminale, conținut și servicii, în mod special în zone rurale și izolate. La 1 noiembrie 2017, ANCOM (Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații), împreună cu operatorii de telefonie și internet au identificat 3.251 localități rurale din România, care nu erau deservite de rețele fixe cu viteze de 30 Mbps sau mai mari și care nici nu este prevăzut să beneficieze de o asemenea facilitate în următorii 3 ani. Cele 3.251 localități din lista „zonelor albe" conțin 350.870 gospodării și au o populație totală de 939.438 locuitori (date RPL 2011).

În Regiunea Vest, îndeosebi în zona înaltă există localități fără conexiuni fixe sau rețele 3G. Cea mai problematică zonă o constituie **județul Hunedoara** cu un **număr mare de localități fără conexiuni sau rețele de internet**. Sub aspect spațial, se localizează localități în (de la nord la sud) Munții Codru-Moma, Munții Bihor, Munții Zărandului, Munții Metaliferi și Poiana Ruscă, zona Teregova și Depresiunea Almăjului.

Harta 24 – Localitățile din lista „zonelor albe"

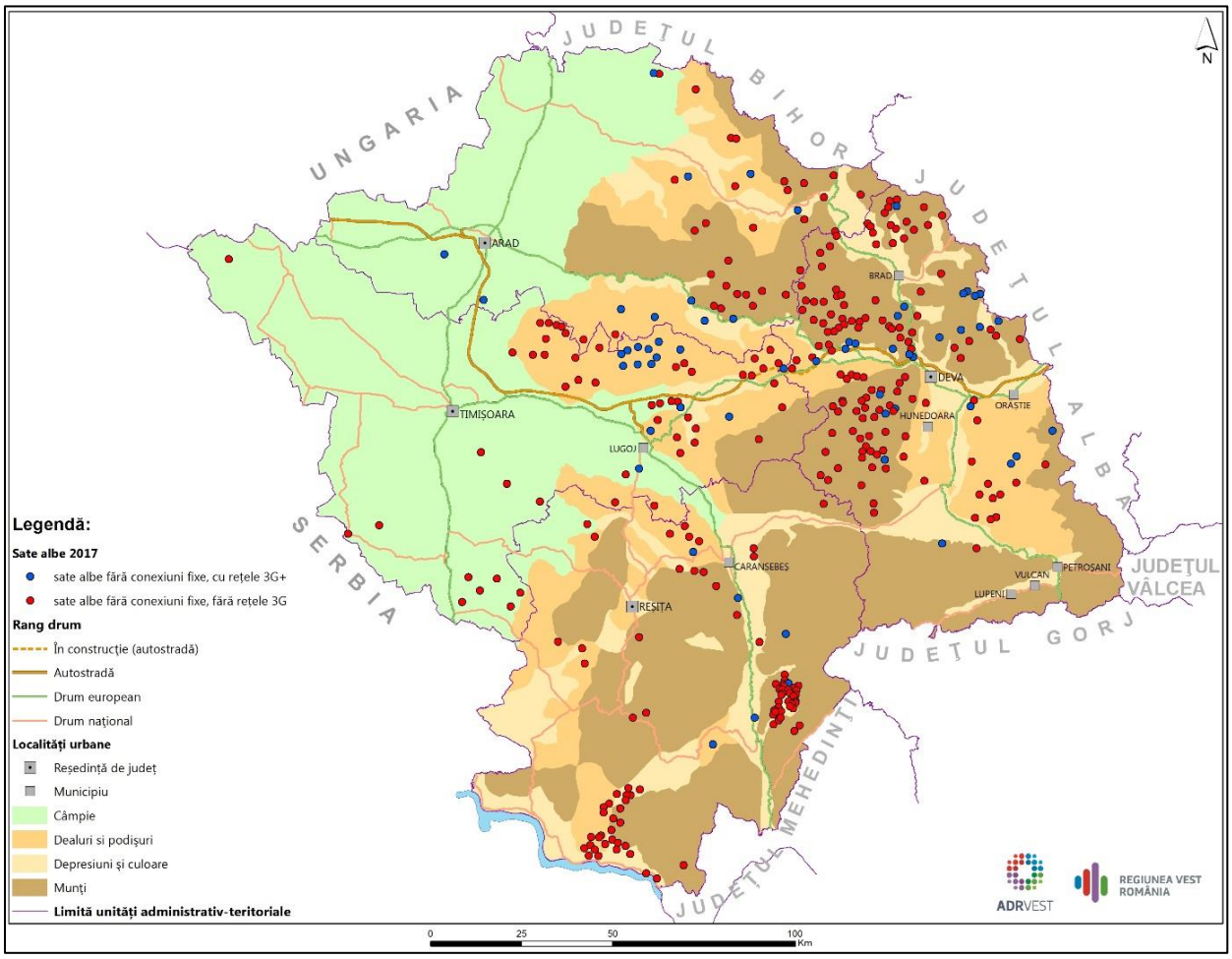

SURSA: Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară, Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații, Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor, BANCA MONDIALĂ

3.3. Fondul de locuințe și eficiența energetică

Fondul de locuințe

În anul 2019, în Regiunea Vest erau **845.243 locuințe**, cel mai mic număr de locuinţe din cele opt regiuni de dezvoltare, indicatorul fiind corelat cu numărul populației.

În perioada 2011-2019 se observă o **creștere în toate regiunile a numărului de locuințe**, mai puternică acolo unde dezvoltarea economică a fost mai susținută, ca de exemplu București-Ilfov și Nord-Vest.

În Regiunea Vest, județul Timiș are creșterea cea mai mare din regiune, la distanță semnificativă de celelalte județe.

Fig. 41 – Numărul de locuințe, în anul 2019

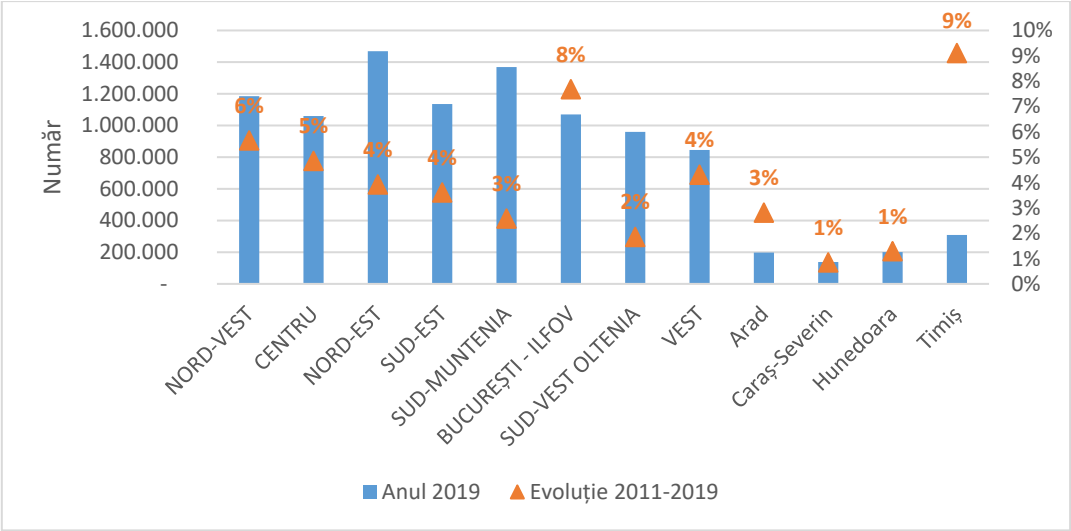

Sursa: TEMPO Online, LOC101A

După **mediul de rezidență**, în Regiunea Vest 63% din locuințe sunt în mediul urban (locul II în țară), în corelație cu gradul de urbanizare al regiunii.

Fig. 42 – Locuințele, după ponderea mediului de rezidență, în anul 2017

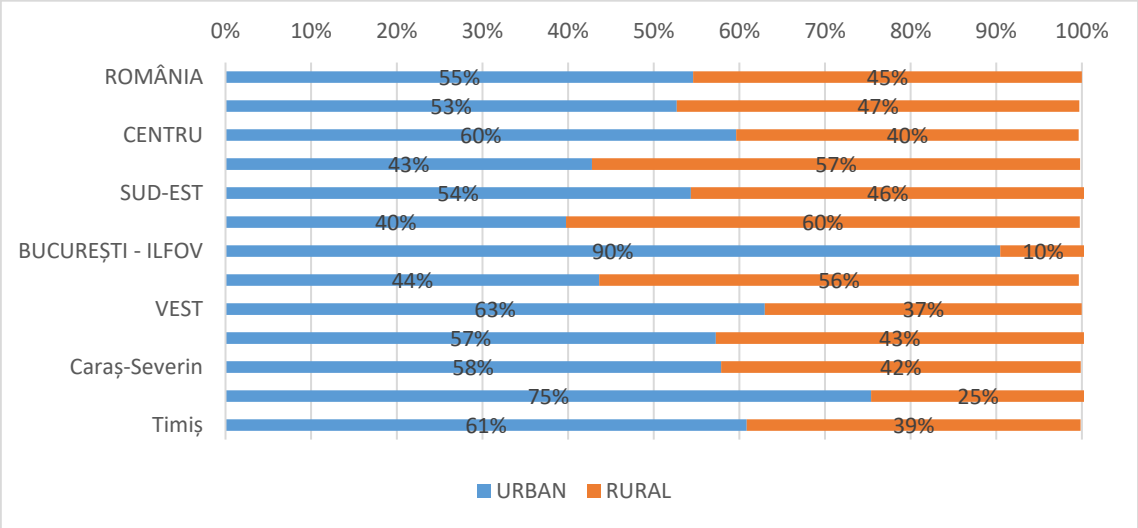

Sursa: TEMPO Online, LOC101A

Unul dintre indicatorii importanți pentru măsurarea calității vieții este **confortul locuințelor, care poate fi apreciat prin** numărul camerelor, suprafaţa locuibilă şi numărul persoanelor aferent unei locuințe.

Tabelul 32. Principalii indicatori ai fondului de locuințe din anii 2011 și 2019

	CAMERE PE O LOCUINȚĂ		SUPRAFAȚĂ LOCUIBILĂ PE O CAMERĂ (MP)		SUPRAFAȚĂ LOCUIBILĂ PE O LOCUINȚĂ (MP)		PERSOANE PE O LOCUINȚĂ	
	2011	2019	2011	2019	2011	2019	2011	2019
ROMÂNIA	2,7	2,7	17,3	17,5	46,7	47,7	2,6	2,4
NORD-VEST	2,5	2,6	19,0	19,1	48,3	49,1	2,5	2,4
CENTRU	2,5	2,5	19,2	19,2	48,2	48,8	2,6	2,5
NORD-EST	2,6	2,7	16,7	16,9	44,2	45,6	2,7	2,7
SUD-EST	2,9	2,9	16,1	16,3	46,6	47,5	2,7	2,5
SUD-MUNTENIA	2,9	2,9	15,4	15,6	44,7	45,9	2,5	2,3
BUCUREȘTI - ILFOV	2,6	2,6	19,2	19,3	49,6	50,5	2,5	2,4
SUD-VEST OLTENIA	2,9	2,9	15,5	15,6	44,3	44,9	2,4	2,3
VEST	**2,6**	**2,7**	**18,9**	**19,1**	**49,8**	**51,2**	**2,5**	**2,4**
Arad	2,8	2,8	18,4	18,6	51,7	52,6	2,5	2,4
Caraș-Severin	2,7	2,7	17,8	17,8	48,0	48,4	2,5	2,4
Hunedoara	2,4	2,4	17,6	17,6	42,4	43,0	2,5	2,3
Timiș	2,7	2,7	20,6	20,9	54,6	56,7	2,6	2,4

Sursa: TEMPO Online, LOC101A, LOC102A

În perioada 2011-2019, se poate observa o îmbunătățire generală a tuturor indicatorilor care fac referire la confortul locuirii în toată țara.

În anul 2017, Regiunea Vest a înregistrat o valoarea egală sau mai mare decât media națională la indicatorii care măsoară confortul locuințelor.

La nivel județean, în general calitatea locuințelor este corelată cu nivelul de dezvoltare, în general județele Timiș și Arad având indicatori mai buni decât județele Hunedoara și Caraș-Severin.

Referitor la formele de proprietate, 2% din totalul locuinţelor din regiune aparţin proprietăţii majoritare de stat și 98% din locuinţe aparţin proprietarilor privaţi.

Datele statistice aferente numărului de construcții terminate în perioada 2011-2019 reflectă două dinamici diferite ale regiunilor și anume: Regiunile Nord-Est, Sud-Muntenia, Sud-Vest Oltenia au înregistrat un număr mai mic de locuințe terminate în anul 2019 comparativ cu cele înregistrate în anul 2011; Regiunile Nord-Vest, Centru, Sud-Est, București-Ilfov și Vest au avut un trend crescător al numărului de locuințe terminate.

Numărul de locuințe terminate reprezintă un indicator relevant pentru starea economiei, existând o legătură pozitivă între mediul

economic efervescent și numărul locuințelor terminate (finalizate).

În Regiunea Vest, în anul 2019, **99,3%** din totalul locuințelor finalizate au fost realizate din **fonduri private**. Acestă pondere a fost mai ridicată decât cea de la nivel național (98,7%).

Fig. 43 – Numărul construcțiilor finalizate din anii 2011 și 2019

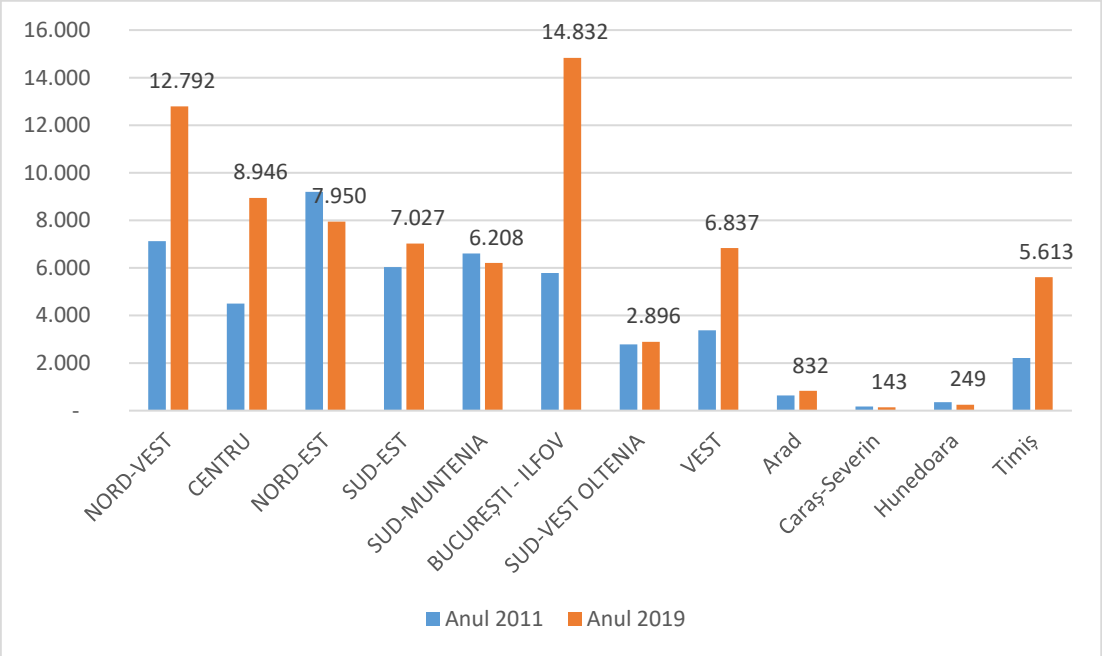

Sursa: TEMPO Online, LOC104A

Programele finanţate de stat pentru construcția de locuințe au un rol important în special pentru grupurile defavorizate şi aflate în diverse riscuri sociale (tineri, bătrâni, orfani, etc.), care nu îşi pot permite achiziţionarea de case finanţate prin fonduri proprii, iar statul român poate avea o importantă contribuţie la dezvoltarea socială a acestor grupuri. În perioada 2011-2017 s-au finalizat aproximativ **553 apartamente prin programul ANL**, adică 8,4% din totalul național.

Tabelul 33. Localitățile care au beneficiat de programul ANL în perioada 2011-2017

LOCALITATE	NUMĂR LOCUINȚE (2017)
Ineu	64
Nădlac	16
Reșița	48
Oravița	40
Deva	104
Petrila	20
Orăștie	40
Simeria	36
Lupeni	85
Deta	64

Sânnicolau mare	30
TOTAL ORAȘE DIN REGIUNEA VEST	553
% DIN TOTAL RO	8,8%

Sursa: ANL

Eficiență energetică

Sectorul clădirilor este unul dintre cei mai importanți consumatori de energie. La nivelul unei clădiri consumul de energie termică pentru încălzire și pentru asigurarea necesarului de apă caldă menajeră reprezintă aproximativ 70% din consumul total de resurse energetice.

În Regiunea Vest, sunt **845.243 locuințe,** în anul 2019, din care **532.287 locuințe** - **63%**[41] sunt în **mediul urban**.

Suprafața construită desfășurată a locuințelor în Regiunea Vest este de aproximativ **913 mii m²,** conform tabelului de mai jos.

Din punct de vedere al **perioadei de construire**, majoritatea clădirilor au fost construite în perioada **1961 – 1980**, conform normativelor specifice perioadei. Ridicarea nivelului de cerințe din punct de vedere al consumurilor energetice s-a realizat după anul 1985, când nivelul de protecție termică a crescut cu 20% față de clădirile proiectate anterior. O altă creștere a nivelului de protecție termică s-a realizat pentru construcțiile noi realizate după anul 2010, când au fost revizuite rezistențele termice minime stabilite în mod convențional din condiții de reducere a consumurilor energetice.

Clădirile proiectate și construite până în anul 1985 oferă un nivel mai scăzut al rezistenței termice.

Tabelul 34. Suprafața construită desfășurată a locuințelor (anul 2019)

	Suprafață construită desfășurată [mp]
România	8.810.616
Regiunea VEST	**913.693**
Arad	149.251
Caraș-Severin	29.637
Hunedoara	48.627
Timiș	686.178

Sursa: INS Tempo Online LOC105A

Blocurile de locuințe

Conform INS, în Regiunea Vest, există un număr de **345.884 gospodării** în **locuințe colective (blocuri de apartamente)**, reprezentând astfel aproximativ **10,4% din total România**.

[41] Sursa: Tempo Online, LOC101A

Tabelul 35. Număr gospodării în locuințe colective

	Număr gospodării în locuințe colective	Pondere din total
România	3.315.590	
Vest	345.884	10,4%
Arad	55.253	16.0%
Caraș-Severin	53.169	15.4%
Hunedoara	113.438	32.8%
Timiș	124.024	35.9%

Sursa: INS

Se observă faptul că ponderea mai mare de gospodării în locuințe colective se regăsește în județele **Hunedoara și Timiș** (peste 30%), în timp ce județele Arad și Caraș – Severin au o pondere mai scăzută (15 – 16%), datorită numărului mai mic de orașe și municipii.

În Regiunea Vest, prin Programul Operațional Regional 2007 – 2013, au fost reabilitate un număr de **90 blocuri de locuințe**, însumând **4.196 apartamente**. La vremea respectivă, costul mediu de reabilitare a fost **722 mii lei pe clădire**, sau în jur de **16 mii lei pe apartament**.

Prin Programul Operațional Regional 2014 – 2020 au fost contractate până în prezent un număr de 65 proiecte care vizează reabilitarea termică a **223 blocuri de locuințe**, însumând **10.064 apartamente**.

Harta 25 – Distribuția spațială a apartamentelor din locuințe colective (blocuri) reabilitate prin Programul Operațional Regional 2007-2013 / 2014-2020

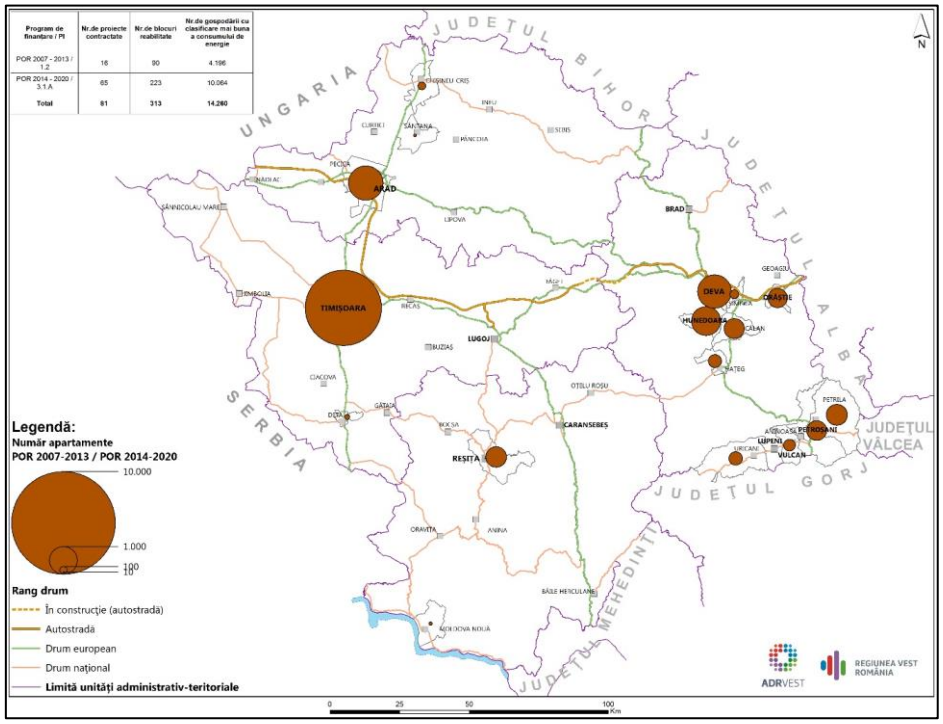

În total, un procent de doar **4,1% din totalul gospodăriilor din locuințe colective** au fost sau urmează să fie reabilitate utilizând fonduri europene prin Programul Operațional Regional 2007 – 2013, respectiv 2014 – 2020. În aceste date nu au fost incluse locuințele colective reabilitate termic din bugetul local al unităților administrativ teritoriale sau pe cheltuiala proprie a locatarilor.

Proiectele s-au adresat blocurilor contruite în perioada 1950-1990, cu regimul de înălțime minim al blocului de P+2E și au vizat lucrări de izolarea termică a elementelor anvelopei: parte opacă, parte vitrată, planșeu peste peste ultimul nivel, placa pe sol, înlocuirea instalațiilor de încălzire, înlocuirea instalațiilor electrice pentru spațiile comune, implementarea unor soluții pentru generare energie electrică regenerabilă pentru iluminatul spațiilor comune, înlocuire ascensoare unde a fost cazul, și alte măsuri conexe care au avut ca scop îmbunătățirea eficienței energetice și reabilitarea clădirilor. Ca și indicatori, trebuia să rezulte prin măsurile propuse, atingerea unui consum specific de energie pentru încălzire nu mai mare de 90 kWh/mp/an pentru zonele climatice I-II, respectiv 100 kWh/mp/an pentru zonele climatice III – V.

Regiunea Vest este acoperită de **primele 4 zone climatice de calcul pentru iarnă** și anume Zona I, cu temperatura de calcul - 12°C care acoperă partea de Sud – Vest a regiunii, Zona II, cu temperatura de calcul - 15°C, specifică zonelor din Câmpia de Vest, Zona III, cu temperatura de calcul - 18°C specifică zonelor de deal și Zona IV cu temperatura de calcul - 21°C, specifică zonei Munților Banatului.

Pentru majoritatea proiectelor propuse de izolare termică a blocurilor de locuințe prin Programul Operațional Regional 2014 - 2020, s-a optat ca **soluții tehnice** pentru izolarea părților opace ale anvelopelor cu Polistiren Expandat ignifugat, (52,0%), urmând Panourile Sandwich termoizolante (27,4%), respectiv Vată minerală bazaltică (20,6%).

Fig. 44 – Soluție izolare termică pereți exteriori

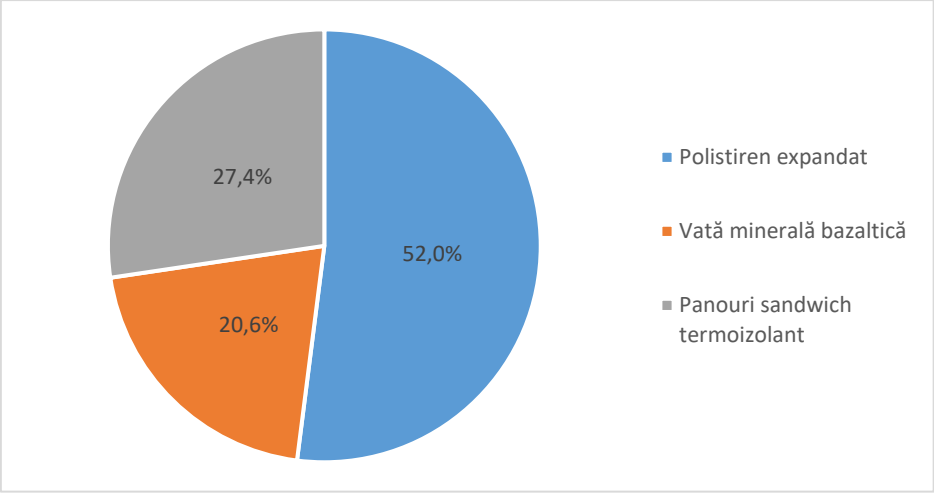

Sursa: ADR Vest, calculele autorilor

Din punct de vedere al **regimului de înălțime** al blocurilor de locuințe propuse spre reabilitare în cadrului Programului Operațional Regional 2014 – 2020, predomină blocurile de locuințe cu regimul de înălțime (S)+P+4E (42,2%). Blocurile cu regim de înălțime mai scăzut (P+2E, P+3E) sunt specifice orașelor mai mici, iar blocurile de locuințe cu regimul de înălțime

P+6E – P+10E se regăsesc predominant în municipiile reședință de județ.

Fig. 45 – Regim de înălțime al blocurilor de locuințe propuse spre reabilitare

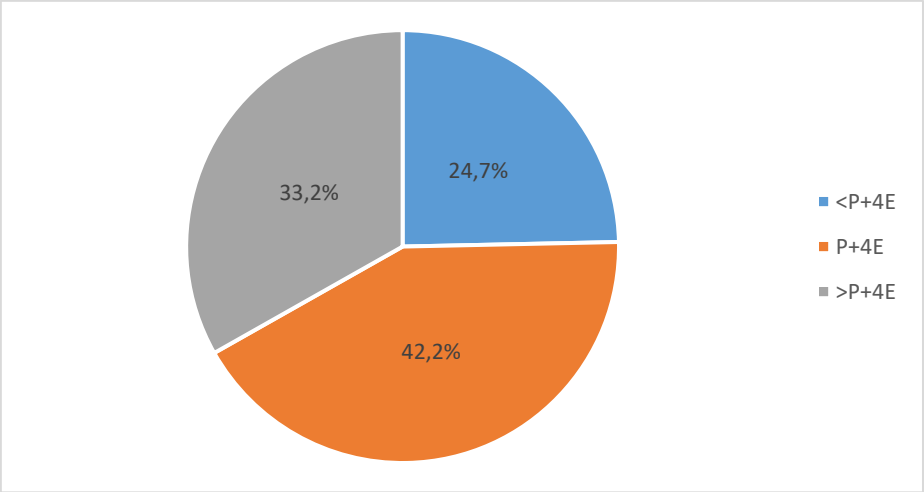

Sursa: ADR Vest

Analiza costurilor de reabilitare termică a blocurilor de locuințe s-a calculat la valoarea totală a proiectelor, fiind incluse atât cheltuielile pentru investiția de bază, cât și cheltuielile necesare privind proiectarea, consultanța și managementul de proiect.

Din punct de vedere al costului de reabilitare a blocurilor de locuințe, ca soluție folosită pentru termoizolarea părții opace a anvelopei, cea mai avantajoasă soluție rezultă folosirea panourilor sandwich termoizolante (**25,04 mii lei/apartament** sau **5,33 mii Euro/apartament**), urmând polistirenul expandat ignifugat (**29,82 mii lei/apartament** sau **6,35 mii Euro/apartament**) și vata minerală bazaltică (**34,81 mii lei/apartament** sau **7,41 mii Euro/apartament**).

Figura 46 – Cost reabilitare pe apartament în funcție de soluție

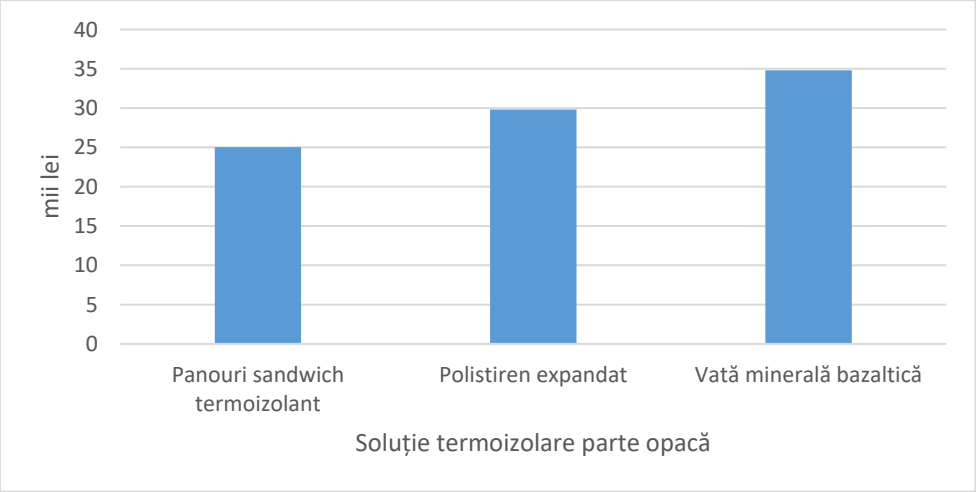

Sursa: ADR Vest, calculele autorilor

Costul redus pe un apartament al termoizolării pereților exteriori cu ajutorul panourilor sandwich termoizolante se poate explica faptul că această soluție a fost aplicată doar de către Municipiul Timișoara (situat în zona climatică II), la proiecte ce vizează blocuri înalte (P+6E – P+10E) care adăpostesc un număr mai mare de apartamente.

Figura 47 – Cost mediu pe apartament în funcție de regimul de înălțime

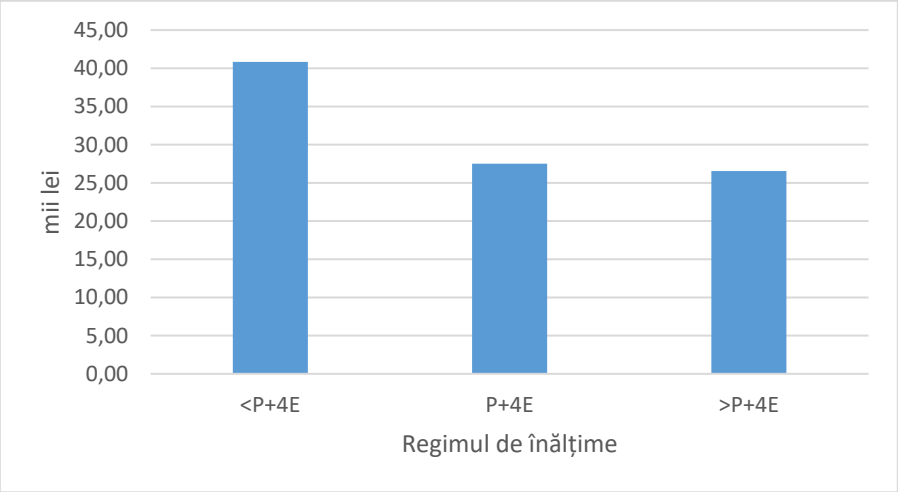

Sursa: ADR Vest, calculele autorilor

De asemenea, se observă faptul că la o clădire de locuințe cu mai multe niveluri și cu mai multe apartamente, costul de reabilitare termică pe apartament este mai scăzut indiferent de soluția adoptată, iar cea mai mare presiune financiară pe costul reabilitării termice este pe locatarii blocurilor de locuințe cu mai puține niveluri (P+2E, P+3E), care au un număr mic de apartamente. Aceste blocuri de locuințe sunt specifice orașelor mai mici, dar se regăsesc și în mediul rural.

Figura 48 – Cost mediu pe mp suprafață utilă încălzită în funcție de regimul de înălțime

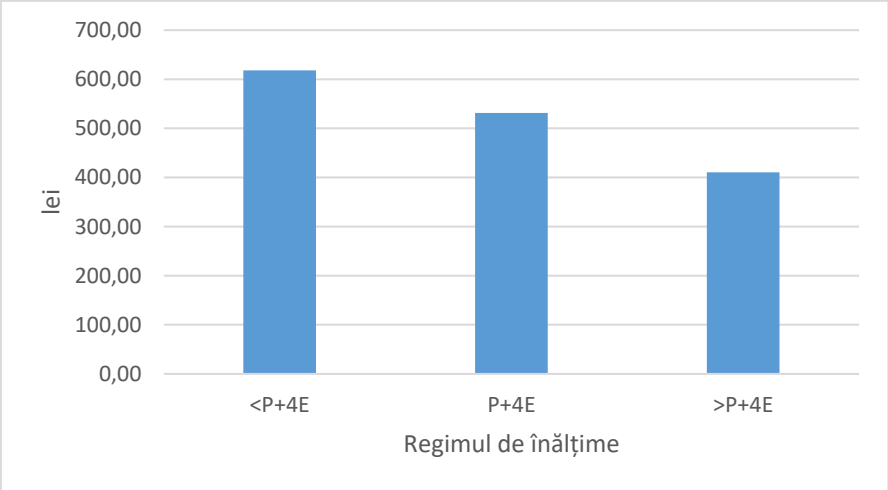

Sursa: ADR Vest, calculele autorilor

Din punct de vedere al **costului mediu de reabilitare pe metru pătrat suprafață utilă încălzită** este cu atât mai crescut cu cât clădirile au regimul de înălțime mai redus. La locuințele colective cu regim mai mic de P+4E, costul mediu este de **618,12 lei/mp**, sau **131,51 Euro/mp**, pentru regimul de înălțime P+4E costul mediu este de **531,51 lei/mp** sau **113,09 Euro/mp**, iar pentru blocurile înalte, având regimul de înălțime mai mare de P+4E, costul mediu este de **410,49 lei/mp** sau **87,34 Euro/mp**.

Din punct de vedere al **rezultatelor așteptate** în urma investițiilor în economia de energie, se prognozează o **scădere anuală totală de aproximativ 15,500 tone echivalent CO_2**. Calculând reducerea GES raportat la fiecare proiect, reiese o medie de **1,91 tone echivalent CO_2 pe apartament**.

Consumul de energie primară la nivel de bloc de locuințe înainte de aplicarea măsurilor de reabilitare se situează în medie la 1,61 milioane kWh/an, iar în urma aplicării măsurilor de reabilitare termică, reiese o valoare de 609,37 mii kWh/an, o **reducere cu 47,5% a consumului total de energie primară**.

4. MEDIU

4.1. Calitatea factorilor de mediu

Calitatea aerului

Problemele cele mai importante privind calitatea aerului sunt generate de **emisiile atmosferice**. Ele produc acidifierea atmosferei, afectează producţia de ozon troposferic, măresc concentraţia în atmosferă a particule în suspensie, a pulberilor cu metale grele şi a gazelor cu efect de seră, epuizează stratul de ozon, produc schimbări climatice.

Emisiile de poluanţi atmosferici provin din majoritatea activităţilor industriale şi sociale, reprezentând un risc real pentru ecosisteme si şi sănătatea populaţiei. La nivel european, politicile şi acţiunile au dus la o reducere semnificativă a emisiilor antropice, dar anumiţi poluanţi atmosferici dăunează în continuare sănătăţii umane.

Perioada 2011-2018 a marcat o continuare a tendinței generale de la nivel european, de scădere a **emisiilor gazelor cu efect de seră**. În această perioadă, în România, emisiile au scăzut cu 12%, scăderea fiind mai mare decât cea de la nivelul UE (7%).

Figura 49 – Gazele cu efect de seră (CO_2, N_2O în CO_2 echivalent, CH_4 în CO_2 echivalent)

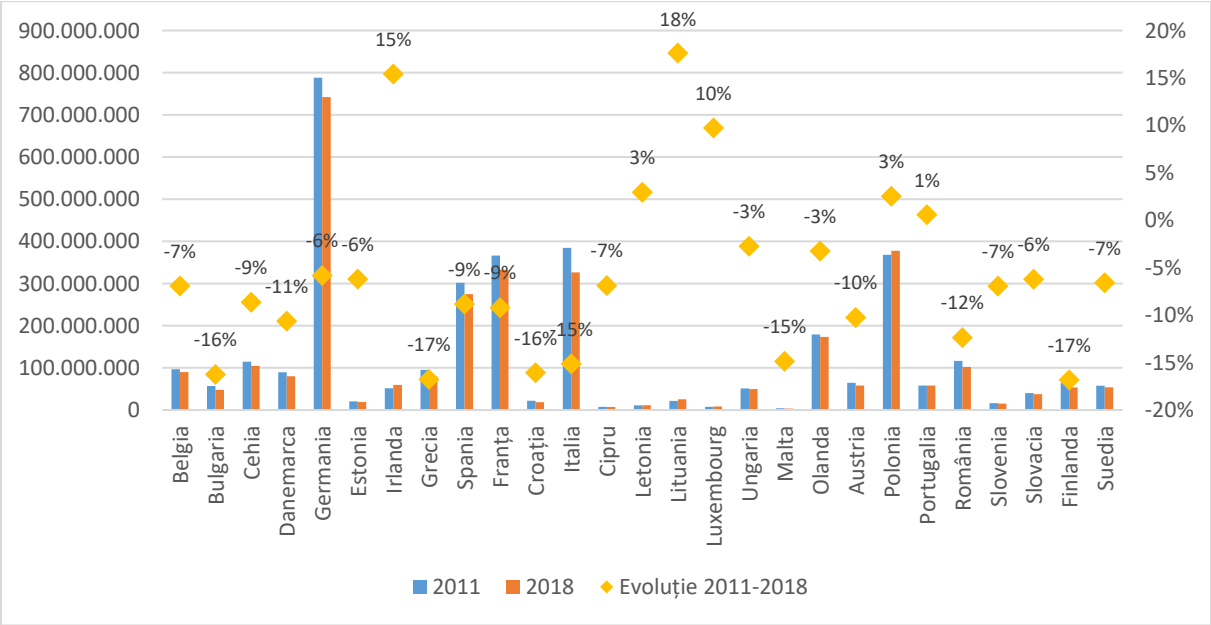

Sursa: EUROSTAT, env_ac_ainah_r2

În anul 2018, în România, emisiile gazelor cu efect de seră totalizau 102.026.909,17 tone. Pentru emisiile de gaze cu efect de seră, nu există date la nivel de regiune.

Reţeaua naţională de monitorizare a calităţii aerului, cuprinde staţii pentru evaluarea influenţei traficului asupra calităţii aerului, staţii pentru evaluarea influenţei activităţilor industriale asupra calităţii aerului, pentru evaluarea influenţei "aşezărilor urbane" asupra

calităţii aerului dar şi staţii de fond regional – staţie de referinţă - pentru evaluarea calităţii aerului, departe de orice tip de sursă, naturală sau antropică, care ar putea contribui la deteriorarea calităţii aerului.

La nivel regional, **reţeaua de monitorizare a calităţii aerului** cuprinde **21 de instalaţii**, cele mai multe fiind în judeţul Timiș. După tipul instalațiilor, cele mai răspândite sunt cele de tip industrial, acestea fiind utilizate pentru evaluarea impactului poluării atmosferice din surse ale industriei grele asupra zonelor locuite.

Harta 26 – Reţeaua de monitorizare a calităţii aerului din Regiunea Vest

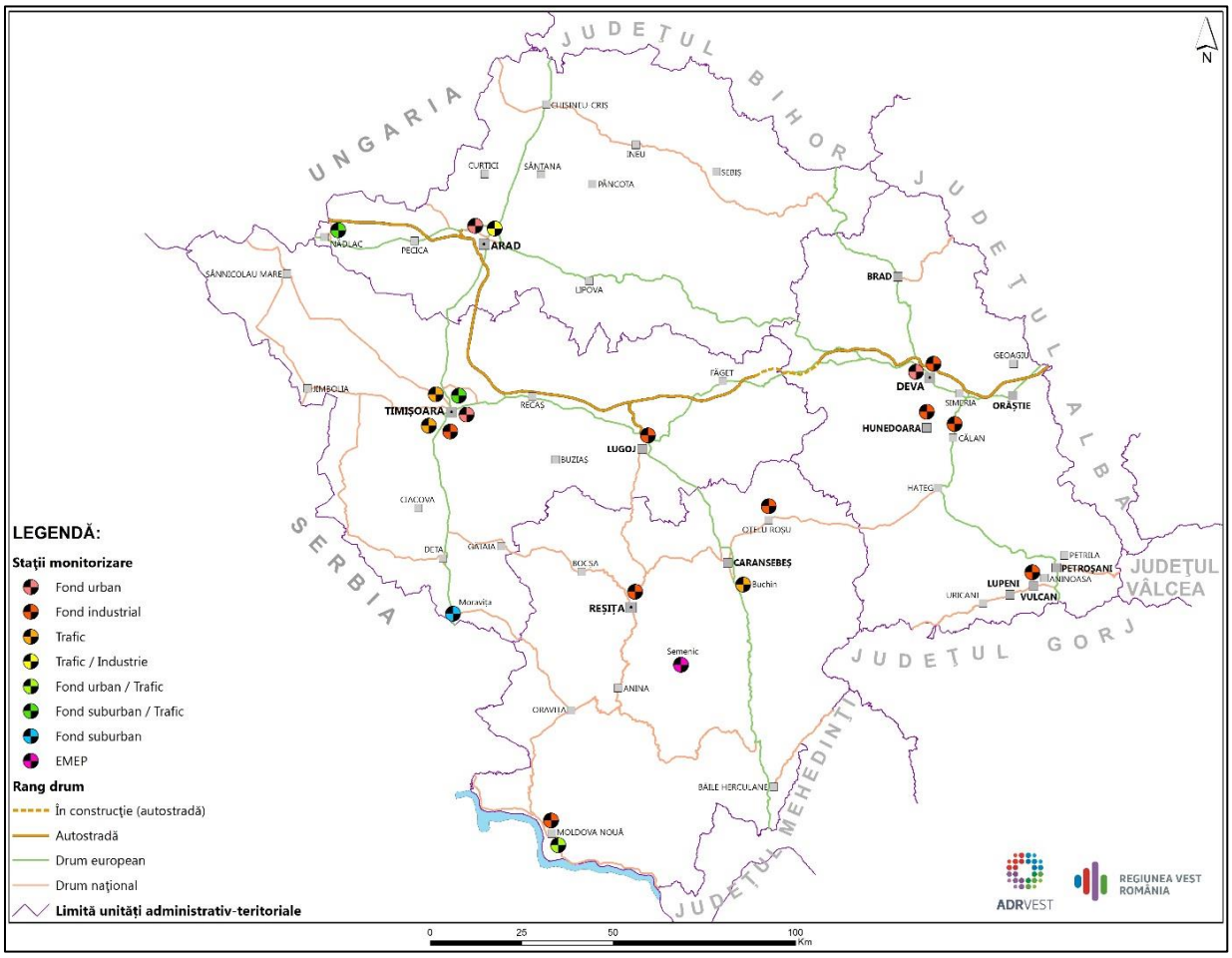

Sursa: Agențiile pentru Protecția Mediului din Regiunea Vest

Rețeaua de monitorizare este insuficientă, neacoperind uniform regiunea. De asemenea, datele din tabelul de mai jos arată faptul că există **stații nefuncționale** pe toată durata anului. Alte probleme semnalate sunt cele legate de **funcționarea parțială/întreruptă a stațiilor de monitorizare**, de aici rezultând o colectare parțială, insuficientă pentru a valida datele. În acest context, există posibilitatea ca eventualele probleme ce țin de emisiile poluante să nu fie înregistrate.

Pulberile în suspensie (PM), dioxidul de azot (NO2) și ozonul troposferic (O3) afectează cel mai mult sănătatea umană.

Calitatea aerului în **judeţul Arad** este monitorizată prin măsurători continue în 2 stații automate amplasate în municipiul Arad

(AR1 – stație trafic/industrie și AR2 – stație fond urban) și o stație amplasată în orașul Nădlac (AR3 – stație fond suburban/trafic).

Din datele prezentate s-a constatat faptul că valorile măsurate de **NO_2** nu au depășit valoarea limită orară pentru protecția sănătății umane de 200 µg/mc (Legea 104/2011). În cea mai mare parte a anului, valorile inregistrate în stația AR1 (stație traffic/industrie) au fost mai mari decât valorile inregistrate în stația AR2 (stație de tip urban) și în stația AR3 (stație de tip suburban/trafic), fapt ce subliniază influența traficului asupra concentrațiilor de NO_2. Valorile medii anuale rezultate nu au depășit valoarea limită anuală pentru protecția sănătății umane de 40 µg/mc pentru NO2.

În ceea ce privesc **pulberile în suspensie** (PM_{10}), pe parcursul anului 2018, au fost înregistrate 20 de zile în care au fost depășiri ale valorilor la AR1, 5 zile la AR3 respectiv 4 zile la AR2. Acestea au fost datorate condițiilor meteo nefavorabile dispersiei poluanților, activităților industriale, rezidențiale și traficului din zonă.

În cee ace privește O_3, - valorilor maxime zilnice ale mediilor pe 8 ore, care reprezintă valoarea țintă pentru protecția sănătății umane, s-au înregistrat 23 de depășiri pe an la stația AR1 și 8 depășiri pe an la stația AR2.

Pentru **județul Caraș-Severin**, analiza datelor colectate nu poate determina tendința generală a concentraţiilor medii anuale (care de regulă s-au situat sub valorile limită/valorile ţintă), deoarece datele intrate în analiză sunt insuficiente (Raport privind Starea Mediului în Judeţul Caraş-Severin 2019).

Judeţul Hunedoara:

În ceea ce privește dioxidul de azot, valoarea limită anuală de 40 µg/mc/an a fost depăşită la stația HD-1 din Deva. Aceasta este o stație de fond urban, fiind amplasată pe o arteră cu volum mare al traficului rutier.

În anul 2019 valorile zilnice ale particulelor în suspensie sub 10 microni (PM10) în aerul înconjurător, obţinute la staţiile automate (determinate prin metoda gravimetrică) nu au depăşit mai mult de 35 ori valoarea limită zilnică (50 µg/mc) prevăzută în Legea nr. 104/2011. Valoarea limită anuală (40 µg/mc) prevăzută în Legea nr. 104/2011 nu a fost depăşită la nici una dintre staţiile automate de monitorizare.

La indicatorul ozon nu au fost înregistrate depășiri ale pragului de informare (180 microg/m3, medie orară), dar s-au înregistrat 4 depășiri ale valorii țintă pentru sănătatea umană (120 microg/m3, maxima zilnică a mediilor pe 8 ore), după cum urmează:

5. Stația HD3: 3 depășiri
6. Stația HD4: 3 depășiri

Judeţul Timiș

Din datele obţinute se observă că la staţiile de trafic TM-1 și TM-5 s-au înregistrat depăşiri ale valorii limită anuale atât în anul 2018 cât și în anul 2019 pentru dioxid de azot NO_2.

Nivelurile mari de poluare a aerului au în continuare un impact negativ asupra cetățenilor din Regiunea Vest, în special a celor care trăiesc în zone urbane. Este important să se intensifice eforturile de reducere a emisiilor din sectorul de transport sau cel al încălzirii locuințelor.

Tabelul 36 prezintă o situație de ansamblu a măsurătorilor principalilor tipuri de substanțe poluatoare. Lipsa datelor indică fie faptul că nu există un sensor pentru măsurare, fie măsurătorile efectuate nu au trect pragul necesar pentru validarea datelor.

Tabelul 36. Măsurători concentrații medii anuale pentru NO_2, SO_2, PM_{10} și CO, anul 2019

Instalație de monitorizare aer	NO_2 (µg/mc)	SO_2 (µg/mc)	PM_{10} (µg/mc)	O_3 (µg/mc)	CO (mg/mc)
AR1	22,49	32,3	31,8	136,6	0,84
AR2	17,68	24,2	22,6	109,1	0,36
AR3	11,67	28,1	23,7	:	1,38
CS1	13,22	9,53	:	131,88	:
CS2	9,11	7,43	:	118,24	:
CS3	:	13,72	19,2	:	:
CS4	:	10,23	:	:	:
CS5	:	:	:	:	:
EM2	:	:	:	:	:
HD1	**43,97**	12,23	20,7	35,35	0,22
HD2	23,26	16,46	27,20	30,30	0,16
HD3	13,05	12,21	27,37	43,29	0,47
HD4	17,15	9,77	14,59	49,66	0,19
HD5	17,6	11,92	17,08	:	0,61
TM1	**45,23**	8,56	:	:	:
TM2	20,43	8,23	29,67	41,90	0,2
TM3	14,24	8,4	21,49	57,09	0,13
TM4	28,48	7,74	:	41,52	0,29
TM5	41,18	7,74	:	:	0,11
TM6	11,94	10,08	:	:	0,39
TM7	11,89	9,11	:	:	:
VALOARE LIMITĂ ANUALĂ	40,00	50,00	40,00	120,00	:

Sursa: Agențiile pentru Protecția Mediului, prelucrare autori; pentru jud. Arad datele sunt la nivelul anului 2018

Calitatea apei

Regiunea Vest este străbătută de patru bazine hidrografice importante (Crișuri, Mureș-Aranca, Spațiul Hidrografic Banat și Jiu).

După **clasa de calitate a apei**, toate bazinele ce străbat într-o anumită măsură Regiunea Vest, se încadrează, în mare măsură, în clasele de stare foarte bună, bună și moderată. Dintre apele ce străbat regiunea, bazinul hidrografic al Crișurilor are cea mai mare pondere a apelor din clasa I și II (70,4%). Niciun bazin din regiune nu are segmente încadrate în clasa V – stare proastă.

Principalele probleme care afectează calitatea apelor de suprafață și subterane sunt (Raport anual privind starea factorilor de mediu în județul Timiș - 2018):

- evacuările de ape uzate neepurate sau insuficient epurate provenite de la localităţile arondate bazinului hidrografic;
- lipsa sau insuficienta reţea de canalizare menajeră a localităţilor aflate în spaţiul bazinului hidrografic;
- infiltraţiile din canalele de desecare, canale folosite în mod accidental sau temporar pentru descărcarea apelor uzate de la vechiile bataluri ale unităţilor zootehnice;

- depozitarea şi împrăştierea pe terenurile agricole a îngrăşămintelor chimice şi a pesticidelor fără a ţine cont de perioadele optime de administrare a acestora;
- impurificarea remanentă datorată fostelor evacuări de dejecţii provenite de la complexele de creştere a suinelor precum şi a celor de creştere a păsărilor;
- depozitarea gunoiului menajer pe suprafeţe neamenajate.

Tabelul 37. Calitatea apelor de suprafață, în anul 2017

BAZINE HIDROGRAFICE	TOTAL LUNGIME PE CORP DE APĂ MONITORIZAT (KM)	CLASA I ŞI II STARE FOARTE BUNĂ ŞI BUNĂ	CLASA III STARE MODERATĂ	CLASA IV STARE SLABĂ	CLASA V STARE PROASTĂ
Crişuri	1.682	1.184	332	166	-
		70,4%	19,7%	9,9%	0%
Mureş-Aranca	4.349	2.715	1489	145	-
		62,4%	34,2%	3,3%	0%
Spaţiul hidrografic Banat (Bega, Caraș, Bârzava, Timiș, Cerna Nera)	3.186	2.077	1.109	-	-
		65,2%	34,8%	0%	0%
Jiu	2.304	1.418	838	48	-
		61,5%	36,4%	2,1%	0%
ROMÂNIA	37605	19.285	16.670	1.061	589
		51,3%	44,3%	2,8%	1,6%

Sursa: INS

Calitatea solului

Degradarea terenurilor şi a solurilor este definită ca un declin cantitativ şi calitativ al acestora cauzat de utilizarea necorespunzătoare de către om. Degradarea solurilor este un proces străvechi, a apărut o dată cu apariţia agriculturii, dar extinderea şi impactul asupra mediului ambiant sunt în prezent mai alarmante ca niciodată.

Conform celor mai recente statistici disponibile, în anul 2014, în Regiunea Vest 55.590 ha erau clasificate ca fiind terenuri degradate și neproductive. În perioada 2011-2014, ponderea terenurilor degradate a crescut cu 1,7%, creșterea fiind contrară tendinței de la nivel național, unde indicatorul a marcat o scădere (0,7%).

Figura 50 – Terenurile degradate și neproductive

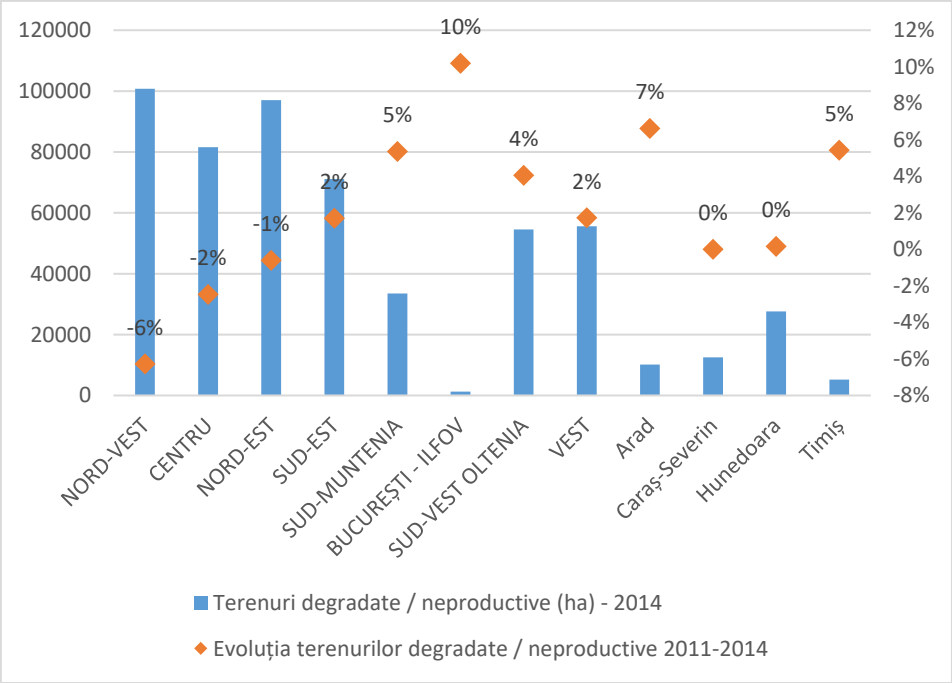

Sursa: Tempo Online, AGR101A

4.2. Biodiversitatea și protecția naturii

Arii protejate

România este una din dintre țările cu cea mai mare biodiversitate din Europa. În țara noastră se regăsesc cinci cele nouă regiuni biogeografice identificate de Uniunea Europeană (cel mai mare număr de astfel de regiuni).[42] În Regiunea Vest, se localizează trei din cele cinci regiuni biogeografice din România: panonic, continental și alpin. În cadrul acestor regiuni putem identifica arii protejate.

Ariile protejate din cadrul Regiunii Vest cuprind zone naturale delimitate geografic şi topografic, destinate realizării unor obiective specifice privind conservarea diversităţii biologice, a elementelor şi fenomenelor peisagistice, geologice, paleontologice, speologice sau de altă natură prin instituirea unui regim special de ocrotire, conservare si utilizare durabilă.

Pe teritoriul Regiunii Vest exista **5 Parcuri Naţionale si 4 Parcuri Naturale,** declarate prin Legea nr. 5/2000 si prin H.G. 2151/2005.

[42] Albumul NATURA2000

Tabelul 38. Parcurile naționale și naturale din Regiunea Vest

DENUMIRE	SUPRAFAȚĂ (ha)
Parcul Naţional Retezat	38.000,8
Parcul Naţional Domogled - Valea Cernei	24.413
Parcul Naţional Cheile Nerei - Beuşniţa	36.707
Parcul Naţional Semenic - Cheile Caraşului	36.219,4
Parcul Naţional Defileul Jiului	599,2
Parcul Natural Lunca Mureşului	17.285
Parcul Natural Porţile de Fier	76.520,2
Parcul Natural Grădiştea Muncelului - Cioclovina	38.115,7
Geoparcul Dinozaurilor din Ţara Haţegului	100.427

Sursa: Ministerul Mediului, calcul suprafață ESRI ArcMAP

Pentru a putea realiza o conservare adecvată a biodiversităţii, beneficiază în prezent de statut legal de protecţie la nivel regional un numar de 97 de Rezervaţii Naturale, Ştiintifice şi Monumente ale Naturii în cadrul programului Natura 2000. Aceste aspecte sunt tratate mai pe larg la capitolul de turism - patrimoniul natural protejat.

Harta 27 – Regiunile biogeografice ale României

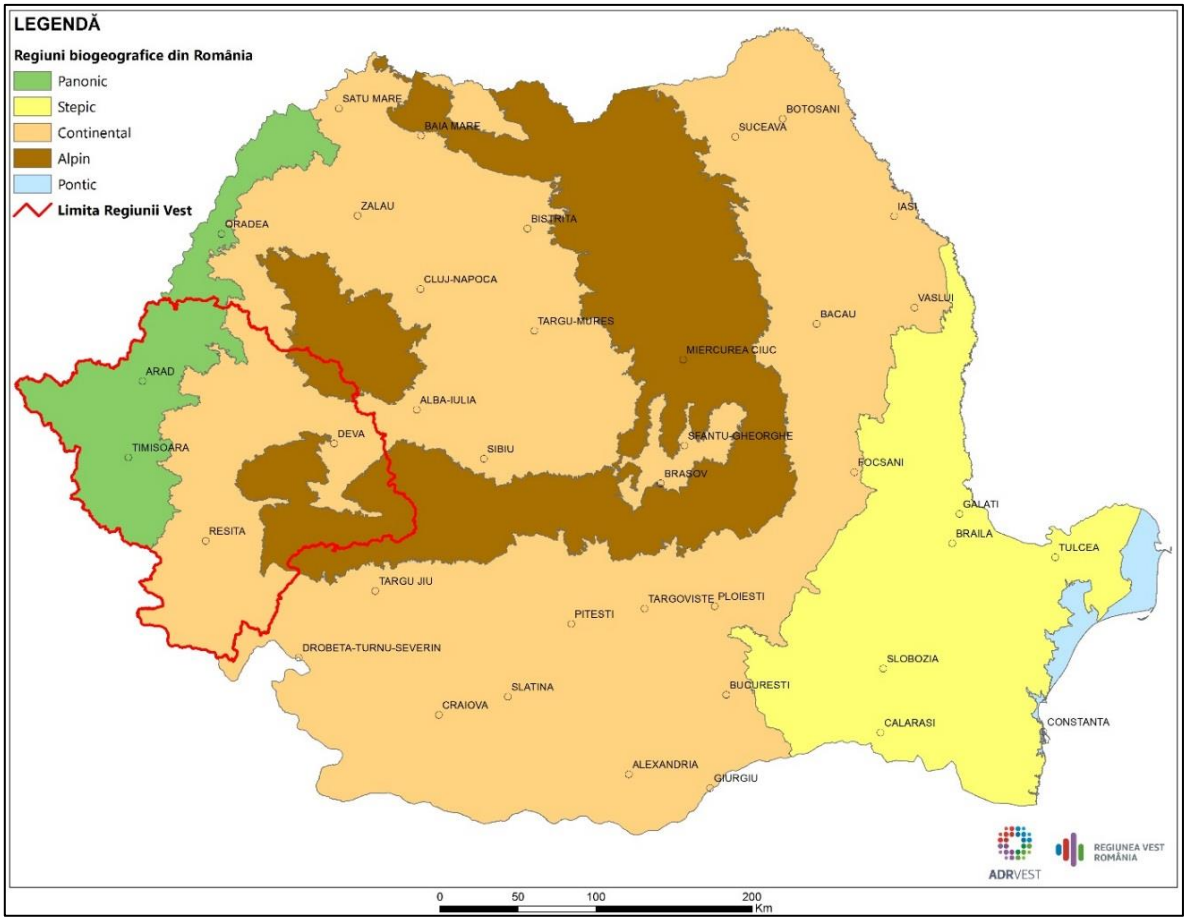

Flora

Din punct de vedere a zonalităţii latitudinale a vegetaţiei, cea mai mare parte a teritoriului Regiunii Vest aparţine zonei **silvostepei**, cu o subzonă a pâlcurilor de pădure de stejari mezofili, în principal cu stejar pedunculat (*Quercus robur*) la nord de Mureş, o subzonă a pâlcurilor de pădure de stejari submezofili-termofili cu stejar pufos (*Quercus pubescens)*, în zonele de câmpie joasă şi o subzonă a pâlcurilor de pădure de stejari submezofili-termofili cu cer (*Quercus cerris*) şi gârniţă (*Quercus frainetto*).

Munţii Banatului, Munţii Cernei şi Munţii Mehedinţi se remarcă prin prezenţa florei submediteraneene cum ar fi: cărpiniţa (*Carpinus orientalis*), liliacul sălbatic (*Syringa vulgaris*), mojdreanul (*Fraxinus ornus*), alunul turcesc (*Corylus colurna*), cornul (*Cornus mas*), scumpia (*Cotigus coggygria*). În sudul Munţilor Banatului, spre Defileul Dunării, este prezent şi fagul oriental (*Fagus orientalis*), iar în pădurile de conifere din Munţii Banatului a fost aclimatizat bradul duglas (*Pseudotsuga menziesii*).

În Regiunea Vest se întâlnesc **20 de specii de plante rare**, periclitate şi endemice, care necesită măsuri de conservare. Dintre acestea se pot aminti câteva: pinul negru de Banat (*Pinus nigra ssp banatica*), zâmbrul, tisa (*Taxus baccata*), floarea de colţ, narcisa (*Narcissus stellaris*), ghinţura galbenă (*Gentiana lutea*), cornaciul (*Trapa natans*), ghiocelul (*Galanthus nivalis*), crucea voinicului (*Hepatica transsilvanica*), arnica (*Arnica montana)*.

Imaginea 13 – Pinul Negru de Banat (stânga) Imaginea 14 – Floarea de Colț (dreapta)

Fauna

Prin varietatea, bogăţia şi originalitatea ei, fauna acestei regiuni prezintă o importanţă deosebită şi reprezintă totodată pentru multe specii limita nordică a arealului de răspândire. Diversitatea mare de a faunei se datorează în primul rând varietăţii biotopurilor, ceea ce a determinat existenţa, în regiune, a numeroase specii de câmpie joasă şi chiar de stepă, de zăvoaie, precum şi faună caracteristică zonelor colinare şi regiunilor carstice şi montane.

Această regiune este una dintre puţinele din ţară unde pot fi întâlnite un număr mare de specii de **păsări** care pot fi: oaspeţi de iarnă sau

de vară, specii de pasaj sau sedentare. Dintre speciile protejate de păsări se pot aminti: stârcul cenuşiu sau bâtlanul (*Ardea cinerea*), stârcul roşu (*Ardea purpurea*), stârcul de noapte (*Nycticorax nycticorax*), buhaiul de baltă (*Botaurus stellaris*), egreta mare (*Egretta alba*), egreta mică (*Egretta garzetta*), codalbul (*Haliaetus albicilla*), *Ardeola ralloides*, *Ixobrychus minutus*.

În ceea ce priveşte speciile de **peşti**, apele din regiune conferă condiţii optime dezvoltării lipanului (*Tymallus tymallus*) şi mrenei (*Barbus barbus*) în sectorul montan şi colinar, a crapului (*Cyprinus carpio*) şi cleanului (*Leuciscus cephalus*) în sectorul de câmpie.

Fauna de **reptile** este reprezentată prin elemente termofile, multe dintre acestea fiind însă vulnerabile şi rare aşa cum sunt: şopârla de ziduri (*Lacerta muralis*), broasca ţestoasă de apă (*Emys orbicularis*), broasca ţestoasă de uscat (*Testudo hermanni*), vipera cu corn (*Vipera ammodytes ammodytes*), ultimele două fiind de origine mediteraneană şi având ca areal de răspândire Munţii Banatului şi sud-vestul Carpaţilor Meridionali.

Mamiferele de interes comunitar, întâlnite la nivelul Regiunii Vest sunt: pisica sălbatică (*Felis silvestris*), râsul (*Lynx lynx*), ursul (*Ursus arctos*), lupul (*Canis lupus*), vidra (*Lutra lutra*), capra neagră (*Rupicapra rupicapra*), și diverse specii de liliac.

Diversitatea biologică este într-o continuă ameninţare datorită intensificării activităţilor economice ce exercită presiuni puternice asupra mediului. Presiunile antropice se manifestă prin creşterea gradului de ocupare a terenurilor, a numărului populaţiei, dezvoltarea agriculturii şi economiei, modificarea peisajelor şi a ecosistemelor, distrugerea spaţiului natural, utilizarea neraţională a solului, supra-concentrarea activităţilor pe zone sensibile cu valoare ecologică ridicată.

Printre principalii factori antropici care au dus la diminuarea efectivelor speciilor de faună şi floră sălbatică se pot enumera: **reducerea şi fragmentarea habitatelor** din cauza urbanizării, dezvoltarea intensă a activităţilor industriale şi de agrement, crearea lacurilor de acumulare, desecarea luncilor inundabile ale râurilor, creşterea poluării apelor şi solului, agricultura de tip industrial şi suprapăşunatul, creşterea folosirii pesticidelor, vânătoarea.

În **judeţul Caraş-Severin** se constată tendinţa de extindere a intravilanului, chiar şi în ariile protejate. Extinderea intravilanului - în zonele din imediata vecinătate a ariilor naturale protejate sau chiar în interiorul acestora - cu scopul de realizare ulterioară a unor zone rezidenţiale sau chiar staţiuni turistice - vor genera o presiune puternică asupra ariilor naturale protejate. Astfel de cazuri sunt prezente în **Parcul Natural Porţile de Fier.**

De asemenea se intensifică şi fenomenul de schimbare a categoriei de folosinţă a terenurilor în vederea exploatării resurselor neregenerabile (ex. Centralele eoliene, microcentrale pe cursurile de ape etc.).

În **judeţul Hunedoara** s-a constatat prezenţa depozitelor necontrolate de deşeuri menajere în rezervaţiile naturale cum ar fi Vârful Poieni, Locul fosilifer cu dinozauri de la Sânpetru, Tufurile calcaroase din Valea Bobâlna şi Pădurea Bejan, în timp ce pe halda de gunoi amplasată la poalele Măgurii Uroiului deşeurile uşoare de ambalaje sunt împrăştiate cu uşurinţă de vânt pe o arie relativ largă în jurul depozitului.

La nivelul **judeţului Timiş** se înregistrează o creştere a planurilor urbanistice zonale pentru extinderea intravilanului localităţilor, pentru viitoare zone rezidenţiale şi funcţiuni complementare, amplasamente ce se găsesc în

ariile naturale protejate şi în vecinătatea acestora. De asemenea se constată schimbarea categoriei de folosinţă a terenurilor în vederea exploatării agregatelor minerale (balastiere, cariere).

Supraexploatarea resurselor naturale, prin realizarea de cariere sau păşunat excesiv ce îngreunează regenerarea naturală a vegetaţiei arboricole, extragerea excesivă de masă lemnoasă din pădurile private şi de stat, reprezintă o permanentă ameninţare la adresa biodiversităţii, prin cantităţile exploatate, prin modul de extragere a arborilor din parchete pe cursul pâraielor de munte etc.

În **Parcul Naţional Retezat** cea mai importantă presiune antropică o constituie construirea drumului DN 66A în Parcul Naţional Retezat, care afectează negativ zona prin fragmentarea unor habitate, dar şi prin facilitarea accesului unor persoane nedorite în zona parcului: braconieri, hoţi de lemne şi de brazi de Crăciun, pasionaţi de off-road, turişti necivilizaţi.

Alte probleme semnalate în zonele protejate sunt:

- Lipsa managementului deșeurilor prin aruncarea de deşeuri menajere oriunde şi oricum;
- Turismul necontrolat prin deteriorarea şi degradarea florei sălbatice, neliniştirea speciilor de animale, degradarea solurilor în pantă prin nerespectarea traseelor marcate, precum şi prin campări şi focuri deschise în locuri nepermise;
- Slaba dezvoltare a infrastructurii de transport precum și a marcajelor / hărților din zonele protejate.

4.3. Gestionarea deșeurilor

În anul 2018, **cantitatea totală de deșeuri** generată în Regiunea Vest a fost de 497.668 tone, din care aproape jumătate (43%) a fost generată de județul Timiș. Indicatorul de generare de la nivel regional, pentru anul 2018, era de 232 kg/locuitor/an. Județele Timiș și Arad au valori ce depășesc media regională.

Tabelul 39. Cantitatea de deșeuri generată și indicatorul de generare, în anul 2018

	ARAD	CARAȘ-SEVERIN	HUNEDOARA	TIMIȘ	TOTAL
Populația (număr)	472.282	322.243	462.236	750.512	2.007.273
Cantitatea de deșeuri generată (tone/an)	113.140	53.583	97080	233.865	497.668
Indicatorul de generare (kg/loc./an)	240	166	210	312	232

Sursa: Agențiile pentru Protecția Mediului, prelucrare autori

În perioada 2011-2018, în Regiunea Vest, **deșeurile generate au avut o tendință de scădere**, aceasta fiind datorată în principal scăderii numărului populației și nu schimbării de comportament, în contextul în care, la nivel european, cantitatea de deșeuri generată a scăzut în ciuda creșterii numărului populației.

Figura 51 – Cantitatea de deșeuri generată, în perioada 2011-2017

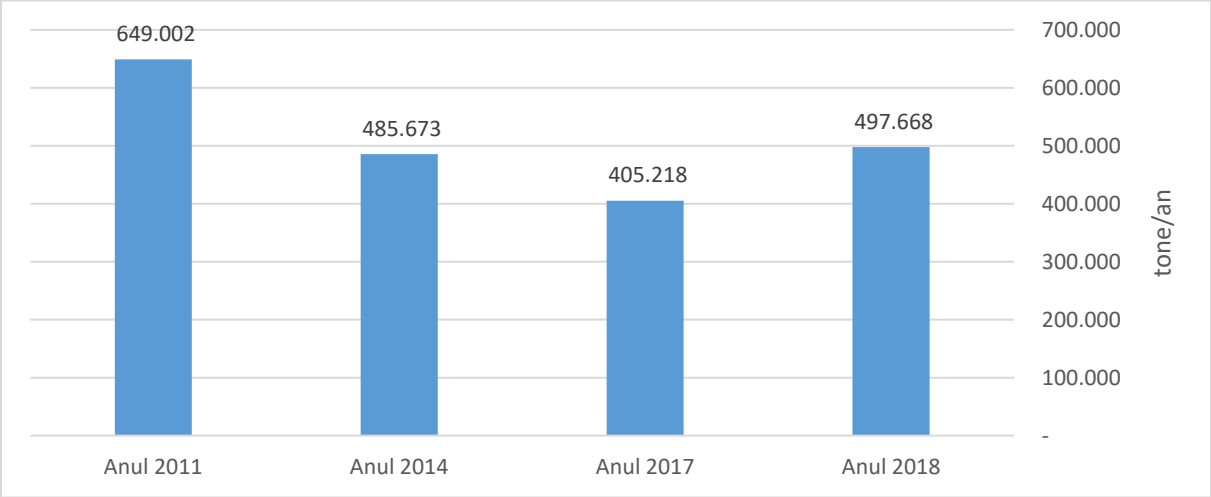

Sursa: Agențiile pentru Protecția Mediului, prelucrare autori

În pofida avertismentelor anterioare ale Comisiei, România nu a reușit să ia măsuri în ceea ce privește depozitele de deșeuri neconforme, în concordanță cu prevederile din normele europene relevante. Conform listei publicate de Comisia Europeană, în Regiunea Vest au fost înregistrate progrese importante în închiderea **siturilor neconforme**, totuși în prezent mai funcționează situri urbane neconforme la Băile Herculane, Caransebeș și Reșița (jud. Caraș-Severin) și Uricani (jud. Hunedoara). De asemenea, mai există un depozit pentru deșeuri industriale nepericuloase în județul Hunedoara.

Reciclarea deșeurilor municipale rămâne o provocare majoră pentru centrele urbane din România.

Conform statisticilor de la nivel european, România a înregistrat în anul 2017 cea mai mică rată din Uniunea Europeană a reciclării deșeurilor municipale. Cu o rată de 13,9%, România ocupă ultimul loc, fiind urmată de Cipru (16,1%) și Grecia (18,9%).[43]

Conform APM Hunedoara, până în prezent, în România nu au fost puse în funcţiune instalaţii pentru incinerarea deşeurilor municipale.

[43] Deşeurile municipale şi asimilabile reprezintă totalitatea deşeurilor generate, în mediul urban şi în mediul rural, din gospodării, instituţii, unităţi comerciale şi prestatoare de servicii (deşeuri menajere), deşeuri stradale colectate din spaţii publice, străzi, parcuri, spaţii verzi, deşeuri din construcţii şi demolări, nămoluri de la epurarea apelor uzate orăşeneşti.

Harta 28 – Rata de reciclare a deșeurilor municipale

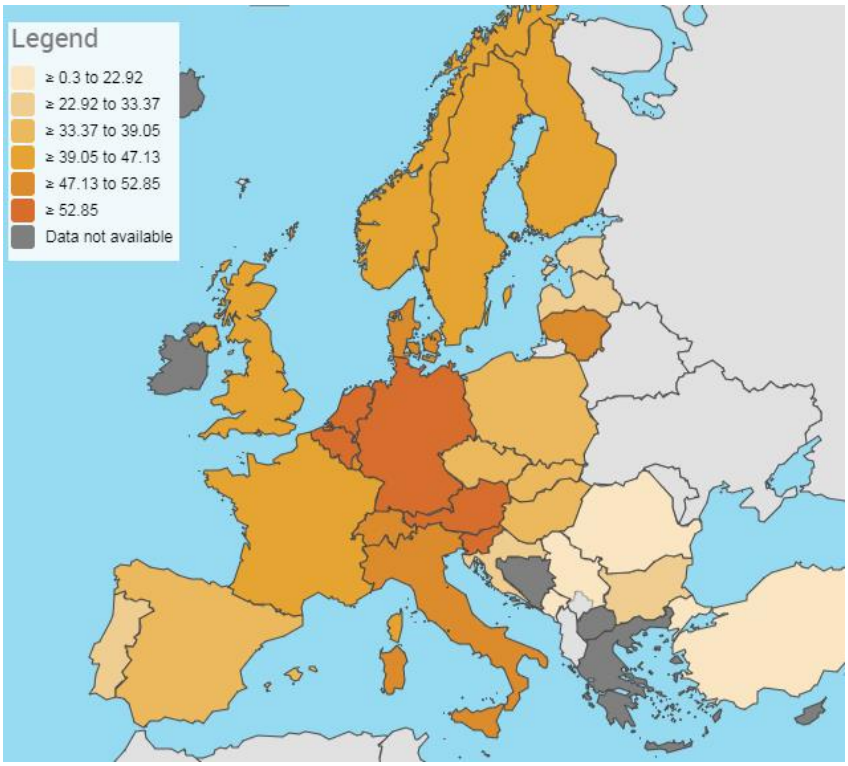

Sursa: EUROSTAT, t2020_rt120

Având în vedere procentul mic de reciclare a deșeurilor municipale, în perioada 2011-2018, progresele realizate au fost limitate, creșterea fiind insuficientă pentru a recupera decajele deja foarte mari între România și Uniunea Europeană, unde aproape jumătate din deșeurile municipale au fost reciclate (47,4%).

În cadrul programului POS Mediu 2007-2013 s-au realizat proiecte de management integrat al deșeurilor în fiecare dintre județele din Regiunea Vest. În cadrul acestor proiecte, s-au închis o serie de depozite urbane neconforme și s-au realizat noi instalații de depozitare și tratare a deșeurilor precum cele de la Ghizela (TM), Bârcea Mare (HD) respectiv Lupac – în curs de punere în funcțiune (CS).

În Regiunea Vest, există numeroase difuncționalități în ceea ce privește colectarea, sortarea și tratarea deșeurilor:

- Există doar 4 centre de depozitare conforme, restul centrelor fiind neconforme;
- Cu toate că eforturile depuse pentru închiderea depozitelor urbane neconforme au fost susținute, închizându-se majoritatea acestora, încă există în funcționare 3 depozite de acest fel;
- Managementul din domeniul deșeurilor este deficitar și greoi;
- Infrastructura trebuie îmbunătățită (dezvoltată).
- Există categorii de deșeuri pentru care depozitarea este deficitară, îndeosebi deșeurile din construcții-dezvoltări imobiliare, în centrele urbane mari precum Timișoara și Arad.

Harta 29. Infrastructura de depozitare și sortare a deșeurilor, din Regiunea Vest

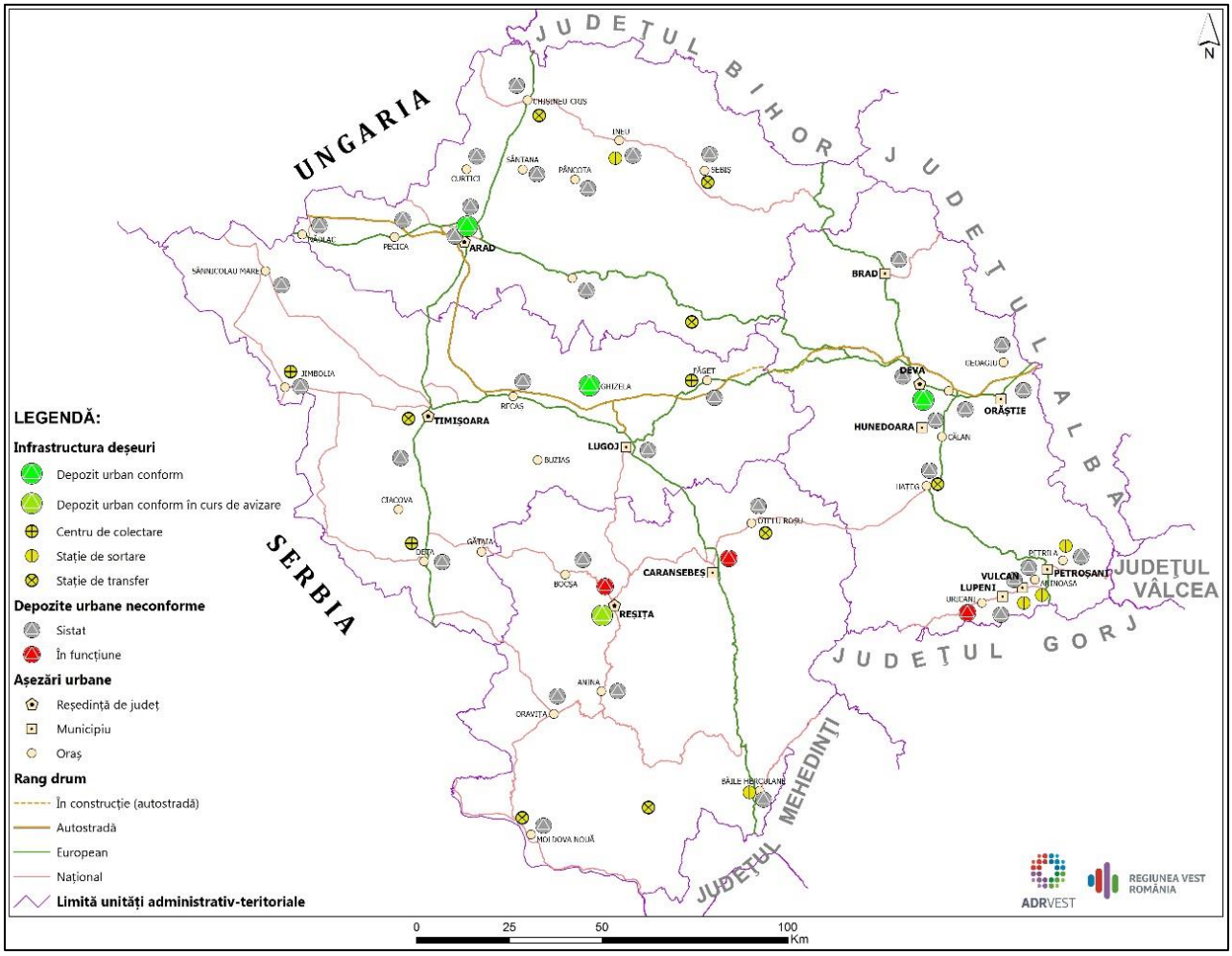

4.4. Riscuri tehnologice și surse majore de poluare

În anul 2018, în **județul Arad** s-au menţinut câteva acţiuni prioritare a căror efecte s-au reflectat în concentraţiile poluanţilor înregistraţi la staţiile de monitorizare continuă din oraş şi la nivelul inventarului de emisii:

- SC CET Arad SA a utilizat ca şi combustibil de ardere gazul metan şi în ultima perioadă a anului şi-a întrerupt activitatea;
- SC CET Hidrocarburi SA nu a utilizat păcură;
- Societăţile cu autorizaţie integrată care au fost obligate să se doteze cu echipamente de automonitorizare continuă au urmat acest demers pentru a menţine sub control concentraţiile de poluanţi emişi în atmosferă;
- societăţile care au utilizat substanţe ce conţin VOC, s-au dotat cu filtre adecvate pentru captarea acestor compuşi;
- s-a reorganizat activitatea industrială;
- s-au umectat frecvent străzile din municipiul Arad în perioada caldă a anului.

În județul Caraș-Severin, poluarea de la Moldova Nouă **a declanșat din partea Comisiei Europene procedura de infringement**

împotriva României, riscând amenzi mari din partea UE dacă nu se rezolvă problema cu praf de minereu de la fostul iaz de decantare al uzinei Moldamin.

O mare problemă din **județul Hunedoara** o reprezintă fostele platforme industriale, astăzi ruine, zone contaminate, dar care sunt frecventate de tot mai mulți oameni în căutarea fierului și a altor metale care pot fi valorificate. Ruinele fostului cominat siderurgic din Hunedoara și platforma industrială a fostului combinat „Victoria” din Călan sunt unele dintre cele mai periculoase zone pentru mediul înconjurător din județ.

De asemenea, alături de fostele platforme siderurgice din Hunedoara și Călan, riscuri pentru starea de sănătate a comunităților le prezintă și haldele de steril, urmare a exploatărilor carbonifere din Valea Jiului, de minereuri feroase din Teliuc și Ghelari, de minereuri complexe din preajma Devei și depozitele termocentralelor de la Mintia și Paroșeni.

5. ECONOMIA

Dezvoltarea economică a unei regiuni depinde foarte mult de mediu în care aceasta activează. Pe parcursul ultimilor ani, evoluția economică a României a fost pe un trend ascendent, creșterea economică a rămas puternică în 2019, aproape de nivelul din anul precedent. În lipsa unor date certe, estimăm că PIB-ul României a crescut cu 4% în 2019, ca urmare a nivelului ridicat al cheltuielilor efectuate de consumatori și al revigorării investițiilor. Creșterea economică din 2019, are la bază în principal sectorul construcțiilor, aflat în plină expansiune, dar și consumul care a stimulat importurile la valori seminificative.

Figura 52– Creșterea PIB-ului și componentele cererii

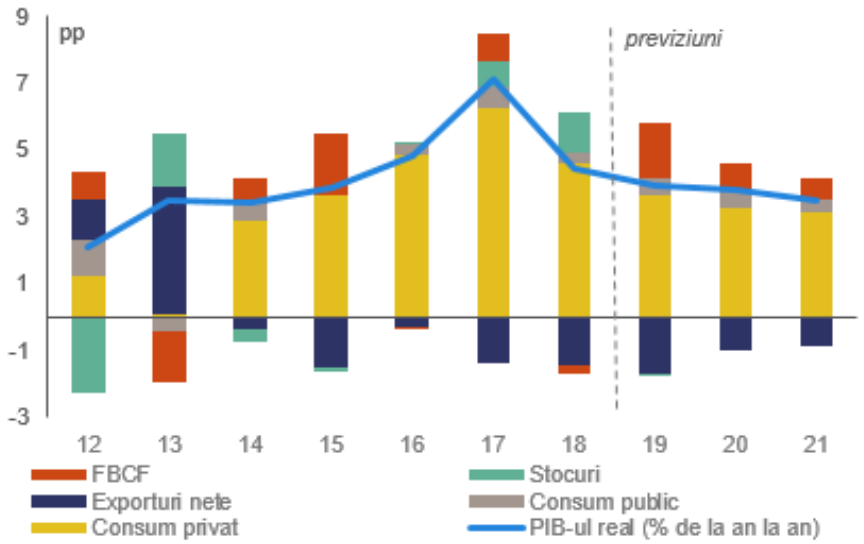

Sursa: Comisia Europeană; 2019-2021: Previziunile din iarna anului 2020 privind creșterea PIB-ului real sau previziunile din toamna anului 2019

Producția industrială a intrat într-o fază de contracție în 2019. În decurs de un an, rata de creștere a producției industriale a scăzut cu aproape 10 puncte procentuale. Îngrijorător este faptul că productivitatea industriei prelucrătoare a scăzut cu 1,6% în cursul primelor trei trimestre ale anului 2019. Producția de bunuri de consum a scăzut tot mai mult în fiecare lună începând din septembrie 2018, în timp ce producția de bunuri de capital a intrat într-o fază de contracție în aprilie 2019.

În anul 2018, investițiile totale din România au reprezentat 21,0% din PIB, depășind media UE, de 20,3%, și a țărilor învecinate, de 20,9%. Totuși, investițiile private au scăzut la 18,3% din PIB, dar au rămas peste media din restul țărilor din UE și din țările cu caracteristici similare. Investițiile publice s-au redresat ușor după nivelul cel mai scăzut pe care l-au înregistrat în 2017, crescând până la 2,7% din PIB, mult sub media UE și mult sub media țărilor învecinate.

Dinamica productivității muncii diferă semnificativ de la o firmă la alta. Firmele naționale sunt, în medie, mai mici, mai puțin productive și mai puțin inovatoare decât firmele mai mari și, în principal, străine. În medie, productivitatea reală a muncii pe persoană a crescut cu 4,8 % pe an în perioada

2000-2019. Din 2012, această performanță a fost determinată în principal de creșterea productivității totale a factorilor de producție, însă atât structura forței de muncă, cât și consolidarea intensității capitalului au avut un puternic impact pozitiv asupra acestei tendințe. În pofida îmbunătățirilor, productivitatea României este în continuare una dintre cele mai scăzute din UE, iar în 2019 a reprezentat aproape 68% din productivitatea muncii nominale medii a UE. Industria autovehiculelor și sectoarele conexe, cum ar fi cauciucul și materialele plastice, dominate de firmele străine, sunt principalii factori ai acestei evoluții și au contribuit, de asemenea, la o calitate mai bună a exporturilor.

România este tot mai bine integrată în lanțurile de producție ale UE. România atrage o cotă tot mai mare de schimburi comerciale legate de lanțurile valorice din UE, în special în industria prelucrătoare și în sectorul serviciilor pentru întreprinderi. Această integrare a permis obținerea de cote de piață în cele mai mari țări occidentale (Germania, Italia, Franța) și de rezultate foarte bune la export începând din 2010.

În pofida unor nevoi importante în materie de investiții, investițiile se mențin la un nivel modest. Ancheta statistică din 2019 privind investițiile efectuată de Banca Europeană de Investiții (BEI, 2019) indică faptul că firmele românești investesc mai puțin decât media UE (71% față de 85%). Incertitudinea cu privire la viitor rămâne bariera în calea investițiilor cel mai frecvent invocată (81% față de media UE de 72%). Barierele cele mai importante care sunt invocate apoi sunt: disponibilitatea unei infrastructuri de transport adecvate, a personalului cu competențe adecvate și reglementările privind piața forței de muncă (toate împreună reprezintă aproximativ 73%).

Deficitul de cont curent s-a deteriorat și mai mult în 2019, pe fondul cererii interne puternice care susține importurile, în general de bunuri de larg consum. După o creștere puternică în 2018 la -4,4% din PIB, se estimează că deficitul de cont curent a scăzut și mai mult, ajungând la -5,1% din PIB în 2019. Deteriorarea balanței comerciale a mărfurilor a fost principalul factor responsabil de această evoluție, deficitele comerciale în materie de bunuri intermediare și de bunuri de consum fiind cei doi factori principali. Deficitele s-au datorat creșterii importurilor, mai rapidă decât creșterea exporturilor. Cotele de piață ale exporturilor României au continuat să crească în 2018, pe fondul deprecierii treptate a monedei naționale.

Rezultatele la export s-au menținut destul de solide în ultimii ani. Cota de piață a exporturilor României de bunuri și servicii a crescut cu 8,9 % în 2016, cu 3 % în 2017 și cu încă 4 % în 2018. În perioada 2013-2018, cota de piață a crescut cu 25 %, fiind a patra din UE. În 2018, România a câștigat cele mai multe cote de piață în industria autovehiculelor și a pierdut cote de piață doar în industria lemnului. Exporturile de servicii s-au axat în principal pe transporturi și telecomunicații.

Figura 53 – Cota de piață a exporturilor, pe sectoare industriale

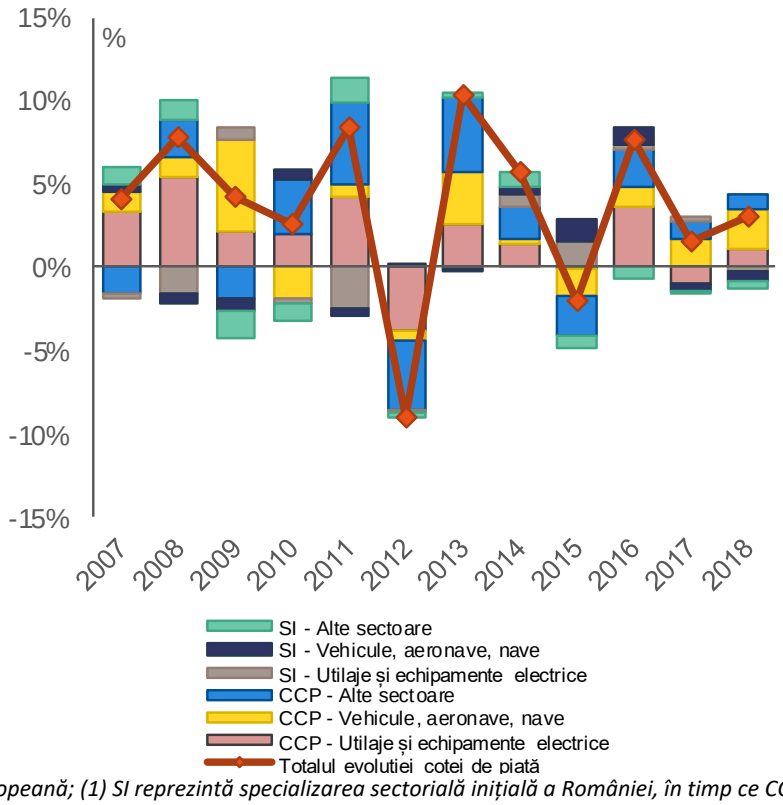

Sursa: Comisia Europeană; (1) SI reprezintă specializarea sectorială inițială a României, în timp ce CCP (creșterea cotei de piață) arată măsura în care România a reușit să câștige cote de piață, în medie, de la o categorie de produse de export la alta

Fluxurile de investiții străine directe (ISD) sunt în continuare volatile. În 2018, intrările de investiții străine directe au crescut cu aproximativ 18% față de 2017. În primele 11 luni ale anului 2019, acestea au înregistrat doar o creștere ușoară comparativ cu aceeași perioadă a anului 2018. Principalele țări de origine ale investițiilor străine directe din România sunt Țările de Jos, Germania, Austria, Italia și Cipru.

Mediul de afaceri din România ar mai putea fi îmbunătățit. Conform raportului Băncii Mondiale intitulat „Doing Business 2020", România ocupă locul 55, existând marjă de îmbunătățire mai ales în ceea ce privește autorizațiile în sectorul energiei electrice și autorizațiile de construire, insolvența și protecția investitorilor minoritari.

Inflația este în scădere, dar rămâne printre cele mai ridicate din UE. După ce atins un vârf în septembrie 2018 (4,7%), indicele armonizat al prețurilor de consum (IAPC) a început să scadă, coborând ușor sub 3,9% în 2019, dar rămânând în continuare printre cele mai ridicate din UE.

Deficitul public a crescut considerabil, ca urmare a nivelului mai ridicat al cheltuielilor curente. Se estimează că deficitul global a crescut de la 2,9% în 2018 la 3,6% din PIB în 2019, în principal din cauza cheltuielilor salariale din sectorul public. Majorările anuale efectuate de guvern ale salariului minim prevăzut de lege, care au început în 2015, au accentuat presiunile salariale și au accentuat efectul negativ potențial asupra competitivității.

Figura 54 – Facilitatea desfășurării unei afaceri (2019)

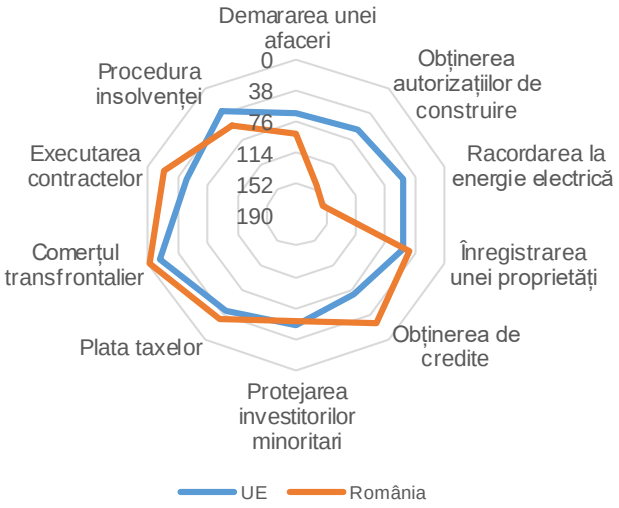

Sursa: Banca Mondială; Clasament: de la cel mai ușor (1) la cel mai greu (190)

Volumul total al creditelor a continuat să crească în 2019, chiar dacă într-un ritm mai lent. Activitatea de creditare a crescut mai puternic începând cu sfârșitul anului 2017, când creșterea economică a atins un vârf în România. Din punctul de vedere al structurii creditelor, în 2019 aproximativ 75% din credite au fost acordate sectorului privat național și aproximativ 20% au fost împrumuturi acordate nerezidenților.

5.1. Produsul intern brut

Produsul intern brut (PIB), principalul agregat macroeconomic al contabilității naționale, reprezintă rezultatul final al activității de producție a unităților producătoare rezidente.

În ceea ce privește valoarea absolută a PIB-ul, **Regiunea Vest se poziționează pe locul 7** la nivel național, cu o valoare a indicatorului în anul 2018, de **19.207 milioane EURO**, situându-se astfel pe poziția a șaptea la nivel național, surclasând doar Regiunea Sud-Vest Oltenia. Privind în plan național, PIB-ul înregistrat în Regiunea Vest reprezintă 9,4% din valoarea PIB-ul național. În ceea ce privește creșterea acestui indicator în valori nominale, are valoarea de 47,6%, ocupând poziția a VII-a în perioada 2011-2018 în ceea ce privește creșterea, clasându-se însă sub media națională de 55,1%.

Figura 55 – PIB-ul regional, în perioada 2011-2018

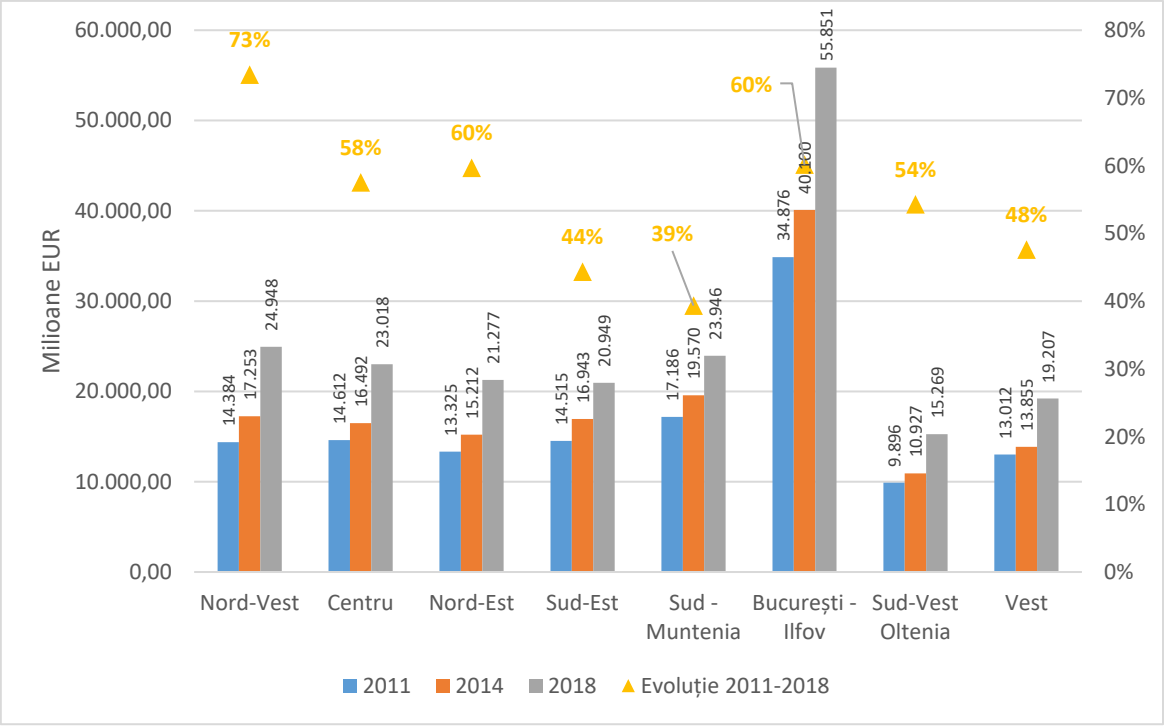

Sursa: EUROSTAT, nama_10r_2gd

Privind mai amănunțit la formarea PIB-ului în regiune pentru anul 2017, se poate observa că aproape o jumătate din PIB este formată prin contribuția județului Timiș (48%), urmat de Arad și Hunedoara, iar pe ultimul loc se găsește județul Caraș-Severin cu o contribuție de doar 12%, însă în mod îmbucurător această proporție se află în creștere față de anii precedenți.

Figura 56 – Contribuția județelor la PIB-ul regional, în anul 2017

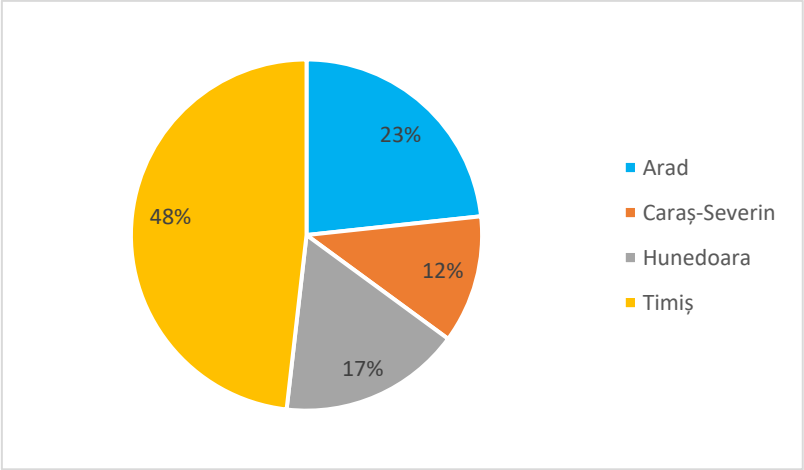

Sursa: INS, CON103I, ultimele date disponibile

Din perspectiva PIB-ului pe p.c. (per capita – pe cap de locuitor)[44] raportat de standardul puterii de cumpărare PPS 2018, **Regiunea Vest ocupă locul II în acest clasament cu o valoarea de 20.900 EURO p.c. PPS** fiind întrecută doar de către regiunea București-Ilfov cu valoarea de 46.800 EURO p.c. PPS, iar pe locul III situându-se regiunea Centru cu o valoare de 19.200 EURO p.c. PPS.

În prezent, raportat la PIB p.c. PPS[45] (Puterea de Cumpărare Standard), Regiunea Vest este la o valoare de 67% din media UE27, depășind media națională de 66% din media UE27.

Conform celor mai recente date statistice, la nivel de 2018, **din perspectiva PIB-ului exprimat în prețuri de consum, Regiunea Vest cu valoarea de 10.800 EUR/locuitor**, depășește media înregistrată la nivel național de 10.500 EUR/locuitor, situându-se pe locul II, după Regiunea București-Ilfov (24.200 EUR/locuitor).

Aruncând o privire mai amănunțită în Regiunea Vest, în anul 2017[46], se poate observa faptul că județele Timiș și Arad reușesc de asemenea să depășească media națională 12.200 EUR/locuitor (Timiș), respectiv 9.800 EUR/locuitor (Arad), celelalte două județe fiind foarte apropiate cu 7.500 EUR/locuitor (Caraș-Severin) și 7.600 EUR/locuitor (Hunedoara).

5.2. Productivitatea muncii

În economie există numeroși indicatori care se, folosesc pentru a măsura productivitatea muncii, aceasta putând fi măsurată ca valoarea adăugată sau produsul intern brut raportat la numărul de ore muncite. [47]

Pentru anul 2018, productivitatea muncii în Regiunea Vest este în valoare de **25.450 euro/ persoană ocupată** și se situează pe locul secund la nivel național, după Regiunea București-Ilfov (46.969 euro/ persoană ocupată).

Din tabelul de mai jos, se observă disparitățile importante între regiunea București-Ilfov și celelalte regiuni în ceea ce privește productivitate.

[44]PIB-ul p.c. este un indicator cheie pentru măsurarea dezvoltării economice şi de performanţă a unei ţări sau regiuni, dar şi pentru a compara diferite ţări sau regiuni. Măsoară rezultatele economice realizate în interiorul graniţelor naţionale sau regionale, indiferent dacă acestea au fost atribuite persoanelor angajate rezidente sau nerezidente.

[45] PIB-ul PPS este exprimat în relație cu Uniunea Europeanp (UE28) care este setat ca medie la 100%. Dacă indexul țării/regiunii este mai mare de 100, înseamnă că nivelul PIB-ului per capita în această țară este mai mare decât media UE și vice-versa. Practic acest indicator elimină diferența dintre prețuri între statele membre.

[46] Ultimele date la nivel de județ

[47] Productivitatea a fost calculată în lei apoi a fost transformată în euro la cursul de 4,75 lei/euro

Figura 57 – Productivitatea muncii în anul 2018 (euro / persoană ocupată)

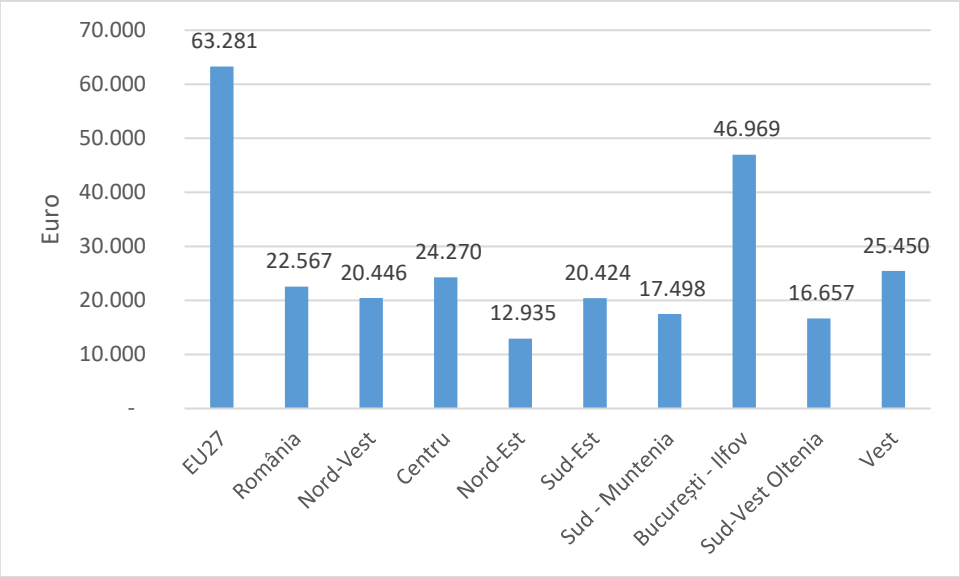

Sursa: EUROSTAT, nama_10r_3gdp; lfst_r_lfp2act

5.3. Întreprinderile

La nivel european și nu numai, **întreprinderile**, îndeosebi cele mici și mijlocii (IMM) sunt considerate ca reprezentând un **factor cheie pentru creștere economică, inovare, ocupare a forței de muncă și integrare socială**.

În Regiunea Vest există un dezechilibru accentuat în ceea ce privește repartizarea întreprinderilor la nivel local, anumite zone polarizând un număr relativ mare de IMM-uri (zona Timișoarei), în timp ce în multe altele funcționează puține întreprinderi, îndeosebi din categoria microîntreprinderilor.

În contextul globalizării tot mai accentuate, nicio economie națională nu poate funcționa în mod autarhic, ci numai interconectată cu alte economii la nivel regional sau mondial. Cu toate acestea, în prezent, foarte puține IMM-uri autohtone fac afaceri / exportă dincolo de hotarele românești.

Majoritatea întreprinderilor din România au pornit ca afaceri de familie, bazându-se pe un minimum de cunoștințe ale persoanelor implicate în conducerea afacerii. Cu toate acestea, mMulte dintre aceste persoane nu au un bagaj suficient de cunoștințe în materie de management sau marketing, iar întreprinderea nu dispune de resurse financiare suficiente pentru a dezvolta afacerea, prin derularea unor campanii de marketing ori de promovare a produselor. Nivelul educațional și tehnic al majorității IMM-urilor permite supraviețuirea economică a acestora, dar șansele de atragere, angajare și menținere în activitate a competențelor, îndeosebi manageriale, tehnice și de piață, sunt în continuare destul de limitate. Multe întreprinderi nu și-au stabilit ținte de penetrare a pieței sau de creștere a cotei de piață, neconsiderând necesară atragerea și angajarea unor specialiști, de exemplu, în calitatea produsului sau în promovarea acestuia pe piață, accentul fiind

pus de obicei pe realizarea producției și pe abilitatea patronului de a gestiona/de a menține afacerea pe "linia de plutire".

Date statistice relevante arată că circa 57% dintre microîntreprinderile actuale sunt întreprinderi de subzistență, care permit asigurarea unui oarecare nivel de trai numai proprietarului afacerii și familiei acestuia.

Numărul întreprinderilor

În anul 2018 erau înregistrate în Regiunea Vest un număr de **52.216 întreprinderi**.

Regiunea Vest se află pe locul VII referitor la numărul de întreprinderi raportat la numărul total național, cu un procent de doar 9% din totalul de 576.545 de societăți comerciale existe în România. Pe primul loc se situează Regiunea București-Ilfov cu 142.118 întreprinderi (24,6% din total), iar pe locul II Regiunea Nord-Vest cu 85.847 întreprinderi (14,9% din total).

Evoluția numărului întreprinderilor în Regiunea Vest în perioada 2011-2018 a fost una pozitivă, în timp ce în perioada anterioară trendul evoluției numărului întreprinderilor era unul negativ, datorită efectelor crizei economice și nu numai.

În perioada analizată, economia a început să își revină și să înflorească prezentând o creștere constantă a numărului întreprinderilor la nivel de regiuni de dezvoltare și de județe, în regiune, numărul crescând de la 41.904 (anul 2011) la 52.216 (anul 2018), reprezentând o **creștere de 24,6%**. În ciuda creșterii, aceasta este situată sub media națională de 27,5%.

Tabelul 40. Numărul și evoluția întreprinderilor 2011-2018

	2011	2014	2017	2018	Evoluție 2011-2018	Pondere din total RO (2018)
ROMÂNIA	452.010	507.440	553.796	576.545	27,5%	
NORD-VEST	62.381	72.444	81.811	85.847	37,6%	14,9%
CENTRU	54.304	59.124	64.343	67.087	23,5%	11,6%
NORD-EST	48.591	53.290	59.443	62.160	27,9%	10,8%
SUD-EST	53.221	57.888	61.289	63.232	18,8%	11,0%
SUD-MUNTENIA	49.587	54.764	60276	63.262	27,6%	11,0%
BUCUREȘTI - ILFOV	108.764	126.554	137.333	142.118	30,7%	24,6%
SUD-VEST OLTENIA	33.258	36.516	39.192	40.623	22,1%	7,0%
VEST	**41.904**	**46.860**	**50.109**	**52.216**	**24,6%**	**9,1%**
Arad	9.931	10.972	11.998	12.548	26,4%	
Caraș-Severin	4.422	4.749	4.792	4.877	10,3%	
Hunedoara	7.990	8.755	8.932	9.196	15,1%	
Timiș	19.561	22.384	24.387	25.595	30,8%	

Sursa: Tempo Online (INT101O)

La nivel regional, cele mai multe întreprinderi se localizează în județele Timiș (25.595) și Arad (12.548), de altfel și cele mai dezvoltate județe din punct de vedere socio-economic. La polul

opus, se află județele Hunedoara (9.196) și Caraș-Severin (4.877).

În perioada 2011-2018, toate județele din regiune au înregistrat creșteri ale întreprinderilor, însă cele mai dezvoltate județele au crescut cel mai mult: județul Timiș și-a mărit ponderea regională a întreprinderilor de la 46,7% la 49%, în timp ce Arad a crescut de la 23,7% la 24%.

Pe de altă parte, județele Hunedoara și Caraș-Severin au avut ponderi mai mici ceea ce înseamnă o adâncire a disparităților în ceea ce privește numărul de companii.

Fig. 58 – Evoluția întreprinderilor la nivel regional, în perioada 2011-2018 (număr și pondere din total Regiune Vest)

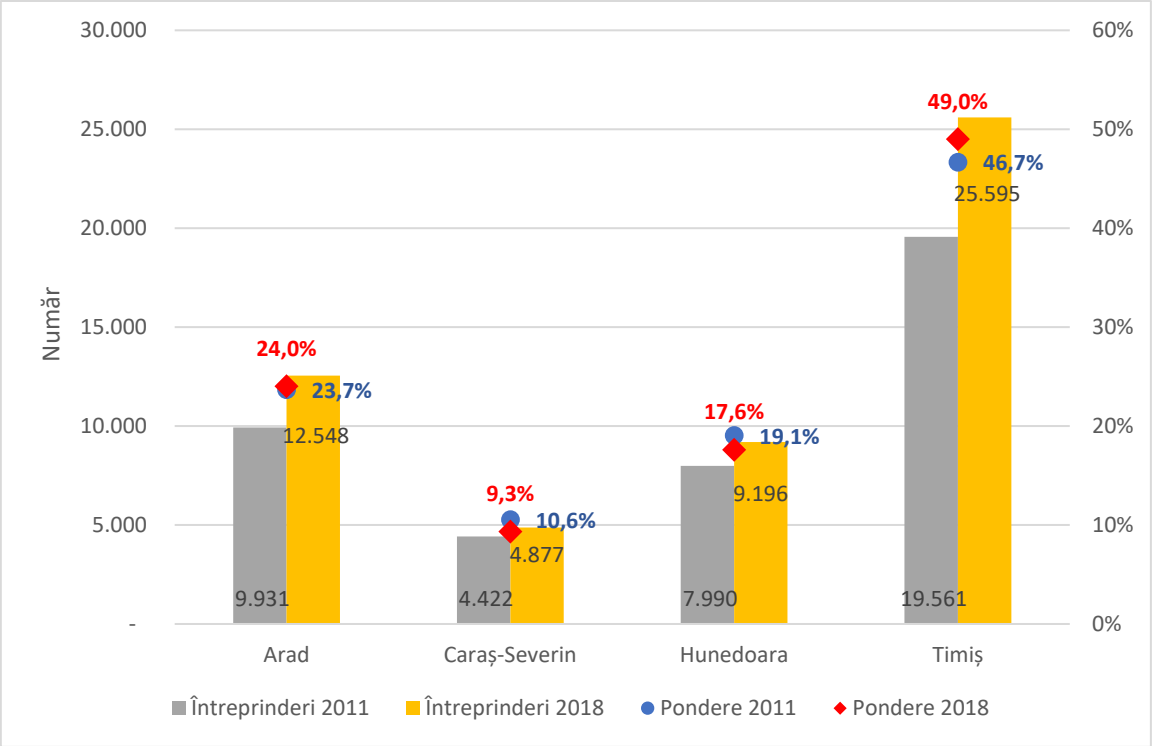

Sursa: Tempo Online (INT101O)

După clasele de mărime, există diferențe nesemnificative între nivelul național, regional sau intra-regional.

Majoritatea companiilor erau formate din microîntreprinderi (0-9 angajați): 90%, fiind urmate de întreprinderi mici (10-49 angajați): 8%, întreprinderi mijlocii (50-249 angajați): 2% și întreprinderi mari (peste 250 angajați): 1%.

în Regiunea Vest situația se prezintă astfel:

- 46.900 microîntreprinderi (89,8%)
- 4.365 întreprinderi mici (8,4%)
- 794 întreprinderi mijlocii (1,5%)
- 157 întreprinderi mari (0,3%)

Privind mai în detaliu evoluția numărului întreprinderilor în perioada 2011-2018 pe clase de mărime, se observă, după cum era anticipat **cea mai mare evoluție au o microîntreprinderile, cu o creștere de 29%**, fiind urmate de întreprinderile mari cu o creștere de 2%. Categoriile întreprinderilor mici și mijlocii au înregistrat scăderi de -2% respectiv -6%.

Fig. 59 – Numărul întreprinderilor (2018) și evoluția acestora în perioada 2011-2018

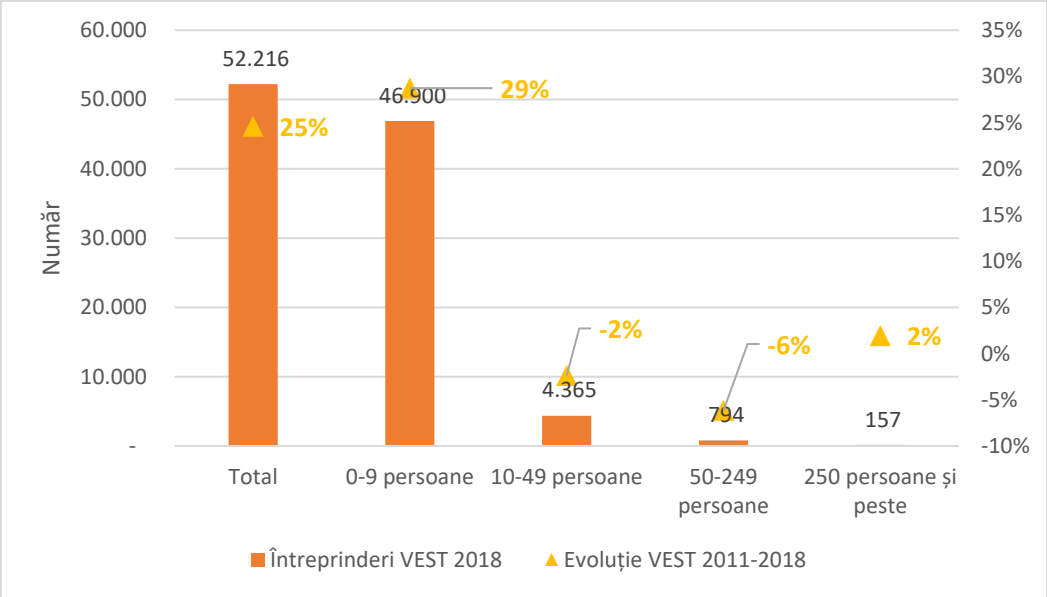

Sursa: Tempo Online (INT101O)

Densitatea întreprinderilor

Pentru anul 2018, densitatea IMM-urilor în economia afacerilor per 1.000 locuitori era de 26 în Regiunea Vest, identică ca valoarea înregistrată la nivel național, ocupând locul al treilea, după Regiunea București-Ilfov cu o valoarea peste dublu, de 55,6 și Regiunea Nord-Vest cu 30,3. Ca și evoluție a acestui indicator, Regiunea Vest se află la jumătatea clasamentului, cu o evoluție sub media națională de 28,9%, obținând valoarea de 26,7%.

Județele Timiș și Arad reușesc să depășească nivelul indicatorului la nivel național cu valori de 34 pentru Timiș și 26,6 pentru Arad, unde este important de menționat faptul că, județul Timiș este singurul județ din Regiune care în perioada 2011 – 2018 a înregistrat o evoluție pozitivă referitor la numărul populației de 2,8%, restul județelor fiind pe o pantă descendentă a numărului populației: Arad (-1,7%). Caraș-Severin (-6,2%), Hunedoara (-6%). Factorul de creștere a populației combinat cu faptul că în Timiș creșterea numărului întreprinderilor este de 30%, precum și faptul că aproape jumătate din întreprinderi își desfășoară activitatea în Timiș, contribuie la obținerea unui astfel de rezultat pentru acest județ.

De asemenea este important de menționat pentru restul județelor care înregistrează o valoare mai mică faptul că populația se află în scădere, cea mai mare fiind o rată negativă de aproape 6% în județul Caraș-Severin, precum și o rată de creștere timidă a numărului întreprinderilor, care este aproape de trei ori mai mică decât rata națională, explică rezultatul mai mic obținut de aceste județe.

Cifra de afaceri a întreprinderilor

Cifra de afaceri aferentă Regiunii Vest pentru anul 2018 a fost de 30,2 mld. euro și reprezintă 9,2% din totalul înregistrat pe țară (327,4 mld. euro România). După valoarea cifrei de afaceri înregistrată, Regiunea Vest ocupă locul 5 din cele 8 regiuni. Peste o treime din cifra de afaceri este realizată de Regiunea București-Ilfov (108,8 mld. euro).

Privind la nivel local, se pot observa diferențele majore în ceea ce privește județele componente.

Județul Timiș a înregistrat 55% din cifra de afaceri regională, fiind urmat de Arad (28%). Rezultate modeste au fost înregistrate de județele Hunedoara și Caraș-Severin (12% respectiv 6%).

Se poate afirma că există o corelație directă între cifra de afaceri și dimensiunea companiei, astfel, creșterea numărului de angajați determină creșterea cifrei de afaceri.

Cifra de afaceri medie pentru Regiunea Vest în anul 2018 este de 328.116 euro, regiunea ocupând locul V, însă această poziționare este bună ținând cont că aceasta ocupă locul VII la indicatorul numărului de angajați. Acest lucru indică faptul că în regiune există o productivitate mai mare comparativ cu alte regiuni.

La nivel local, jud. Arad a înregistrat cea mai mare cifră de afaceri raportată la numărul de angajați: 365.917 euro, situându-se peste nivelul regional, național dar și peste județul Timiș.

Fig. 60 – Cifra de afaceri raportată la numărul de angajați

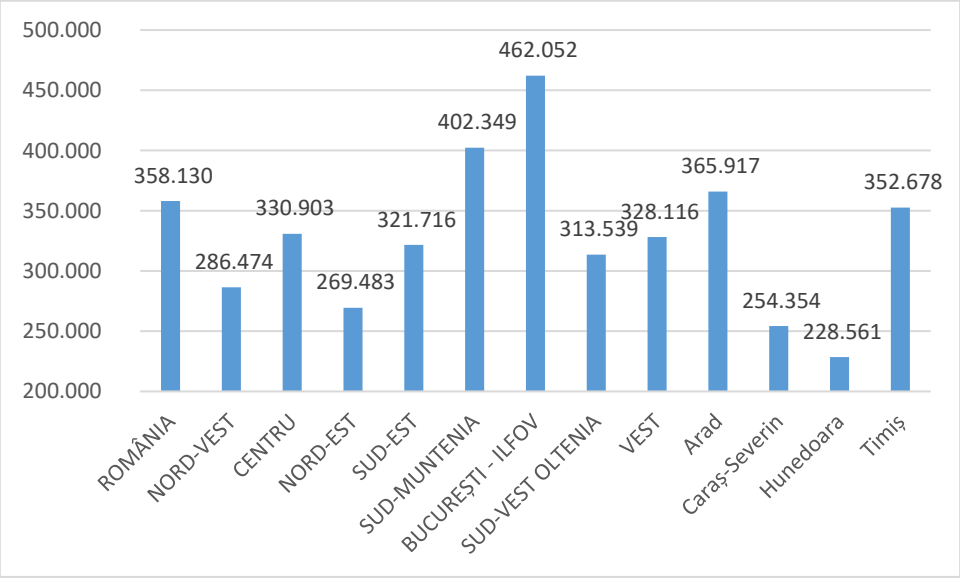

Sursa: Tempo Online - INT104D

Rata de supraviețuire a întreprinderilor

Situația întreprinderilor nou create la un an după înființare arată faptul că firmele din

regiune au un nivel mult mai scăzut de activitate decât cel de la nivel național sau de la nivelul Regiunii București-Ilfov.

Regiunea Vest se situează pe penultimul loc în acest clasament, depășind doar Regiunea Sud-Muntenia care are o rată de doar 52%. În acest clasament cel mai bine se situează Regiunea Centru în care peste 72,3% din întreprinderi rămân active și în cel de al doilea an de la înființare. **Întreprinderile noi întâmpină dificultăți în principal din cauza "lipsei fondurilor", factor important atât în desfășurarea activității cât și în supraviețuirea unei întreprinderi.**

Fig. 61 – Evoluția firmelor active în perioada 2011-2018

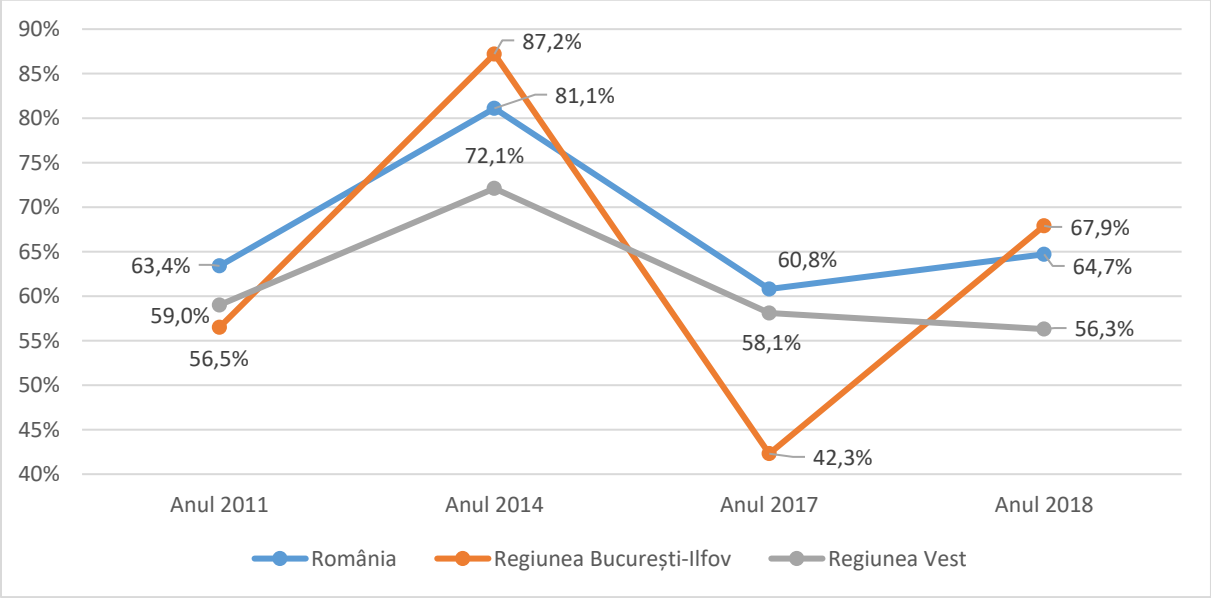

Sursa: Tempo Online (INT111Y)

Întreprinderile nou create sunt înființate de manageri care au un nivel de instruire preponderent 'liceal și universitar' (58,2%), iar vârsta acestora se regăsește majoritar în grupa 30-39 de ani (34,6%).

În ceea ce privește rata în care companiile după un an de la înființare se declară inactive, aceasta este în valoare de 39,7% în Regiunea Vest, depășind rata întâlnită la nivel național de 28,1%. Această rată este cea mai mare de la nivelul regiunilor de dezvoltare și este alarmant deoarece aproape **1 din 2 companii înființate se declară inactive după doar un an de activitate**.

Fig. 62 – Evoluția firmelor inactive în perioada 2011-2018

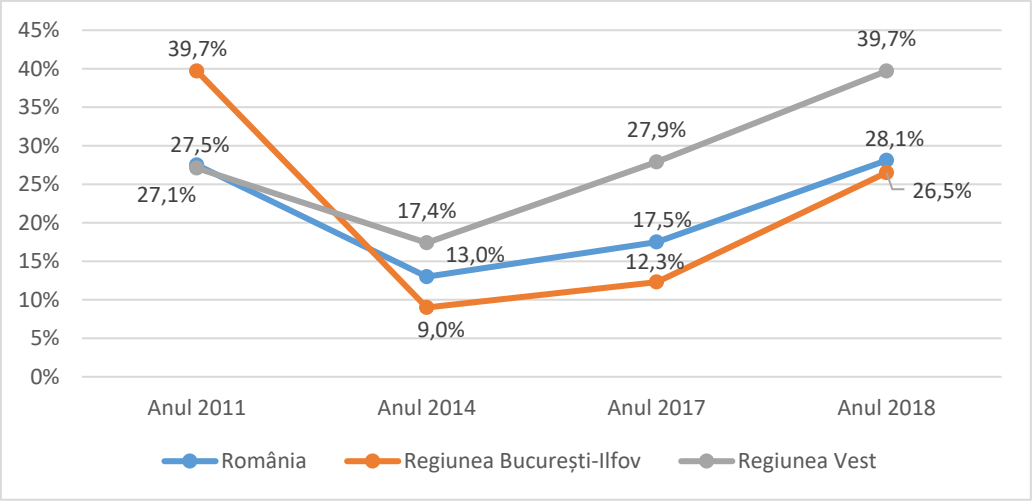

Sursa: Tempo Online (INT111Y)

Domeniile de activitate ale întreprinderilor

Din punct de vedere al domeniilor de activitate, în Regiunea Vest cele mai multe întreprinderi își desfășoară activitatea în **Comerț 29%** (31,1% național), urmând pe loc secund **"Activități profesionale, științifice si tehnice" 11,2%** (11,4%), pe locul trei aflându-se domeniul de **Construcții 9,6%** (9,5% național), iar la foarte mică distanță **Industria Prelucrătoare 9,5%** (9% național), urmând apoi domeniul de "Transport și depozitare" 8,3% (8,7% național). Restul domeniilor rămase având fiecare proporții relative mici. După cum se poate observa proporționalitatea domeniilor este asemănătoare cu cea națională, cu diferențe de sub 1%, singura excepție fiind făcută de domeniul comerțului care este mai slab dezvoltat în Regiunea Vest față de media națională.

Fig. 63 – Domenii de activitate întreprinderi Regiunea Vest, în anul 2018

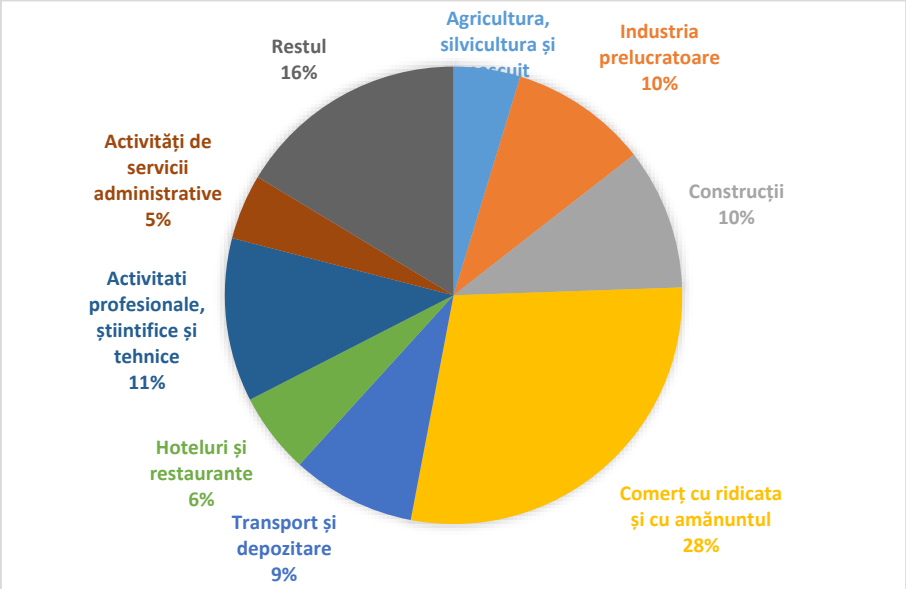

Sursa: Tempo Online - INT101O

Analiza sectoarelor de afaceri

Sectoarele de afaceri din Regiunea Vest au cunoscut o modificare de-a lungul timpului, o modificare firească, întâlnită în economiile care sunt într-o permanentă dezvoltare. Astfel o dată cu trecerea timpului unele sectoare au devenit mai profitabile ca altele, influențate de asemenea de diferiți factori naționali și internaționali printre care se numără (aderarea României la UE, criza financiară, creșterea economică globală). Toți acești factori au un impact mai mare sau mai mic asupra sectoarelor de afaceri din Regiunea Vest, iar pe parcursul timpului ”economia regională” a suferit unele modificări.

Datorită poziției geografice, situată în marginea de Sud Est a Europei, Regiunea Vest are un trecut caracterizat de o lungă perioadă sub influență sovietică, graniță cu fosta Iugoslavie, ce a determinat costuri politice și economice considerabile în anii 1990, transformarea de la o economie agricolă la una industrială planificată central sub comunism ce a condus la o moștenire de industrii ineficiente și mari consumatoare de energie în regiune, precum și la probleme structurale predominante și reforme economice lente în special în anii 1990. Startul anilor 2000 marchează o perioadă de creștere importantă pentru Regiunea Vest, regiunea având creșterea cea mai rapidă din țară în perioada 2000-2007, împreună cu Regiunea București-Ilfov.[48]

O dată cu trecerea timpului, economia regiunii a devenit mai complexă, înglobând sectoare noi de afaceri și dezvoltându-se în moduri în care în urmă cu câțiva zeci de ani nu se considera posibile. Din punct de vedere economic se remarcă câteva disparități între județele regiunii. Astfel județele Hunedoara și Caraș-Severin se remarcau în trecut ca județe mono-industriale, prepoderent minerit (Valea Jiului) și siderurgie (Reșița) sau industria extractivă, apoi județele Arad și Timiș care au cunoscut o dezvoltare mai puternică prin investiții cu capital străin și nu numai, în industria prelucratoare, agricultură sau informații și comunicații.

Tabelul 41. Date sintetice ale sectoarelor economice din Regiunea Vest (2018)

COD CAEN	Denumire sector de afaceri	Număr firme	Număr angajați	Cifra de afaceri	Profit net	Pierdere netă	Marja profitului net	Productivitate personal EUR
A	Agricultură, silvicultură și pescuit	1.486	11.015	1.032.075.110 EUR	118.555.342 EUR	18.135.461 EUR	11%	93.697 EUR
B+C+D+E	Industria prelucrătoare, extractivă, energie electrică și distribuția apei	3.830	168.176	11.097.033.228 EUR	608.156.292 EUR	223.015.463 EUR	5%	62.731 EUR
F	Construcții	3.464	24.707	1.104.633.455 EUR	161.867.856 EUR	28.814.065 EUR	14%	44.709 EUR

[48] Banca Mondială: Evaluare Teritorială: Profil, Performanță și Vectori de Creștere în Regiunea de Vest

G+H+I	Comerț, Horeca, Transport	15.371	110.418	9.129.218.810 EUR	406.722.440 EUR	98.228.852 EUR	8%	63.622 EUR
J	Informații și comunicații	1.019	12.082	500.175.486 EUR	56.890.535 EUR	2.440.853 EUR	11%	41.398 EUR
K	Intermedieri financiare	377	1.441	40.361.561 EUR	12.824.244 EUR	265.457 EUR	28%	28.009 EUR
L	Tranzacții imobiliare	1.044	2.939	202.274.436 EUR	107.319.879 EUR	11.247.914 EUR	43%	68.824 EUR
M+N	Activități profesionale și servicii administrative	5.035	29.658	750.948.964 EUR	130.465.908 EUR	15.652.467 EUR	17%	26.401 EUR
O+P+Q	Administrație publică, învățământ, sănătate	1.431	7.323	206.218.402 EUR	38.688.372 EUR	2.408.340 EUR	22%	20.828 EUR
R+S	Activități de spectacole și alte servicii	1.292	5.514	129.583.858 EUR	19.077.610 EUR	5.531.631 EUR	14%	25.821 EUR

Sursa: Listafirme.ro

Strategia Regională de Specializare Inteligentă cuprinde o analiză extinsă a celor mai reprezentative sectoare economice de la nivel regional:

- Agricultură și industrie alimentară
- Digitalizare, industrializare și Industry 4.0
- Eficiență energetică și construcții sustenabile
- Industria manufacturieră/prelucrătoare
- Industrii culturale și creative
- Sănătate

Astfel sectoarele de afaceri au fost grupate folosind aceași metodologie utilizată pentru realizarea ”Valorii adăugate brute”, luând în considerare doar firmele active din Regiunea Vest, care au realizat o cifră de afaceri de minim 1 euro și care au minim 1 salariat în anul 2018.

Valoarea adăugată brută (VAB) reprezintă un indicator important deoarece oferă date cu privire la valoarea nou creată în procesul de producție. În anul 2016, valoarea adăugată brută a Regiunii Vest era de 66,62 mld. RON, reprezentând 9,7% din totalul de la nivel național.

După valoarea adăugată brută regional, cele mai importante sectoare economice au fost industria prelucrătoare și tranzacțiile imobiliare, cu 12,2% respectiv 11,8% din totalul valorii de la nivel național. Agricultura, silvicultura și pescuitul se află pe locul III la nivel regional, după ponderea VABR raportat la România.

Tabelul 42. Valoarea adăugată brută regională, în anul 2016 (ultimele date disponibile)

	România	Regiunea Vest	Pondere RO
	Mld. RON		
Agricultură, silvicultură și pescuit	31.08	3.34	10.8%
Industria extractivă; industria prelucrătoare; condiționat; distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor	183.78	22.46	12.2%
Construcţii	46.25	3.10	6.7%

Comerţ cu ridicata şi cu amănuntul	135.98	13.16	9.7%
Informaţii şi comunicaţii	38.99	3.09	7.9%
Intermedieri financiare şi asigurări	26.06	1.57	6.0%
Tranzacţii imobiliare	62.83	7.40	11.8%
Activități profesionale, științifice și tehnice	52.70	2.95	5.6%
Administraţie publică şi apărare, asigurări sociale	86.26	7.62	8.8%
Activităţi culturale şi spectacole, reparații de produse	22.45	1.93	8.6%
TOTAL	686.37	66.62	9.7%

Sursa:

Comerțul electronic

În ceea ce privește **comerțul electronic la nivel de firme**, conform datelor disponibile pe Eurostat, în anul 2019, 20% din totalul întreprinderilor din UE28 făceau vânzări online.

România este mult sub această medie, și ocupă penultima poziție, cu doar **12% din totalul întreprinderilor făcând vânzări online**.

Fig. 64 – Întreprinderi care vând online, în anul 2019

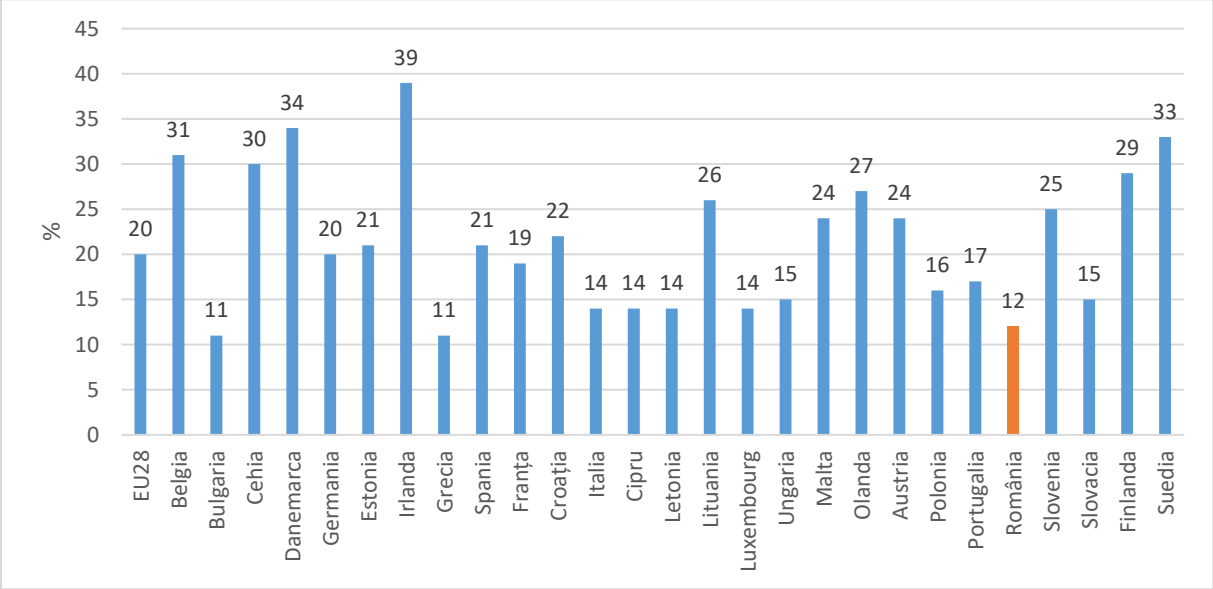

SURSA: EUROSTAT, isoc_ec_eseln2

În perioada 2011-2019, în România, **procentajul utilizatorilor de internet care fac cumpărături online** a crescut de 3 ori.

După cum se vede în tabelul de mai jos, comerțul online din România are un potențial bun de creștere.

În perioada 2011-2019, Regiunea Vest a avut cea mai consistentă creștere dintre toate regiunile de dezvoltare, pornind de pe ultimul loc în anul 2011 și ajungând pe locul IV, după regiunea București-Ilfov la indicatorul ponderea populației care a comandat bunuri sau servicii prin internet.

Tabelul 43. Ponderea populației care a comandat bunuri sau servicii pe internet pentru uz personal (%)

	Anul 2011	Anul 2019	Evoluție 2011-2019
UE28	37	57	+54%
România	6	23	+283%
Nord-Vest	4	29	+625%
Centru	8	27	+238%
Nord-Est	5	18	+260%
Sud-Est	3	19	+533%
Sud - Muntenia	4	20	+400%
București - Ilfov	14	31	+121%
Sud-Vest Oltenia	6	22	+267%
Vest	**3**	**23**	**+667%**

SURSA: EUROSTAT, isoc_r_blt12_i

5.4. Exporturi și importuri

Exporturile din Regiunea Vest reprezintă 17,1% din valoarea totală a exporturilor țării, prin acest procent plasându-se pe locul II, după Regiunea București-Ilfov care se află pe primul loc cu o valoarea de 21,6%, iar pe locul III se află Regiunea Centru cu o valoare de 15,4%. În total aceste trei regiuni însumează peste jumătate din valoarea totală a exportului din România.

În ceea ce privește evoluția de-a lungul anilor, Regiunea Vest a înregistrat o creștere de 78%, aceasta situându-se peste procentul înregistrat la nivelul național: 52%.

Când vine vorba de export, probabil că unul dintre factorii care joacă un rol important în obținerea acestor valori este amplasarea geografică a Regiunii Vest, situată la graniță cu Ungaria și Serbia cu care are relații economice de lungă durată, precum și conectivitatea județelor Arad și Timiș la rețeaua TEN-T prin Autostrada A1. Mai mult de atât, prezența căii ferate de mare viteză în județul Arad contribuie decisiv la transportarea facilă a mărfurilor către centrul și vestul Europei.

Privind mai amănunțit pe plan regional se poate observa un decalaj între grupurile de județe Timiș (7,3 mld. Euro), Arad (3,4 3 mld. Euro) și Hunedoara (830 mil. euro), Caraș-Severin (360 mil. euro).

Astfel, în 2019, aproape 90% din exporturile realizate în Regiunea Vest se datorează celor două județe, **Timiș (62%)** și **Arad (28%)**.

Fig. 65 – Ponderea exporturilor în Regiunea Vest (2019)

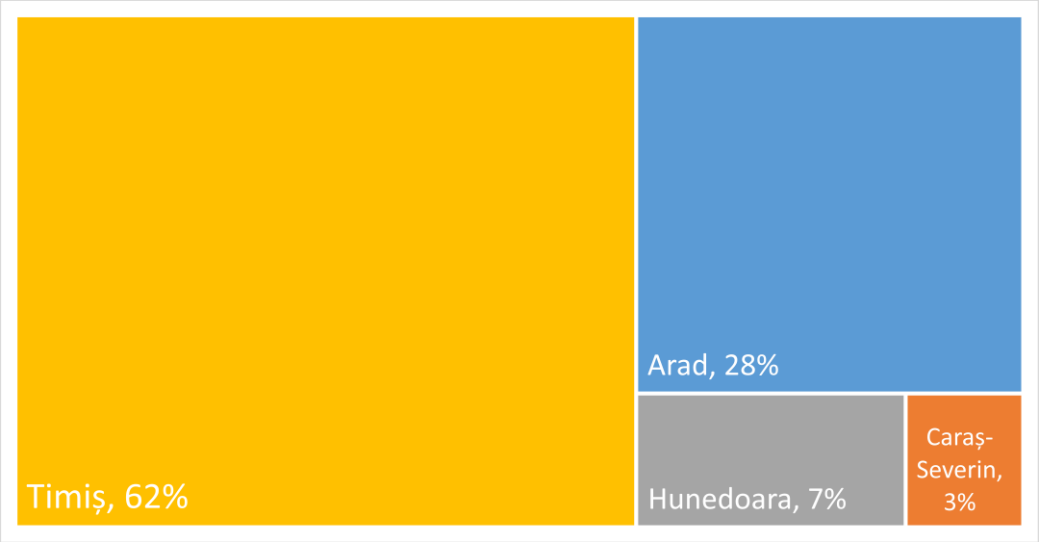

Sursa: Tempo Online – EXP101J

Ca evoluție a ponderii exporturilor în Regiunea Vest, pentru perioada 2011-2018, județele Timiș și Caraș-Severin sunt singurele cu o pondere crescătoare, restul județelor având o pondere descrescătoare în perioada analizată.

În Regiunea Vest, pentru anul 2018, **balanța comercială este pozitivă** per ansamblu, ceea ce înseamnă că importurile sunt mai mici decât exporturile sau că veniturile se păstrează mai mari decât cheltuielile.

Fig. 66 – Balanța comercială, în anul 2018

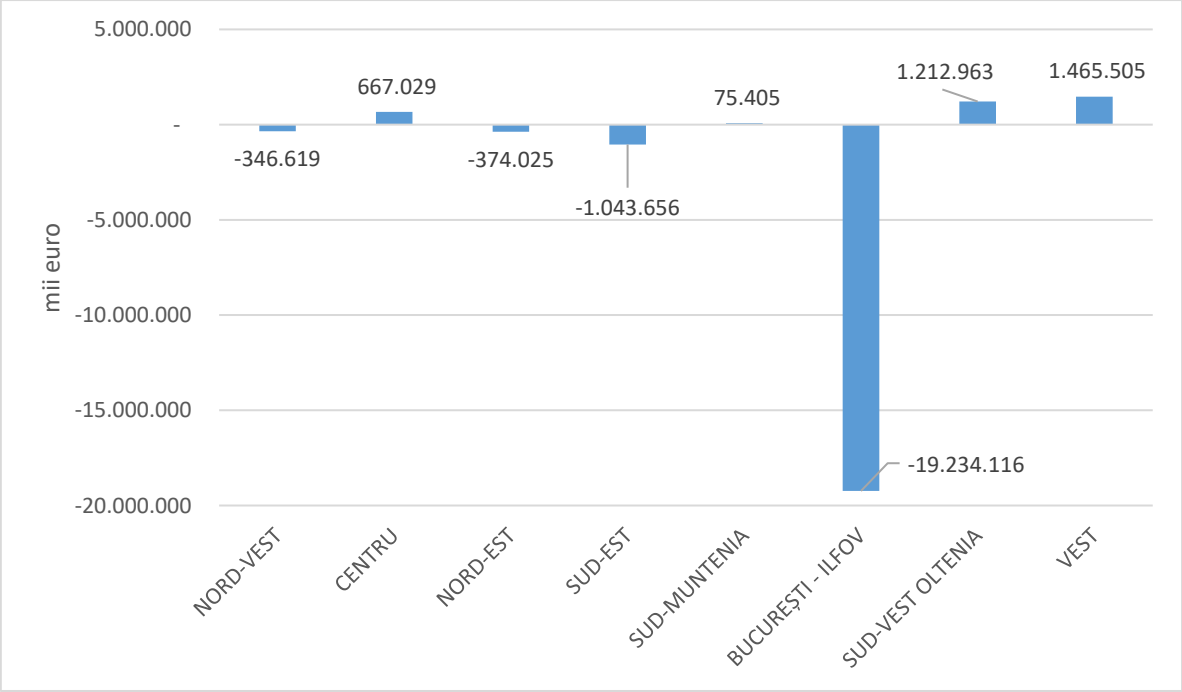

Sursa: Tempo Online – EXP101J, EXP102J

De altfel Regiunea Vest se numără printre singurele 3 regiuni din țară care reușesc să aibă o balanță comercială pozitivă, situându-se pe primul loc în ceea ce privește balanța comercială pozitivă cu o valoarea de 1.571.619 lei în anul 2018, pe locul secund se află Regiunea Sud-Vest Oltenia cu o valoare de 1.333.200 lei, dar însă cu un volum de importuri și exporturi la o treime față de volumul anual al Regiunii Vest, iar pe locul 3 se regăsește Regiunea Centru cu o balanță pozitivă de 879.861 lei și cu un volum de importuri și exporturi asemănător cu cel al Regiunii Vest.

În Regiunea Vest, în anul 2018, în ceea ce privește balanța comercială pozitivă, pe locul 1 se află județul Caraș-Severin cu 28,5% mai multe exporturi decât importuri, iar pe locul 2 județul Hunedoara cu 28%, privind în termeni nominali acestea sunt diferențe favorabile pentru cele două județe, însă trebuie menționat faptul că volumul celor două este mult mai mic decât celelalte două județe unde volumul este considerabil mai mare.

Fig. 67 – Balanța comercială în Regiunea Vest 2018 (miliarde euro)

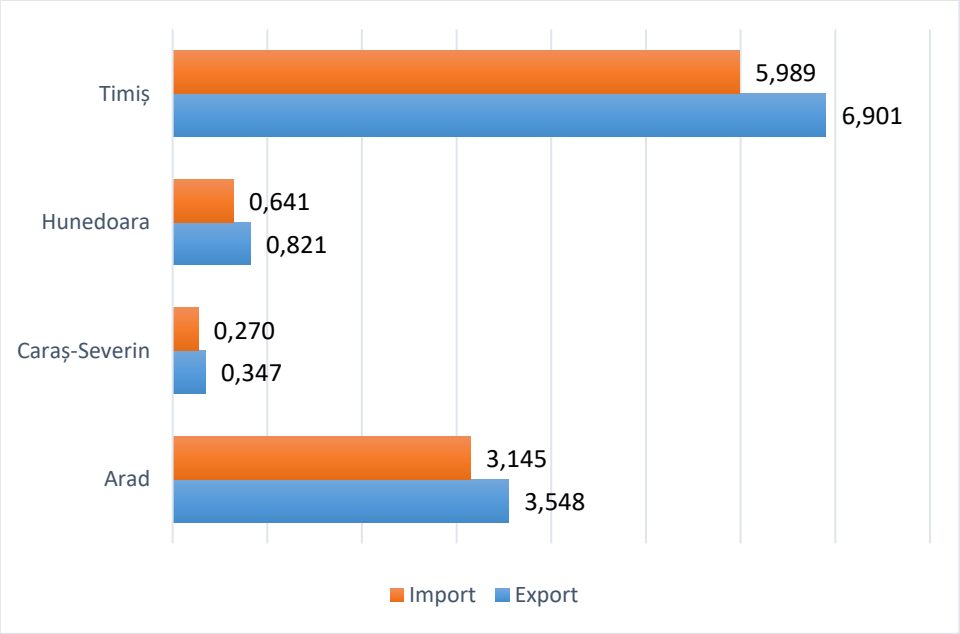

Sursa: Tempo Online (EXP102J) și (EXP101J)

5.5. Salariații și salariul mediu

În anul 2018, **426.844 salariați** erau înregistrați în întreprinderile din Regiunea Vest, această valoare reprezentând **10%** din totalul național de salariați din România.

În ceea ce privește distribuția salariaților pe clasele de mărime ale întreprinderilor, între primele trei categorii (microîntreprinderi, mici și medii), proporțiile sunt foarte asemănătoare între Regiunea Vest și București-Ilfov. **Regiunea Vest se individualizează ca o regiune unde**

peste o treime din salariați lucrează în întreprinderi mari.

Evoluția numărului salariaților în perioada 2011 – 2018 este pozitivă, atât în regiune cât și la nivel național.

Singurele județe care au semnalat o creștere a numărului de salariați sunt județele Timiș (15%) și Arad (6%).

Pe de altă parte, în perioada amintită, județele Hunedoara și Caraș-Severin au înregistrat scăderi importante ale numărului de salariați:

- -14.301 salariați, -17%
- -5.582 salariați, -15%

Tabelul 44. Numărul salariaților din întreprinderi în anul 2018

NUMĂR SALARIAȚI	TOTAL	MICROÎNTREPRINDERI (0 - 9 PERS)		ÎNTREPRINDERI MICI (10 - 49 PERS)		ÎNTREPRINDERI MEDII (50 - 249 PERS)		ÎNTREPRINDERI MARI (250 SAU PESTE)	
		Număr	%	Număr	%	Număr	%	Număr	%
România	4.249.779	1.065.055	25,1%	1.009.086	23,7	963.628	22,7%	1.212.010	28,5%
Regiunea București-Ilfov	1.095.853	249.986	22,8%	230.404	21,0%	243.926	22,3%	371.537	33,9%
Regiunea VEST	**426.844**	**98.377**	**23,0%**	**90.436**	**21,2%**	**92.167**	**21,6%**	**145.864**	**34,2%**

Sursa: Tempo Online - INT102D

Cifrele din tabelul de mai sus reflectă numărul angajaților care muncesc în întreprinderi, însă atunci când se ia în considerare numărul total al salariaților, trebuie menționați și salariați care lucrează în slujba statului (angajații publici) în diferite domenii: sănătate, învățământ, administrație publică etc.

Astfel numărul total al salariaților din Regiunea Vest, în anul 2018 este de **564.894** angajați reprezentând 10,4% din totalul salariaților din România. Corelat cu numărul angajaților din întreprinderi, **138.050** lucrează în instituțile publice adică **24,4%** din total.

În anul 2019, **salariul mediu net** în Regiunea Vest a fost de **2.879 lei**, valoarea fiind mai mică decât salariul mediu net înregistrat la nivel național în valoare de **2.986 lei**. Cu toate acestea, creșterea a fost mai susținută în perioada 2011-2019 comparativ cu nivelul național.

În clasamentul salariului mediu net, Regiunea Vest ocupă poziția a doua după Regiunea București-Ilfov: **3.947 lei**.

Fig. 68 – Salariul mediu lunar net în perioada 2011 – 2019

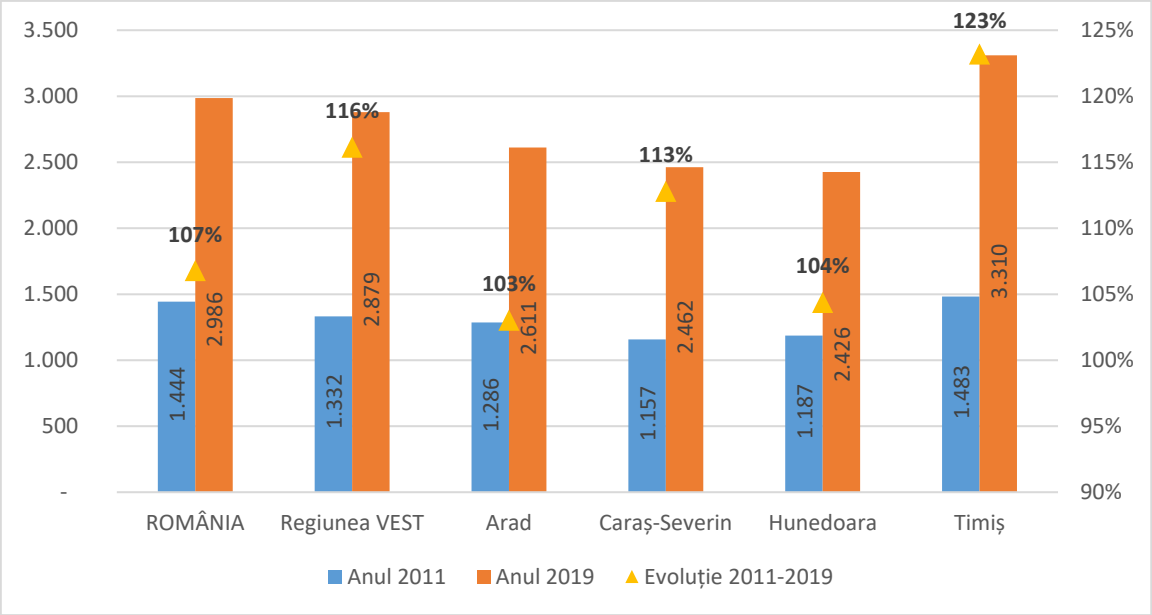

Sursa: Tempo Online (FOM106E)

Aruncând o privire la nivel județean, în Regiunea Vest, se observă diferențe semnificative între județul Timiș și celelalte trei județe componente cu mențiunea că există diferențe notbile între Arad și Caraș-Severin respectiv Hunedoara.

Pe locul secund se află județul Arad cu 2.611 lei fiind urmat de județele Caraș-Severin și Hunedoara care au înregistrat salarii emdii de 2.462 respectiv 2.426 lei.

Aceste date statistice, arată diferențele destul de semnificative dintr-un județ ”magnet” Timiș, care atrage forța de muncă din orașele învecinate, datorită existenței unei rate mari de întreprinderi (aproximativ 50% din Regiunea Vest), pe lângă aceasta se adaugă prezența a 7 Universități publice și private în Timiș, care oferă personal calificat cu studii superioare, ceea ce conduc la o medie a salariului net atât de crescută.

Regiunea Vest este una dintre cele mai bine clasate regiuni de dezvoltare când vine vorba de rata șomajului pentru anul 2018, aceasta este în valoare de **1,8%**, aproape de două ori mai mică decât cea la nivel național de 3,3%, clasându-se pe locul II după Regiunea București-Ilfov (1,6% rată șomaj).

Este o performanță bună pentru Regiunea Vest care reușește aproape în toate județele să aibă o rată a șomajului mai mică decât cea națională. Astfel pe primul loc se află județul Timiș cu o rată a șomajului de 0,8%. Privind mai departe în regiune, județul Arad are o rată de 1,6%, fiind urmat de județul Hunedoara cu 3%, ambele fiind sub sau egal cu nivelul național al ratei. Județul Caraș-Severin depășește puțin pragul național, înregistrând valoarea de 3,1%.

5.6. Venituri medii lunare pe o gospodărie

În ceea ce privește **veniturile medii lunare** pe gospodărie, Regiunea Vest se clasează la jumătatea clasamentului regiunilor cu o valoare de 4.840 lei/lună/gospodărie, la valori apropiate cu restul regiunilor de dezvoltare aflate în partea superioară a clasamentului, excepție făcând regiunea București-Ilfov cu o valoare de 6.961/lună/gospodărie.

Dacă între anii 2011-2015, veniturile au avut o creștere modestă, în perioada 2015-2018, într-un interval scurt de timp au avut o crește mare. În Regiunea Vest în periaoda 2015-2018 venitul mediu per gospodărie a crescut cu aproape 50%, iar pentru întreaga perioadă analizată, 2011-2019, creșterea a fost de 90%. Aceste diferențe între perioadele analizate și aceste majorări, pot fi atribuite în prima parte datorită perioadei de tranziție post-criza economică globală din anii 2008-2009, iar efectele acestei crize puteau fi resimțite chiar și la câțiva ani după criză. Astfel în a cea de a doua jumătate a perioadei analizate se observă o creștere mare a acestui indicator, în mare parte datorită creșterii economice înregistrate în România, care a avut una dintre cele mai mari creșteri economice din Europa. De asemenea în această perioadă a avut loc majorări salariale succesive, atât în mediul public, cât și în cel privat, care au venit împreună cu alte facilități oferite unor categorii de salariați, cum ar fi: scutirea de impozit (IT) sau limitarea contribuțiilor sociale și impunerea unui salar minim (construcții).

Fig. 69 – Venituri medii lunare pe gospodărie

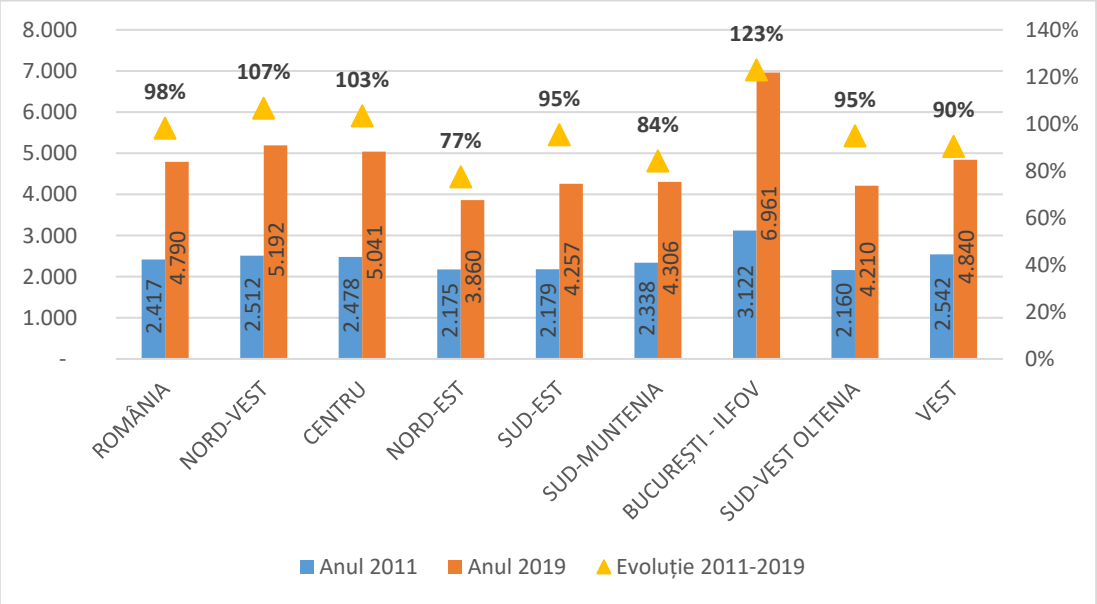

Sursa: Tempo Online (BUF104J)

Sursele de venit pot să difere de la gospodărie la gospodărie, astfel se remarcă câteva categorii de venituri principale care au ponderea cea mai mare într-o gospodărie: venituri bănești; salarii brute și alte drepturi salariale; venituri din prestații sociale; pensii, pentru vechime în muncă și limita de vârstă (inclusiv pensia anticipată și anticipată parțial).

Fig. 70 – Cheltuielile medii lunare într-o gospodărie

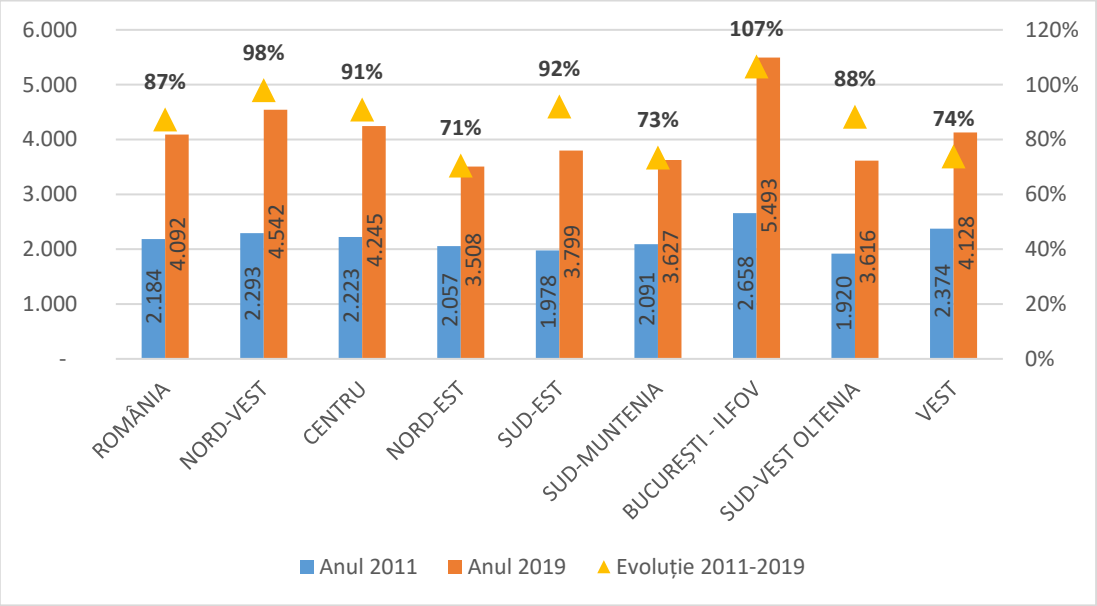

Sursa: Tempo Online (BUF106J)

Cheltuielile lunare medii într-o gospodărie s-au majorat, după cum este firesc, o dată cu majorarea veniturilor gospodăriei, astfel cheltuielile medii urmează un trend foarte asemănător cu cel al majorării veniturilor, însă menținând o diferență, în medie, de 15% față de majorarea veniturilor.

Cheltuielile medii lunare pentru o gospodărie din Regiunea Vest, în anul 2019 sunt în valoare de 4.128 lei cu o creștere de 74% față de anul 2011, în timp ce veniturile au crescut cu o valoare de 90%.

Astfel, în anul 2019, o gospodărie reușește să economisească lunar în medie **712 lei** în valori absolute.

În anul 2019 dintre regiunile de dezvoltare din punct de vedere al economisirii lunare se remarcă Regiunea București-Ilfov în care se poate economisii în medie lunar 1.467 lei/lunar.

Conform datelor din graficul de mai jos, Regiunea Vest a pornit de la o bază foarte joasă - sub nivelul național - pentru ca în anul 2019 să depășească valoarea de la nivelul României. Acest aspect este unul pozitiv care arată că această creștereconstantă a veniturilor a avut un impact pozitiv prin creșterea banilor rămași în urma diferenței dintre venituri și cheltuieli.

Fig. 71. Principalele categorii de cheltuieli

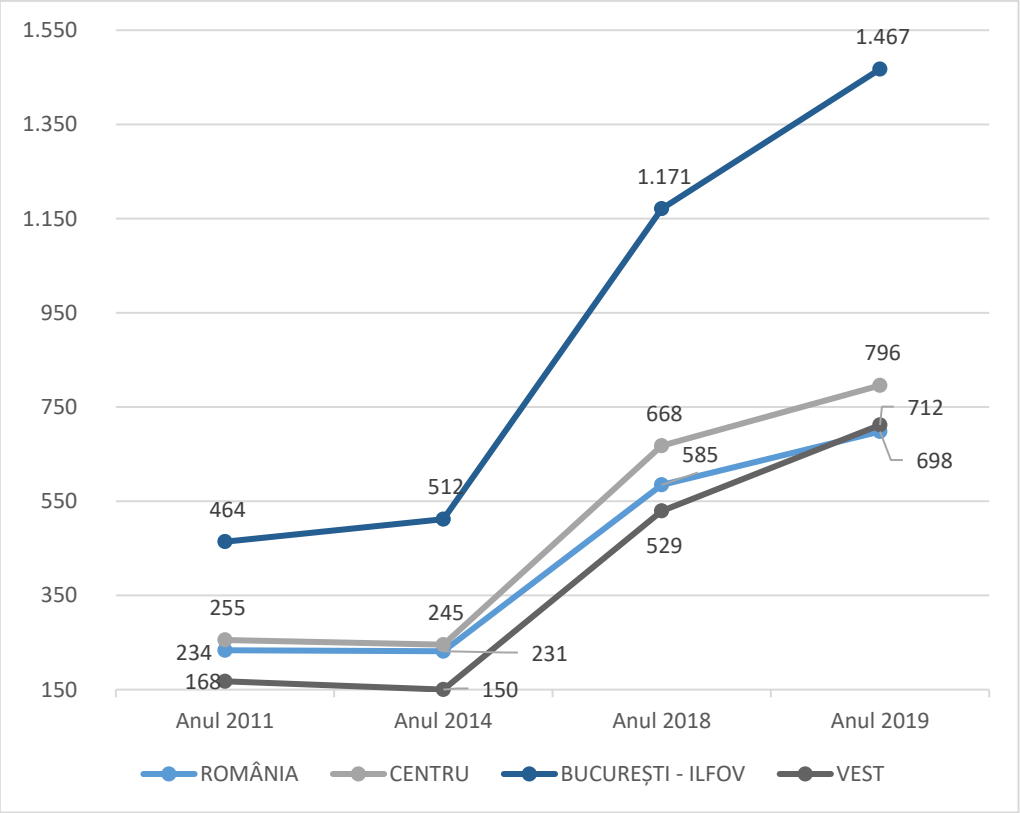

Sursa: Tempo Online (BUF106J)

5.7. Investițiile străine directe

Pentru Regiunea Vest în anul 2019, acestea erau în valoare de 6,198 milioane euro și reprezintă o pondere de 7% din valoarea înregistrată la nivel național: 82.528 milioane euro.

Regiunea Vest se află pe locul III în topul investițiilor străine directe după Regiunea București-Ilfov (55.349 milioane euro) și Regiunea Centru (7.648 milioane euro). Numărul angajaților din întreprinderile nou create cu capital străin a scăzut, din cauza menținerii unui nivel limitat al investițiilor străine din ultima perioadă.

În ceea ce privesc investițiile străine directe în județele Regiunii Vest, situația este disproporționată, astfel pe primul loc se găsește **județul Timiș cu 4,39 miliarde euro (74% din total regiune)**.

Județul Timiș este urmat de Arad: **914 milioane euro** (15% din total regiune).

La polul opus, se află județele Hunedoara: 411 milioane euro și Caraș-Severin: 196 milioane euro.

Fig. 72 – Repartizarea pe regiuni de dezvoltare a soldului ISD (2019)

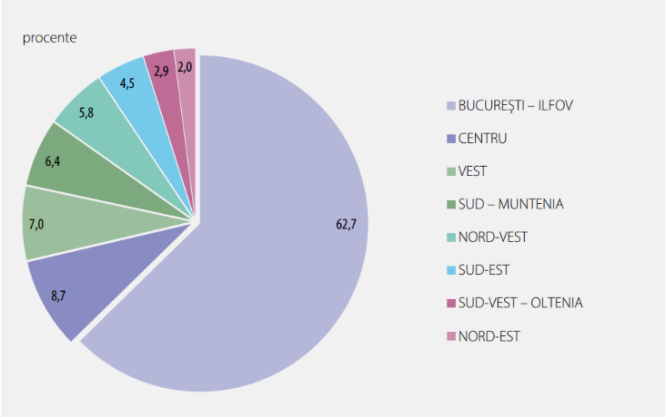

Sursa: BNR, Investiții străine directe în România în anul 2019

Fig. 73 – Investițiile străine directe în Regiunea Vest 2019[49]

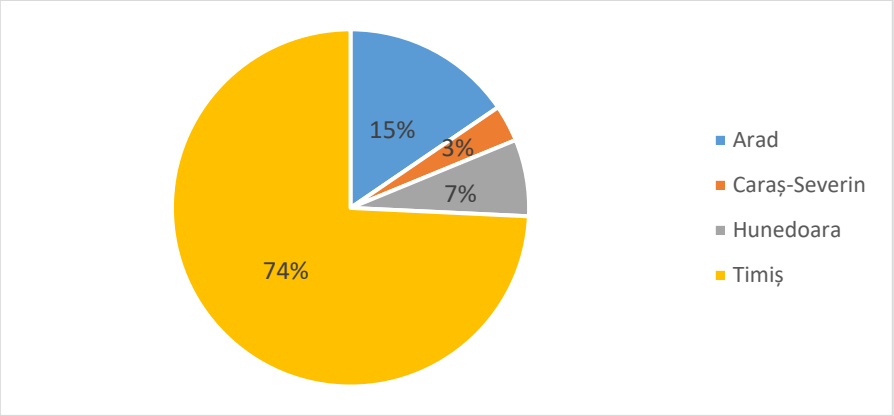

Companiile cu capital exclusiv străin sau cu **capital mixt român-străin** nu sunt o noutate în

Regiunea Vest, ele și-au făcut apariția la începutul anilor ’90, datorită poziționării geografice avantajoase a Regiunii Vest, accesul facil la piața de muncă și condiții favorizante astfel încât aceste companii să prospere. Acest lucru este confirmat de numărul mare de companii cu participație străină din vestul țării și care continuă să fie în creștere. În 2018 sunt active **10.231 companii cu participație străină la capital** în Regiunea Vest, reprezentând o creștere de 143% față de anul 2011 (4.202 companii)

[49] Pentru calcul acestor valori, metodologia BNR a constat în cercetarea întreprinderilor exhaustiv care v dețin o pondere de 93,1 la sută din totalul ISD. Întreprinderile cercetate exhaustiv sunt întreprinderile ISD având cel puțin 20 de salariați, precum și întreprinderile considerate atipice, respectiv cele având sub 20 de salariați, dar cu cifra de afaceri sau capitalul social de peste 30 de milioane lei sau care au atras credite pe termen lung de la investitorii străini direcți sau de la companii nerezidente din grupul acestora în valoare de peste 15 milioane lei
SURSA DATELOR: BNR

Tabelul 45. Companii cu participație străină în Regiunea Vest 2019

	Companii cu participație străină	Pondere din totalul firmelor
TIMIȘ	5.923	16%
ARAD	2.537	14%
HUNEDOARA	1.115	8%
CARAȘ-SEVERIN	656	9%
TOTAL	**10.231**	**13%**

Sursa: https://www.listafirme.ro/

Proporțiile în ceea ce privește dinamica așezării geografice a companiilor străine în județele regiunii, păstrează un șablon asemănător investițiile străine directe.

Accesul la capital uman bine pregătit și disponibil precum și infrastructura de transport constituie factori definitorii pentru atragerea investitorilor.

Până în prezent, localizarea la graniță cu Europa Centrală și de Vest a județelor Timiș și Arad a constituit un avantaj în atragerea de investitori. De asemenea dezvoltarea autostrăzii A1 cât și a căii ferate de viteză pe direcția Curtici-Ilia-Deva-județul Alba poate constitui un avantaj pentru județul Hunedoara pentru atragerea unor investorilor, datorită conectării cu restul rețelei de transport în regim de autostradă și existența unei mari piețe de forță de muncă, care trece printr-o tranziție industrială, datorită diminuării producției industriale care a dus la disponibilizarea angajaților și creșterea șomajului în zonele afectate.

Pe de altă parte, ocolirea jud. Caraș-Severin de către marile infrastructuri de transport corelată cu migrația importantă a populației constituie piedici majore pentru pierderea unor potențiale investiții.

Un fapt important de menționat este acela că Regiunea Vest se află pe locul 3 în topul regiunilor cu investiții directe de tipul întreprinderilor greenfield. Aceste tipuri de întreprinderi sunt companii înființate de către sau împreună cu investitori străini, investiții care au pornit de la 0. Pe primul loc este Regiunea București-Ilfov cu 61,2%, locul 2 Regiunea Centru 11,3%, iar Regiunea Vest cu 10,1%, locul 4 fiind ocupat de Nord-Vest cu 6,3%. Fluxul de investiții de tip greenfield reprezintă aproximativ 63% din totalul investițiilor străine directe realizate în România.

Din punct de vedere al evoluției acestui indicator în perioada 2011 – 2018, a avut o creștere medie de 47%, însă există regiuni fruntașe care au înregistrat o creștere peste medie și cele care au excelat mai puțin. Printre regiunile care au înregistrat o creștere substanțială se află și Regiunea Vest care a crescut cu 74,3% în perioada 2011 – 2018, ocupând astfel locul 2, la scurtă distanță față de ocupanta primei poziții Regiunea Nod-Vest cu o creștere de 87,9%. Din aceste rezultate se poate spune că, Regiunea Vest a prezentat un mare interes pentru investitorii străini, iar că aceștia continuă să creadă în potențialul de dezvoltare al regiunii.

Activitatea întreprinderilor investiție străină directă, în ansamblul ei, are un impact pozitiv asupra comerțului exterior al Regiunii Vest.

5.8. Structuri suport pentru afaceri

Banii alocați din mediul privat și mediul public investiți până în momentul de față au ca rol principal crearea unui context favorabil pentru a atrage investitori locali sau externi care să ajute la dezvoltarea economiei în regiune și dezvoltarea durabilă a sectorului prin crearea de forță de muncă, creșterea contribuțiilor la bugetul local, creșterea bunăstării sociale și comercializarea de noi produse și/sau servicii atractive pentru clienți.

În Regiunea Vest se numără o serie de factori care vin în sprijinul dezvoltării economiei printre acestea se regăsesc:

- Parcuri: industriale, științifice, tehnologice și logistice
- Incubatoare, Acceleratoare, Centre de afaceri
- Spații de Coworking, Clădiri de birouri publice sau/și privat
- Programe de antreprenoriat și mentorat prin parteneriate ale universităților cu ONG-uri

Spațiile de coworking sau clădirile de birouri în parteneriat public-privat sunt un concept relativ nou în Regiunea Vest, acestea și-au făcut apariția în urmă cu câțiva ani ani (2012-2013) și au început să ia amploare în rândul celor care caută o soluție simplă și necostisitoare și care își doresc să aibă un punct de lucru de unde să își poată manageria afacerea. Pe scurt conceptul de coworking, înseamnă un spațiu de birouri care este împărțit cu alte persoane, pe baza unui abonament lunar, persoanele dispun de toate facilitățile: sala de ședințe, sală de mese, spațiu de relaxare etc. Spațiile de coworking pot lua forme diferite, de tip open space sau încăperi separate de diferite dimensiuni, care pot găzdui echipe de diferite mărimi. O altă caracteristică a acestor spații de coworking este faptul că în jurul lor se creează o anumită comunitate, de oameni care împărtășesc țeluri și obiective asemănătoare. În general aceste spații de coworking se adresează în principal celor care își desfășoară activitatea în domeniul IT sau domenii care nu necesită neapărat un punct fix de lucru: dezvoltare software, design, marketing sau contabilitate și cabinete de avocatură, dar nu se limitează doar la aceste lucruri, deobicei spațiile de coworking sunt nișate pe anumite categori. În funcție de destinația spațiilor, acestea pot găzdui coworkeri din diferite domenii, unele pot fi ateliere de creație, în care le sunt puse la dispoziție echipamente și unelte, exemplu fiind industriile creative.

Parcurile industriale sau zonele industriale sunt locuri amenajate special de către persoane juridice sau autorități publice, care ulterior sunt puse la dispoziția companiilor interesate. Deobicei acestea vin împreună cu câteva facilități pentru a le creștere interesul companiilor și pentru a le ușura munca, astfel parcurile industriale beneficiază de: drumuri de incintă proiectate să suporte traficul greu, rețea subterană de apă potabilă proprie, rețea de canalizare proprie, rețea de energie electrică proprie, rețea de distribuție a gazului metan, telefonie și internet. Pe scurt beneficiarilor li se satisfac toate nevoile necesare pentru a-și desfășura munca în condiții optime.

Din punct de vedere al serviciilor oferite de aceste parcuri/zone industriale, ele se mențin la un nivel de bază, servicii administrative și de mentenanță. Din păcate parcurile industriale se limitează la oferirea infrastructurii necesare și nu inițiază servicii viitoare. Datorită lipsei

acestor servicii, elementul de inovare și dezvoltare al acestor locații industriale are un spectru limitat de acțiune ceea ce îngreunează dezvoltarea durabilă și transormare acestora în clustere industriale care să integreze procese întregi de dezvoltare-fabricare-distribuție de produse.

De obicei companiile care își desfășoară activitatea în parcurile/zone industriale, sunt companii care activează în sectorul de tehnologie medie, companii care nu sunt lideri inovatori în sectorul lor de afaceri, ci inovatori modești. Aceste întreprinderi activează în sectoare precum: minerit, procesarea metalelor, construcții, fabricarea componentelor electrice, prelucrarea textilelor, fabricarea componentelor automotive. Companiile cu capital străin prezente în parcurile industriale din Regiunea Vest au tendința de a-și importa tehnologia din propria țară, în loc să dezvolte tehnologia în regiune. Acest fapt limitează inovarea companiilor și valoarea adăugată creată în întreprinderile din regiune este mică, regiune care pentru aceste companii rămâne atractivă pentru forța de muncă, care vin cu un preț redus și pentru buna conectivitate cu Vestul Europei

Harta 30 – Locații structuri de afaceri Regiunea Vest 2019

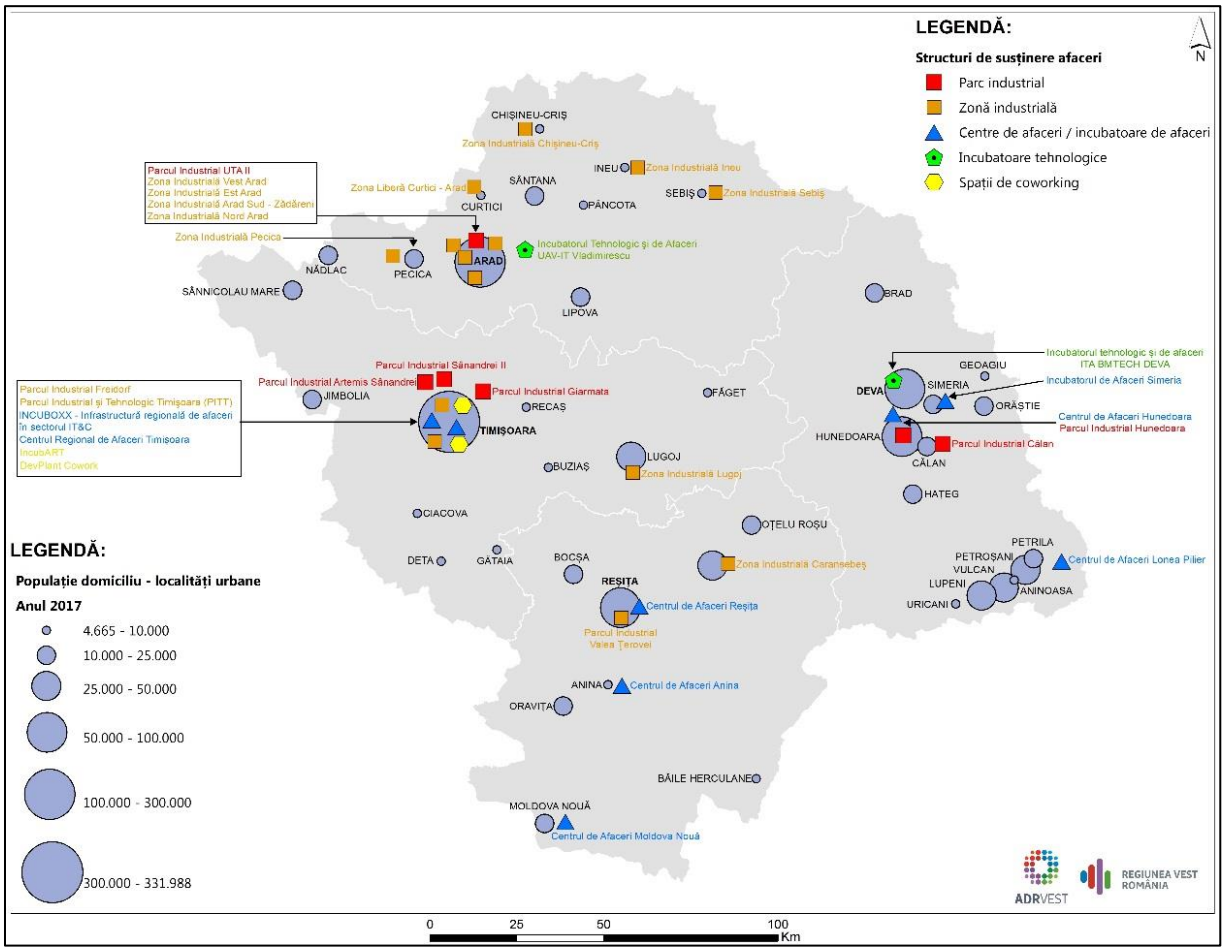

6. CERCETARE, DEZVOLTARE ȘI INOVARE

În perioada 2014-2020, activitatea de cercetare-dezvoltare-inovare a stat la baza strategiei UE de a deveni cea mai competitivă şi dinamică economie bazată pe cunoaștere până în 2020.

Pentru perioada de finanțare 2021-2027, activitatea de cercetare, dezvoltare și inovare se va finanța în principal prin ***Obiectivul de Politică 1**: „O Europă mai Inteligentă, prin inovare, digitalizare, transformare economică și sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii"*, iar alocarea va avea procentaj de 35% din Politica de Coeziune. Suma destinată României, în cadrul acestui obiectiv va fi de aproximativ **6 miliarde de euro**. În cadrul Obiectivului de Politică 1, Comisia Europeană a formulat o serie de propuneri orientative de investiții pentru România precum:[50]

- Integrarea organizațiilor CDI românești în programe de colaborare transforntaliere și internaționale (Sinergii Horizon Europe, Piața Unică, Interreg etc.);
- Dezvoltare și utilizare infrastructuri CDI;
- Consolidarea capacității CDI a întreprinderilor și promovarea colaborării între organizațiile CDI și mediul de afaceri;
- Susținerea proceselor de transfer tehnologic pentru creșterea gradului de inovare a întreprinderilor.

6.1. Performanța inovării în România și Regiunea Vest

Tabloul de bord european anual privind inovarea (EIS) prezintă o evaluare comparativă a performanțelor în materie de cercetare și inovare ale statelor membre UE și ale unor țări terțe selectate, precum și relativele puncte tari și puncte slabe ale sistemelor lor de cercetare și inovare. Acesta ajută țările să evalueze domeniile în care trebuie să își concentreze eforturile pentru a obține performanțe sporite în materie de inovare.

În anul 2019, EIS[51] arată că performanțele UE în materie de inovare continuă să crească într-un ritm constant, însă progresele rămân în continuare inegale pe teritoriul UE.

La nivel european se înregistrează disparități importante între țările membre, astfel există patru categorii de inovatori în care fiecare țară membră face parte dintr-o anumită categorie în funcție de scorul înregistrat. Mai jos se vor prezenta categoriile în funcție de locul pe care îl ocupă fiecare țară:

- Categoria 1 inovatori lideri: **Suedia**, Danemarca, Finlanda, Germania, Olanda
- Categoria 2 inovatori puternici: Irlanda, Belgia, Marea Britanie, Luxemburg,

[50] Raportul de țară România, anul 2019, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-romania_ro.pdf

[51] European Innovation Scoreboard – Tabloul de Bord European privind Inovarea

Austria, Franța, Uniunea Europeană (Media UE27), Slovenia

- Categoria 3 inovatori moderați: Cipru, Estonia, Malta, Cehia, Italia, Portugalia, Grecia, Spania, Ungaria, Slovacia, Polonia, Lituania, Letonia, Croația
- Categoria 4 inovatori modești: Bulgaria și România

În urma acestor date statistice se poate afirma că Uniunea Europeană încearcă să recupereze din decalajul pe care îl are în prezent față de Statele Unite ale Americii. În comparație cu Japonia și Coreea de Sud, UE a rămas în urmă, iar decalajul de performanță se preconizează că va crește și mai mult în următorii ani. UE și-a îmbunătățit poziția în raport cu Australia, Canada și Statele Unite. China vine din urmă cu o rată de creștere a performanțelor în materie de inovare de două ori mai mare decât cea a UE. Superioritatea performanțelor UE față de Brazilia, India, Rusia și Africa de Sud rămâne considerabilă.

La nivelul UE, Suedia este lider în ceea ce privește domeniul de inovare, iar dintre statele membre, Letonia a avut cea mai mare creștere în sectorul de inovare. Este important de menținut relația de cauzalitate directă dintre investițiile în cercetare, dezvoltare și inovare și creșterea economică din Uniunea Europeană, investițiile în aceste domenii sunt foarte importante.

Fig. 74 – Scorul de CDI a fiecărui stat membru al UE 2018

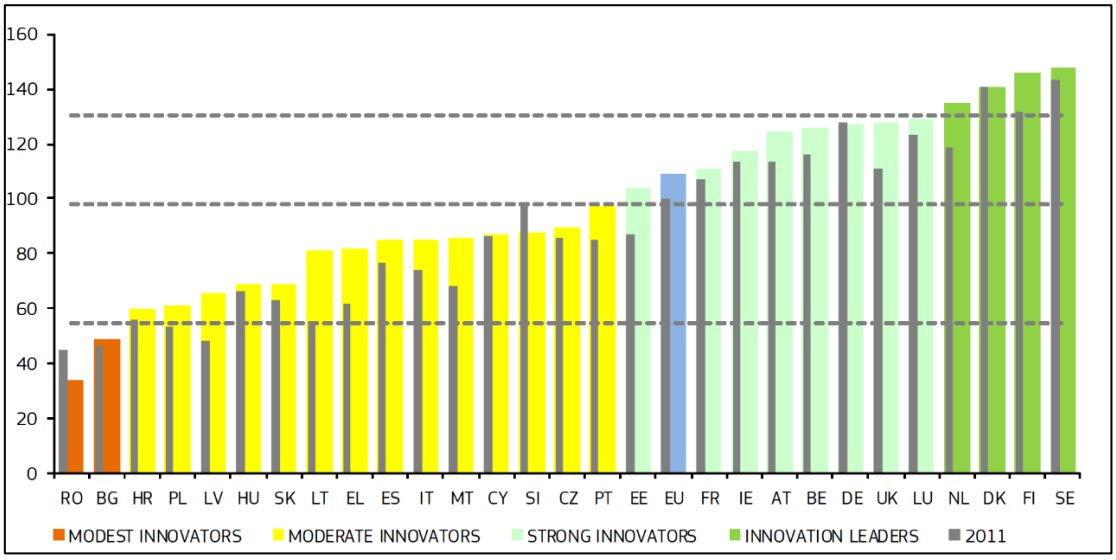

Sursa: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_19_2991

În medie, performanțele UE în materie de inovare au crescut cu 8,8 puncte procentuale din 2011, în special datorită creșterilor puternice ale performanțelor legate de următorii indicatori: noi absolvenți de studii de doctorat, copublicații științifice internaționale și penetrarea conexiunilor în bandă largă. Începând din 2011, performanțele în materie de inovare au crescut în 25 de state membre ale UE și au scăzut în trei dintre acestea. Performanțele au crescut cel mai mult în Lituania, Grecia, Letonia, Malta, Regatul Unit, Estonia și Țările de Jos și au scăzut cel mai mult în România și Slovenia. Procesul de convergență, în cadrul căruia țările cu performanțe mai scăzute cresc mai rapid decât țările cu performanțe mai ridicate, s-a accelerat în UE în 2018.

Regiunea Vest conform Tabloului de Bord privind inovarea regională, **Regiunea Vest este încadrată ca și inovator modest**. Toate

regiunile din România cu excepția regiunii București-Ilfov sunt încadrate în categoria inovatorilor modești.

Regiunea Vest este un inovator modest ceea ce o include într-o grupă cu alte 28 de regiuni din Uniunea Europeană care înregistrează cele mai scăzute scoruri în ceea ce privește inovarea.

în Regiunea Vest, scăderea de-a lungul timpului a fost de 5,7%. Important de menținut este faptul că scăderea înregistrată de Regiunea Vest este cea mai mică din restul regiunilor.

Harta 31 – Categoriile de inovatori

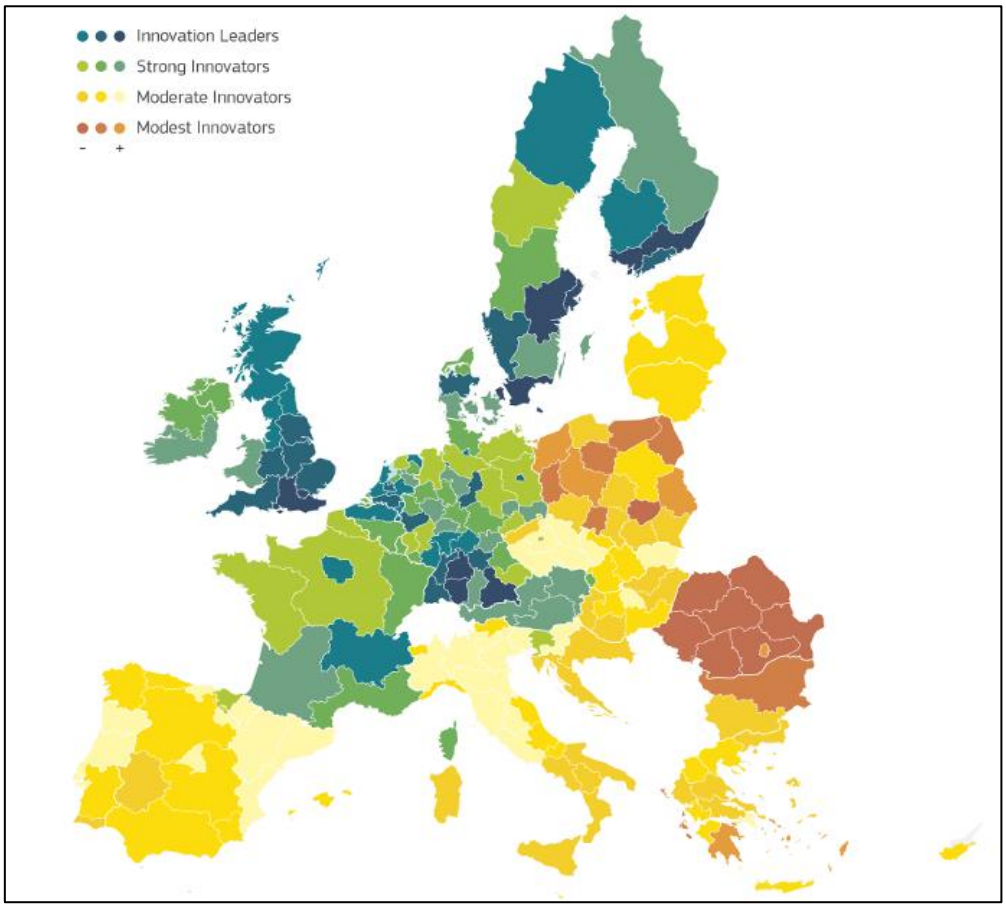

Sursa: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ce38bc9d-5562-11e7-a5ca-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF

Tabelul de mai jos arată posibile diferențe structurale între media înregistrată în UE, România și Regiunea Vest.

Tabelul 46. Comparație Regiunea Vest – România - UE27

	Regiunea Vest	România	UE27
Ponderea de angajați în:			
Agricultură și Minerit (A-B)	12,9	25,2	4,6

Industrie (C)	37,1	18,8	15,4
Construcții și Utilități (D-F)	7,1	9,8	8,2
Servicii (G-N)	39,0	41,2	64,1
Administrația publică (O-U)	3,9	4,9	7,0
Numărul mediu de angajați/companie	6,1	5,7	5,5
PIB pe locuitor (PPS) în 2017 (euro)	20.000	18.800	30.000
Evoluția PIB-ului (PPS) în perioada 2013-2017	7,28	6,71	2,86
Densitatea populației în 2017	56	84	118
Urbanizarea în 2018	64,4	61,9	76,0
Dimensiunea populației în 2018 (milioane)	1.780	19.530	512.380

Sursa: Tabelul de bord privind Inovarea Regională, https://ec.europa.eu/growth/sites/growth/files/ris2019.pdf

Din tabelul prezentat se poate observa diferențele dintre Regiunea Vest și mediile înregistrate în România și UE27, astfel Regiunea Vest are o **medie mai mare de angajați în sectorul de industrie**, în rest proporțiile fiind aproximativ egale. De asemenea se observă o densitate scăzută a populației, la jumătate chiar față de cea din UE27.

Graficul radar de mai jos prezintă asemănări între Uniunea Europeană (linia albastră) și România (linia portocalie), se pot observa că punctele forte și slăbiciunile sunt relativ asemănătoare atât pentru UE, cât și pentru România în ceea ce privește sectoarele și domenile inovării.

Fig. 75 – Asemănări UE și România

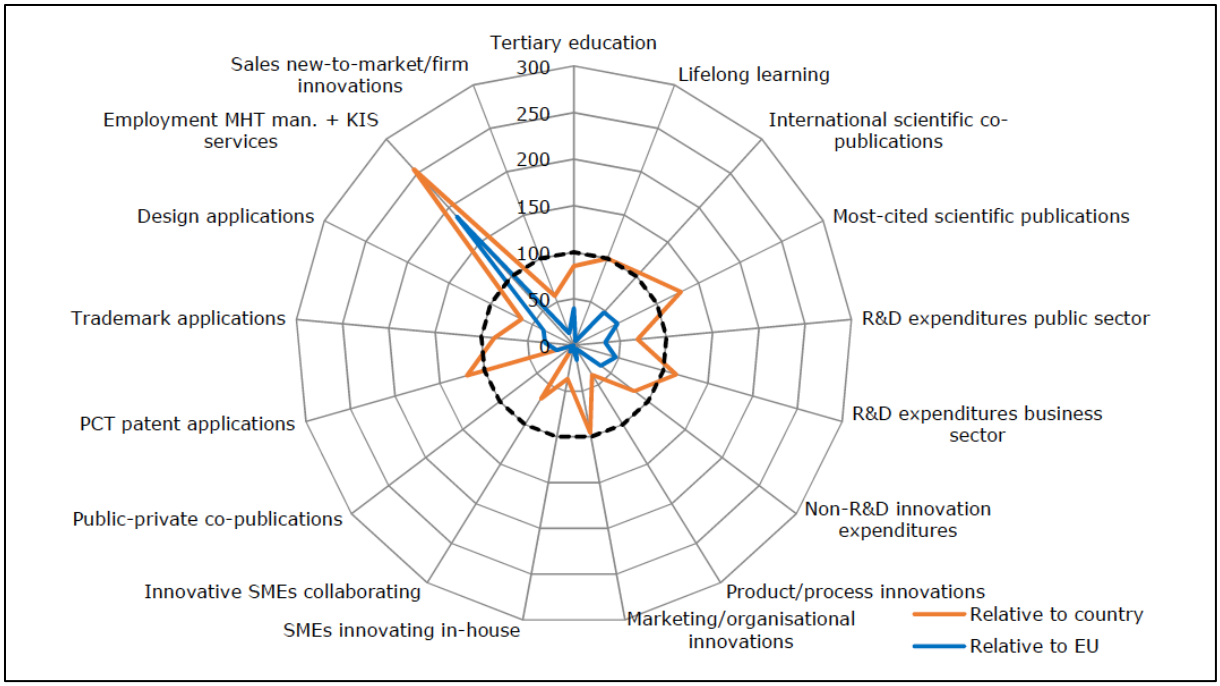

Sursa: Tabelul de bord privind Inovarea Regională, https://ec.europa.eu/growth/sites/growth/files/ris2019.pdf

Regiunea Vest înregistrează cele mai mici punctaje la indicatorii:

- co-publicații public-privat,
- inovatori de produse
- procese și IMM-uri care inovează în interior.

Totuși, se înregistrează punctaje crescute la indicatorii:

- ocuparea forței de muncă în producție manufacturieră de nivel mediu și înalt și servicii cu grad ridicat de cunoștințe;
- co-publicații științifice citate;
- cheltuielile din sectorul afacerilor în CDI.

În ceea ce privește cooperarea internațională, Regiunea Vest deține multe exemple de bune practici, dintre acestea menționând pe scurt câteva exemple.

Regiunea Vest este membră a Platformei Europene de Specializare Inteligentă[52], fiind prima regiune din România care a beneficiat de o evaluare a strategiei de specializare inteligente (Sevilla, 2012). De atunci, a rămas un membru activ al acestei platforme.

Există o bogată implicare a Regiunii Vest în proiecte internaționale de colaborare, îndeosebi în cadrul Programului INTERREG.[53] Pentru a exemplifica, vom prezenta succint cele mai recente proiecte ale ADR Vest.

Dintre proiectele de colaborare se pot enumera Monitoris3 – proiect de schimb de experiențe în îmbunătățirea mecanismelor de monitorizare a indicatorilor și a metodologiilor pentru îmbunătățirea politicilor și instrumentelor în cadrul RIS3 din regiunile UE iEER – sprijinirea antreprenoriatului în rândul tinerilor prin politici la nivel regional, respectiv DEVISE – proiect în care ADR VEST și partenerii proiectului își propun să ofere un răspuns la provocările actuale cu care se confruntă 10 regiuni europene pentru deblocarea și exploatarea potențialului pe care IMM-urile tehnologice digitale îl pot asigura pentru competitivitatea altor IMM-uri aparținând sectoarelor incluse în strategiile lor regionale de specializare inteligentă (RIS3); DIGITAL REGIONS – inițiativă prin care regiunile partenere își vor adapta politicile de inovare pentru a sprijini specializarea inteligentă în industriile de prelucrare, ca rezultat al trendului global Industria 4.0 și soluțiile sale care se află la intersecția dintre transformarea digitală și capacitățile industriale avansate; NICHE – inițiativă coordonată de ADR Vest care a vizat îmbunătățirea politicilor existente și creșterea adoptării soluțiilor CDI de către firmele din sectorul agro-alimentar, facilitarea de noi oportunități de afaceri în sector, bazate pe inovare, pe expertiza existentă la nivelul regiunilor partenere și pe resursele de specializarea inteligentă ale acestora.

Perspectivele de dezvoltare ale inovării din Regiunea Vest nu sunt optimiste, în contextul în care perfomanța inovării din perioada 2011-2019 a fost negativă conform Tabloului de Bord privind inovarea regională.

[52] https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/

[53] https://adrvest.ro/Internationalizare/Proiecte/

Harta 32 – Performanța inovării în perioada 2011-2019

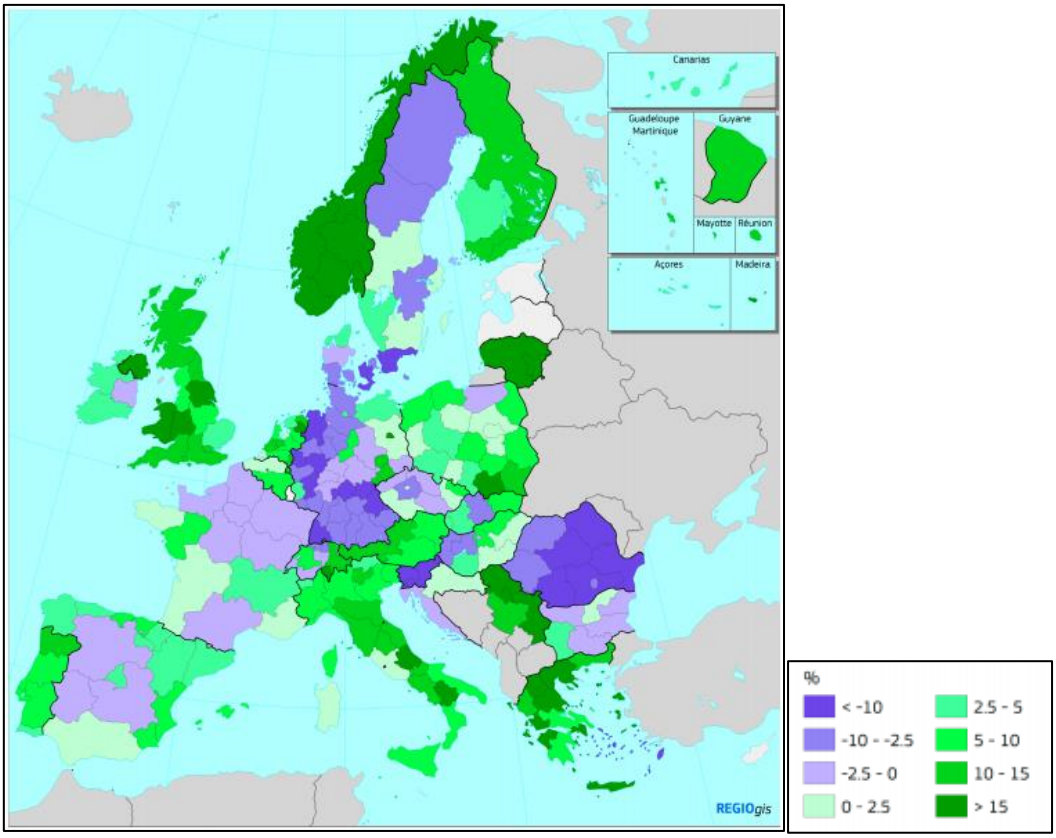

Sursa: https://ec.europa.eu/growth/sites/growth/files/ris2019.pdf

6.2. Indicatori privind CDI

Cheltuieli pentru cercetare-dezvoltare: procent din PIB

În anul 2018[54], în ceea ce privește cheltuielile pentru cercetare-dezvoltare ca procent din PIB, **valoarea obținută de Regiunea Vest este cea de-a doua la nivel de țară** (0,42% din PIB), după Regiunea București-Ilfov (1,15% din PIB).

Valoarea pe care o are Regiunea Vest este apropiată de media pe țară (0,50% din PIB), însă **este departe față de media realizată de către UE27 (2,15% din PIB)**, fiind practic imposibil să se atingă obiectivul de 3% din PIB până la sfârșitul anului 2020.

[54] Ultimele date disponibile

Fig. 76 – Evoluție CIBCD procent din PIB perioada 2011 – 2018

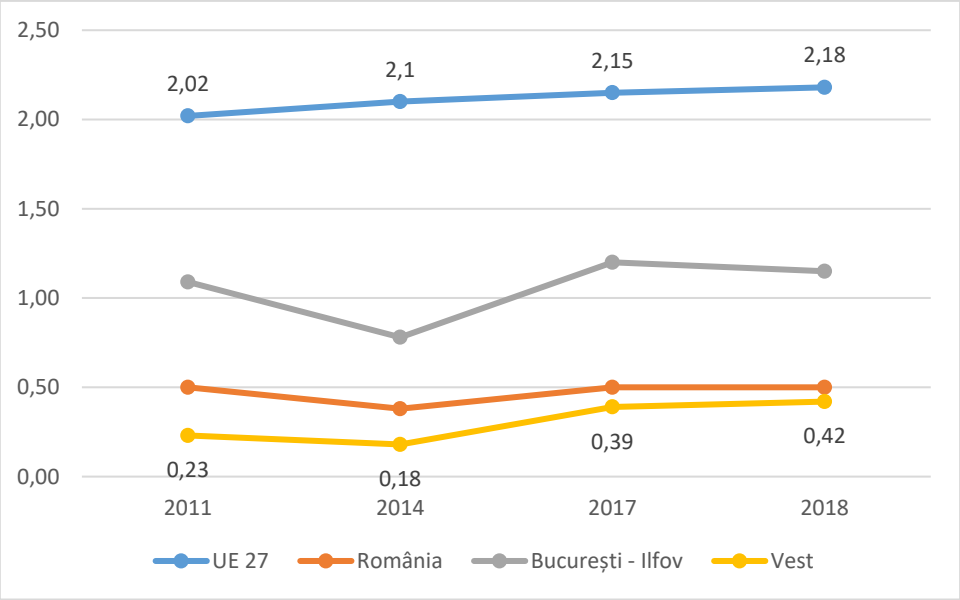

Sursa: Eurostat, rd_e_gerdreg

Privind în ansamblul Regiunii Vest se pot observa disparități importante între județele componente:

- Timișul este singurul județ din regiune care a depășit media națională și media regională;
- În jud. Caraș-Severin alocările pentru CDI sunt extrem de scăzute: doar 0,002% din PIB;
- Jud. Arad a alocat 0,31% din PIB pentru CDI, având o valoare aproape dublă față de jud. Hunedoara, însă cel dintâi nu depășește media regională.

Tabelul 47. Evoluția alocărilor procentului din PIB pentru cercetare și dezvoltare

	Anul 2011	Anul 2014	Anul 2017
Arad	0,10%	0,15%	0,31%
Caraș-Severin	0,015%	0,005%	0,002%
Hunedoara	0,15%	0,13%	0,16%
Timiș	0,36%	0,26%	0,61%

Sursa: Tempo Online, CDP104B și CON103I

Structura cheltuielilor pentru cercetare-dezvoltare

În anul 2017, cheltuielile în regiune pentru cercetare-dezvoltare erau de **69,8 milioane EUR** sau 0,39% din PIB. După volumul cheltuielilor pentru C&D, Regiunea Vest ocupă locul III, după regiunile București-Ilfov și Sud-Muntenia.

Din graficul de mai jos se observă diferențele însemnate între volumul cheltuielilor pentru C&D în reg. Capitalei, care cheltuiește mai mult decât toate celelalte 7 regiuni din România. Practic, regiunea București-Ilfov a cheltuit 65% din totalul cheltuielilor pentru C&D din România.

Fig. 77 – Distribuția cheltuielilor cu cercetarea și inovarea în anul 2017 (milioane euro)

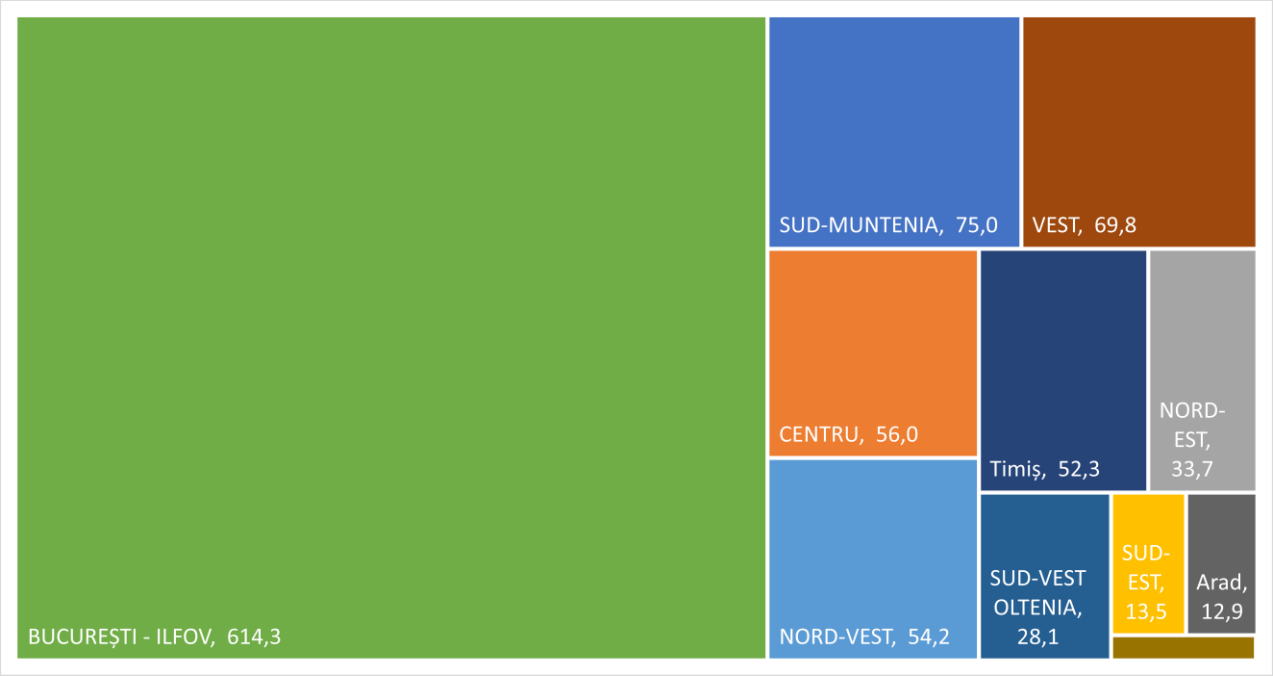

Sursa: Tempo Online, CDP104B

La nivel local, diferențele sunt chiar mai însemnate decât la nivelul național, **județul Timiș cheltuind 75% din totalul fondurilor pentru C&D**.

Județul Arad a cheltuit 12,9 mil. euro, valoarea fiind apropiată de regiunea Sud-Est.

Județul Hunedoara a cheltuit 4,6 mil. euro, în timp ce **în jud. Caraș-Severin cheltuielile cu cercetarea nu au depășit 50.000 euro**.

După **destinația fondurilor**, 90% sunt destinate cheltuililor curente, pe când **doar 10% sunt destinați cheltuielilor de capital, adică de investiții**.

Fig. 78 – Ponderea categoriilor cheltuielilor pentru cercetare&dezvoltare

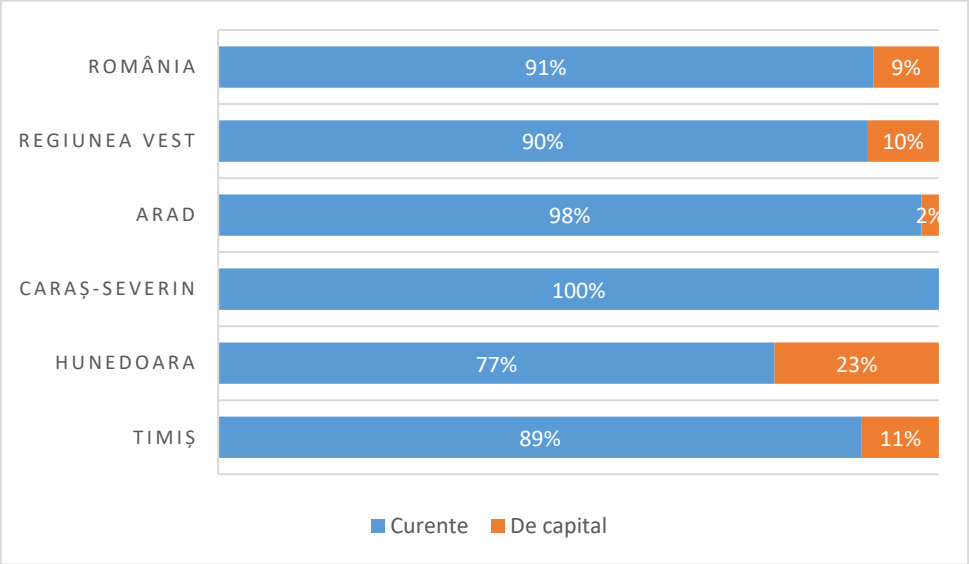

Sursa: Tempo Online, CDP104B

După **sursa fondurilor**, 66% din totalul cheltuielilor în cercetare și dezvoltare din Regiunea Vest au provenit din mediul de afaceri, valoarea fiind identică cu cea de la nivel european.

Fig. 79 – Pondere sectoare de performanţă în total cheltuieli cercetare şi dezvoltare, în anul 2017

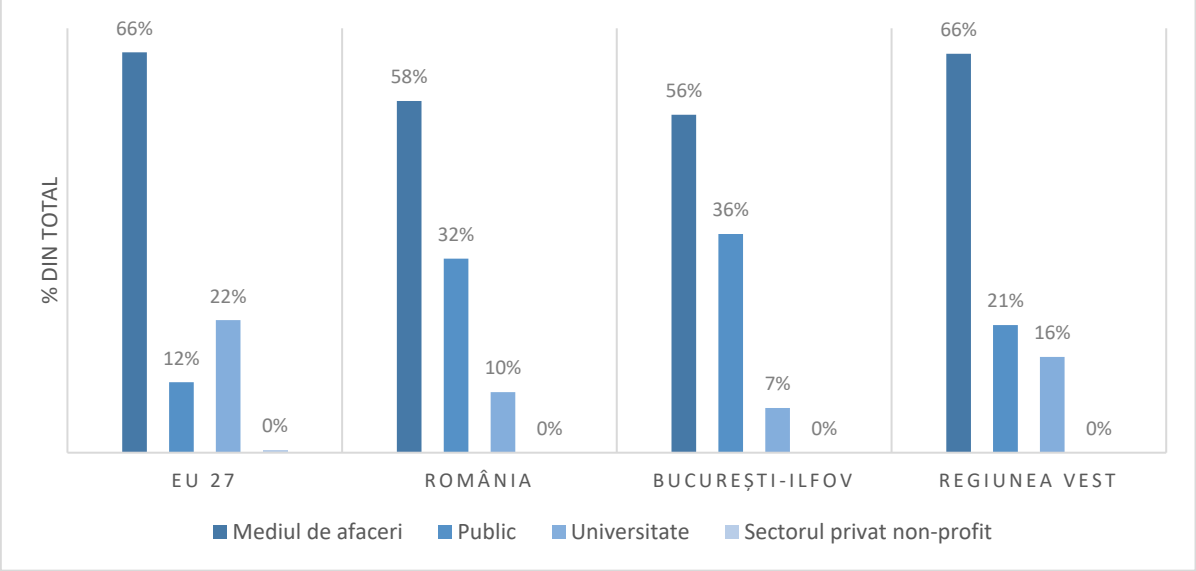

Sursa: Eurostat, rd_e_gerdreg, calculele autorilor

Dacă procentul de cheltuieli pentru cercetare și dezvoltare a celor 27 de state membre UE a rămas relativ constant în perioada 2011-2017 (63–66%), cel al Regiunii Vest a suferit modificări masive, astfel că, **dacă în anul 2011, cea mai mare parte a cheltuielilor pentru C&D veneau din partea mediului academic** și doar 17% venea din partea sectorului întreprinderilor, pe măsura înaintării în timp, ponderea ocupată de sectorul privat a devenit tot mai însemnată.

Din datele analizate se poate concluziona unele aspecte preliminarii;

- Deși mediul de afaceri are cea mai mare contribuție în fondurile destinate C&D, nu înseamnă neapărat că banii au fost investiți în inovare aplicativă pentru generarea de noi produse și/sau servicii care să ajungă pe piața de desfacere deoarece doar 10% din cheltuieli au fost direcționate spre investiții;

- Contribuția mediului academic a continuat să scadă deși în cadrul acestora există o infrastructură relativ diversificată (centre și laboratoare de cercetare) care ar putea ajuta ecosistemul regional să genereze inovare.

Cheltuieli pentru cercetare-dezvoltare: pe cap de locuitor

Valoarea cheltuielilor pe cap de locuitor în Regiunea Vest este de **38,9 EURO/locuitor**, valoarea fiind relativ apropiată fiind de media națională de 48,1 EURO/locuitor, ocupând poziția a doua în topul regiunilor, după Regiunea București-Ilfov.

Comparativ cu media UE (629,2 EURO/locuitor), Regiunea Vest înregistrează

decalaje semnificative în ceea ce privește finanțarea domeniului CDI.

Tabelul 48. Cheltuieli pentru cercetare și dezvoltare euro/locuitor

	Anul 2011	Anul 2014	Anul 2017
EU27	519	558,1	629,2
România	32,5	28,8	48,1
București - Ilfov	167,3	137,5	268,6
Vest	**15,5**	**13,9**	**38,9**
Arad	6,3	9,7	27,2
Caraș-Severin	0,6	0,2	0,1
Hunedoara	6,9	6,6	9,9
Timiș	31,5	23,6	70,0

Sursa: Eurostat, rd_e_gerdreg

Privind din perspectiva evoluției acestui indicator, se poate observa că **Regiunea Vest a avut cea mai puternică evoluție în perioada 2011-2017**, crescând cu 151%, ocupând primul loc în categoria regiunilor de dezvoltare din România.

Fig. 80– Evoluția cheltuielilor cu C&D, pe cap de locuitor, în perioada 2011 – 2017

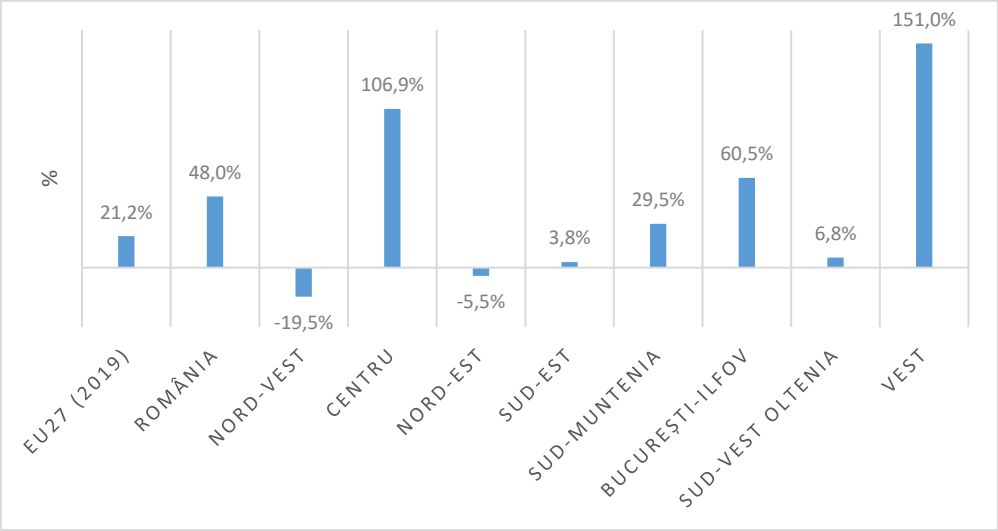

Sursa: Eurostat, rd_e_gerdreg

Creșterea semnificativă a alocărilor din regiune se datorează exclusiv fondurilor provenite din mediul de afaceri care au crescut de la 4,8 mil EUR. la 45 mil. EUR, adică o creștere de aproape zece ori, într-o perioadă relativ scurtă. Pe de altă parte, finanțările provenite din sectorul guvernamental și universitar sunt modeste.

Fig. 81 – Evoluția alocărilor în perioada 2011 – 2017, după sectorul de provenienţă

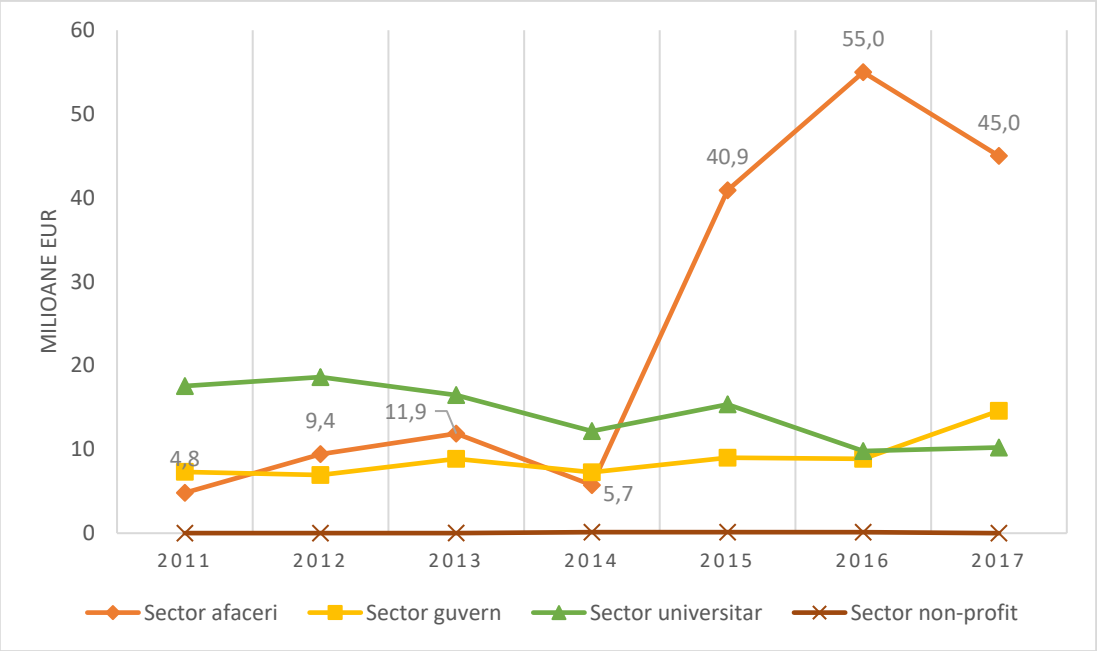

Sursa: Eurostat, rd_e_gerdreg

Personalul din cercetare-dezvoltare

Dincolo de aspectele care ţin strict de infrastructură, un aspect important este legat de factorul uman.

Pentru **entităţile CDI** este foarte greu să atragă și/sau să păstreze tinerii cu o bună pregătire, din cauza **salariilor necompetitive** și a **lipsei finanţării**. Cei mai buni studenţi din clasele de absolvenţi ai universităţilor preferă să lucreze pentru companiile multinaţionale din regiune, să emigreze pentru a-și continua studiile în străinătate sau să lucreze în sectorul privat în alte ţări. Deficitul de cercetători buni pune presiune pe calitatea cercetării.

Deficitul de cercetători buni din CDI face ca respectiva calitate a cercetării să rămână extrem de scăzută în aceste institute și doar acele CDI care au o strânsă colaborare cu sectorul privat continuă să efectueze activităţi de cercetare ce se pot compara cu standardele internaţionale. Pentru a angaja cercetători buni, CDI performante din regiune se bazează pe fonduri generate prin activităţi de consultanţă, formare, testare și certificare, iar aceste servicii furnizate nu includ întotdeauna și componenta de cercetare.

Întreprinderile au de obicei dificultăţi în găsirea de absolvenţi care să îndeplinească nevoile lor, fiind vorba de cele mai multe ori doar de cunoştinţe teoretice. Lipsa de cunoştinţe aplicate şi de abilităţi tehnice reprezintă o constrângere severă. În scopul de a dezvolta seturi de competenţe adecvate pentru tinerii absolvenţi, trebuie să fie îmbunătăţite legăturile dintre industrie şi universităţi. Acest lucru poate avea loc prin intermediul parteneriatelor public-private în vederea dezvoltării de colaborări şi proiecte comune de cercetare sau prin ajustarea programei şcolare pentru a răspunde nevoilor industriei.

Pentru a obţine o creştere a productivităţii în urma formării locale a competenţelor, va fi

important ca sectorul privat să fie stimulat să ia în considerare investiţii pe termen lung în sistemul universitar regional, promovând includerea abordărilor multidisciplinare, cursuri practice și stagii, atât în programele de învățământ ale programelor tehnice, cât și cursuri de certificare separate.

Regiunea Vest nu înregistrează deficiențe doar în menținerea tinerilor cercetători, ci și în asigurarea unei forțe de muncă calificată și mediu calificată, astfel că și **școlile de formare profesională necesită îmbunătăţiri pentru a furniza atât tehnicieni calificaţi** (forţă de muncă specializată) cât și **tehnicieni mediu calificaţi** pentru sectoarele de specializare inteligentă.

Lipsa muncitorilor calificaţi care să poată folosi utilaje de medie și înaltă tehnologie aduce cheltuieli suplimentare întreprinderilor și mărește costul de producţie. Accesul la o rezervă mai mare de forţă de muncă specializată, completat cu tineri absolvenţi universitari mai bine instruiţi ar consolida avantajele comparative ale regiunii.

De asemenea, pentru dezvoltarea resursei umane care să sprijinească sistemul CDI și sectoarele de specializare inteligentă pot fi necesare investiții strategice pentru **promovarea disciplinelor și a calificărilor**, care ar putea fi elementele de bază ale economiei viitoare a regiunii.

În anul 2018, în Regiunea Vest, existau **3.619 salariați în activitatea de cercetare și dezvoltare**, iar mai mult de jumătate dintre aceștia (2.326 de persoane) se află în județul Timiș.

Tabelul 49. Salariați în activitatea de cercetare și dezvoltare (2018)

	Cercetători	Tehnicieni și asimilați	Alte categorii de salariați	TOTAL	PONDERE TOTAL
TOTAL	27.471	6.670	10.592	44.733	
Regiunea VEST	**2.698**	**220**	**701**	**3.619**	**8%**
Arad	677	15	138	830	23%
Caraș-Severin	75	:	:	75	2%
Hunedoara	217	52	119	388	11%
Timiș	1.729	153	444	2.326	64%

Sursa: Tempo Online, CDP102E

În ceea ce privește indicatorul **salariaților din C&D la 10.000 persoane ocupate**, Regiunea Vest avea o valoare de **44 salariați**, ocupând locul II după regiunea București-Ilfov, însă situându-se sub media națională.

La nivel local, disparitățile sunt însemnate, și urmează trendul volumului de finanțare a activității de C&D.

Fig. 82 – Salariați C&D la 10.000 persoane ocupate (2018)

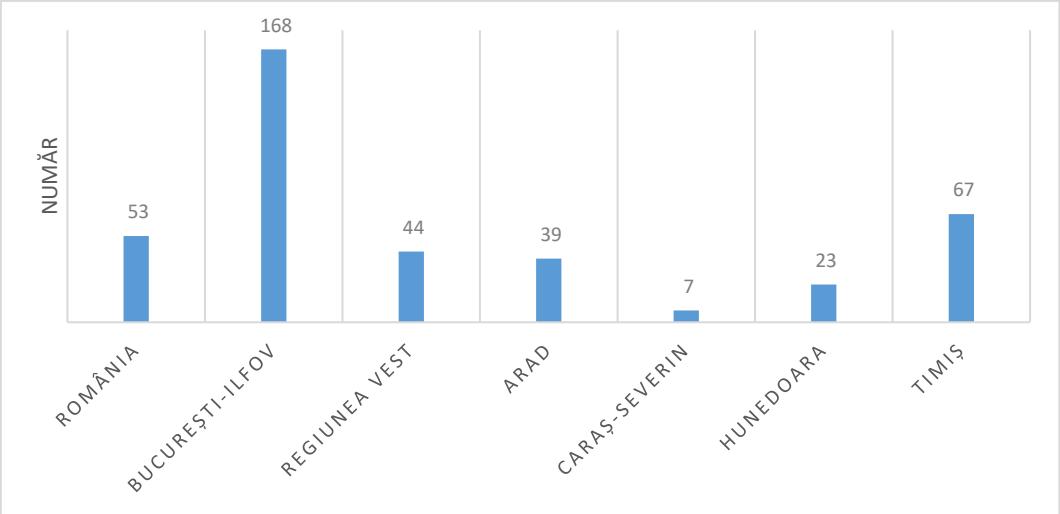

Sursa: Tempo Online, CDP102E

Investițiile în personalul implicat în cercetare și dezvoltare

Investițiile realizate în personalul care își desfășoară activitatea în domeniul cercetării, dezvoltării și inovării poartă denumirea de cheltuieli de capital și pot include: echipamente, utilaje, terenuri, brevete, licențe, alte cheltuieli pentru dezvoltare proprietate intelectuală etc, care sunt necesare pentru o desfășurare eficientă și eficace a activității de cercetare și dezvoltare. Astfel următorul tabel a fost realizat ca raport dintre numărul de salariați din activitatea de cercetare, dezvoltare și inovare și cheltuielile de capital realizate.

Din tabelul de mai jos se poate observa faptul că, în Regiunea Vest, în anul 2018, investițiile alocate în personalul din cercetare și inovare sunt mai mari comparativ cu anul 2011. La nivel național, suma investițiilor din anul 2018 era mai mică comparativ cu anul 2011.

La nivel regional, în anul 2018, jud. Hunedoara a avut cea mai mare alocare de fonduri pentru personalul din C&D, fiind urmat de jud. Timiș. În jud. Arad alocările erau modeste, sub media regională și națională, în timp ce în jud. Caraș-Severin alocările de capital erau inexistente.

Tabelul 50. Raportul dintre cheltuielile de capital și numărul de salariați (investiții/salariat)

	Anul 2011	Anul 2014	Anul 2017	Anul 2018	Evoluție 2011-2018
	EURO				
România	2.980	1.716	1.917	2.118	-29%
Regiunea VEST	**2.232**	**1.557**	**1.697**	**3.362**	**51%**
Arad	897	981	330	1.202	34%
Caraș-Severin	115	-	-	-	-100%
Hunedoara	818	739	2.840	4.810	488%
Timiș	3.377	1.950	2.075	4.000	18%

Sursa: Tempo Online, CDP104B, calculele autorilor

Ocuparea forţei de muncă în domeniul tehnologiilor înalte

Referitor la **ocuparea forţei de muncă în domeniul tehnologiilor înalte**, Regiunea Vest înregistrează un procentaj bun, ceea ce duce la concluzia faptului că există personal înalt calificat, cu studii superioare care activează în domeniul științei și a tehnologiilor înalte.

Fig. 83 – Ponderea forței de muncă în domeniul tehnologiilor înalte (anul 2018)

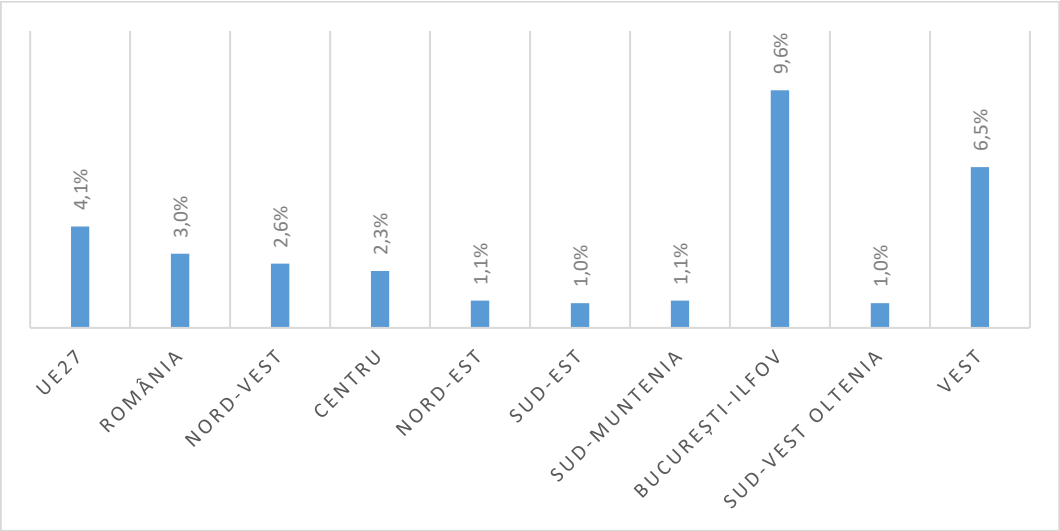

Sursa: EUROSTAT, htec_emp_reg2

Procentajul înregistrat în regiune, în anul 2018, ocupă locul al doilea la nivel național, cu valoarea de 6,5% din totalul forței de muncă, pe primul loc fiind Regiunea București-Ilfov cu 9,6%. Ponderea obținută de Regiunea Vest este dublă față de media națională a acestui indicator (3%), și superioară mediei celor 27 de state membre UE (4,1%).

Valoarea înregistrată de Regiunea Vest este obținută ca urmare a investițiilor private derulate în mare parte de companiile multinaționale din regiune a căror flux de investiții și tehnologii înalte au generat noi divizii de testare și dezvoltare a produselor automotive si tehnologice.

De asemenea, creșterea competențelor poate fi un indiciu al creșterii actului educațional.

Proprietatea intelectuală

Cererile de brevetare sunt o măsură a rezultatului activităţii de cercetare-dezvoltare-inovare. Scopul unui brevet este de a proteja rezultatul activităţii de cercetare-dezvoltare, dar sunt la fel de semnificative ca şi sursă a informaţiei tehnologice, care poate ajuta la evitarea unei reinvestiri şi reinventări de idei care nu sunt necesare. O idee brevetată nu este însă în mod necesar o idee comercializată, deci indicatorul poate fi văzut ca un indice al nivelului de CDI, nu ca un scor al introducerii pe piaţă al produselor CDI.

După numărul de brevete depuse în profil teritorial, Regiunea Vest ocupă un modest loc cinci, depășind doar regiunile Centru, Sud-Muntenia și Sud-Vest Oltenia. În anul 2018, numărul brevetelor din Regiunea Vest a fost mai scăzut comparativ cu anul 2011, per ansamblu, în toată această perioadă performanța fiind una destul de scăzută. Cu **60 de cereri de brevete**, dintre care 50% în județul Timiș, Regiunea Vest este depășită la acest indicator chiar și de patru județe individuale, precum și de municipiul București.

În ceea ce privește județele componente ale regiunii, județul Timiș are o proporție de 50% (număr: 30) din totalul cererilor de brevete, urmând apoi județele Hunedoara (număr: 16), Arad (număr: 11) și județul Caraș-Severin (număr: 3).

În ciuda performanţei aparent bune în România, Regiunea Vest este cu mult în urma regiunilor cu care se compară din UE, în ceea ce privește protecţia proprietăţii intelectuale pentru invenţii. În ceea ce priveşte sprijinirea cercetătorilor pentru protecţia proprietăţii intelectuale pentru invenţii, măsurile de co-finanţare a cererilor de brevete pot fi utilizate în sectoarele cheie, în care actorii CDI relevanţi au raportat că au făcut unele încercări de protecţie a proprietăţii intelectuale generate în interior, însă nu au putut să acopere costurile totale ale cererii de brevetare.

În majoritatea cazurilor, costurile globale de brevetare se consideră a depăși beneficiile, iar acest fapt se datorează în mare parte lipsei de claritate a regulilor ce guvernează dreptul de proprietate intelectuală.

Tabelul 51. Brevete de invenție acordate Universităților în anul 2018

DENUMIRE UNIVERSITATE	ORAŞ	Anul 2018
UNIVERSITATEA POLITEHNICA DIN TIMIŞOARA	TIMIŞOARA	4
UNIVERSITATEA DE ŞTIINŢE AGRONOMICE ŞI MEDICINĂ VETERINARĂ DIN TIMIŞOARA	TIMIŞOARA	1

Sursa: OSIM

În cadrul brevetelor de invenție acordate universităților, Regiunea Vest, este reprezentată de 2 universități din Timișoara, Universitatea Politehnică și Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară, care împreună totalizează 5 brevete de invenție în anul 2018 care reprezintă 8% din totalul brevetelor de invenție acordate universităților.

Cererile de brevete, după caz, sunt în mod predominant pentru brevete naţionale. Brevetele românești sunt percepute în principal ca un instrument pentru progresul în cariera academică, în timp ce crearea valorii comerciale reale prin proprietatea intelectuală este aproape inexistentă. Mai mult de atât, nu există o practică frecventă în regiune pentru un model de business care să preia brevetul / ideea incipientă și să o treacă prin tot procesul până la pregătirea pentru valorificarea pe piață.

Clustere

În Regiunea Vest există mai multe clustere concentrate pe sectoarele dominante, formate pentru a facilita interacţiunea și cooperarea dintre actorii care își desfășoară activitatea în aceste sectoare.

Clusterul Automotivest a fost înfiinţat în anul 2007 ca organism neguvernamental, nonprofit, apolitic, cu personalitate juridică. Obiectivul principal al Asociatiei este crearea unui mediu economic care să sprijine iniţiativa de "cluster" din domeniul industriei auto prin dezvoltarea unei platforme centrale de servicii pentru firmele (furnizori/cumpărători) din Regiunea Vest active în acest domeniu.

Clusterul TIC a fost creat în anul 2011, fiind rezultatul unui demers de lungă durată. Viziunea Clusterului Regional TIC este promovarea şi susţinerea întreprinderilor regionale TIC drept actori pe piaţa globală, generatori de produse proprii, sub un brand regional puternic. Clusterul are ca obiective următoarele aspecte:

- Sprijinirea evoluției modelului de business în sectorul TIC regional dinspre comerț și servicii către consultanță și produse proprii;
- Consolidarea sectorului TIC regional prin crearea unor centre de cercetare-dezvoltare și creșterea ponderii produselor cu valoare adăugată mare;
- Integrarea ofertei de educație cu nevoile mediului de afaceri în sectorul TIC regional;
- Menținerea resursei umane TIC în Regiunea Vest;
- Crearea unui context regional favorabil afacerilor TIC și prioritizarea investițiilor publice în sector, precum și atragerea de noi resurse și investiții.

Creat în 2011, **clusterul ROSENC** este o asociaţie cu personalitate juridică română, de drept privat fără scop patrimonial, neguvernamentală, non-profit, apolitică şi independentă, având drept scop promovarea României si a Regiunii Vest, pe termen lung, ca lider în sectoarele energiilor regenerabile, eficienței energetice şi noilor energii sustenabile.

De dată mai recentă este **Asociația Cluster pentru Turism Banat (CLUSTRBANAT)**, care urmărește dezvoltarea competitivă a domeniul turismului prin promovarea destinațiilor turistice locale, județene și regionale.

Fiecare din sectoarele amintite vor fi analizate mai pe larg, atât din punct de vedere a performanţei cât şi din punctul de vedere al potenţialului pentru specializare inteligentă.

Un actor regional important în sectorul cercetării-dezvoltării-inovării, **Asociaţia Tehimpuls**, acţionează ca o interfaţă pentru actorii regionali din sistemul de inovare. Practic, Asociaţia Tehimpuls are ca principale activităţi promovarea inovării și facilitarea interacţiunii dintre unităţile C&D și actorii din sectorul privat din industriile conexe. De asemenea, această asociaţie a publicat o bază de date de oferte și cereri de cercetare care oferă informaţii cu privire la activitatea de cercetare din cadrul universităţilor și ICD pentru cunoașterea și utilizarea de către sectorul privat. În plus, acest organism are un rol semnificativ în încurajarea comunicării dintre părţi prin intermediul târgurilor și al altor reuniuni.

În contextul preocupărilor companiilor/ universităților/ institutelor CDI de a aduce pe piață produse/ tehnologii/ servicii noi, mai competitive, respectiv de a-și găsi parteneri de afaceri din străinătate, Tehimpuls a venit în

sprijinul acestora prin următoarele activități derulate:

- Vouchere de inovare. Tehimpuls a acordat vouchere de inovare în firme. Sprijinul concret constă în expertiză din partea institutelor şi experților de cercetare, dezvoltare şi inovare, care este pusă la dispoziția firmelor pe baza unor cereri specifice de inovare.

- Servicii oferite în mod gratuit prin aderarea la rețeaua Enterprise Europe Network (începând cu anul 2015 Tehimpuls face parte din Consortiul Ro-Boost SMEs): activități de întocmire de profile de parteneriat și redactare de expresii de interes, servicii de instruire, servicii de consiliere (acordare de suport de specialitate, informări cu privire la legislație UE etc.), servicii de consultanță, acces la finanțare, business inteligence, facilitarea accesului la piețe internaționale, parteneriate pentru proiecte internaționale de cercetare și dezvoltare, facilitarea de inovare și transfer tehnologic transnațional, transmitere de newsletters, organizarea de evenimente, workshop-uri, training-uri.

- Acces la instrumentul **IMP3rove**. Tehimpuls deține franciza de utilizare a Instrumentului **IMP3rove** pentru Evaluarea Managementului Inovării în Firme în relația cu fimele din regiune. Această metodă de evaluare și îmbunătățire a managementului inovării este cea mai complexă metodă existentă la nivel european, fiind recunoscută de Comisia Europeană.

- Organizarea de evenimente:
    - Eveniment tradițional "Mic dejun cu inovatorii"
    - Târgul Regional de Inovare Innomatch – eveniment anual de inovare al Regiunii Vest
    - Competiția regională de inovare
    - Competiția Regională Scale-UP (dedicată IMM-urilor din regiune cu potențial de scalare)
    - Evenimente de brokeraj cu caracter internațional: Demo Plast Vest (dedicat industriei de prelucrare a materialelor plastice, cauciuc și compozite), Agromalim (dedicat industriei agro-alimentare)
    - Misiuni de companii (Incoming și Outgoing) - în domeniul alimentar, agricol și biotehnologie cu Serbia în cadrul Târgului internațional AGROMALIM (Incoming, Timișoara), în cadrul Târgului Internațional al Tehnicii și Realizărilor Tehnice (Outgoing, Belgrad).

Un alt actor regional important este **consorţiul RO-BOOST SMEs**. Prin pachete de servicii dedicate antreprenoriatului şi inovării, acest consorțiu oferă consultanță cu privire la politici, reglementări legale și programe de finanțare europenă, acces la finanțare (venture capital, vouchere, equity funds etc.), internaționalizare (informații despre piețe din Europa și țări terțe – business intelligence), parteneriate pentru proiecte internaționale de cercetare și dezvoltare, facilitarea inovării și a transferului tehnologic transnațional, dezvoltarea de parteneriate de afaceri transnaționale, dezvoltarea capacității de management al inovării. De asemenea, acest consorțiu promovează servicii cu valoare adăugată prin intermediul organizării de evenimente, grupuri de mentoring, training-

uri, întâlniri, activitați de brokeraj, misiuni de companii (misiuni economice), prin intermediul unei platforme europene dedicate întreprinderilor mici și mijlocii, în cadrul birourilor de informare ale partenerilor consorțiului și prin intermediul paginii web.

Creşterea economică pe baza clusterelor regionale are la bază capacitatea acestora de a genera presiune, de a beneficia de stimulente şi de a folosi capacitățile de inovare oferite de mediul local. Toate acestea permit anumitor clustere regionale să concureze cu succes împotriva unor concurenţi dispersaţi.

Performanţele inovatoare depind de investiţiile în inovare, de oportunităţile tehnologice şi de eficienţa cu care acestea sunt folosite. Investiţiile în activitatea de inovare, la rândul lor, depind de stimulente pentru a inova şi de capacitatea de a transforma aceste costuri în câştiguri de inovare. Acestea sunt influenţate de natura rivalităţii şi structura pieţei găsite în industrie.

Întreprinderi inovative

Întreprinderile inovative sunt o componentă importantă în ceea ce privește dezvoltarea societății și a economiei. Astfel de întreprinderi trebuiesc încurajate și sprijinite de către mediul public și privat care prin parteneriate pot sprijini aceste întreprinderi și pot contribui în cadrul procesului de inovare.

În Regiunea Vest, cea mai mare parte a finanțării activităților de CDI este asigurată de mediul privat (66%).

Din punct de vedere statistic, în regiune își desfășoară activitatea **63 firme inovative**, iar într-un clasament al regiunilor, această valoare plasează regiunea pe locul VII, devansând doar regiunea Sud-Vest Oltenia (49 firme inovative). În realitate, însă, ecosistemul regional cuprinde mult mai multe companii care desfășoară activități de CDI, dar **indicatorul statistic prezentat mai sus cuprinde doar firme care declară inovația**.

Inovarea de produs reprezintă oferirea către piață a unui bun sau serviciu care a suferit îmbunătățiri considerabile în ceea ce privește atribuțiile sau caracteristicele acestuia. Aceste îmbunătățiri pot fi de ordin tehnic, funcțional, software, noi materiale folosite etc.

Inovarea de proces reprezintă îmbunătățirea considerabilă a procesului de producție a bunului sau a serviciului prin utilizarea de noi tehnici, metode, echipamente sau software care oferă un avantaj competitiv și o dezvoltare durabilă. Astfel în Regiunea Vest, **majoritatea întreprinderilor inovative se concentrează asupra inovării de proces** (**44 de firme**), un proces mai puțin complex care nu solicită la fel de multe resurse ca și inovarea de produs unde este necesară o planificare amănunțită și o strategie bine conturată.

În ceea ce privește **inovarea de produs** în Regiunea Vest sunt luate în evidență statistică **doar 7 companii** care realizează acest tip de inovare, iar companiile care realizează ambele concomitent inovare și de proces și de produs sunt în număr de **12 companii** (19% din totalul companiilor inovative).

Fig. 84 – Intreprinderile cu inovație de produs și/sau proces

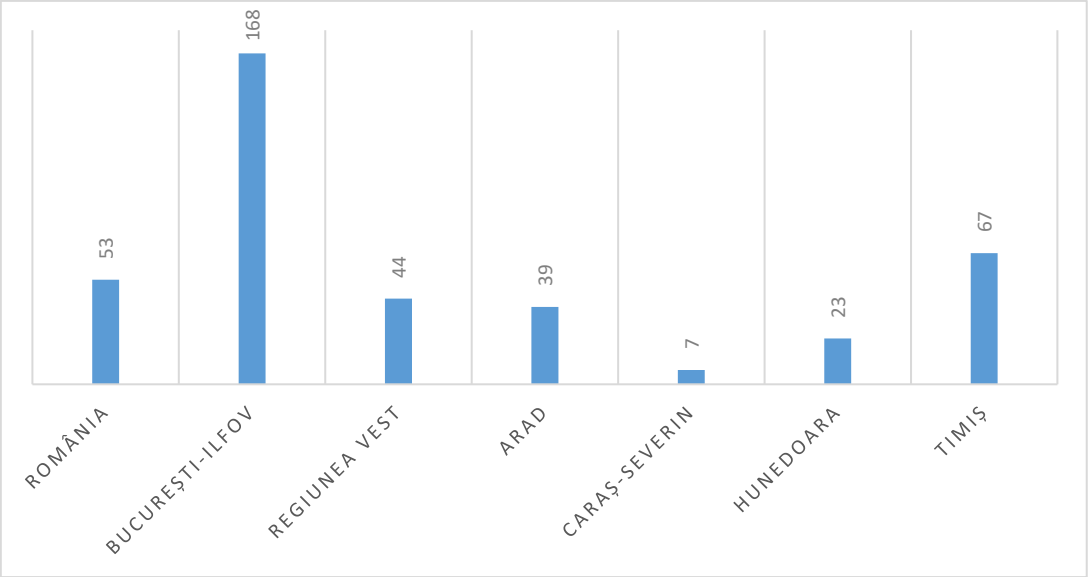

Sursa: Tempo Online, INO 102A

Activitatea de cercetare-dezvoltare în sectoarele dominate de companiile multinaționale tinde să fie efectuată în afara regiunii, de multe ori în sediul central al companiilor cu capital străin (OEM şi furnizori de prim-nivel), sau în colaborare cu universităţi de top din întreaga lume. În acest sens, cercetarea este desfăşurată de companiile mari în cadrul companiei, fără prea multe interacţiuni cu universităţile / institutele de cercetare din regiune. Aceşti jucători mari, cred că universităţile ar putea, în principiu, să asigure un sprijin în activitatea de cercetare, dar nu au resurse, cum ar fi laboratoare de înaltă clasă şi echipamente avansate.

Prin investiții în infrastructurile proprii de CDI ale organizațiilor de CDI / întreprinderilor se poate mări accesul tuturor actorilor interesați de la nivel regional la echipamente și servicii în scopuri inovative, iar acest lucru poate genera un impact real pe piața economică.

Sprijinul oferit companiilor inovative și creșterea ratei de supraviețuire a acestora

Participarea Regiunii Vest alături de alte 8 regiuni europene în cadrul consorțiului internațional IEER a inclus o analiză a ecosistemului de sprijin pentru antreprenoriat și inovare regională printr-un exercițiu de tip "peer review" al organizațiilor partenere din regiuni lider în inovare și antreprenoriat. Plecând de la această analiză, a fost generat un plan de acțiune împreună cu actori locali care cuprinde acțiuni concrete care să conducă la creșterea ecosistemului antreprenorial regional.

În urma unei analize a ecosistemului regional de sprijin pentru start-up-uri, atât Raportul de Peer Review cât și analiza SWOT realizată de grupul local ajung la concluzii similare: i) există un ecosistem de sprijin pentru start-up-uri în fază incipientă, componentele sunt prezente și active; ii) există inițiative publice și private și semne promițătoare de cooperare; iii) ecosistemul de sprijin pentru antreprenoriat va deveni mai eficient atunci când actorii principali își coordonează eforturile la scară regională.

Concluziile analizei ecosistemului regional de sprijin pentru start-up-uri sunt următoarele:

- Guvernanța ecosistemului este centralizată: politicile naționale care se implementează prin fonduri structurale nu răspund nevoilor start-up-urilor. Prin urmare, finanțarea și politicile publice rămân fragmentate.
- Finanțarea se face în principal prin subvenții. Finanțarea privată este mai puțin vizibilă, dar este în creștere: companiile sunt interesate de spin-off-uri creative și se dezvoltă o comunitate mică de business angels în Timișoara.
- Cultura antreprenorială este în creștere în special în rândul tinerilor.
- Serviciile existente de sprijin pentru antreprenori nu sunt conectate, iar majoritatea se concentrează pe etapa „pre-seed”/ „seed”. Sprijinul pentru accelerare și scale-up se realizează doar prin programul pilot de scalare EEN finanțat prin COSME.
- Capitalul uman (absolvenți și profesioniști bine pregătiți) este disponibil în regiune, dar majoritatea alege varianta unui loc de muncă în companiile mari din regiune.

Pe scurt, dinamica există și probabil poate fi stimulată dacă actorii implicați cooperează și dezvoltă, având o viziune comună, servicii complementare de sprijin:

- Principalele oportunități de dezvoltare pentru start-up-uri.
- Consolidarea guvernanței pentru promovarea Regiunii Vest ca și Hub pentru antreprenoriat.
- Diversificarea tipurilor de finanțare pentru startup-uri.
- Sprijinirea inițiativelor existente și conectarea acestora.

Potențialul pentru inovare

În ceea ce privește inovația, România este plasată în categoria inovatorilor modești.

După cum s-a afirmat la începutul documentului, perspectivele de inovare ale Regiunii Vest nu sunt deloc încurajatoare având în vedere faptul că, în perioada 2011-2019, performanța regiunii a scăzut.

Regiunea Vest trebuie să își consolideze sistemul CDI. Fondurile publice disponibile atât pentru universități, cât și pentru institutele CDI au fost orientate în principal către cercetarea de bază, fără a se ține seama de importanța fazei de validare a conceptului, de dezvoltare tehnologică în fază incipientă, de dezvoltare a produsului și de comercializare din procesul de invenție, cu alte cuvinte de aspectul de „inovare”. Crearea de valoare reală, creșterea productivității în economie și cererile de activități de cercetare și dezvoltare apar doar în aceste etape ulterioare.

Potențialul de inovare în Regiunea Vest este mare, pe baza interesului arătat până acum de către entitățile din domeniu, și anume universități, institute de cercetare, administrație publică, entități private. În plus, prezența mult mai extinsă decât în alte regiuni a întreprinderilor mari este un factor care stă la baza potențialului de inovare.

Strategia de specializare inteligentă

Regiunea Vest are o vastă experiență în elaborarea unui astfel de document strategic, în prezent fiind la cea de-a patra iterație a documentului după Strategiile Regionale elaborate pentru perioada 2004-2008, 2009-2013, 2014-2020. Toate documentele realizate, inclusiv strategia pentru perioada 2021-2027 aflată în lucru, au fost elaborate având în vedere modificările survenite în domeniul CDI la nivel european, național și regional cât și proiectele deja implementate în acest sector la nivel regional.

Metodologia strategiilor de specializare inteligentă presupune alegerea și dezvoltarea unor sectoare economice reprezentative de la nivel regional și construirea pe avantajele acestora.

În Regiunea Vest, identificarea domeniilor de specializare inteligentă a fost realizată în primul rând pe baza analizei indicatorilor socio-economici (cifra de afaceri, numărul salariaților, profitul net înregistrat, numărul societăților comerciale din sectorul de afaceri) care clasează aceste sectoare printre cele mai prospere. În al doilea rând a fost urmărită cererea resursei umane calificate și nu numai, care este în creștere în fiecare an spre aceste sectoare de afaceri. Companiile care activează în aceste sectoare, anual își sporesc numărul angajaților și sunt în căutare permanentă de personal înalt calificat. O altă caracteristică specifică acestor sectoare de afaceri este capacitate acestora de dezvoltare, inovare și de adaptare asupra noilor tendințe și cerințe din partea pieței. Aceste sectoare de afaceri beneficiază de mari oportunități în ceea ce privește cercetare, dezvoltarea și inovarea sau crearea de noi produse revoluționare sau utilizarea celor mai recente tehnologii.

O componentă importantă atașată Sectorului de Specializare inteligentă este lanțul valoric strategic (strategic value chain). Aceste sectoare de afaceri contribuie la dezvoltarea industrială a Europei și oferă o creștere a avantajelor competitive europene la nivel mondial. Întreprinderile care își desfășoară activitatea în aceste sectoare de afaceri sunt afaceri orientate către viitor care contribuie la dezvoltarea sectoarelor industriale și totodată îmbunătățind poziția Europei pe scena mondială. Sectoarele care fac parte din această strategie sunt considerate cheie pentru o dezvoltare orientată către un viitor mai bun care să respecte politicile UE stabilite pe termen lung.

Domeniile de specializare inteligentă identificate la nivelul Regiunii Vest pentru perioada 2021-2027 sunt:

- Agricultură și industrie alimentară;
- Digitalizare, industrializare, inclusiv Industry 4.0;
- Eficiență energetică și construcții (clădiri) sustenabile;
- Industria prelucrătoare;
- Industriile culturale și creative;
- Sănătate și calitatea vieții.

Privind mai amănunțit, din punct de vedere al statisticii, în sectoarele de specializare inteligentă, privind dintr-un spectru larg, se poate observa faptul că indicatorii acestor sectoare se regăsesc la jumătate față de momentul în care privim asupra tuturor domeniilor de afaceri din regiune.

Astfel numărul de firme din sectoarele de specializare inteligentă, în anul 2018, sunt în proporție de **14.432 firme**, însumând 43% din totalul companiilor din Regiunea Vest. Numărul de angajați angrenați în cadrul companiilor aferente specializării inteligente este de **204.483 salariați**, fiind în proporție de 55% din total personalului din întreprinderile din

Regiunea Vest. **Cifra de afaceri** are valoare de **11,2 mld. EUR** reprezentând 47% din totalul cifrei de afaceri înregistrate la nivel regional. Profitul net este de **897 mil. EUR** reprezentând 56% din profitul total de la nivel regional.

Desigur privind mai atent la sectoarelor de specializare inteligentă există sectoare mai profitabile, cu venituri mai mari și care angrenează o mai mare forță de muncă și altele cu un volum mai redus. Sectorul care cuprinde cea mai mare forță de muncă și în care se regăsesc cele mai multe firme este cel de **eficiență energetică și construcții sustenabile** cu **4.858 companii** în care lucrează **59.372 angajați** generând o cifra de afaceri anuală de **2.7 mld. EUR**. Un alt sector care angrenează o proporție mare de personal este sectorul de **agricultură și industrie alimentară** în care își desfășoară activitatea, nu mai puțin de **3.245 companii** în care activează **26.439 angajați**, generând o cifră anuală de **1,6 mld. EUR**.

Întreprinderi inovative

Întreprinderile inovative sunt o componentă importantă în ceea ce privește dezvoltarea societății și a economiei, aceștia sunt pionerii zilelor noastre care își alocă resurse: financiar, timp, personal asupra dezvoltării de produse și/sau servicii, noi procese de distribuție, de ambalare etc. din care vor putea beneficia în viitor, în mai mare sau mai mică măsură, consumatorii. Astfel de întreprinderi trebuiesc încurajate și sprijinite de către mediul public și privat care prin parteneriate pot sprijini aceste întreprinderi și pot contribui în cadrul procesului de inovare. Ținând cont de faptul că, în Regiunea Vest, cea mai mare parte din procesul de inovare este susținut de mediul privat (66%), se poate considera alarmant faptul că în Regiunea Vest își desfășoară activitatea **63 firme inovative** conform Institutului Național de Statistică, aceste valoare clasând Regiunea Vest spre coada clasamentului devansând doar Regiunea Sud-Vest Oltenia (49 firme inovative). Această valoare a numărului întreprinderilor inovative este îngrijorătoare deoarece cea mai mare parte a inovării din Regiunea Vest se bazează pe câteva zeci de firme care în totalul întreprinderilor din Regiunea Vest au un procent de 0,12%.

Inovarea de produs reprezintă oferirea către piață a unui bun sau serviciu care a suferit îmbunătățiri considerabile în ceea ce privește atribuțiile sau caracteristicele acestuia. Aceste îmbunătățiri pot fi de ordin tehnic, funcțional, software, noi materiale folosite etc.

Inovarea de proces reprezintă îmbunătățirea considerabilă a procesului de producție a bunului sau a serviciului prin utilizarea de noi tehnici, metode, echipamente sau software care oferă un avantaj competitiv și o dezvoltare durabilă.

Astfel în Regiunea Vest majoritatea întreprinderilor inovative se concentrează asupra inovării de proces (44 de firme), un proces mai puțin complex care nu solicită la fel de multe resurse ca și inovarea de produs unde este necesară o planificare amănunțită și o strategie bine conturată.

În ceea ce privește inovarea de produs în Regiunea Vest sunt doar 7 companii care realizează acest tip de inovare, iar companiile care realizează ambele concomitent inovare și de proces și de produs sunt în număr de 12 companii (19% din totalul companiilor inovative)

Activitatea de cercetare-dezvoltare în sectoarele dominate de companiile multinaționale tinde să fie efectuată în afara regiunii, de multe ori în sediul central al companiilor cu capital străin (OEM şi furnizori de prim-nivel), sau în colaborare cu universităţi de top din întreaga lume. În acest sens, cercetarea este desfăşurată de companiile mari în cadrul companiei, fără prea multe interacţiuni cu universităţile / institutele de cercetare din regiune. Aceşti jucători mari, cred că universităţile ar putea, în principiu, să asigure un sprijin în activitatea de cercetare, dar nu au resurse, cum ar fi laboratoare de înaltă clasă şi echipamente avansate.

Lipsa / învechirea / fragmentarea infrastructurii de cercetare și a laboratoarelor de testare reprezintă o altă problemă identificată la nivelul Regiunii Vest. Prin investiții în infrastructurile proprii de CDI ale organizațiilor de CDI / întreprinderilor se poate mări accesul tuturor actorilor interesați de la nivel regional la echipamente și servicii în scopuri inovative, iar acest lucru poate genera un impact real pe piața economică.

Sprijinul oferit companiilor inovative și creșterea ratei de supraviețuire a acestora

Participarea Regiunii Vest alături de alte 8 regiuni europene în cadrul consorțiului internațional iEER a inclus o analiză a ecosistemului de sprijin pentru antreprenoriat și inovare regională printr-un exercițiu de tip "peer review" al organizațiilor partenere din regiuni lider în inovare și antreprenoriat. Plecând de la această analiză, a fost generat un plan de acțiune împreună cu actori locali care cuprinde acțiuni concrete care să conducă la creșterea ecosistemului antreprenorial regional.

În urma unei analize a ecosistemului regional de sprijin pentru start-up-uri, atât Raportul de Peer Review cât și analiza SWOT realizată de grupul local ajung la concluzii similare: i) există un ecosistem de sprijin pentru start-up-uri în fază incipientă, componentele sunt prezente și active; ii) există inițiative publice și private și semne promițătoare de cooperare; iii) ecosistemul de sprijin pentru antreprenoriat va deveni mai eficient atunci când actorii principali își coordonează eforturile la scară regională.

Concluziile analizei ecosistemului regional de sprijin pentru start-up-uri sunt următoarele:

- Guvernanța ecosistemului este centralizată: politicilor naționale care se implementează prin fonduri structurale nu răspund nevoilor startup-urilor. Prin urmare, finanțarea și politicile publice rămân fragmentate.
- Finanțarea se face în principal prin subvenții. Finanțarea privată este mai puțin vizibilă, dar este în creștere: companiile sunt interesate de spin-off-uri creative și se dezvoltă o comunitate mică de business angels în Timișoara.
- Cultura antreprenorială este în creștere în special în rândul tinerilor.
- Serviciile existente de sprijin pentru antreprenori nu sunt conectate, iar majoritatea se concentrează pe etapa „pre-seed"/ „seed". Sprijinul pentru accelerare și scale-up se realizează doar prin programul pilot de scalare EEN finanțat prin COSME.
- Capitalul uman (absolvenți și profesioniști bine pregătiți) este disponibil în regiune, dar majoritatea alege varianta unui loc de muncă în companiile mari din regiune.

Pe scurt, dinamica există și probabil poate fi stimulată dacă actorii implicați cooperează și

dezvoltă, având o viziune comună, servicii complementare de sprijin:

- Principalele oportunități de dezvoltare pentru start-up-uri.
- Consolidarea guvernanței pentru promovarea Regiunii Vest ca și Hub pentru antreprenoriat.
- Diversificarea tipurilor de finanțare pentru startup-uri.
- Sprijinirea inițiativelor existente și conectarea acestora.

6.3. Infrastructura de suport pentru activitatea de CDI

Potențialul de dezvoltare la nivelul regiunii al infrastructurii de cercetare este unul ridicat.

Domeniile acoperite de infrastructura CDI sunt relativ diversificate, acoperind domenii cu tradiție precum agricultură, protecția mediului dar și domenii noi din sfera ingineriei auto, eco-nano-tehnologii, TIC și sănătate.

Infrastructura regională de CDI este formată din următoarele tipuri de organizații:

- Institute Naţionale de Cercetare Dezvoltare în coordonarea Ministerului Educației și Cercetării;
- institute, de cercetare ale Academiei Române;
- Stațiuni de Cercetare în domeniul agriculturii în subordinea Academiei de Ştiinţe Agricole şi Silvice "Gheorghe Ionescu – Şişeşti";
- institute de învăţământ superior acreditate sau structuri ale acestora;
- structuri de transfer tehnologic;
- structuri suport pentru afaceri (parcuri industriale și tehnologice, incubatoare tehnologice și de afaceri).

O mare importanță în ceea ce privește cercetarea, dezvoltarea și inovarea, o au instituțiile de cercetare și dezvoltare prin Institutele de Cercetare și Dezvoltare Naționale care acoperă un spectru larg de domenii de cercetare. Capacitatea și dimensiunea acestor institute variază considerabil, de la mai puțin de 10 până la peste 100 cercetători. În același mod, numărul de publicaţii în jurnalele ISI și brevetele deţinute de ICS din Regiunea Vest variază de la valori nesemnificative până la niveluri competitive cu restul ţării.

O centralizare a infrastructurii regionale de CDI a fost realizată utilizând platforma ERRIS.

Astfel au fost centralizate **34 de structuri** la nivel regional în care infrastructura propriu-zisă de cercetare cuprindea **150 de laboratoare și/sau centre**.

La nivel regional, există disparități importante în ceea ce privește infrastructura de cercetare, 83% fiind localizată în jud. Timiș.

În municipiul Timișoara sunt localizate majoritatea institutelor naționale de cercetare din regiune dar și o serie de laboratoare și centre în cadrul universităților.

Restul de 17% din infrastructura de cercetare se împarte în celelalte 3 județe: 11% în Arad, iar restul între jud. Caraș-Severin și Hunedoara.

Harta de mai jos arată localizarea institutelor, centrelor de cercetare și a unităților de transfer tehnologic din Regiunea Vest. După cum se observă din aceasta, infrastructura din județele Arad, Caraș-Severin și Hunedoara este formată în principal din stațiuni de cercetare din domeniul agriculturii.

Harta 33 – Institute, centre de cercetare și unități de transfer tehnologic din Regiunea Vest

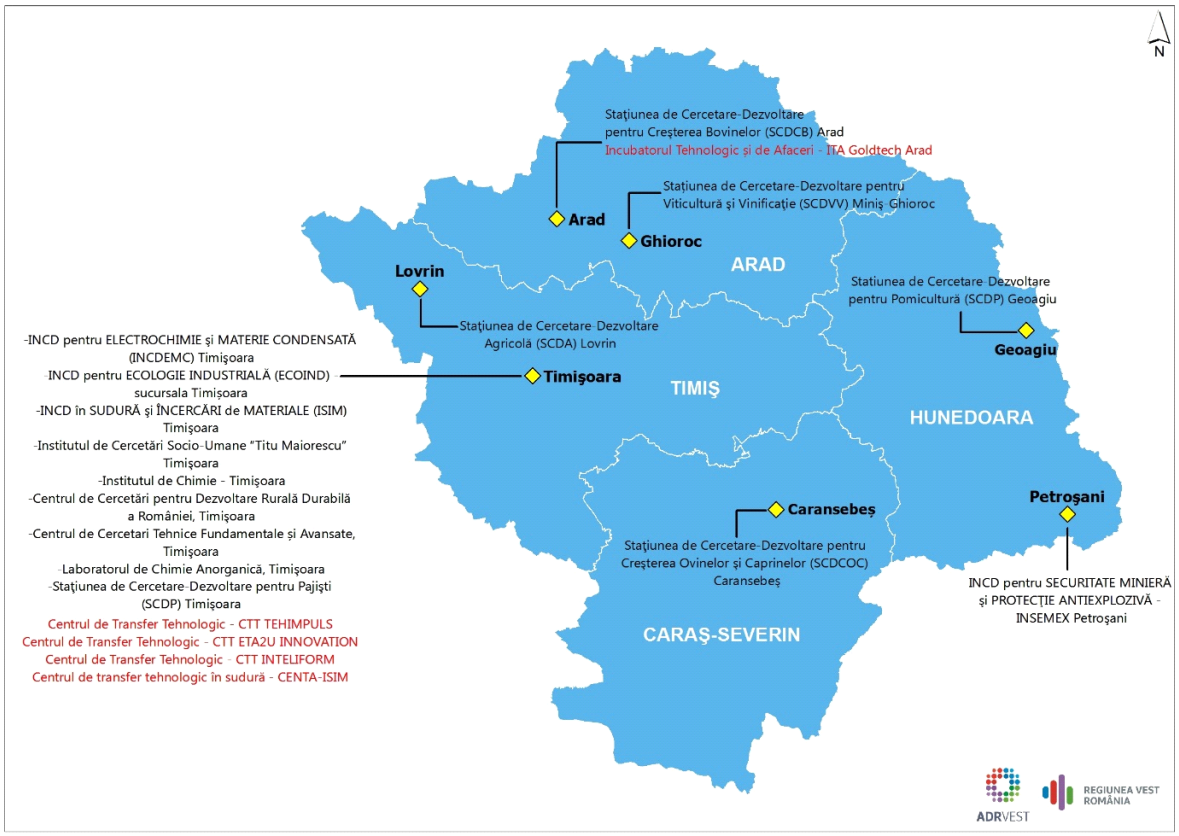

Profilul sectorial al unităţilor de cercetare în Regiunea Vest este diferit de la un judeţ la altul:

- În judeţul Arad unităţile de cercetare sunt predominante în: construcţii şi material rulant, sectorul vinului şi creşterea bovinelor;
- În judeţul Hunedoara în siderurgie şi metalurgie, silvicultură. Minerit şi securitatea mineritului sunt principalele sectoare cu unităţi de cercetare;
- În judeţul Caraş-Severin găsim unităţi de cercetare în inginerie mecanică, cultivarea fructelor şi creşterea ovinelor;
- În judeţul Timiş sunt concentrate majoritatea unităţilor de cercetare ale regiunii, aşadar domeniile sunt mai diverse: sudură şi testarea materialelor, chimie şi electro- chimie, fizică, silvicultură, construcţii, sănătate publică, maşini hidraulice, agricultură, medicină, ştiinţe sociale etc.

Un pas important pentru a creşte investiţiile în activitatea de cercetare şi dezvoltare în regiune este **crearea de infrastructuri bine echipate şi de laboratoare independente**. Aceste facilităţi ar permite în regiune activităţi

de micro-producţie şi/sau testare prototipuri, activităţi esenţiale pentru furnizorii locali pentru a deveni parte a lanţurilor de furnizori. Mai mult, laboratoarele ar contribui la atingerea standardelor de calitate cerute. Aceste infrastructuri ar ajuta la acumularea de know-how în regiune şi, eventual, ar crea efecte de spillover către producătorii locali. Aceste infrastructuri pot fi dezvoltate de structuri publice sau private, acționând individual sau în asociere.

Cercetarea și inovarea la nivelul unui produs sau al unui proces nou sau îmbunătăţit sunt costisitoare, iar universităţile/ICD nu pot comunica întreprinderilor amploarea costurilor de la început, fapt ce sugerează că regiunea poate beneficia de organisme intermediare care ar putea facilita o comunicare mai bună. Este cazul entităților de inovare și transfer tehnologic în diferitele lor forme: centre de transfer tehnologic, incubatoare tehnologice și de afaceri, centre de informare tehnologică, oficii de legătură cu industria.

În Regiunea Vest, **entitățile de inovare și transfer tehnologic** (EITT) sunt în număr destul de redus, existând cinci centre acreditate. Patru EITT din Regiunea Vest sunt în municipiul Timișoara și una este în Arad.

Învățământul universitar are o puternică istorie și tradiție în Regiunea Vest, de aproximativ 100 de ani de când a fost înființată ”Universitatea Politehnică din Timișoara”, cea mai veche din Regiunea Vest.

Astfel în Regiunea Vest își desfășoară activitatea **11 universități publice și private**, ocupând locul III la nivel național în ceea ce privește numărul unităților de învățământ superior, fiind depășită de Regiunea București-Ilfov cu 33 de unități și Regiunea Nord-Vest cu 15 unități.

Harta 34 – Universitățile și numărul de studenți

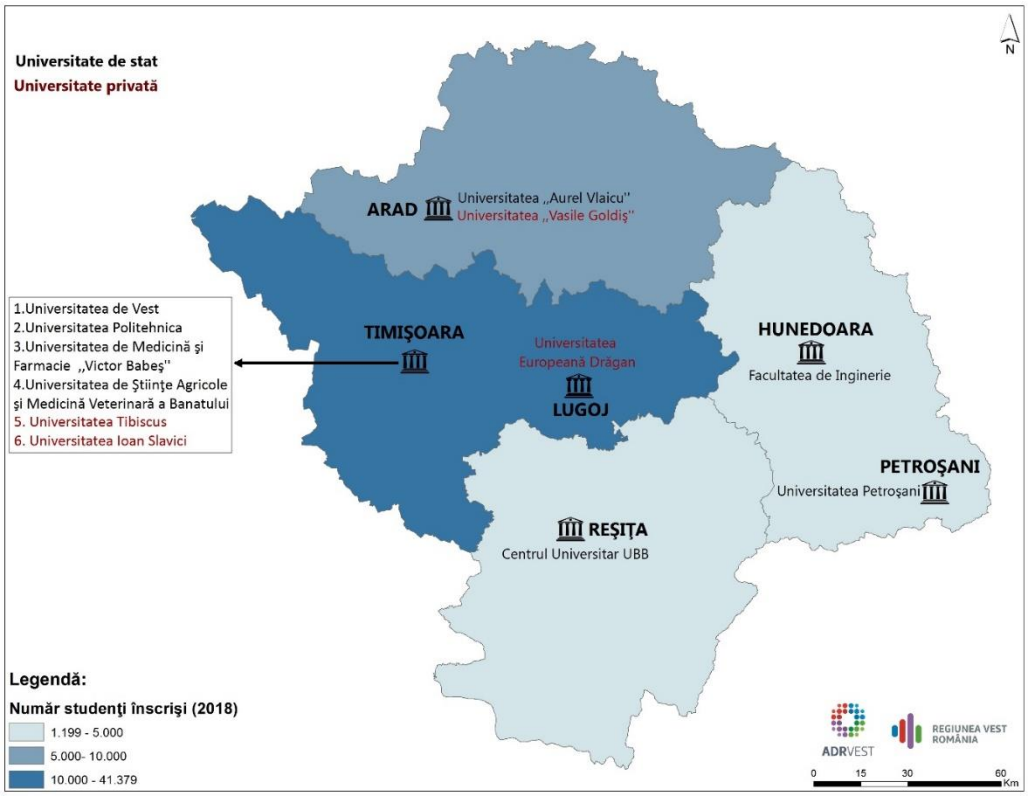

În regiune, cel mai mare număr de universități se găsește în Timiș cu 6 universități, mai puțin cu 2 față de anul 2011, dintre acestea 4 sunt publice și 3 private. În Arad există 2 universități dintre care una publică și una privată. În județul Hunedoara există o singură universitate publică care și-a început activitatea în anul 1948, iar în județul Caraș-Severin există o universitate publică care primește studenți pe porțiile sale, de mai bine de 50 de ani.

În anul 2018 erau **55.778 studenți** cu 9% mai puțini față de anul 2011 (61.222 studenți).

Tendința de scădere la nivel regional se subscrie aceleași tendințe, de scădere a numărului de studenți, de la nivel național.

La nivel local, singurul județ în care numărul de studenți este în creștere este Timiș, cu o creștere de 4% în perioada 2014-2018.

Celelalte trei județe se află pe o pantă descendentă în privința numărului de studenți înregistrați. Cele mai mari scăderi sunt în județele Arad (-50%) și Caraș-Severin (-49%), unde practic în perioada amintită numărul de studenți s-a înjumătățit. În județul Hunedoara numărul studenților nu a suferit fluctuații majore, scăderea fiind de numai 0,4%.

Fig. 85 – Numărul de studenți în Regiunea Vest

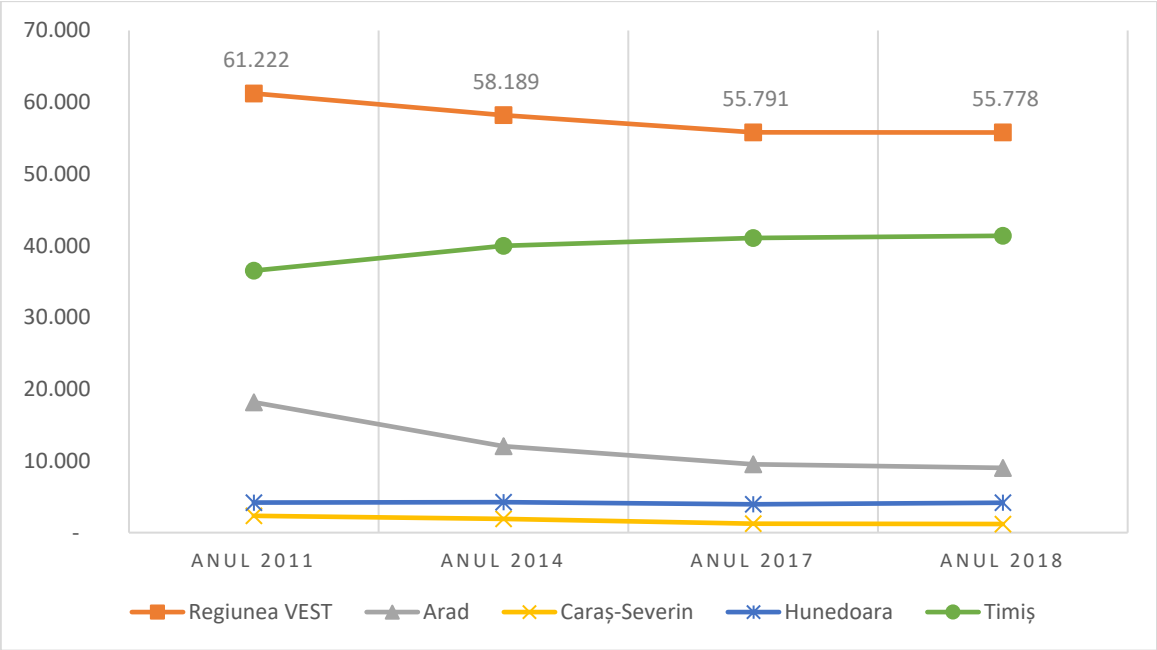

Sursa: TEMPO ONLINE, SCL103E

7. TURISM

7.1. Tendințe în dezvoltarea turismului

Turismul reprezintă o activitate economică importantă în Uniunea Europeană, având un impact major asupra creșterii economice, ocupării forței de muncă și dezvoltării sociale. Acest sector economic poate fi un instrument puternic în combaterea declinului economic și a șomajului.

În momentul de față, Regiunea Vest nu reprezintă una dintre regiunile românești cele mai vizitate de turiști. Cu un număr de aproape **1 milion turiști** sosiți (anul 2017), regiunea ocupă locul VII, depășind doar regiunea Sud-Vest Oltenia. Cea mai vizitată regiune din România este Regiunea Centru (3 milioane vizitatori), fiind urmată de București-Ilfov (aeroportul cu cele mai multe legături aeriene din țară), respectiv Sud-Est (regiune care cuprinde litoralul Mării Negre).

Valorile turistice ale Regiunii Vest sunt date de un **cadru natural deosebit de bogat şi variat**, cu o multitudine de tipuri de relief, de o reţea hidrografică reprezentativă şi de un bogat şi variat fond forestier şi cinegetic, toate acestea se pot constitui în destinaţii turistice cu un mare grad de atractivitate. De asemenea, în regiune sunt localizate un **număr mare de monumente arheologice de importanță națională și internațională,** un exemplu fiind **cetățile dacice** din județul Hunedoara care fac parte din **patrimoniul UNESCO**.

În Regiunea Vest, există o multitudine de tipuri de activități turistice cu **potențial de dezvoltare**, printre cele mai importante fiind *ecoturismul și turismul activ* (parcuri naționale, situri Natura 2000, monumente istorice), *turismul balnear și de wellness* (Băile Herculane, Geoagiu, Lipova), și *turismul urban și de afaceri* (Timișoara, Arad). Cu certitudine, turismul de weekend, poate valorifica atracțiile regionale, prin dezvoltarea consumului intern, regional, al pieței turistice, pe de o parte, pe de altă parte, printr-o mai bună conectare internațională ar duce la dezvoltarea unei piețe internaționale, asa cum rezultă și din Strategia sectorială de dezvoltare turistică a județului Timiș 2018-2028.

De asemenea, câștigarea de către municipiul Timișoara a titlului de **Capitală Culturală Europeană 2021** reprezintă o oportunitate majoră nu doar pentru Timișoara, ci și pentru întreaga Regiune Vest, pentru a investi în domeniul cultural și implicit în turism. În dosarul de candidatură la titlul Capitală Europeană a Culturii 2021 (pag. 71), Timișoara își propune să atragă turiști prin evenimentele culturale reprezentate, să dezvolte noi forme de turism în regiune precum turismul tematic urban și rural. Această oportunitate majoră trebuie să fie valorificată de întreaga Regiune Vest.

7.2. Patrimoniul natural protejat

În Regiunea Vest regăsim o varietate de arii naturale protejate, care, integrate în circuite turistice, pot deveni puncte de atracție turistică.

În vederea conservării şi protejării patrimoniului naţional conform **OUG nr. 57/2007** cu modificări şi completări prin Legea 49/2011 se instituie un regim diferenţiat de protecţie, conservare şi utilizare, potrivit

următoarelor categorii de arii naturale protejate:

- de interes naţional: rezervaţii ştiinţifice, parcuri naţionale, monumente ale naturii, rezervaţii naturale, parcuri naturale;
- de interes internaţional: situri naturale ale patrimoniului natural universal, geoparcuri, zone umede de importanţă internaţională, rezervaţii ale biosferei;
- de interes comunitar sau situri "Natura 2000": situri de importanţă comunitară, arii speciale de conservare, arii de protecţie specială avifaunistică;
- de interes judeţean sau local: stabilite numai pe domeniul public/privat al unităţilor administrative teritoriale, după caz.

Parcul Naţional Retezat **a fost primul parc naţional din ţară, creat încă din anul 1932**, având o suprafaţă de aproximativ 40.000 ha, dintre acestea 2.000 de ha fiind rezervate pentru cercetare ştiinţifică.[55] Mare importanţă în perimetrul masivului Retezat o are ocrotirea circurilor, văilor glaciare, a lacurilor glaciare, a grohotişurilor, a masivelor forestiere, a pajiştii alpine şi a numeroase specii de plante şi animale[56].

Munţii Retezat, cu valori peisagistice originale, care suscită practicarea intensă a turismului, au cea mai ridicată altitudine medie din întreg lanţul Carpaţilor româneşti, având **peste 60 de piscuri de peste 2.200 m altitudine**, culminând cu **vârful Peleaga** (2.509 m). Dar nu numai înălţimile impresionează în munţii Retezat, aici găsindu-se **peste 80 de lacuri glaciare**, la care se adaugă flora şi fauna bogată şi variată.

Acest parc reprezintă cea mai mare rezervaţie ştiinţifică complexă din România, inclusă de UNESCO printre rezervaţiile naturale ale Biosferei. Acesta cuprinde relief glaciar (numeroase circuri, văi şi lacuri glaciare), rarităţi vegetale (orhideea de munte, floarea de colţ, nucul sălbatic), precum şi exemplare valoroase ale faunei.

Parcul Naţional Domogled – Valea Cernei este al doilea ca mărime din ţară şi unicul care înglobează un întreg bazin hidrografic şi mai multe masive muntoase. Rezervaţia naturală Domogled a fost ,,printre primele rezervaţii naturale din România cu acest statut'', la vremea respectivă cuprinzând o suprafaţa de circa 1.194 ha. Fiind situat în apropierea Băilor Herculane, Domogledul este considerat una dintre cele mai bogate rezervaţii în materie de specii de plante din Europa, cifra plantelor superioare depăşind 1000.

Zona este impresionantă prin relieful tipic de carst şi prin aspectul particular al vegetaţiei: arborii contorsionaţi ce cresc din pereţii de stâncă şi asociaţiile vegetale inedite. Ca element distinctiv al zonei se observă prezenţa Pinului Negru de Banat, specie care este recunoscută pentru rezistenţa şi adaptarea la condiţii deosebite. Aici se mai întâlnesc peşteri termale unice în România.

[55] Judeţele Patriei – Judeţul Hunedoara, 1980

[56] Ibidem

Harta 35 – Zone protejate din Regiunea Vest

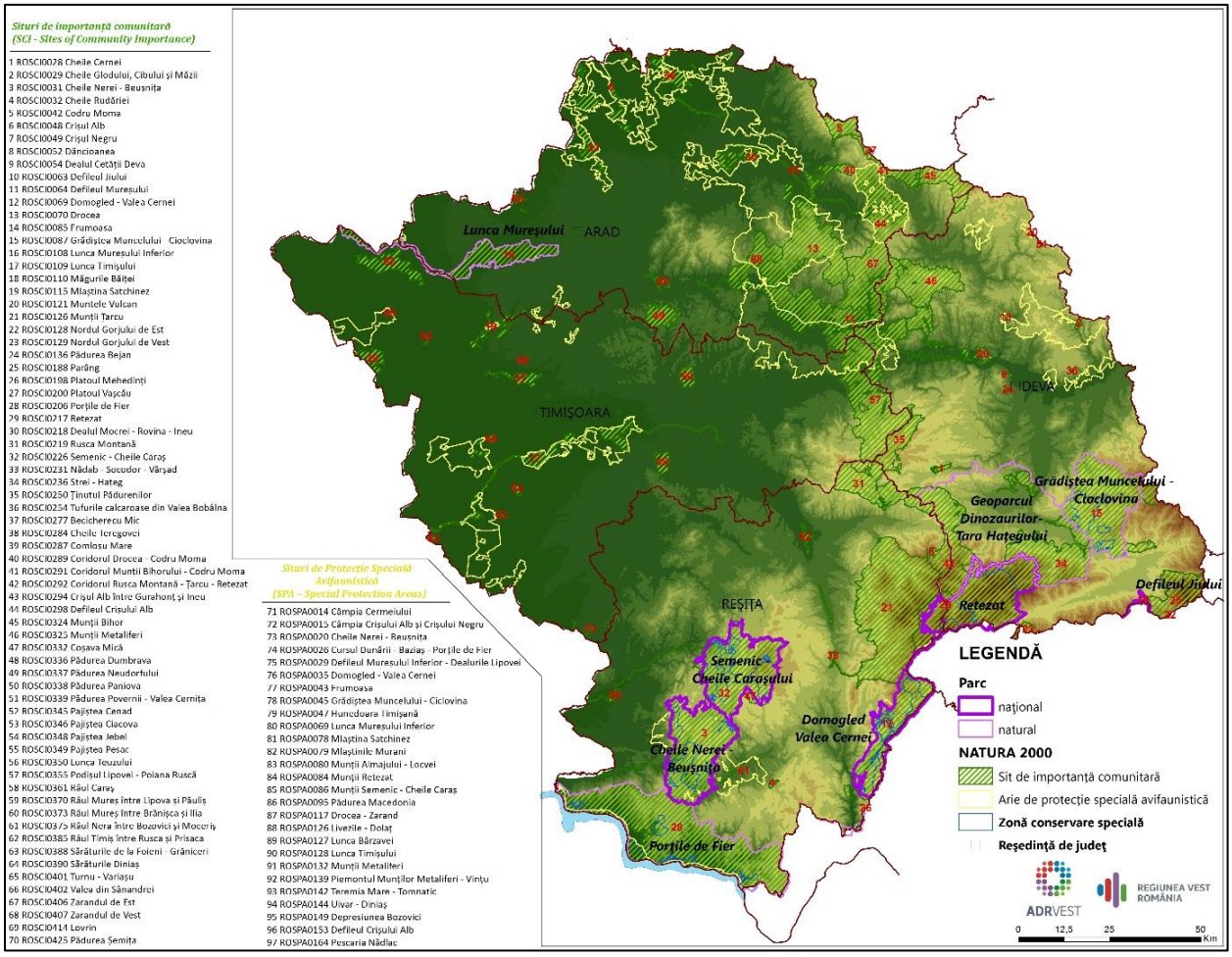

Parcul Naţional Cheile Nerei – Beuşniţa este situat la limita sud-vestică a ţării, în sudul Munţilor Aninei, fiind axat pe cursul mijlociu al râului Nera. Motivul constituirii acestui parc a fost extraordinara bogăţie floristică a zonei, completată de diversitatea şi unicitatea peisajului, precum şi de starea de sălbăticie păstrată datorită accesului dificil în această zonă. Bogăţia floristică a zonei este impresionantă, aici întâlnindu-se numeroase specii balcanice, mediteraneene şi submediteraneene.

Cheile Nerei, cu o lungime de 18 km sunt cele mai lungi şi sălbatice chei din ţară.

Râul are un traseu foarte sinuos, cu nenumărate cotituri bruşte. Valea Beuşnitei se caracterizează printr-un şir de mici cascade aşezate în trepte, a căror apă curge pe un pat de tuf calcaros de la confluenţă şi până la obârşie. Pe lângă flora şi fauna caracteristice aici sunt ocrotite şi fenomenele carstice: peşteri, ponoare, izbucuri, cascade, cele mai spectaculoase fiind cele trei cascade din zona de tuf calcaros ale Beuşniţei şi lacurile Ochiul Beiului şi Dracului.

Cascada Bigăr care se află aici a fost catalogată drept "cea mai frumoasa din lume" în anul 2013 de către The World Geography. Acest fapt a dus la creşterea exponenţială a numărului de

vizitatori, peste 100.000, în perioada 2017-2018.[57]

Parcul Naţional Semenic–Cheile Caraşului, este situat în partea centrală a judeţului Caraş-Severin, ocupând o suprafaţă de 36.100 ha ce include 10 rezervaţii declarate şi 8 rezervaţii propuse. Frumuseţea Cheilor Caraşului este dată de sculptarea ,,aproape în întregime'' a formaţiunilor calcaroase. De asemenea, predomină fenomenele carstice, pe lângă peşteri şi avene se întâlnesc doline şi lapiezuri, ,,constituind unul dintre marile platouri carstice din Banat.''

Parcul Naţional Defileul Jiului a fost constituit în anul 2005. Parcul adăposteşte numeroase specii de animale, fiind menţionat sub numele de "drumul centro-europeano-bulgar", reprezentând unul dintre principalele culoare de migrare a păsărilor. Sub aspectul florei, teritoriul parcului este împădurit într-o proporţie de 85%, o parte din frumuseţea acestuia fiind dată de versanţii abrupţi şi împăduriţi.

De asemenea, la nivelul Regiunii Vest au fost identificate o serie de parcuri naturale şi anume:

- **Parcul Natural Lunca Mureşului**;
- **Parcul Natural Porţile de Fier** (bilateral cu Serbia, pe ambele maluri ale Defileului Dunării)
- **Parcul Natural Grădiştea Muncelului - Cioclovina** în Munţii Orăştiei (Cetăţile Dacice)
- **Geoparcul Dinozaurilor din Ţara Haţegului**[58]

La nivel european, **NATURA 2000** reprezintă o reţea ecologică europeană de arii naturale protejate din cadrul Statelor Membre ale Uniunii Europene. Scopul constituirii reţelei NATURA 2000 a fost acela de a asigura conservarea habitatelor naturale şi supravieţuirea speciilor ameninţate cu dispariţia şi a celor rare de pe teritoriul Uniunii. Este important de menţionat că ariile naturale din cadrul NATURA 2000 nu sunt arii naturale strict protejate, ci modele de dezvoltare durabilă.

Spre deosebire de ariile naturale strict protejate, într-un sit NATURA 2000 activităţile socio-economice sunt permise cu condiţia să nu pericliteze speciile şi habitatele care au stat la baza declarării acelui sit drept arie protejată. Altfel spus, NATURA 2000 doreşte armonizarea activităţilor antropice cu menţinerea biodiversităţii prin intermediul dezvoltării durabile.

În Regiunea Vest, Reţeaua NATURA 2000 este alcătuită din:

- **68 *situri de importanță comunitară*** (**SCI**), însumând 6.546,3 km^2, adică 20,4% din suprafața totală a Regiunii,
- **29 *situri de protecție specială avifaunistică*** (**SPA**): 5.241,9 km^2, adică 16,4% din suprafața totală a Regiunii.

Potenţialele beneficii socio-economice atrase de către implementarea NATURA 2000 se pot rezuma la:

- Posibilitatea atragerii de investiţii noi şi fonduri europene;
- Producerea şi promovarea de branduri locale;
- Dezvoltarea turismului, ecoturismului şi agroturismului, cicloturismului din perimetrul sitului NATURA 2000;
- Generarea de noi locuri de muncă;

[57] http://www.theworldgeography.com/2013/01/unique-waterfalls.html

[58] Datorită unicității sale, Geoparcul face parte din 2015 din Rețeaua Globală a Geoparcurilor, parte din programul UNESCO pentru Geoștiințe și Geoparcuri http://www.hateggeoparc.ro/despre-geoparc/

- Relaxarea şi petrecerea timpului liber a activităților de recreere familială în weekend;
- Promovarea tezaurului natural şi cultural, păstrarea și transmiterea ocupațiilor tradiționale;
- Oportunităţi pentru educaţie, infrastructură, sănătate, etc.

Alte zone protejate le reprezentă rezervaţiile mixte:

- Rezervaţia mixtă Dealul Mocrea – Ineu
- Rezervaţia naturală mixtă Moneasa
- Parcul Dendrologic Simeria
- Parcul Drendologic Bazoş

7.3. Patrimoniul cultural material și imaterial

Suprapunerea Regiunii Vest pe teritoriul a trei vechi regiuni istorice (provincia Banatului, Crișanei și Transilvaniei) indică faptul că s-au format anumite obiceiuri, tradiţii, credinţe, moduri de viaţă diferite şi diverse între locuitorii regiunii astfel încât Regiunea Vest reuneşte o diversitate de moşteniri culturale adunate în secole de existenţă a poporului român.

În istoria Regiunii Vest au fost de asemenea numeroase grupuri etnice care şi-au pus amprenta asupra modului de viaţă, a culturii, arhitecturii, activităţilor economice, organizării spaţiului, toate acestea fiind vizible astăzi. Cu precădere, Regiunea Vest a fost un spaţiu de confluenţă, influenţat de de grupurile etnice care s-au stabilit aici, precum: maghiarii, germanii, austriecii, și într-o mai mica măsură de cei din grupul slavic sudic precum sârbii și bulgarii, bizantin-grecesc și turco-otoman.

Patrimoniul cultural material

Patrimoniul material este constituit din monumente arheologice, ansambluri, situri arheologice, colecții, arhive, muzee, case memoriale iar patrimoniul imaterial este obiceiuri, tradiţii şi credinţe, meșteșuguri și gastronomie.[59]

Conform anexei *Strategiei pentru cultură și patrimoniu național 2016-2020*, corelat cu ultima variantă publicată a *Listei Monumentelor Istorice din România*, în anul 2020, în Regiunea Vest au fost înregistrate **2.114 monumente istorice**, reprezentând 7% din totalul de la nivel național. Regiunea Vest concentrează cel mai mic număr de monumente dintre regiunile de dezvoltare din România.

La nivelul județean, cea mai mare concentrare a monumentelor istorice se găsește în județul Caraș-Severin cu 832 monumente (39,4%). Acesta este urmat de județul Hunedoara - 525 monumente (24,8%), județul Arad - 417 monumente (19,7%) și Timiș - 340 monumente(16%).

Cu toate acestea, Timișoara deține cel mai mare ansamblu arhitectonic de clădiri istorice din România (cca. 14.500 imobile).[60]

[59] www.intercultural.ro

[60] SIDU Timișoara 2015 – Primăria Timișoara

Caracteristic regiunii este și patrimoniul industrial (linii ferate industriale, căi ferate, furnale, mine, puțuri, galerii romane, etc), acumulat mai ales în timpul dezvoltării economice timpurii din sec. al XIX-lea, de care dispun cu preponderență județele Caraș Severin (Reșița, Anina, Oravița etc) și Hunedoara (Hunedoara, Govăjdia, Brad, Patrila, etc). Reconversia și valorificarea acestui patrimoniu poate reprezentă o resursă importantă pentru dezvoltarea turismului de nișă.

Fig. 86 – Numărul monumentelor istorice, în anul 2015

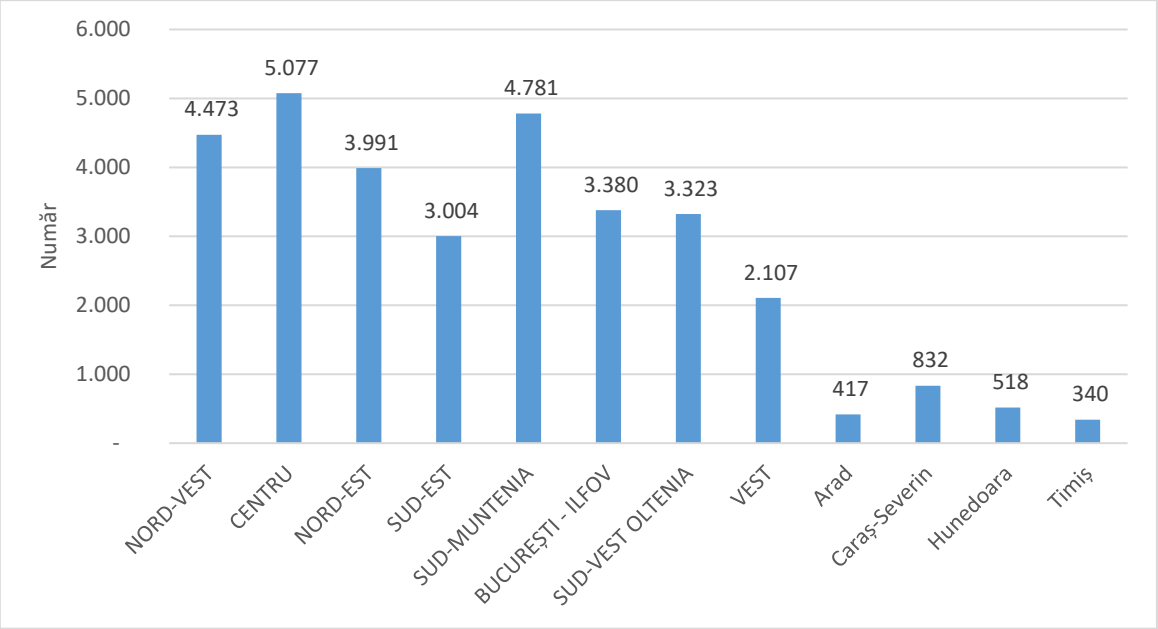

Sursa: Ministerul Culturii și Identității Naționale, www.cultura.ro

După clasa valorică (A – monumente de valoare națională sau universală respectiv B - monumente istorice reprezentative pentru patrimoniul cultural local), Regiunea Vest cuprinde 575 monumente grupa A și 1.539 monumente grupa B). **Ponderea monumentelor din grupa A reprezintă una dintre cele mai mari din România**, fiind pe locul III, după regiunile Centru (38,3%) și Sud-Muntenia (27,2%).[61]

De o importanță deosebită sunt monumentele incluse în *Lista Patrimoniului Mondial UNESCO*, din Regiunea Vest fiind incluse **Cetățile Dacice din Munții Orăștiei**: Sarmisegetuza, Costești-Cetățuie, Costești-Blidariu, Luncani – Piatra-Roșie și Banița. După tipul monumentelor, (clasele I-IV), se observă că predomină cele de tipul II - monumentele de arhitectură și I - monumentele arheologice.

[61] LMI 2015.

Fig. 87 – Ponderea monumentelor istorice, după grupa valorică, în anul 2015

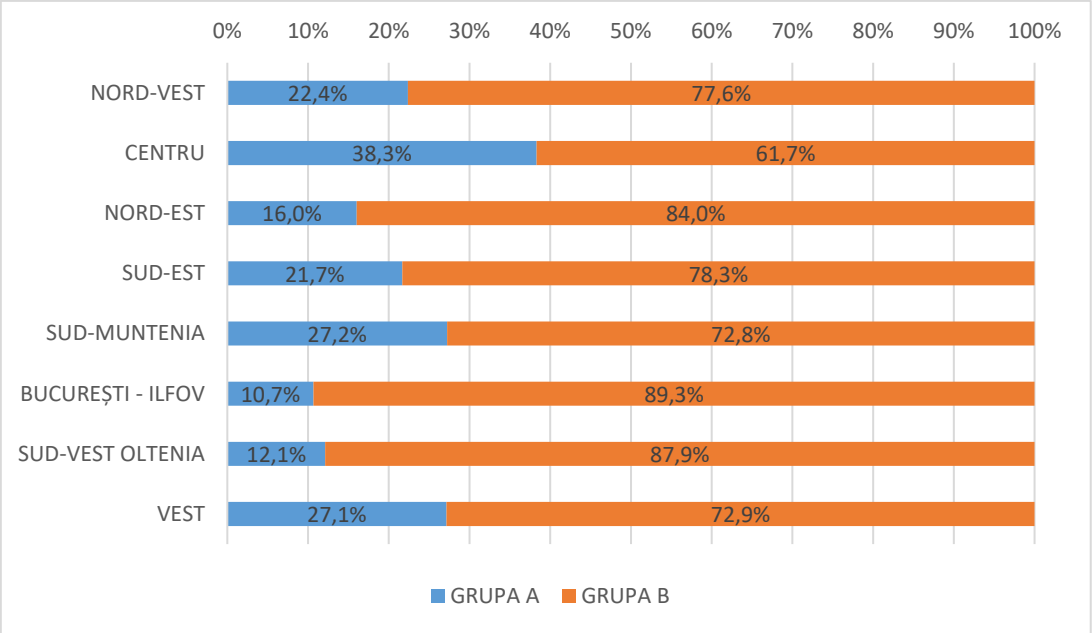

Sursa: Ministerul Culturii și Identității Naționale, www.cultura.ro

Tabelul 52. Numărul monumentelor istorice, după tipul acestora, în anul 2020

	I - MONUMENTE DE ARHEOLOGIE	II - MONUMENTE DE ARHITECTURĂ	III - MONUMENTE DE FOR PUBLIC	IV - MONUMENTE MEMORIALE ȘI FUNERARE	TOTAL
VEST	**640**	**1.336**	**73**	**69**	**2.114**
Arad	143	234	22	22	417
Caraș-Severin	305	501	15	11	832
Hunedoara	135	364	9	17	525
Timiș	57	237	27	19	340

Sursa: Ministerul Culturii și Identității Naționale, www.cultura.ro

În Regiunea Vest, 45,6% (număr: 964) dintre monumente sunt localizate în mediul urban, iar 54,4% (număr: 1.150), sunt localizate în mediul rural. Cu excepția județului Timiș, unde municipiul Timișoara concentrează 35% din totalul monumentelor, toate județele regiunii au o pondere mai mare a monumentelor localizate în mediul rural.

Tabelul 53. Ponderea monumentelor istorice, după localizarea acestora, în anul 2020

	Număr monumente urban	Număr monumente rural	% monumente urban	% monumente rural	TOTAL
VEST	**964**	**1.150**	**45,6%**	**54,4%**	**2.114**
Arad	209	208	50,1%	49,9%	417
Caraș-Severin	407	425	48,9%	51,1%	832
Hunedoara	179	346	34,1%	65,9%	525
Timiș	169	171	49,7%	50,3%	340

Sursa: Ministerul Culturii și Identității Naționale, www.cultura.ro

Lipsa datelor regionale / județene cu privire la indicatori precum starea de conservare face și mai dificilă inventarierea stării monumentelor (foarte bună, bună, mediocră, precolaps, colaps, dispărută sau necunoscută), în contextul în care în România, în anul 2015, conform ultimei situații de la nivel național[62], doar 16% din monumente aveau o stare medie, bună și foarte bună, 38% aveau o stare proastă, iar 3% erau în stare de precolaps și colaps.

Prin Programele Operaționale Regionale (POR) 2007-2013 și 2014-2020, s-au investit fonduri în conservarea, protecția și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural.

În cadrul POR 2007-2013 - DMI 5.1, s-au finanțat patru proiecte de patrimoniu cultural: câte două proiecte în județele Arad și Hunedoara. Valoarea medie a proiectelor a fost de 6,2 milioane euro, această valoare fiind rezultatul a faptul că trei din cele patru proiecte au fost proiecte complexe, reabilitându-se mai multe monumente istorice în cadrul unui proiect (de ex. Centrul istoric al municipiului Arad) sau mai multe părți componente ale unui ansamblu monument istoric (de ex. Cetatea Devei și Biserica și Mănăstirea Maria Radna).

În perioada 2007-2013, proiectele de patrimoniu cultural finanțate în cadrul POR au avut o valoare totală de aproximativ **24.673.322 EUR**.

Fig. 88 – Proiectele de patrimoniu cultural finanțate în cadrul POR 2007-2013

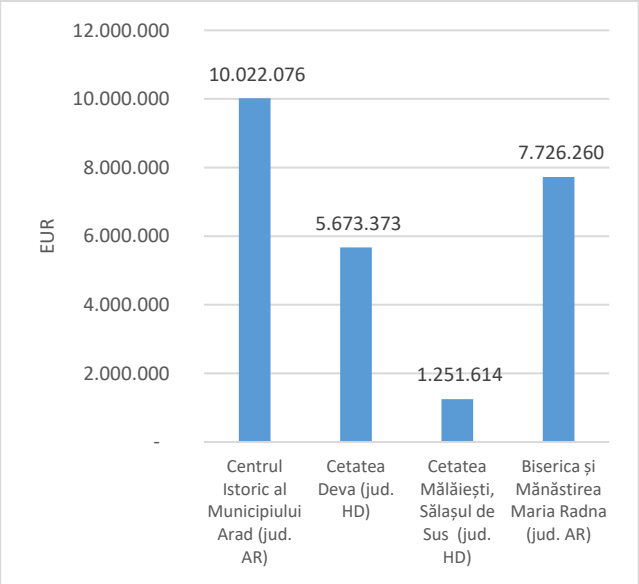

Sursa: Proiecte depuse ADR VEST, calcule proprii

Pentru perioada 2014-2020, fondurile alocate pentru acest domeniu, prin POR, s-au mărit considerabil, proiectele depuse având o valoare totală de aproximativ **72.158.327 EUR**. Valoarea medie a unui proiect a fost de 2,8 milioane euro.

După specificul proiectelor au fost finanțate:

[62] http://www.cultura.ro/sites/default/files/inline-files/_SCPN%202016-2022anexainavizare_0.pdf

- În cadrul **priorității 5.1**, s-au finanțat măsuri de restaurare, consolidare, protecţie şi conservare a monumentelor istorice cuprinse în *Lista Monumentelor Istorice* cât și în *Lista patrimoniului mondial UNESCO din România*;
- În cadrul acestei priorități s-au depus **23 proiecte** cu o valoare de **63.777.793 milioane euro**;
- În cadrul **priorității 7.1**, s-au finanțat activități care au fost localizate în stațiuni turistice conform prevederilor HG 852/2008, prin acțiuni de dezvoltare a infrastructurii pentru turismul balnear;
- În cadrul acestei priorități s-au depus **3 proiecte** cu o valoare de **8.380.534 milioane euro**.

După județul de implementare a proiectelor, din cele 26 de proiecte depuse, **cele mai multe proveneau din jud. Hunedoara** (8), respctiv Timiș (7), Caraș-Severin 6) și Arad (5). După valoarea cumulată a proiectelor, cea mai mare a fost în județul Hunedoara (25.201.255 mil. EUR), acesta fiind urmat de Arad (17.787.492 EUR), Caraș-Severin (14.824.763 mil. EUR) și Timiș (14.344.818 mil. EUR).

Cele mai mari proiecte din punctul de vedere al valorii totale, sunt proiecte de reabilitare a unor cetăți și castele respectiv situri arheologice (Cetatea Ineului – 4,90 mil. EUR, Dealul Cetății Deva – 4,87 mil. EUR, Cetatea Orăștiei – 4,73 mil. EUR, Amfiteatru sit arheologic Ulpia Traiana Sarmisegetuza – 7,65 mil. EUR), iar cele mai mici sunt în general biserici (lăcașe de cult).

Fig. 89 – Proiectele de patrimoniu cultural finanțate în cadrul POR 2014-2020, după județe

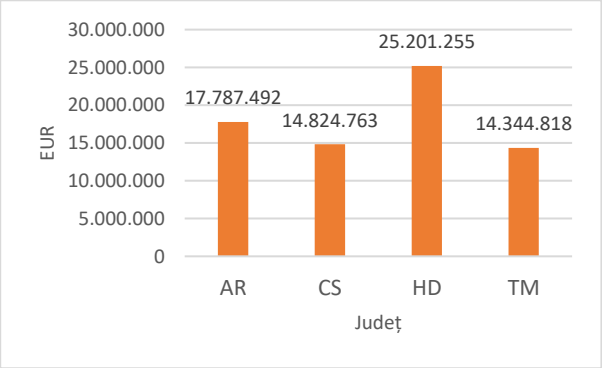

Sursa: Proiecte depuse ADR VEST, calcule proprii

Sursele de finanțare naționale pentru reabilitarea patrimoniului cultural pot constitui o alternativă însă, fondurile disponibile sunt mult mai scăzute comparativ cu cele puse la dispoziție prin intermediul POR. La nivel național, prin *Programul Național de Restaurare*, s-au investit în România, în perioada 2011-2015, aproximativ 42,7 mil. euro, dintre care, în Regiunea Vest s-au investit doar 3,4 mil. euro (8,0% din total sumei de la nivel național).

Nevoile în acest domeniu sunt în continuare mari, îndeosebi în acele imobile – monumente protejate, care sunt locuite sau în proprietatea unor persoane fizice, deseori fără posibilități financiare de reabilitare a acestora. La nivel local, pot fi gândite anumite scheme de finanțare pentru reabilitarea acestor monumente, astfel încât să se îmbunătățească starea monumentelor. Aceste scheme de finanțare sunt utile în contextul în care monumentele/ zonele/ centrele istorice pot crește atractivitatea unei locații și implicit contribuie la atragerea de turiști. Din nefericire, la nivelul Regiunii Vest exemplele de succes cu scheme de finanțare de la nivel local sunt extrem de limitate. Un astfel de exemplu este Primăria Municipiului Timișoara care a lansat în anul 2016 *Programul de sprijin*

financiar pentru creşterea calităţii arhitectural-ambientale a clădirilor din zonele prioritare de intervenţie din Municipiul Timişoara.

Muzeele, colecțiile private, dar și casele memoriale reprezintă modalități prin care anumite bunuri culturale mobile pot fi valorificate în scop turistic.

Conform INS, în anul 2017, Regiunea Vest a înregistrat un număr de **67 muzee și colecții publice**, această valoare fiind mai scăzută decât cea înregistrată în 2011, când se înregistrau 71 de unități. Comparând situația de la nivel regional, cu excepția regiunii București-Ilfov, Regiunea Vest are cel mai mic număr de muzee și colecții publice. În ciuda numărului mic de astfel de unități, Regiunea a reușit să își mărească numărul de vizitatori de la 405.204 (anul 2011) la 779.531 (anul 2014, **92%**), respectiv 1.118.633 vizitatori (anul 2017, **44%**).

La acestea se adaugă colecțiile etnografice private care au luat amploare în ultimii 8 ani, precum cele de la Gărâna, Dalboșeț - jud. Caraș-Severin, Lugoș, Covăsânți - jud. Timiș, Peșteana - jud Hunedoara etc.

Fig. 90 – Evoluția numărului de muzee și al vizitatorilor în perioada 2011-2017

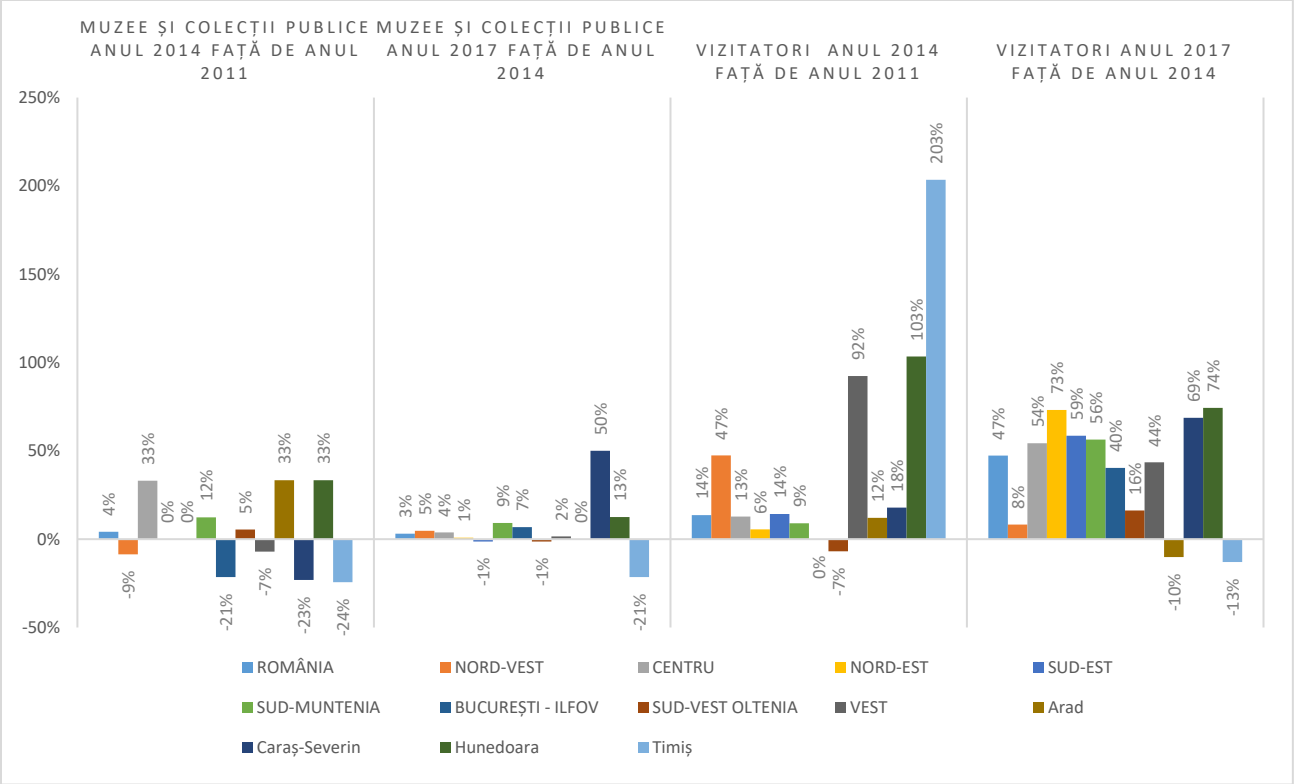

Sursa: Tempo Online, ART104B, ART113B

Analizând trendul pozitiv al indicatorului numărul de vizitatori, acesta poate fi corelat cu creșterea generală economică de la nivel național, cu alte cuvinte, oamenii au avut mai mulți bani pentru a-i cheltui în domeniul cultural. De asemenea, renovarea unor muzee și deschiderea acestora spre vizitatori poate fi o posibilă cauză a creșterii numărului acestora.

Tabelul de mai jos relevă faptul că în anul 2017, comparativ cu anul 2014, județele Arad și Timiș au înregistrat scăderi ale vizitatorilor de 10% respectiv 13%.

Datorită numărului relativ scăzut al muzeelor și colecțiilor publice, se poate spune că Regiunea Vest nu deține un avantaj comparativ față de alte regiuni, iar pentru a fi competitivă

regiunea trebuie să investează fonduri nu doar în reabilitarea infrastructurii clădirilor, ci și în îmbunătățirea serviciilor.

Casele memoriale

Casele memoriale aparțin categoriei monumentelor culturale cu funcție turistică și reprezintă instituții muzeistice de mică amploare în care se regăsesc elemente de referință ce aparțin vieții, operei și personalității unor personaje, care s-au născut, locuit sau au creat în aceste edificii. În unele cazuri construcția în sine are și o valoare arhitecturală deosebită, recunoscută.

În interiorul caselor memoriale de cele mai multe ori, se păstrează elementele autentice în care și-au desfășurat activitățile personalitățile vremii, precum cărți, fotografii personale, documente, corespondență sau alte obiecte. Frecvent, casele memoriale înființate au aparținut unor personalități din domenii precum literatura, arta, știința, politică și altele.

La nivel național, casele memoriale care prezintă o valoare arhitecturală deosebită, aparținând unui anumit curent sau a cărei valoare istorică este reprezentativă la nivel național, au fost înscrise în listele monumentelor istorice. Edificiile înscrise în Listele Monumentelor Istorice aparțin grupei IV reprezentând Monumente memoriale și funerare. La nivelul României, există 288 de clădiri incluse în categoria caselor memoriale.[63]

În fapt, numărul caselor memoriale este mult mai mare deoarece nu toate clădirile ce au aparținut unor personalități marcante din fiecare localitate sau județ au fost înscrise în patrimoniul monumentelor istorice. În absența unei centralizări detaliate la nivel de UAT sau județ, inventarierea informațiilor privind numărul caselor memoriale, starea imobilelor și clasificarea acestora după importanță este dificil de realizat.

În Regiunea Vest au fost identificate **35 de edificii** aparținând grupei caselor memoriale dintre care 17 sunt considerate imobile de patrimoniu – monumente istorice, iar 18 imobile sunt nelistate (vezi tabelul de mai jos).

Tabelul 54. Casele memoriale din Regiunea VEST

Nr. crt.	Nume	Localitate	UAT	Județ	Cod monument istoric	Datare
1	Casa Memorială Eugen Popa şi Eugenia Hagiu	Săvârșin	Săvârșin	Arad		
2	Casa Ștefan Cicio-Pop	Arad	Arad	Arad	AR-IV-m-B-00687	sec. XX

[63] Master Planul pentru turism național al României 2007-2026

3	Casa memorială folclorist Ioan T. Florea	Covăsânț	Covăsânț	Arad		
4	Casa memorială Dirijor Iosif Conta	Monoroștia	Bârzava	Arad		
5	Casa memoriala dramaturg Csiky Gergely	Pâncota	Pâncota	Arad		
6	Casa memorială Ioan Burza	Pâncota	Pâncota	Arad		
7	Casa Memoriala Adam Müller-Guttenbrunn	Zăbrani	Zăbrani	Arad		
8	Casa memoriala Vasile Goldiș	Arad	Arad	Arad	AR-IV-m-B-00688	1910
9	Muzeul Memorial Ioan Slavici și Emil Monția Șiria	Șiria	Șiria	Arad	AR-II-m-A-00651	
10	Casa Generalului Ion Dragalina	Caransebeș	Caransebeș	Caraș-Severin	CS-IV-m-B-11246	sec. XIX
11	Casa memorială Tata Oancea	Bocșa	Bocșa	Caraș-Severin		
12	Casa memoriala istoric Ioan Sârbu	Eftimie Murgu	Eftimie Murgu	Caraș-Severin	CS-IV-m-B-11252	sec. XIX
13	*Casa memorială a scriitorului Tamási Áron*	Lupeni	Lupeni	Hunedoara	HR-IV-m-B-13022	
14	Casa natală Gabriel Bethlen (Bastionul Roşu)	Ilia	Ilia	Hunedoara	HD-II-m-A-03353	sec XVII
15	Casa natală Aurel Vlaicu	Aurel Vlaicu	Geoagiu	Hunedoara	HD-IV-m-B-03488	1880

16	Casa natală Crişan	Crişan	Ribița	Hunedoara	HD-IV-m-B-03491	sec. XVIII, reconstruită 1978
17	Casa natală I. D. Sârbu	Petrila	Petrila	Hunedoara	HD-IV-m-B-03498	1870
18	Casa memoriala Dr. Petru Groza	Deva	Deva	Hunedoara		sec. XX
19	Casa memoriala poet Vlaoicu Bârna	Crisan	Ribița	Hunedoara		
20	Casa memorială Drăgan Muntean	Poienița Voinii	Bunila	Hunedoara		
21	Casa-muzeu Avram Iancu	Baia de Criș	Baia de Criș	Hunedoara		reconstrucție 2003
22	Casa scriitorului Dositei Obradovici	Ciacova	Ciacova	Timis	TM-IV-m-B-06331	sec. XVIII
23	Casa scriitorului Ion Popovici Bănățeanu	Lugoj	Lugoj	Timiș	TM-IV-m-B-06334	sec. XIX
24	Casa poetului Victor Vlad Delamarina	Lugoj	Lugoj	Timiș	TM-IV-m-B-06335	sec. XIX
25	Casa artistului Traian Grozăvescu	Lugoj	Lugoj	Timiș	TM-IV-m-B-06337	1843
26	Casa Compozitorului Ion Vidu	Lugoj	Lugoj	Timiș	TM-IV-m-B-06338	1870
27	Casa memorială Nikolaus Lenau	Lenauheim	Lenauheim	Timiș	TM-II-m-A-06246	sec. XVIII
28	Casa memorială Dr. Karl Diel	Jimbolia	Jimbolia	Timiș		
29	Casa memorială pictor Ștefan Jager	Jimbolia	Jimbolia	Timiș		

30	Casa memorială Traian Vuia	Traian Vuia	Traian Vuia	Timiș		
31	Casa memorială Bakalovich Emma	Deta	Deta	Timiș		
32	Casa memorială Dr. Hans Röhrich	Sânnicolau Mare	Sannicolau Mare	Timiș		
33	Casa memorială poet Traian Iancu	Făget	Făget	Timiș		
34	*Expoziția Memorială "Béla Bártok"*	SÂNNICOLAU MARE	Sannicolau Mare	Timiș	TM-II-m-A-06287	1864
35	*Expoziția Memorială "Traian Vuia"*	TRAIAN VUIA	Traian Vuia	Timiș		

Sursa: LMI 2015, centralizare ADR VEST

Repartizarea pe județe a caselor memoriale arată că în județul Arad sunt 9, dintre care 3 sunt monumente istorice. În județul Caraș-Severin au fost identificate 3 case memoriale, 2 incluse în patrimoniul național iar în județul Hunedoara sunt 9 case memoriale, 5 dintre acestea sunt clădiri monument istoric. În județul Timiș au fost identificate 14 case memoriale, 7 incluse în lista monumentelor istorice.

Repartizarea caselor memoriale în teritoriu relevă faptul că cele mai multe sunt poziționate în mediul rural sau în orașe de mici dimensiuni, iar un număr semnificativ dintre acestea dețin o expoziție care ilustrează momente și aspecte din viața personalităților, cele mai multe putând fi vizitate la cerere.

În județul Arad, 2 case memoriale monumente istorice se află în municipiul reședință de județ și au aparținut unor reputați oameni politici, iar 7 case memoriale se află în localitățile Șiria, Săvârșin, Covăsânț, Pâncota, Zăbrani și Monoroștia și au aparținut unor personalități marcante pe plan local ce au activat în artă, muzică, literatură sau folclor.

Din cele 3 case memoriale identificate la nivelul județului Caraș-Severin, 2 sunt monumente istorice și se regăsesc în Caransebeș și localitatea Eftimie Murgu, aparținând unor personalități din domeniul militar și istoric-cultural recunoscute la nivel național. În Bocșa se află o casă memorială aparținând unei personalități locale din sfera culturii și artelor.

În județul Hunedoara 5 edificii sunt incluse în listele monumentelor istorice și au aparținut unor personalități remarcabile din sfera culturală, personalități istorice, ori medicală și se află în localitățile Lupeni, Ilia, Aurel Vlaicu, Crișan, și Petrila. Alte 4 edificii de importanță pentru istoria locală se află în Deva, Crișan, Poienița Voinii și Baia de Criș.

În județul Timiș, au fost identificate cel mai mare număr de case memoriale din regiune. 7 dintre acestea sunt case memoriale incluse în listele clădirilor de patrimoniu și sunt

concentrate în Lugoj – 4 case memoriale, Sânnicolau Mare, Ciacova și Lenauheim. Acestea au aparținut unor personalități din domeniul literaturii, muzicii și artelor. Celelalte 7 case memoriale sunt în localitățile Jimbolia, Deta, Sânicolau Mare, Făget și Traian Vuia și au aparținut unor personalități din literatură, inginerie, artelor sau medicinei.

În ciuda valorii remarcabile pe care o au casele memoriale din punct de vedere istoric și cultural, valorificarea lor în scop turistic este una timidă, realizată punctual. Clădirile monument istoric trebuie reabilitate și puse în valoare pentru a reprezenta o atracție turistică valoroasă, prin amenajarea pentru unor muzee și expoziții, pentru a reda publicului momente din viața și istoria oamenilor care au marcat existența și parcursul țării. Casele memoriale de importanță locală trebuie supuse unor procese de modernizare și promovare pentru a putea genera fluxuri turistice. Acestea trebuie menținute și valorificate deoarece vor continua să reprezinte identitatea locală, specifică fiecărei regiuni în parte, cu care se identifică locuitorii acestor areale. Mai mult, o măsură esențială pentru ca acestea să reprezinte puncte de atracție și să genereze fluxuri consistente în arealele în care se află este dată de capacitatea de a genera emoție și curiozitate în rândul oamenilor pentru ca aceștia să le considere atracții turistice și totodată parte din identitatea și istoria locală.

Valoarea culturală a caselor memoriale nu poate fi măsurată și trebuie fructificată capacitatea acestora de a genera emoție la nivelul turiștilor. Aceste edificii au nevoie de promovare la nivel regional și național, de investiții minimale care să le pregătească a fi integrate în circuitul turistic și chiar de o strategie la nivel regional și național pentru a putea fi protejate.

Patrimoniul cultural material

Etnografia şi folclorul reprezintă o importantă ramură a patrimoniului imaterial, fiind compusă din arhitectura populară ţărănească, tehnică şi instalaţii populare, costume populare, ceramică populară, muzee etnografice - săteşti, manifestări populare tradiţionale, festivaluri, manifestări artistice etc.

Pe teritoriul Regiunii Vest sunt localizate mai multe zone de interes etnografic şi anume:

- În judeţul Arad (de la vest spre est): zona de nord a Nădlacului, zona Şiria, zona Buteni, Ususău, Vărădia de Mureş şi zona Vârfurile.
- În judeţul Caraş-Severin: Pojejena, Ciclova Română, Depresiunea Almăjului, culoarul Timiş – Cerna şi culoarul Bistrei
- În judeţul Hunedoara[64]: Ţinutul Pădurenilor, Ţara Zărandului, Ţinutul Orăştiei şi Zona Văii Mureşului.
- În judeţul Timiş: zona Dudeştiilor Vechi, zona Lenauheim, zona Lugojului şi zona Făget.

Patrimoniul cultural imaterial se evidenţiază în centrele etnografice:

- centre de producere a ceramicii la Bârsa, Târnăviţa (judeţul Arad), Biniş (comuna Doclin) în judeţul Caraş-Severin;
- port popular la Şicula, Bârsa, Buteni (judeţul Arad), Bozovici (judeţul Caraş-Severin), Chizătău, Făget, Recaş (judeţul

[64] Judeţele Patriei – Judeţul Hunedoara, 1980

Timiş), Ținutul Pădurenilor (județul Hunedoara);[65]

- obiceiuri folclorice tradiţionale - Târgul de fete de pe Muntele Găina, Târgul Sărutului de la Hălmagiu (judeţul Arad), Festivalul naţional al fanfarelor ţărăneşti ,,Cântec de Brumar'' Festivalul cultural artistic al Văii Caraşului, Festivalul folcloric „Veliscu Boldea" (Reşiţa), Serbările Crainei (Petnic), Festivalul de muzică corală "Timotei Popovici" (Caransebeş), Festivalul concurs de muzică populară „Ion Luta Iovita" (Caransebes), Festivalul cultural-artistic al Văii Almajului (judeţul Caraş-Severin), Măsuratul Oilor, Nunta Pădurenească, Mersul cu duba, Cununa Grâului, Strigarea peste sat, Obiceiul Căluşeilor, Ceata de căluşeri a romilor, Nunta pădurenească de la Dăbînca, Nunta de la Lăpugiu, Colindul laic cu duba (judeţul Hunedoara[66]), Festivalul cântecului şi dansului românesc, Festivalul cântecului, jocului si portului popular de pe Valea Begheiului, Dansul Căluşarilor din Țara Făgetului (judeţul Timiş);

- economie rurală: mori de apă la Rădeşti, Valea Mare, Iacobini, Vârfurile, Roşia (judeţul Arad), Rudăria, Prigor, Putna, Liborajdea, Păltiniş, Pătaş, Borlovenii Noi, Gârlişte, Bozovici, Gornea, Gîrnic (judeţul Caraş-Severin), Căluşarii – patrimoniul UNESCO[67], meşteşuguri populare - ceramică, arta lemnului, icoane pe piatră, încondeierea ouălelor[68] (judeţul Hunedoara)
- specific gastronomic: Muntele Mic - Poiana Mărului, Semenic - Brebu Nou - Văliug, Zona Băile Herculane, Valea Almăjului, Clisura Dunării[69] (judeţul Caraş-Severin), tradiţionalii virşlii de Brad (judeţul Hunedoara), Sălașu de Sus – plăcinta pădurească.

7.4. Tipurile de turism

Împărțirea tipurilor de turism a pornit de la condițiile oferite de **unicitatea și diversitatea cadrului natural** al Regiunii Vest, care alături de specificitățile climatice, hidrologice, și biogeografice au contribuit, la întregirea peisajului şi ambientului dezvoltării activităţilor turistice în regiune.

De asemenea, **resursele patrimoniului cultural**, deopotrivă materiale (obiective de importanță istorică, edificii religioase, monumente, etc) şi imateriale, sunt reprezentative pentru teritoriul analizat, în condiţiile în care acestuia i se suprapun cinci dintre cele mai valoroase entităţi etnografice naţionale, constituite de spaţiile mentale aferente Ţării Moţilor, Ţării Zărandului, Ţării Haţegului, Țara Făgetului şi Ţării Almăjului.

Din punct de vedere metodologic, tipurile de turism din regiune au la bază *Studiile elaborate de Banca Mondială pentru ADR Vest*[70] în care

[65] http://www.scritube.com/geografie/turism/TIMIS1251317237.php

[66] Judeţele Patriei – Judeţul Hunedoara, 1980, http://hunedoara.omgforum.net/t819-principalele-obiceiuri-traditii-puncte-muzeistice-si-mestesuguri-populare-din-judetul-hunedoara-pe-zone-etnofolclorice

[67] http://hunedoara.omgforum.net/t819-principalele-obiceiuri-traditii-puncte-muzeistice-si-mestesuguri-populare-din-judetul-hunedoara-pe-zone-etnofolclorice

[68] http://hunedoara.omgforum.net/t819-principalele-obiceiuri-traditii-puncte-muzeistice-si-mestesuguri-populare-din-judetul-hunedoara-pe-zone-etnofolclorice

[69] Ibidem

[70] https://adrvest.ro/wp-content/uploads/2015/05/Romania_West_Competitiveness_Assessment_Final-4.pdf

domeniul de turism este tratat ca un domeniu cu potențial de specializare inteligentă. Tipurile de activități și zone turistice sunt evidențiate în harta de mai jos și acestea sunt corelate cu tipurile de turism descrise mai jos.

Ecoturismul și turismul activ

Unul dintre principalele active ale Regiunii Vest constă în resursa de patrimoniu natural: peisaje muntoase, trecători, lacuri, izvoare de ape termale și minerale, parcuri și rezervații naturale. Aproximativ 26% din toate zonele protejate din România sunt situate în Regiunea Vest. Aceste zone protejate fac parte din reţeaua Natura 2000. Principalele parcuri naţionale și naturale din Regiunea Vest acoperă o arie de aproximativ 4.461 km^2, ceea ce reprezintă 13,4% din suprafaţa terestră a Regiunii Vest. În afara acestor parcuri, fluviul Dunărea – care este graniţa judeţului Caraș-Severin și graniţa naţională a României cu Serbia – reprezintă un alt avantaj important cu potenţial de a deveni o resursă turistică semnificativă pentru Regiunea Vest.

În Regiunea Vest există o multitudine de zone care permit activități de ecoturism și turism activ. Un exemplu în acest sens este **Valea Timișului** – areal care se întinde în județele Caraș-Severin și Timiș.

În această categorie se pot include și activitățile precum sporturile de iarnă, alpinismul și drumețiile. Cadrul natural a permis dezvoltarea unor stațiuni de iarnă din care menționăm pârtiile din Munții Semenic (jud. Caraș-Severin) și Munții Parâng (jud. Hunedoara).

Stațiunea Semenic. Este localizată în jud. Caraș-Severin, în munții cu același nume. Stațiunea este înconjurată de cele trei vârfuri ale Munților Semenic (Piatra Gozna – 1.447m; Semenic – 1.446m; Piatra Nedeia – 1.437m).[71] Datorită climatului montan, caracterizat prin temperaturi foarte scăzute și datorită celor aproximativ 1.400m la care sunt amenajate pârtiile, zăpada este prezentă aici în timpul sezonului rece (aprox. 6 luni pe an), făcând astfel posibilă practicarea în condiții bune a sporturilor de iarnă.[72] În stațiune sunt 5 pârtii de schi cu nivele diferite de dificultate, atât pentru începători, cât și pentru avansați.

Stațiunea Muntele Mic. Este situată la poalele versantului sudic al Munților Țarcu, la o altitudine de 1.525 m, în jud. Caraș-Severin. Din punct de vedere al condițiilor de ski, Muntele Mic este una din stațiunile privilegiate din țară, deoarece zăpada ține chiar și 180 de zile pe an.[73] Temperaturile scăzute înregistrate iarna fac posibilă practicarea sporturilor de iarnă din luna noiembrie până în luna mai. Grosimea stratului de zăpadă are în medie 1 metru. Momentan există 3 telescaune si 5 teleschiuri. Există un plan de dezvoltare a domeniului schiabil Muntele Mic-Nedeia cu conexiuni către Borlova și Poiana Mărului.

Stațiunea Straja. Staţiunea Straja este localizată în judeţul Hunedoara, la o altitudine de 1445 de metri, în inima Munţilor Vâlcan, în zona Valea Jiului, la aproximativ 8 km de municipiul Lupeni. Complexul turistic este format din 210 cabane, case de vacanţă, pensiuni şi vile. Dintre acestea, 70 sunt omologate cu 1, 2, 3 şi 4 stele. În Straja sunt amenajate 12 pârtii de schi, fiecare fiind echipată cu instalaţie de transport pe cablu

[71] https://www.banatul-montan.ro/zona_semenic.html
[72] https://www.google.ro/amp/cnipt-caransebes.ro/zona-turistica/obiective-turistice-din-caras-severin/statiuni-turistice/muntii-semenic/partia-de-ski-semenic/%3famp
[73] http://www.muntelemiconline.ro/istoric/

(teleschi).[74] Cinci dintre acestea beneficiază şi de instalaţie de nocturnă, făcând astfel posibilă utilizarea pârtiilor până seara. Cele 11 instalaţii de transport pe cablu vă asigură accesul facil la toate pârtiile din staţiune: 4 telescaune, 6 teleskiuri și telegondola care face legătura dintre Lupeni și stațiune. Datorită construirii telegondolei şi a telescaunului de pe Vf. Straja, apar pârtii noi, cea mai lungă fiind Pârtia Straja, cu o lungime de 8,1 km.

Staţiunea Râuşor. Este o staţiune de la poalele celor mai înalte vârfuri ale masivului Retezat. Din Râuşor pornesc mai multe trasee turistice spre vârfurile, lacurile şi cascadele Retezatului. Pârtia de ski are o lungime de 1.200 m și 380 m diferență de nivel, dotată și cu teleschi.[75] Pe lângă pensiunile din zonă există atât locuri de campare cât și de parcare.

Turismul cultural

În ceea ce privește patrimoniul istoric și arhitectural, 2.107 monumente și situri istorice situate în Regiunea Vest au fost înregistrate pe lista naţională a Monumentelor Istorice din România.[76]

În judeţul Arad, principalele elemente de patrimoniu cultural sunt obiectivele și orașele istorice, peste 20 castele, mănăstiri și biserici, centre etnografice și obiectivele turistice de patrimoniu din mediul rural. Judeţul Arad este recunoscut pentru cetăţile medievale din localităţile Arad, Șiria, Dezna și Șoimoș.

În judeţul Caraș-Severin, principalele elemente de patrimoniu cultural sunt de natură arheologică: siturile geto-dacice (Bocşa, Colţan, Ocna de Fier, Oraviţa, Sasca Montană, etc.), arhitectură romană militară (Vărădia, Mehadia, Teregova, Moldova Veche, etc.), cetăţile medievale (Caraşova, Mehadia, Coronini, Caransebeș, etc.), monumentele istorice și religioase (mănăstiri, biserici din lemn), monumentele istorice și arhitecturale (Caransebeș, Oraviţa, Băile Herculane, Bocșa și Anina), muzeele și casele memoriale (Reșiţa, Caransebeș, Oraviţa, Varadi, Ocna de Fier, Anina, Moldova Nouă). Deși în judeţul Caraș-Severin există un număr important de monumente înregistrate, fluxurile de turiști sunt extrem de mici. Acest lucru se datorează în principal accesibilităţii reduse și lipsei de infrastructură rutieră integrată și de facilităţi de cazare în zona rurală.

Patrimoniul cultural din zona rurală reprezintă, de asemenea, un avantaj semnificativ pentru Caraș-Severin. Acesta include morile de apă din valea Rudăriei (în comuna Eftimie Murgu) care nu numai că au o utilizare utilitară, ci au inspirat legende și folclor în legătură cu ritualurile și tradiţiile rurale de nuntă. Istoria antică și caracteristicile arhitecturale ale acestora formează un spirit al locului extrem de specific.

[74] https://www.skistraja.ro/straja.html

[75] https://www.welcometoromania.ro/Retezat/Retezat_Rausor_r.html

[76] Ultima actualizare din 2015 a Listei Monumentelor Istorice

Harta 36 – Tipurile de activități și zone turistice din Regiunea Vest

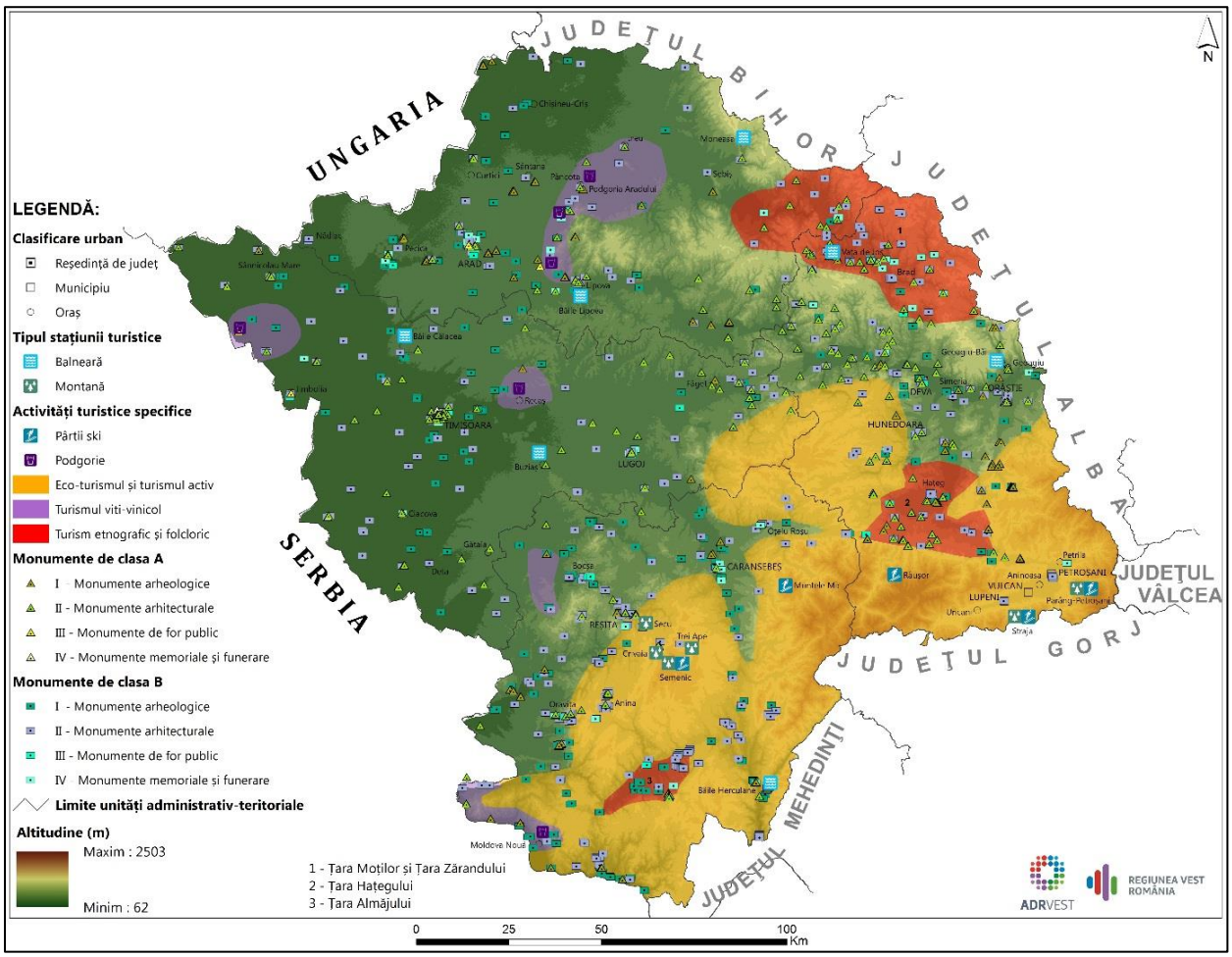

În judeţul Hunedoara, resursele turistice antropice sunt diverse, cuprinzând cetăţi și fortăreţe romane (complexul Ulpia Augusta Dacia Traiana Sarmizegetusa, Sarmizegetusa Regia), cetăţi medievale (Castelul Corvinilor, Cetatea Deva), artă și arhitectură istorică și religioasă (Deva, Hunedoara, Calugara), muzee și galerii de artă, etnografie și folclor.[77]

În judeţul Timiș, principalele elemente de patrimoniu cultural sunt: conacele, castelele și cetăţile medievale (Castelul Huniade din Timișoara), grupuri de clădiri și mănăstiri (Palatul Baroc din Timișoara, Castelul Reginei Elisabeta din Banloc, Mănăstirea Partoș, Mănăstirea Săraca), bisericile de lemn, evenimente culturale și festivaluri, muzee și case memoriale (Lugoj Traian Vuia), etnografie și artizanat (Muzeul Satului Bănăţean, Dumbrava).

De asemenea, importante de menționat sunt și:

- Sanctuarul Neolitic de la Parța, sanctuar vechi de aproximativ 6.000 de ani, unic în România și unul dintre puținele din Europa, complet restaurat, atracție de nivel mondial pentru pasionați

[77] Ulpia Augusta Dacia Traiana Sarmizegetusa – a fost capitala și cel mai mare oraș al Daciei Romane. Sarmizegetusa Regia a fost capitala și cel mai important centru militar, religios și politic al Dacilor, iar *Castelul Corvinilor* datează de la jumătatea secolului 15 și a fost construit în principal în stil gotic târziu, însă are elemente arhitecturale renascentiste.

- Fortificația preistorică de la Cornești: Iarcuri, fortificație de pământ remarcată la începutul sec. 18

În mediul rural turismul cultural are un potențial deosebit de valorificare, iar acesta decurge din perpetuarea ocupaţiilor, meşteşugurilor, datinilor şi obiceiurilor tradiţionale româneşti, încă practicate cu ocazia unor manifestări folclorice de mare autenticitate şi originalitate, concretizate în festivaluri artistice şi nedei, organizate în fiecare judeţ al regiunii, dar cu precădere în Țara Moților, Țara Zărandului, Țara Hațegului, Țara Almăjului și Țara Pădurenilor.

Turismul balnear și wellness

Regiunea Vest are mai multe staţiuni balneare importante, cum ar fi: i) Buziaș și Băile Călacea din judeţul Timiș; ii) Moneasa și Lipova Băi din judeţul Arad: iii) Băile Herculane din judeţul Caraș-Severin; și iv) Geoagiu Băi și Băile Călan din Judeţul Hunedoara. Aceste staţiuni sunt elemente cheie pentru turismul din Regiunea Vest datorită calităţii izvoarelor termale, datorită amplasării lor, patrimoniului istoric, obiceiul naţional de a merge în concediu în staţiuni și noua tendinţă internaţională de turism balnear și medical.

Însă aceste staţiuni balneare nu au fost modernizate de la căderea comunismului și au suferit de pe urma unei strategii ineficiente de privatizare iniţiată la sfârșitul anilor 1990. Spaţiile de cazare din aceste staţiuni nu mai sunt competitive și turiștii din Regiunea Vest preferă să meargă în staţiunile balneare din Ungaria. Alte puncte slabe ale staţiunilor balneare din Regiunea Vest sunt: i) accesul dificil la resursele naturale (drepturile de exploatare ANRM); ii) spaţiile vechi de cazare care necesită lucrări de renovare; iii) îmbătrânirea personalului medical; iv) lipsa spaţiilor de agrement; v) o proporţie mare de turiști sociali: pensionari finanţaţi prin sistemul de stat de bilete subvenţionate în staţiunile balneare; vi) ambiguităţi legale cu privire la dreptul de proprietate asupra terenurilor ce rezultă din procesul de retrocedare a proprietăţilor confiscate în perioada comunistă și eșecul privatizărilor efectuate de autorităţile publice; vii) predominarea tratamentelor balneare reactive faţă de tratamentele medicale proactive; viii) lipsa renovării centrelor orașelor din staţiunile balneare istorice; și ix) probleme sezoniere: rata scăzută de ocupare cu excepţia lunilor de vară.

Potențial de modernizare îl au și ștrandurile termale din județele Arad (Dorobanți, Curtici) și Timiș (Lovrin, Sânmihaiu German, Jimbolia sau Deta).

Turismul urban și de afaceri

Turismul urban este văzut tot mai mult ca un instrument și element de facilitare pentru promovarea orașelor europene ca destinaţii turistice. Acesta crează conexiuni cu alte sectoare ce devin tot mai importante, fapt care generează noi echipamente /infrastructură (muzee, spaţii de cazare, restaurante, etc.) cu impact asupra calităţii vieţii locuitorilor. În plus, dezvoltarea turismului influenţează imaginea orașelor și modul în care acestea sunt percepute: dacă un oraș este perceput ca destinaţie turistică, acesta devine atractiv nu doar pentru turiști, ci și pentru locuitorii săi și sectorul afacerilor în ansamblu. În acest context, orașele pun în aplicare tot mai mult strategii teritoriale de branding ce se bazează

pe sintagme turistice « I Amsterdam », « Only Lyon », « Be Berlin » și faimosul « I Love NY ».

Principala formă de turism în orașele din Regiunea Vest este reprezentat de **turismul de afaceri**. Atractivitatea zonei din punct de vedere economic și al investiţiilor este ilustrată prin faptul că cei care călătoresc în scop profesional reprezintă majoritatea șederilor de o noapte în hotelurile din principalele orașe din Regiunea Vest.

Apropierea geografică a Regiunii Vest de Europa de Vest și Centrală, aeroporturile din Arad și Timișoara, singura conexiune transfrontalieră pe autostradă din România, cele trei linii de cale ferată internaţionale (Curtici, Jimbolia și Moravița) și potenţialul economic al regiunii atrag investitori, contribuind astfel la apariţia și dezvoltarea turismului de tip MICE: meetings, incentives, conventions and exhibitions în Regiunea Vest.[78] Cele două centre de expoziţii și conferinţe – Expo Arad Internațional și CRAFT Timișoara – au un impact regional transfrontalier și consolidează poziţia zonei Arad-Timișoara ca centru economic regional european.

Cu condiţia ca o serie de probleme cheie să fie soluţionate în mod adecvat, turismul urban și MICE au potenţialul de a face ca Regiunea Vest să prospere. Următoarele probleme reprezintă blocaje importante pentru acest segment de turism: i) caracterul sezonier mare și șederea medie mică; ii) capacitatea mică de a transforma fluxurile de turiști de afaceri în turiști de agrement; iii) conectivitatea scăzută între două orașe economice importante (trenuri puţine, lipsa liniilor de autobuz între aeroport și Arad convention center); și iv) lipsa unor centre multifuncţionale pentru activităţi sportive, afaceri și evenimente culturale.

Turismul viti-vinicol

Are un mare potenţial de valorificare în regiune, acesta concretizându-se în activitatea de vizitare a unei regiuni viticole consacrate şi în cea de consum a produselor turistice asociate vinului, la care se adaugă într-o anumită proporţie şi practicarea unor activităţi conexe, precum sportul, gastronomia, activităţile culturale etc.

Potrivit *Organizaţiei Somelierilor din România*[79], în cadrul Regiunii Vest, se individualizează două mari zone viticole, respectiv Regiunea Viticolă a Banatului şi Regiunea Viticolă a Crişanei şi Maramureşului, fiecare grupând mai multe centre viticole.

A. Regiunea Viticolă a Banatului, cunoscută ca cea mai restrânsă regiune viticolă din România, aceasta este situată în partea de sud-est a ţării, arealul său geografic întinzându-se pe teritoriul administrativ a numai două judeţe: Timiş şi Caraş Severin. În prezent regiunea viticolă a Banatului este specializată în producerea vinurilor albe şi roşii, seci sau demiseci, de calitate superioară. Deşi plantaţiile viticole formează o zonă relativ compactă, acestea au totuşi un caracter insular, regiunea viticolă a Banatului incluzând două podgorii, Banat şi Recaş.

a. Podgoria Banatului grupează 16 localităţi şi trei denumiri (branduri) zonale acordate de

[78] MICE include participarea vizitatorilor la următoarele activități: i) Asociații/Caritate/Institute/Evenimente Sociale; ii) Întâlniri și conferințe guvernamentale; iii) Evenimente Corporative – dineuri, lansări de produse, conferințe, acordări de premii etc; iv) Călătorii de stimulare; v) ospitalitate corporativă; și vi) expoziții și & prezentări comerciale

[79] *http://www.osr2011.ro,* accesat la 13.02.2013

Oficiul Naţional al Viei şi Produselor Vitivinicole (ONVPV):

- *Moldova Nouă* pentru vinurile din nouă localităţi: Moldova Nouă, Moldova Veche, Măceşti, Pojejena, Radima, Belobreşca, Socol, Câmpia, Zlatiţa;
- *Dealurile Tirolului* pentru vinurile din patru localităţi: Berzovia, Fizeş, Doclin, Tirol;
- *Silagiu* pentru vinurile din trei localităţi: Buziaş, Silagiu, Bacova.

b. Podgoria Recaş, gupează 4 localităţi din judeţul Timiş (Recaş, Izvin, Herneacova, Petrovaselo) şi o singură denumire zonală de comercializare a vinurilor *Recaş*.

Pe etichetă mai pot apărea şi următoarele denumiri ale plaiurilor viticole: Izvin, Herneacova, Dealu Ţiganului, Dealu Viilor, Dealu Vechi, Petrovaselo.

B. Regiunea viticolă a Crişanei şi Maramureşului este situată în partea de sud-vest a ţării, cuprinzând plantaţiile viticole cantonate pe dealurile Crişanei, Maramureşului, depresiunile Silvaniei, Oradiei, Aradului şi cele de pe nisipurile din Câmpia Tisei. Delimitarea este făcută la sud de localitatea Miniş (judeţul Arad) şi la nord de centrul viticol Hamleu (judeţul Satu Mare). Regiunea viticolă a Crişanei şi Maramureşului include două podgorii, Crişana şi Miniş, cea din urmă fiind integrată Regiunii Vest.

Podgoria Miniş (Podgoria Aradului), grupează 17 localităţi din judeţul Arad (Baraţca, Păuliş, Miniş, Ghioroc, Cuvin, Covăsânţ, Şiria, Galşa, Mâsca, Pâncota, Măderat, Târnova, Drauţ, Mocrea, Şilindia, Satu Mic, Luguzău) şi o singură denumire zonală de comercializare a vinurilor *Miniş*.

Pe etichetă mai pot apărea şi următoarele plaiuri viticole: Baraţca, Păuliş, Dealu Dăicani, Dealu Curţii, Dealu Lung, Dealu Soarelui, Miniş, Ghioroc, Cuvin, Dealu Crucii, Covăsânţ, Şiria, Galşa, Dealul Cireşilor, Dealul Zănoaga, Dealul Domnesc, Mâsca, Măderat, Pâncota, Dealul Bocriţa, Mocrea, Şilindia.

Provocările majore care sunt și limitările actuale ale turismului vini-viticol sunt legate de absența unor trasee de vizitare integrate regiona, național sau chiar internațional, lipsa semnalizării și promovării acestora și absența unei oferte turistice constante și stabilă

Alte tipuri de turism care s-au dezvoltat în regiune sunt turismul de evenimente și turismul de shopping. Turismul de evenimente cuprinde festivaluri (muzicale, de arte, teatru și altele), concerte, evenimente sportive, conferințe, seminarii tematice și evenimente sportive. Deși numărul acestora este foarte mare, acestea nu au dobândit pe deplin recunoașterea internațională. Turismul de shopping se manifestă mai ales în Timișoara și atrage un număr ridicat de persoane din Ungaria și Serbia care locuiesc în apropierea granițelor, datorită varietății tot mai mari a magazinelor pentru procurarea bunurilor.

7.5. Infrastructura turistică

Infrastructura turistică este analizată din prisma *capacității de cazare turistică* dată de *numărul unităților de cazare* respectiv *locurile disponibile* din cadrul acestor unități.

În anul 2019, în Regiunea Vest, erau înregistrate **844 de unități de cazare**, adică **10,5% din totalul național**. La acest indicator, regiunea se situează pe locul V, devansând regiunile Sud-Muntenia (811 unități), Sud-Vest

Oltenia (631 unități de cazare) și București-Ilfov (210 unități de cazare). În perioada 2011-2019, toate regiunile au înregistrat creșteri ale infrastructurii de cazare, dintre care cea mai notabilă creștere a avut-o regiunea Centru (87,89%) care aproape și-a dublat capacitatea de cazare. În perioada amintită, Regiunea Vest a avut o creștere de +64,52%, apropiată de valoarea de creștere la nivel național (67,94%).

Fig. 91 – Unitățile de cazare turistică pe regiuni de dezvoltare (2019)

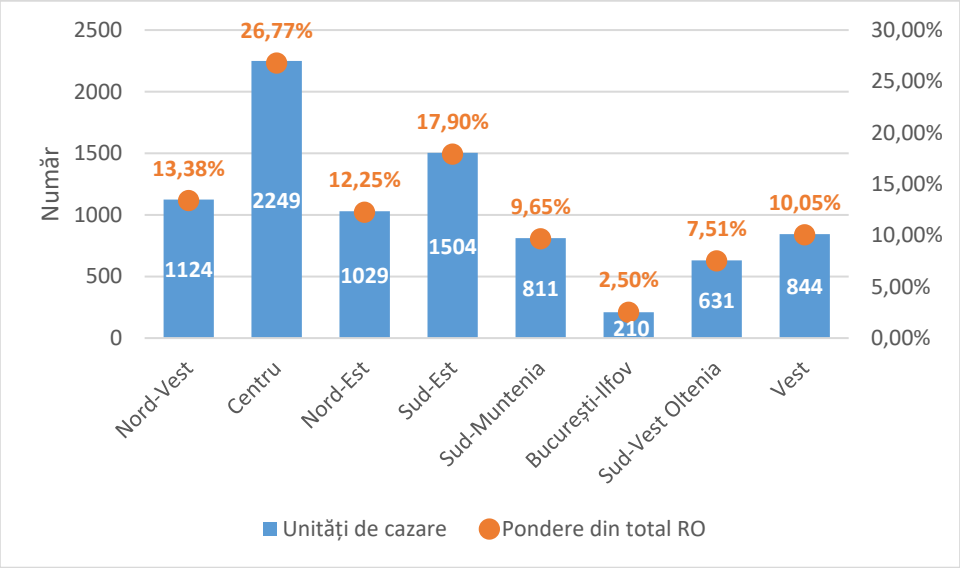

Sursa: Tempo Online, TUR101D

Fig. 92 – Evoluția numărului unităților de cazare în perioada 2011-2019

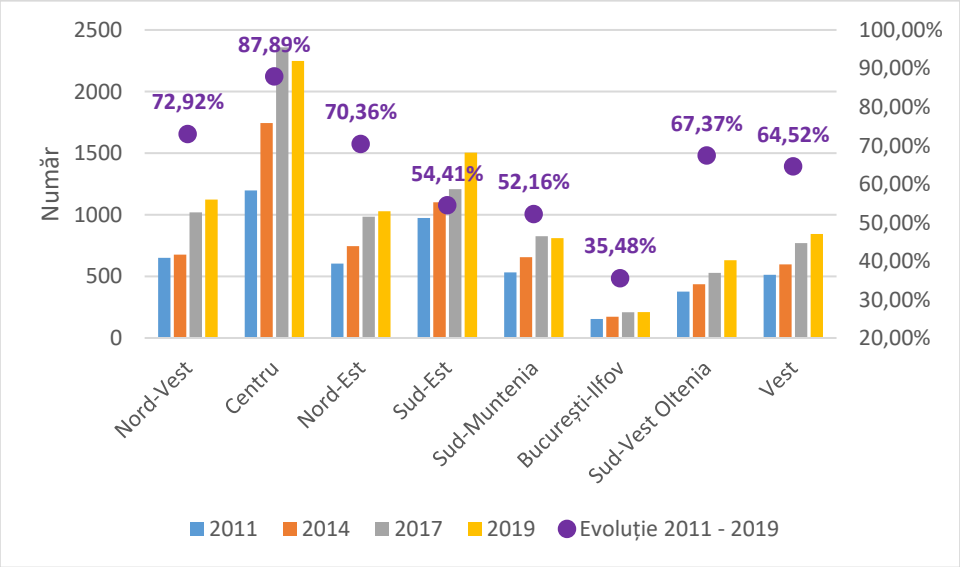

Sursa: Tempo Online, TUR101D

La nivel regional, o treime din unitățile de cazare sunt localizate în județul Hunedoara (32,46%), urmat de județul Caraș-Severin (28,91%). Județele Timiș și Arad au beneficiat de investiții mai reduse în infrastrcutura de cazare turistică, și dețin 20,02%, respectiv

18,60% din totalul unităţior de cazare din regiune. Creşterea unităţilor de cazare între 2011 şi 2019 este 64,52% la nivel regional, apropiată de creşterea naţională (67,94%) şi se datorează îndeosebi judeţului Hunedoara care a înregistrat o creştere de 191,49%. Judeţul Caraş-Severin a avut o creştere de 63,76%, în timp ce judeţele Timiş şi Arad au înregistrat celemai reduse creşteri de 29,01% respectiv 12,95%.

Fig. 93 – Ponderea unităţilor de cazare în judeţele Regiunii Vest (stânga)
Fig. 94 – Evoluţia numărului unităţilor de cazare în perioada 2011-2017 (dreapta)

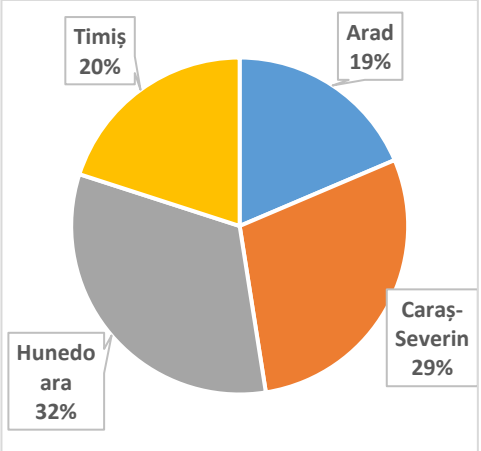

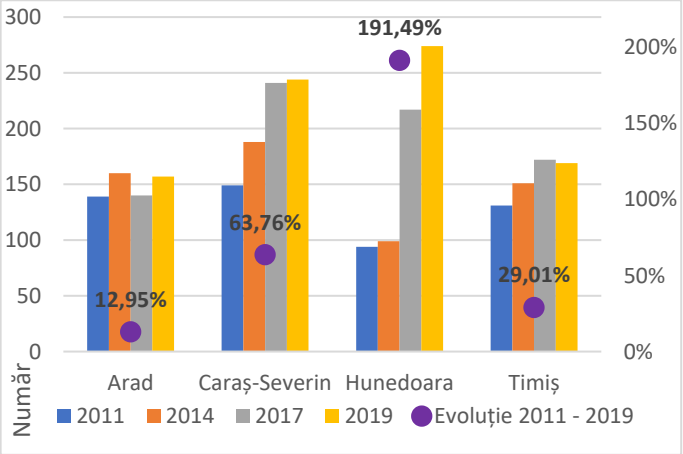

Sursa: Tempo Online, TUR101D

În Regiunea Vest, după tipul unităţilor de cazare predomină **pensiunile turistice** (238 unităţi; 28,20%), **pensiunile agroturistice** (211 unităţi; 25%), **hotelurile** (149 unităţi; 17,65%), **cabanele turistice** (69 unităţi; 8,18%) şi **vilele turistice** (59 unităţi; 6,99%).

Alte infrastructuri de cazare care se găsesc în regiune sunt hostelurile, bungalourile, motelurile, popasurile turistice, căsuţe turistice, campinguri şi sate de vacanţă.

După tipul unităţilor de cazare turistică, raportate la regiune, sunt importante următoarele date:

- 74,57% din totalul vilelor turistice se găsesc în judeţul Hunedoara;
- 68,11% din totalul cabanelor turistice se găsesc în judeţul Hunedoara;
- 40,75% din totalul pensiunilor agroturistice se găsesc în judeţul Caraş-Severin;
- 37,58% din totalul hotelurilor se găsesc în judeţul Timiş;
- 29,41% din totalul pensiunilor turistice se găsesc în judeţul Caraş-Severin;

Sub aspect spaţial, localizarea unităţilor de cazare este foarte importantă deoarece în funcţie de acest aspect se pot formula anumite politici de dezvoltare în sfera turismului.

După cum se afirma mai sus, în perioada 2011-2019, au avut loc modificări importante în ceea ce priveşte numărul şi distribuţia unităţilor de cazare. După cum se vede din graficul de mai jos, este important a menţiona tendinţa pozitivă de creştere a ponderii unităţilor de cazare din staţiunile turistice, dar şi a unităţilor din alte localităţi urbane, altele decât reşedinţele de judeţ respectiv localităţile din mediul rural.

Fig. 95 – Evoluția numărului unităților de cazare, pe categorii de localități, în perioada 2011-2019

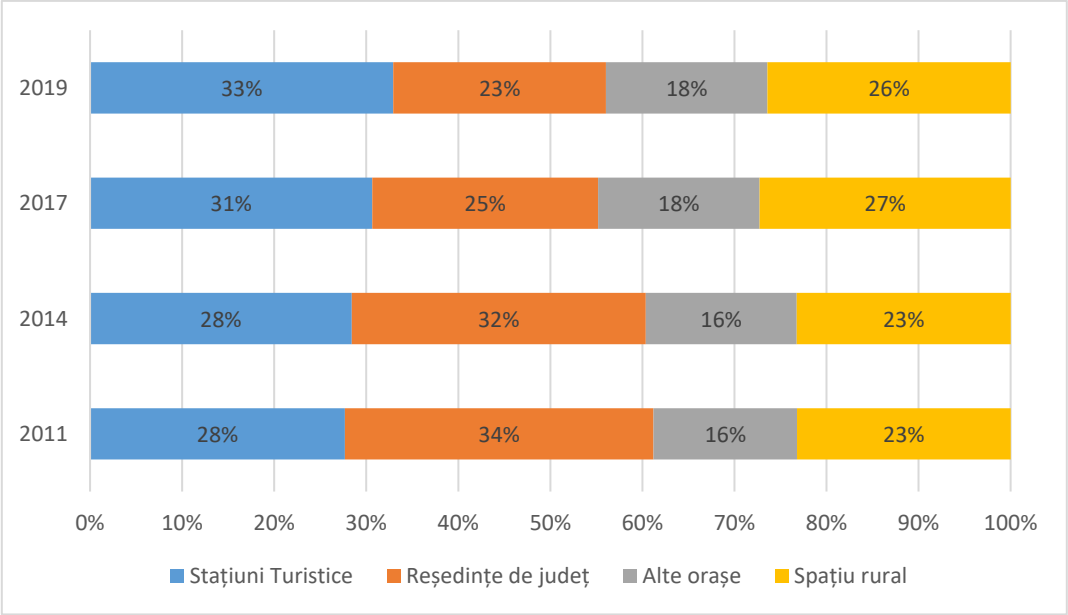

Sursa: Tempo Online, TUR101C, TUR102D

În acest context, ținând cont că orașele reședințe de județ sunt poli economici puternici care prin forța acestora și tipul de activități desfășurate atrag investiții în turism, este important a continua direcționarea investițiile publice și europene înspre alți poli turistici, de exemplu stațiunile turistice, de unde dezvoltarea se poate propaga spre alte locuri. Datele statistice relevă o creștere puternică a unităților de cazare în stațiunile turistice. În Straja (UAT Lupeni) numărul unităților de cazare a crescut de 4 ori între 2011 și 2019, în Geaogiu Băi (UAT Geoagiu) a crescut de aproape 3 ori, Muntele Mic (UAT Turnu Ruieni) s-a dublat. În același Timp, există stațiuni care cunosc o deteriorare a infrastructurilor de cazare, numărul acestora a scăzut în același interval. În Lipova și Buziaș numărul de unități de cazare s-a redus cu 12,5%, respectiv 37,5%.

În anul 2019, în Regiunea Vest, au fost disponibile **30.451 locuri de cazare**, adică **8,54%** din totalul național. Acest indicator este corelat cu numărul unităților de cazare, astfel că regiunea ocupă locul V, devansând regiunile Sud-Muntenia, București-Ilfov și Sud-Vest Oltenia În perioada 2011-2019, indicatorul locurilor de cazare a avut o evoluție ascendentă în Regiunea Vest; creșterea de 28,64% a fost ușor mai mare decât creșterea de la nivel național (28,03%).

Fig. 96 – Capacitatea de cazare turistică pe regiuni de dezvoltare (2019)

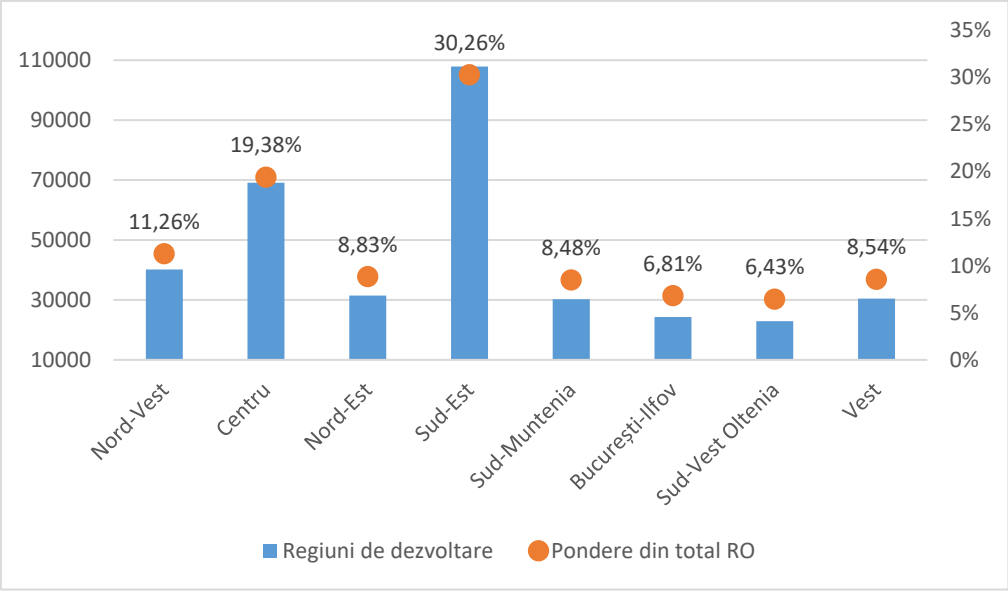

Sursa: Tempo Online, TUR102D

Fig. 97 – Evoluția numărului locurilor de cazare în perioada 2011-2017

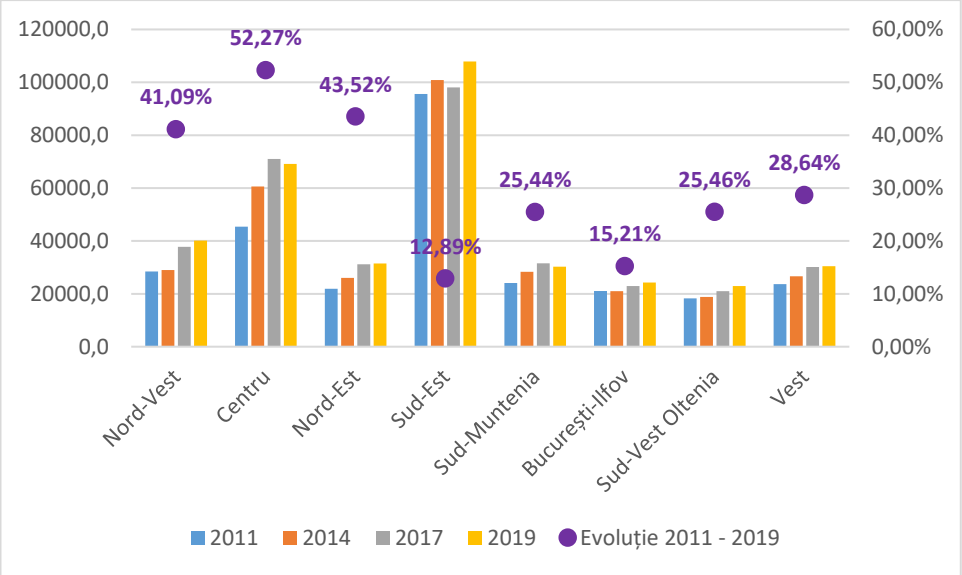

Sursa: Tempo Online, TUR102D

Capacitatea de cazare turistică raportată la 100 de locuitori poziționează regiunea Vest pe locul III între regiuni. Valoarea indicatorului este de 1,52, în creștere față de anii anteriori. Cu toate că nu este o regiune foarte populată și nici una consacrată din punct de vedere turistic, regiunea Vest este depășită de regiunile Sud-Est (care include stațiunile pe litoral) și de Centru (care include stațiunile din Sibiu și Brașov), în timp ce București-Ilfov și regiunile sudice (inclusiv orașele stațiunii din Valea Prahovei: Sinaia, Bușteni, Azuga) au o capacitate mai mică de cazare la 100 de locuitori.

Tabelul 55. Capacitatea de cazare raportată la 100 locuitori

	2011	2014	2017	2019
România	1,24	1,39	1,55	1,61
Nord-Vest	1,00	1,02	1,33	1,42
Centru	1,71	2,29	2,70	2,63
Nord-Est	0,56	0,67	0,79	0,79
Sud-Est	3,26	3,48	3,43	3,82
Sud-Muntenia	0,72	0,86	0,97	0,95
București - Ilfov	0,85	0,84	0,91	0,94
Sud-Vest Oltenia	0,80	0,84	0,96	1,06
Vest	1,16	1,31	1,50	1,52

Privind distribuția spațială a locurilor de cazare, se observă faptul că acestea sunt concentrate pe de-o parte în orașele reședință de județ (Timișoara 5.075 locuri, Arad 2.865 locuri, Deva 1.049 locuri respectiv Reșița 762 locuri), dar și în localitățile care sunt stațiuni turistice (Băile Herculane 4.606 locuri, Geoagiu 1.586 locuri, Lupeni 1.290 locuri, Moneasa 1.072 locuri, Buziaș 874 locuri și Petroșani cu stațiunea Parâng 809 locuri).

Harta 37 – Locurile de cazare din Regiunea Vest în anul 2017

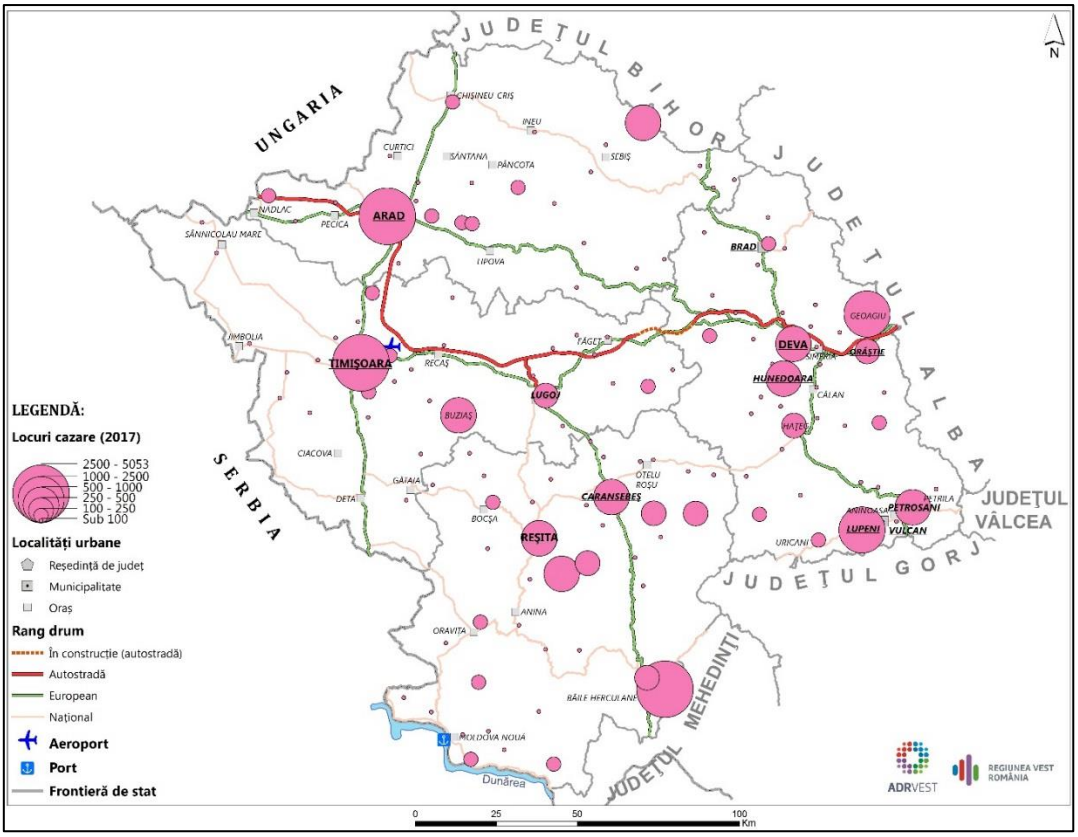

În cifre absolute, în anul 2019, **40,96% din locurile de cazare erau localizate în stațiunile turistice**, 29,57% în municipiile reședințe de județ (se exclude Reșița, care a fost inclusă în categoria stațiunilor turistice), 13,81% în localitățile urbane naltele decât munciipiile reședință de județ (altele decât stațiunile turistice) și 13,81% în localitățile din mediul rural (fără a include stațiunile turistice).

Fig. 98 – Evoluția capacității (locurilor de cazare), pe categorii de localități, în perioada 2011-2019

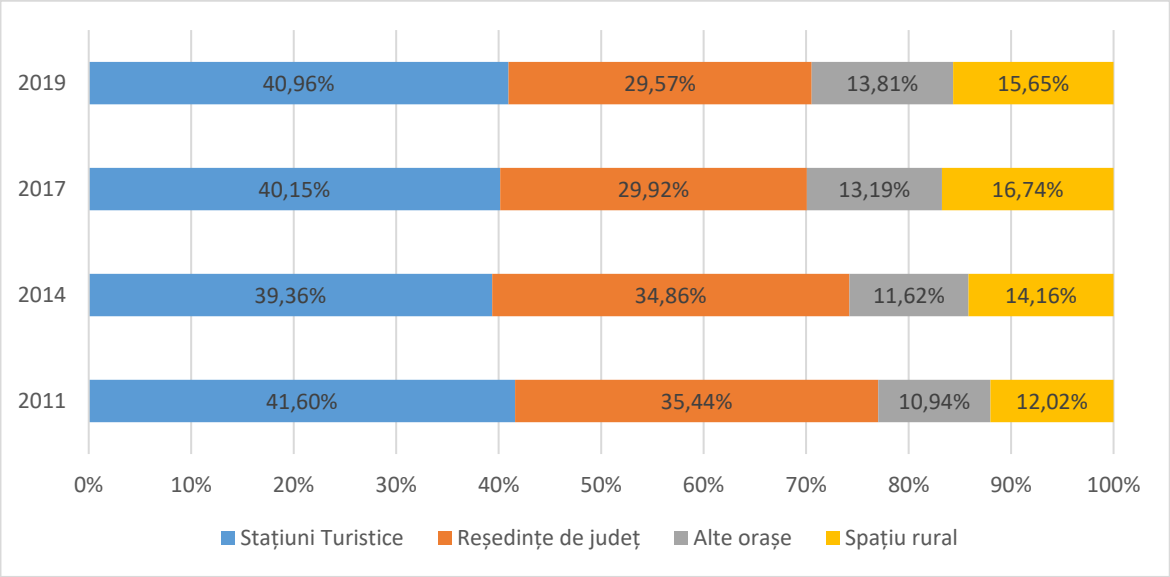

Sursa: Tempo Online, TUR102C, TUR102D

Taberele de elevi și preșcolari

Taberele pentru copii și tineri sunt activitățile recreativ-educative desfășurate cu precădere în perioada vacanțelor școlare în centrele de agrement din țară aflate în subordinea Ministerului Tineretului și Sportului. Acesta prin direcțiile județene de sport și tineret organizează:

- **Tabere de agrement**: minivacanţe (7 zile, 6 pensiuni complete) care au ca scop recreerea, socializarea şi relaţionarea, prin îmbinarea activităţilor artistice, cu cele practice şi cu aventura. Elevii vor învăţa să se bucure de călătorii, de distracţie şi de ceea ce pot învăţa şi construi împreună.
- **Tabere tematice**: minivacanţe (7 zile, 6 pensiuni complete) în care elevii beneficiază de programe de educaţie nonformală, pe o anumită temă, în vederea dezvoltării unor abilităţi şi competenţe complementare celor oferite în cadrul sistemului de învăţământ. Activităţile recreative se întrepătrund cu cele educaţionale urmărind socializarea şi relaţionarea grupului.
- **Taberele naţionale**: minivacanţe (7 zile, 6 pensiuni complete) în care elevii beneficiază de programe de educaţie nonformală, facilitând accesul acestora la programe şi proiecte specializate pentru

dezvoltarea unor abilităţi şi competenţe complementare celor oferite în cadrul sistemului de învăţământ. Temele sunt de real interes pentru beneficiari, fiind în concordanţă cu studiile, activităţile, abilităţile şi aptitudinile lor.

- **Taberele sociale**: minivacanţe (6 zile, 5 pensiuni complete) care au ca scop integrarea în societate a elevilor care beneficiază de o măsură de protecţie specială, urmărind socializarea şi relaţionarea grupului.
- **Taberele pentru preşcolari, elevi şi studenţi cu handicap**: minivacanţe (6 zile, 5 pensiuni complete) are au ca scop socializarea şi relaţionarea şi integrarea în societate a preşcolarilor, elevilor şi studenţilor care necesită măsuri de protecţie în sprijinul recuperării şi incluziunii sociale.

Conform INS, în anul 2019 funcționau în România un număr de 55 de tabere pentru elevi și preșcolari, repartizate la nivelul celor 7 regiuni de dezvoltare. La nivelul regiunii București-Ilfov nu există nicio astfel de unitate de cazare pentru elevi. Cele mai numeroase tabere se regăsesc în Regiunea Centru, cu 19 unități de cazare, iar cele mai puține sunt în Regiunea Sud-Vest, doar 4 unități. În regiunea București-Ilfov nu se înregistrează nici o tabără pentru elevi și preșcolari. Regiunea Vest, a numărat în anul 2019, 6 tabere școlare și preșcolare, ceea ce reprezintă 10,91% din totalul național.

Tabelul 56. Taberele pentru elevi și preșcolari la nivel regional în România

	2011	2014	2017	2019	Pondere din total	Dinamică 2011 - 2019
România	69	62	57	55	100%	-20,29%
Nord-Vest	8	7	7	5	9,09%	-37,50%
Centru	18	20	18	19	34,55%	5,56%
Nord-Est	8	7	7	7	12,73%	-12,50%
Sud-Est	8	8	6	5	9,09%	-37,50%
Sud-Muntenia	13	9	9	9	16,36%	-30,77%
Sud-Vest Oltenia	4	4	4	4	7,27%	0,00%

Vest	10	7	6	6	10,91%	-40,00%

Sursa: INS, TUR101D

În ceea ce privește **capacitatea de cazare** a unităților de tip tabere de elevi și preșcolari, în anul 2019, regăsim în cele 55 de unități un număr de 6.408 paturi, cu o medie de **aproximativ 116 locuri pe tabără**. Aceasta s-a diminuat cu circa 40% la nivel național, cu o reducere de până la 69,54% în regiunea Sud-Est. Creșteri ale capacității de cazare au fost în regiunile Centru și Sud-Vest Oltenia. În Regiunea Vest este localizată 5,73% din capacitatea de cazare, cu 367 locuri, și o medie de 61 de paturi/tabără, situându-se pe ultimul loc la nivel regional, în scădere du peste 46% față de anul 2011.

Tabelul 57. Capacitatea de cazare a taberelor de elevi și preșcolari la nivel regional

	2011	2014	2017	2019	Pondere din total	Evoluție 2011 - 2019
România	10.689	9.759	6.436	6.408	100%	-40,05%
Nord-Vest	754	668	536	384	5,99%	-49,07%
Centru	1.696	1.749	1.525	1.841	28,73%	8,55%
Nord-Est	1.061	899	836	873	13,62%	-17,72%
Sud-Est	4.537	4.421	1.671	1.382	21,57%	-69,54%
Sud-Muntenia	1.520	1.114	1.090	1.094	17,07%	-28,03%
Sud-Vest Oltenia	436	467	467	467	7,29%	7,11%
Vest	685	441	311	367	5,73%	-46,42%

Sursa: INS, TUR102D

În ceea ce privește **sosirile** în structurile de cazare de tip tabără de elevi și preșcolari, în anul 2019, au fost înregistrate 46.949 de persoane, reprezentând **în medie 853 persoane pe fiecare tabără**, cu o repartizare la nivel de regiuni după cum se poate observa în tabelul de mai jos. În perioada analizată se observă o scădere a numărului de sosiri, la nivel național în medie de 28,86%. Cele mai numeroase sosiri s-au înregistrat în Regiunea Nord-Est - 12.991, iar cele mai puține s-au înregistrat în Regiunea Sud-Vest, cu doar 1.929.

La nivelul Regiunii Vest vorbim despre 5,87% din numărul de sosiri – 2.755, cu un raport de 459 de persoane pe tabără. Sosirile în taberele din regiunea Vest au scăzut mult peste media națională, și se poziționează cu 58,55% mai jos în anul 2019 față de anul 2011.

Tabelul 58. Numărul de sosiri înregistrate în taberele de elevi și preșcolari la nivel regional

	2011	2014	2017	2019	Pondere din total	Dinamică 2011 - 2019
România	65.995	59.523	48.213	46.949	100%	-28,86%
Nord-Vest	5.102	3.883	3.298	4.481	9,54%	-12,17%
Centru	12.108	12.667	14.635	11.702	24,92%	-3,35%
Nord-Est	11.793	14.914	10.267	12.991	27,67%	10,16%
Sud-Est	15.242	12.651	6.931	8.671	18,47%	-43,11%
Sud-Muntenia	12.435	9.118	5.876	4.420	9,41%	-64,46%
Sud-Vest Oltenia	2.668	1.880	2.060	1.929	4,11%	-27,70%
Vest	6.647	4.410	5.146	2.755	5,87%	-58,55%

Sursa: INS, TUR104B

În ceea ce privesc **înnoptările,** la nivelul anului 2019 au fost înregistrate 181.734 înnoptări, ceea ce presupune că în medie în fiecare unitate de cazare de tip tabără de elevi și preșcolari au fost petrecute aproximativ **3.304 nopți**. Înnoptările au scăzut între 2011 și 2019 cu peste o treime, ce-a mai redusă scădere a fost în regiunea Nord-Vest. La nivelul Regiunii Vest, în 2019 au fost înregistrate 10.008 înnoptări, reprezentând 5,51% din numărul total.

Dacă este să raportăm înnoptările la sosiri, observăm că **durata medie a șederii** în taberele de elevi și preșcolari a fost de **3,87 zile,** la jumătate față de durata unei tabere așa cum este descrisă în tipologia de tabere din debutul documentului. La nivelul Regiunii Vest, **durata medie a șederii a fost de 3,63 zile**, mai mică ca media națională.

Tabelul 59. Numărul de înnoptări în taberele de elevi și preșcolari la nivel regional

	2011	2014	2017	2019	Pondere din total	Evoluție 2011 - 2019
România	276.029	238.472	201.359	181.734	100,00%	-34,16%
Nord-Vest	16.506	15.165	14.056	16.036	8,82%	-2,85%
Centru	59.821	73.358	73.922	43.238	23,79%	-27,72%
Nord-Est	45.098	35.120	34.173	42.045	23,14%	-6,77%
Sud-Est	79.545	55.021	32.189	44.407	24,44%	-44,17%
Sud-Muntenia	40.787	40.355	23.661	19.409	10,68%	-52,41%
Sud-Vest Oltenia	12.470	5.614	8.444	6.591	3,63%	-47,15%
Vest	21.802	13.839	14.914	10.008	5,51%	-54,10%

Sursa: INS, TUR105D

În ceea ce privește **indicele mediu de utilizare netă** a capacității de cazare turistică de tip tabără de elevi și preșcolari, rezultată ca raportul între numărul total de înnoptări și capacitatea de cazare a fost de **28,36%.** La nivelul Regiunii Vest, **indicele mediu de utilizare netă a fost de 27,26%,** superior mediei naționale.

Regiunea Vest s-a bucurat de o diversitate mare a taberelor și centrelor de agrement pentru preșcolari și elevi până la începutul anilor 2000. După această perioadă, taberele și centrele de agrement au fost abandonate, fiind închise rând pe rând din cauza condițiilor improprii pentru cazare a elevilor și desfășurării evenimentelor.

Din totalul celor 27 de tabere și centre de agrement, cele mai numeroase s-au aflat în județul Caraș-Severin, unde au funcționat 10 astfel de centre, fiind urmat de județul Arad cu 7 centre, județul Hunedoara cu 6 centre și județul Timiș cu 4 centre.

În prezent, conform statisticii Ministerului Tineretului și Sportului, mai sunt funcționale doar 5 tabere și centre de agrement la nivel regional coordonate de către acesta.

Harta 38 – Taberele școlare din Regiunea Vest

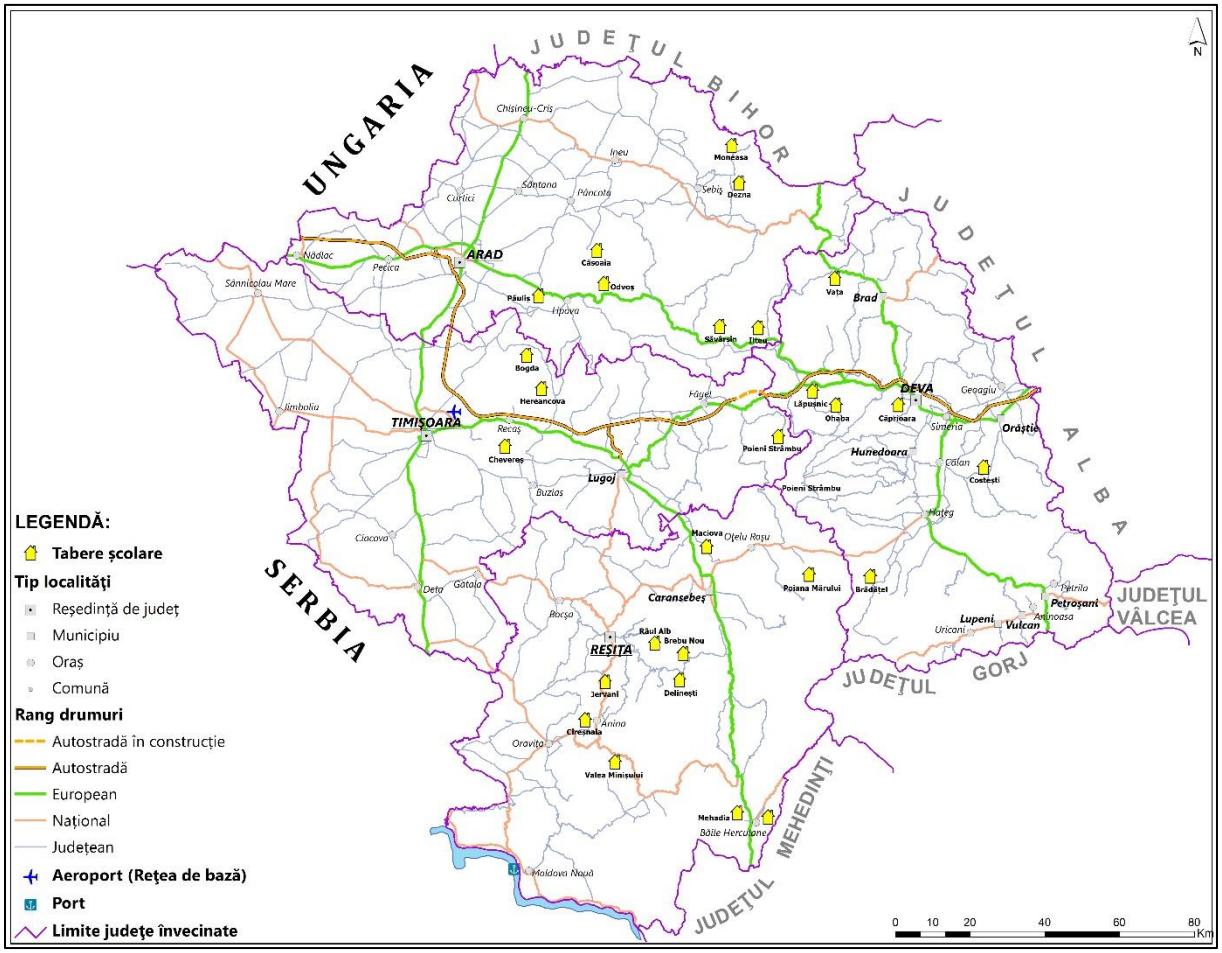

În județele Hunedoara și Timiș sunt în operare două astfel de centre, în județul Caraș-Severin funcționează o tabără iar în județul Arad nu mai este deschis nici un astfel de centru de agrement pentru elevi. Capacitatea de cazare maximă a Regiunii este de 319 locuri. Județul Hunedoara numără 121 de locuri, județul Timiș 107 locuri iar județul Caraș-Severin poate oferi cazare doar în 91 de locuri.

Din punct de vedere al infrastructurii specifice, pentru diverse modalități de petrecere a timpului liber, centrele de agrement au fost dotate cu terenuri de sport, ateliere (olărit), alte echipamente (mese de ping-pong, biliard, fotbal), spații de joacă, amfiteatru în aer liber și alte dotări specifice necesare desfășurării și altor evenimente.

Centrele și taberele de agrement din regiune sunt înscrise în Calendarul Taberelor Naționale, unde anual sute de elevi participă la evenimente tematice și de petrecere a timpului liber. Evenimentele tematice desfășurate acoperă mai multe domenii precum Literatura, Educația pentru Sănătate, Arte Vizuale, Comunicare.

Tabelul 60. Capacitatea de cazare a taberelor din Regiunea Vest în anul 2019

Tabără	Județ	Capacitate maximă de cazare (persoane)	Status
Râul Alb	Caraș-Severin	91	
Poiana Mărului	Caraș-Severin		nefuncțional
Cireșnaia	Caraș-Severin		nefuncțional
Băile Herculane	Caraș-Severin		nefuncțional
Valea Minișului	Caraș-Severin		nefuncțional
Delinești	Caraș-Severin		nefuncțional
Maciova	Caraș-Severin		nefuncțional
Brebu Nou	Caraș-Severin		nefuncțional
Jervani	Caraș-Severin		nefuncțional
Mehadia	Caraș-Severin		nefuncțional
Subtotal		91	
Costești	Hunedoara	66	funcțional
Căprioara	Hunedoara	55	funcțional
Lăpușnic	Hunedoara		nefuncțional
Ohaba	Hunedoara		nefuncțional
Brădățel	Hunedoara		nefuncțional
Vața	Hunedoara		nefuncțional
Subtotal		121	
Poieni Strâmbu	Timiș	54	funcțional
Chevereș	Timiș	53	funcțional
Bogda	Timiș		nefuncțional
Herneacova	Timiș		nefuncțional
Subtotal		107	
Păuliș	Arad		nefuncțional
Ilteu	Arad		nefuncțional
Săvârșin	Arad		nefuncțional
Dezna	Arad		nefuncțional
Odvoș	Arad		nefuncțional
Căsoaia	Arad		nefuncțional
Moneasa	Arad		nefuncțional
Subtotal		0	
REGIUNEA VEST	TOTAL	319	

Sursa: MTS, http://mts.ro/tabere/

Centrele de agrement sunt orientate și către elevii cu dizabilități sau celor cu probleme sociale. Anual, peste 3000 de locuri la nivel național sunt alocate elevilor sau preșcolarilor

cu dizabilități și aproape 3500 locuri sunt alocate celor care provin din familii disfuncționale ori cu probleme financiare.

7.6. Circulația turistică

În anul 2019, în Regiunea Vest au sosit **1.071.782 turiști**, adică **8,01% din totalul turiștilor sosiți în România**. Perioada 2011-2019 a fost una de creștere constantă a numărului de sosiri turiști, atât la nivel național (+90,21%) cât și la nivel regional (+67,56%). După numărul turiștilor sosiți, Regiunea Vest a ocupat, în anul 2019, locul VII din cele opt regiuni de dezvoltare ale României. O posibilă explicație a acestui fapt se datorează poziției regiunii, la granița de vest, fiind o zonă cu un flux mare de tranzit spre Europa Centrală și de Vest.

Fig. 99 – Evoluția numărului de turiști în perioada 2011-2019

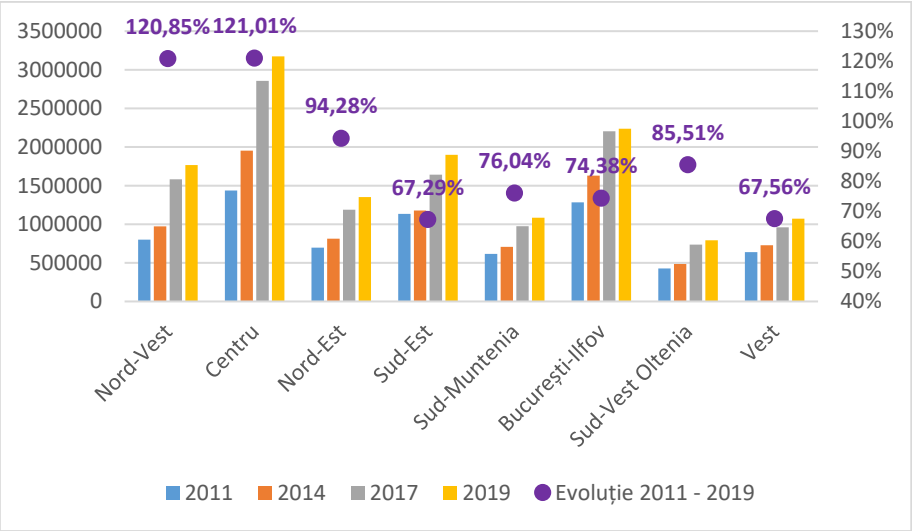

Sursa: Tempo Online, TUR104B

Încurajatoare sunt datele de la nivelul județelor, care au reușit să îți crească numărul de sosiri ale turiștilor. Cele mai semnificative creșteri au fost pentru județele Hunedoara și Caraș-Severin, care în perioada 2011 – 2019 și-au sporit numărul de turiști cu 136,32%, respectiv 128,91. Pentru județele Arad și Timiș creșterile au fost mai mici decât creșterea regională și au avut valori de 24,12%, respectiv 52,32%. Chiar dacă numărul de turiști a scăzut ușor în județul Timiș față de anul 2017, acesta reușește să atragă 52,32% din totalul sosirilor la nivel regional și se menține pe poziția întâi între județe. Județul Caraș-Severin a atras 22,82% din turiștii din regiune și ocupă locul al doilea. Cu pondere apropiată a numărului de sosiri, județul Arad a atras 20,04% din totalul sosirilor și se poziționează pe locul al treilea. Județul Hunedoar, cu toate că a avut cea mai spectaculoasă creștere a turiștilor, nu a reușit atragă mai mult de 18,12% din totalul sosirilor din regiune.

Fig. 100 – Evoluția numărului de turiști, la nivel regional, în perioada 2011-2019

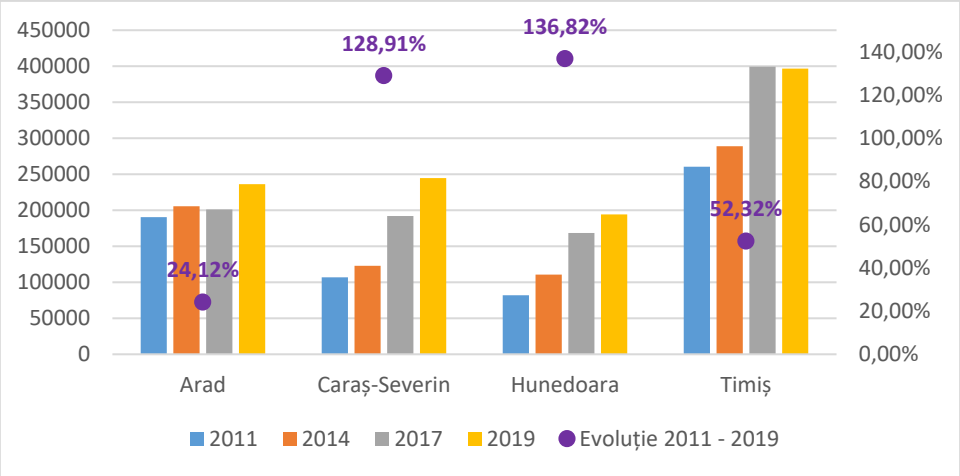

Sursa: Tempo Online, TUR104B

Sub aspect spațial, principalele sosiri, în anul 2019 au fost în municipiile reședință de județ (49,9% din total), acest lucru fiind datorat îndeosebi datorită accesibilității mai bune (transport aeroportuar Timișoara, acces la autostrada A1) și a sectorului economic efervescent. 29,11% din totalul sosirilor au fost în stațiunile turistice (inclusiv municipiul Reșița). Ponderi reduse le-au înregistrat orașele (altele decât reședințele de județ și stațiunile turistice) care au cumulat o pondere de 11,96%, iar mediul rural (fără stațiuni turistice) au înregistrat 9,01% din turiști.

Fig. 101 – Ponderea numărului de turiști, după origine, în anul 2019

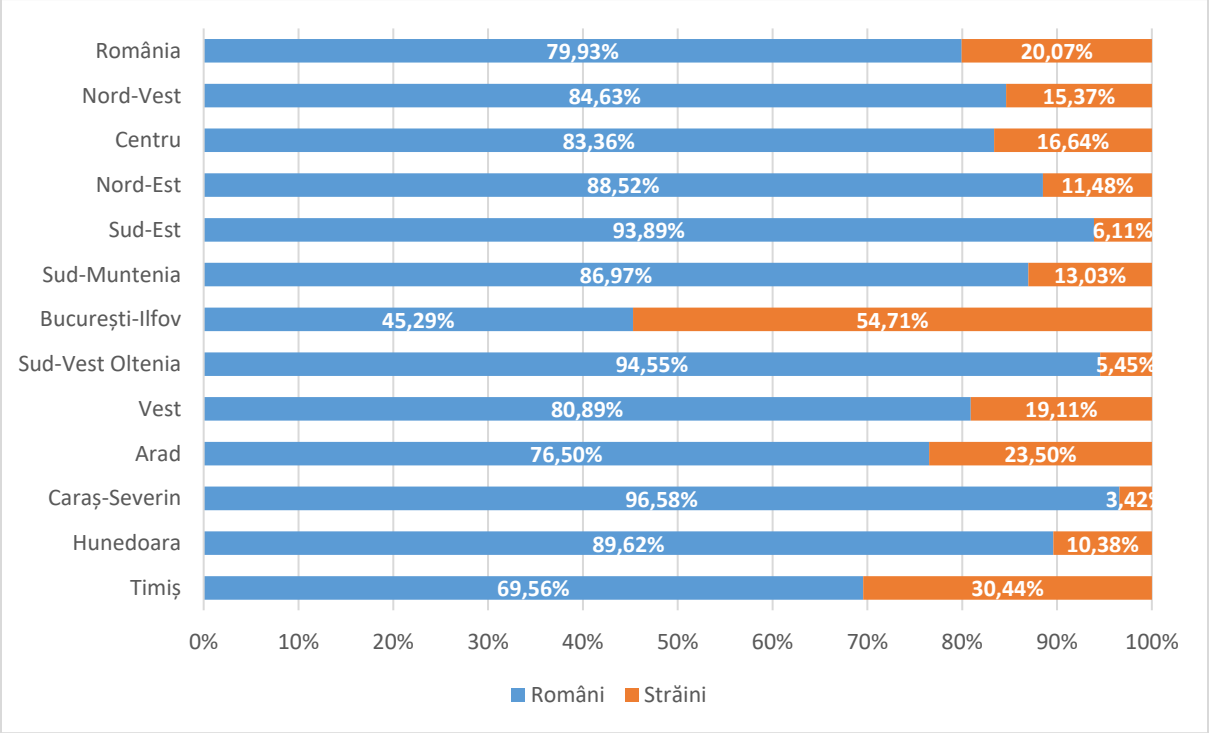

Sursa: Tempo Online, TUR104B

După originea turiștilor, cu excepția regiuni București-Ilfov, în toate regiunile au predominat turiștii de origine română. Media regională a turiștilor străini este ușor mai scăzută decât media națională și are o pondere de 19,11%. Județele Timiș și Arad au înregistrat valori mai mari ale turiștilor străini de 30,44%, respectiv 23,5%, în timp ce ponderea turiștilor străini a fost de 3,42% în Caraș-Severin și 10,38 în Hunedoara.

În anul 2019 regiunea a înregistrat un număr de **2.488.032 înnoptări**, adică 8,27% din totalul național. În perioada 2011-2019, regiunea a înregistrat o bună performanță, înregistrându-se creșteri pentru acest indicator, atât la nivel regional (+47,85%), cât și la nivelul județelor, județele Timiș (+63,24%) și Hunedoara (+66,06%) depășind media regională.

Fig. 102 – Evoluția numărului de înnoptări, în perioada 2011-2019

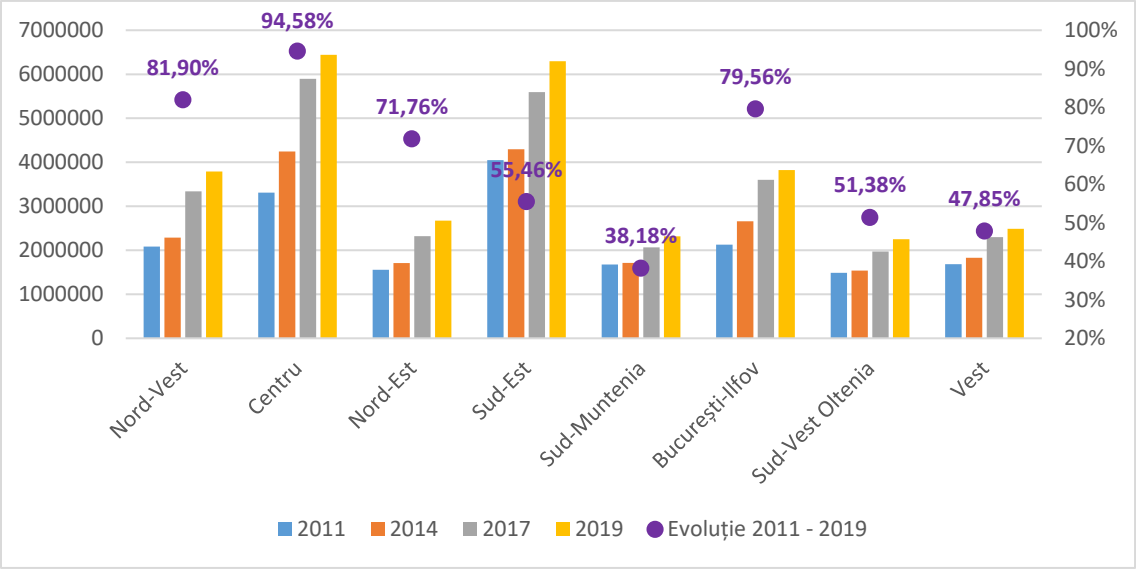

Sursa: Tempo Online, TUR105D

Fig. 103 – Evoluția numărului de înnoptări, la nivel regional, în perioada 2011-2019

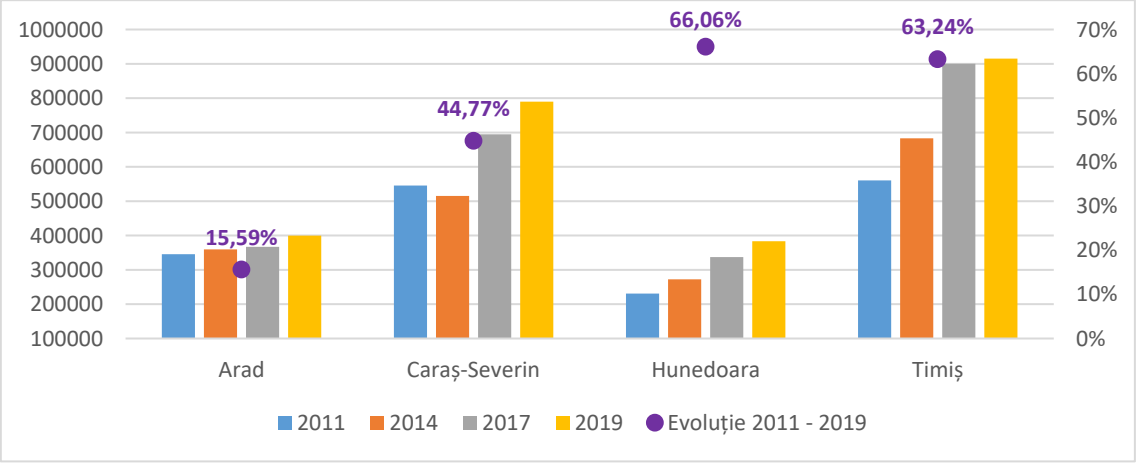

Sursa: Tempo Online, TUR105D

Durata medie a sejurului[80] reprezintă un alt indicator important deoarece relevă date importante despre atractivitatea unui loc. Practic, cu cât durata medie a sejurului este mai mare, cu atât un turist va sta mai mult într-o anumită destinație turistică, astfel că el va fi mai predispus să cheltuiască mai mulți bani.

În anul 2019, regiunea avea o **durată medie a sejurului de 2,3 zile**, această valoare fiind ușor mai mare decât media națională de 2,2 zile, dar în scădere față de anii precedenți.

La nivel de județe, în regiunea Vest județul Caraș-Severin reușește să mențină turiștii în medie timp de 3,2 zile, în timp ce în Arad, turiștii stau în medie 1,7 zile.

În acord cu politicile din domeniul turismului de la nivel european, este recomandat ca toți factorii de decizie din Regiunea Vest să conlucreze pentru diversificarea și îmbunătățirea gamei de produse și servicii turistice, îndeosebi în domeniul turismului sustenabil, turismului accesibil, turismului pentru vârstnici și turismului din sezoanele cu activitate redusă.[81] De asemenea, o acțiune cu impact major pentru performanța turistică, care se aplică și la Regiunea Vest, este îmbunătățirea mobilității și a pregătirii forței de muncă din sector – îndeosebi abilitățile TIC – și ajutorarea antreprenorilor din turism să își gestioneze abilitățile.[82]

După cum s-a prezentat mai sus, turismul are o mare importanță pentru combaterea declinului economic și a șomajului. Regiunea Vest deține o mare varietate de resurse turistice (cadru natural, patrimoniu material și imaterial), care pot fi valorificate chiar și în zonele mai defavorizate din punct de vedere socio-economic.

Tabelul 61. Durata medie a sejurului

	Anul 2011	Anul 2014	Anul 2017	Anul 2019
România	2,6	2,4	2,2	2,2
Nord-Vest	2,6	2,4	2,1	2,1
Centru	2,3	2,2	2,1	2,0
Nord-Est	2,2	2,1	2,0	2,0
Sud-Est	3,6	3,6	3,4	3,3
Sud-Muntenia	2,7	2,4	2,1	2,1
București - Ilfov	1,7	1,6	1,6	1,7
Sud-Vest Oltenia	3,5	3,2	2,7	2,8
Vest	2,6	2,5	2,4	2,3
Arad	1,8	1,7	1,8	1,7
Caraș-Severin	5,1	4,2	3,6	3,2
Hunedoara	2,8	2,5	2,0	2,0
Timiș	2,2	2,4	2,3	2,3

Sursa: Tempo Online, TUR105D, TUR101D, calculele autorilor

[80] Calculat prin raportul numărului de înnoptări la sosirile turiștilor

[81] https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism_en

[82] ibidem

O serie de probleme din domeniul turismului din regiune afectează performanța sectorului și anume:

- Accesibilitate nesatisfăcătoare și lipsa infrastructurii rutiere / feroviare integrate spre obiectivele turistice;
- Infrastructură de cazare insuficientă și învechită, îndeosebi în stațiunile turistice sau în mediul rural;
- Infrastructura de turism montan/natural nedezvoltată sau învechită (lipsa marcajelor sau a hărților);
- Lipsa infrastructurii de interpretare/ghidare sau informaţii turistice;
- Probleme sezoniere: rata scăzută de ocupare
- Monumente cu potențial turistic sunt abandonate și se degradează continuu fie din cauza drepturilor neclare de proprietate fie din lipsă de fonduri pentru lucrările de reabilitare;
- Personalul calificat din turism este deficitar;
- Servicii turistice insuficient diversificate;
- Competitivitate scăzută a stațiunilor turistice în raport cu stațiunile din Ungaria.

7.7. Microanaliză a stațiunilor și arealelor turistice din Regiunea Vest

Regiunea Vest deține 14 stațiuni din cele 128 stațiuni declarate oficial pe teritoriul țării în anul 2020, reprezentând 10,94% din totalul național. Este în curs de acreditare încă o stațiune turistică de interes Local – Ghioroc (județul Arad), care a primit punctajul maxim în urma procedurilor. Defalcat pe categorii de interes, stațiunile de interes național sunt în număr de 6: Moneasa (Județul Arad), Băile Herculane și Muntele Mic (județul Caraș-Severin), Geoagiu-Băi și Zona Parâng-Petroșani (județul Hunedoara) și Buziaș (județul Timiș). Ponderea lor reprezintă 11,76% din totalul stațiunilor de interes din țară.

Stațiunile de interes local sunt în număr de 8 repartizate astfel: Lipova în județul Arad, Crivaia, Secu, Semenic și Trei Ape în județul Caraș-Severin, Straja și Vața de Jos în județul Hunedoara și Călacea în județul Timiș. Ponderea lor reprezintă 10,39% din totalul stațiunilor de interes local din țară.

O altă clasificare a stațiunilor se face după funcțiile acestora: stațiuni cu valențe curative, recreative și mixte. Stațiunile cu funcție predominant curativă valorifică elementele cadrului natural sau antropice care au drept scop principal recuperarea și conservarea stării de sănătate fizică și psihică a organismului. Cele mai reprezentative resurse utilizate în această direcție sunt apele termale, minerale și termominerale, climatul, la care se adaugă proceduri de cură și tratament.

Stațiunile cu funcție recreativă sunt mai răspândite în arealele montane care sunt favorabile turismului și activităților hivernale și agrementului estival. Aici sunt incluse ca elemente peisajul și zăpada, care, alături de întreaga infrastructură este orientată înspre recreere prin drumeții montane, practicarea sporturilor de iarnă.

Stațiunile care dețin funcție mixtă răspund ambelor cerințe, atât curative cât și recreative având dotări variate și adaptate acestor nevoi.

Mai mult, acestea trebuie să aibă o capacitate de cazare foarte mare, un confort ridicat la standarde înalte.

Pentru Regiunea Vest, un atu consistent este dat de prezența unui număr însemnat de astfel de stațiuni , care se regăsesc în fiecare județ. Cele mai reprezentative sunt Băile Herculane, Moneasa, Vața de Jos, Buziaș, Geoagiu Băi, la care se adaugă Călacea și Lipova. În aceste areale, activitatea turistică se concentrează în jurul curelor cu apă subterană sau de suprafață cu temperaturi și grad ridicat de mineralizare.

Celelalte stațiuni se înscriu funcțiilor recreative, cele din zona montană precum Straja, Parâng, Semenic sau Muntele Mic și, sau climaterice cum este cazul Crivaia, Secu și Trei Ape, cunoscute pentru climatul sedativ și tonifiant.

Numărul unităților de cazare din stațiunile turistice s-a consolidat în perioada 2011 – 2019 și a crescut la nivel regional cu o medie de 96,5%, ceea ce înseamnă ca investițiile au condus la o dublare a acestora în mai puțin de 10 ani. În 2019 existau **281 unități de cazare** în stațiuni, ce reprezintă o pondere de 33,29% din totalul unităților de cazare din Regiunea Vest fapt ce arată potențialul turistic al stațiunilor

Cele mai multe unități de cazare sunt în Băile Herculane, una din cele mai vechi din România și cu tradiția ce-a mai îndelungată în sectorul turismului. Aici sunt 68 de unități de cazare, care au crescut cu 38,78% între 2011 și 2019. În Straja, a doua stațiune după unitățile de cazare, s-au înregistrat 56 de unități în 2019, cu peste 400% mai mult față de 2011.

Tabelul 62. Dinamica structurilor de cazare turistică în stațiunile din Regiunea Vest

Județ	Stațiune	UAT	2011	2014	2017	2019	Dinamică 2011 - 2019
ARAD	Lipova	Lipova	8	6	4	7	-12,5%
	Moneasa	Moneasa	12	25	19	21	75%
	Ghioroc	Ghioroc	1	2	3	3	200%
Caraș-Severin	Băile Herculane	Băile Herculane	49	64	67	68	38,8%
	Muntele Mic	Turnu Ruieni	5	10	12	11	120%
	Secu	Reșița	15	15	16	16	6,7%
	Semenic						
	Trei Ape	Brebu Nou	8	12	15	14	75%
	Crivaia	Văliug	12	10	14	15	25%
Hunedoara	Parâng	Petroșani	5	5	19	24	380%
	Geaogiu Băi	Geoagiu	7	7	14	26	271,4%
	Straja	Lupeni	11	9	45	56	409,1%
	Vața de Jos	Vața de Jos	:	:	3	3	0%
Timiș	Buziaș	Buziaș	8	7	5	5	-37,5%
	Băile Călacea	Băile Călacea	2	:	3	12	500%
TOTAL STAȚIUNI			143	172	239	281	96,5%

Sursa: Tempo Online, TUR101C

Creșteri importante ale infrastructurii de cazare s-au înregistrat în toate stațiunile montane: în Parâng există 24 de unități în 2019, față de 5 în 2011, în Muntele mic sunt 11 în 2019 față de 5 în 2011.

Există și două stațiuni balneare unde unitățile de cazare s-au redus, în Lipova și Buziaș unitățile de cazare au scăzut cu o unitate, respectiv cu 3 unități.

Din punct de vedere al **tipurilor de infrastructuri de cazare**, în stațiunile din regiune predomină **pensiunile turistice** (80 unități, 28,47% pondere din total), **hotelurile** (44 unități, 15,66%), **cabanele turistice** (43 unități, 15,3%) și **pensiunile agroturistice** (38 unități, 13,52%). Dar există și alte tipuri de infrastructuri de cazare, mai puțin răspândite dar care pot oferi acomodare în condiții la standarde ridicate, precum vilele turistice, bungalouri, moteluri, hosteluri, căsuțe și popasuri turistice, tabere sau campinguri.

În ceea ce privește **capacitatea de cazare**, numărul de locuri a crescut cu 26,55% între 2011 și 2019 și numără **12.552 locuri**. Din totalul locurilor din regiune, ponderea din stațiuni a locurilor de cazare este de 41,22%. Cu toate că unitățile de cazare au avut o creștere mai puternică, locurile de cazare au avut o evoluție mai redusă ca intensitate. Se poate remarca o scădere accentuată a numărului de paturi disponibile per unitate de cazare, de la 69,4 în 2011 la 44,7 în anul 2019.

Fig. 104 – Dinamica capacității de cazare în perioada 2011 - 2019

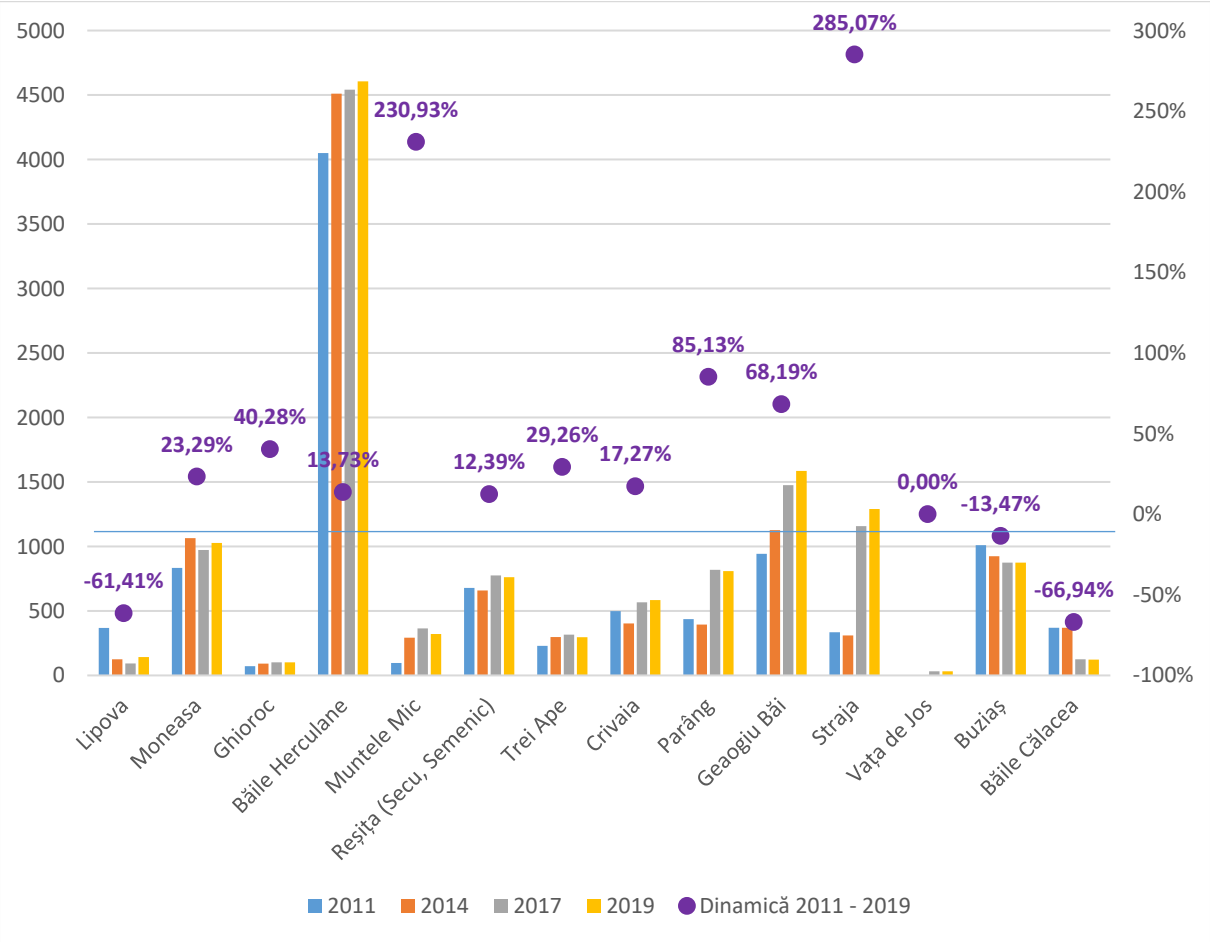

Sursa: Tempo Online, TUR103

În regiune întâlnim doar **4 stațiuni** cu o capacitate mai mare de **1000 de locuri** de cazare, care dețin 67,79% din totalul locurilor de cazare din stațiunile regiunii. Cel mai mare număr de paturi disponibile se găsește în Băile Herculane, 4606, în creștere cu 13,73% în 2019 față de 2011. Geoagiu Băi deține o capacitate de 1586 de paturi, o creștere cu peste 68% între 2011 și 2019. Straja deține o capacitate de cazare de 1290 locuri, care a înregistrat cea mai mare creștere, de 285%. Moneasa numără 1027 locuri de cazare, în creștere peste 23% în 2019 față de 2011.

Celelalte 10 stațiuni au capacități de cazare mai reduse și au avut evoluții diferite. Lipova, Buziaș și Băile Călacea au înregistrat scăderi ale capacității de cazare, în timp ce stațiunile mai mici au avut creșteri între 12% și 230,93% ale capacității de cazare.

Numărul de **turiști sosiți** în anul 2019 a fost de **312.134**, cu peste 80% mai mare ca în 2011. Numărul de turiști din stațiuni reprezintă 29,12% din totalul turiștilor înregistrați la nivelul regiunii. De asemenea, creșterea fluxurilor turistice este mai mare la nivelul stațiunilor (80,07%) față de creșterea la nivelul regiunii (67,56%). Această creștere este corelată cu sporirea capacității de cazare dar și cu apetența locuitorilor de a-și petrece timpul liber în zonele turistice naționale.

Tabelul 63. Dinamica sosirilor ale turiștilor în stațiunile din Regiunea Vest

Județ	UAT	Stațiune	2011	2014	2017	2019	Dinamică 2011 - 2019
ARAD	Lipova	Lipova	2.682	2.944	1.055	2.387	-11,00%
	Moneasa	Moneasa	33.993	19.906	15.127	14.963	-55,98%
	Ghioroc	Ghioroc	136	77	488	138	1,47%
Caraș-Severin	Băile Herculane	Băile Herculane	60.008	76.188	103.948	159.367	165,58%
	Turnu Ruieni	Muntele Mic	667	1.117	2.389	1.586	137,78%
	Reșița	Semeic; Secu	15.230	14.044	20.763	20.124	32,13%
	Brebu Nou	Trei Ape	3.979	3.324	4.127	4.888	22,84%
	Văliug	Crivaia	3.845	5.818	10.422	7.961	107,05%
Hunedoara	Petroșani	Parâng	10.989	9.026	15.152	14.746	34,19%
	Geoagiu	Geaogiu Băi	24.934	29.764	44.218	52.584	110,89%
	Lupeni	Straja	2.288	3.482	12.916	16.488	620,63%
	Vața de Jos	Vața de Jos	:	:	121	136	12,40%
Timiș	Buziaș	Buziaș	13.633	12.173	13.277	15.479	13,54%
	Băile Călacea	Băile Călacea	957	1.206	1.586	1.287	34,48%
Total stațiuni			173.341	179.069	245.589	312.134	80,07%

Sursa: Tempo Online, TUR104E

7 stațiuni atrag fiecare peste **10.000 de turiști** în anul 2019. Băile Herculane generează cel mai mare aflux de turiști și atinge 159.367 persoane, cu 165,58% mai mult ca în anul 2011. A doua cea mai vizitată stațiune este Geoagiu Băi, care a înregistrat creșteri susținute ale numărului de turiști și a atras 52.584 persoane în 2019, dublu față de 2011. A treia cea mai vizitată stațiune este Straja, care a atras 16.488 persoane în 2019, față de numai 2288 în 2011.

Stațiunile Moneasa și Lipova sunt singurele care au avut scăderi ale numărului de turiști. În Lipova, numărul de turiști a avut fluctuații de-a lungul anilor, astfel că în anul 2019 a numărat doar 2.387 turiști. Moneasa se află pe o pantă descendentă a numărului de turiști, aceștia reducându-se cu aproape 56% între 2011 și 2019, până la 14.963.

Se remarcă o tendință de creștere mai mare a turiștilor în stațiunile montane față de stațiunile balneare.

Deși turiștii s-au cazat mai multe zile în stațiuni, crescând astfel numărul de înnoptări în perioada 2011 – 2019 cu 25,39%, față de media regională, de 47,85% acestea au crescut mai puțin. **Numărul de înnoptări** cumulate din stațiuni a înregistrat un număr de **1.053.839**, ceea ce reprezintă 42,36% din totalul înnoptărilor cuantificate la nivelul regiunii în anul 2019.

Din cele 14 stațiuni, 9 au înregistrat creșteri ale înnoptărilor, 4 au avut scăderi, iar o stațiune a stagnat (pentru Vața de Jos s-a luat în calcul anul 2017).

Se detașează Băile Herculane cu cel mai mare număr de înnoptări, 573.685 în anul 2019, în creștere cu peste 33% față de 2011. Pe locul secund se află Geoagiu Băi care a numărat 173.632 înnoptări, în creștere cu aproape 32% în perioada 2011 – 2019. Buziaș și Moneasa au numărat 93.682, respectiv 84.810 înnoptări, în scădere pentru ambele stațiuni față de anii anteriori.

Tabelul 64. Dinamica înnoptărilor în stațiunile din Regiunea Vest

Județ	UAT	Stațiune	2011	2014	2017	2019	Dinamică 2011 - 2019
ARAD	Lipova	Lipova	4.246	3.462	2.337	4.937	16,27%
	Moneasa	Moneasa	95.068	84.770	87.997	84.810	-10,79%
	Ghioroc	Ghioroc	422	104	551	213	-49,53%
Caraș-Severin	Băile Herculane	Băile Herculane	429.547	414.170	485.426	573.685	33,56%
	Turnu Ruieni	Muntele Mic	1.664	3.202	5.668	4.466	168,39%
	Reșița	Semeic; Secu	32.333	26.137	44.306	35.835	10,83%
	Brebu Nou	Trei Ape	10.548	9.925	10.022	12.477	18,29%
	Văliug	Crivaia	8.223	11.205	18.461	19.523	137,42%
Hunedoara	Petroșani	Parâng	18.844	18.575	23.929	22.191	17,76%
	Geoagiu	Geaogiu Băi	131.703	133.658	147.979	173.632	31,84%
	Lupeni	Straja	3.748	5.864	18.193	21.496	473,53%

	Vața de Jos	Vața de Jos	:	:	171	171	0,00%
Timiș	Buziaș	Buziaș	97.011	107.603	113.948	93.682	-3,43%
	Băile Călacea	Băile Călacea	7.077	9.337	10.319	6.721	-5,03%
Total stațiuni			840.434	828.012	969.307	1.053.839	25,39%

Sursa: Tempo Online, TUR105E

UAT Reșița, cu stațiunile Secu și Semenic a înregistrat fluctuații ale înnoptărilor și numără 35.835, cu peste 10% mai mult ca în 2011. Creșterea cea mai mare a înregistrat-o Straja, care de la. 3.748 în 2011, a atins 21.496 înnoptări în 2019, o creștere de 473,53%.

Se remarcă faptul că stațiunile montane sunt tot mai atractive pentru turiști, care petrec mai multe nopți în acestea, în timp ce stațiunile balneare, tradiționale, au tendința de stagnare sau chiar reducere a înnoptărilor.

Durata medie a sejurului este o altă expresie a circulației turistice și oferă informații cu privire la capacitatea atractivă a regiunii și la turismul practicat. Prin durata sejurului se exprimă numărul de zile pe care turistul le petrece în medie la destinație și se prezintă ca raport între numărul total de înnoptări și numărul total de turiști.

Sejurul cunoaște o durată diferită în funcție de sezon și de tipul de turism practicat. În sezonul cald durata sejurului este ușor mai mare decât în sezonul de iarnă, turismul curativ are o durată mai lungă și scade pentru turismul de recreere sau cultural.

Cu toate că stațiunile au beneficiat de investiții care dus la creșterea unităților și capacității de cazare și implicit a turiștilor și numărului de înnoptări, **durata medie a sejurului** este una scăzută, de numai **3,4 zile/turist** în anul 2019. Față de anul 2011, acest indicator a scăzut cu 1,4 zile/turist, ceea ce înseamnă o scădere cu 30%.

Numărul de stațiuni balneare însemnat ar trebui să genereze o durată medie a sejurului mai ridicată. Buziaș a înregistrat pentru anul 2019 o durată medie a sejurului de 6,1 zile/turist, în scădere față de anul 2014 când a fost atinsă durata cea mai mare de 8,8 zile. Moneasa a reușit să aibă o durată medie de 5,7, iar Băile Călacea de 5,2. Băile Herculane a avut o durată medie a sejurului în 2019 de doar 3,6 zile, la jumătate față de anul 2011.

Stațiunile montane au avut o durată medie a sejurului sub medie în anul 2019 și prezintă fluctuații de-a lungul perioadei analizate. Muntele Mic a înregistrat o durată medie a sejurului de 2,8 zile, Trei Ape de 2,6, Parâng de 1,5 iar Straja de 1,3 zile. Durata medie a sejurului oferă o direcție și asupra sumelor cheltuite de turiști. Cu cât aceștia petrec o perioadă de timp mai lungă în zonele turistice, cu atât și cheltuielile sunt mai ridicate și sunt direcționate către o paletă mai largă de unități economice angrenat direct sau indirect în turism.

Tabelul 65. Durata medie a sejurului în stațiunile din Regiunea Vest

Județ	UAT	Stațiune	2011	2014	2017	2019
ARAD	Lipova	Lipova	1,6	1,2	2,2	2,1
	Moneasa	Moneasa	2,8	4,3	5,8	5,7
	Ghioroc	Ghioroc	3,1	1,4	1,1	1,5
Caraș-Severin	Băile Herculane	Băile Herculane	7,2	5,4	4,7	3,6
	Turnu Ruieni	Muntele Mic	2,5	2,9	2,4	2,8
	Reșița	Semeic; Secu	2,1	1,9	2,1	1,8
	Brebu Nou	Trei Ape	2,7	3,0	2,4	2,6
	Văliug	Crivaia	2,1	1,9	1,8	2,5
Hunedoara	Petroșani	Parâng	1,7	2,1	1,6	1,5
	Geoagiu	Geaogiu Băi	5,3	4,5	3,3	3,3
	Lupeni	Straja	1,6	1,7	1,4	1,3
	Vața de Jos	Vața de Jos	:	:	1,4	1,3
Timiș	Buziaș	Buziaș	7,1	8,8	8,6	6,1
	Băile Călacea	Băile Călacea	7,4	7,7	6,5	5,2
Total stațiuni			4,8	4,6	3,9	3,4

Unul dintre cei mai relevanți indicatori turistici, **coeficientul de utilizare a capacității de cazare turistică** pentru stațiunile din regiune a fost de **23%** în anul 2019, ușor mai ridicat decât gradul de ocupare regional care a fost de 22,39%. Pentru stațiunile Regiunii Vest, a fost calculat în mod unitar, considerându-se funcționale toate unitățile de cazare pe durata unui an calendaristic.

Față de anii anteriori acest coeficient este în creștere, dar mai redus față de anul 2011 când a atins 23,21%. Creșterea din ultimii ani indică faptul că stațiunile din regiune devin treptat din ce în ce mai atractive pentru turiști.

Tabelul 66. Coeficientul de utilizare a capacității de cazare turistică în stațiunile din Regiunea Vest

Județ	UAT	Stațiune	2011	2014	2017	2019
ARAD	Lipova	Lipova	3,16%	7,59%	6,88%	9,53%
	Moneasa	Moneasa	31,27%	21,83%	24,80%	22,62%
	Ghioroc	Ghioroc	1,61%	0,31%	1,49%	0,58%
Caraș-Severin	Băile Herculane	Băile Herculane	29,06%	25,16%	29,28%	34,12%
	Turnu Ruieni	Muntele Mic	4,70%	2,99%	4,25%	3,81%
	Reșița	Reșița (Secu, Semenic)	13,07%	10,87%	15,66%	12,88%
	Brebu Nou	Trei Ape	12,62%	9,16%	8,69%	11,55%
	Văliug	Crivaia	4,52%	7,62%	8,92%	9,16%

Hunedoara	Petroșani	Parâng	11,81%	12,92%	8,00%	7,52%
	Geoagiu	Geaogiu Băi	38,26%	32,49%	27,49%	29,99%
	Lupeni	Straja	3,07%	5,18%	4,31%	4,57%
	Vața de Jos	Vața de Jos	:	:	1,46%	1,46%
Timiș	Buziaș	Buziaș	26,32%	31,91%	35,72%	29,37%
	Băile Călacea	Băile Călacea	5,25%	6,93%	22,62%	15,09%
Medie			23,21%	21,47%	21,74%	23,00%

Între stațiuni, se remarcă cu cel mai ridicat coeficient de utilizare a capacității de cazare Băile Herculane (34,12%), în creștere în perioada analizată, Geoagiu Băi (29,99%) în creștere față de anul 2017, dar mai redus fașă de anul 2011 și Buziaș (29,37%) în scădere față de anul 2014. Se observă un aflux crescut de turiști în stațiunile balneare, datorită curelor și tratamentelor, dar în același timp atractivitatea este una moderată.

Stațiunile montane prezintă un coeficient mai redus față de cele balneare. Muntele Mic a înregistrat un coeficient de 3,81%în 2019, mai scăzut față de anul 2011, Trei Ape are un coeficient de 11,55%, Straja are un coeficient de 4,57% iar Crivaia de 9,16%.

Se observă o oscilație mai puternică a coeficientului de utilizare a capacității de cazare turistică mai ridicată pentru stațiunile montane față de cele balneare, deoarece aici sezonul cel mai aglomerat este iarna, iar condițiile climatice influențează durata sezonului. De asemenea, absența unor mari atracții turistice complementare, care să sporească atractivitatea este resimțită.

Pentru a evidenția importanța turismului se utilizează rata de funcționalitate turistică, care arată intensitatea fenomenului turistic, prin intermediul a doi indicatori: rata de funcționalitate turistică teoretică și rata de funcționare turistică efectivă, obținute prin raportul capacității de primire, respectiv numărul de turiști la populație.

Tabelul 67. Rata de funcționalitate turistică teoretică

Județ	UAT	Stațiune	2011		2014	2017	2019
ARAD	Lipova	Lipova	3,2		1,1	0,8	1,3
	Moneasa	Moneasa	82,1		111,4	108,5	120,1
	Ghioroc	Ghioroc	1,7		2,2	2,5	2,5
Caraș-Severin	Băile Herculane	Băile Herculane	71,9		84,4	89,5	95,5
	Turnu Ruieni	Muntele Mic	2,8		8,4	10,4	9,3
	Reșița	Semeic; Secu	0,7		0,7	0,9	0,9
	Brebu Nou	Trei Ape	85,8		98,7	105,7	103,9
	Văliug	Crivaia	61,9		50,8	72,9	75,5

Hunedoara	Petroșani	Parâng	1,0		0,9	1,9	1,9
	Geoagiu	Geaogiu Băi	16,3		19,8	26,1	28,2
	Lupeni	Straja	1,2		1,1	4,3	4,9
	Vața de Jos	Vața de Jos	:		:	0,9	0,9
Timiș	Buziaș	Buziaș	11,9		11,0	10,4	10,4
	Băile Călacea	Băile Călacea	8,3		8,1	2,7	2,6
	Medie stațiuni		4,6		5,0	6,0	6,2

Tabelul 68. Rata de funcționare turistică efectivă.

Județ	UAT	Stațiune	2011	2014	2017	2019
ARAD	Lipova	Lipova	23,0	25,5	9,3	21,3
	Moneasa	Moneasa	3352,4	2084,4	1688,3	1750,1
	Ghioroc	Ghioroc	3,3	1,9	11,9	3,4
Caraș-Severin	Băile Herculane	Băile Herculane	1065,3	1426,2	2048,2	3304,3
	Turnu Ruieni	Muntele Mic	19,1	32,1	68,4	45,8
	Reșița	Semeic; Secu	16,3	15,5	23,7	23,5
	Brebu Nou	Trei Ape	1490,3	1104,3	1380,3	1715,1
	Văliug	Crivaia	477,6	733,7	1339,6	1029,9
Hunedoara	Petroșani	Parâng	24,0	20,4	35,5	35,4
	Geoagiu	Geaogiu Băi	431,8	522,4	783,0	936,3
	Lupeni	Straja	7,9	12,5	48,3	63,2
	Vața de Jos	Vața de Jos	:	:	3,4	3,9
Timiș	Buziaș	Buziaș	160,4	145,1	158,6	184,8
	Băile Călacea	Băile Călacea	21,6	26,6	34,3	27,5
	Medie stațiuni		79,7	84,8	119,7	155,3

Rata de funcționalitate turistică teoretică indică mai mult potențialul fluxurilor turistice al acestora. Stațiunile precum Moneasa, Băile Herculane, Trei Ape sau Crivaia care au înregistrat cele mai mari rate, prezintă o capacitate de cazare importantă, raportată la numărul de locuitori. În schimb, în stațiunile care au o valoare mică a ratei indică o capacitate de cazare redusă, cum este cazul stațiunilor Secu, Semenic sau Vața de Jos.

Stațiunile care reușesc să capteze fluxuri turistice foarte mari obțin valori ale ratei de funcționare turistică efectivă foarte ridicate. Astfel, stațiuni precum Băile Herculane, Moneasa, Trei Ape, Geogiu sau Crivaia se bazează aproape exclusiv pe activități turistice.

Stațiunile care au înregistrat o valoare mai scăzută indică o activitate și o intensitate turistică mai scăzută, aceste areale nu au un caracter turistic important, așa cum este cazul stațiunilor Vața de Jos sau Ghioroc.

Intensitatea fluxurilor turistice se calculează ca raport între înnoptări și populație, în urma căruia se pot identifica și clasifica stațiunile turistice. Cu cât valoarea obținută este mai mare, cu atât impactul turismului asupra economiei locale este mai mare. De asemenea, o valoare ridicată a indicatorului relevă poziția regiunii ca zonă receptoare de turiști.

Pentru Regiunea Vest, cele mai mari valori ale raportului în anul 2019 le-au obținut stațiunile Băile Herculane (118,9), Moneasa (99,2), Trei Ape (43,8), Geoagiu (30,9) și Crivaia (25,3). Acestea pot fi încadrate categoriei centrelor turistice și sunt cele mai puternice zone receptoare de turiști. O valoare intermediară a obținut Buziaș (11,2) și poate fi încadrată unei localități cu funcție turistică complementară.

Celelalte stațiuni care au o valoare calculată mai mică de 10 se pot încadra localităților unde activitatea turistică este incipientă, iar intensitatea fluxurilor turistice este modestă. Performanța turistică pentru Lipova, Ghioroc, Semenic, Secu, Parâng Straja sau Vața de Jos este redusă.

Valoarea medie a intensității turistice a stațiunilor regiunii este de 5,2 în 2019 și reconfirmă intensitatea turistică scăzută și slaba capacitate de atracție a turiștilor în regiune.

Tabelul 69. Intensitatea circulației turistice în stațiunile Regiunii Vest

Județ	UAT	Stațiune	2011	2014	2017	2019
ARAD	Lipova	Lipova	0,4	0,3	0,2	0,4
	Moneasa	Moneasa	93,8	88,8	98,2	99,2
	Ghioroc	Ghioroc	0,1	0,0	0,1	0,1
Caraș-Severin	Băile Herculane	Băile Herculane	76,3	77,5	95,7	118,9
	Turnu Ruieni	Muntele Mic	0,5	0,9	1,6	1,3
	Reșița	Semeic; Secu	0,3	0,3	0,5	0,4
	Brebu Nou	Trei Ape	39,5	33,0	33,5	43,8
	Văliug	Crivaia	10,2	14,1	23,7	25,3
Hunedoara	Petroșani	Parâng	0,4	0,4	0,6	0,5
	Geoagiu	Geaogiu Băi	22,8	23,5	26,2	30,9
	Lupeni	Straja	0,1	0,2	0,7	0,8
	Vața de Jos	Vața de Jos	:	:	0,0	0,0
Timiș	Buziaș	Buziaș	11,4	12,8	13,6	11,2
	Băile Călacea	Băile Călacea	1,6	2,1	2,2	1,4
	Total stațiuni		3,9	3,9	4,7	5,2

Repartiția pe luni a fluxurilor de turiști indică faptul că în anul 2019, că cele mai multe stațiuni reușesc să capteze turiști pe durata unui an întreg, într-o proporție relativ echilibrată. Stațiunile Muntele Mic și Trei Ape, se caracterizează printr-un grad de sezonalitate mai ridicat. Pentru stațiunea montană Muntele Mic, ponderea turiștilor este

foarte ridicată în lunile ianuarie și februarie (30,1%, respectiv 25,5%), iar pentru stațiunea Trei Ape, turiștii sosesc în proporții mari în sezonul cald (iulie – 22,4%, august – 26%).

O concentrare a turiștilor în sezonul cald este caracteristică stațiunilor balneare (Băile Herculane, Geoagiu Băi și Băile Călacea), când ponderea turiștilor sosiți vara este mai mare (dublă) decât ponderea turiștilor din celelalte luni.

Stațiunile destinate sporturilor de iarnă atrag constant turiști pe parcursul unui an, dar aflux cel mai ridicat este în lunile ianuarie, februarie, martie și decembrie. De asemenea, cantitatea de precipitații din zonele montane influențează durata unui sezon rece. Straja și Parâng sunt vizitate cel mai mult iarna, dar se remarcă și o pondere semnificativă în sezonul cald. Important pentru stațiuni este de a se dezvolta și atrage turiști în număr cât mai mare și de a echilibra repartiția acestora pe durata unui an pentru a asigura o continuitate economică constantă și pentru a evita atât aglomerările care conduc la scăderea calității serviciilor turistice cât și pentru a evita fluctuația de personal angrenat în aceste activități.

Fig. 105 – Distribuția turiștilor pe luni în anul 2019

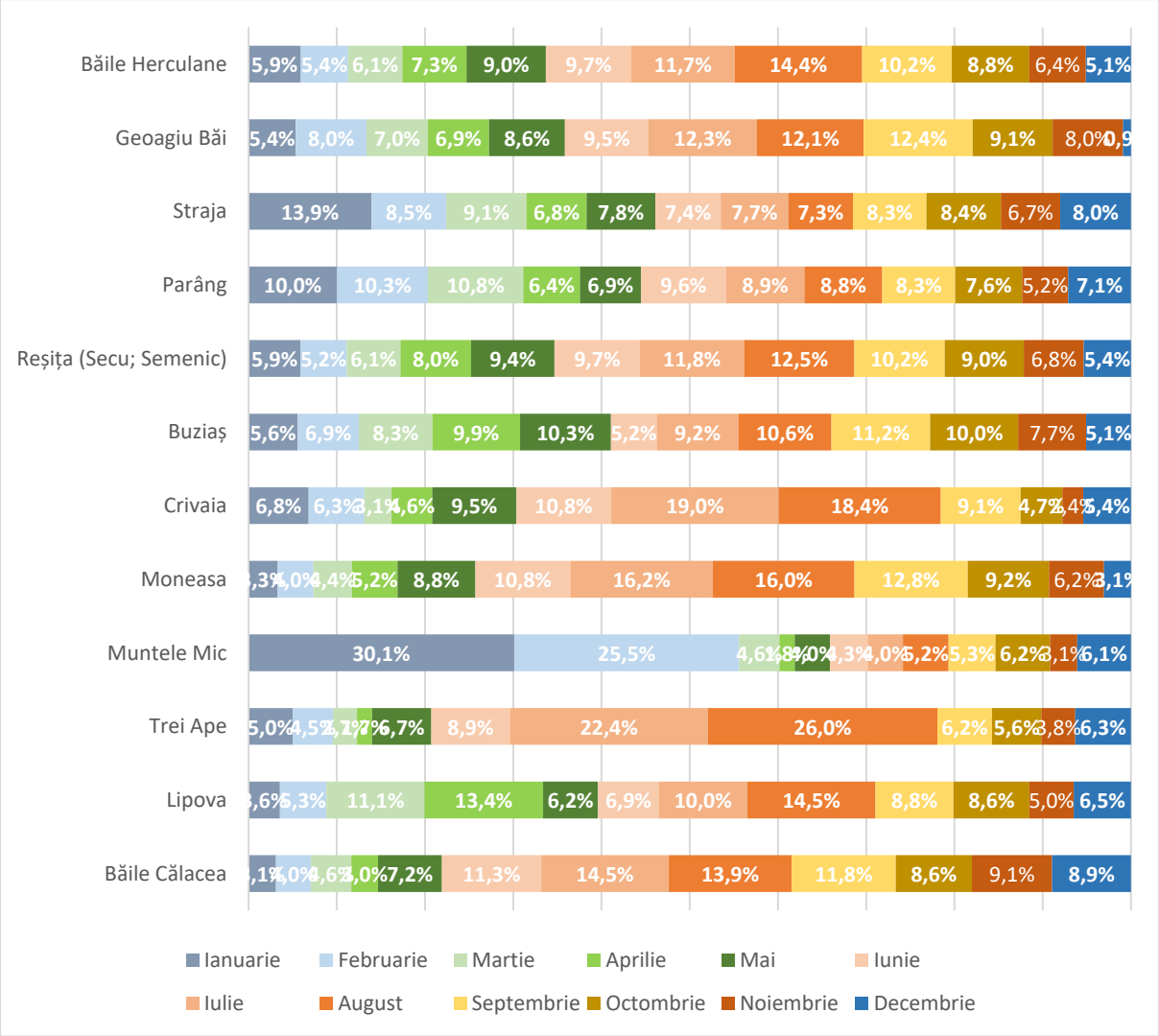

Sursa: Tempo Online, TUR104H

Infrastructura specifică alimentației publice a crescut între anii 2011 și 2019 cu 59%. Dacă în anul 2011 în stațiuni funcționau 91 de unități, în anul 2019 acestea ajung să numere 145 de unități.

125 de unități de alimentație publică aveau angajate între 1 și 9 persoane, 19 unități aveau între 10 și 49 de angajați și doar o singură unitate avea peste 50 de angajați.

Cel mai mare număr de unități – 69, se găsește în UAT Reșița, pe teritoriul căruia se află stațiunile Secu și Semenic și este urmat de UAT Petroșani (cu stațiunea Parâng) și UAT Lupeni (cu stațiunea Straja), ambele cu 20 de unități.

Stațiunile consacrate precum Lipova, Băile Herculane, Moneasa, Buziaș sau Geoagiu numără puține restaurante și alte unități de alimentație publică, între 13 și 1 unitate. Aici, unitățile de cazare dețin și funcționează împreună cu unități de alimentație proprie, astfel numărul raportat este mai redus. Cu toate acestea, creșterea între 2011 și 2019 este datorată UAT Reșița, în celelalte stațiuni creșterile fiind mult reduse.

Fig. 106 – Dinamica unităților de alimentație publică în stațiunile din Regiunea Vest

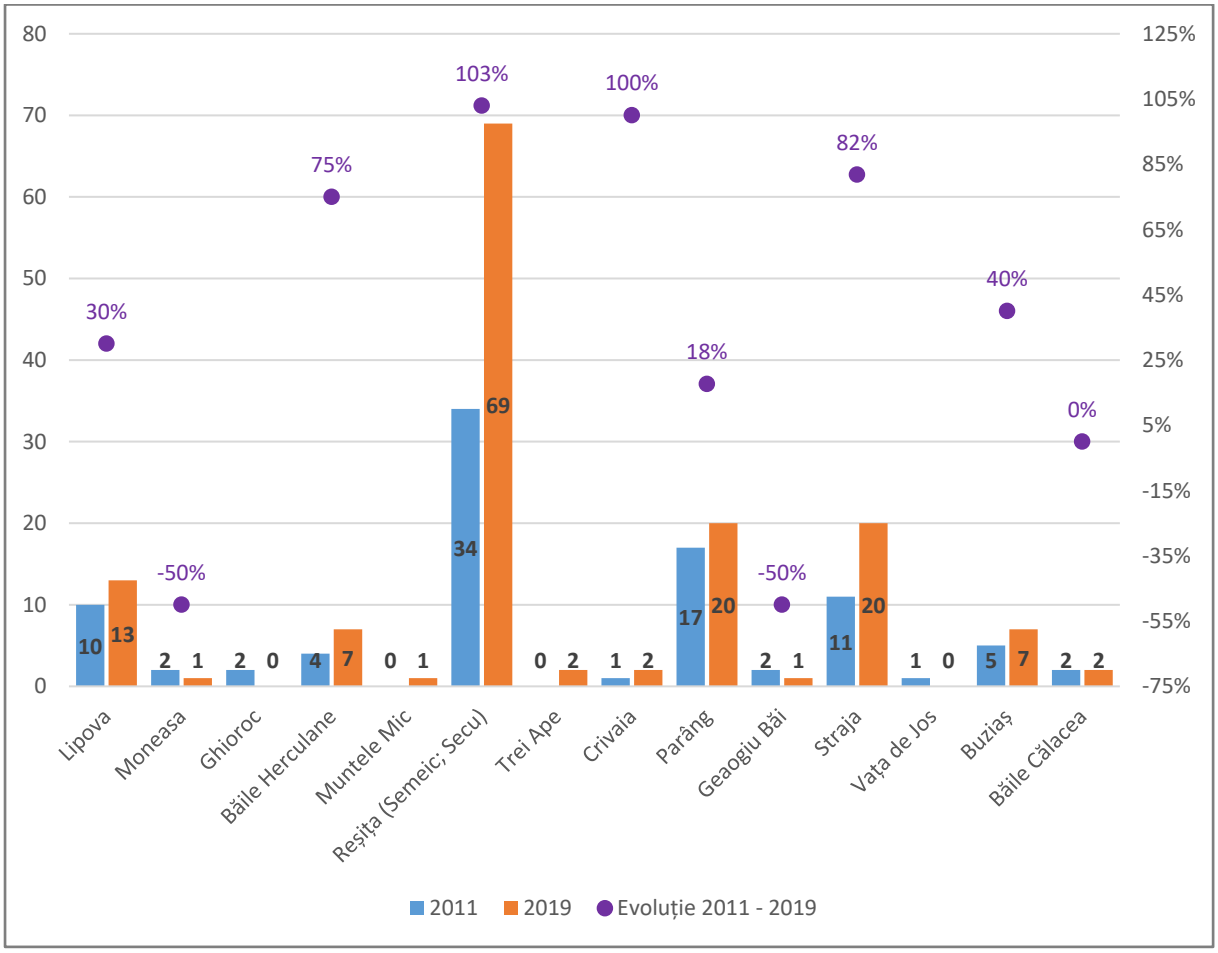

Sursă: listafirme.ro

Baza materială diversificată pentru petrecerea timpului liber sau tratament, reprezintă un aspect esențial în atractivitatea stațiunilor. În funcție de specificul fiecărei stațiuni,

infrastructurile specifice (tratament, pentru sporturile de iarnă), trebuie completate și cu alte infrastructuri destinate agrementului și divertismentului pentru a putea genera o durată a sejurului cât mai mare.

Stațiunile balneare din Regiune dețin ape minerale și termale care au calități terapeutice ridicate și sunt captate din mai multe izvoare. Gradul de mineralizare și temperatura apelor variază, de la 24- 32°C la Moneasa, la 60°C în Băile Herculane. Acestea sunt exploatate prin instalații complexe (căzi și bazine, kinetoterapie, buvete, electro și hidroterapie, gimnastică medicală), destinate pentru tratarea unei palete largi de afecțiuni (reumatism, afecțiuni posttraumatice, neurologice, metabolice sau asociate)[83].

Stațiunile montane au beneficiat de investiții cu precădere în ultimele două decenii, când au fost amenajate mai multe pârtii de schi sau instalații de transport pe cablu. La nivelul regiunii, conform Ministerului Turismului, sunt omologate 30 de pârtii de schi, la nivelul anului 2019. 17 sunt în județul Hunedoara, 12 în Caraș-Severin și una în Arad.

Tabel 70. Pârtiile de schi omologate în Regiunea Vest

Nr. crt.	Denumire pârtie schi	Amplasare	Județ	Lungime (metri)	Grad de dificultate
1	Cioaca	Moneasa	Arad	180	
2	Goznuța	Muntele Semenic	Caraș - Severin	500	medie
3	Crucea de Brazi 1	Muntele Semenic	Caraș - Severin	700	medie
4	Crucea de Brazi 2	Muntele Semenic	Caraș - Severin	530	medie
5	Slalom Uriaș	Muntele Semenic	Caraș - Severin	1250	medie
6	Borlova 1	Muntele Mic	Caraș - Severin	816	medie
7	Borlova 2	Muntele Mic	Caraș - Severin	816	medie
8	Valea Soarelui	Muntele Mic	Caraș - Severin	1020	medie
9	Nordica 1	Muntele Mic	Caraș - Severin	960	medie
10	Casa Baraj	M-ții Semenic	Caraș - Severin	800	ușoară
11	Pârtia din Sat 1	M. Semenic	Caraș - Severin	500	medie
12	Pârtia din Sat 2	M. Semenic	Caraș - Severin	500	medie
13	Snow Park Gărâna	M. Semenic	Caraș - Severin	650	medie
14	Platoul Soarelui	Straja	Hunedoara	465	
15	Lupului	Lupeni	Hunedoara	519	
16	Constantinescu	Lupeni	Hunedoara	1740	
17	Mutu	Lupeni	Hunedoara	540	
18	Sfântu Gheorghe	Lupeni	Hunedoara	700	
19	Pasul Vulcan	Vulcan	Hunedoara	395	
20	Râușor	Mas. Retezat	Hunedoara	780	medie

[83] conform Ghidului stațiunilor balneare din România

21	Straja	Vf. Straja	Hunedoara	1100	medie
22	Canal	Șaua Mutu	Hunedoara	1000	dificilă
23	Telegondolă	Platoul Sf. Ghe	Hunedoara	2086	medie
24	Pârtia 1	Vulcan	Hunedoara	310,3	ușoară
25	Europarâng	Petroșani	Hunedoara	350	dificilă
26	Pârtia A	M. Parâng	Hunedoara	320	medie
27	Telescaun	M. Parâng	Hunedoara	320	medie
28	Poiana	M. Parâng	Hunedoara	425	medie
29	Pârtia B	M. Parâng	Hunedoara	1200	medie
30	Pârtia C	M. Parâng	Hunedoara	250	medie

În județul Arad, în stațiunea Moneasa a fost amenajată o pârtie de schi în lungime de 180 de metri pentru a completa serviciile oferite turiștilor dar și pentru a crește atractivitatea zonei.

În județul Hunedoara practicarea sporturilor de iarnă se desfășoară în munții Parâng, Retezat și Vulcan. Stațiunile Parâng-Petroșani și Straja sunt cele mai reprezentative pentru județ și regiune și se bucură de numeroase pârtii dotate cu telecabină, telescaun sau teleschi pentru a asigura mobilitatea turiștilor..

În Parâng-Petroșani sunt omologate 6 pârtii dotate cu telescaun. Acestea au lungimi variabile, între 320 m și 1200 m. În stațiunea Straja sunt omologate 8 pârtii cu lungimi variabile între 500 m și 2000 m. accesul spre acestea se face cu ajutorul telegondolei și al telescaunelor. În proximitate au fost amenajate două pârtii omologate în UAT Vulcan care au lungimi de 310 m și 395 m.

În Râușor, un areal turistic atractiv din Munții Retezat a fot amenajată și omologată o pârtie de schi în lungime de 780 m și care oferă turiștilor practicarea anumitor sporturi de iarnă în pentru completarea turismului de recreere.

În județul Caraș-Severin din cele 12 pârtii omologate, 8 dintre acestea sunt realizate pe versanții Munților Semenic în stațiunea omonimă sau Văliug. Lungimile medii ale acestora variază între 500 m și 900 m, dar se evidențiază pârtia de slalom uriaș de 1250 m. O parte dintre acestea dispun de servicii de transport pe cablu – teleschi dar și de nocturnă. Muntele Mic beneficiază de 4 pârtii omologate cu lungimi între 816 m și 1020 m. Aici au fost amenajate teleschi și telescaun pentru un acces mai facil.

Un aspect negativ îl reprezintă slaba diversificare a infrastructurii specifice destinate petrecerii timpului liber din stațiuni. Investițiile nu au fost capabile să acopere necesarul de dotări necesare (ex. aqua-park-uri, centre de wellnes, atracții culturale) generatoare de turiști atât în stațiunile balneare cât și în cele montane. De asemenea, dotările agrementului de dimensiuni mai mici (în interior sau exterior) existent nu are capacitatea de a atrage sau menține turiștii, investițiile sunt punctuale și reduse ca valoare și se regăsesc în limitele unor unități de cazare de mari dimensiuni.

Resursele turistice, naturale s-au antropice, completează dorința turiștilor de cunoaștere și se transformă în mijloace de recreere pentru aceștia. Diversitatea lor este importantă

pentru că ajută la atingerea unui anumit grad de satisfacere a nevoilor turiștilor și chiar este determinant pentru o reîntoarcere în aceste stațiuni.

Patrimoniul antropic este prezent în proximitatea stațiunilor prin numeroase monumente istorice cu vechime seculară, dar numai o parte dintre acestea sunt exploatate și pot fi vizitate de către turiști. Punctele de atracție turistice sunt date de biserici, clădiri, ansamble urbane, situri sau vestigii arheologice sau colonade sau alte edificii. Un aspect negativ al acestor puncte de atracție constă în degradarea sau lipsa punerii în valoare și astfel duc la știrbirea importanței culturale sau arhitecturale specifice regiunii.

Căile și mijloacele de transport reprezintă unele dintre cele mai importanți factori pentru a se putea realiza și consuma actul turistic, în lipsa acestora, nici o resursă turistică nu pot fi exploatată sau consumată. În cele din urmă, căile și mijloacele de transport asigură sau facilitează accesul spre destinația turistică iar diversitatea mijloacelor de transport, gradul de penetrare al acestora în teritoriu și capacitatea de transport sunt esențiale pentru o dezvoltare socio-economică puternică pentru orice zonă turistică.

Cele mai multe stațiuni din regiune sunt poziționate în areale montane, unde este cunoscut faptul că accesibilitatea este mai redus din cauza reliefului. Stațiunile montane se află la periferia teritoriului, de cele mai multe ori aici terminându-se segmente de drumuri, care se bifurcă din drumuri județene sau naționale.

Este cazul stațiunilor Straja (acces rutier bifurcație din DN 66A), Parâng (acces rutier bifurcație din DN 7A) sau Semenic (acces rutier bifurcație din DJ 582) care sunt situate la altitudini ridicate și au un acces mai dificil, dar datorită prezenței drumurilor asfaltate care duc până în interiorul acestora, accesibilitatea este una crescută.

Stațiunile Trei Ape (acces rutier DJ 582), Crivaia (acces rutier din DJ 582), Moneasa (acces rutier DJ 792 B) sau Băile Herculane (acces rutier E70 și DN 67D), deși se află în areale montane, poziționarea lor pe drumuri importante, le oferă un grad mai ridicat de accesibilitate.

Stațiunile localizate în zone de deal sau de câmpie dețin un avantaj din punct de vedere al accesibilității, unele fiind traversate de drumuri naționale sau județene modernizate și intens circulate ori s-au dezvoltat la intersecții de drumuri importante. Stațiunile Buziaș (acces rutier DJ 592 și DJ 572), Lipova (acces rutier E68 și DJ 682), Călacea (acces rutier DJ 692 bifurcație din DN 69) ori Vața de Jos (acces rutier DJ 707 bifurcație din E79) se află în proximitatea imediată sau chiar sunt traversate de rute majore de circulație rutieră.

Tabelul 71. Distanțe rutiere față de căile de acces principale

Stațiune	Distanțe (km)				
	Reședință de județ	Gara cea mai apropiată		Aeroport	
				Timișoara	Arad
Lipova Băi	36	5	Lipova	61	44
Moneasa	103	20	Sebiș	154	107
Ghiroc	23	3	Ghioroc	74	26

Băile Herculane	115	2	Băile Herculane	182	217
Muntele Mic	79	40	Caransebeș	145	180
Secu	15	17	Reșița	134	169
Semenic	42	44	Reșița	161	196
Trei Ape	41	32	Slatina Timiș	147	182
Crivaia	36	38	Reșița	154	189
Parâng	103	17	Petroșani	251	286
Geaogiu Băi	54	15	Orăștie	191	226
Straja	115	28	Petroșani	263	298
Vața de Jos	55	1	Vața de Jos	191	154
Buziaș	35	3	Buziaș	44	93
Băile Călacea	25	6	Satchinez	33	44

Un alt mijloc de transport utilizat pentru a ajunge într-o destinație turistică este transportul feroviar, deși acesta a cunoscut scădere a importanței, iar condițiile modeste de călătorie determină scăderi importante ale volumelor de pasageri transportați de la un an la altul. Căile ferate deservesc în mod direct stațiunile Buziaș, Călacea, Băile Herculane, Lipova, Geoagiu, gările fiind poziționate la distanțe foarte mici, de cel mult 5 km. În vecinătatea unor stațiuni se găsesc căi ferate care pot fi utilizate prin gările aflate în localități apropiate. Distanțele față de acestea cresc de la 6 în cazul stațiunii Băile Călacea, la 28 de km, in cazul stațiunii Straja. 4 stațiuni sunt localizate la distanțe de peste 32 km față de căi ferate, în cazul stațiunii Trei Ape, și crește la 44 km în cazul stațiunii Semenic.

Față de principalele aeroporturi din regiune, Timișoara și Arad, distanțele cele mai reduse sunt pentru stațiunile Băile Călacea, Buziaș, Lipova Băi și Ghioroc, de până la 74 km și ajung la aproape 300 km pentru stațiunile din Valea Jiului, Straja și Parâng.

Un transport de călători între stațiuni și gări, stații de autobuz pentru călătorii interjudețene și aeroporturi ar conduce pe de-o parte la diversificarea serviciilor oferite și la un impact pozitiv asupra vieții economice, iar pe de altă parte ar asigura o mobilitate crescută turiștilor.

Deși este supranumit industria verde, turismul este o activitate care generează o mobilitate foarte mare a oamenilor care iau parte la această activitate, astfel pe lângă efectele pozitive apar și efecte negative. Rezultă un grad mai ridicat de poluare, o uzură mare a infrastructurii de transport și într-un timp scurt a infrastructurii turistice, creează perturbarea mediului natural. De aceea este necesară crearea unei infrastructuri de transport ecologice, construirea de unități de cazare verzi, diminuarea sezonalității turismului, controlul numărului de turiști în instituții de cultură și monumente de patrimoniu. De asemenea, drumețiile în cadrul natural trebuie condiționate pentru a limita poluarea și pentru a nu destabiliza ecosistemele.

Mai mult, un impact negativ asupra mediului îl au și extinderile necontrolate ale stațiunilor, de aceea se impune respectarea cu strictețe a planurilor de amenajare care să fie realizate în consonanță cu principiile și obiectivele dezvoltării durabile.

Un aspect negativ în ceea ce privește unitățile de cazare este absența din stațiuni a unui lanț hotelier de renume internațional, care să fie o

ancoră pentru turiști, inclusiv din străinătate. Calitatea cazării trebuie îmbunătățită prin înființarea sau modernizarea unităților de cazare care să asigure un confort ridicat și servicii de calitate superioară. Concomitent trebuie asigurată o diversificare modalităților și infrastructurilor de petrecere a timpului liber, creșterea accentului pe infrastructuri culturale, care vor ajuta la creșterea duratei sejurului și vor determina creșterea atractivităților stațiunilor.

Coeficientul de utilizare al capacității de cazare este redus și conform studiilor, acesta nu este pe deplin profitabil, , astfel doar un grad de utilizare de minimum 40% asigură o rentabilitate satisfăcătoare pentru hotelieri.

După sezonalitatea turismului în anul 2019, oferta turistică trebuie să se adapteze actualelor comportamente turistice și trebuie să țină cont de perioadele de vacanță și concedii, de sezonalitatea unor munci (de regulă agricole) sau de perioadele în care vârstnicii apelează la servicii de cură și tratament. Atenuarea vârfurilor de sezon și întinderea relativ echilibrată pe durata unui an va conduce la scăderea subutilizării infrastructurii turistice, va reduce supraaglomerarea și va crește calitatea serviciilor oferite. Atenuarea sezonalității, va reduce impactul negativ al sezonalității asupra agenților economici prestatori de servicii turistice, care vor asigura locuri de muncă.

În Masterplanul pentru dezvoltarea turismului balnear (2018), se evidențiază o serie de probleme care împiedică dezvoltarea acestei ramuri. Se remarcă problemele legate de dificultatea de a găsi personal calificat, de la personal hotelier, la personal de întreținere a instalațiilor și altor categorii de personal nemedical. Sezonalitatea încă ridicată, atractivitatea mai ridicată a altor domenii și necorelarea formării profesionale inclusiv cu acest domeniu, determină o deficit de personal calificat.

Creșterea turismul din Regiunea Vest va fi determinat de modernizarea, dezvoltarea și reabilitarea atracțiilor turistice diverse dar consacrate. Stațiunile balneare consacrate dar și cele montane care se află în plină dezvoltare vor avea nevoie de investiții concrete și coerente care vor avea la bază o strategie de dezvoltare turistică durabilă și integrată, conformă cu actualele cerințe și nevoi ale turistului.

Reabilitarea patrimoniului, monumente, clădiri istorice, terme și alte elemente care pot crește atractivitatea zonei sunt necesare pentru accederea turismului regional la un nivel superior, prin care se poate atinge o dezvoltare socio-economică ridicată.

Investiții în sectorul turistic, în speță în stațiunile și arealele turistice au fost realizate timid dar și sporadic, din această cauză impactul general al acestora este unul scăzut.

Autoritățile publice au accesat fonduri europene pentru 6 proiecte pentru a îmbunătății patrimoniul construit sau pentru a dezvolta infrastructura turistică. Două proiecte s-au materializat în Buziaș și câte unul în Băile Herculane, Geoagiu, Petroșani și Lipova.

Tabelul 72. Proiecte finanțate prin POR 2014-2020

UAT	Proiect	Sumă totală	Sumă nerambursabilă
Buziaș	Consolidarea si restaurarea Colonadei din Oras Buziaș	5.752.896,32	5.588.719,87
Băile Herculane	Conservarea si valorificarea patrimoniului natural si construit pentru dezvoltarea turismului balnear in Stațiunea Băile Herculane	15.459.435,4	15.150.246,7
Geoagiu	Crearea de facilitati pentru recreere si agrement in Statiunea Geoagiu - Băi	2.649.597,52	2.596.605,56
Buziaș	Dezvoltarea infrastructurii pentru turismul balnear in statiune Buzias	21.698.501,4	21.262.669,4
Petroșani	Reabilitarea clădirii Muzeului Mineritului și amenajare muzeistică	4.947.862,17	4.847.915,35
Lipova	Consolidare, restaurare, conservare biserică, amenajare incintă, restaurare și consolidare împrejmuire, rezlizare corp anexă C2 și lumânărar C3, iluminat arhitectural amsamblu la biserica Adormirea Maicii Domnului	21.230.170,40	19.018.478,35

8. DEZVOLTARE URBANĂ

8.1. Tendințe în dezvoltarea urbană

În ultimii 60 de ani, **numărul populației urbane a crescut de aproape 4 ori**. Conform Organizației Națiunilor Unite[84], 55% (4.2 miliarde) din populația lumii trăiește în zonele urbane (2018). Pînă în anul 2030 acest număr va ajunge la 5 miliarde, iar pînă în 2050 populația urbană se va dubla.

Ritmul rapid de urbanizare a dus la **creșterea importanței zonelor urbane**, precum și a impactului acestora asupra dezvoltării durabile. Orașele sunt în același timp motoare ale economiei şi catalizatoare pentru inovare, dar și sursa principală de segregare şi sărăcie, şomaj și poluare. În UE, 2/3 din europeni trăiesc în spațiul urban, iar acestea generează 85% din PIB UE[85], dar sunt și responsabile pentru 80% din consumul de energie și 75% din totalul de emisii cu gaz de seră. În acest context, **este necesară regândirea planificării și gestionării orașelor pentru a face față noilor provocări.**

Recunoașterea oficială a rolului major al orașelor a fost concretizat în ultimii ani prin încheierea de acorduri internaționale și elaborarea unor documente care setează principii și standarde pentru politicile de dezvoltare urbană.

Referința globală pentru noua abordare a guvernării orașelor o reprezintă **Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă**, adoptată de statele lumii în 2015. Documentul include un set de 17 obiective de dezvoltare durabilă globale. Agenda 2030 subliniază că orașele au un rol major în dezvoltarea viitoare a lumii, astfel că cel puțin 65% din obiectivele agendei pot fi atinse doar la nivel de zone urbane. Mai mult, prin **Obiectivul strategic de dezvoltare 11: Orașe și comunități durabile,** sunt trasate direcții de investiții majore pentru orașele viitorului pe care acestea să le atingă pînă în anul 2030, după cum urmează:

- Accesul tuturor la **locuințe adecvate, sigure și accesibile** și la servicii de bază,
- Acces la **sisteme de transport sigure**, accesibile și durabile pentru toți,
- Urbanizarea incluzivă și durabilă și îmbunătățirea capacității de planificare și gestionare participativă, integrată și durabilă a orașelor,
- Protejarea **patrimoniului cultural și natural** al lumii,
- Reducerea **dezastrelor,**
- Reducerea impactului negativ pe cap de locuitor al **mediului înconjurător**, prin acordarea unei atenții speciale calității aerului și gestionării deșeurilor,
- Asigurarea accesului universal la **spații verzi și publice sigure**, inclusive și accesibile,
- Susținerea legăturilor economice, sociale și de mediu pozitive între **zonele urbane, periurbane și rurale** prin consolidarea planificării dezvoltării naționale și regionale.

Urmând trendul global, și în **Uniunea Europeană, în cadrul politicii de coeziune,**

[84] United Nations DESA, World urban population prospects, Highlights, 2019

[85] Sursa: Comisia Europeană, www.ec.europa.eu, Politică regională şi urbană.

politica de dezvoltare urbană a crescut constant în ultimii 15 ani.

Carta de la Leipzig pentru oraşe europene durabile, din anul 2007 a fost un moment definitoriu pentru că se menționează pentru prima dată necesitatea unei politici comune pentru dezvoltare urbană durabilă. Tot atunci statele membre UE au convenit să folosească **instrumentul dezvoltării urbane integrate.** Ca urmare, începând cu perioada de programare 2007-2014, politica de dezvoltare urbană a devenit parte a poilticii de coeziune.

Ulterior, odată cu adoptarea **Strategiei Europa 2020**, ca o recunoaștere a importanței orașelor, perioada de programare a fondurilor politicii de coeziune **2014-2020** a obligat statele membre să aloce **cel puțin 5%** din alocarea națională FEDR către **dezvoltarea urbană integrată**[86], implementată prin **strategiile urbane durabile integrate**, și prin **delegarea către oraşe a selectării proiectelor** ce urmau să fie implementate. În total, cel puţin 50%[87] din resursele Fondului European pentru Dezvoltare Regională (FEDR) pentru această perioadă au fost investite în zone urbane.

Politica de dezvoltare urbană a primit un nou impuls prin semnarea **Pactului de la Amsterdam din 2016 de către statele membre UE**, care a stabilit cadrul pentru **Agenda urbană pentru UE. Agenda Urbană pentru UE** reprezintă un pas istoric și inovativ pentru Europa în abordarea problemelor orașelor, pentru că presupune o abordare integrată și coordonată a dezvoltării urbane, care depășește granițele sectoriale, implică toate nivelurile de guvernanță, vizează orașele de toate dimensiunile și noi metode de lucru. Au fost identificate **12 teme** care sunt considerante importante pentru dezvoltarea urbană și au fost create **Parteneriate** dedicate între oraşe, state membre şi Comisia Europeană, care urmăresc să stimuleze creșterea, inovarea și calitatea vieții în orașele UE.

Cele 12 teme, respectiv parteneriate, vizează: Incluziunea migranților și refugiaților, Locuințe accesibile, Calitatea aerului, Sărăcia urbană, Economie circulară, Tranziție digitală, Locuri de muncă și competențe pentru economia locală, Mobilitate urbană, Adaptare climatică, Tranziție energetică, Achiziții publice responsabile și inovative și Utilizarea durabilă a terenurilor.

Pentru **viitoarea perioadă de programare a fondurilor UE, 2021-2027**, politica de coeziune va continua să pună un accent sporit pe sprijinirea orașelor și a strategiilor de dezvoltare locală urbane. Spre deosebire de perioada anterioară, există un **obiectiv de politică dedicat dezvoltării urbane integrate**[88]: *Obiectivul de Politică 5 "O Europă mai aproape de cetățeni, prin promovarea dezvoltării durabile și integrate a zonelor urbane, rurale și de coastă și a inițiativelor locale"***,** iar statele membre au obligația de a aloca **6% din FEDR** strategiilor de dezvoltare urbană. Se menţine şi se încurajează delegarea de responsabilităţi şi atribuţii la nivel local şi parteneriatele cu toţi actorii relevanţi din zona urbană.

Pentru perioada 2021-2027, oportunitățile de finanțare pentru zonele urbane cele din proximitatea acestora se vor diversifica.

[86] articolul 7 din Regulamentul (UE) nr. 1301/2013 cu privire la Fondul European pentru Dezvoltare Regională
[87] Sursa: Comisia Europeană, www.ec.europa.eu, Politică regională şi urbană.
[88] Regulament comun COM (2018) 375 privind fondurile de coeziune (FESI)

8.2. Politica de dezvoltare urbană în România

În România nu există o politică de dezvoltare urbană propriu-zisă, toate studiile realizate despre sistemul de dezvoltare urbană și direcționarea investițiilor s-au realizat pentru a putea accesa fondurile de coeziune ale UE 2007-2013 și 2014-2020.

Dezvoltarea urbană în România are la bază structurarea și definirea rețelei de orașe din **legislația** care stabilește organizarea administrativ teritorială a României. Astfel, în România, pot exista conform prevederilor legale următoarele categorii de zone urbane:

Conform Legii nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului României[89]:

- **Oraș:** unitatea administrativ-teritorială urbană, caracterizată de o densitate mare a populației și care concentrează activități socio-culturale și activități economice predominant neagricole (217 orașe),
- **Municipii**: orașe care au un număr mai mare de locuitori, o însemnătate deosebită economică, socială și culturală la nivel județean sau național (63 municipii),
- **Municipii-reședință de județ:** municipiile în care își au sediul autoritățile administrației publice ale județului (40 municipii reședință de județ).

Legea 350/2001 privind amenajarea teritoriului și Legea 351/2001 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național, ierarhizează orașele pe mai multe ranguri cuprinzând:

- **Rangul 0**: Capitala României – municipiul de importanță europeană;
- **Rangul 1:** (peste 200.000 de locuitori) - **municipii de importanță națională cu influență potențială la nivel european** (11 municipii: Brașov, Brăila, Galați, Cluj-Napoca, Constanța, Craiova, Iași, Oradea, Ploiești, Timișoara,
- **Rangul 2**: (între 25.000 – 100.000 locuitori) - **municipii de importanță interjudețeană**, **județeană** sau cu rol de echilibru în rețeaua de localități: (82 de municipii),
- **Rangul 3**: **orașele** (172 de orașe).

HG 998/2008[90], elaborată de către Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Locuințelor (MDLPL) în contextul accesării fondurilor europene disponibile prin Programul Operațional 2007-2013, clasifică orașele în:

- **7 poli de creștere** (Brașov, Cluj-Napoca, Craiova, Constanța, Iași, Ploiești, Timișoara), câte unul pentru fiecare regiune de dezvoltare, cu excepția regiunii București-Ilfov, și
- **13 poli de dezvoltare urbană**, de importanță regională: Arad, Baia Mare, Bacău, Brăila, Galați, Deva, Oradea, Pitești, Râmnicu Vâlcea, Satu Mare, Sibiu, Suceava, Târgu Mureș.
- **Centre urbane**, orașele peste 10.000 de locuitori.

Prin **Strategia de dezvoltare teritorială a României** (SDTR), adoptată de Guvernul României în 2016 este conturată viziunea de dezvoltare a teritoriului național pentru

[89] Art.4, Legea nr.2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului României

[90] Hotărârea nr. 998/2008 pentru desemnarea polilor naționali de creștere în care se realizează cu prioritate investiții din programele cu finanțare comunitară și națională

orizontul de timp 2035 și sunt stabilite liniile directoare de dezvoltare teritorială a României. Aceasta va sta la baza întregului sistem de planificare spațială la nivel național. SDTR propune clasificarea zonelor urbane astfel:

- Municipiu capitală, de importanţă naţională şi europeană,
- Municipii poli regionali principali cu potenţial transnațional,
- Municipii poli judeţeni principali,
- Municipii și orașe poli judeţeni secundari,
- Municipii și orașe centre urbane cu rol zonal,
- Municipii și orașe centre urbane cu funcţii specializate.

Pornind de la legislația existentă, au fost adoptate diferite politici de investiții în zonele urbane. Astfel, în cadrul perioadei de programare 2007-2013**, polii de creștere, de dezvoltare și centrele urbane** au beneficiat de investiții din fonduri europene în valoare de 1,39 miliarde de euro în cadrul Axei prioritare 1 ”Sprijinirea dezvoltării durabile a orașelor – poli urbani de creștere”. Au rămas în afara finanțării orașele sub 10.000 de locuitori.

Ulterior, în perioada 2014-2020, abordarea finanțării dezvoltării urbane a fost schimbată. Doar **muncipiile reședință de județ** au fost selectate să primească finanțare în cadrul conceptului de **dezvoltare urbană integrată** (art. 7 din Regulamentul (UE) nr. 1301/2013 cu privire la FEDR). Acestea au beneficiat de fonduri dedicate în 4 domenii principale de investiții: mobilitate urbană, educație, spații verzi și comunități marginalizate. Pentru accesarea fondurilor au trebuit să întocmească Strategii de dezvoltare Integrată durabilă și să selecteze proiectele care vor primi finanțare.

Restul orașelor mici și mijlocii nu au fost vizate de politica de dezvoltare urbană integrată, dar au beneficiat de finanțare în cadrul Axei prioritare 13 ”Sprijinirea regenerării orașelor mici și mijlocii”, POR 2014-2020.

În perioada viitoare de programare, pornind de la tendințele UE, **politica de dezvoltare urbană ar trebui să vizeze dezvoltarea tuturor tipurilor de orașe și să fie includă ca și domenii de finanțare obligatorii prioritățile identificate de Agenda globală 2030 și Agenda Urbană a UE** (prin cele 12 parteneriate) în vederea dezvoltării urbane sustenabilă: transport, energie, locuire, economie, patrimoniu cultural și natural și spații verzi și publice.

De asemenea, politica de dezvoltare urbană ar să țină cont și de **provocările actuale ale orașelor** din România, identificate în Strategia de dezvoltare teritorială a României (SDTR):

- grad slab de urbanizare – aproximativ 60%, în ciuda distribuției spațiale echilibrate,
- grad ridicat de hipertrofiere urbană (prin diferența dintre capitală și restul localităților urbane),
- lipsa unei categorii consistente și bine configurate de oraşe mijlocii,
- tendinţă de ruralizare a oraşelor mici și mijlocii,
- scăderea accentuată a populaţiei urbane din oraşele mari precum şi reducerea numărului de oraşe mijlocii, cauzate de un proces lent de îmbătrânire demografică, de migraţia populaţiei din oraşe către rural şi periurban / respectiv polarizării urbane,
- dinamică pozitivă a populației în localitățile din aria de influență a marilor centre urbane și necesitatea încadrării acestor în zone urbane funcționale,
- dezechilibre ale economiei oraşelor ca urmare a restructurării industriale;
- existenţa unor probleme de mediu, transport, utilități în zonele urbane.

8.3. Structura sistemului urban

Populaţia urbană a Regiunii Vest este concentrată în **42 de oraşe**, din care **12 municipii** (4 municipii reşedinţă de judeţ[91] şi 8 municipii[92]) şi **30 de oraşe**, conform clasificării din Legea nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului României.

Din punctul de vedere al ierarhizării acestora, conform Legii 351/2001 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului naţional, în regiunea Vest sunt:

- 1 oraş de **rang 1**: Municipiul Timişoara,
- 11 oraşe de **rang 2**: Arad, Caransebeş, Reşiţa, Deva, Brad, Hunedoara, Lupeni, Orăştie, Petroşani, Vulcan şi Lugoj,
- 30 oraşe de **rang 3**.

Harta 39. Oraşele, municipiile şi municipiile reşedinţă în Regiunea Vest, 2017

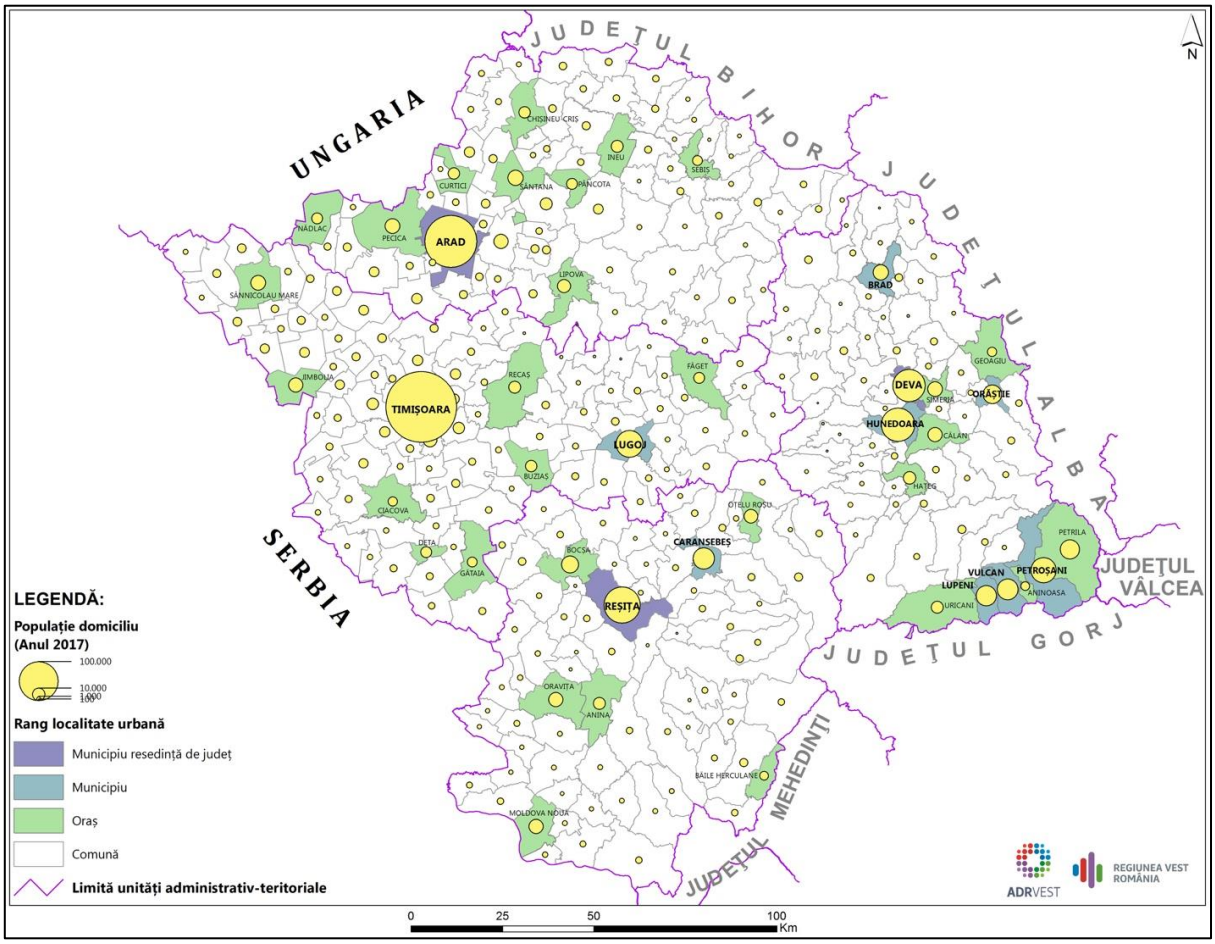

Localităţile urbane ale Regiunii Vest sunt repartizate relativ uniform în teritoriu, predominând oraşele mici, sub 20.000 locuitori – 30 la număr (71,42% din totalul de TM). în judeţul Arad nu este niciun oraş declarat municipiu (altul decât municipiul reşedinţă de judeţ).

[91] Arad, Deva, Reşiţa şi Timişoara

[92] Municipii: Petroşani, Lupeni, Vulcan, Hunedoara, Brad şi Orăştie (jud. HD), Caransebeş (jud. CS) şi Lugoj (jud.

orașe al Regiunii Vest), spre deosebire de Uniunea Europeană, unde aproximativ 60% din populație trăiește în orașe medii, peste 50.000 de locuitori.

Strategia de Dezvoltare Teritorială a României a identificat că unul din aspectele negative cu privire la echilibrul rețelei de localități urbane din România este lipsa unei categorii consistente și bine configurate de orașe mijlocii, între 50.000 și 100.000 de locuitori. Regiunea Vest nu face excepție.

Doar 3 orașe din regiune au între 50.000 și 100.000 de locuitori: Deva, Hunedoara (județul Hunedoara) și Reșița (județul Caraș-Severin). Singurele **orașe mari ale Regiunii Vest** (peste 100.000 de locuitori) sunt: **Timișoara**, cu **330.209 locuitori** și **Arad** cu **177.601 locuitori**.[93]

Fig. 107 – Număr de orașe din Regiunea Vest după cifra locuitorilor

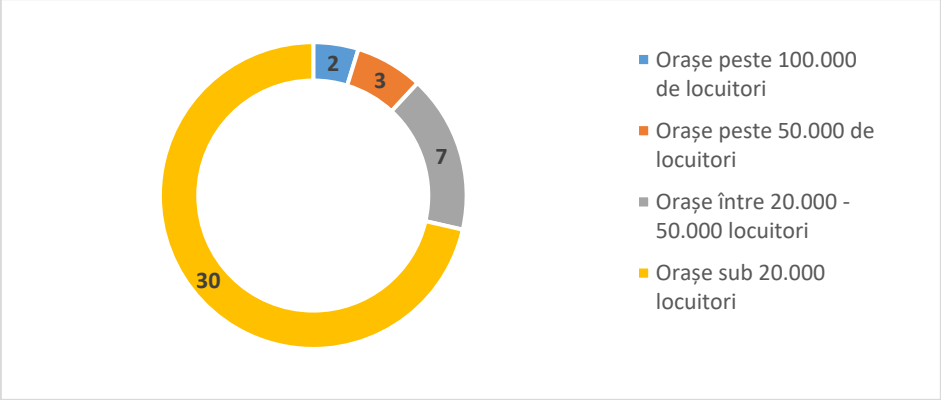

Sursa: INS, POP105A, 2017

Tabelul 73. Top orașe Regiunea Vest în funcție de numărul populației

Top orașe Regiunea Vest	Populație 1 ianuarie 2018
Peste 100.000	
1. Timișoara	330.209
2. Arad	177.601
Peste 50.000	
3. Reșița	86.658
4. Hunedoara	73.073
5. Deva	69.625
Intre 20.000 - 50.000	
6.Lugoj	47.125
7. Petroșani	42.167
8. Caransebeș	29.951
9.Vulcan	28.434
10. Lupeni	26.409
11. Petrila	24.560
12.Orăștie	22.252

Sursa: INS, POP105A, 2017

[93] Sursa: INS, POP107 A, an 2018

De remarcat este faptul că cele 5 orașe peste 50.000 de locuitori concentrează aproximativ 60% din totalul populației urbane din Regiunea Vest. Spre deosebire de județul Arad și Timiș, unde **sistemul urban este dominat de un oraș mare, peste 100.000 de locuitori (**Municipiul Arad, respectiv Municipiul Timișoara) care își exercită influența asupra întregului județ, **județul Hunedoara are un sistem urban echilibrat**, concentrând 58% din orașele peste 20.000 de locuitori ale Regiunii Vest. Acest echilibru se poate constata și din distribuția regională a orașelor de **rang 2** (7 din 11 orașe sunt situate în județul Hunedoara

8.4. Densitatea populației urbane

Densitatea locuitorilor din oraşe în Regiunea Vest se situează între **36,3 locuitori/ km²** şi zone care concentrează densităţi de peste **1.000 de locuitori/km²** cum ar fi oraşele Timişoara și Deva.

În anul 2017, **media densității urbane a regiunii este de 271,27 loc/ km²**, sub media națională care este de 408,2 locuitori/km². Doar 8 orașe se situează peste media națională, iar din acestea doar 5 au densități peste 500 locuitori/km²: Timișoara, Deva, Hunedoara, Arad și Orăștie.

Harta 40 – Densitatea populației urbane (față de media națională și regională)

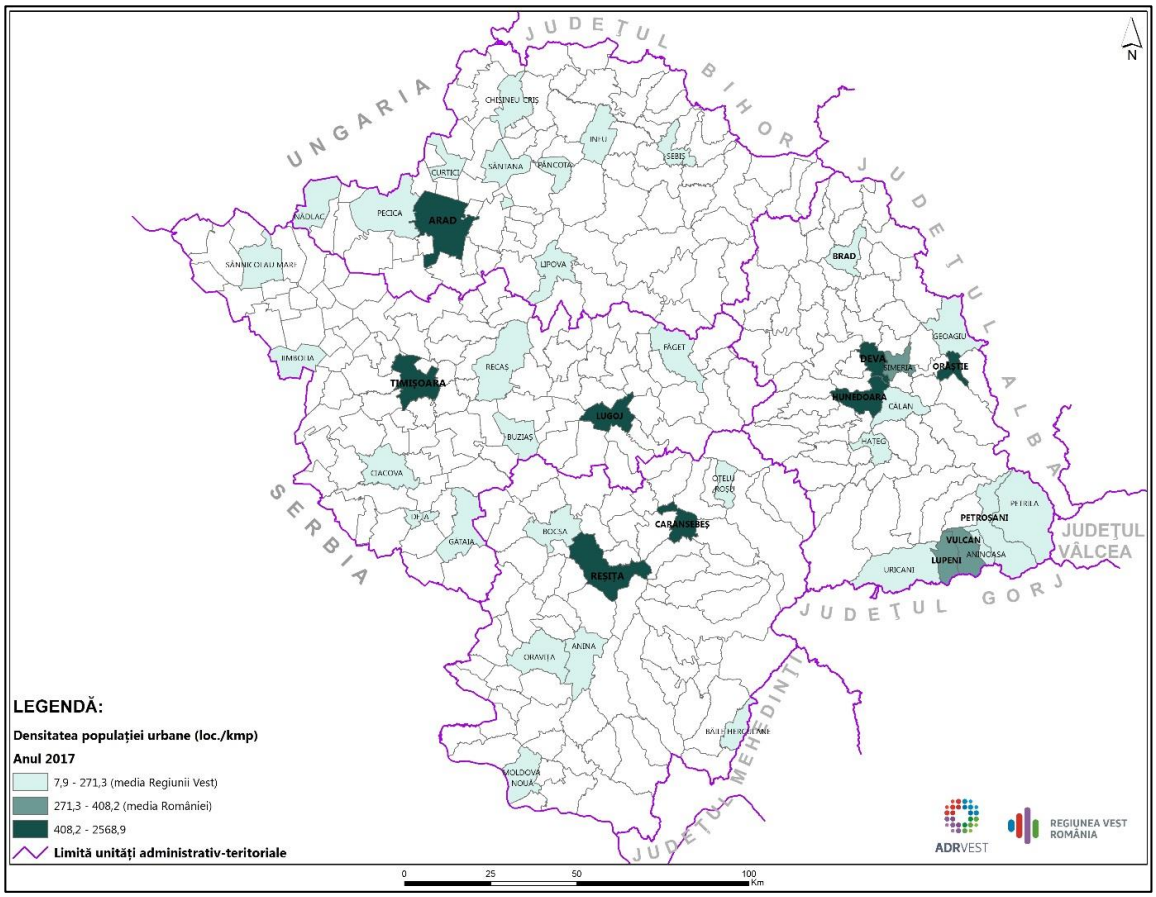

În **judeţul Arad,** cel mai populat areal este cel al municipiului Arad (densitate de 749,9 locuitori / km^2) şi al oraşelor din nordul acestuia: Curtici, Sântana şi Pâncota (cu densităţi între 100 şi 150 locuitori/ km^2, iar restul oraşelor au densităţi între 60-100 locuitori/ km^2).

În **judeţul Caraş-Severin**, Reşiţa şi Caransebeş sunt cele mai populate, cu o densitate aproape similară (442,3 locuitori/km^2 Caransebeș şi 436,9 locuitori/km^2 Reșița), urmate de orașele din nord: Oţelu Roşu şi Bocşa (150-210 locuitori/km^2), pe când cealaltă jumătate fiind mai slab populată cu densităţi apropiate de media naţională (60-100 locuitori/km^2).

Județul Hunedoara are cel mai mare număr de orașe bine populate din Regiune: 10 din 14 orașe (71%) au peste 150 locuitori/km^2, spre deosebire de celelate 3 județe care au sub 50%. În județul Hunedoara există **două mari zone compacte** ce concentrează majoritatea populației urbane a județului, şi anume culoarul Mureşului – Culoarul Orăştiei – Depresiunea Haţeg cu oraşele Deva, Hunedoara, Simeria, Orăştie, şi orașele din valea Jiului cu orașele: Petroşani, Lupeni, Vulcan. Deva este al doilea cel mai populat oraș al regiunii, cu o densitate de 1190 locuitori/km^2, iar Oraşul Geoagiu este cel mai slab populat din judeţ (36,3 locuitori/km^2).

În **judeţul Timiş** cât şi în regiunea Vest, Timişoara deţine cel mai mare număr de locuitori şi cea mai mare valoare a densităţii populaţiei – aproximativ 2.500 locuitori/ km^2. Lugojul, al doilea oraş ca mărime din judeţul Timiş are o densitate de 480,6 locuitori/ km^2, orașele Jimbolia, Deta şi Sânnicolaul Mare - peste 100 locuitori / km^2, iar restul orașelor din Timiș (alături de Uricani şi Geoagiu din județul Hunedoara) sunt cele mai slab populate areale urbane din Regiunea Vest.

8.5. Suprafața intravilană a orașelor

Un indicator important pentru dezvoltarea orașelor este creșterea suprafeței intravilanului.

Suprafața totală a intravilanului localităților urbane în 2017 era de **47.849 de hectare**. Față de anul 2011, s-a înregistrat o creștere cu aproximativ **6%.** Motivele sunt variate, predominante fiind cele legate de extinderea spațiului construit pentru locuințe, zone comerciale sau zone de afaceri, localizate la periferii.

Conform INS, în **județul Arad**, 6 din cele 10 orașe au înregistrat creșteri ale suprafeței intravilane în perioada 2011-2017. Cele mai mari creșteri față de anul 2011 au fost pentru orașul Chișineu Criș (49%) și orașele Nădlac (25%) și Curtici (22%). Municipiul reședință Arad a crescut cu 3%.

În **județul Caraș-Severin**, jumătate din cele 8 orașe au crescut suprafața intravilană, cel mai mult orașul Bocșa cu 16%. O situație diferită este pentru municipiul Reșița, a cărei suprafață de intravilan a scăzut în perioada analizată.

În **județul Hunedoara**, 7 din 14 orașe au înregistrat creșteri. Semnificativ și-a extins suprafața Municipiul Brad (52%), Orăștie (36%) și Aninoasa (23%). Municipiul reședință Deva a crescut cu 6%.

În **județul Timiș**, doar Municipiul Timișoara a înregistrat o creștere a suprafeței intravilane cu 2%, restul orașelor nu au crescut în perioada analizată.

8.6. Zone funcționale urbane

Arealele de influență a orașelor se pot extinde în jurul acestora, cuprinzând atât localități urbane cât și rurale. Între acestea localități înconjurătoare și centrul urban există o relație de interdependență din punct de vedere socio-economic (migrație loc de muncă/educație – locuire) și al mobilității.

În legislația europeană și românească nu există o definiție standard pentru **zona urbană funcțională (ZUF)**. De altfel, la nivel de UE, cea mai mare parte a zonelor urbane funcționale pot fi mai degrabă considerate „zone potențiale" dat fiind faptul că în multe cazuri, acestea sunt delimitate prin studii cu caracter tehnic (ESPON sau OECD), fără a fi însă asumate din punct de vedere politic. Cea mai mare parte a statelor membre dețin fie zone urbane funcționale delimitate de studii ESPON[94] sau OECD[95].

Delimitarea unei zone urbane funcționale presupune **definirea unui centru urban și o zonă adiacentă de navetism**, care descrie un „inel" în jurul centrului. Atât studiile ESPON, cât și cele OECD folosesc o metodologie similară care se bazează pe identificarea de centre în sensul aglomerărilor de populație și pe zone de navetism definite în anumite limite.

România nu avut niciodată o politică clară de susținere a zonelor urbane funcționale. Cu toate că datele recente arată că zonele urbane funcționale sunt esențiale pentru o bună performanță economică a țării, acestui subiect i s-a acordat relativ puțină atenție. Pentru România, Banca Mondială a făcut o propunere de delimitare a unor zone urbane funcționale pentru fiecare municipiu reședință de județ, bazată pe metodologia OECD. Această propunere a fost folosită în cadrul abordării dezvoltare urbane durabile de pe Axa prioritară 4 POR 2014-2020. Propunerea pentru Regiunea Vest de zone urbane funcționale este prezentată în harta 9.

În Regiunea Vest, Timișoara este singurul oraș care și-a concretizat arealul de influență/zona urbană funcțională prin înființarea unei **Asociaţii de Dezvoltare Intercomunitară.** Celelalte municipii reședință de județ nu au zone urbane funcționale asumate din punct de vedere politic.

Dezvoltarea metropolitană a Timișoarei, deși a pornit ca un urban sprawl în anii 2000, în prezent este totuși un proces în desfășurare iar ansamblul devine tot mai funcțional.

Asociaţia de Dezvoltare Intercomunitară „Polul de creştere Timişoara" (A.D.I. PCT) a fost constituită în anul 2008, în conformitate cu Ordonanţa de Guvern nr. 26/2000 cu privire la asociaţii şi fundaţii. Scopul asociaţiei constă în cooperarea între unităţile administrativ-teritoriale membre, pentru realizarea în comun a unor proiecte de dezvoltare de interes zonal sau regional ori al furnizării în comun a unor servicii publice.

Din punct de vedere administrativ-teritorial, **polul de creştere Timişoara** a cuprins, la înfiinţarea sa (componenţa rămânând aceeaşi şi în prezent), **Municipiul Timişoara** şi arealul său de influenţă imediată, respectiv **14 unităţi administrativ – teritoriale rurale**: Becicherecu Mic, Bucovăţ, Dudeştii Noi, Dumbrăviţa, Ghiroda, Giarmata, Giroc, Moşniţa Nouă,

[94] ESPON 111 Potentials for polycentric development in Europe

[95] Definition of Functional Urban Areas (FUA) for the OECD metropolitan database", OECD - The Organisation for Economic Co-operation and Development, Septembrie 2013, https://www.oecd.org/cfe/regionalpolicy/Definition-of-Functional-Urban-Areas-for-the-OECD-metropolitan-database.pdf

Orţişoara, Pişchia, Remetea Mare, Săcălaz, Sînmihaiu Român, Şag).

Harta 41 – Propunere de zone urbane funcționale pentru municipii reședință de județ Regiunea Vest

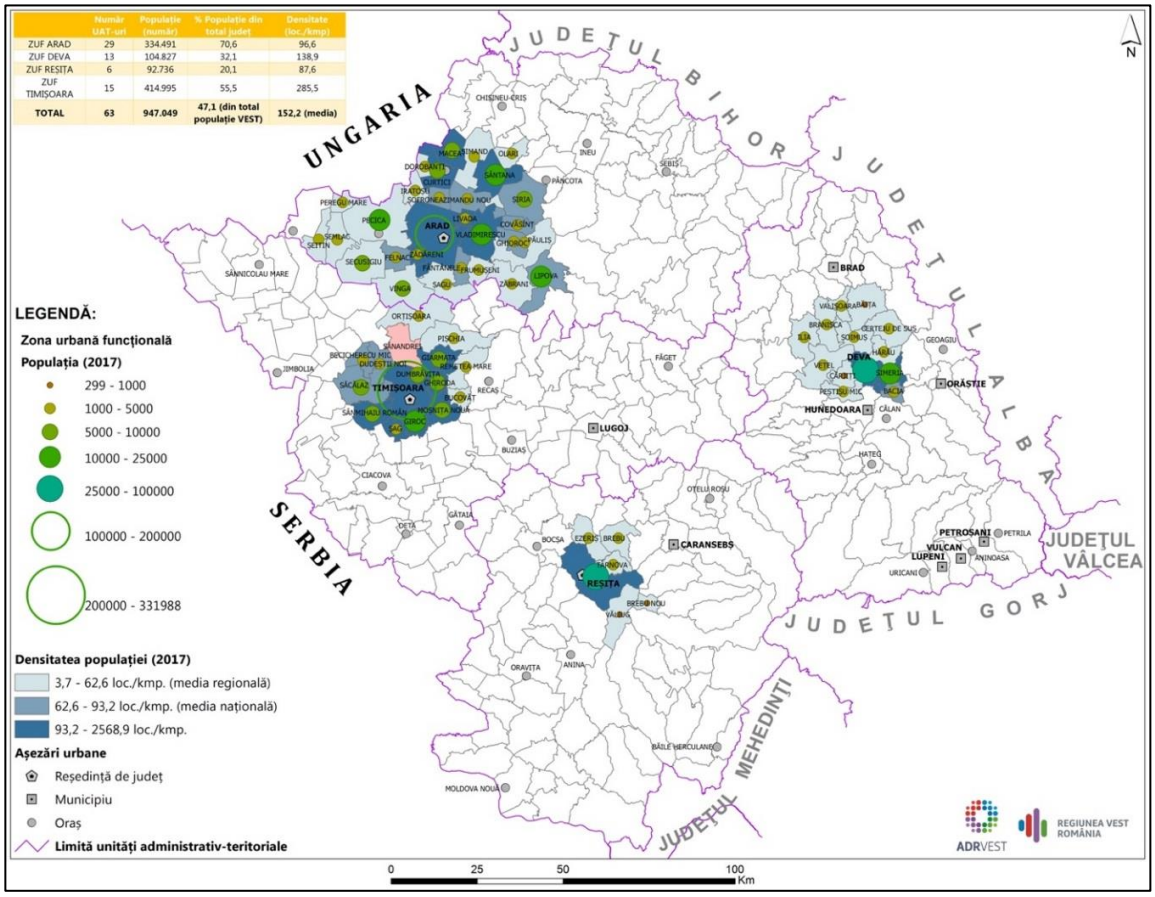

Suprafaţa totală pe care se întinde Polul de creştere Timişoara este de aproximativ 108.031 ha – din care 13.003,87 ha reprezintă teritoriul administrativ al municipiului Timişoara, iar 95.027,13 ha arealul de influenţă al municipiului – ocupând aproximativ 3,4% din Regiunea de Dezvoltare Vest şi 12,5% din suprafaţa totală a judeţului Timiş.

Prin **funcţiile sale complexe**, centrul urban Timişoara polarizează, însă, un teritoriu mult mai întins, fiind, totodată, şi cel mai mare centru economic şi cultural-ştiinţific al regiunii. În relaţie cu aceasta, aici se concentrează peste 30% din producţia industrială, circa 35% din activităţile comerciale şi numeroase instituţii de învăţământ superior, grupând aproape 60% din studenţii regiunii.

Polul de creştere Timişoara se constituie, astfel, ca al doilea centru de dinamică economică la nivel naţional, după Bucureşti.

Harta 42 – Polul de creștere Timișoara

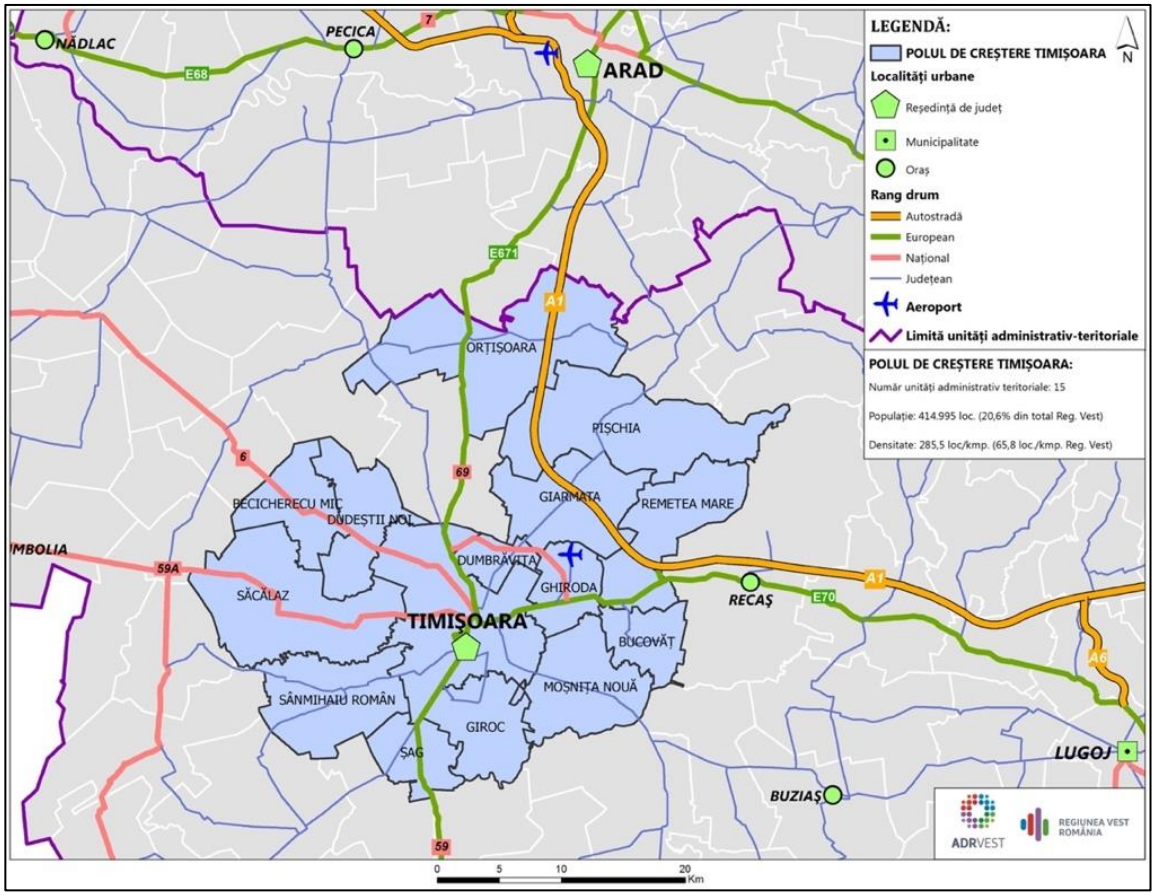

Pentru viitoarea perioadă de programare fonduri UE 2021-2027, politica de dezvoltare urbană regională va trebuie să țină cont și de planificarea dezvoltării orașelor în legătură cu zona lor urbană funcțională, date fiind legăturile strînse care există între centrul urban polarizator și zona lui de influență.

8.7. Spațiile verzi din mediul urban

În vederea dezvoltării durabile a orașelor, este nevoie de regândirea modului în care spațiile verzi sunt proiectate în orașe, pentru că ele pot aduce o multitudine de beneficii: îmbunătățirea calității aerului, regularizarea microclimatului (permite apei să se infiltreze în sol și reduc impactul încălzirii climatice), îmbunătățirea sănătății, promovarea incluziunii sociale.

Populația urbană a UE are în medie, 18 mp/cap de locuitor de spațiu verde cu acces nelimitat.

Nu doar suprafața totală de spații verzi este importantă, ci și distribuția lor spațială în cadrul orașelor, astfel încât să fiecare zonă din oraș să poată beneficia de avantajele lor. Ideal, spațiile publice și verzi ar trebui să fie accesibile pietonal, bicicliștilor și transportului public și să aibă în vedere accesul tuturor persoanelor cu dizabilități sau cu mobilitate redusă.

În schimb, mai puțin de jumătate din populația UE nu are acces facil la spațiile verzi (trebuie să se deplaseze mai mult de 300 m).

Harta 43 – Spații verzi pe locuitor în UE (mp)

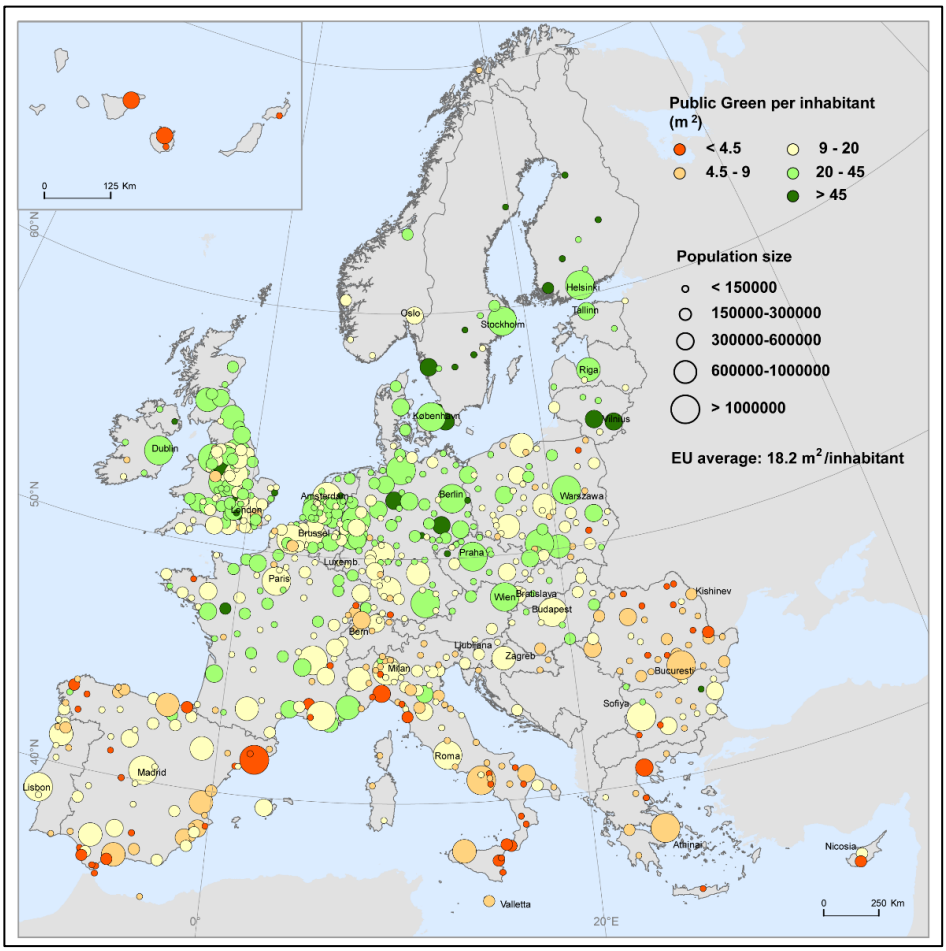

Sursa: Enhancing Resilience Of Urban Ecosystems through Green Infrastructure (EnRoute), JRC, European Commision, 2019

În anul 2017, Regiunea Vest ocupa **locul 5 privind suprafaţa spaţiilor verzi** din mediul urban din cele 8 regiuni ale României, cu 2891 ha spaţii verzi (vezi tabelul 1).

Evoluţia suprafeţelor spaţiilor verzi a cunoscut la nivel naţional, un trend ascendent în perioada 2011-2017, cu excepţia regiunii București – Ilfov. Rata de creştere a spaţiilor verzi din regiune (7,97%) este mult sub media naţională (19,19%), și inferioară tuturor regiunilor de dezvoltare, cu excepția București-Ilfov.

Tabelul 74. Evoluţia spaţiilor verzi în municipii şi oraşe în perioada 2011-2017

	2011 ha	2017 ha	Evoluţie 2011-2017 ha	Rată de creştere (%)
ROMÂNIA	**22.351**	**26.639**	**4.288**	**+19,19%**
Nord - Vest	3.164	5.084	1.920	+60,68%

Centru	2.325	2.569	244	+10,49%
Nord - Est	2.504	3.250	746	+29,79%
Sud - Est	2.243	2.823	580	+25,85%
Sud - Muntenia	2.212	2.717	505	+22,83%
Bucureşti - Ilfov	4.921	4.753	-168	0%
Sud - Vest Oltenia	2.388	2.642	254	+10,63%
VEST	**2.594**	**2.801**	**207**	**+7,97%**
Arad	388	524	136	+35,05%
Caraş-Severin	441	405	-36	-8,16%
Hunedoara	815	917	102	+12,51%
Timiş	950	955	5	0,5%

Sursa: INS – GOS103B

În regiune, cea mai mare rată de creştere o are **judeţul Arad**, acestea fiind peste media naţională. În județul Arad, creșterea suprafeței spațiilor verzi se datorează în cea mai mare parte orașului Arad (20 ha) și Lipova (114 ha).

Cu toate că municipiul Arad a înregistrat o creștere a suprafeței spațiilor verzi în perioada 2011-2017, rămâne orașul cu cea mai mică suprafață de spațiu verde mp/pe cap de locuitor din toate orașele regiunii. O creștere a suprafeței spațiilor verzi a municipiului Arad se va înregistra pînă în anul 2023 și prin accesarea fondurilor disponibile pentru POR 2014-2020 prin Axa prioritară 4, Obiectivul specific 4.2, ce vizează transformarea unor terenuri degradate în spații verzi, unde s-au depus 2 proiecte prin care suprafața de spații verzi va crește cu 23,17 ha.

Județul **Caraș Severin** nu se încadrează în trendul regional de creștere, suprafața spațiilor verzi a scăzut, datorită orașelor Anina (-19 ha) și Oravița (-17 ha) și a faptului că niciun oraș din Caraș-Severin nu a înregistrat în perioada analizată creșteri de suprafețe spații verzi.

În județul **Hunedoara**, creșterea spațiilor verzi se datorează mai multor orașe, ceea ce arată din nou o distribuție mai echilibrată a dezvoltării între orașele județului: Deva (32 ha), Vulcan (29 ha), Petrila (20 ha), Călan (11 ha), Aninoasa, Brad, Orăștie (sub 10 ha).

Deși are cea mai mare suprafață de spații verzi din județele regiunii, județul **Timiș** a înregistrat o creștere nesemnificativă a suprafeței spațiilor verzi (0,5%), datorată orașelor mici: Făget, Gătaia sau Ciacova (sub 5 ha). Îngrijorător este că singurul oraș mare al regiunii, polul de creștere Timișoara nu a înregistrat în această perioadă nicio creștere a suprafețelor verzi. Mai mult de atât, suprafața construită a crescut constant nu doar în Timișoara, ci și în localitățile din jurul acestora.

Harta 44. Spațiile verzi în localitățile urbane din Regiunea Vest(m^2/loc)

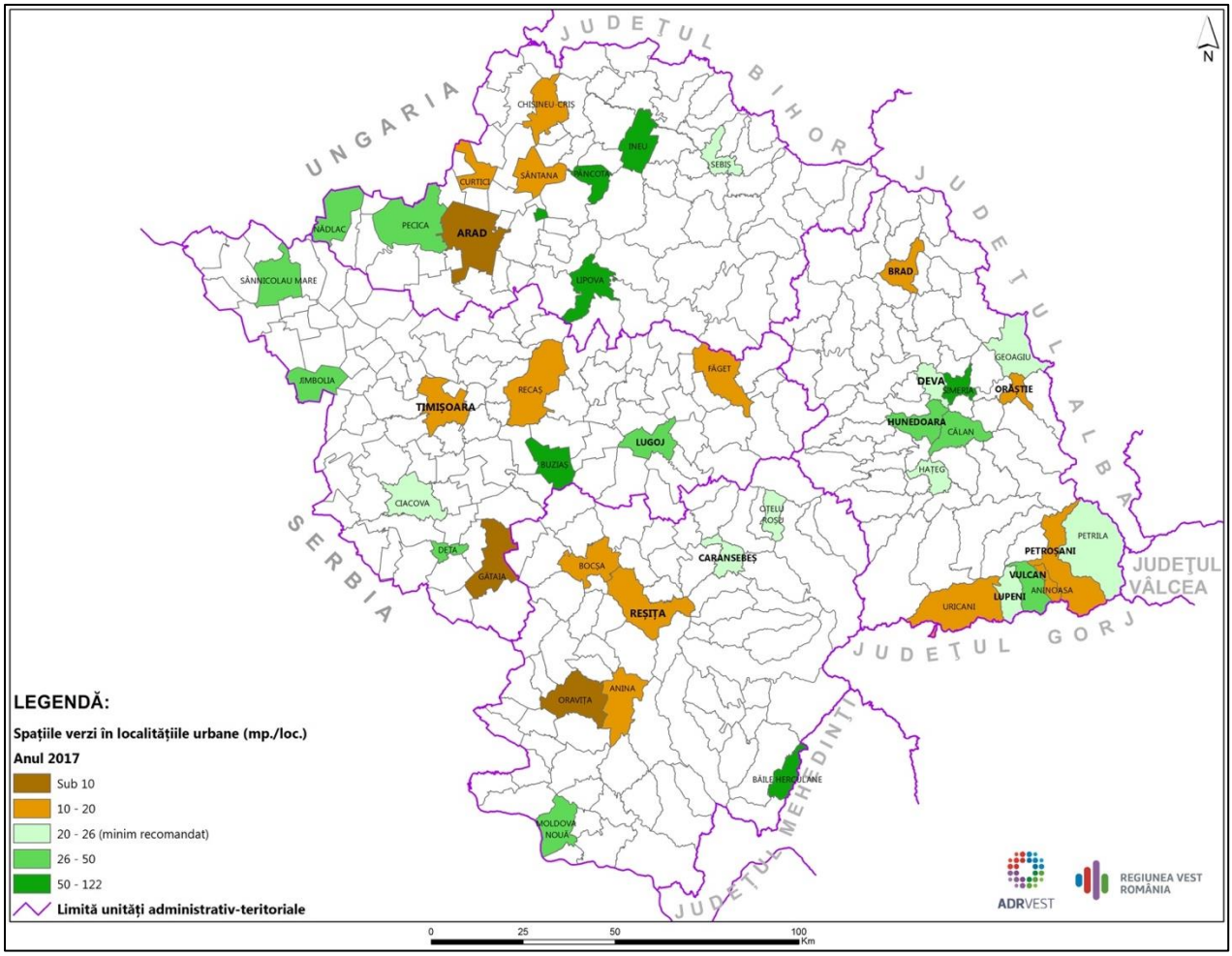

Prin OUG 114/2007[96], s-a stabilit că autorităţile administraţiei publice locale au obligaţia de a asigura din terenul intravilan o suprafaţă de spaţiu verde de minimum 26 mp/locuitor.

În anul 2017, **Regiunea Vest a înregistrat o valoare de 22 mp/locuitor**, mai mare ca și media naţională de 21,3%, dar mai mică decât media europeană

Fig. 108 – Spaţiile vezi pe cap de locuitor în anul 2017, Regiunea Vest

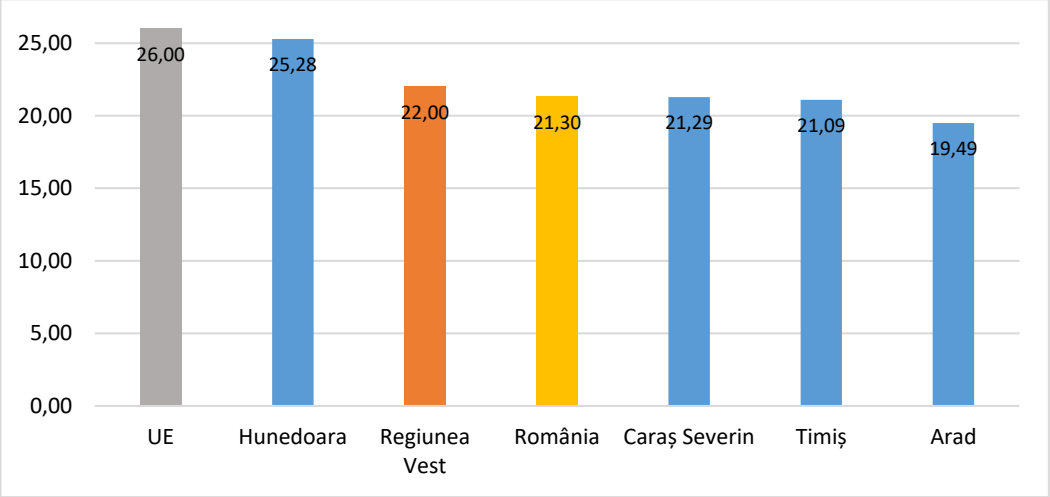

Sursa: INS – GOS 103A, POP105A

[96] OUG 114/2007 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 195/2005 privind protecția mediului, art. II, alin. 1.

9. DEZVOLTARE RURALĂ

10.1. Spațiul rural din Regiunea Vest

Zonele predominant rurale alcătuiesc jumătate din Europa cuprinzând aproximativ 20% din populație. Cu toate acestea, majoritatea zonelor rurale sunt, de asemenea, printre regiunile cele mai puțin favorizate din UE, cu un PIB pe cap de locuitor semnificativ sub media europeană. Comparativ cu UE, România deține o pondere mult mai ridicată a persoanelor care locuiesc în mediul rural.

În Regiunea Vest, în mediul rural locuiau, în anul 2019, **744.592 persoane**, adică 37% din totalul populației.

În comparație cu celelalte regiuni din România, Regiunea Vest are a doua cea mai mică rată a populației rurale, după regiunea București-Ilfov (8,9%).

Fig. 109 – Ponderea populației rurale, în anul 2019

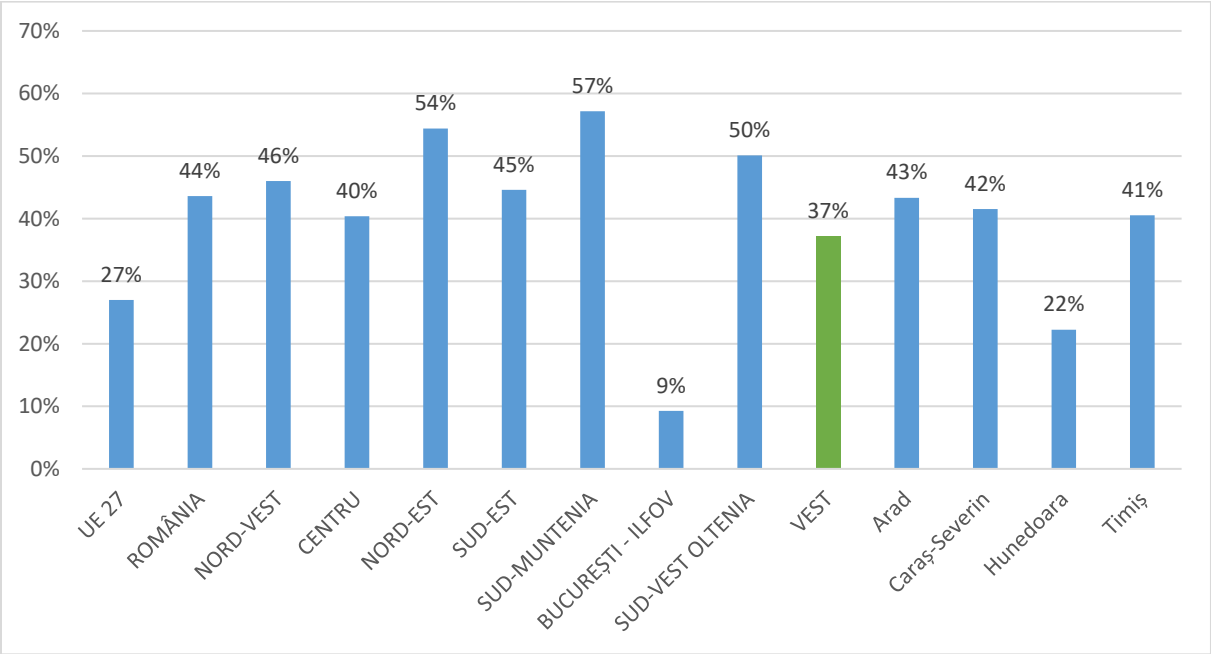

Sursa: TEMPO Online, POP 107A; Eurostat, ilc_lvho01 – pentru UE ultimele date disponibile sunt pentru anul 2018

Conform datelor statistice, atât la nivel global, cât și la nivelul UE, populația urbană a avut o evoluție ascendentă în ultimele decenii. Tot mai mulți oameni migrează spre oraș în căutare de noi oportunități de angajare și de acces la servicii. Cu toate acestea, la nivel regional se observă câteva particularități ce țin de migrația urban-rural. În Regiunea Vest, contrar tendinței de la nivel național de scădere a populației din rural (-0,6%, -61.209 persoane), **populația a crescut cu +17.346 persoane** (+2,4%). De asemenea, creșteri ale populației din rural au înregistrat și regiunile Nord-Vest, Centru, Nord-Est și București-Ilfov. Creșterea din rural a fost influențată de **migrația populației dinspre urban în zonele periurbane**, adică în acele zone de polarizare ale marilor centre urbane.

Analizând harta de mai jos se observă o gravitare a aşezărilor rurale cu un număr mare de populaţie în jurul oraşelor mari ale Regiunii Vest (Timişoara, Arad, Deva, Hunedoara),

îndeosebi în acele zone rurale situate în proximitatea oraşului, spaţiul urban fiind capabil de a oferi locuri de muncă şi anumite facilităţi pe care spaţiul rural nu le deţine fiind ideale pentru acest segment al populaţiei migratoare dinspre spaţiul rural spre cel urban; satele din apropierea oraşelor mari tind tot mai mult să aibă funcţia de ,,localităţi-dormitor'', deoarece acestea pot adăposti populaţia navetistă care munceşte la oraş şi care a preferat să nu îşi schimbe mediul de reşedinţă. De asemenea, o infrastructură de transport bine pusă la punct (drumuri, căi ferate) poate facilita accesul rapid al populaţiei navetiste.

Harta 45 – Evoluția populației în Regiunea Vest, după mediul de reședință, în perioada 2011-2019

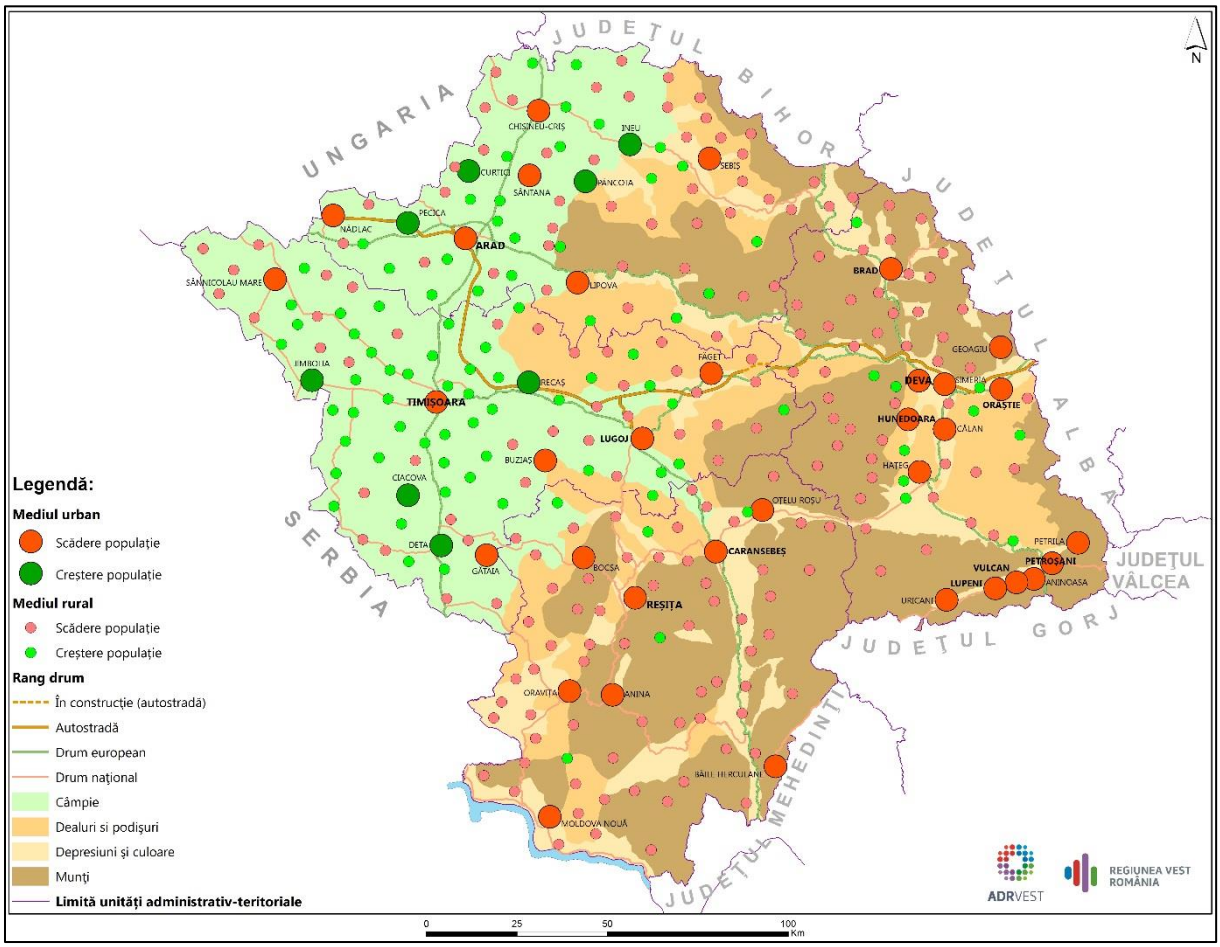

Cele mai mari creşteri ale numărului de locuitori aparţin localităţilor rurale din vecinătatea marilor oraşe din regiune, iar printre primele 10 ca şi creştere, 8 sunt localităţi din jurul Timişoarei, cel mai mare centru urban al regiunii. Dintre acestea, cea mai mare creştere au avut-o localităţile Dumbrăviţa (152%) şi Giroc (141%).

Din graficul de mai jos, se observă faptul că localități rurale din jurul Timișorei și Aradului au înregistrat creșteri ale populației, însă localități rurale mari precum Șiria, care nu au un oraș mare în vecinătate, au înregistrat scăderi ale locuitorilor.

Localitățile Giroc (15.864), Vladimirescu (13.854) și Dumbrăvița (12.848) se remarcă ca

şi unele din comunele cu cel mai mare număr de locuitori din România.

Fig. 110 – Topul localităților rurale din Regiunea Vest, după numărul populației (2019)

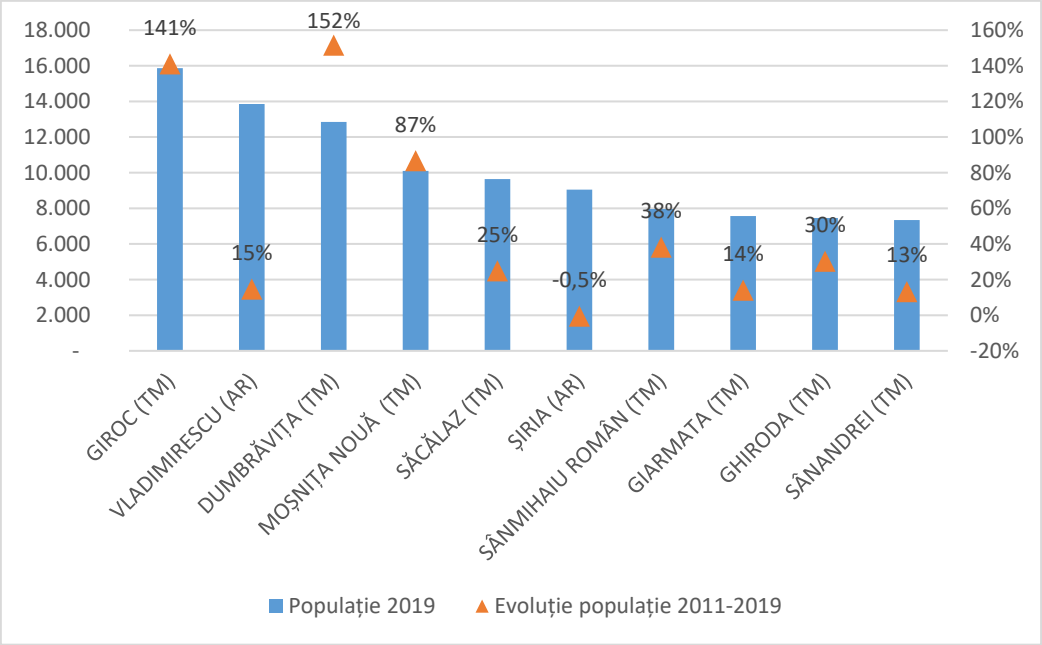

Sursa: Tempo Online, POP107A

După numărul locuitorilor, 47% din unitățile administrativ-teritoriale (UAT) din mediul rural sunt de mărime medie spre mică (1.000-2.500 loc.), iar 37% sunt de mărime medie spre mare (2.500-5.000 loc.). 4% din UAT-urile rurale au sub 500 locuitori, acestea fiind răspândite predominant în zona montană înaltă, greu accesibilă. 7% din UAT-uri rurale sunt de mărime mare și foarte mare (peste 5.000 loc.).

Tabelul 75. Categorii de localități, după numărul populației UAT-urilor

CATEGORIE NUMĂR LOCUITORI	NUMĂR UAT-URI	PONDERE UAT-URI
Sub 500	10	4%
500-1.000	20	7%
1.000-2.500	127	45%
2.500-5.000	104	37%
5.000-10.000	16	6%
Peste 10.000	4	1%
TOTAL	**281**	**100%**

Sursa: Tempo Online, 107A, calculele autorilor

Sub aspect spaţial, cele mai mari comune din punctul de vedere al numărului locuitorilor se găsesc în partea de vest a regiunii (subdiviziunile Câmpiei de Vest) în judeţele Arad şi Timiş, satele fiind în principal de mărime medie (2.500-5.000 locuitori), acestea fiind, în

mare parte, localitățile din rural care au înregistrat o creștere a populației. În judeţele Caraş-Severin şi Hunedoara, satelele nu depăşesc 5.000 de locuitori, fiind de mărime medie spre mică și aşezate în culoare şi depresiuni, dar şi în spaţiul montan, de exemplu în M-ţii Metaliferi şi M-ţii Bihorului (nordul judeţului Hunedoara). În acest spațiu geografic, majoritatea satelor au înregistrat scăderi ale populației.

10.2. Agricultura din Regiunea Vest

Uniunea Europeană este recunoscută pentru tradițiile culinare, în timp ce produsele agricole fac parte de identitatea culturală și regională a Europei.

Extinderea teritorială a Europei include o varietate mare de practici și produse agricole, iar în ultimii ani, s-au produs schimbări în ceea ce privește informarea consumatorilor cu privire la originea produselor, alegerea produselor regionale și specialitățile tradiționale.[97]Agricultura reprezintă o ramură economică importantă, atât pentru România, cât și pentru Regiunea Vest.

În anul 2018, **valoarea producției agricole** era în România de 18,6 mld. EUR, iar în **Regiunea Vest** de **2,1 miliarde EUR**, adică 11% din totalul național.

Fig. 111 – Valoarea producției agricole, în anul 2018

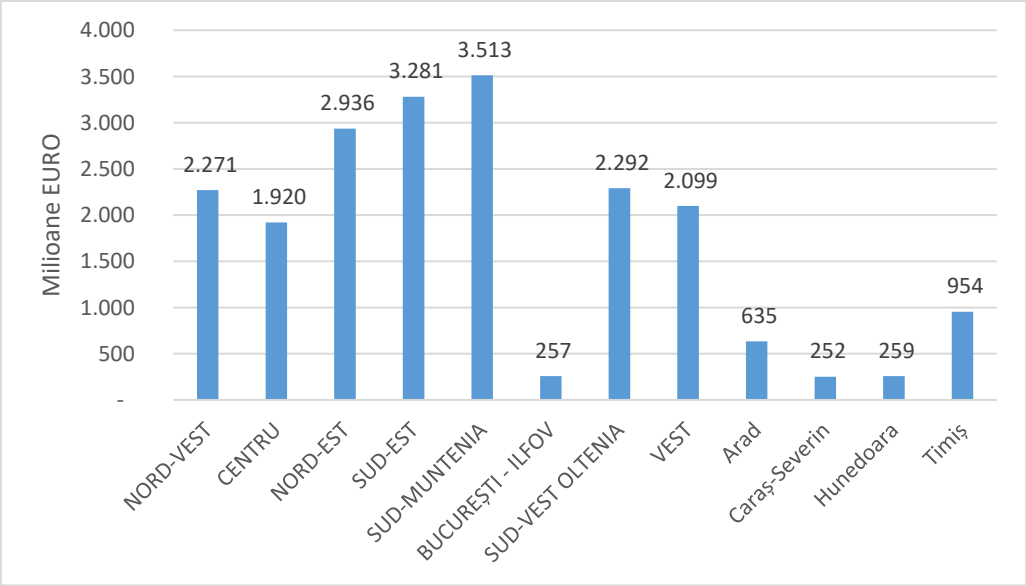

Sursa: Tempo Online, AGR206A

Atât la nivelul Regiunii Vest cât și la nivel național producția agricolă este formată predominant din ramura vegetală fiind urmată de cea animală respectiv serviciile agricole.

97 https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/9210140/KS-HA-18-001-EN-N.pdf/655a00cc-6789-4b0c-9d6d-eda24d412188

Comparativ cu nivelul național, Regiunea Vest are o pondere mai mare a producției ramurii animale, cu o veche tradiție în acest domeniu.

La nivel local, producția agricolă este corelată cu cadrul natural, în județele cu relief mai înalt precum Caraș-Severin și Hunedoara predomină ramura agricolă animală.

Fig. 112 – Ponderea producției ramurii agricole, în anul 2018

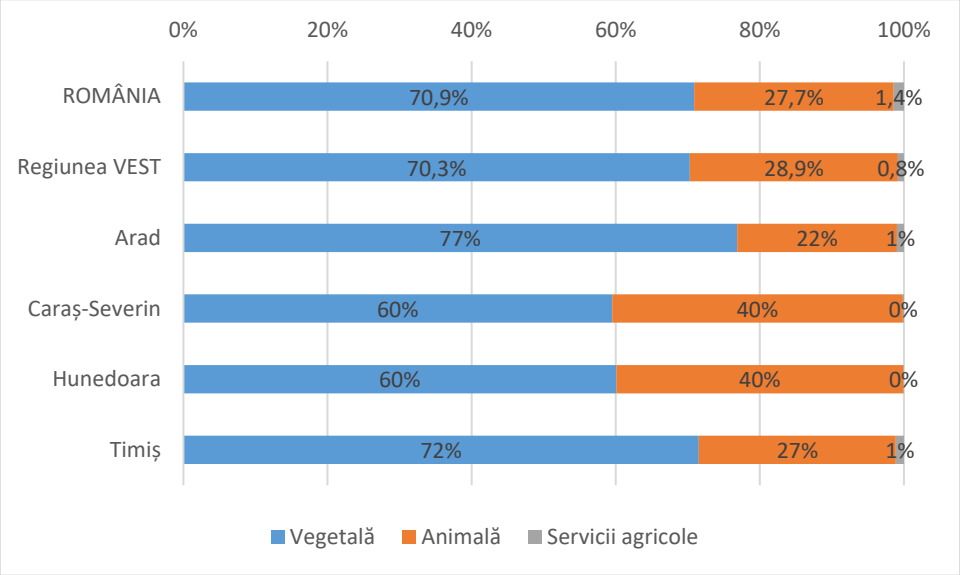

Sursa: Tempo Online, AGR206A

Ponderea populației ocupate în agricultură este un indicator important care arată gradul de mecanizare și tehnologizare a sectorului, fără a fi nevoie de un număr mare de forță de muncă în contextul în care tendința țărilor dezvoltate din UE este ca odată ce se dezvoltă sectorul serviciilor, forța de muncă din domeniul agriculturii se va diminua fără a suferi competitivitatea sectorului agricol.

În Uniunea Europeană, ponderea populației din sectorul agriculturii este foarte mică (4%)[98], spre deosebire de România (21%), care are una dintre cele mai mari ponderi al forței de muncă din agricultură de la nivelul Uniunii.

În Regiunea Vest, în anul 2019, în agricultură[99] lucrau 148.500 persoane, adică 17,8% din totalul populației ocupate. La nivelul județean se remarcă Timișul și Aradul cu valori mai scăzute decât media regională.

În perioada 2011-2019, în toate regiunile României a scăzut numărul populației din sectorul agricultură, acest lucru fiind datorat atât migrației populației care a cauzat o criză generalizată a forței de muncă, dar și dezvoltării firești a economiei românești în sectorul de servicii.

[98] EUROSTAT, lfst_r_lfe2en2

[99] agricultură, silvicultură și pescuit

Fig. 113 – Ponderea populației ocupate în agricultură, în anul 2019

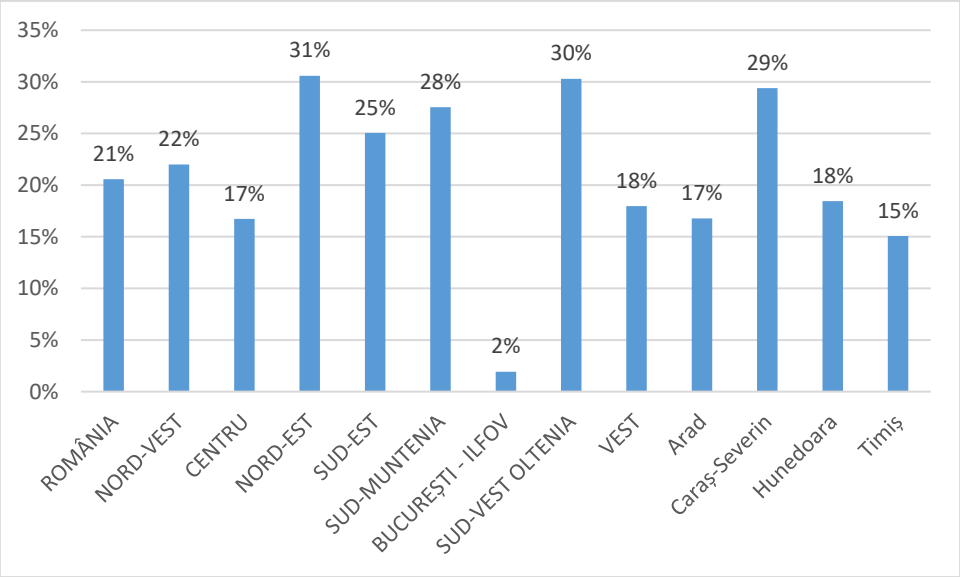

Sursa: Tempo Online, FOM103D

După vârsta populației care lucrează în sectorul agricultură, toate regiunile din România, cu excepția regiunilor Centru și București-Ilfov, au o pondere de mai bine de 50% a persoanelor de 45 de ani și peste, ceea ce înseamnă că acest sector are o forță de muncă îmbătrânită, un exemplu în acest sens fiind regiunea Sud-Muntenia (probabil cea mai performantă regiuni din domeniul agricol), unde 16,3% din angajați au o vârstă de 65 de ani și peste. Este clar că sectorul nu reușește să atragă suficientă forță de muncă tânără și bine pregătită. Posibile cauze sunt veniturile mici realizate din acest domeniu respectiv investițiile rurale scăzute și neatractive pentru forța de muncă mai tânără.

Fig. 114 – Ponderea populației ocupate în agricultură, după grupa de vârstă, în anul 2017

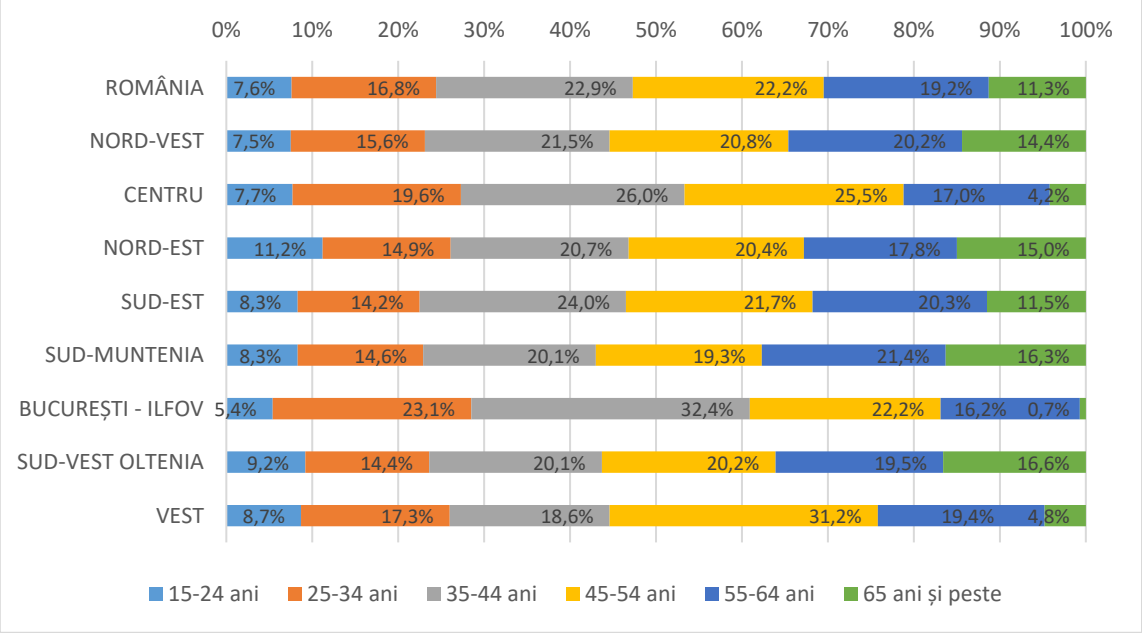

Sursa: INS – Anuarul Statistic al României, 3.33t

10.3. Structura terenurilor agricole

Conform ultimelor date disponibile de la nivel regiona (anul 2013), în Regiunea Vest, au fost înregistrate 247.000 exploatații agricole (ferme), adică 6,8% din totalul național de 3.629.660.

Analizând datele statistice referitoare la mărimea exploatațiilor agricole, se poate observa la nivel național o pondere superioară a exploatațiilor agricole mici (71%), de sub 2 ha, valoarea fiind mult mai mare decât cea de la nivelul Uniunii Europene (43%). Aceste date relevă lipsa asocierii respectiv fărâmițarea terenurilor din domeniul agricol în contextul în care, din punct de vedere economic, exploatațiile mici, sunt în general mai necompetitive fiind valorificate în mare parte pentru producția proprie.

Comparativ cu situația de la nivel național, Regiunea Vest are o distribuție mai echilibrată a claselor de mărime a exploatațiilor agricole, distribuția fiind mai aproape de situația de la nivel european decât cea e la nivel național. Aceste date arată un grad mai mare de asociere, ceea ce poate înseamna un grad mai mare de tehnologizare respectiv producție pentru scopul valorificării economice.

Regiunea Vest deţine **12,7% din suprafaţa agricolă a României**, dispunând de un important potenţial de valorificare. **Suprafața agricolă** însumează **1.864.096 ha**, aceasta fiind superioară regiunilor Sud-Vest Oltenia (1.796.634 ha) și București-Ilfov (104.505 ha).

Fig. 115 – Mărimea exploatațiilor agricole, după pondere, în anul 2013

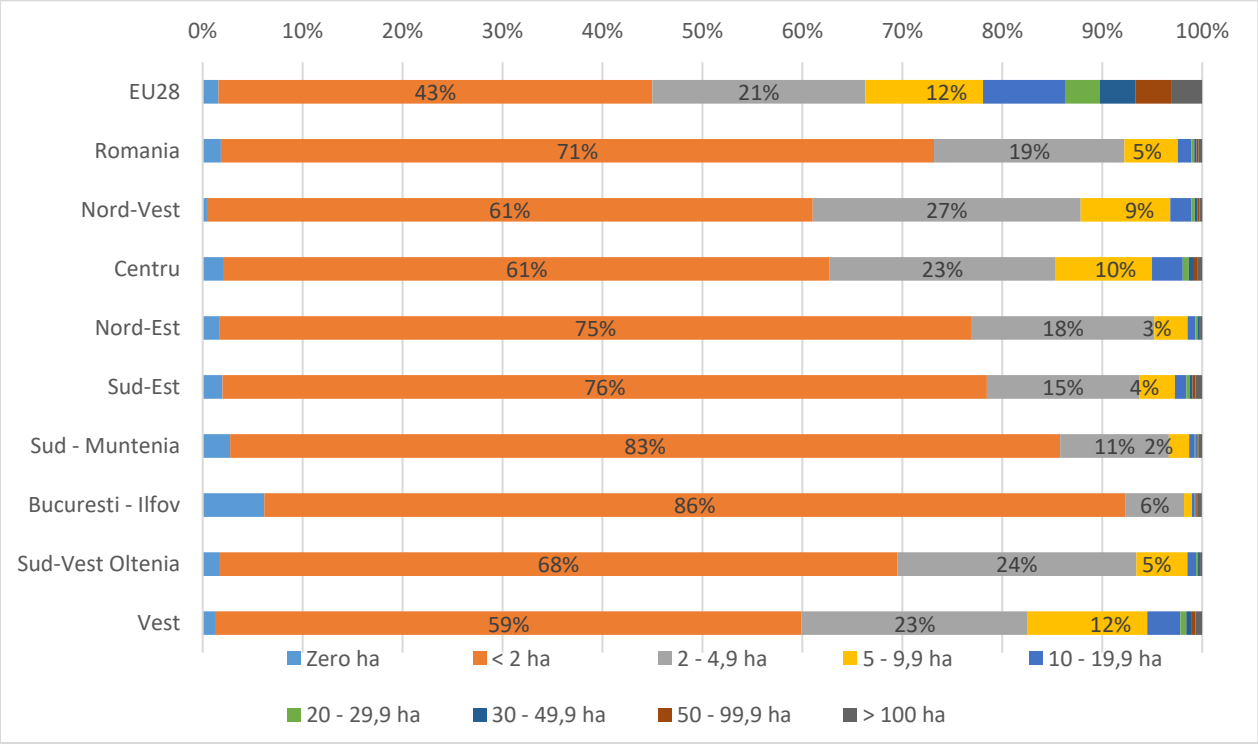

Sursa: EUROSTAT, ef_kvaareg

Fig. 116 – Suprafaţa agricolă, pe categorii de folosinţă, anul 2014

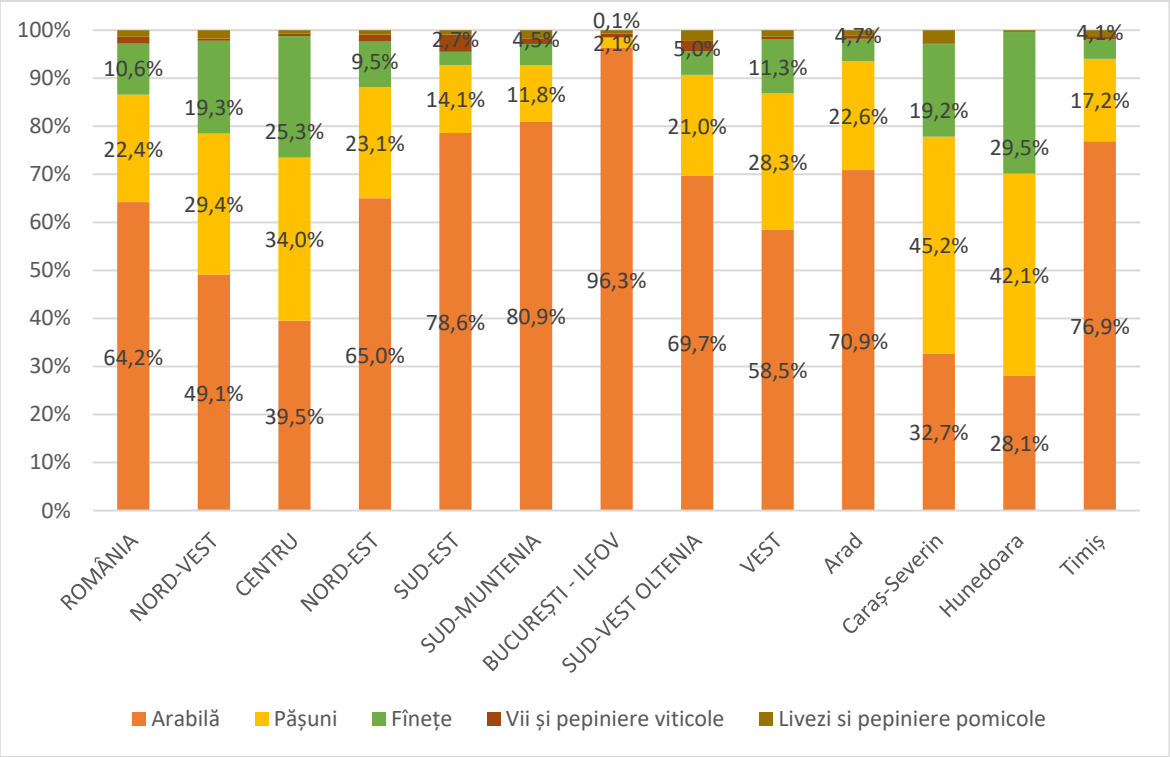

Sursa: TEMPO ONLINE, AGR101A

Privind categoriile de folosință ale suprafeței agricole, se observă următoarele aspecte:

- Regiunea Vest are o pondere mai mare a terenului arabil decât regiunile Nord-Vest și Centru;
- Comparativ cu nivelul național, Regiunea Vest are ponderi superioare ale pășunilor respectiv fânețelor, acestea fiind suprapuse zonelor de relief mai înalte;
- Suprafața agricolă extinsă, îndeosebi în județele Timiș (79,5%) și Arad (63,8%), a constituit o bună premisă pentru dezvoltarea activităților agricole, inclusiv cereale, horticultură și producția animală;
- Dacă în județele Timiș și Arad relieful de câmpie favorizează cultivarea cerelalelor, în județele Caraş-Severin şi Hunedoara, relieful predominant - cel al treptelor mai înalte (munţi şi dealuri), permite pe de altă parte, dezvoltarea pomiculturii și a creșterii animalelor.

Regiunea deţine o pondere destul de modestă ale suprafeţelor cultivate cu *viţă-de-vie*, aceasta fiind de 3 ori mai mică decât nivelul naţional; la nivel regional cele mai mari suprafaţe sunt în judeţele Timiş (4.121 ha) și Arad (3.764 ha).

Cu o pondere de 1,4%, Regiunea Vest deține o valoare ușor mai mare a livezilor și pepinierelor pomicole decât cea de la nivel național (1,3%). La nivelul județean, acestea sunt întâlnite predominant în județul Caraș-Severin (10.774 ha) și Timiș (8.403 ha).

10.4. Cultivarea plantelor

Cultivarea plantelor reprezintă o ramură dezvoltată a agriculturii în Regiunea Vest. Cele mai reprezentative culturi sunt: *porumbul boabe* (3.337.845 t), *grâul* (1.534.489 t), *floarea soarelui* (584.708 t), *legumele* (407.149 t), , *cartoful* (217.652 t), *sfecla de zahăr* (179.322 t) și *rapița* (120.683).

După volumul total al plantelor vegetale, Regiunea Vest se remarcă prin:

- Locul II la producția de **porumb boabe** (**3.337.845 t**), după regiunea Sud-Muntenia (3.579.476 t),
- Locul IV la producția de **grâu** (**1.534.489 t**), după regiunile Sud-Muntenia (3.024.487 t), Sud-Est (2.103.387 t) și Sud-Vest Oltenia (1.937.152 t).
- Locul IV la producția de **floarea soarelui** (**584.708 t**), după regiunile Sud-Est (879.701 t), Sud-Muntenia (699.535 t) și Sud-Vest Oltenia (629.879 t).
- Locul III la producția de **rapiță (120.683 t)**, după regiunile Sud-Muntenia (298.655 t) și Sud-Est (128.599 t).
- Locul IV la producția de **soia boabe (88.610 t)**, după regiunea Sud-Muntenia (108.860 t).

După productivitatea medie la hectar (kg/ha), Regiunea Vest se remarcă prin:

- Locul I la ***porumb boabe (8.335 kg/ha)***, fiind urmată de regiunile Sud-Muntenia (6.698 kg/ha) respectiv Nord-Vest (6.688 kg/ha);
- Locul I la ***grâu (5.249 kg/ha)***, fiind urmată de regiunile Sud-Muntenia (5.116 kg/ha) respectiv Sud-Vest Oltenia (4.748 kg/ha);
- Locul I la floarea soarelui ***(3.459 kg/ha)***,
- Locul I la ***rapiță (2.771 kg/ha)***, fiind urmată de regiunile Centru (2.598 kg/ha) respectiv Sud-Muntenia (2.363 kg/ha).
- Locul II la ***orz și orzoaică (4.425 kg/ha)***, fiind urmată de regiunile Sud-Vest Oltenia (3.024 kg/ha) respectiv Nord-Vest (2.944 kg/ha);
- Locul III la ***sfecla de zahăr (40.261 kg/ha)***, după regiunile Centru (44.247 kg/ha) și Nord-Est (43.481 kg/ha).

Cerealele reprezintă categoria de plante cea mai cultivată din Regiune, în anul 2019 însumând **5.157.952 t**, adică **17%** din totalul național. După volumul total, regiunea ocupă locul III, după regiunile Sud-Muntenia (7.287.741 t) și Sud-Est (5.848.304 t). Aceste regiuni se suprapun în mare parte Câmpiei Române, cea mai mare câmpie a României.

În perioada 2011-2019, toate regiunile înregistrează creșteri ale volumului de cereale, acest lucru fiind datorat în mare parte creșterii productivității.

La nivel regional, județele Timiș respectiv Arad reprezintă principalii producători de cereale, volumul cumulat depășind regiuni precum Nord-Vest sau Centru.

Tabelul 76. Volumul total al cerealelor, în anul 2019

	GRÂU	PORUMB BOABE	ORZ ȘI ORZOAICĂ	SECARĂ	TOTAL	EVOLUȚIE 2011-2019
România	10.297.107	17.432.223	1.879.947	26.182	29.635.459	+47%
NORD-VEST	593.588	1.769.558	145.999	2.205	2.511.350	+58%
CENTRU	371.534	1.023.709	89.911	5.951	1.491.105	+31%
NORD-EST	644.769	2.683.185	91.546	10.170	3.429.670	+37%
SUD-EST	2.103.387	3.038.809	625.010	706	5.767.912	+28%
SUD-MUNTENIA	3.024.487	3.579.476	565.479	242	7.169.684	+41%
BUCUREȘTI - ILFOV	87.701	75.520	15.881	20	179.122	+59%
SUD-VEST OLTENIA	1.937.152	1.924.121	225.321	6.668	4.093.262	+48%
VEST	**1.534.489**	**3.337.845**	**120.800**	**220**	**4.993.354**	**+98%**
Arad	686.119	1.410.102	44.491	96	2.140.808	+150%
Caraș-Severin	82.045	97.498	4.067	30	183.640	5%
Hunedoara	31.307	104.156	2.094	35	137.592	19%
Timiș	735.018	1.726.089	70.148	59	2.531.314	+85%

Sursa: TEMPO ONLINE, AGR109A

Productivitatea reprezintă un indicator important, deoarece o valoare mare indică un randament mai mare al culturii raportat la hectar. De asemenea, productivitatea este determinată nu doar de condițiile oferite de cadru natural (sol, aer, climă), ci și de aspecte ce țin de gradul de tehnologizare, folosirea de irigații, mărimea exploatației agricole, etc.

În ceea ce privește indicatorul volumului total al cerealelor, Regiunea ocupă locul II în România.

În ceea ce privește indicatorul productivității (exprimat prin kg/ha) Regiunea Vest are rezultate foarte bune. Acest lucru arată o dezvoltare bună în sector, deoarece regiunea, cu un teren agricol mai restrâns comparativ cu alte regiuni, reușește să valorifice mai bine producția vegetală, obținând productivități mai mari sau apropiate de media națională.

Fig. 117– Productivitatea medie a cerealelor, în anul 2019

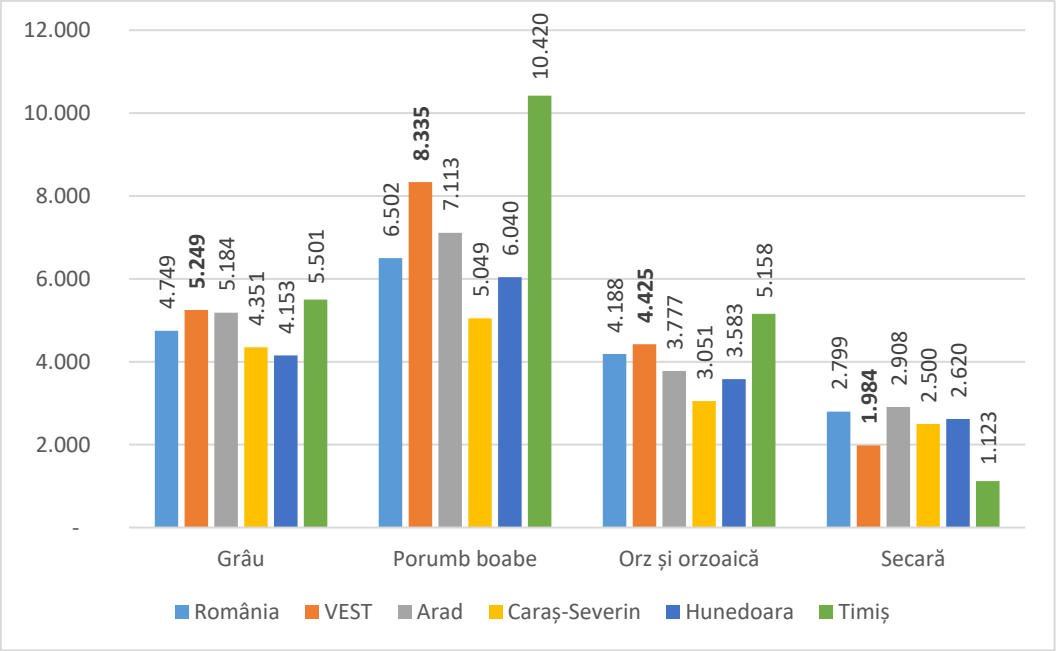

Sursa: TEMPO ONLINE, AGR110A

Plantele uleioase (**floarea soarelui, soia și rapița**), reprezintă o altă categorie importantă de plante vegetale. Cu un volum total de **507.964 tone**, regiunea a ocupat locul VI, reprezentând **10,2%** din totalul național.

Tabelul 77. Volumul total al plantelor uleioase, în anul 2019

	Floarea soarelui	Rapiță	Soia boabe	TOTAL	EVOLUȚIE 2011-2019
România	3.569.150	798.215	415.942	4.783.307	+79%
NORD-VEST	214.861	76.603	44.359	335.823	+190%
CENTRU	48.412	23.898	19.096	91.406	+322%
NORD-EST	484.168	63.707	68.205	616.080	+102%
SUD-EST	879.701	128.599	82.272	1.090.572	+28%
SUD-MUNTENIA	699.535	298.655	108.860	1.107.050	+19%

BUCUREȘTI - ILFOV	27.886	15.701	239	43.826	+96%
SUD-VEST OLTENIA	629.879	70.369	4.301	704.549	+194%
VEST	584.708	120.683	88.610	794.001	+319%
Arad	299.706	71.162	22.249	393.117	+500%
Caraș-Severin	7.793	5.384	6.422	19.599	+774%
Hunedoara	1.104	586	587	2.277	+103%
Timiș	276.105	43.551	59.352	379.008	+215%

Sursa: TEMPO ONLINE, AGR109A

În perioada 2011-2019, toate regiunile au înregistrat creșteri importante ale volumului producției, regiunile Centru și Vest crescând producția de peste 3 ori. Creșterea este datorată evoluției ascendente ale tuturor celor trei categorii de plante.

La nivelul județelor, reprezentativ este județul Timiș.

În ceea ce privește productivitatea plantelor uleioase, în anul 2019, regiunea a înregistrat valori peste media națională la toate cele 3 plante reprezentative.

Fig. 118 – Productivitatea medie a plantelor uleioase, în anul 2019

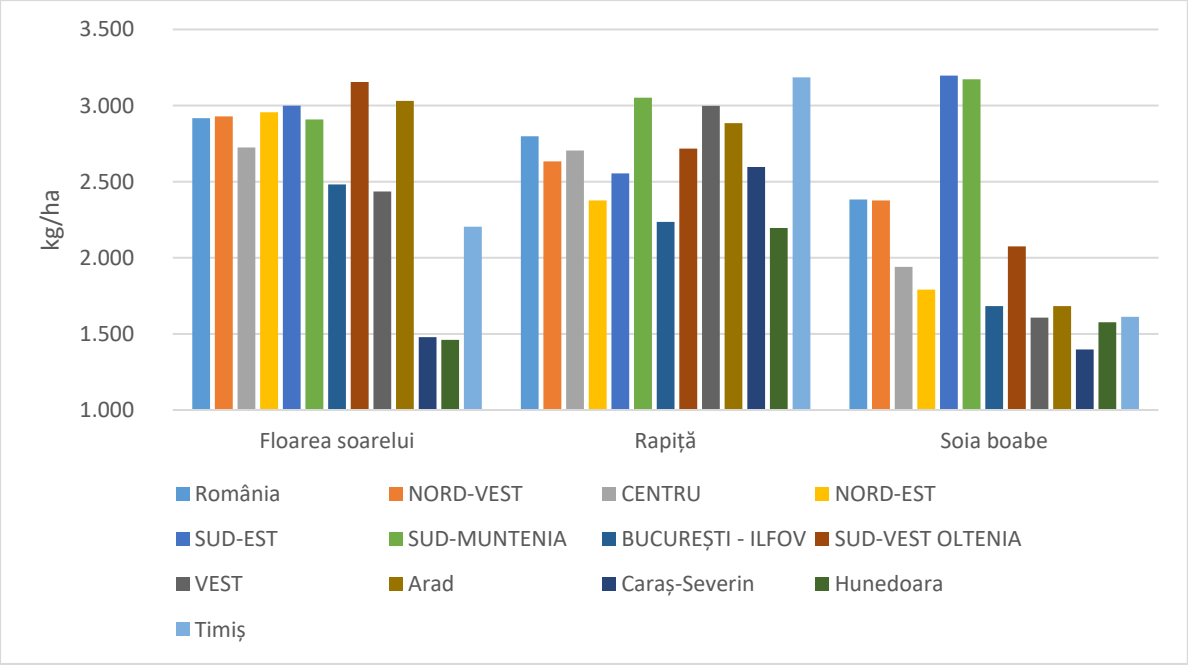

Sursa: TEMPO ONLINE, AGR110A

În anul 2017, în Regiunea Vest, producția de **cartofi** a fost de 217.652 t, adică 8% din totalul național. În perioada 2011-2019, toate regiunile au înregistrat scăderi ale producției de cartofi, scăderea de la nivel regional (-41%) fiind mai mare decât cea de la nivel național (-36%).

Fig. 119 – Producția de cartofi, în anul 2019

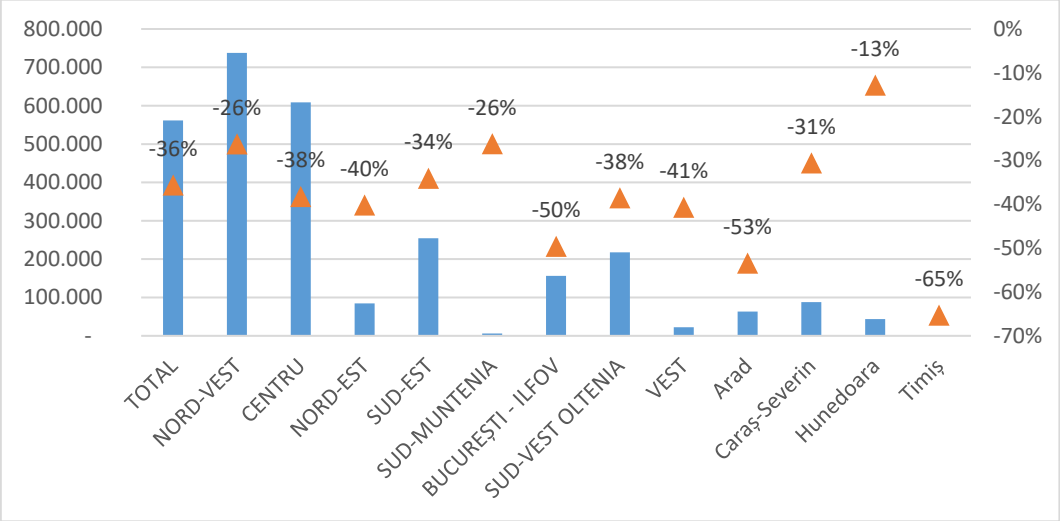

Sursa: TEMPO ONLINE, AGR109A

Regiunea Vest nu reprezintă o zonă tradițională pentru producția cartofului, în termeni de productivitate, în anul 2019 s-a înregistrat o valoare de 12.650 kg/ha, acesta fiind sub media națională de 15.223 kg/ha. Valoarea producției medii a cartofului la hectar a depășit doar regiunea București-Ilfov. La nivel regional, doar județul Arad a înregistrat o producție medie mai mare decât valoarea de la nivel național.

Fig. 120 – Productivitatea medie a cartofului, în anul 2019

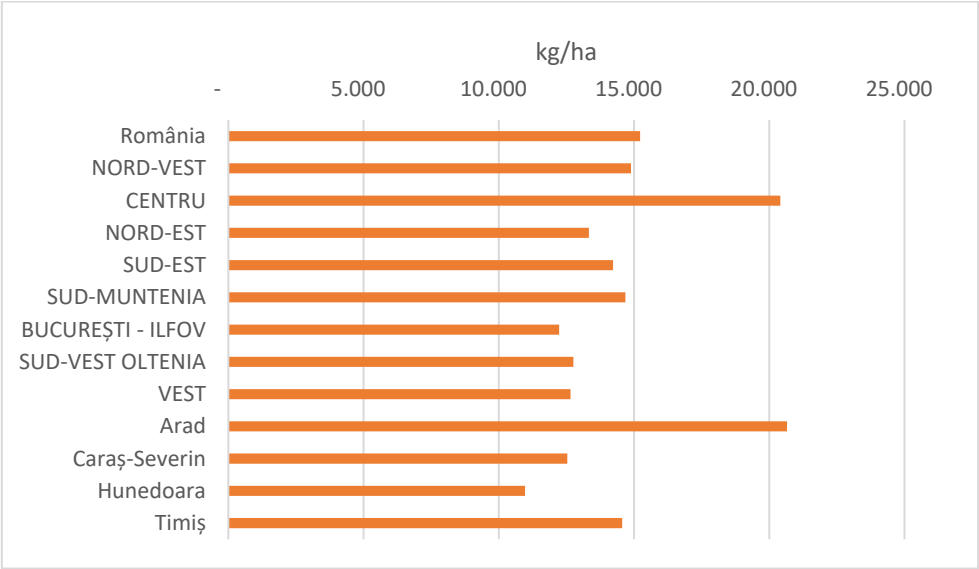

Sursa: TEMPO ONLINE, AGR110A

Legumele au o importanță majoră pentru dieta sănătoasă a omului. În anul 2019, producția de legume a regiunii a însumat 407.149 t. Comparativ cu anul 2011, producția a înregistrat o scădere de -6%, aceasta fiind datorată diminuării producției de legume din județele Caraș-Severin și Hunedoara.

Fig. 121 – Producția de legume, în anul 2019

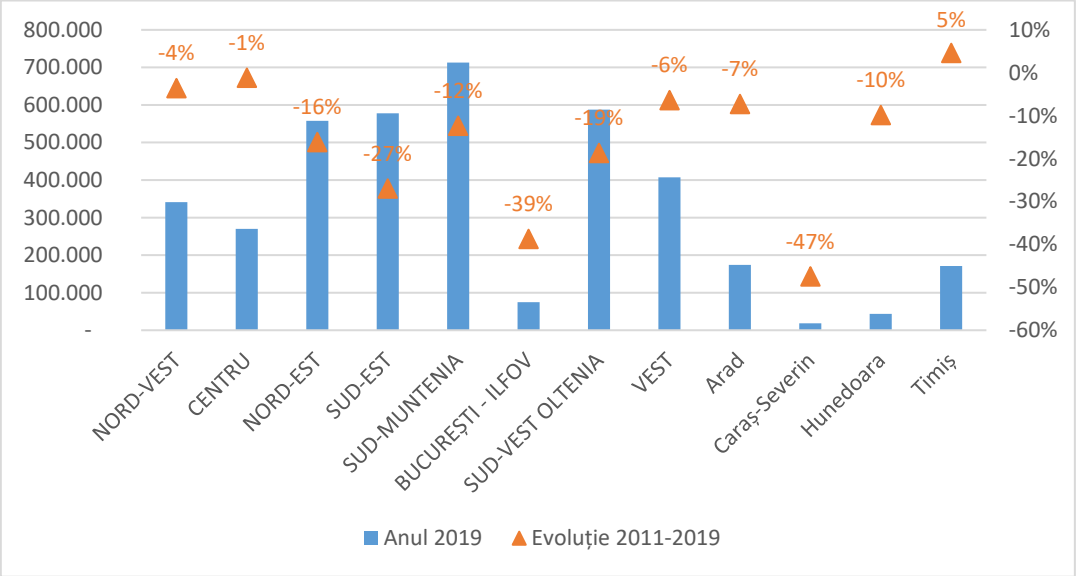

Sursa: TEMPO ONLINE, AGR109A

În Regiunea Vest, **suprafaţa viilor şi pepinierelor viticole** este 8.661 ha, din care majoritatea sunt prezente în judeţele Timiş şi Arad. În judeţul Caraş-Severin suprafața ocupată cu vii este mult mai restrânsă (772 ha), iar în jud. Hunedoara, fondul funciar arată doar o suprafață de 4 ha ocupată cu vii.

Fig. 122– Suprafața viilor și pepinierelor viticole din județele Regiunii Vest

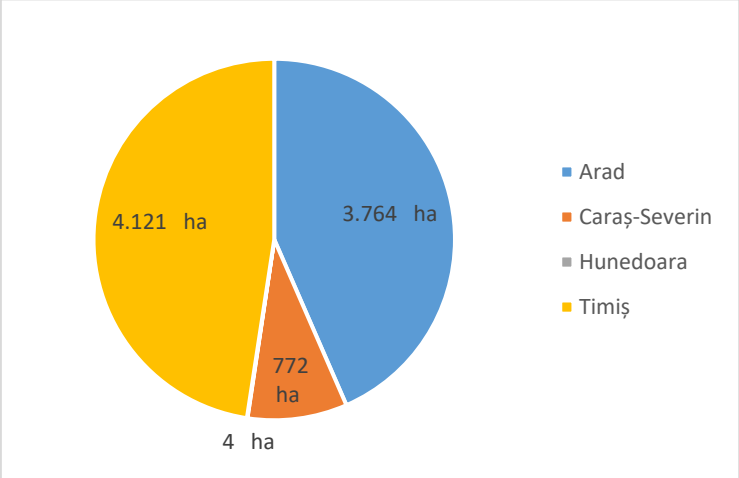

Sursa: TEMPO ONLINE, AGR101A

Activitatea viticolă din Regiunea Vest are o îndelungată tradiție, acest sector de activitate având o bună dezvoltare în ultimii ani, dovadă a acestui fapt fiind creșterea suprafeței cu vii, în perioada 2011-2014, Regiunea Vest și Nord-Est având cea mai mare creștere a suprafețelor (+3,1%). Acest fapt este datorat în mare parte fondurilor europene, cu ajutorul cărora s-au plantat noi suprafețe cu vie.

Prin favorabilitatea unor anumiţi factori oferiţi de cadrul natural (zone de dealuri, anumite soluri nisipoase, fertile pentru viţa de vie, zone de câmpie în care durata de strălucire a soarelui este mai mare), Regiunea Vest deţine un important potenţial de valorificare a acestui culturi. În anul 2019, producţia medie de struguri a Regiunii Vest era de 8.126 kg/ha, fiind depăşită doar Regiunea Centru (8.381 kg/ha).

Fig. 123 – Productivitatea medie a viței de vie, în anul 2019

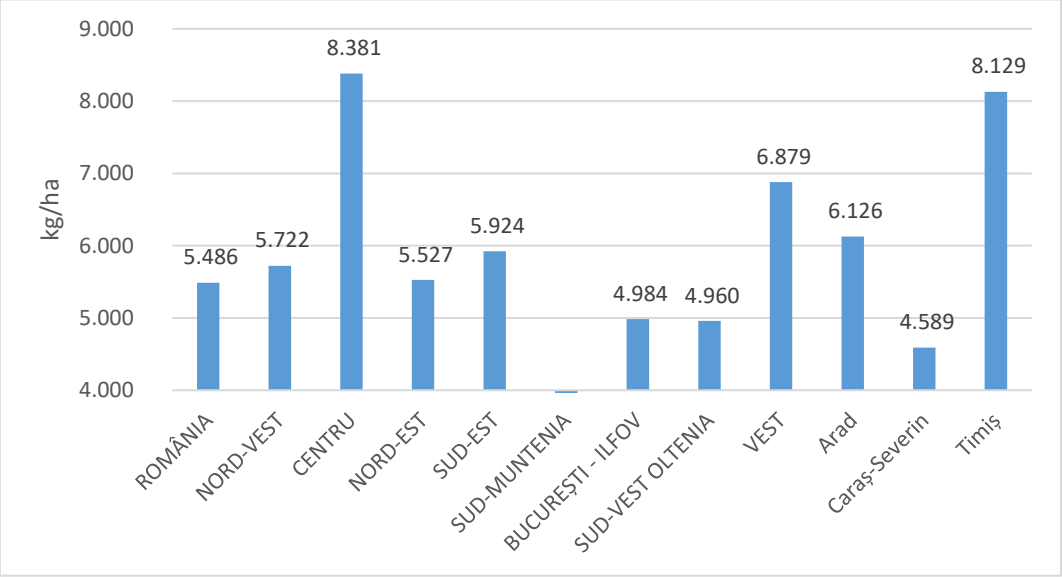

Sursa: TEMPO ONLINE, AGR113A

În anul 2017, în Regiunea Vest, producţia totală de **fructe** a fost de 147.102 tone, aceasta fiind mai mare decât anul 2011 cu aproximativ 16%.

După cantitatea de fructe, Regiunea Vest depășește doar regiunile Centru și Vest. Deși are un potențial important în cultivarea fructelor, în Regiune această ramură nu este suficient dezvoltată.

Fig. 124 – Producția de fructe, în anul 2017

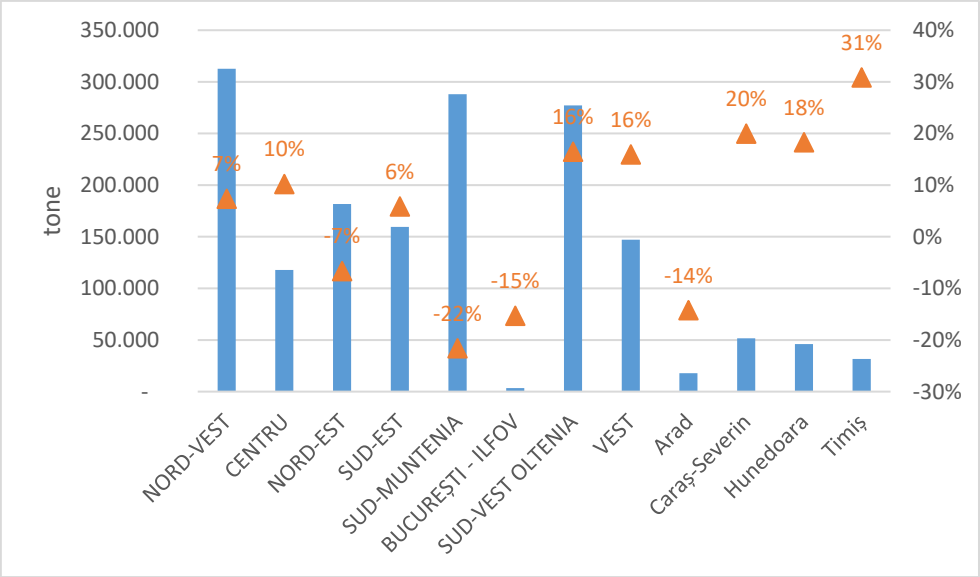

Sursa: TEMPO ONLINE, AGR115A

10.5. Creșterea animalelor (zootehnia)

Creşterea animalelor are o pondere importantă în agricultura românească, reprezentând una dintre activităţile de bază în sectorul rural. Deşi efectivele de animale existente sunt exploatate în mod eficient, există un potenţial de creştere a producţiei animale nevalorificat încă, dat de suprafaţa de păşuni şi fâneţe existentă în regiune.

Principalele animale crescute în Regiunea Vest sunt păsările (4.599.885 capete), ovinele (1.538.229 capete) și porcinele (919.331 capete).

Tabelul 78. Numărul animalelor din Regiunea Vest și România, în anul 2019

	NUMĂR REGIUNEA VEST	% din TOTAL ROMÂNIA
Bovine	154.830	8%
Vaci și bivolițe	94.709	8%
Porcine	944.700	25%
Ovine	1.538.229	15%
Caprine	85.946	5%
Cabaline	20.874	5%
Păsări	4.599.885	6%
Familii de albine	186.031	10%
Iepuri	42.209	15%

Total	**7.667.413**	**8%**

Sursa: Tempo Online, AGR201A

În anul 2019, raportat la nivelul național, Regiunea Vest deținea 25% din totalul porcinelor, 15% din totalul ovinelor, 15% din totalul iepurilor și 10% din totalul familiilor de albine.

În anul 2019, cele mai importante date ale producției agricolă animale din Regiunea Vest sunt următoarele:

- 32% din totalul greutății în viu a animalelor destinate sacrificării pentru consum – porcine
- 15% din totalul greutății în viu a animalelor destinate sacrificării pentru consum – total animale
- 15% din totalul producției de lână
- 10% din totalul greutății în viu a animalelor destinate sacrificării pentru consum – ovine și caprine
- 10% din totalul producției de miere extrasă
- 10% din producția de lapte oaie și capră

Tabelul 79. Producția agricolă animală, în anul 2017

CATEGORII DE PRODUSE AGRICOLE ANIMALE	UNITĂȚI DE MĂSURĂ	REGIUNEA VEST	% DIN TOTAL RO
Greutatea în viu a animalelor destinate sacrificării pentru consum-total	Tone greutate vie	228.856	15%
Greutatea în viu a animalelor destinate sacrificării pentru consum-bovine	Tone greutate vie	11.784	7%
Greutatea în viu a animalelor destinate sacrificării pentru consum-porcine	Tone greutate vie	162.427	32%
Greutatea în viu a animalelor destinate sacrificării pentru consum-ovine și caprine	Tone greutate vie	13.089	10%
Greutatea în viu a animalelor destinate sacrificării pentru consum-păsări	Tone greutate vie	41.531	6%
Producția de lapte (inclusiv consumul viteilor)-total (fizic)	Mii hectolitri	3.811	8%
Producția de lapte (inclusiv consumul viteilor)-de vacă și bivoliță (fizic)	Mii hectolitri	3.166	8%

Producția de lapte (exclusiv consumul viteilor)-total (fizic)	Mii hectolitri	3.501	8%
Producția de lapte (exclusiv consumul viteilor)-vacă și bivoliță (fizic)	Mii hectolitri	2.856	8%
Producția de lapte-oaie și capră (fizic)	Mii hectolitri	645	10%
Producția de lână	Tone	3.631	15%
Producția de ouă	Milioane bucati	487	9%
Producția de miere extrasă	Tone	2.470	10%

Sursa: Tempo Online, AGR202A

În cadrul strategiei Regionale de Specializare Inteligentă (RIS3) 2021-2027, domeniul **agricultură și industrie alimentară** este tratat ca unul dintre sectoarele economice cu cel mai mare potențial de dezvoltare.

Regiunea Vest se individualizează ca o regiune cu potențial important în sectorul agricol înregistrând **productivități superioare mediei naționale** la toate categoriile majore de cereale.

Cu toate acestea, Regiunea nu reușește să valorifice importante cantități de materie primă, majoritatea fiind direcționate spre export, în timp ce **sectorul de procesare** – acolo unde s-ar putea produce produse cu valoare adăugată - **este insuficient dezvoltat**, acest lucru fiind reflectat și în balanța comercială negativă. Aplicând un mix de politici sustenabile, **Regiunea Vest (cât și România) ar putea să se transforme dintr-o piață de desfacere produse agricole în furnizor de produse cu valoare adăugată nu doar pentru piața internă cât și pentru cea externă**.

Graficul de mai jos conține un top al firmelor din industria alimentară, după cifra de afaceri.

Cea mare mare firmă din acest domeniu este **SMITHFIELD SRL** cu o cifră de afaceri de aproape 261 mil. euro. Cifra de afaceri este impresionantă ținând cont că următoarele 14 firme din selecția analizată nu însumează cifra de afaceri a firmei dintâi. Domeniul de activitate al firmei SMITHFIELD SRL este prelucrarea și conservarea cărnii. Cifra mare de afaceri poate fi corelată și cu datele statistice referitoare la producția agricolă animală.

De altfel, alături de SMITHFIELD SRL, în sectorul **prelucrării și conservării cărnii**, mai fac parte și firmele AVIS 3000 SA (cifră de afaceri de 10,5 mil. euro) respectiv CARNPREP REȘIȚA SRL (7,9 mil. euro).

Pe lângă sub-sectorul producției și prelucrării cărnii, din datele prezentate mai jos se mai remarcă sub-sectorul **fabricării produselor de brutărie și a produselor făinoase** cu următoarele firme reprezentative:

- FORNETTI ROMÂNIA SRL: cifră de afaceri de 43,1 mil. euro
- CORNU BOULANGERIE SRL: cifră de afaceri de 10,2 mil. euro

- PANGRAM SA: cifră de afaceri de 9,02 mil. euro.

Următorul sub-sector care se individualizează este cel al **fabricării produselor lactate**:

- SIMULTAN SRL: cifră de afaceri de 34,8 mil. euro
- ICE DYP BALAȘ SRL: cifră de afaceri de 9,7 mil. euro.

Fig. 125 – Top firme industria alimentară, după cifra de afaceri (euro), în anul 2019

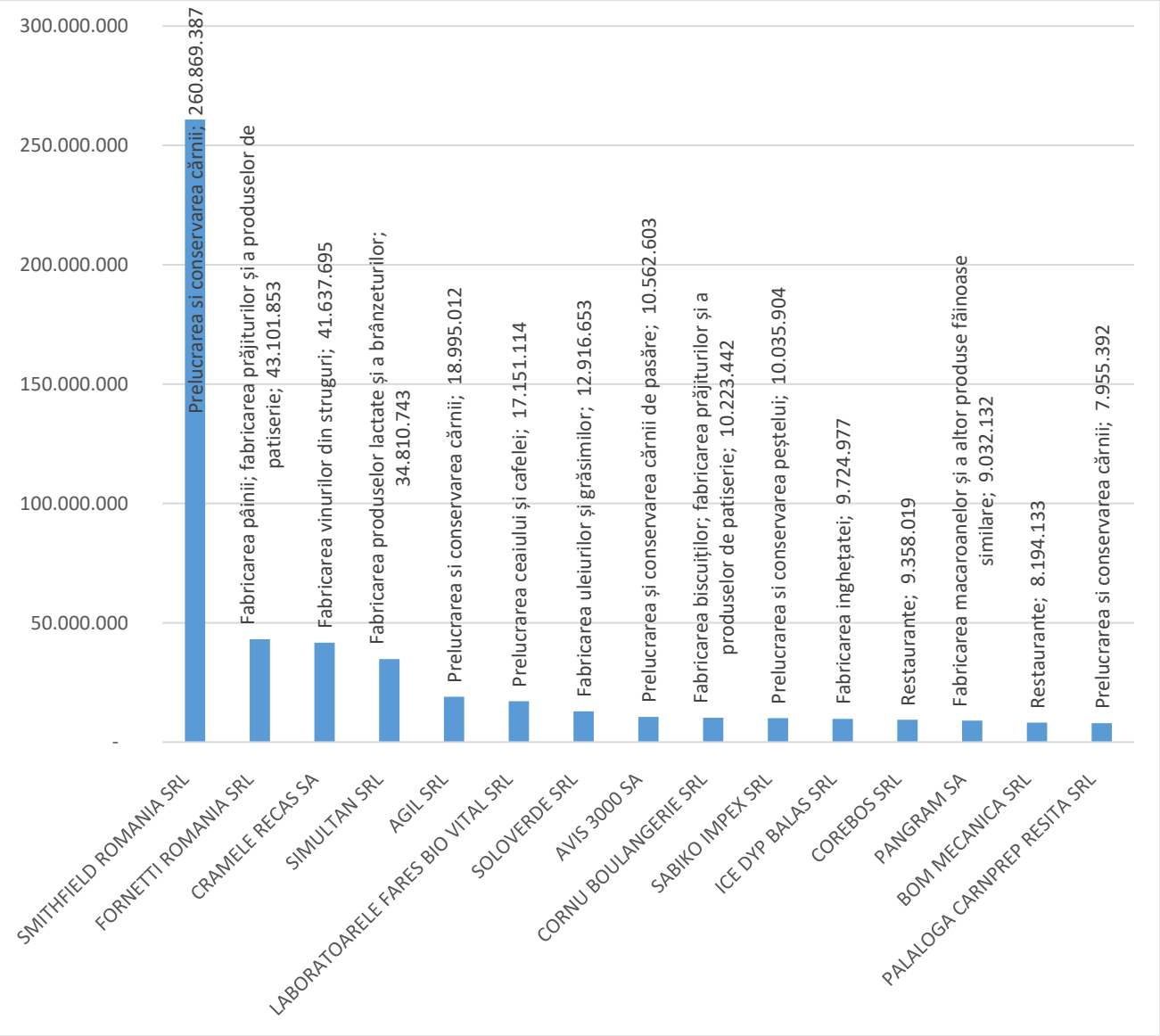

Sursa: Lista firmelor, www.listafirme.ro

10.6. Îmbunătățiri funciare

Irigațiile au o importanță deosebită pentru agricultură deoarece se asigură aprovizionarea cu apă în vederea asigurării independenței atunci când condițiile meteorologice sunt nefavorabile.

În România, suprafața terenurilor agricole amenajate cu lucrări de irigații este insuficientă comparativ cu suprafața agricolă totală. În perioada 2011-2017, dezvoltarea infrastructurii de irigații a fost negativă, în toate regiunile României. Cu atât mai mult, suprafața agricolă udată efectiv cu cel puțin o udare reflectă starea dezastruoasă a infrastructurii de irigații din România, fiind udată efectiv doar 7% din suprafața pe care sunt amenajate irigații. Regiunea Vest deține doar 1,7% din totalul suprafețelor amenajate pentru irigații.

Tabelul 80. Suprafața terenurilor agricole amenajate cu lucrări de irigații

	Anul 2011	Anul 2019	% din total RO (2017)	Suprafața agricolă irigată efectiv cu cel puțin o udare	Evoluție terenuri agricole amenajate 2011-2019
	ha				
România	3.047.460	3.048.287	100%	287.188	-827
NORD-VEST	17.627	17.627	0,6%	:	:
CENTRU	15.039	14.956	0,5%	779	-83
NORD-EST	135.294	135.292	4,4%	10.957	-2
SUD-EST	1.163.968	1.166.528	38,2%	208.318	+2.560
SUD-MUNTENIA	1.040.458	1.039.407	34,1%	42.041	-1.051
BUCUREȘTI - ILFOV	49.204	49.150	1,6%	:	-54
SUD-VEST OLTENIA	573.012	572.691	18,8%	23.473	-321
VEST	**52.858**	**52.636**	**1,7%**	**1.620**	**-222**
Arad	28.150	27.951	:	:	-199
Caraș-Severin	:	:	:	:	:
Hunedoara	9.588	9.588	:	810	-
Timiș	15.120	15.097	:	810	-23

Sursa: Tempo Online, AGR102A

10.7. Infrastructura agricolă

Infrastructura specifică desfăşurării activităţii agricole este dată în primul formată din parcul de tractoare şi maşini agricole, acestea asigurând modernizarea şi mecanizarea acestei activităţi, cât şi depozitele de cerale și/sau punctele de colectare.

În anul 2019, Regiunea Vest deținea 14% din infrastructura de tractoare și mașini principale din agricultură, ocupând locul III, după regiunile Nord-Vest și Sud-Muntenia. Corelat cu suprafața agricolă a Regiunii Vest, se poate spune că infrastructura de mașini agricole este dezvoltată.

Cu excepția Regiunii Sud-Est, toate regiunile au înregistrat creșteri ale numărului parcului de tractoare și mașini agricole, acest lucru fiind datorat în mare parte fondurilor europene puse la dispoziția fermierilor pentru înnoirea infrastructurii.

La nivel regional, jud. Timiș deține cel mai mare număr de tractoare și mașini agricole (29.142), urmat de județele Caraș-Severin (20.905), Arad (20.351) și Hunedoara (10.607).

Tabelul 81. Parcul de tractoare și mașini agricole principale din agricultură

	Anul 2011	Anul 2019	% din total RO (2017)	Evoluție 2011-2019
	număr			
România	477.457	545.325		+14%
NORD-VEST	75.517	97.904	18%	+30%
CENTRU	62.983	73.113	13%	+16%
NORD-EST	52.723	68.190	13%	+29%
SUD-EST	57.400	56.465	10%	-2%
SUD-MUNTENIA	89.577	93.580	17%	+4%
BUCUREȘTI - ILFOV	4.029	4.056	1%	+1%
SUD-VEST OLTENIA	64.294	73.864	14%	+15%
VEST	70.934	78.153	14%	+10%
Arad	18.758	20.443	:	+9%
Caraș-Severin	12.350	14.780	:	+20%
Hunedoara	10.927	13.230	:	+21%
Timiș	28.899	29.700	:	+3%

Sursa: Tempo Online, AGR103A, calculele autorilor

Gradul de dezvoltare al infrastructurii agricole poate fi determinat și prin **numărul tractoarelor aferente la 100 ha teren arabil**.

Datele statistice aferente acestui indicator relevă faptul că Regiunea Vest are un număr mai mare de tractoare agricole raportate la 100 ha teren arabil (3,0) comparativ cu nivelul național (2,4), ocupând locul III după regiunile Nord-Vest și Centru.

La nivel regional disparitățile sunt importante în sensul în care județele cu cele mai mari suprafețe arabile (Timiș și Arad) au în medie de trei ori mai puține tractoare decât Caraș-Severin și Hunedoara, acestea fiind județe unde terenurile arabile sunt mult mai restrânse.

Ponderea utilajelor agricole după tipul acestora arată o distribuție similară a regiunii cu cea de la nivel național. Tractoarele respectiv plugurile pentru tractor reprezintă principalele utilaje folosite în agricultura din România.

Fig. 126 – Numărul de tractoare raportate la 100 ha teren arabil, anul 2019

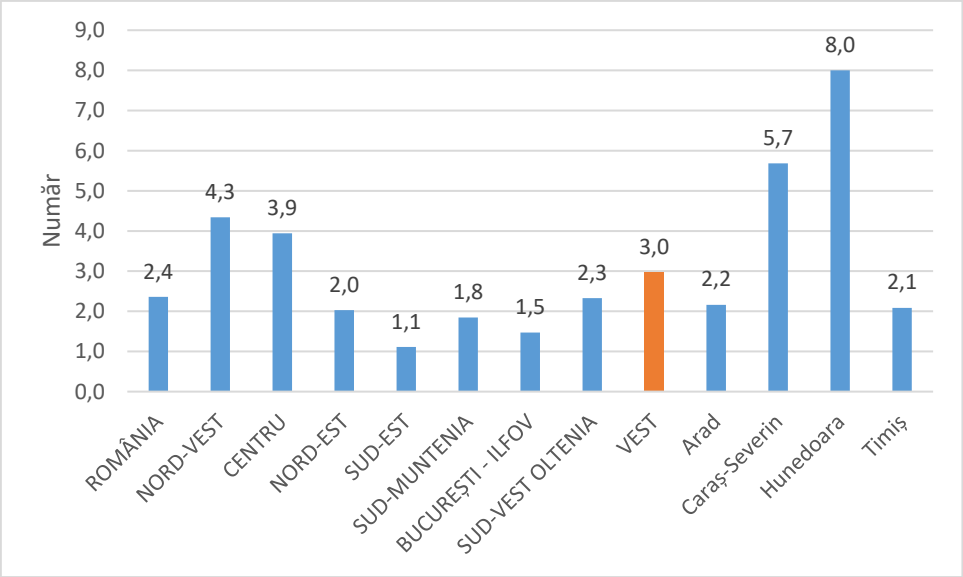

Sursa: Tempo Online, AGR103A, calculele autorilor

Fig. 127 – Ponderea parcului de tractoare și mașini agricole principale din agricultură

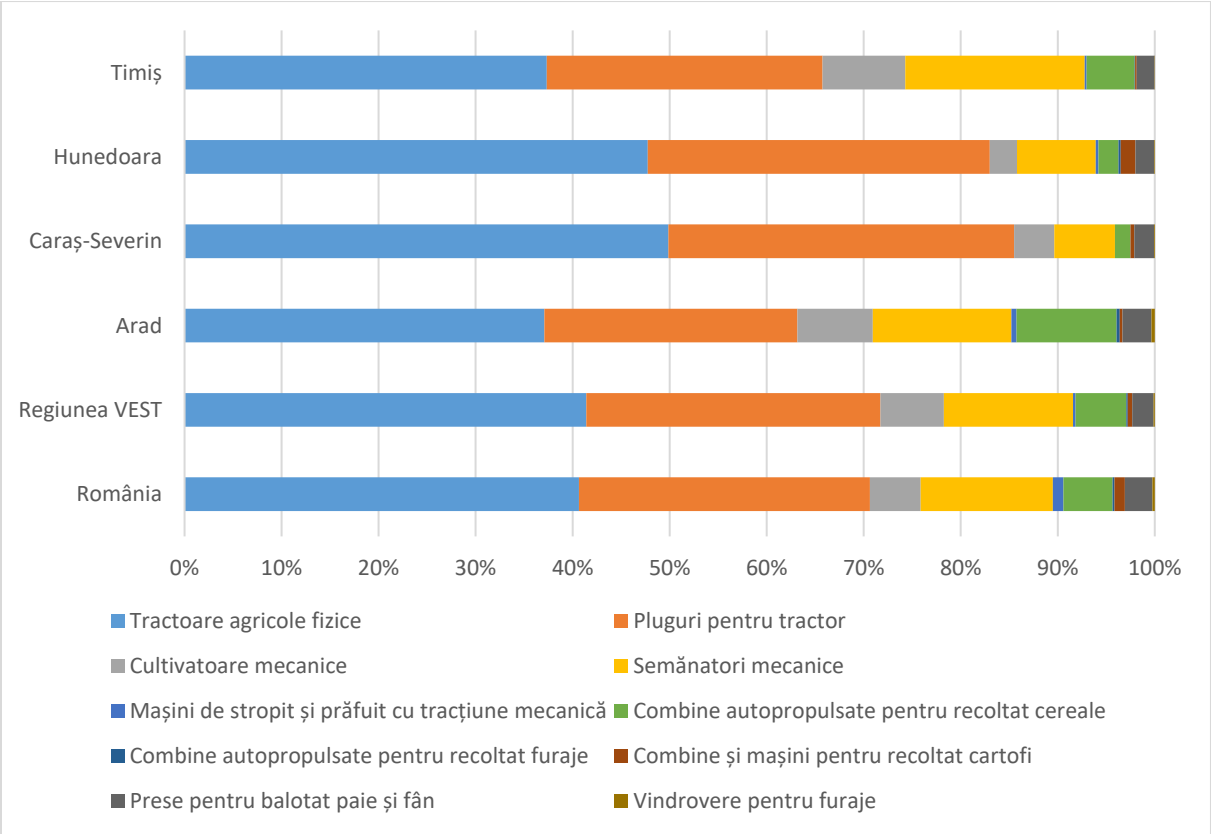

Sursa: Tempo Online, AGR103A

10.8. Silvicultura

În Regiunea Vest, pădurile ocupă 33% din teritoriu, valoarea fiind dată de suprafețele mari împădurite din județele Caraș-Severin și Hunedoara.

Din totalul pădurilor de la nivel național, regiunea Vest ocupă locul II după regiunea Centru (37%).

În perioada 2011-2019, la nivel național, datele oficiale arată faptul că volumul de lemn recoltat a fost relativ constant. La nivel regional, se observă o tendință clară de creștere a volumului de lemn recoltat.

O parte din problemele domeniului silviculturii sunt tratate în capitolul localizare geografică și cadru natural.

Tabelul 82. Volumul de lemn recoltat, în perioada 2011-2019

	2011	2014	2017	2018	2019
	Mii metri cubi				
ROMÂNIA	18.705	17.889	18.316	19.462	18.904
NORD-VEST	2.337	2.107	2.334	2.722	2.573
CENTRU	4.385	4.412	3.638	4.150	4.422
NORD-EST	5.167	4.669	5.334	5.499	5.062
SUD-EST	1.298	1.282	1.313	1.335	1.276
SUD-MUNTENIA	1.765	1.748	1.770	1.757	1.711
BUCUREȘTI - ILFOV	75	74	69	70	66
SUD-VEST OLTENIA	1.383	1.379	1.510	1.449	1.381
VEST	**2.295**	**2.218**	**2.350**	**2.482**	**2.412**
Arad	635	547	659	925	854
Caraș-Severin	773	808	771	702	690
Hunedoara	593	595	622	571	590
Timiș	294	268	298	284	278

Sursa: Tempo Online, AGR306A

În Regiunea Vest, în anul 2019, în sectorul silviculturii[100] activau 353 de companii (12% din total RO), cu un număr de angajați de 3.037 persoane (8% din total RO). Cifra de afaceri din acest sector era de peste 100 de milioane de EUR. După cum se observă din tabelul de mai jos, Regiunea nu face parte din cei mai importanți jucători de pe piața acestui sector. Datele sintetizate din tabelul de mai jos au fost extrase din aplicația Lista Firmelor, filtrându-se companiile după criterii precum numărul angajaților să fie de minim 1 persoană iar cifra de afaceri să fie de minim 1 EUR.

Tabelul 83. Date economice ale sectorului de silvicultură din Regiunea Vest

	ROMÂNIA	REGIUNEA VEST	% DIN TOTAL RO
Număr firme	2.957	353	12%
Angajați	37.653	3.037	8%
Cifră de afaceri (EUR)	1.332.721.607	102.263.650	8%
Profit (EUR)	94.781.462	7.111.898	8%
Pierderi (EUR)	22.255.100	3.170.314	14%
Productivitate personal (EUR)	35.395	33.673	

Sursa: Lista Firmelor

[100] Coduri CAEN 0210 Silvicultura și alte activități forestiere, 0220 Exploatarea forestieră, 0230 Colectarea produselor forestiere nelemnoase din flora spontană, 0240 Activități de servicii anexe silviculturii

10.ZONE MINIERE ȘI ORAȘE INDUSTRIALE PROPUSE PENTRU FONDUL DE TRANZIȚIE JUSTĂ (FTJ)

10.1. JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN – POTENȚIALE ZONE BENEFICIARE DE FINANȚARE PRIN FTJ

Delimitarea arealului

Județul Caraș-Severin s-a bucurat de o tradiție minieră și industrială de timpuriu, cu mult înainte de începuturile Epocii Moderne. Resursele naturale abundente și variate, îndeosebi cărbuni și minereuri feroase și neferoase, au condus către urbanizarea și industrializarea puternică a teritoriului județului, devenind reper pentru industria siderurgică și metalurgică la nivel național și internațional. Procesul socialist de industrializare a creat centre urbane construite în jurul unei singure industrii, ba chiar în jurul unei singure întreprinderi. Dacă în anii 1930, doar Reşiţa se califica drept oraş monoindustrial pe teritoriul actual al României, după anii 1960 numărul acestora a crescut foarte mult.

Schimbările puternice care au avut loc în România în ultimele decenii au lăsat amprente puternice asupra județului, care deși considerat unul bogat, a intrat într-un declin accentuat al mediului social și economic până în zilele noastre.

Orașele din județul Caraș-Severin în care au existat activități industriale masive sunt Reșița, Bocșa, Oțelu Roșu, Anina, Oravița și Moldova Nouă. De asemenea, activități miniere extractive au fost în perimetrul acestor orașe, în mediul rural, unde au fost descoperite resursele naturale.

Pe raza județului Caraș-Severin se conturează câteva areale industriale distincte, în care sunt cuprinse atât orașele în care s-a dezvoltat industria grea, intens consumatoare de energie, cât și arealele în care s-au exploatat resursele naturale:

- Zona industrială Reșița-Bocșa, complexe industriale siderurgice și metalurgice, cu zona de exploatare a minereurilor feroase în Dognecea, Ocna de Fier, Lupac;
- Orașul Oțelu Roșu centrat pe industria siderurgică-metalurgică;
- Arealul industrial Oravița-Anina, cu industrie minieră pentru industria energetică;
- Orașul Moldova Nouă, cu industrie concentrată pe minereurile cuprifere.

Harta 46 – Principalele resurse naturale și limitele unităților administrativ-teritoriale urbane propuse pentru Fondul pentru Tranziție Justă din județul Caraș-Severin

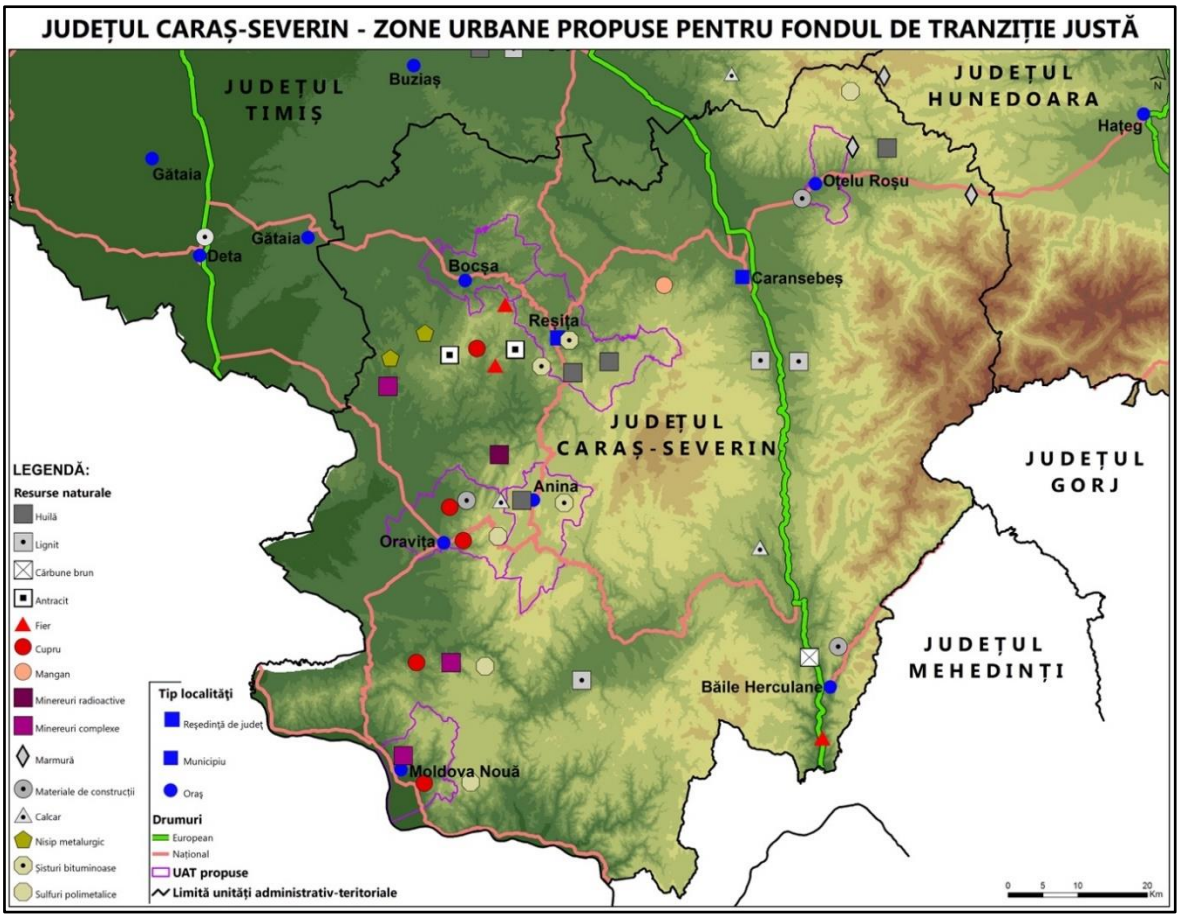

Resursele naturale

Complexitatea formațiunilor geologice ce conțin numeroase substanțe utile au redat județului Caraș-Severin un potențial economic însemnat. Exceptând petrolul, există cantităţi însemnate de rezerve reprezentând 130 de zăcăminte omologate, din care 64 zăcăminte de cărbuni şi minereuri, 50 zăcăminte de substanţe nemetalifere şi roci utile şi 6 zăcăminte de ape industriale, termominerale şi plate.

Zăcămintele de cărbuni se găsesc în toate formele sale în cantități însemnate în mai multe areale din județ. Antracitul se găsește în perimetrul localităților Lupac și Eftimie Murgu.

Huila, cu rezerve semnificative, se găsește în perimetrul Anina, Ponor, Secu și Doman. Rezerve mai reduse se găsesc in arealul Bigăr, Cozla și Rusca Montană.

Cărbunele brun se află în zăcământul de la Mehadia. Lignitul, cu o importanță a rezervelor mai ales locală, se găsește în perimetrul localităților Caransebeș, Ilova, Goleț și Dalboșeț.

În strânsă legătură cu structurile geologice, rezerve mari de șisturi bituminoase se găsesc în arealul Anina-Doman-Secu.

Minereurile feroase reprezintă o resursă importantă a județului. Acestea se găsesc pe

arii extinse, cu precădere la Ocna de Fier în apropiere de orașul Bocșa, Dognecea, Ruschița și Băuțar dar și la Topleț.

Manganul se găsește la Delinești, magnetită și cuarț întâlnim în arealul Topleț iar răzleț întâlnim rezerve de molibden.

Minereurile neferoase au o răspândire largă pe teritoriul județului. Cele mai importante rezerve sunt cele de azbest, în perimetrul depresiunii Bozovici (Bozovici, Borlova, Voislova, Buchin), de talc (se află în zona Marga-Voislova), de pegmatite (pe teritoriul localităților Delinești, Var, Măgura, Măru, Voislova, Băuțar, Bucova).

Foarte importante pentru industria județului o reprezintă rezervele mari de cupru. Zăcămintele cuprifere sunt concentrate în partea de vest a județului, pe aliniamentul Dognecea - Oravița - Sasca Montana – Moldova Nouă.

Uraniul se găsește în rezerve însemnate în arealul Ciudanovița. Plumb și zinc se găsește la Ruschița dar și la Dognecea.

Rezerve auro-argintifere se găsesc în cantități mai reduse în perimetrul exploatărilor Moldova Nouă.

Alte rezerve exploatate sunt cele de argile (din perimetrul Anina, Ohabița), nisip metalurgic (Doclin, Surduc), calcare (Moniom, Reșița, Gârliște), marmură (Ruschița, Bocșa, Ocna de Fier).

Aspecte privind industria grea a județului

Industria energetică era centrată pe exploatațiile de cărbuni, asupra huilei care are o putere calorică ridicată (6.200 – 7.200 – 8.500 kcal/kg). Huila spălată era destinată cocseriei din centrul metalurgic Reșița, iar cărbunii necocsificabili erau utilizați în termocentrale (Reșița și Anina). În perioada 1970-1980 în județul Caraș-Severin se producea aproximativ 90% din necesarul de cocs al țării.

Industria metalurgică se baza pe exploatațiile de fier din perimetrul Ocna de Fier, a manganului extras de lângă Delinești, a argilelor refractare exploatate din perimetrul Anina, a calcarului de la Doman. Au fost construite turnătorii de oțel, fabrică de aglomerare a minereurilor, fabrică de produse refractare, furnale mecanizate, fabrici de laminare dar și uzine constructoare de mașini. În anul 1974, județul Caraș-Severin deținea 11,8% din producția de fontă și 14,8% din producția de oțel ale țării.

Industria metalurgică era concentrată istoric în două orașe – Reșița, producând fontă, oțeluri, laminate finite ușoare și grele, respectiv Oțelu Roșu specializat în producția de laminate ușoare, tablă, cilindrii de laminare și oțeluri-beton.

Industria constructoare de mașini s-a concentrat în principal la Reșița, unde s-au realizat locomotive (cu aburi și diesel, căi ferate, material rulant, turbine cu aburi și generatoare electric, turbosuflante). La Bocșa s-au realizat mașini și utilaje agricole, construcții metalice pentru industriile conexe.

Industria extractivă s-a concentrat în preajma orașelor Oravița, Moldova Nouă și Anina. Minereurile cuprifere și minereuri neferoase erau valorificate în întreprinderi la Moldova Nouă sau Sasca Montană. Șisturile bituminoase era exploatate la Anina, în termocentrala Crivina, care a funcționat doar până în anul 1987.

Au existat industrii semnificative ale cocseritului în Anina și Reșița, industrie a minereurilor neferoase la Oravița, industria materialelor de construcții în zona Bocșa și industria chimică la Reșița unde se producea var și material anticoroziv.

În anii 1980 când industria funcționa la capacitate maximă existau un număr însemnat de exploatații miniere, fabrici și uzine, care, mai târziu vor fi închise aproape în totalitate. Cel mai mare complex industrial siderurgic și metalurgic este cel de la Reșița, în care activau 15.000 de oameni, la care se adăugau și ale fabrici din industriile conexe.

Activitățile industriale au fost prezente în toate orașele județului. Platforme siderurgice de dimensiuni mari au fost construite, sau cele vechi au fost modernizate pentru a putea face față cerințelor vremii. Industrializarea a atras după sine și o rată ridicată a urbanizării, populația a crescut semnificativ, cea mai mare parte fiind angrenată în industria mineritului, metalurgică și siderurgică.

La nivelul județului cele mai reprezentative exploatații miniere și platforme industriale au fost: Minele Anina, exploatarea cupriferă Moldova Nouă, exploatarea de uraniu de la Ciudanovița-Lișava, minele de la Ocna de Fier, Dognecea, Lupac, Doman din perimetrul Bocșa-Reșița, uzinele constructoare de mașini de la Reșița, combinatele siderurgic și metalurgic Reșița, Combinatul metalurgic Bocșa, Combinatul siderurgic Oțelu Roșu, combinatul siderurgic Oravița, termocentrala Anina.

În anii 1970-1980 peste 60% din totalul populației județului era angrenată în industria grea, fie în exploatații miniere, fie în fabrici și uzine. Întreprinderile erau de dimensiuni mamut și existau 24 de întreprinderi industriale. Dintre acestea 5 unități aveau între 1.000 și 2.000 de muncitori, 2 între 2.000 și 3.000 de muncitori, 3 întreprinderi aveau între 3.000 și 5.000 muncitori și 2 unități industriale peste 5.000 muncitori.

Combinatul Siderurgic și întreprinderea constructoare de mașini din Reșița au fost printre cele mai complexe și integrate concentrări de capacități de producție și forță de muncă industrială din țară. Situația platformelor industriale este redată sintetic în tabelul de mai jos.

Tabelul 84. Situația sintetică a principalelor centre industriale din județul Caraș-Severin

Localitate	Domeniu activitate	Număr angajați înainte de 1989	Stare intermediară	Stare actuală
Reșița	Uzinele constructoare de mașini	15.000	4.000 angajați în 2008	Insolvență
	Complexul siderurgic	15.000	3.000 în anii 2.000	800 angajați
	Exploatații miniere	1.000 – 1.500		Închis
Anina	Complex siderurgic	4.000		2006
	Exploatații miniere	1.000		inchis
Bocșa	Uzinele mecanice	4.000-5.000	150 angajați in 2004	Închis

	Uzinele construcții metalice	4.000		inchis
	Exploatații minere	1.000 – 1.500		Închis
Moldova Nouă	Exploatare minieră	700-1.000		inchis
	Uzină prelucrătoare	5.000-5.500		Închis
Oravița	Complex metalurgic	3.000		Închis
	Exploatații miniere	1.000		Închis
Oțelu Roșu	Combinat siderurgic	5.000	2.400 angajați în anii 2.000	Va firedeschis cu 350 angajați

În prezent, la nivelul orașelor funcționează mai multe firme din domeniile industriei grele, cu precădere din domeniul metalurgiei. Numărul angajaților angrenați în acest sector este mult diminuat față de perioada socialistă, cea mai mare întreprindere având 781 angajați. Din cele mai importante 10 firme din metalurgie, 5 sunt localizate în Reșița și însumează 940 de angajați. Oțelul Roșu, un fost centru metalurgic important deține 3 firme mari, dar cu un număr redus de angajați. în Bocșa și Moldova Nouă funcționează alte întreprinderi din domeniul metalurgiei și au doar 15 și respectiv 9 angajați.

Tabelul 85. Principalele întreprinderi din domeniul metalurgiei după numărul de angajați și cifră de afaceri în anul 2018

Nume	Cifra de Afaceri (euro)	Număr Angajați	Capital Străin	Domeniu	Localitate
TMK RESITA SA	149.816.283	**781**	Da	2410	Reșița
DECAYEUX MACHINING SRL	5.071.876	**166**	Da	2562	Oțelu Roșu
PLASTOMET SA	2.600.797	**85**	Nu	2511	Reșița
SPALECK SRL	2.076.755	**33**	Da	2511	Reșița
ACSYS ART TECH SRL	1.235.849	**15**	Nu	2511	Bocșa
DECAYEUX STR SRL	862.715	**25**	Da	2550	Oțelu Roșu
LUXURY DECO STAR SRL	511.750	**2**	Nu	2599	Oțelu Roșu
SUPER STEEL & DESIGN 2009 SRL	450.182	**9**	Nu	2511	Moldova Nouă
TRIMETAL SRL	413.005	**33**	Da	2562	Reșița
R.D.IMEX SRL	376.721	**8**	Da	2562	Reșița

Sursa: Lista firmelor

Aspecte demografice și economice

Populația orașelor centre industriale, se aliniază tendinței naționale de scădere a populației în perioada de după anul 1990. Închiderea platformelor industriale care se suprapune peste o perioadă de tranziție critică, în care s-au pierdut foarte multe locuri de muncă, au condus la pierderi masive de populație (tabel 3). Dacă în anul 1992 municipiul Reșița număra 100.482 locuitori, în anul 2019 numără doar 85.565 locuitori, o scădere cu -14,85% a populației în 17 ani, scădere apropiată de media județului. Cea mai semnificativă scădere a populației s-a manifestat în orașul Moldova Nouă, care a pierdut peste 21% în perioada analizată, ajungând la 13.152 locuitori în anul 2019. Scăderi importante de populație au fost și în orașele Oravița (-18,68%), Anina (-15,56%). Bocșa și Oțelu Roșu au înregistrat cele mai mici reduceri ale populației, de -6% respectiv -7%.

Tabelul 86. Dinamica populației între anii 1992 și 2019

Unitate teritorial-administrativă	Anul 1992	Anul 2001	Anul 2010	Anul 2019	Evoluția 1992-2019 (%)
Reșița	100.482	97.537	93.959	85.565	-14,85
Anina	10.777	10.617	10.039	9.100	-15,56
Bocșa	20.129	19.900	19.565	18.914	-6,04
Moldova Nouă	16.789	15.720	14.601	13.152	-21,66
Oravița	15.729	15.250	14.144	12.791	-18,68
Oțelu Roșu	13.320	13.382	13.208	12.349	-7,29
Caraș-Severin	374.210	355.265	344.258	318.901	-14,78

Sursa: INSSE

Structura populației pe grupe mari de vârstă relevă o populație îmbătrânită, grupa persoanelor cu vârsta peste 65 ani mai numeroasă față de vârsta persoanelor tinere sub 15 ani. În 2019 grupa sub 15 ani număra la nivelul județului 40.977 persoane, 220.309 persoane pentru grupa cu vârste între 15 și 64, persoane apte de muncă și 57.615 persoane pentru grupa peste 65 ani. Municipiul Reșița are puțin peste 10.000 persoane în grupa vârstei tinere, în timp ce grupa vârstnică este numără 14.390 persoane, iar grupa medie este cea mai numeroasă de 61.101 persoane. Cu excepția orașului Bocșa, unde populația tânără de 3.167 persoane este mai numeroasă ca populația grupei vârstnice (2.939 persoane), toate orașele se încadrează tiparului unei populații îmbătrânite.

Tabelul 87. Structura populației pe grupe de vârstă în anul 2019

Unitate teritorial-administrativă	Sub 15 ani	15-64 ani	peste 65 ani
Regiunea Vest	275.684	1.390.219	337.465
Caraș-Severin	40.977	220.309	57.615
Reșița	10.074	61.101	14.390
Anina	1.323	6.367	1.410
Bocșa	3.167	12.808	2.939

Moldova Nouă	1.642	9.463	2.047
Oravița	1.676	9.122	1.993
Oțelu Roșu	1.616	8.706	2.027

Sursa: INSSE

PIB-ul județului Caraș-Severin este cel mai mic din Regiunea de Vest, cu toate că acesta a crescut continuu în ultimii ani (tabel 5). Valoare absolută a fost de 2.086 milioane Euro și a reprezentat doar 12% din totalul regiunii. Se observă faptul că în plină perioadă de tranziție, atunci când unitățile industriale și minele erau în proces de închidere, PIB-ul județului a fost la unul dintre cele mai scăzute nivele. Puterea de cumpărare raportată la valoarea medie a UE este de doar 50%, indicând slaba performanță economică a județului Caraș-Severin.

Tabelul 88. Evoluția PIB în Regiunea Vest în perioada 2000-2017 (milioane Euro)

Unitate teritorial-administrativă	Anul 2000	Anul 2006	Anul 2012	Anul 2017
Regiunea Vest	3.807	9.799	12.858	17.713
Județul Arad	933	2.322	2.892	4.126
Județul Caraș-Severin	526	1.237	1.549	2.086
Județul Hunedoara	863	1.980	2.362	2.966
Județul Timiș	1.485	4.261	6.056	8.535

Sursa: EUROSTAT

Numărul mediu de angajați din orașele analizate a suferit o scădere dramatică de la începutul anilor 1990 până în anul 2018. Acest fapt se reflectă și la nivel județean, în anul 1990 s-au înregistrat 145.392 angajați, număr care a scăzut continuu, ajungând la minimul perioadei analizate în anul 2018, când s-au înregistrat doar 52.969 angajați, cu -63,57% mai puțin față de anul de referință.

La nivelul orașelor, cea mai drastică scădere a numărului mediu de angajați a fost în Anina, când în anul 2018 s-au înregistrat doar 557 persoane angajate, ceea ce reprezintă o reducere cu aproape --90% față de anul 1991. A doua scădere semnificativă se manifestă în Oțelu Roșu, unde figurau angajate doar 1.416 persoane, cu aproape -80% mai puțin ca în anul 1991. Moldova Nouă înregistrează a treia scădere masivă, în anul 2018 erau angajate 2.183 persoane, ceea ce reprezintă cu -72% mai puțini față de anul 1991.

Reșița, Oravița și Bocșa înregistrează reduceri ale persoanelor angajate sub media județului, valorile situându-se în jurul a 50% din numărul de angajați din anul 1991.

Restructurările masive din industrie, închiderea minelor, a platformelor industriale, dar și reducerea semnificativă a populației au determinat diminuare a mediului economic care se resimte prin număr redus de angajați.

Tabelul 89. Dinamica numărului mediu de angajați în perioada 1990-2018

Unitate teritorial-administrativă	Anul 1990	Anul 1991	Anul 1999	Anul 2009	Anul 2018	Evoluția 1990-2018 (%)
Caraș-Severin	145.392	117.289	72.489	58.694	52.969	- 63,57
Reșița	:	48.409	29.607	27.251	24.697	-48,98
Anina	:	5.516	2.488	806	557	-89,90
Bocșa	:	7.051	3.923	3.041	3.191	-54,74
Moldova Nouă	:	7.880	6.089	1.808	2.183	-72,30
Oravița	:	4.544	2.491	2.614	2.323	-48,88
Oțelu Roșu	:	7.039	4.584	1.900	1.416	-79,88

Sursa: INSSE

Rata șomajului a variat puternic în ultimele decenii, fiind influențată de doi factori mari – diminuarea ca mărime a agenților economici și reducerea populației.

Orașele se confruntă cu o lipsă acută de locuri de muncă al cărei efect se resimte de ani de zile în economia locală și care influențează în mod negativ calitatea vieții locuitorilor orașului. Numărul mediu de șomerii înregistrat din regiune în ultima decadă au înregistrat o scădere.

Tabelul 90. Dinamica numărului mediu de șomeri înregistrați pe sexe

Unitate teritorial-administrativă	Anul 2010		Anul 2015		Anul 2019	
	M	F	M	F	M	F
Caraș-Severin	7.236	5.457	2.779	2.052	1.844	1.501
Reșița	1.449	1.374	400	313	243	209
Anina	326	211	116	77	61	50
Bocșa	432	342	202	140	103	84
Moldova Nouă	427	364	120	111	131	108
Oravița	255	200	111	91	63	55
Oțelu Roșu	248	173	73	66	33	29

Sursa: INSSE

Se observă o tendință de scădere a numărului de șomeri la nivel județean, ajungând la doar 3.344 persoane în anul 2019, față de 12.693 șomeri în anul 2010. Cel mai mare număr de șomeri figurează în Reșița, cel mai mare oraș al județului, unde 452 persoane nu beneficiază de un loc de muncă, un număr mult mai redus față de anul 2010, când erau șomeri înregistrați 2.832 persoane. Cel mai mic număr de șomeri îl întâlnim în Oțelu Roșu, unde doar 62 persoane figurează ca șomeri înregistrați. Totuși, datorită metodologiei de înregistrare a șomajului în România considerăm relevant pentru subiectul descris ponderea populației neocupate. Astfel, populația ocupată este de 103,3 mii persoane, din care 23,6 mii persoane

în industrie, asta în contextul în care resursele de muncă sunt de 170,5 mii persoane. Se observă astfel, că la nivelul județului Caraș-Severin nu sunt ocupate 66,2 mii persoane.

Pe categorii de sexe, persoanele de sex masculin reprezintă cel mai însemnat număr de șomeri, în timp ce persoanele de sex feminin înregistrează valori mai reduse, în medie numărul de bărbați șomeri este între 12% și 18% mai mare față de numărul de șomeri femei.

Industria specifică județului a determinat pregătirea persoanelor de sex masculin în operațiuni de exploatare în mine sau în industria grea și nu au beneficiat de cursuri de reconversie profesională pentru a se reorienta către alte domenii de activitate. Persoanele de sex feminin au activat cu precădere în domenii mai soft, precum cel de alimentație și panificație sau textile.

Mediul economic al județului a cunosc un regres semnificativ în deceniile de tranziție. Deși era unul din centre industriale ale țării, cu numeroase întreprinderi active, închiderea exploatațiilor miniere, ce a condus la închiderea coloșilor industriali, a determinat un efect de domino asupra economiei județului. Forța de muncă este scăzută, agenții economici se găsesc într-un număr redus, iar populația tânără alege să migreze, în timp ce populația actuală este îmbătrânită.

În ultimii 10 ani, numărul de firme active din județ s-a redus constant. Dacă în anul 2008 existau 5.547 de firme, în 2018 numărul total a ajuns la 4.877, ceea ce reprezintă 9% din totalul firmelor din Regiunea Vest.

Tabelul 91. Dimensiunea întreprinderilor în funcție de numărul de angajați

	Anul 2008		Anul 2018	
Dimensiunea întreprinderilor	Regiunea VEST	Caraș-Severin	Regiunea VEST	Caraș-Severin
0-9 persoane	56.578	5.784	59.449	5.183
10-49 persoane	4.692	476	4.139	388
50-249 persoane	958	96	758	56
250 persoane si peste	167	16	150	7
TOTAL	62.395	6.372	64.496	5.634

Sursa: Lista Firmelor

După mărimea firmelor, predomină microîntreprinderile, cu până la 9 angajați, în anul 2018 înregistrându-se la nivel de județ 4.403 unități. Întreprinderile mici sunt în număr de 406, în scădere față de anul 2008.

Firmele mari și foarte mari reprezintă doar 1,3% din numărul total de întreprinderi. În scădere substanțială față de anul 2008, cu 47 de unități, reprezentând doar 7% din totalul regiunii.

În perioada de referință 2008 – 2018, numărul firmelor din orașele analizate se poziționează pe o tendință de creștere susținută, unele localități și-au dublat numărul de firme în ultimii 10 ani. Cea mai mare rată de creștere a înregistrat-o orașul Oțelu Roșu, unde în anul 2018 sunt cu 120% mai multe firme față de anul 2008. Este urmat de orașele Bocșa și Oravița, care au avut creșteri ale numărului de firme de 112% respectiv 107%.

Cea mai redusă creștere au înregistrat-o orașele Anina cu 74,5% și Moldova Nouă cu 86%. Municipiul Reșița a înregistrat o creștere a firmelor importantă, în anul 2018 numărul firmelor a fost de 1815, aproape dublu față de anul de referință.

Tabelul 92. Dinamica firmelor în perioada 2008-2018

Localitate	Anul 2008	Anul 2011	Anul 2014	Anul 2018	Evoluție 2008-2018 (%)
Reșița	946	1.113	1.385	1.815	91,86
Oțelu Roșu	110	137	181	243	120,9
Bocșa	108	131	174	229	112
Oravița	99	121	160	205	107
Moldova Nouă	101	115	151	188	86,14
Anina	47	53	68	82	74,5

Sursa: Lista Firmelor

Rata de creare a firmelor la nivel regional arată fluctuații reduse de-a lungul timpului. Numărul firmelor nou înființate s-a aflat pe o pantă ascendentă la începutul anilor 2000, când s-au înființat 8.431 în anul 2002. În anul 2009 numărul firmelor nou înființate a atins maximul, cu 12.530. În anul 2017 numărul acestora a scăzut ușor, la 12.498. Rata de creare a crescut, fiind în strânsă legătură cu numărul firmelor create, creșterea ratei a fost de la 2,25 la 3,2% în anul 2017.

Tabelul 93. Dinamica întreprinderilor active nou create, rata de creare în Regiunea de Vest

	Anul 2002	Anul 2009	Anul 2017
Număr	8431	12530	12498
Rata de creare	2,2	3,2	3,2

Sursa: INSSE, INT111C

Întreprinderile nou înființate la nivelul Regiunii Vest sunt caracterizate de o durată de funcționare relativ scurtă, deoarece în anul 2017 din numărul total de firme nou înființate doar 58% rămân active după primul an, procent în scădere față de anul 2001. Se constată o creștere puternică și constantă a firmelor care devin inactive, valoarea fiind de aproape 28% din totalul firmelor nou înființate. Firmele care se desființează se află pe o tendință susținută de scădere ratei, astfel că dacă în anul 2001 valoarea a fost de 22,4%, în anul 2017 procentul de firme desființate a coborât la 14%.

Tabelul 94. Situația întreprinderilor nou create la un an de la înființare în Regiunea Vest

	Anul 2001	Anul 2008	Anul 2017
Active (%)	64,5	50,2	58,1

Inactive (%)	13,1	23,2	27,9
Desființate (%)	22,4	26,6	14

Sursa: INSSE, INT111Y

Cifra de afaceri medie înregistrată este în strânsă corelație cu dimensiunea companiei, cu cât crește numărul de angajați cu atât crește și cifra de afaceri. Cifra de afaceri medie pentru Regiunea Vest în anul 2018 este de 540.111 euro, însă această valoare este influențată în mare parte de cifra de afaceri înregistrată de microîntreprinderi și de întreprinderile mici. Cifra de afaceri medie aferentă fiecărei clase de mărime se poate vedea în tabelul de mai jos.

Tabelul 95. Dinamica cifra de afaceri din unitățile locale active, pe clase de mărime după numărul de persoane ocupate în Regiunea Vest

Cifra de afaceri / număr firme 2018	
Medie Regiunea Vest	540.111 EUR
Microîntreprinderi (0-9)	101.577 EUR
Întreprinderi mici (10-49)	1.336.600 EUR
Întreprinderi medii (50-249)	7.520.202 EUR
Întreprinderi mari (peste 250)	67.733.511 EUR

Sursa: INSSE, INT104D

La nivelul anului 2018, pentru orașele analizate, raportul între firme și populație a variat în funcție de specificul fiecărei localități (tabel 13). Municipiul Reșița, cel care deține și în prezente funcții multiple față de celelalte orașe, a înregistrat 20,94 firme la 1.000 locuitori, cea mai mare valoare, dar sub media regională. Doar Oțelu Roșu se mai apropie de această valoare, unde există 19,61 firme la 1.000 de locuitori. Cea mai mică valoare a densității antreprenoriale se găsește în Anina, unde există doar 8,91 firme la 1.000 de locuitori, de aproape 3 ori sub media regională. Celelalte orașe au valori relativ similare, cuprinse între 12,04 firme la 1.000 locuitori în Bocșa, la 15,83 firme/1.000 locuitori în Oravița. Nici unul dintre orașe nu se apropie de media regională care este de 26 firme/1.000 locuitori. Distanțele mari ale acestui indicator arată încă o dată fragilitatea și slaba dezvoltare a mediului economic.

Dezvoltarea industriilor extractivă (mineri) și metalurgică și siderurgică în județ a creat o conexiune puternică între toate ramurile industriale, mai mult, întreprinderile au fost puse într-un raport de interdependență, afluxul de materii primi influențează mecanismul și volumul de producție, care la rândul lui este influențat de piața de desfacere.

Tabelul 96. Densitatea antreprenorială raportat la numărul de locuitori în anul 2018

Localitate	Populație	Număr firme	Angajați	Densitatea antrepenorială
Reșița	86.658	1.815	24.697	20,94
Anina	9.203	82	557	8,91
Bocșa	19.011	229	3.191	12,04
Moldova Nouă	13.250	188	2.183	14,18
Oravița	12.948	205	2.323	15,83
Oțelu Roșu	12.389	243	1.416	19,61
Regiunea VEST	2.007.273	52.216	526827	26,01

Sursă: INS, Lista Firmelor

Monoindustrializarea care a caracterizat județul a avut efectul de bumerang, efect apărut după schimbarea de regim politic în anul 1989. Dependența de o singură ramură industrială a produs mutații dramatice în toate orașele. Restructurările și privatizările au dus la concedierea a mii de oameni, lipsa locurilor de muncă a creat un nivel foarte ridicat al șomajului, fapt urmat de un fenomen de depopulare al orașelor dar și satelor.

Modificărilor puternice din cadrul domeniilor economic și social li s-au adăugat o problemă importantă – poluarea. Închiderea exploatațiilor miniere și abandonarea siturilor industriale a condus la creșterea nivelului de poluare prin praf, cenuși, radioactivitate și metale grele, răspândite în arealele locuite. Se impune ecologizarea tuturor siturilor și crearea unor spații de siguranță în jurul acestora pentru a preveni contactul locuitorilor cu acestea, cu scopul de a reduce riscurile de îmbolnăvire.

Aspecte privind poluarea

Deși activitatea minieră este întreruptă de mai mult timp, exploatațiile care s-au întins pe durata a 3 secole au marcat puternic mediul natural. Mai mult, intensitatea crescută a exploatațiilor de după anii 1950, au contribuit la apariția și menținerea unor dezechilibre naturale, care afectează locuitorii județului Caraș-Severin.

Dacă minele din subteran nu sunt vizibile și nu influențează puternic mediul sau omul, exploatațiile de suprafață, minele de uraniu și haldele de steril sunt cele care provoacă dezechilibre puternice și poluează mediul natural prin radioactivitate, cenuși și chiar defrișări.

Printre efectele negative asupra mediului a întregii activități miniere sunt modificări de relief care se manifestă prin degradarea peisajului natural, strămutări ale gospodăriilor sau a altor obiective socio-economice. Scoaterea din circuitul natural al unor suprafețe foarte mari de teren pentru realizarea haldelor, a depozitelor substanțelor minerale, construcția instalațiilor industriale care devin inutilizabile în alte scopuri odată ce activitatea este sistată. Degradarea terenului se face prin alunecarea haldelor și a iazurilor de decantare, cu provocarea unor accidente ecologice grave. Echilibrul hidrodinamic al apelor subterane este afectat, acestea, alături de apele de suprafață pot fi puternic poluate

chimic, această poluare se face concomitent cu poluarea solului.

Poluarea, în diferitele ei forme, se poate face și prin neprotejarea și conservarea haldelor e steril sau a iazurilor atunci când sunt supuse factorilor externi precum precipitații sau vânt. Prin acestea materialele poluatoare sunt împrăștiate la distanțe considerabile, uneori ajungând și în localități.

Județul Caraș-Severin este considerat a fi unul dintre cele mai poluate din țară, deoarece pe teritoriul acestuia se numără 33 situri contaminate și 9 situri cu potențial de contaminare.

Din totalul de 33 de situri contaminate, 8 sunt halde de deșeuri menajere orășenești, celelalte fiind considerate situri contaminate istoric. Municipiul Reșița este înconjurat de 4 situri contaminate - 3 halde de zgură metalurgică și platforma uzinei constructoare de mașini. Orașul Anina este afectat de 13 halde de steril de mină, dar și în incintele miniere. Cele 6 iazurile și haldele de steril afectează locuitorii și mediul din perimetrul Moldova Nouă. Probleme ale exploatării timpurii și îndelungate sunt și pentru localitățile Bocșa, Dognecea, Ocna de Fier și Sasca Montană și Oțelu Roșu.

Exploatarea uraniului a condus la poluare cu material radioactiv în perimetrul localităților Ciudanovița - Lișava, cu font natural radioactiv foarte ridicat.

Încercări de decontaminare și ecologizare a siturilor contaminate s-au efectuat în mai multe etape după anii 2000, dar fără rezultate importante, unele din acțiuni fiind chiar întrerupte.

În judeţul Caraş-Severin, suprafaţa ocupată cu deşeuri industriale şi menajere inventariată până în prezent este de 339,92 hectare. Dintre acestea 29,25 ha sunt acoperite acoperite cu deşeuri menajere, în mediul urban (cele din mediul rural au fost închise la 16 iulie 2009, reabilitate şi redate în circuitul natural), iar diferența este ocupată cu deșeuri industriale astfel : 5,15 ha acoperite cu cenuşă provenită de la CTE Crivina Anina, 245,01 ha ocupate cu steril provenit din industria extractivă, 60,51 ha acoperite cu zgură rezultată din procesele de prelucrare din industria metalurgica feroasă101.

Populația care trăiește în proximitatea siturilor contaminate se ridică în anul 2017 la 160.000 locuitori (tabel 14), ceea ce prezintă 50% din populația totală a județului. Cea mai mare comunitate se află în municipiul Reșița, unde peste 87 de mii de persoane sunt expuse riscurilor.

Tabelul 97. Numărul de locuitori din perimetrul siturilor contaminate în anul 2017

Localități	Număr persoane
Reșița	87563
Anina	9273
Bocșa	19105
Moldova Nouă	13411
Oravița	13169
Oțelu Roșu	12509

[101] Strategia de dezvoltare durabilă a județului Caraș-Severin 2015-2020, Consiliul Județean Caraș-Severin

Ciudanovița	650
Dognecea	2170
Ocna de Fier	724
Sasca Montană	1496

Cea mai însemnată populație afectată este cea din mediul urban, deoarece industria s-a concentrat în acestea și mai puțin în mediul rural acolo unde s-au concentrat cu precădere extragerea resurselor.

Poluarea se face mai cu seamă prin degajarea substanțelor chimice în atmosferă, de aceea principalii poluanți monitorizați sunt dioxidul de sulf (SO2), oxizi de azot (NO2, NOx), monoxid de carbon (CO), ozon (O3), particule în suspensie (PM10) și PM 2,5), benzen (C6H6), plumb (Pb). De precizat că parametrii meteorologici (precipitații, intensitatea și direcția vântului, temperatura, presiunea atmosferică și altele) pot influența dispersia poluanților în atmosferă și implicit pot mări sau restrânge arealele în pericol.

Datele furnizate de către APM Caraș-Severin pentru perioada 2016-2018 arată nivelul de poluare înregistrat la stațiile de măsurare a calității aerului din anumite puncte din județ. Pe teritoriul județului sunt amplasate 5 stații automate de monitorizare a calității aerului în Reșița, Oțelul Roșu (stații de tip industrial), o stație EMEP pe Muntele Semenic, o stație de trafic în localitatea Buchin și o stație de fond urban/trafic în Moldova Nouă (tabel 15).

Depășiri ale valorilor normale s-au înregistrat cu precădere pentru particulele de PM10, O3 și CO la toate stațiile, dar în perioade scurte de timp. Dacă în anul 2016 cele mai multe depășiri s-au înregistrat la stația CS3 – 23 zile pentru PM10 grav. Și 15 pentru PM10nef., în anul 2018 depășiri mari pentru PM10 s-au înregistrat la stațiile CS2 și CS4, de 9 respectiv 8.

Concentrația de ozon din aerul înconjurător se evaluează folosind pragul de alertă (240µg/m3 – măsurat timp de 3 ore consecutiv), calculat ca medie a concentrațiilor orare, pragul de informare (180 µg/m3) calculat ca medie a concentrațiilor orare și valoarea țintă pentru protecția sănătății umane (120 µg/m3) calculat ca valoare maximă zilnică a mediilor pe 8 ore (medie mobilă) care nu trebuie să fie depășită de mai mult de 25 ori/an. Depășiri ale valorilor normale O3 s-au înregistrat la stațiile CS1. (µg/m3 131,88), valoare maximă a mediilor) și CS2 (µg/m3 118,24, valoare maximă a mediilor) în anul 2018.

Emisiilor antropice ale substanțelor acidifiante: oxizi de azot (NOx), amoniac (NH3) și oxizi de 1sulf (SOx, SO2), oferă informații referitoare la modificările survenite în emisiile provenite de la principalele sectoare sursă: producerea și distribuția energiei; utilizarea energiei în industrie; procesele industriale; transport rutier; transport nerutier; sectorul comercial, industrial și gospodării; folosirea solvenților și a produselor; agricultură; deșeuri; altele.

Pentru celelalte substanțe monitorizate, deși nu s-au constatat depășiri, dar se pot observa creșteri ale concentrațiilor de SO2, Pb, Ni, NOx la toate stațiile de măsurare.

În Raportul ANPM Caraș-Severin pe anul 2018, se precizează că din analiza datelor prezentate, la toți poluanții luați în studiu, la toate tipurile de stații, nu se poate determina tendința generală a concentrațiilor medii anuale (care de regulă s-au situat sub valorile limită/valorile țintă), deoarece datele intrate în analiză sunt insuficiente.

Captura de date la stațiile automate din rețeaua automată de monitorizare a calității aerului este, sub 85%, în principal din cauza frecventelor defecțiuni ale analizoarelor și întreruperilor repetate de energie electrică. Din analiza datelor se constată că la poluanții NO2, SO2, PM10 nu au fost depășite valorile limită anuale. În anul 2018 concentrațiile pentru poluanții monitorizați de stațiile de monitorizare din județ de către APM CS, s-au situat sub pragurile prevăzute de legislația specifică în vigoare (Legea 104/2011 privind calitatea aerului înconjurător, cu modificările și completările ulterioare).

Pentru perioada analizată APM CS nu a putut determina concentrațiile de metale grele (în unele perioade de timp), datorită unor defecțiuni apărute la echipamentele din laborator implicate în procesarea probelor de pulberi atmosferice.

Tabelul 98. Concentrațiile principalelor substanțe măsurate la stațiile de monitorizare a calității aerului în perioada 2016 - 2018

Stație	Poluant	Unitate masură	Media aritmetică pe întreaga perioadă	Valoarea maximă a mediilor 8h)	Nr. depășiri (pe întreaga perioadă)	Media aritmetică pe întreaga perioadă	Valoarea maximă a mediilor 8h)	Nr. depășiri (pe întreaga perioadă)
			2016			2018		
CS 1	SO2	µg/m3	8,74			9,53		
	NO2	µg/m3				13.22		
	NOx	µg/m3				22.90		
	CO	mg/m3				0.38	4,32	
	O3	µg/m3	24,58	61,2		49.56	131,88	2
	PM10 grav.	µg/m3	17,21		8	15.53		1
	PM10 nef.	µg/m3	16,87			14.87		4
	Pb	µg/m3	0,0257			0,07		
	Ni	ng/m3	4,00			5,30		
	Cd	ng/m3	0,60			2,69		
	As	ng/m3	0,89			1,70		
	CO	mg/m3	0,05	0,7		0.21	2,49	
	O3	µg/m3	33,51	112,8		51.41	118,24	
	PM10 grav.	µg/m3	11,73			14.71		
	PM10 nef.	µg/m3	16,79			23.09		9
	Pb	µg/m3	0,0047			0,04		
	Ni	ng/m3	1,74			3,2		
	Cd	ng/m3	0,23			1,80		
	As	ng/m3	0,62			2,53		
CS 3	SO2	µg/m3	20,29			13.72		
	Benzen	µg/m3	1,12			2,80		
	PM10 grav.	µg/m3	24,64		23	19,20		

	PM10 nef.	µg/m3	21,2		15	16,91		1
	Pb	µg/m3	0,0043			0,02		
	Ni	ng/m3	0,99			5,62		
	Cd	ng/m3	0,31			1,35		
	As	ng/m3	1,13			1,35		
CS 4	SO2	µg/m3	6,69			10,23		
	NO2	µg/m3	45,73			24.89		
	NOx	µg/m3	90,29			52.21		
	CO	mg/m3				0.69	2,89	
	Benzen	µg/m3	0,51			2,59		
	PM10 grav.	µg/m3	10,08			24,55		8
	PM10 nef.	µg/m3	22,41		10	20,84		4
	Pb	µg/m3	0,0052			0,07		
	Ni	µg/m3	0,66			4,26		
	Cd	µg/m3	0,27			4,34		
	As	µg/m3	0,67			1,35		
CS-5	PM10 grav.	µg/m3				29,87		6
	PM10 nef.	µg/m3				16,89		1
EM 2	SO2	µg/m3				8.94		
	NO2	µg/m3				29.59		
	NOx	µg/m3				35.15		
	CO	µg/m3				0,05	0,79	
	O3	µg/m3	20,33	100,9				
	Benzen	µg/m3				3.12		
	PM10 nef.	mg/m3				21.28		2

Climatul economic al județului Caraș-Severin nu este unul solid, care să atragă investiții mari pentru locuitori și pentru a putea încetini ritmul de scădere a populației prin migrație. Urmele industriei grele, a mineritului și metalurgiei se resimt și în prezent, prin numărul mic de firme și diversitatea redusă a domeniilor de activitate ale acestora.

Pentru diminuarea disparităților la nivelul județului trebuie avute în vedere priorități prin care se pot atrage noi agenți economici care să răspundă nevoilor oamenilor dar și cerințelor dezvoltării durabile, să se creeze premisele unei economii dinamice, care pune accentul pe productivitate, nivel ridicat de calificare dar și prin dezvoltarea spiritului antreprenorial.

Se impun investiții masive pentru îmbunătățirea competitivității și productivității IMM-urilor prin achiziționarea de echipamente, mașini, utilaje sau orice tehnologie performantă, concomitent cu sprijinirea sectorului inovativ și de susținere a start-up-urilor. Creșterea productivității prin investiții în echipamente și tehnici moderne va duce la creșterea valorii adăugate a producției

existente, mai ales în sectoarele industrial istorice.

Atragerea investițiilor trebuie realizată și prin acordarea unor facilități de natură logistică, fiscală sau de altă natură. Dezvoltarea ramurilor economice se va face prin apariția unor afaceri specializate (parcuri tehnologice sau centre de afaceri) care vor fi puse la dispoziția investitorilor.

Apariția și dezvoltarea unor ramuri economice de nișă pot conduce la ameliorarea stării economice a județului. Oferirea de servicii suport, precum analiza tehnologică și de piață, sisteme de transfer tehnologic, servicii oferite de către centrele de dezvoltare-inovare reprezintă o oportunitate mare pentru locuitori.

Relansarea economică a orașelor foste centre industriale ar putea fi realizată și prin creșterea calității vieții în spațiul urban. Aceasta presupune investiții din partea autorităților asupra spațiilor publice, a terenurilor degradate, a siturilor contaminate, a revitalizării centrelor civice și prin îmbunătățirea serviciilor publice.

Trebuie urmărită creșterea nivelului economic și îmbunătățirea nivelului de trai printr-o grijă mai mare acordată mediului natural. Reabilitarea siturilor industriale abandonate, fostelor centre de exploatare minieră și crearea unui sistem de monitorizare a calității aerului performant, cu un număr relevant de stații, sunt primele măsuri ce trebuie puse în aplicare.

Este foarte important implicarea mediului academic în aceste demersuri, astfel dezvoltarea de noi relații între universitate și mediul economic pe de-o parte și mediul universitar și cel public local pe de altă parte, pot conduce la măsuri care pot determina schimbări în mediul economic și social al județului.

10.2. JUDEȚUL HUNEDOARA – POTENȚIALE ZONE BENEFICIARE DE FINANȚARE PRIN FTJ

Delimitarea arealului

Teritoriul județului Hunedoara se desfășoară în partea de Est a Regiunii de Vest peste un relief predominant montan care delimitează depresiuni și culoare depresionare. Abundența resurselor naturale descoperite de milenii au favorizat dezvoltarea industrială timpurie, care a atins maximul în perioada anilor 1950-1990, după care a urmat declinul social și economic care a condus la starea actuală.

Primele exploatări miniere s-au efectuat în partea de Nord a județului, în perimetrul actualului oraș Brad, unde s-au exploatat minereuri auro-argentifere, cărbuni și minereuri complexe. În aceste activități au fost angrenate și o parte însemnată a populației din mediul rural adiacent.

Mai târziu, prospecțiunile au evidențiat resurse importante de cărbune (huilă) în partea de sud a județului în Depresiunea Petroșani, acolo unde s-a manifestat o activitate minieră extractivă intensă pe parcursul a mai multor secole. Valea Jiului va deveni unul din cele mai importante centre miniere din România.

Urmare a resurselor naturale răspândite în zonele montane adiacente depresiunilor, s-au concentrat centre industriale în cele mai

importante localități – Deva, Hunedoara, Călan, acest perimetru devenind unul din cele mai mari centre industriale ale țării.

Deși activitățile miniere extractive și industria erau localizate punctual în anumite localități, amploarea acestora a creat două areale distincte, unde cea mai mare parte a populației activă (vezi harta de mai jos).

Astfel s-a conturat Bazinul Minier Valea Jiului format din orașele actuale Petroșani, Petrila, Aninoasa, Vulcan, Lupeni și Uricani, suprapus pe depresiunea Petroșani, unde au funcționat 15 mine din care se exploata huilă, o zonă exclusiv monoindustrială axată pe minerit.

Harta 47 – Zonele miniere și industriale din județul Hunedoara, potențiale beneficiare pentru Fondul de Tranziție Justă

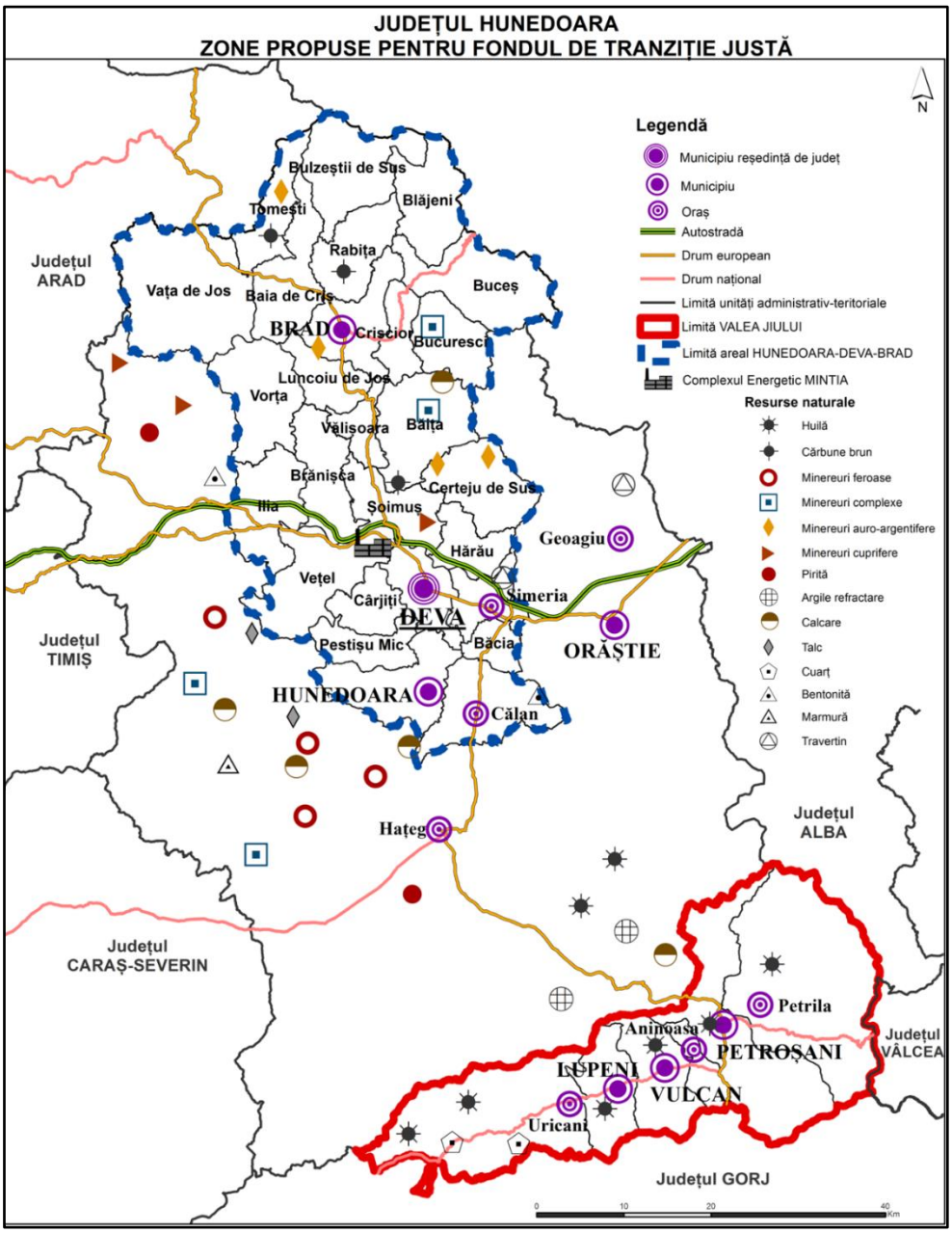

A doua zonă conturată se desfășoară pe o suprafață mai mare și cuprinde atât orașele Hunedoara, Călan, Simeria, Deva și Brad, cât și spațiul rural din perimetrul acestora – Băcia, Pestișu Mic, Hărău, Cârjiți, Vețel, Ilia, Brănișca, Șoimuș, Certeju de Sus, Băița, Vălișoara, Vorța, Luncoiu de Jos, Bucuresci, Criscior, Buceș, Blăjeni, Rabița, Bulzeștii de Sus, Tomești, Baia de Criș și Vața de Joș.

Principalele activități economice din aceste zone au fost:

- industria extractivă, concentrată pe cărbuni, minereuri feroase, minereuri auro-argentifere, roci de construcții, în Valea Jiului, Brad și la vest de Hunedoara,
- industria siderurgică și metalurgică și constructoare de mașini în Deva, Hunedoara, Călan, Orăștie,
- industria energetică – în localitatea Mintia, care asigura o cantitate mare de energie electrică și agent termic.

Resursele naturale

Prin structura geologică complexă și variată a subsolului, județul Hunedoara se remarcă în volumele și abundența resurselor naturale, mai ales a celor energetice, a minereurilor feroase, neferoase și nemetalifere și a unor variate materiale de construcții.

Cele mai reprezentative resurse sunt zăcămintele carbonifere – huilă în Bazinul Valea Jiului și cărbune brun în Bazinul Brad-Țebea. Huila, un cărbune cu o valoare energetică mare, de 6000 – 7200 calorii, a fost extras din minele realizate în Lupeni, Uricani, Vulcan, Petrila, Aninoasa, Lonea, Paroșeni, Livezeni etc. mai mult, o parte însemnată din cărbunii exploatați sunt cărbuni cocsifiabili permițând dezvoltarea industriei metalurgice în județ.

În Bazinul Brad-Țebea se găsesc strate de cărbune brun, cu o valoare energetică mai redusă, de doar 3700 – 3800 calorii.

Minereurile feroase se găsesc din abund în subsol, în perimetrul Munților Poiana Ruscă unde au fost înființate mai multe exploatații. Amintim zona Arnieș, Bătrâna, Poieni, perimetrul Teliuc, Ghelar, Vadul Dobrii, Poiana lui Filimon și zona Valea Fierului, Răchitova, Vaduri. Aceste minereuri sunt alcătuite din siderite, limonite, hematite, magnetite, pirite, galene, curațit, calcit.

Minereurile neferoase se găsesc cu precădere la nord de râul Mureș, în alcătuire cu minereuri auro-argentifere în cantități mari, reprezentativ fiind patrulaterul Țebea, Săcărâmb, Baia de Criș, Zlatna. Aurul, argintul, alte metale colorate se găsesc în asociații cu sulfuri metalice precum galena, blenda, pirita.

Minereurile cuprifere și complexe conțin o varietate mare minerale utile. Un zăcământ important se găsește în apropierea orașului Deva, altele sunt la Ciungani, Căzănești, Almășel. Alte minereuri complexe se găsesc în munții Poiana Ruscă la Muncelul Mic și în apropiere de Brad. Pirita se găsește în perimetru Boița-Hațeg și Zam.

Utile în industria metalurgică, zăcămintele nemetalifere importante sunt cele de calcare metalurgice la Băița, calcare dolomitice cu aport mare de mangan sunt în apropiere de Hunedoara – Lelese, Tulea, Teliuc Călan, argile refractare se găsesc la Barul Mare. Alte resurse sunt cele de betonite, talc, marmură, travertin,

nisipuri cuarțoase, caolin și pietre de construcții.

Aspecte privind industria grea a județului

Industria hunedoreană a apărut şi s-a dezvoltat de-a lungul mai multor secole, unele ramuri avându-și începuturile încă din antichitate, altele dezvoltându-se mai târziu, la finele secolului XVIII, începutul secolului al XIX-lea. Totuși această evoluție nu a fost lipsită de momente de regres, condițiile istorice punându-și amprenta şi asupra dezvoltării industriale a județului.

Industria extractivă a demarat odată cu exploatarea minereurilor auro-argentifere încă de pe vremea dacilor. Minele din perimetrul Brad – Săcărâmb au permis aducerea la suprafață atât a aurului și argintului cât și a altor elemente rare, activitate ce a continuat până aproape de zilele noastre.

Tot în acest perimetru au început exploatarea pe scară largă a cărbunelui brun, după care s-a construit termocentrala de la Gura-Barza dar și un funicular pentru a spori capacitatea de producție. Volumul de cărbune exploatat a crescut continuu ajungându-se la peste 160.000 mii tone în anii 1970.

Valea Jiului constituie exponentul cel mai de seamă al industriei carbonifere din România. Valea Jiului intră în istorie la mijlocul secolului al XIX - lea, “odată cu începutul mineritului carbonifer, proces favorizat de impunerea cărbunelui ca sursa primara de energie, în contextul dezvoltării revoluției industriale”. Primele lucrări de prospecțiune sunt executate în anul 1835, iar începând cu anii 1840, frații Hoffman si Carol Maderspach (proprietari de mine din zona Rusca Montană) pun bazele primelor exploatări rudimentare de cărbune, în zonele Petroșani, Vulcan și Petrila. Producția de cărbune și dezvoltarea zonei miniere a continuat pe tot parcursul perioadei antebelice, interbelice și post belice.

În perioada statului socialist, politica de asigurare a independentei energetice a tarii, concretizata în obiectivul de atingere a unei producții naționale de cărbune de 100.000.000 tone/an, a avut efecte majore la nivelul bazinului Valea Jiului. Zona a cunoscut o expansiune economica evidenta, prin investiții masive fiind puse în exploatare toate perimetrele miniere identificate. În paralel însă, în ciuda eforturilor de a dezvolta activitățile economice conexe, Valea Jiului a devenit o mare aglomerare urbana (cu peste 140.000 locuitori, “legați”, într-un fel sau altul, de activitățile miniere).

Industria siderurgică modernă a început să se dezvolte prin construirea la Toplița a primului furnal în anul 1787 cu o capacitate de 1200 tone fontă anual, iar ăn anul 1806 a fost pus în exploatare furnalul de la Găvojdie, cu o capacitate de 5300 tone anual. Mai târziu la începutul anilor 1900 la Hunedoara sunt construite 5 furnale, în apropierea zăcămintelor de la Ghelari și Teliuc. La Călan, în anul 1863 s-a înființat Uzina metalurgică, cu un furnal care avea o capacitate de producție de 18.000 tone anual.

O parte însemnată din materiile prime exploatate pe raza județului vor începe a fi valorificate după anii 1950, când se bun bazele industriei metalurgice și siderurgice în județ. În perioada 1951-1955 se construiește fabrica de semicocs de la Hunedoara și astfel se creionează viitorul complex siderurgic, după care se pun bazele uzinei de cocs sub formă de brichete de la Călan.

În anii 1970 pe teritoriul județului existau în centrele siderurgice de la Hunedoara și Călan 10 furnale cu o capacitate de 4600 m³, repartizate astfel: la Hunedoara 8 furnale unde se producea fontă albă pentru producerea de oțel iar la Călan 2 furnale unde se producea fontă cenușie.

Rezervele de minereuri cuprifere, plumb și zinc din apropierea orașului Deva sunt valorificate prin prelucrarea parțială a minereurilor feroase în flotații, cea mai mare fiind flotația de cupru de la Deva, dar se remarcă și flotația de la Zam.

Industria chimică se dezvoltă concomitent prin valorificarea reziduurilor de cocs, procedeu în urma căruia se obțin sulfat de amoniu, sulf topit, gudroane și altele din care se obțin materii prime pentru produse farmaceutice, mase plastice, textile, îngrășăminte, astfel apar întreprinderi la Hunedoara, Orăștie, Lupeni, Petroșani.

Industria constructoare de mașini și de prelucrare a metalelor este mai puțin pregnantă în cadrul industriilor județului, dar se înființează întreprinderi la Petroșani, Crișcior, Simeria, Hunedoara, Orăștie și Călan.

Industria extractivă și producătoare a marțialelor de construcții se dezvoltă pe scară largă. Principalele puncte de extracție sunt la Bănița și Peștera Bolii și Rășcani unde se exploatează calcare compacte. În carierele de la Crăciunoasa se exploatează dolomita, andezite bazaltice la Brănișca. Importante au fost și exploatațiile de marmura de la Alun, de travertin de la Cărpiniș, Geoagiu și Banpotoc, de andezit de la Deva și Uroi.

De menționat sunt și industria produselor refractare, a prelucrării talcului, industria varului și a prefabricatelor de beton care au ajutat la dezvoltarea economică a județului în perioada socialistă.

După instaurarea regimului comunist, industria județului a cunoscut o evoluție rapidă și o dezvoltare continuă a ramurilor industriale datorită abundenței resurselor naturale. Creșterea economică a atras și o creștere însemnată a populației, dar care va suferi puternic după anul 1990. La începutul anilor 1970, pe teritoriul județului erau angrenați în industria extractivă a cărbunelui 24.000 persoane, din care aproximativ 21.000 dintre acestea exploatau huila în Valea Jiului.

Înainte de anul 1990, în valea Jiului existau 15 mine cu 90.000 de angajați iar în Valea Jiului trăiau circa 300.000 de oameni. În anul 1996, erau 50.000 de angajați, iar în 2010 erau 10.400 de salariați. Personalul angajat a cunoscut o reducere continuă, evoluția descendentă semnificativ înregistrându-se în perioada 1997-1999, după anul 2001 optându-se pentru o evoluție descendent lină, corespunzătoare cerințelor de creștere a productivității muncii și evitarea convulsiilor sociale majore.

În anul 1991 se constituie Regia Autonomă a Huilei din România și începe un proces amplu de restructurare și reorganizare a minelor. În anul 1991 s-a închis mina Lonea Pilier. După 1991, producția de huilă a crescut, aproape constant, până în anul 1997. Scăderea cererii de huilă, de la 7,1 milioane tone în anul 1997, la 3,7 milioane tone în anul 2001, datorită restructurării industriei din România, a dus la restrângerea mineritului din Valea Jiului. În 1999 s-au mai închis și alte mine: Câmpul lui Neag și Petrila Sud, iar în 2003 mina Dâlja se închide, urmată de Valea de Brazi (2004) sau Aninoasa (2006). În 1998, Regia s-a transformat în Compania Națională a Huilei SA Petroșani. În anul 2012 s-a înființat Societatea Națională de Închideri Mine Valea Jiului SA.

Complexul Energetic Hunedoara (CEH), înființată în anul 2012 este urmașa Companiei Naționale a Huilei, și se află în prezent în insolvență cu datorii acumulate de 600.000 de

euro. Ea cuprindea în 2016 minele de la Lonea, Lupeni, Livezeni și Vulcan, precum și termocentralele de la Mintia și Paroșeni și avea 6.300 de angajați. Din anul 2018, doar minele Livezeni și Vulcan mai fac parte din CEH. CEH asigură 5% din producția de energie a României. În prezent, s-a cerut CE prelungirea termenului de închidere a minelor Vulcan și Lonea.

La nivelul anului 2012 în județ erau prezente un număr însemnat de întreprinderi care aveau ca obiect de activitate extracția resurselor din subsol. Cele mai multe întreprinderi din industria extractivă după numărul de salariați au fost cele mici – 21 de întreprinderi, 10 întreprinderi aveau între 10 și 49 salariați, iar numărul întreprinderilor mari și foarte mari au fost de 8 pentru fiecare grupă de mărime.

În prezent cele mai multe dintre exploatațiile miniere, de cărbune sau auro-argentifere sunt închise, sau sunt incluse într-un program prin care activitatea acestora va înceta în următorii ani. De asemenea și complexele industriale siderurgice și metalurgice și-au încetat activitatea, cu excepția punctuală a unor întreprinderi care au fost salvate prin achiziția de către companii cu capital străin, dar acestea funcționează la doar o fracțiune din ceea ce au reprezentat în trecut.

Tabelul 99. Situația sintetică a principalelor centre industriale din județul Hunedoara

Localitate	Domeniu activitate	Număr angajați înainte de 1989	Stare intermediară	Stare actuală
Hunedoara	Combinat Siderurgic	20.000 – 25.000	1.200 salariați în 2008	800 salariați
Deva				
Călan	Combinat siderurgic	6.000		închis
Brad				
Mina Barza	Minerit	5.500		închis
Baia de Arieș	Minerit	3.500		
Valea Jiului	Bazin minier	90.000	50.000 salariați în 1996	6.300

În zilele noastre industria extractivă și industria grea, metalurgică și siderurgică activă reprezintă doar o fracțiune din colosul industrial al județului Hunedoara. După închiderea minelor și a uzinelor și fabricilor, au apărut mai multe întreprinderi care au ca obiect de activitate industria extractivă, în special a materialelor și rocilor de construcții, dar sunt și întreprinderi care activea în domeniile siderurgiei și metalurgiei prin producții de oțel și diverse materii prime sau finite din metal. Cele mai importante companii pot fi observate în tabelul 2 de mai jos, unde sunt prezentate pe categorii.

Dacă industria extractivă prezintă discrepanțe între numărul de angajați, cele din industria metalurgică și siderurgică sunt mai compacte, totuși detașându-se o întreprindere care are peste 6000 de angajați. Aceste întreprinderii sunt localizate cu precădere în orașele cele mai mari, Deva și Hunedoara, dar apar și altele, cum ar fi Petroșani, Vulcan sau Simeria.

Tabelul 100. Principalele întreprinderi din domeniul metalurgiei după numărul de angajați și cifră de afaceri în anul 2018

Nr. crt.	ÎNTREPRINDERI	LOCALITATE	NR. ANGAJAȚI
INDUSTRIA EXTRACIVĂ			
1	Explomin SRL	Deva	47
2	Compania Națională a Cuprului Aurului și Fierului MINVEST SA	Deva	81
3	Charpatian Exploration SRL	Deva	2
4	Tino Beton	Deva	6
5	Naționala de Inchideri Mine Valea Jiului SA	Petroșani	456
6	Tehnomim SRL	Deva	14
7	Von Group Processing SRL	Hunedoara	6
8	CB Exploring Time SRL	Hunedoara	0
9	SIM Alpin Trust SRL	Simeria	3
10	Energomec Transind	Vulcan	2
INDUSTRIA SIDERURGICĂ ȘI METALURGICĂ			
11	Sews Romania SRL	Deva	6.058
12	AcelormittalHunedoara SA	Hunedoara	640
13	Assa Abloy Entrance Systems Producțion Romania SRL	Hunedoara	223
14	Recom SID SA	HUnedoara	223
15	CTS Romania SA	Deva	71
16	Deva Steel Corporation SRL	Hunedoara	78
17	Securit Grup SRL	Deva	85
18	Anorom SRL	Hunedoara	26
19	Gerom International SA	Petroșani	49
20	Romadoor Building Systems SRL	Hunedoara	45

Sursa: Lista firmelor

Aspecte demografice și economice

Efectele industrializării forțate a atras după sine atât efecte negative cât și efecte pozitive. Creșterea numărului de locuitori este un efect pozitiv atât timp cât aceștia beneficiază de un loc de muncă și de o calitate a vieții satisfăcătoare, obiective tot mai greu de realizat după declinul economic din anii 1990.

Populația județului a crescut constant din a două jumătate a secolului XX. Locurile de muncă care se găseau în întreprinderile nou înființate sau în bazinele carbonifere au reprezentat o atracție mai ales pentru populația masculină și relativ tânără capabilă să muncească în industria grea (extractivă și metalurgică). Dacă în anul 1930 populația județului era de 319.929, în anul 1960 numărul său ajunsese deja la 423.373 locuitori, pentru ca în anul 1980 numărul său să fie 531.634 locuitori. La recensământul din 1992, populația județului Hunedoara număra 547.299 locuitori, dintre care aproape 400.000 proveneau din mediul urban, iar restul din mediul rural. Astăzi populația județului continuă să scadă, ajungând la 458.125 locuitori, cu 15,99% mai puțin ca în anul 1992.

Tabelul 101. Dinamica populației orașelor miniere și monoindustriale din județul Hunedoara în perioada 1992-2019

Unitate administrativ teritorială	Anul 1992	Anul 2001	Anul 2010	Anul 2019	Evoluție 1992-2019 (%)
Deva	78.697	76.601	72.446	69.231	-12,03
Brad	19.525	18.248	16.990	15.454	-20,85
Hunedoara	86.774	83.423	78.432	72.367	-16,60
Lupeni	33.553	32.125	29.340	26.106	-22,19
Petroșani	50.514	49.648	46.320	41.637	-17,57
Vulcan	34.755	33.156	30.659	28.127	-19,07
Aninoasa	4.728	5.510	5.098	4.535	-4,08
Călan	14.652	14.540	13.892	13.045	-10,97
Petrila	29.082	28.354	26.717	24.284	-16,50
Simeria	14.736	14.773	14.453	13.711	-6,96
Uricani	11.824	11.562	10.554	9.463	-19,97
Jud. Hunedoara	545.299	523.662	493.479	458.125	-15,99

Sursa: INSSE, POP107D

Intensitatea scăderii populației din mediul urban este variată, dar este un fenomen prezent în fiecare dintre acestea. Orașele din Valea Jiului, fostele centre miniere, sunt cele mai afectate de fenomenul de depopulare, aici populația scăzând în medie cu 20%. Cel mai afectat oraș este Lupeni, care a înregistrat o scădere a populației cu peste 22% din 1992 până în 2019, fiind urmat de Uricani care a pierdut aproape 20% din populație și de Vulcan cu o scădere similară. Petroșani, orașul polarizator al bazinului carbonifer omonim, a înregistrat o scădere a populației de 17,57% în perioada de referință, ajungând la doar 41637 locuitori. O scădere mai puțin drastică se manifestă în Aninoasa, unde scăderea populației este de doar 4%, fenomen similar îl întâlnim și în orașul Simeria ca a pierdut aproape 7% în perioada 1992-2019.

Scăderea masivă a populației se manifestă în toate localitățile foste centre miniere. Orașul Brad se înscrie unei scăderi foarte mai a populației, de 20,85%, ajungând la 15454 în anul 2019.

Orașele axate pe industria metalurgică sau siderurgică au înregistrat scăderi de populație mai reduse ca intensitate în perioada 1992-2019. Populația Devei a scăzut cu 12%, Hunedoara a pierdut 16,6% iar Călan aproape 11%.

Se observă că scăderi masive, peste media județului, s-au înregistrat în zonele miniere, fapt ce arată amploarea foarte mare a industriei extractive a Bazinului Petroșani și Brad și indică atât un număr foarte mare persoane care au fost angrenate în acest sector cât lipsa alternativelor locurilor de muncă, ceea ce a condus la o migrare masivă din aceste spații.

Scăderi similare sau chiar sub media județului s-au înregistrat în orașele cu industrie concentrată în jurul metalurgiei și siderurgiei. Aici oportunitățile au fost mai răzlețe și a permis salariaților să își găsească un loc de muncă și să nu participe foarte intens la fenomenul de migrare.

Structura populației pe grupe mari de vârstă evidențiază pe de-o parte, o populației capabilă de muncă însemnată la nivelul fiecărui oraș iar pe de altă parte arată că grupa populației vârstnice este semnificativ mai mare față de grupa populației tinere. Astfel, populația fostelor orașe miniere și industriale este una care se înscrie tendinței naționale de îmbătrânire a populației. Se pune de asemenea o presiune suplimentară pe populația activă, deoarece acestea trebuie să susțină atât persoanele vârstnice cât și pe cele tinere care se pregătesc să intre în câmpul muncii. Mai mult, fenomenul de migrare se manifestă cu precădere asupra persoanelor tinere și active, capabile să muncească, astfel că dezechilibre demografice au deja loc la nivelul populației județului.

Tabelul 102. Structura populației pe grupe mari de vârstă în anul 2019

Unitate administrativ-teritorială	sub 15 ani	15 - 64 ani	peste 65 ani
Deva	8.832	41.024	12.920
Brad	1.672	9.212	3.247
Hunedoara	9.398	43.587	12.636
Lupeni	3.322	16.908	3.472
Petroșani	5.140	26.205	6.409
Vulcan	3.796	17.709	3.752
Aninoasa	628	2.892	587
Călan	1.713	8.093	2.104
Petrila	3.351	15.528	3.055
Simeria	1.744	8.101	2.649
Uricani	1.234	6.370	968
Jud. Hunedoara	57.813	277.034	81.753
Regiunea Vest	275.684	1.390.219	337.465

Sursa: INSSE, POP107D

Orașele cele mai mari înregistrează și cele mai mari dezechilibre, astfel că în Deva și Hunedoara persoanele vârstnice sunt mai numeroase decât populația tânără și au valori relativ apropiate, de aproape 13.000 vârstnici și 9398 tineri, iar cea activă nu depășește 43.587 persoane.

Orașele miniere prezintă populații pe grupe de vârstă diferite. În Brad, populația tânără numără 1672 persoane, dar cea vârstnică este de două ori mai mare 3247, în timp ce populația activă este de 9212 persoane. În orașele din Valea Jiului diferențele între grupa tânără și cea vârstnică sunt mai reduse. Populația de peste 65 de ani este mai numeroasă decât cea sub 15 ani în Petroșani și Lupeni, în timp ce în Vulcan, Aninoasa, Petrila și Uricani populația tânără este mai numeroasă față de populația îmbătrânită.

Din analiza populației pe grupele de vârstă se observă un proces de îmbătrânire demografică, datorat în principal scăderii natalității și creșterea ponderii populației vârstnice (de 60 ani şi peste). Efectele demografice şi economice ale acestei evoluţii se vor vedea în timp şi vor atrage după sine schimbări la nivelul diferitelor subpopulații (populația școlară, populația de vârstă fertilă, populația în vârstă de muncă).

PIB-ul județului Hunedoara este al doilea cel mai redus deși acesta a înregistrat creșteri substanțiale în perioada 2000 –2017. În cifre absolute, PIB-ul în anul 2017 a fost de 2,966 milioane euro și a reprezentat numai 16,75% din PIB-ul Regiunii Vest. În perioada de tranziție, când foarte multe unități industriale au fost închise și multe exploatații miniere au fost puse în conservare sau închise PIB-ul se situa la cel mai redus nivel, acesta începând să crească odată cu investițiile făcute în toate sectoarele de activitate economică. Totuși investițiile în sectoarele economice, transporturi și social nu au fost suficiente pentru a determina o creștere și o stabilitate economică mare la nivel județean.

Tabelul 103. Evoluția PIB în Regiunea Vest în perioada 2000 – 2017 (milioane Euro)

Unitate teritorial-administrativă	Anul 2000	Anul 2006	Anul 2012	Anul 2017
Regiunea Vest	3.807	9.799	12.858	17.713
Județul Arad	933	2.322	2.892	4.126
Județul Caraș-Severin	526	1.237	1.549	2.086
Județul Hunedoara	863	1.980	2.362	2.966
Județul Timiș	1.485	4.261	6.056	8.535

Sursa: EUROSTAT

După anul 1990, numărul mediu de angajați înregistrați atât la nivel de județ cât și la nivelul orașelor miniere și industriale a înregistrat variații semnificative. La începutul perioadei de tranziție în județul Hunedoara au fost 237.740 salariați, număr ce a continuat să scadă, ajungându-se în anul 2018 la un număr mediu de salariați de doar 105.407 persoane, ceea ce înseamnă o scădere cu -55,66%.

La nivel urban, scăderea numărului de salariați este urmare a închiderii a marilor complexe metalurgice și siderurgice dar și a activităților miniere, acolo unde cea mai mare parte a populației era angajată.

Orașele Deva și Brad au cunoscut cea mai mică reducere a numărului de salariați, de -4% respectiv -9%, dar în perioada de referință, numărul acestora a variat semnificativ. Pentru Deva tendința numărului de salariați este de creștere ușoară, în timp ce pentru Brad este de scădere ușoară.

Tabelul 104. Dinamica numărului mediu de angajați în perioada 1990 – 2018

Unitate administrativ teritorială	Anul 1990	Anul 1991	Anul 1999	Anul 2009	Anul 2018	Evoluție 1990-2018 (%)
Jud. Hunedoara	237.740	215.838	125.170	118.140	105.407	-55,66
Deva	:	34.046	26.041	31.506	32.638	-4,14
Brad	:	5.497	4.162	5.539	5.002	-9,00
Hunedoara	:	38.367	22.569	19.092	13.395	-65,09
Lupeni	:	12.984	5.997	5.136	4.970	-61,72
Petroșani	:	23.797	15.062	15.502	11.611	-51,21
Vulcan	:	12.378	6.629	5.925	3.965	-67,97
Aninoasa	:	4.099	1.877	1.210	649	-84,17
Călan	:	7.707	2.981	1.358	1.025	-86,70
Petrila	:	11.480	5.651	4.449	3.201	-72,12

Simeria	:	6.647	4.337	3.723	3.104	-53,30
Uricani	:	6.479	2.792	2.048	575	-91,13

Sursa: INSSE, 104D

Orașele din Valea Jiului se află în fața unei situații dramatice din acest punct de vedere. Închiderea unui număr însemnat de mine și a activităților conexe a dus la scăderi masive al numărului de salariați. Pentru Uricani și Aninoasa scăderea numărului de salariați în perioada 1991 – 2018 este dramatică, în cele două orașe s-au pierdut -91% respectiv -84% din totalul salariaților. Scăderi foarte mari caracterizează întregul areal, unde Petroșani, Vulcan, Petrila și Lupeni au înregistrat scăderi ale numărului de salariați cuprinse între -51% și -72%, mult peste valoarea medie a județului.

Orașele Hunedoara și Simeria au înregistrat scăderi ale numărului de salariați apropiate de valoarea județului de -65% respectiv -53%, în timp ce orașul Călan a pierdut -86,70% din numărul de salariați între 1991 și 2018.

Situația numărului șomerilor din spațiul analizat cunoaște o tendință de diminuare a numărului acestora și cu o inversare pe categorii de sexe. În anul 2010 la nivel județean au fost înregistrați aproape 11.000 de șomeri de sex masculin și 9.463 de șomeri de sex feminin, iar în anul 2019 numărul acestora a fost de 2.753 persoane de sex masculin și 2.935 persoane de sex feminin, o scădere semnificativă.

În orașele miniere din Valea Jiului se observă o scădere constantă a numărului de șomeri, iar la nivel de sexe, situația se prezintă diferit în funcție de oraș. Totuși cel mai însemnat grup de șomeri înregistrați în regăsim în Petroșani (211 șomeri bărbați și 256 șomeri femei), Vulcan (233 șomeri bărbați și 214 șomeri femei) iar aici raportat la populație numărul acestora este semnificativ mai mare și Lupeni (cu 169 șomeri bărbați și 171 șomeri femei) în anul 2019. Un număr redus de șomeri sunt identificați în Aninoasa (38 șomeri de sex masculin și 34 șomeri de sex feminin) și Uricani cu 39 de bărbați șomeri și doar 29 de femei șomere.

Numărul mediu de șomeri în Valea Jiului reprezintă o treime din numărul total de șomeri înregistrați la nivel județean, astfel că orice disponibilizare, restructurare sau închidere definitivă va dezechilibra și mai mult această zonă.

În orașele mari precum Deva sau Hunedoara numărul de șomeri de sex feminin este mai mare decât numărul celor de sex masculin, situație întâlnită și în Brad, Călan sau Simeria. Trebuie menționat că o parte din populația șomeră de sex feminin a obișnuit să stea acasă și să se ocupe de treburile casnice sau de creșterea copiilor în decadele trecute, iar o parte din bărbații șomeri au migrat în alte județe sau chiar țări pentru a putea susține financiar familiile rămase acasă.

Tabelul 105. Dinamica numărului mediu de șomeri înregistrați pe sexe

Unitate administrativ teritorială	Anul 2010		Anul 2015		Anul 2019	
	M	F	M	F	M	F
Jud. Hunedoara	10.992	9.463	5.988	5.787	2.753	2.935
Deva	1.214	1.150	474	476	209	261
Brad	384	313	265	297	85	140

Hunedoara	1.463	1.162	518	516	186	287
Lupeni	504	538	229	247	169	171
Petroșani	821	712	591	614	211	256
Vulcan	669	682	336	352	233	214
Aninoasa	121	116	111	105	38	34
Călan	412	355	245	211	79	110
Petrila	572	653	396	409	190	147
Simeria	288	329	146	147	46	64
Uricani	144	119	71	79	39	29

Sursa: INSSE, 101E

Întreprinderile de pe raza județului au crescut ca număr în perioada 2008-2018, ajungând la 9.459 de unități economice active, o creștere de peste 200% (tabel 8). Cea mai mare creștere au avut-o întreprinderile mici și foarte mici cu până la 9 angajați, care număra în anul 2018 8.581 de unități. Tendința de creștere s-a menținut și la nivelul firmelor medii și mari. O creștere timidă se observă la nivelul întreprinderilor foarte mari, care număra în anul 2018 18 întreprinderi, cu doar o entitate mai mult ca în anul 2008. Deși populația a scăzut în județ, deci și forța de muncă, mai cu seamă în fostele areale miniere și industriale, creșterea numărului de întreprinderi indică faptul că piața economică are nevoie de întreprinderi, sub toate formele și dimensiunile sale, pentru a asigura necesarul de materii prime sau brute ori de servicii care să satisfacă noile nevoi ale societății.

Tabelul 106. Dimensiunea întreprinderilor în funcție de numărul de angajați

	Anul 2008		Anul 2018	
Dimensiunea întreprinderilor	Regiunea VEST	Hunedoara	Regiunea VEST	Hunedoara
0-9 persoane	56.578	3.523	59.449	8.581
10-49 persoane	4.692	596	4.139	719
50-249 persoane	958	95	758	141
250 persoane si peste	167	17	150	18
TOTAL	62.395	4.231	64.496	9.459

Sursă: Lista Firmelor

La nivelul orașelor analizate, în perioada de referință 2008-2018, firmele active înregistrate au cunoscut o creștere fulminantă a numărului acestora. Cu excepția orașului Brad, care a avut o creștere de aproape 169%, sub media județului, a numărului de firme ajungând în anul 2018 la 363, toate celelalte orașe au înregistrat creșteri de peste 200%. Cea mai spectaculoasă creștere a fost în orașul Călan, care a ajuns la 160 de firme în 2018 de la doar 58 în anul 2008. A doua cea mai mare creștere o întâlnim în Uricani, care a avut în anul 2018 163 firme, iar a treia cea mai creștere a fost în Lupeni, ajungând la 298 de firme în 2018, de la 114 în 2008. Acestea orașe alături de Petrila, Vulcan și Simeria au înregistrat creșteri ale numărului de firme peste media județului. Creșteri foarte mari ale numărului de întreprinderi, dar cu o creștere sub media județului le-au înregistrat și orașele Deva, Hunedoara, Petroșani și Aninoasa.

Tabelul 107. Dinamica firmelor în perioada 2008 - 2018

	Anul 2008	Anul 2018	Evoluție 2008-2018 (%)
Deva	1.191	2.652	+222,67
Brad	215	363	+168,84
Hunedoara	597	1.215	+203,52
Lupeni	114	298	+261,40
Petroșani	449	931	+207,35
Vulcan	144	326	+226,39
Aninoasa	28	60	+214,29
Călan	58	160	+275,86
Petrila	96	233	+242,71
Simeria	145	337	+232,41
Uricani	61	163	+267,21
Jud. Hunedoara	4231	9459	223,56

Sursa: Lista Firmelor

Rata de creare a firmelor la nivel regional arată fluctuații reduse de-a lungul timpului. Numărul firmelor nou înființate s-a aflat pe o pantă ascendentă la începutul anilor 2000, când s-au înființat 8.431 în anul 2002. În anul 2009 numărul firmelor nou înființate a atins maximul, cu 12.530. În anul 2017 numărul acestora a scăzut ușor, la 12.498. Rata de creare a crescut, fiind în strânsă legătură cu numărul firmelor create, creșterea ratei a fost de la 2,25 la 3,2% în 2017.

Tabelul 108. Dinamica întreprinderilor active nou create, rata de creare în Regiunea de Vest

	Anul 2002	Anul 2009	Anul 2017
Număr	8431	12530	12498
Rata de creare	2,2	3,2	3,2

Sursa: INSSE, INT111C

Întreprinderile nou înființate la nivelul Regiunii Vest sunt caracterizate de o durată de funcționare relativ scurtă, deoarece în anul 2017 din numărul total de firme nou înființate doar 58% rămân active după primul an, procent în scădere față de anul 2001. Se constată o creștere puternică și constantă a firmelor care devin inactive, valoarea fiind de aproape 28% din totalul firmelor nou înființate. Firmele care se desființează se află pe o tendință susținută de scădere ratei, astfel că dacă în anul 2001 valoarea a fost de 22,4%, în anul 2017 procentul de firme desființate a coborât la 14%.

Tabelul 109. Situația întreprinderilor nou create la un an de la înființare în Regiunea Vest

	Anul 2001	Anul 2008	Anul 2017
Active (%)	64,5	50,2	58,1

Inactive (%)	13,1	23,2	27,9
Desființate (%)	22,4	26,6	14

Sursa: INSSE, INT111Y

Cifra de afaceri medie înregistrată este în strânsă corelație cu dimensiunea companiei, cu cât crește numărul de angajați cu atât crește și cifra de afaceri. . Cifra de afaceri medie pentru Regiunea Vest în anul 2018 este de 540.111 euro, însă această valoare este influențată în mare parte de cifra de afaceri înregistrată de microîntreprinderi și de întreprinderile mici. Cifra de afaceri medie aferentă fiecărei clase de mărime se poate vedea în tabelul următor:

Tabelul 110. Dinamica cifra de afaceri din unitățile locale active, pe clase de mărime după numărul de persoane ocupate în Regiunea Vest

Cifra de afaceri / număr firme 2018	
Medie Regiunea Vest	540.111 EUR
Microîntreprinderi (0-9)	101.577 EUR
Întreprinderi mici (10-49)	1.336.600 EUR
Întreprinderi medii (50-249)	7.520.202 EUR
Întreprinderi mari (peste 250)	67.733.511 EUR

Sursa INSSE, INT104D

Aspecte privind poluarea

Activitățile industriale care s-au manifestat intensiv pe teritoriul județului Hunedoara au lăsat atât urme vizibile cât și urme mai puțin vizibile asupra stării și calității mediului natural. Activitățile miniere prin extragerea, procesarea materialelor și depozitarea reziduurilor, industria metalurgică și siderurgică dar și alte activități economice conexe au dus la poluarea pe scară largă a județului, astfel, la nivelul anului 2016, din cele 210 situri contaminate recunoscute oficial, 41 se găsesc pe raza județului Hunedoara. Acestea sunt poziționate în proximitatea exploatațiilor miniere sau a fostelor centre siderurgice și metalurgice. Județul Hunedoara este considerat a fi cel mai poluat județ din România având cele mai multe situri contaminate și este urmat de județul Caraș-Severin care are 33 situri contaminate, ceea ce face ca Regiunea Vest să fie una dintre cele mai poluate iar măsurile de ecologizare care se impun trebuie să fie luate în cel mai scurt timp.

Activitățile industriale cu impact semnificativ asupra stării de calitate a aerului sunt specifice unor ramuri economice cu tradiție în județul Hunedoara: minerit, siderurgie şi producere de energie. Industria minieră a fost reprezentată în anul 2018 în județul Hunedoara de:

- activitățile din cadrul unităților miniere din bazinul carbonifer Valea Jiului. Capacitățile de producție din exploatările miniere s-au redus treptat în ultimii 10 ani. În baza unor hotărâri de guvern şi, ulterior, în baza unor proiecte tehnice s-a procedat la încetarea activităților în diferite unități şi sectoare

miniere, precum şi la închiderea acestora prin lucrări specifice în subteran şi la suprafață.

- exploatările de piatră pentru construcții şi roci ornamentale din cariere;
- exploatările de agregate minerale din albiile râurilor.

Peste 350.000 de persoane locuiesc în proximitatea sau în limitele UAT-urilor pe raza cărora au fost identificate și recunoscute situri contaminate, ceea ce reprezintă 78% din totalul populației județului (tabel 13). Deși aceste situri contaminate prezintă riscuri diferite, faptul că acestea se găsesc în imediata apropiere a spațiului urban reprezintă o problemă majoră, iar aceste situri indiferent de statul lor, operațional sau nu, trebuie supuse unor acțiuni de decontaminare și ecologizare.

Dintre acestea, mai mult de jumătate sunt reprezentate de haldele de material rezidual (zgură, cenuși, steril) apărute în urma exploataților miniere și foste platforme industriale, care se află în diferite faze de risc asupra populației și mediului înconjurător. Suprafața siturilor contaminate este în total de 702,4 hectare, dintre care 27,5 hectare sunt acoperite cu deșeuri menajere, iar diferența de 674,8 hectare este acoperită cu reziduurile apărute în urma activităților miniere și industriale.

Tabelul 111. Numărul de locuitori care trăiesc în proximitatea siturilor contaminate

Unitate administrativ teritorială	Anul 2019
Deva	69.231
Brad	15.454
Hunedoara	72.367
Lupeni	26.106
Orăștie	22.049
Petroșani	41637
Vulcan	28.127
Aninoasa	4.535
Călan	13.045
Hațeg	10.630
Petrila	24.284
Uricani	9.463
Baia de Criș	2.424
Lelese	368
Rapoltu Mare	1.969
Teliucu Inferior	2.496
Vața de Jos	3.493
Vețel	2.907
TOTAL	350.585

Pe de altă parte, poluarea se realizează nu numai din exploatații și reziduuri istorice ci mai ales din actualele activități care participă activ la menținerea mediului economic și a altor activități sociale. Trebuie menționat complexul energetic Mintia, din apropierea municipiului

Deva, unul din principalii producători de energie electrică din partea de vest a țării, dar și uzina electrică Paroșeni din vecinătatea orașului Vulcan.

Pe teritoriul județului sunt amplasate cinci stații automate de monitorizare a calității aerului, amplasate în Deva (o stație fond urban, o stație fond industrial), Hunedoara (stație fond industrial), Călan (stație fond industrial) și Vulcan (stație fond industrial). Aceste stații sunt în număr foarte redus pentru a putea măsura și reda cu acuratețe ridicată calitatea aerului, mai mult stația din Hunedoara nu a funcționat pe o perioadă de 8 ani din cauza unor inundații.

Stația de fond urban monitorizează indicatorii: NOx/NO2, SO2, CO, O3, COV, PM10, Pb,Cd, Ni în timp ce stația de fond industrial monitorizează indicatorii NOx/NO2, SO2, CO, O3, PM10, Pb, Cd, Ni.

Conform Raportului Anual Privind Starea Mediului în Județul Hunedoara în anul 2018 al Agenției pentru Protecția Mediului Hunedoara, valorile măsurate de stațiile automate de monitorizare a calității aerului sunt comparate cu limitele pentru protecția sănătății umane prevăzute în Legea nr. 104/2011 privind calitatea aerului înconjurător.

Tabelul 112. Valorile limită conform Legii nr. 104/2011 privind calitatea aerului înconjurător

Poluant	Criteriu	Perioadă de mediere	Valoare	Unitate de măsură	Numărul de depăşiri anuale permis (dacă există)
Dioxid de sulf, SO_2	Valoare limită	o oră	350	µg/m3	24
	Valoare limită	24h	125	µg/m3	3
	Prag de alertă	3 ore consecutiv	500	µg/m3	Nu e cazul
Particule în suspensie, PM_{10}	Valoare limită	o zi	50	µg/m3	35
	Valoare limită	an calendaristic	40	µg/m3	Nu e cazul
Dioxid de azot, NO_2	Valoare limită	o oră	200	µg/m3	18
	Valoare limită	an calendaristic	40	µg/m3	Nu e cazul
	Prag de alertă	3 ore consecutiv	400	µg/m3	Nu e cazul
Benzen	Valoare limită	an calendaristic	5	µg/m3	Nu e cazul
Monoxid de Carbon, CO	Valoare limită	Valoare maximă zilnică a mediilor pe 8 h	10	mg/m3	Nu e cazul
Ozon, O_3	Valoare ţintă	Valoare maximă zilnică a mediilor pe 8 h	120	µg/m3	25 de zile pe an calendaristic, mediat pe 3 ani
	Pragul de informare	o oră	180	µg/m3	-
	Pragul de alertă	o oră	240	µg/m3	Nu e cazul
Plumb, Pb	Valoare limită	An calendaristic	0,5	µg/m3	Nu e cazul
Arsen, As	Valoare ţintă	An calendaristic	6	ng/mc	Nu e cazul
Cadmiu, Cd	Valoare ţintă	An calendaristic	5	ng/mc	Nu e cazul
Nichel, Ni	Valoare ţintă	An calendaristic	20	ng/mc	Nu e cazul
Nichel, Ni	Valoare ţintă	An calendaristic	20	ng/mc	Nu e cazul

Depășiri ale valorilor limită s-au înregistrat pentru dioxidul de azot, peste 18 depășiri într-un an calendaristic, respectiv 200 µg/mc, de 24 de ori când s-au înregistrat valori și de 350 µg/m3, la stația HD2 Deva din cauza traficului excesiv.

Valoarea medie pe anul 2018 la indicatorul PM10 a fost de 28,185 µg/mc, comparativă cu cea din anul precedent (28,332 µg/mc), fără a depăși valoarea limită anuală de 40 µg/mc. Pe parcursul anului 2018 s-au înregistrat 10 depășiri ale valorii limită zilnice de 50 µg/mc (a

nu se depăși mai mult de 35 de ori într-un an calendaristic) prevăzute în Legea nr. 104/2011 privind calitatea aerului înconjurător.

În anul 2018 valorile zilnice ale particulelor în suspensie sub 10 microni (PM10) în aerul înconjurător, obținute la stațiile automate (determinate prin metoda gravimetrică) nu au depășit mai mult de 35 ori valoarea limită zilnică (50 µg/mc) prevăzută în Legea nr. 104/2011. Astfel, s-au înregistrat la indicatorul PM10 :

- depășiri la stația HD-1 din Deva,
- 32 depășiri la stația HD-2 din Deva,
- 6 depășiri la stația HD-3 din Hunedoara,
- depășiri la stația HD-4 din Călan,
- depășire la stația HD-5 din Vulcan.

La stațiile automate de monitorizare a calității aerului din județul Hunedoara nu au fost înregistrate depășiri ale valorii limită 10 mg/mc calculată ca valoare maximă zilnică a mediilor pe opt ore conform legislației în vigoare.

Dependența activităților economice de resursele naturale au transformat județul Hunedoara într-unul în care nevoia de infuzii de capital se resimte foarte puternic în zilele noastre. Manifestarea pe scară largă a activităților miniere și industriale, cu precădere din Valea Jiului, fără oportunități de reconversie au creat un spațiu în care sărăcia se manifestă pe mai multe nivele: lipsa investițiilor în mediul economic, spațiul construit se degradează continuu, nivelul de trai este scăzut, posibilitățile de supraviețuire sunt limitate și determină un număr însemnat de persoane să își abandoneze localitatea în căutarea unui vieți mai bine în regiune sau dincolo de granițele sale.

În încercarea de a revitaliza unele spații repulsive și pentru a ajuta la creșterea nivelului de trai, în Programul Operațional Regional 2014-2020 în localitățile din Valea Jiului s-au asigurat finanțări pentru proiecte care au un impact direct asupra vieții omului dar și indirect, pentru a limita unele aspecte negative ale mineritului precum reducerea poluării.

Astfel, au fost implementate 31 de proiecte în cele 6 orașe în valoare totală de 213.385.568,84 lei, din care sumă nerambursabilă în cuantum total de 169.502.318,26 lei.

Proiectele au acoperit mai multe domenii:

- Linie verde de autobuze electrice, pe relația Petrila-Petroșani-Aninoasa-Vulcan-Lupeni-Uricani, cu scopul de a crește mobilitatea și de a reduce poluarea,
- Creșterea eficienței energetice a clădirilor rezidențiale din Petroșani, Petrila, Uricani, Vulcan, la care se adaugă și unele clădiri publice,
- Lucrări de intervenție în vederea modernizării unor unități școlare,
- Lucrări de regenerare urbană și a unor străzi din Lupeni, Petrila, Uricani,
- Modernizarea de ambulatorii, în Vulcan,
- Reabilitarea și modernizarea centrului social din Vulcan,
- Reabilitarea și amenajarea muzeistică a Muzeului Mineritului din Petroșani.

Populația însemnată afectată direct sau indirect de stoparea activităților industriale și miere va trebui să fie ajutată, deopotrivă alături de întreprinderi pentru a asigura o continuitate economică atât de vitală județului, pentru a le permite o ameliorare a calității vieții dar și a mediului natural. Se impun măsuri coerente, atât pe termen scurt, dar mai ales pe termen lung cu scopul de a reduce decalajele economice interjudețene.

Acțiunile și măsurile ce vor fi întreprinse pentru relansarea economică a zonelor defavorizate cu scopul final de a a asigura bunăstare locuitorilor, dar și întregului județ, vor trebui sintetizate pe mai multe categorii.

Investiții majore trebuie realizate în infrastructura de transport pentru a facilita un acces mai rapid spre și dinspre anumite areale, a scurta timpii de deplasare dar și pentru a reduce gradul de izolare/periferie al unor spații montane. Se impun reabilitări de drumuri și crearea de noi conexiuni în Valea Jiului, în zona montană Brad, dar și în spațiul periurban delimitat de municipiile Deva-Hunedoara. Un drum vital pentru dezvoltarea zonei, cu impact în reducerea dradului de izolare este reabilitarea drumlui DN66A Câmpu lui Neag – Băile Herculane.

Transportul pe căi ferate trebuie de asemenea modernizat și utilizat ca alternativă acolo unde accesul auto este dificil de realizat. Mai mult acesta poate juca un rol esențial în navetismul din zonele periferice sau chiar din proximitatea unor orașe mai mari.

De asemenea, crearea unor rute cu transport public ecologic dinspre bazinele de populație spre zonele atractive economic este o cerință actuală a creșterii economice, acolo unde forța de muncă este diminuată.

Nivelul de echipare tehnico-edilitar al localităților este deosebit de important în vederea creșterii calității vieții atât din mediul urban cât și din cel rural. Investiții în modernizarea și extinderea rețelelor de apă/canalizare, gaz și de colectare a deșeurilor vor trebui realizate cu prioritate.

Ecologizarea și regenerarea siturilor contaminate dincolo de obligativitate, este și o cerință care ajută la creșterea calității vieții. Aceste spații care nu pot fi integrate unor circuite antropice, vor putea fi redate mediului natural și se va asigura astfel o creștere a spațiului verde din aceste areale.

Foarte relevante sunt investițiile în mediul economic, atât la nivel de IMM cât și la nivelul cercetării, inovării și transferului tehnologic. Oportunitatea este de a dezvolta economia locală prin diverse produse locale, a meșteșugarilor, a industriei manufacturiere, construcții, sau industrie ușoară. Crearea unor incubatoare de afaceri care să fie într-o strânsă legătură cu mediul academic din județ, va permite crearea unor noi oportunități de afaceri, vor ajuta la implementarea mai rapidă a unor soluții de creștere a mediului economic, care în final vor asigura locuri de muncă pentru acești locuitori.

Alte aspecte care trebuie avute în vedere pentru stabilizarea și optimizarea economiei sunt acelea prin care se va putea consolida baza economică prin sprijinirea dezvoltării de lanțuri valorice în domenii cheie. Trebuie susținut potențialul de clustere în diverse domenii industriale, atragerea de investiții și formarea de parteneriate pentru valorificarea resurselor. Concomitent se vor urmării și dezvoltarea managementului eficient al infrastructurii de sprijin pentru afaceri (parcuri industriale, parc de afaceri).

De asemenea, și populația trebuie inclusă în aceste proiecte prin programe de reconversie profesională, de calificare ori de recalificare în noile ramuri economice ce vor fi dezvoltate, dar și prin alte programe sociale care conștientizeze populația de rolul esențial pe care aceasta în are în asigurarea unei bunăstări viitoare.

Trebuie dezvoltat turismul într-o manieră în care acesta să fie reprezentativ pentru județ și regiune, mai ales prin prisma faptului că numeroase obiective turistice sunt de notorietate națională și internațională prin includerea acestora în UNESCO. Modernizarea muzeelor, crearea posibilități de petrecere a timpului liber prin metode neconvenționale (cicloturism, rafting, drumeții montane) vor atrage numeroase persoane.

Integrarea anumitor mine și cariere și transformarea acestora în puncte de atracții va

asigura o continuitate a vieții minelor chiar dacă acestea nu vor mai fi exploatate.

Un factor de succes al dezvoltării turismului din zonă va fi implementarea unui concept de turism integrat în Valea Jiului. Prin acest concept de turism integrat în Valea Jiului trebuie avută în vedere dezvoltarea domeniilor schiabile Petroșani, Vulcan și Lupeni, complexul turistic de agrement Câmpu lui Neag – Uricani, Petrila, etc.

ANALIZA SWOT

LOCALIZARE GEOGRAFICĂ ŞI CADRUL NATURAL			
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**	**OPORTUNITĂŢI**	**AMENINŢĂRI**
Poziția strategică a regiunii la granița de Vest a României, lângă statele europene centrale	Poziția periferică a fluviului Dunărea, la distanță de centre urbane importante sau axe de comunicații majore	Exploatarea și valorificarea sustenabilă a fluviului Dunărea	Schimbările climatice pot produce fenomene meteorologice periculoase cu impact negativ puternic asupra comunităților
Programe de cooperare transfrontalieră cu Serbia și Ungaria	Existența unor situri poluante în perimetrele în care s-au exploatat diverse resurse	Reducerea decalajelor în zona transfrontalieră	Defrișările pot determina hazarde naturale într-un timp foarte scurt cu impact mare asupra mediului antropic
Prezența Câmpiei de Vest, foarte fertilă, unde se desfășură activități socio-economice complexe și de anvergură	Pericol de inundații a unor suprafețe întinse de terenuri arabile și a unor localită	Valorificarea potențialului energetic al cadrului natural, îndeosebi în energia regenerabilă (verde): geotermală, solară, a apelor și biomasa	Reducerea biodiversității din cauza extinderii limitelor intravilane a unor localități

Relief montan înalt care oferă posibilitatea dezvoltării unor activități economice sustenabile, îndeosebi turism	Prezența unităților montane care creează areale izolate, greu accesibile	Dezvoltarea activităților economice sustenabile specifice treptelor de relief, de ex. turismul montan	Declinul așezărilor din zonele montane izolate
Prezența apelor minerale și termale în județele Timiș, Arad și Caraș-Severin	Absența unei strategii și a investiților majore în vederea utilizării apelor termale pe scară largă	Dezvoltarea unor programe pentru ameliorarea riscurilor în zonele cu restricții ale cadrului natural	Erodarea terenurilor extravilane și poluarea localităților cu praf
Gradul ridicat de împădurire din zonele deluroase și montane	Suprafețe reduse de păduri în zonele joase	Promovarea unicităților cadrului natural din regiune	Exploatarea nesustenabilă a resurselor naturale, îndeosebi a pădurilor
Varietate de resurse naturale și în rezerve mari răspândite în întreaga regiune	Unele resurse naturale din subsol nu pot fi exploatate sustenabil, fără impact major asupra mediului natural	Dezvoltarea unor programe pentru îmbunătățirea calității solurilor	Pierderea calității solurilor din cauza schimbărilor climatice
Parcuri naționale și naturale imprtante, cu potențial turistic ridicat neexploatat	Obiective naturale importante neamenajate si nepromovate	Integrarea obiectivelor naturale în circuite și programe turistice	Degradarea obiectivelor naturale din cauza exploatării incorecte și a poluării
		Existența unor proiecte cu finanțare europeană de facilitare a accesului direct pe apă la Dunăre (Bega navigabilă)	

EVOLUŢIA POPULAŢIEI ŞI POTENŢIALUL DEMOGRAFIC			
DEMOGRAFIE			
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**	**OPORTUNITĂŢI**	**AMENINŢĂRI**
Diversitatea etnică, culturală și religioasă, manifestată printr-o armonie de durată	Scăderea constantă a numărului de locuitori, mai ales în județele Caraș-Severin și Hunedoara	Crearea unor programe naționale care sprijină familiile în vederea creșterii natalității	Depopularea unor areale și localități datorate migrației internaționale sau spre zone din regiune mai dezvoltate
Durata medie a vieții este într-o creștere ușoară, dar consolidată la nivel regional	Ponderea redusă a populației regiunii în total populație națională	Creșterea atractivității regiunii pentru a menține și atrage populație	Tendința de îmbătrânire accentuată a populației
Natalitatea este într-o creștere ușoară	Rata de mortalitate este ridicată și contribuie major la scăderea populației	Creșterea calității vieții populației	Creșterea raportului de dependență demografică
Rată regională mai scăzută a mortalității infantile decât cea de la nivel național	Rata de mortalitate infantilă este ridicată în județul Caraș-Severin	Sprijinirea etniilor din regiune prin programe de dezvoltare	Scăderea continuă a populației determină scăderea densității regionale

SĂNĂTATE			
Performanțe medicale importante ale unor spitale din regiune	Rețeaua de spitale slab dezvoltată, învechită și nealiniată standardelor europene	Consolidarea în sistemul medical național a unor spitale din regiune	Sporirea numărului de îmbolnăviri în spitale din cauza condițiilor precare din unele spitale
Densitate mai mare a medicilor comparativ cu nivelul național	Incidența bolilor cerebrovasculare (Reg. Vest se află pe locul I național)	Construirea unor spitale regionale și orășenești noi, moderne cu tehnică medicală de ultimă generație	Fragmentarea infrastructurii medicale
O bună acoperire a teritoriului cu stații de salvare și SMURD	Zone rurale cu deficit de personal medical (medici de familie)	Investiții în programe de prevenție și educație sanitară	Disparități importante în ceea ce privește personalul medico-sanitar
Investiții importante prin POR în ambulatorii și unități primiri urgențe	Absența unor unități medicale dezvoltate în spațiul rural, îndeosebi în zonele izolate	Investiții în perfecționarea cadrelor medicale	Exodul personalului medical
Prezența în regiune a unor centre de cercetare din domeniul medical (de ex. ONCOGEN)	În general serviciile medicale sunt sub standardele europene	Digitalizarea serviciilor și a actului medical (e-sănătate)	Disparități importante în ceea ce privește accesul la sănătate între mediul urban și rural

EDUCAȚIE			
Existența unor universități de renume, cu tradiție în regiune	Populația școlară din regiune scade mai puternic decât cea de la nivel național	Sprijinirea sectorului de educație prin politica de coeziune a UE	Dobândirea competențelor de bază și a celor digitale încă este problematică în România
Pondere mare a populației tinere absolventă de studii medii și superioare	Creșterea ponderii ratei părăsirii timpurii a școlii	Dezvoltarea infrastructurii pentru creșe și grădinițe (grad de ocupare mult peste capacitate)	Corelare slabă între programa școlară și cerințele actuale de pe piața muncii (calificări centrate pe „tradiția” școlii)
Exemple de bune practici în ceea ce privește învățământul profesional și tehnic	Învățarea pe tot parcursul vieții este slab dezvoltată în regiune (ultimul loc la nivel național)	Dezvoltarea învățământului pentru copii cu nevoi speciale	În general, cadrele didactice sunt slab remunerate ceea ce influențează calitatea actului educațional
Infrastructura specifică educației a înregistrat îmbunătățiri (creșteri ale numărului de ateliere școlare, terenuri de sport, număr de PC-uri)	Ponderea mare a tinerilor din regiune (18-24 ani) care nu erau încadrați profesional și nu urmau niciun program educațional sau de formare profesională (NEETs)	Sprijinirea mediului academic și economic pentru îmbunătățirea apritudinilor și specializărilor elevilor / studenților	Lipsa corelării infrastructurii educaționale cu numărul elevilor
Investiții importante prin POR în infrastructura de educație	Scădere importantă a numărului de studenți	Atragerea unor investitori care să ofere locuri de muncă persoanelor de risc	Migrarea studenților în favoarea universităților din străinătate

GRADUL DE SĂRĂCIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ			
Nivelul populației sărace și cu risc de excluziune respectiv lipsuri materiale grave este în general mai scăzut comparativ cu situația de la nivel național	Decalaje semnificative ale nivelului de trai între județele regiunii	Creșterea fondurilor alocate categoriilor de populație defavorizate	Adâncirea diferențelor economice dintre populația săracă și pătura populației înstărite
Investiții importante prin POR în domeniul social	Disparități importante în ceea ce privește infrastructura de asistență socială	Multiplicarea exemplelor de bune practici din sfera asistenței sociale	În general, personalul din unitățile publice de asistență socială este insuficient pentru a acorda asistență

INFRASTRUCTURA			
INFRASTRUCTURA DE TRANSPORT			
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**	**OPORTUNITĂŢI**	**AMENINŢĂRI**
Prezența unor coridoare europene de bază TEN-T care traversează regiunea: ORIENT/ MEDITERANA DE EST și RIN-DUNĂRE	Lipsa unor bretele și centuri ocolitoare pentru orașe	Construirea unei autostrăzi **pe relația Timișoara (RO) - Pancevo (SRB)**, pentru îmbunătăţirea conectivităţii rutiere spre Serbia	Implementarea greoaie și cu mari întârzieri a marilor proiecte de infrastructură, atât în domeniul rutier cât și în cel feroviar

Autostrada A1, care facilitează accesul mai rapid spre și dinspre regiune	Lungimi mari de drumuri județene nereabilitate	Finalizarea Autostrăzii A1 (segmentul Margina – Holdea)	Infrastructura degradată poate conduce la izolarea unor perimetre și localități, mai ales în zonele montane și periferice ale regiunii
Prezența pe teritoriul regiunii a unor drumuri europene care străbat toate județele	Drumurile comunale sunt neasfaltate ceea ce restrânge din capacitatea de mișcare a fluxurilor economice și sociale	Dezvoltarea Proiectului Via Carpathia	Creșterea ponderii transporturilor rutiere de pasageri și mărfuri din cauza lipsei de investiții în celelalte ramuri ale transportului
Densitate ridicată și cea mai mare lungime a căilor ferate din țară, în special în județul Timiș	Absența unor rețele complexe de drumuri în zonele urbane funcționale	Îmbunătățirea accesibilității a punctelor de frontieră, îndeosebi în partea de sud a regiunii (jud. Caraș-Severin)	Pentru România, din prognoza traficului rutier pentru următorii ani rezultă că vor circula un număr tot mai mare de vehicule fizice
Implementarea proiectului de modernizare a căii ferate Frontieră - Curtici - Simeria	Pondere însemnată a drumurilor din orașe nemodernizate	Modernizarea / reabilitarea drumurilor județene	Degradarea continuă a materialului rulant și a liniilor, inclusiv închiderea unor rute determină creșterea timpilor de deplasare a trenurilor
Prezența a două aeroporturi internaționale: Timișoara și Arad	Infrastructura feroviară (căile de rulare) este învechită și are numeroase restricții de viteză	Crearea unor culoare interjudețene care să asigure mobilitate crescută	Pierderea unor locuri fruntașe și a cotei de piață în domeniul logisticii în fața altor regiuni
Aeroportul din Timișoara este aeroport rezervă pentru cele din Belgrad, Budapesta și București,	Materialul rulant este subdimensionat și învechit	Investiții în căile ferate pentru o mai bună legătură cu ale regiuni din țară și străinătate	Riscul de a se degrada unele culoare de transport din cauza lipsei de investiții

bucurându-se de pistă de 3,5 km și echipamente specifice moderne			
Prezența fluviului Dunărea și a portului Moldova Nouă	Lungimea căilor ferate electrificate este încă una redusă și un obstacol în circulația de mare viteză	Dezvoltarea unei rute de acces la aeroportul Timișoara pe cale ferată	
Canalul Bega este unul din cele mai vechi rute pe apă navigabilă	Starea precară a ecluzelor de pe partea românească a canalului Bega	Posibilitatea de modernizare a aerogării din Caransebeș în diverse scopuri, mai ales turistic, medical și ca bază de antrenament	
	Lipsa unui centru intermodal de transport marfă pe teritoriul regiunii	Creșterea capacității de transport de mărfuri și navigație pe Dunăre prin modernizarea portului Moldova nouă și reactivarea celor vechi	
		Punerea în funcțiune a sistemului de ecluze din România și deschiderea circulației în scop turistic și transport marfă	
MOBILITATEA URBANĂ			

Transportul public urban electric cu lungă tradiție în regiune: • Timișoara – primul tramvai pe cale ferată din România (1868) • Arad – prima societate de transport cu autobuzele din România (1908)	Materialul rulant pentru transport public este subdimensionat și învechit, rutele de transport public și stațiile de călători sunt parțial modernizate	Proiectele de mobilitate urbană aflate în implementare	Aglomerarea orașelor din cauza creșterii numărului de autovehicule și a încurajării utilizării autovehiculelor concomitent cu investiții minime în transportul în comun
Infrastructura de transport public diversificată în orașele Timișoara și Arad, cu potential de creștere a numărului de călători	Confortul, fiabilitatea, informarea călătorilor, accesibilitatea pentru persoanele cu mobilitate redusă, viteza de deplasare sunt încă deziderate pentru transportul public	Crearea unor rute de tram-tren care să conecteze spațiul periurban al marilor orașe cu gările centrale pentru a facilita un acces rapid și pentru a reduce poluarea	Dinamici diferite la nivelul județelor a numărului de persoane transportate
Interesul ridicat al orașelor din regiune pentru transportul public electric (cu autobuze electrice)	Infrastructura de biciclete este slab dezvoltată (rute, parcări, centre de închiriere), funcționând parțial doar în orașele mari	Crearea unor trasee care să permită un mijloc de transport verde între orașele și spațiul înconjurător	Rezistența la schimbare a călătorilor – mașini personale în favoarea transportului public
Creșterea activității de transport public urban	Zonele pietonale continuă să fie o provocare în orașele regiunii	Crearea unor noi rute de transport care să coincidă punctelor de atracție din orașe	Accentuarea poluării atmosferice ca urmare a utilizării mașinilor personale
	Pondere ridicată a cotei modale a transportului cu mașina privată în defavoarea transportului public, cu bicicleta și pietonal	Reconfigurarea sistemului de transport urban, astfel încât să fie promovate mijloacele de transport prietenoase cu mediul	Politica de parcare nu este utilizată pentru a constrânge accesul autovehiculelor în zona centrală și pentru a favoriza transportul public

	Lipsa sistemelor inteligente de transport: e-ticketing, management trafic, semaforizare	Schimbarea de paradigmă a călătorilor în ceea ce privește transportul public	Aplicarea cu derogări a regulamentelor de urbanism, fără a acorda importanță aspectelor de mobilitate
	Lipsa traseelor de transport public și a pistelor de biciclete dintre orașe și zonele învecinate, care duce la congestionarea orașelor datorită navetismului cu mașina personală	Participarea la dialogul internațional și schimbul de informații în domeniul mobilității urbane	Colaborare redusă între planificatorii și actorii urbani
	Lipsa de interoperabilitate, interconectare și integrare între mijloacele de transport	Dezvoltarea unor politici de mobilitate ale întreprinderilor care pot influența transportul public	Orașele mici nu au venituri ca să susțină activitatea de transport public electric
INFRASTRUCTURA DE UTILITĂȚI ȘI TELECOMUNICAȚII			
Pondere ridicată a localităților conectate la rețeaua de apă	Diferențe semnificative între urban și rural în ceea ce privește conectarea la utilitățile de bază (apă și rețeaua de canalizare)	Realizarea unor rețele de utilități corect dimensionate, care să corespundă unor nevoi ale comunităților și pe termen mediu și lung	Implementarea greoaie și cu mari întârzieri a marilor proiecte de infrastructură cu utilități (alimentare cu apă, canalizare)
Gradul foarte ridicat de conectare la rețeaua de energie electrică a localităților din regiune	Conectarea slabă a regiunii la rețeaua de distribuție a gazelor naturale	Dezvoltarea sistemelor centralizate de utilități în localitățile mici	Subdimensionarea rețelelor de utilități publice, precum și învechirea acestora duc la erori de funcționare

Prezența în mediul urban al unor sisteme centralizate de termoficare	Scăderea constantă a numărului de persoane abonate la rețeaua de energie termică ale orașelor	Reconvertirea sistemelor actuale de producere a energiei astfel încât să utilizeze resurse regenerabile	Pierderea unui număr însemnat de persoane abonate la rețeaua de energie termică din cauza stadiului de degradare în care se află sistemul
Creșterea numărului de gospodării conectate la rețeaua de internet la nivel regional	Prezența unor „pete albe” pe teritoriul regiunii, mai ales în zone montane, unde nu există telecomunicații.	Programe prin care persoanele să conștientizeze rolul internetului și să afle beneficiile aduse de acesta mai ales în mediul rural	Avarii ale rețelelor de energie electrică din cauza subdimensionării sau a vechimii instalațiilor specifice
LOCUINȚE, CONSTRUCȚII ȘI EFICIENȚĂ ENERGETICĂ			
Îmbunătățire constantă a indicatorilor care fac referire la confortul locuirii	Număr mare de locuințe colective vechi, ineficiente energetic	Îmbunătățirea programelor sociale care cresc accesul persoanelor la locuințe	Lipsa de consecvență în finalizarea proiectelor deja începute
Creștere constantă a numărului de locuințe finalizate	Ponderi mici de clădiri publice renovate în vederea eficienței energetice	Dezvoltarea programelor de eficiență energetică a clădirilor publice și rezidențiale	Lipsa fondurilor proprietarilor pentru reabilitarea energetică a locuințelor

MEDIU			
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**	**OPORTUNITĂŢI**	**AMENINŢĂRI**

Pe teritoriul regiunii se găsesc un număr însemnat de arii naturale protejate	Număr insuficient de stații de monitorizare a calității aerului repartizate pe teritoriul regiunii	Integrarea siturilor protejate în mediul urban prin educarea cetățenilor și crearea unor trasee de loisir	Incapacitatea de analiză reală a situației calității aerului din regiune datorate defecțiunilor dese ale echipamentelor respectiv lipsa măsurării unor indicatori
Importante resurse în ceea ce privește diversitatea și bogăția biogeografică	Evacuările de ape uzate slab sau deloc epurate duc la poluarea apelor subterane sau a râurilor	Îmbunătățirea managementul deșeurilor în regiune	Creșterea numărului de persoane care se pot îmbolnăvi în urma contaminării mediului natural
Zone naturale întinse cu pesaje seculare, relativ neatinse de acțiunea umană	Depozitarea în locuri nepermise a substanțelor chimice cauzează poluări substanțiale în regiune	Dezvoltarea programelor de informare și conștinentizare a populației referitor la importanța colectării selective	Riscul de contaminare al apei din straturile acvifere de suprafață
Progrese importante în ceea ce privește închiderea depozitelor urbane neconforme	Creșterea suprafețelor terenurilor degradate	Crearea unor centre de colectare a deșeurilor provenite din construcții/demolări care să corespundă modelului de economice circulară	Legislația ineficientă pentru protecția ariilor naturale
Calitatea în general bună a rețelei hidrografice a regiunii	Număr mare de centre de colectare a deșeurilor neconforme cu cerințele UE	Înființarea unor centre de colectare a unor tipuri de deșeuri care pot fi biomasă pentru producerea de energie	Creșterea efectivelor de animale sălbatice expuse

Tendința de scădere a deșeurilor generate la nivelul regiunii	Existența pe teritoriul regiunii a unor surse de poluare majore precum CET, foste centre siderurgice și metalurgice, halde de steril, termocentrale	Ecologizarea terenurilor degradate sau a rampelor de deșeuri clandestine	Urbanizarea și extinderea spațiului construit în apropierea sau chiar în interiorul zonelor protejate duce la distrugerea definitivă a acestora
		Valorificarea experientei anterioare a unor programe cu cofinanţare internaţională orientate direct spre protecţia mediului şi a naturii;	
		Promovarea investiţiilor de mediu în zone de risc ecologic;	

ECONOMIA			
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**	**OPORTUNITĂŢI**	**AMENINŢĂRI**
Tendința de creștere a PIB în ultimii ani	PIB-ul regiunii reprezintă doar 9,7% din totalul național	Acordarea de facilități pentru întreprinderile care doresc să se localizeze în județele Caraș-Severin și Hunedoara	Se manifestă o tendință de creștere a disparității interjudețene la nivel regional
Valoare foarte ridicată pentru PIB/locuitor	Diferențe foarte mari între PIB-ul județului Timiș comparativ cu județele Arad, Hunedoara, Caraș-Severin	Autoritățile locale pot crea parcuri/platforme industriale pentru a facilita accesul pe piață al unor firme	Concurența redusă între firme din unele județe determină un nivel salarial mai redus
Puterea de cumpărare a regiunii este peste media națională	Pondere foarte mare a IMM-urilor respectiv pondere mică a întreprinderilor de mărime mijlocie	Diversificarea activităților firmelor și în județele cu performanță economică mai slabă (Caraș-Severin și Hunedoara)	Numărul foarte mare de persoane angajate în sectorul automotive și IT, care este sensibil în fața schimbărilor pe plan mondial
Valoare ridicată a productivității muncii, locul 2 național	Disparități interjudețene în ceea ce privește dimensiunea întreprinderilor după numărul de angajați	Creșterea și consolidarea rezilienței întreprinderilor în fața schimbărilor socio-economice și politice în plan național și european	Distanțarea dintre mediul academic și cel economic din cauza relațiilor de colaborare modeste
Număr însemnat de întreprinderi care activează pe raza regiunii	Rata scăzută de supraviețuire a firmelor: o treime dintre întreprinderile noi dispar de pe piață după primul an de funcționare	IMM-urile creează un număr semnificativ mai mare de noi locuri de muncă decât firmele mari existente deja pe piață, cu un cost de capital mai scăzut, si constituie	Schimbările socio-economice din ultimele decenii determină dispariția centrelor industriale istorice, cu tradiții

		cea mai importantă alternativă pentru combaterea șomajului;	
Creșterea continuă a valorii cifrelor de afaceri ale firmelor din regiune	Prea puține întreprinderi active în economie	Prin dimensiunile lor reduse și prin numărul mare, IMM-urile au capacitatea de a stimula concurența și de a slăbi, în general, pozițiile de monopol ale marilor întreprinderi;	Absența unui mediu de afaceri efervescent va avea ca efect reducerea și mai mare a numărului de locuitori din județele Caraș-Severin și Hunedoara
Diversitate mare a sectoarelor de activitate a întreprinderilor	Volum însemnat de produse cu valoare adăugată mică	Realizarea unor stagii de practică și formare a persoanelor tinere/absolvenți și a celor care doresc o reconversie profesională	Disparități regionale importante în ceea ce privește nivelul salarial
Exporturile depășesc importurile, primele înregistrând creșteri masive în ultimii ani	Șomajul scăzut face din regiune să nu mai reprezinte o atracție principală pentru investitorii străini		

CERCETARE, DEZVOLTARE ŞI INOVARE			
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**	**OPORTUNITĂŢI**	**AMENINŢĂRI**
Învățământ universitar bine dezvoltat, cu importante laboratoare de cercetare	Majoritatea unităților de CDI sunt concentrate în județul Timiș	Dezvoltarea oportunităților de finanțare a cercetării prin instrumente financiare (business angels, equity funds)	România, respectiv Regiunea Vest face parte din categoria inovatorilor modești ai UE

Tendință în general de creștere a volumului de cheltuieli alocate pentru CDI în perioada 2011-2017	Diferențe regionale semnificative în ceea ce privesc cheltuielile din PIB pentru CDI	Dezvoltarea centrelor de cercetare în alte zone diferite de mun. Timișoara	Trend volatil al cheltuielilor investite în CDI
Creșterea numărului de personal din CDI, acesta fiind în general înalt calificat	Participarea slabă a mediului academic în activitățile de CDI	Dezvoltarea unui hub regional de inovare-cercetare-dezvoltare	Disparități majore între județele regiunii în ceea ce privește procentul din PIB alocat cercetării și dezvoltării
Clustere importante în Regiunea Vest (automotive, TIC, energie și turism)	Numărul brevetelor din Regiunea Vest este în continuă scădere	Dezvoltarea / sprijinirea clusterelor în domenii cu o componentă mare de inovare și posibilități mari de creștere și dezvoltare	Scăderea numărului de studenți, o tendință observată atât la nivel național, cât și la nivel regional
Profil sectorial diversificat al unităților de cercetare	Lipsa / insuficiența laboratoarelor de testare	Stimularea spiritului inovativ, îndeosebi al tinerilor	Concentrarea instituțiilor de învățământ superior în jud. Timiș, atragerea potențialilor studenți din orașele învecinate
Creșterea unităților de transfer tehnologic ca urmare a investițiilor europene	Parcurile tehnologice/industriale nu oferă alte servicii sau inovații în afară de infrastructură	Stimularea cercetării aplicative și legătura cu cerințele pieței	Concentrarea instituțiilor de cercetare și a cercetătorilor în jud. Timiș

TURISM			
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**	**OPORTUNITĂŢI**	**AMENINŢĂRI**

Prezența pe teritoriul regiunii a unui număr mare de monumente istorice relevante la nivel național și internațional - UNESCO	Foarte multe monumente istorice se găsesc în diferite stări de degradare	Consolidarea unei identități turistice regionale – brand regional	Pierderea definitivă a unei părți din monumente și din identitatea regională și chiar națională, de ex. monumente din categoria patrimoniului industrial
Municipiul Timișoara: Capitală Culturală Europeană a Culturii 2021	Dezvoltarea unor stațiuni fără un plan și o strategie pe termen mediu și lung	Construirea unor parcuri tematice care să atragă turiști din alte regiuni	Decăderea stațiunilor turistice cu renume din regiune (de ex. Băile Herculane, Moneasa)
Patrimoniul cultural imaterial (tradiții și obiceiuri) important	Număr redus de muzee sau expoziții interactive, care să se alinieze cerințelor actuale	Crearea unor trasee turistice în zonele protejate cu acces controlat	Scăderea numărului de turiști va afecta și alte domenii conexe
Cadrul natural variat oferă posibilitatea dezvoltării turismului ecologic	Activitățile specifice și conexe turismului sunt în continuare reduse	Reconversia unor puncte de atracție din zonele rurale cu scopul de a reporni circulația turistică din interiorul regiunii	Modernizările și renovările rezidențialului din anumite spatii rurale vor șterge identitatea locală iar satele își vor pierde din autenticitate
Posibilitatea de a practica diverse forme ale turismului în interiorul regiunii	Regiunea Vest, marile orașe sau alte atracții turistice nu sunt mediatizate la scară națională	Investiții în turismul balnear și de wellness vor asigura continuarea seculară a stațiunilor din regiune	Întârzierea unor programe turistice, culturale etc de anvergură vor crește decalajele între Regiunea Vest și alte regiuni
Prezența unor ansambluri urbane de mare anvergură în principalele orașe ale regiunii	După numărul turiștilor, regiunea se situează pe penultimul loc din România	Dezvoltarea/modernizarea infrastructurii turistice de cazare	Slaba accesibilitate la obiectivele turistice îngreunează accesul turiștilor

Investiții importante în anumite centre istorice/civice ale marilor orașe pentru a le pregăti din punct de vedere turistic (pietonalizare)	Lipsa marcajelor și a hărților dar și neglijența față de mediul înconjurător contribuie la menținerea unui nivel scăzut de creștere în domeniul turismului	Îmbunătățirea și dezvoltarea serviciilor turistice	Lipsa unui ghid avizat care poate centraliza informațiile turistice
Consolidarea turismului de nișă (de afaceri, vini-viticol)	Accesibilitate nesatisfăcătoare și lipsa infrastructurii rutiere / feroviare integrate spre obiectivele turistice	Dezvoltarea turismului și punerea în valoare a fluviului Dunărea	Localizarea Regiunii Vest, ca regiune de graniță / tranzit spre Europa Centrală și de Vest
Prezența unor festivaluri care au câștigat un renume național	Absența din regiune a unor lanțuri hoteliere de renume mondial	Reabilitarea și punerea în valoare a patrimoniului UNESCO din regiune	Sezonalitatea activității turistice regionale: lipsa integrării activităților și serviciilor turistice pentru întregul an calendaristic
		Dezvoltarea turistică a zonelor etnografice tradiționale (Țara Zărandului, Ținutul Pădurenilor, Țara Hațegului, Țara Făgetului, Țara Almăjului)	

DEZVOLTARE URBANĂ			
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**	**OPORTUNITĂŢI**	**AMENINŢĂRI**
Două centre urbane importante Timișoara și Arad, care împreună alcătuiesc cea mai importantă zonă economică după capitala București	Ponderea ridicată a orașelor mici din totalul sistemului urban	Consolidarea poziției unor orașe mici prin dezvoltarea de noi funcții și prin creștere economică în vederea menținerii sau creșterii populației	Pierderea unor funcții urbane ale unor orașe din zonele montane sau spații predominant rurale
Grad de urbanizare ridicat la nivel regional, peste media națională	Decalaje urbane importante între municipiile reședință de județ ale regiunii	Înglobarea unor teritorii periurbane în viitoare strategii de dezvoltare ale orașelor cu scopul de a dezvolta coerent spațiul și de a crește calitatea vieții	Scăderea populației urbane din județele Caraș-Severin și Hunedoara
Configurarea unor spații periurbane semnificative în jurul marilor orașe care contribuie la menținerea funcțiilor și pozițiilor acestora	Spații verzi insuficiente la nivelul orașelor, mult sub norma europeană	Ameliorarea și integrarea unor terenuri degradate din mediul urban în circuitul verde al orașului	Mărirea decalajelor dintre orașele mari și cele mici
Sistemul urban regional are o răspândire relativ uniformă care asigură un echilibru teritorial	Lipsa implementării unor strategii integrate ale mediului urban și cel periurban în vederea dezvoltării	Crearea unor centuri și coridoare verzi în jurul orașelor cu scopul de a reduce poluarea	Plafonarea orașelor mari ale regiunii din cauza lipsei de inovare și atingerii capacității de atracție: - Timișoara e prea aproape de Budapesta și de Belgrad ca să poată aspira la o dezvoltare peste cele două capitale europene;

			- Similar, restul orașelor mici din regiune (Lugoj, Reșița, Caransebeș, etc), sunt limitate de învecinarea cu Timișoara.
	Nu sunt valorificate suficient centrele urbane, istorice ale orașelor	Creșterea rolului orașelor mici și mijlocii pentru evitarea depopulării urbane	Extinderea necontrolată a aglomerărilor urbane
	Spațiile publice nu sunt accesibile tuturor, sigure și prietenoase cu mediul	Adoptarea unui model holistic, integrat de dezvoltare urbană	Polarizarea socială și segregarea teritorială în orașe
	Trafic congestionat și poluare în orașele mari	Intarirea capacității locale de a planifica și administra orașele	
	Calitatea scăzută a serviciilor publice cu precădere în zonele marginale	Digitalizarea serviciilor publice (smart city)	Capacitate scăzută a personalului administrațiilor publice de a implementa și gestiona sisteme digitale/informatice de servicii publice
	Măsurarea deficitară a sistemelor de măsurare, monitorizare și evaluare a poluării atmosferice, calității aerului în orașe		

AGRICULTURĂ ŞI DEZVOLTARE RURALĂ			
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**	**OPORTUNITĂŢI**	**AMENINŢĂRI**
Populația din mediul rural a crescut susținut și astfel se asigură forță de muncă pentru marile orașe	Lipsa unor asociații de mici proprietari în vederea exploatării și absorbției de fonduri	Sprijinirea spațiului rural și conservarea valorilor tradiționale	În ansamblul ei, România este un exportator net de produse agricole brute, iar sectorul de procesare este insuficient dezvoltat
Spațiile rurale din zone periurbane ale marilor orașe regionale au căpătat valențe urbane importante	Pondere însemnată a populației angrenată în sectorul agricol	Înființarea unor asociații agricole care să permită atragerea de fonduri europene mai rapid pentru a crește productivitatea muncii	Forță de muncă îmbătrânită în sectorul agricol (peste 50% din salariați au peste 45 de ani)
Producții agricole importante realizate pe seama solurilor fertile și a mecanizării mai intense a activităților specifice	Număr redus de centre de prelucrare a materiei prime din producția agricolă care aduce o valoare adăugată mare	Pregătirea sectorului agricol în fața schimbărilor climatice (canale de irigații, perdele forestiere, crearea de bălți) care să asigure echilibrul natural	Dispariția micilor fermieri din cauza incapacității de autosusținere în urma vânzării produselor
Diversitate mare a ramurilor agricole datorate caracteristicilor reliefului și climei	Număr redus de companii mari în regiune în domeniul procesării produselor agricole	Crearea unor centre de colectare/distribuție regională a diferitelor produse agricole de la producători	Lipsa îmbunătățirilor funciare îndeosebi a dezvoltării infrastructurii de irigații
Productivitate mare raportată la hectar pentru principalele produse agricole (grâu, secară, rapiță)	Canalele de irigații și desecare se află într-o stare precară	Crearea unor fonduri pentru creșterea atractivității pentru tinerii fermieri	Fluctuația producțiilor anuale a ramurii vegetale

Prezența unor ferme de mari dimensiuni, de renume național	Lipsa unor centre de preluare/prelucrare de la micii producători agricoli (fructe și legume)	Dezvoltarea sectorului silviculturii în ceea ce privește fabricarea produselor cu valoare adăugată mare	Pierderea unor suprafețe importante de terenuri agricole din cauza agriculturii intensive/lipsa investițiilor
Îmbunătățirea și creșterea parcului de utilaje și echipamente agricole în regiune	Lipsa unor spații de depozitare a produselor agricole	Gestionarea durabilă a resurselor forestiere	Declinul vieții și a obiceiurilor tradiționale datorită lipsei dezvoltării unor activități non-agricole care să fructifice acest patrimoniu

ZONE MINIERE ȘI ORAȘE INDUSTRIALE PROPUSE PENTRU FONDUL DE TRANZIȚIE JUSTĂ (FTJ)			
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**	**OPORTUNITĂŢI**	**AMENINŢĂRI**
Prezența unor resurse naturale care pot fi exploatate durabil	Poziționarea microregiunilor în spații relativ periferice, în zone montane	Dezvoltarea unor ramuri industriale de nișă, după specificul local	Poluarea mediului antropic și natural din cauza ecologizării lente a siturilor industriale
Unele orașe prezintă o populație tânără numeroasă	Populația în scădere accentuată	Transformarea unor centre industriale în puncte de atracție turistică	Pierderea identității și a tradițiilor / specificului locale

Distanțele mici între unele UAT-uri urbane poate duce la asocieri și accesări de fonduri mai facilă	Migrarea spre alte orașe mai atractive	Reconversia unor spații industriale în centre/incubatoare de afaceri	Fenomenul depopulării se poate agrava
Mediul de afaceri a cunoscut o diversificare mai mare	Relicve industriale părăsite, care sunt surse de poluare	(re)Lansarea agriculturii locale pentru cei care vor să devină mici fermieri	Adâncirea disparităților între orașele industriale și miniere față de celelalte orașe ale regiunii
PIB-ul județelor este într-o creștere lentă, dar susținută	Caracteristicile monoindustriale se resimt prin slaba inovare locală	Crearea unui rol și a unei vizibilități mai mari a mediului academic	Scăderea atractivității în fața investitorilor din cauza lipsei forței de muncă
Numărul de șomeri înregistrați este în scădere	Numeroase surse de poluare aflate în proximitatea localităților	Înființarea și dezvoltarea unor legături și parteneriate între autoritățile locale-mediul academic-mediul de afaceri	Degradarea continuă a infrastructurii și a spațiului urban în lipsa unor investiții
Prezența unor universități care poate conlucra cu mediul de afaceri și realiza cursuri de reconversie profesională	Rețea slab dezvoltată de stații de măsurare a calității aerului	Recuperarea unor decalaje prin proiecte strategice, coerente care să crească nivelul de trai	Menținerea sau chiar scăderea nivelului salarial acolo unde nu există concurență

STRATEGIA REGIONALĂ PENTRU DEZVOLTARE 2021-2027

Rolul Strategiei

Strategia pentru Dezvoltare Regională pentru perioada 2021-2027 reprezintă principalul instrument care **orientează dezvoltarea** pe termen mediu și lung a Regiunii Vest și **baza strategică** pentru fundamentarea programelor cu finanţare din fonduri europene sau externe, naţionale sau locale. În contextul în care, în perioada 2021-2027, pentru prima dată Regiunea Vest va avea propriul Programul Operațional Regional, elaborat la nivel regional de către ADR Vest în calitate de Autoritate de Management, Planul pentru Dezvoltare Regională al Regiunii Vest împreună cu Strategia Regională de Specializare Inteligentă RIS 3 Vest devin principalele instrumente care vor fundamenta accesul la fondurile europene alocate prin Politica de Coeziune la nivel regional.

Aceste documente strategice trasează direcțiile majore de dezvoltare ale Regiunii Vest în toate domeniile de dezvoltare și vizează reducerea disparităților inter-regionale și intra-regionale și dezvoltarea echilibrată, durabilă și incluzivă a Regiunii Vest. De asemenea, reprezintă baza pentru elaborarea altor documente strategice sectoriale sau locale.

Fig. 1 – Relația PDR - RIS - POR 2021-2027

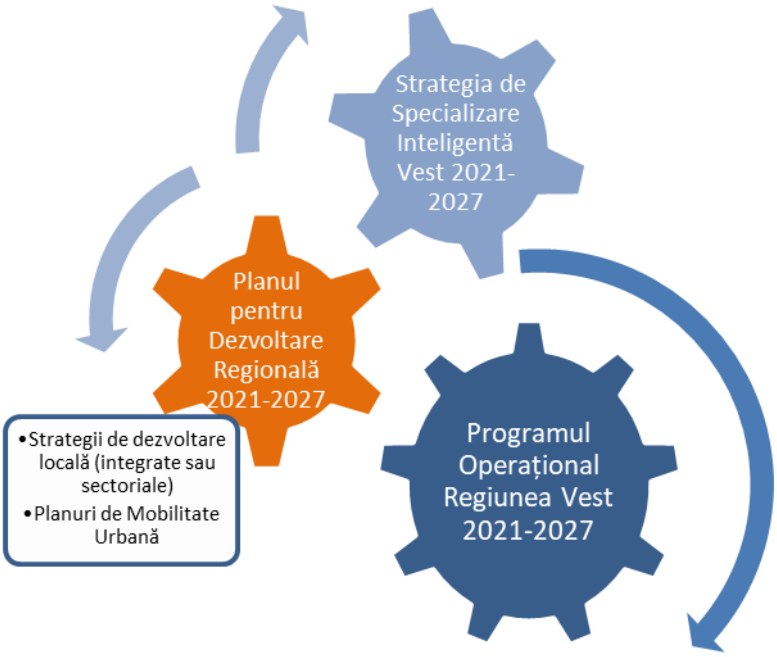

Strategia pentru Dezvoltare Regională 2021 – 2027 răspunde nevoilor de dezvoltare de la nivel regional, identificate prin analizele statistice sau consultările parteneriale, dar ține cont și de orientările și tendințele din

documentele strategice elaborate la nivel european sau naţional.

De asemenea, **construiește pe Strategia pentru Dezvoltare Regională a Regiunii Vest 2014-2020**, pe care o înlocuiește, ducând mai departe unele din obiectivele stategice și măsurile identificate.

Strategia pentru Dezvoltare Regională Vest va influența viitoarea distribuție a dezvoltării în cadrul Regiunii Vest, oferind un cadru strategic pentru investiții.

Fig. 2 – PDR 2021-2027 vs PDR 2014-2020

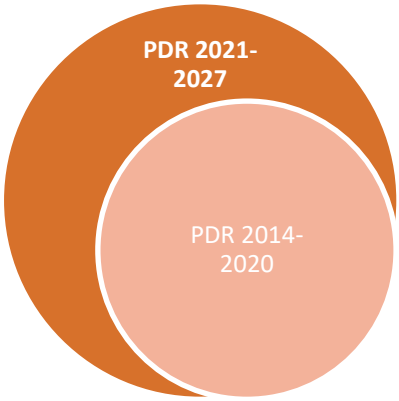

Regiunea Vest 2020 – unde suntem?

Construirea strategiei regionale pleacă de la următoarele **premise** identificate pentru Regiunea Vest:

- **Regiunea Vest** rămâne în continuare o regiune care face parte din categoria celor mai puţin dezvoltate în contextul tipologiei utilizate la nivelul Uniunii Europene, având un **PIB situat la 68% din media UE27** (fig. 3)[102]**.** Chiar dacă se menține într-o poziție bună la nivel național la majoritatea indicatorilor economici relevanţi (locul II după București Ilfov), cu excepția celor sociali, este nevoie și în următorii 8-10 ani de o gamă largă de intervenţii specifice politicii de coeziune, care să acopere majoritatea domeniilor de dezvoltare.
- Similar perioadei 2014-2020, Regiunea Vest rămâne o regiune cu **disparități de dezvoltare inter-regionale accentuate**, pe de o parte între **mediul urban şi cel rural**, pe de altă parte **între județele** Timiș și Arad, care sunt motorul de dezvoltare ecomomică a regiunii și judeţele Caraș-Severin și Hunedoara, județe industriale, cu foste industrii minieră, siderurgică, metalurgică, energetică și grea nerestructurate, pentru care încă nu s-au identificat soluții economice

[102] EUROSTAT, nama_10r_3gdp, anul 2018

sustenabile. Provocarea constă în **identificarea optimului de dezvoltare** bazat pe de-o parte pe tradiţie, iar pe de altă parte pe specializare prezentă.

Fig. 3 – Disparități de dezvoltare între județele regiunii

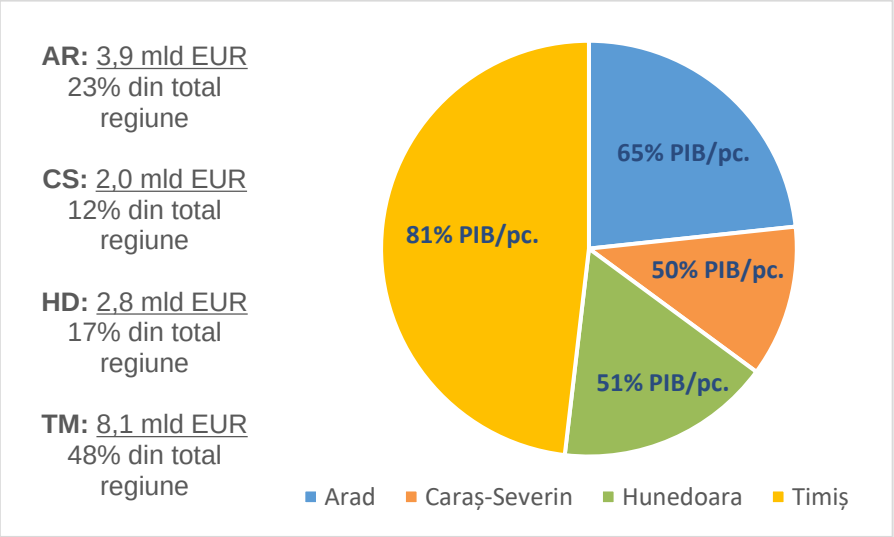

Sursa: INS, EUROSTAT

- **Schimbările demografice**, inclusiv îmbătrânirea populaţiei și migraţia, rămân deosebit de importante în regiune. În intervalul 2000-2020, populaţia Regiunii Vest a scăzut de la 2.078.015 la 1.997.377[103] persoane. Răspunsul la schimbările demografice și, în special, evoluţia structurii demografice a regiunii reprezintă în continuare provocări pentru furnizarea serviciilor publice, de sănătate, de educație pe tot parcursul vieții, dar și la nivel de impozitare, sistem de pensii, servicii financiare, turism și opţiuni de agrement.

Fig. 4 – Tendință de imigrare la nivel regional

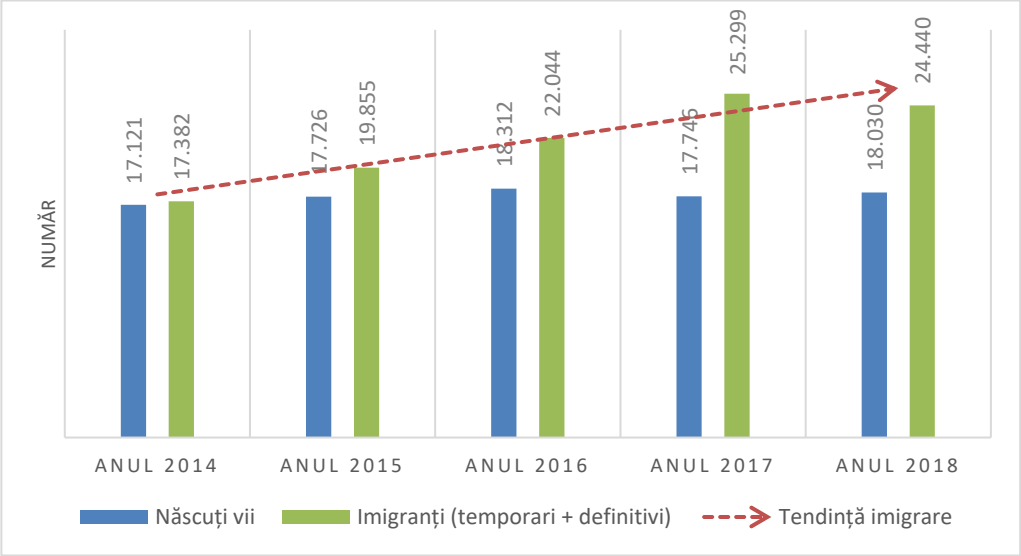

Sursa: INS

[103] INS, POP107A

Fig. 5 – Tendință de îmbătrânire populație

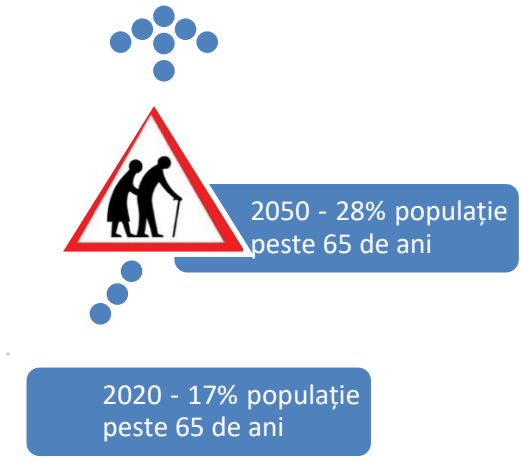

- Regiunea Vest are **rezultate modeste în cercetare și inovare** care limitează perspectivele de dezvoltare și creștere economică. În contextul în care productivitatea economiei regionale este direct influențată de realizarea de produse și servicii inovative cu valoare adăugată mare, trebuie găsite cele mai potrivite mijloace de impulsionare a activității de cercetare și inovare, pentru atingerea nivelului la care să producă rezultate semnificative cu potențial impact socio-economic. De asemenea, sunt necesare investiții în sistemul de **educație și formare**, care să creeze o **cultură a inovării** și care să mențină și să producă permanent forță de muncă calificată și adaptată nevoilor regionale.

- Deşi **productivitatea medie din Regiunea Vest este peste media pentru România**, Regiunea Vest reprezintă una dintre regiunile cu un **nivel moderat de antreprenoriat**. Pentru creșterea productivității și competitivității, este nevoie de creșterea investiţiilor în cercetare și dezvoltare a întreprinderilor, digitalizare, creșterea ratei de formare și de supravieţuire a întreprinderilor, crearea unei culturi antreprenoriale puternice și avansarea către sectoare cu valoare adăugată mai mare. Principalele caracteristici ale sistemului productiv al Regiunii Vest sunt: specializarea din ce în ce mai puternică în industriile considerate în categoria celor cu tehnologie mijlocie; specializarea întreprinderilor în producția de bază, care nu necesită un aport semnificativ de cunoștințe și competențe; un grad tot mai mare de integrare în lanțurile de valori regionale, conducând la o valoare adăugată locală mică; un grad tot mai mare de dominanță a investițiilor străine directe cu legături slabe în rândul întreprinderilor și al furnizorilor locali.

- Pentru **adaptarea la noile tendințe de la nivel global și european, al Pactului ecologic european,** care vizează măsuri complexe pentru **reducerea schimbărilor climatice și a poluării**, Regiunea Vest trebuie să depună eforturi semnificative pentru schimbarea modului în care sunt produse și consumate energia și resursele regionale pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră. În contextul în care aglomerările urbane încep să își atingă limitele fizice și sunt

afectate de poluare, este nevoie de o regândire și direcționare a investițiilor spre un management smart al resurselor. Atenția trebuie să se îndrepte și spre producția și utilizarea de energie nepoluantă, precum și spre reconversia regiunilor monoindustriale.

Strategia de dezvoltare regională 2021-2027 oferă recomandări de intervenții la provocările specifice cu care se confruntă Regiunea Vest. Din recomandările identificate unele pot fi abordate la nivel regional, în timp ce altele pot fi abordate ca parte a unei strategii naţionale mai largi. Totuși, accentul principal este pus pe prioritățile de investiţii ale actorilor publici și industriilor locale dominante și propune acţiuni care pot fi finanţate prin viitorul Program Operaţional Regional, fără însă a se limita la acesta.

Regiunea Vest 2030 – Unde ne dorim să fim?

Viziune:

La orizontul anului 2030, Regiunea Vest este o referință națională pentru modelul de dezvoltare inovativ, sustenabil și incluziv, bazat pe creștere economică susținută datorată promovării inovării, digitalizării și creativității la toate nivelurile și pe o dezvoltare teritorială echilibrată, care asigură tuturor acces echitabil la servicii publice moderne, educație și oportunități

Ambiții Regiunea Vest 2030:

- Regiunea Vest - ”hub de inovare”, lider în ceea ce privește adoptarea tehnologiilor avansate și a promovării inovării la toate nivelurile societății
- referință pentru modelul de abordare a provocărilor climatice și demografice
- model de dezvoltare sustenabilă bazat nu doar pe creștere economică, ci pe plasarea culturii și creativității în centrul politicilor de dezvoltare

Fig. 6 – Țintă Regiunea Vest pentru anul 2030

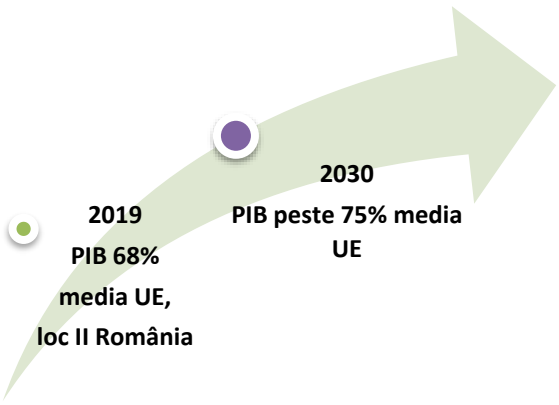

Pentru atingerea acestor deziderate, Regiunea Vest trebuie să construiască pe avantajele ei, să exploateze la maximum punctele forte, talentele și potențialul, să fie pregătită să răspundă provocărilor și să continue mai departe investițiile deja începute.

Unde concentrăm eforturile pentru atingerea viziunii?

Pentru atingerea viziunii, investițiile trebuie să fie focusate pe următoarele obiective:

- transpunerea ideilor rezultate din activitatea de cercetare în **produse și servicii noi sau îmbunătăţite** și dezvoltarea capacităților pentru ca regiunea să adopte/creeze **tehnologii avansate și inovare disruptivă,**
- **diversificarea bazei economice** și **avansul spre activități economice cu valoare adăugată mare,** crearea unei **culturi antreprenoriale și de inovare** care să permită echiparea întreg teritoriului regiunii cu **companii puternice și reziliente**;
- dezvoltarea în permanenţă a **aptitudinilor / competenţelor populaţiei** ca urmare a schimbării tiparelor legate de progresele tehnologice;
- **schimbarea modului în care sunt produse și consumate energia și resursele;**
- ajustarea politicilor de dezvoltare astfel încât să răspundă **tendințelor de îmbătrânire demografică, migrării urban-rural în special în zonele din jurul orașelor mari și digitalizării societății,**
- orientarea și prioritizarea intervenţiilor în funcţie de impactul asupra **îmbunătăţirii calităţii vieţii cetăţenilor și promovarea identității culturale.**

Cum ajungem unde ne dorim?

Viziunea și obiectivele se pot atinge printr-un mix de intervenții, grupate ierarhic în **piloni, priorități și măsuri,** după relația de mai jos:

Astfel, ca urmare a analizei socio-economice și parteneriale realizate la nivel de regiune, pentru perioada 2021-2027, au fost identificate **7 domenii majore de intervenție** - **PILONI** în care trebuie să se concentreze investițiile. Aceste domenii sunt strâns interconectate, atingerea viziunii regionale depinzând de progresul fiecăruia:

1. Economie prosperă, competitivă, bazată pe inovare

2. Tranziție verde și schimbări climatice

3. Accesibilitate

4. Educație, Sănătate și Sisteme sociale performante

5. Sustenabilitate prin turism și cultură

6. Dezvoltare urbană durabilă

7. Tradiție și diversificare în mediul rural

Pentru fiecare pilon, au fost identificate **priorități,** iar pentru fiecare prioritate **măsuri,** care se vor transpune ulterior în **proiecte.** În definirea elementelor strategiei s-a avut în vedere identificarea raportului optim între nevoi și resurse și s-a propus un **mix de intervenţii**, de la investiţii în infrastructură la măsuri soft. Aceste intervenţii vor fi grupate într-un portofoliu de proiecte regionale strategice identificate, selectate și prioritizate împreună cu partenerii regionali, plecând de la ideea de concentrare teritorială și impact generat asupra calităţii vieţii locuitorilor regiunii. Întrucât Planul pentru Dezvoltare Regională al Regiunii Vest 2021-2027 este conceput ca un document cuprinzător pentru dezvoltare la nivel regional, necesităţile de finanţare ale priorităţilor identificate trebuie să reflecte resursele financiare necesare pentru implementarea acestora. Necesităţile de finanţare reprezintă o cuantificare a nevoilor regionale, indiferent de sursa de finanţare (buget de stat, buget local, fonduri comunitare, fonduri private, etc).

1.

Economie prosperă, competitivă, bazată pe inovare

Unde suntem?

Inovator Modest: **loc 230 din 238** de regiuni UE

Cheltuieli inovare: 0,46% PIB vs 2,18% PIB media UE

Rezultate cercetării nu se reflectă în piață

6 sectoare economice cu avantaj competitiv – 60% din total IMM din regiune

Slaba apetență a IMM-urilor pentru inovare și colaborare

Activitatea de CDI concentrată în Timiș

Economie orientată spre **export (17% din RO)**

Densitate IMM: 26/1.000 loc vs 56/1.000 loc UE

Productivitatea muncii: 25.450 euro vs 63.281 euro UE

Salar mediu brut ridicat: loc 2 RO

Sold migrator scăzut: loc 3 RO

Rezultate slabe componente Indice economie și societate digitală

Ce ne dorim?

Regiunea Vest la orizont 2030:

- **a dezvoltat un mediu economic competitiv, care atrage și menține în permanență investiții în regiune în sectoarele cu avantaj competitiv**
- **inovează și utilizează rezultatele la nivel local pentru creștere economică**
- **are un ecosistem de inovare stabil și competitiv, cu rezultate notabile, care adoptă și dezvoltă tehnologii avansate – pol național de referință în inovare**
- **dezvoltarea economică se bazează pe potențialul endogen, dar mediul economic e conectat la nou**
- **atrage, asigură sprijin și reține angajați calificați și implicați, în domenii diverse**
- **dezvoltă și menține talente în regiune**
- **a avansat spre activități cu valoare adăugată mare**
- **a atins niveluri superioare ale productivității prin modernizarea tehnologică și inovație, adoptare Industry 4.0/5.0, cu accent pe sectoarele cu valoare adăugată mare**
- **e pregătită pentru era digitală**

Alinierea Pilonului cu Obiectivele de Politică ale UE și Obiectivele de Dezvoltare Durabilă: OP1, OP4

Pilon 1	Priorități	Obiectiv specific
Economie prosperă, competitivă și inovatoare	**Prioritatea 1.** Transformarea regiunii într-un ”hub de inovare”	Dezvoltarea unui ecosistem de inovare, care să permită transformarea regiunii Vest într-un pol național de referință în inovare
	Prioritatea 2. O regiune cu companii dinamice și competitive	Transformarea economiei prin creșterea bazată pe inovare a productivității și competitivității IMM-urilor
	Prioritatea 3. O regiune pregătită pentru era digitalizării	Adoptarea și integrarea tehnologiilor digitale în economie și sectorul public

Prioritatea 1. Transformarea regiunii într-un ”hub de inovare”

Obiectiv specific: Dezvoltarea unui ecosistem de inovare, care să permită transformarea regiunii Vest într-o pol național de referință în inovare

Justificare

Conform Tabloului de Bord al Inovării Regionale 2019, **România este cel mai slab inovator din UE**. Această poziție a rămas neschimbată de la aderarea la UE (2007). **Regiunea Vest** se înscrie în trendul național și fiind în categoria regiunilor clasate „**Inovator Modest**”. Astfel, deși scorul general (0,159) plasează regiunea pe locul II la nivel național, la nivel european se situează pe poziția 230 din 238 regiuni. Mai mult, **performanțele în inovare au un trend descendent**, în perioada 2011-2019 scăzând cu 5,7%.

Analiza criteriilor scorului de inovare – European Innovation Scoreboard 2019, relevă faptul că Regiunea Vest înregistrează clasarea în ultima grupa europeană de performanță la indicatorii care vizează adoptarea inovării în IMM-uri, IMM-uri colaborative în domeniul inovării, co-publicații public-privat, aplicații pentru patente și mărci. Aceste date scot în evidență **slaba apetență a IMM-urilor pentru activități inovative și colaborare**. Doar pentru doi indicatori, regiunea nu se află în ultima treime a performanței: ocuparea forței de muncă în producție manufacturieră de nivel tehnologic mediu și înalt/servicii bazate pe cunoaștere și citări în reviste științifice. Corelând acești indicatori cu ceilalți, rezultă că și aceste situații aparent pozitive, relevă aspecte negative importante: **slaba utilizare a potențialului inovativ în industriile avansate, respectiv impactul economic redus al activității științifice.**

Fig. 7 – Comparație indicatori CDI între Regiunea Vest și UE respectiv România

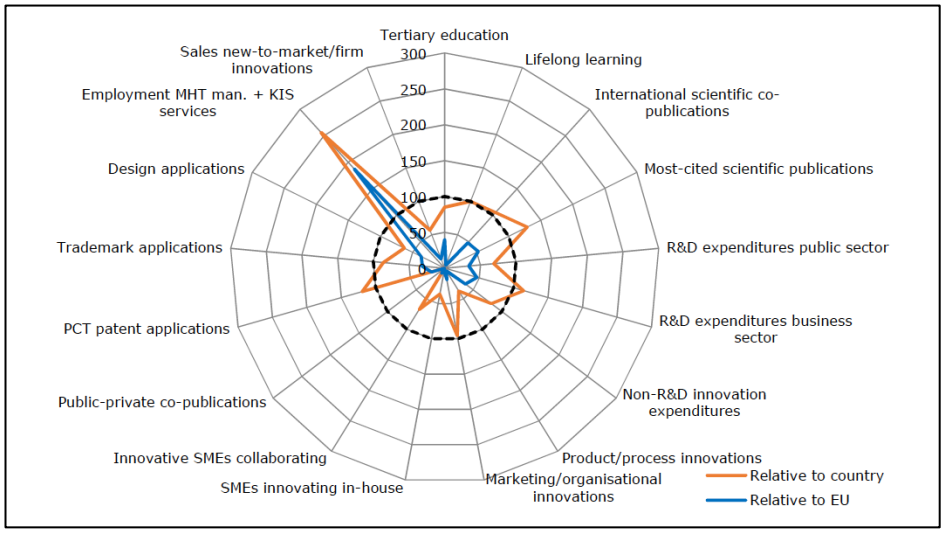

Sursa: Tabelul de bord privind Inovarea Regională, https://ec.europa.eu/growth/sites/growth/files/ris2019.pdf

Analiza cheltuielilor pentru CDI conduce la concluzii similare referitoare la nivelul scăzut al importanței inovării în regiune și relevă **disparități semnificative între județe**, **cu o concentrare a activității de CDI în județul Timiș**.

Fig. 8 – Ponderea cheltuielilor din PIB investiți în CDI

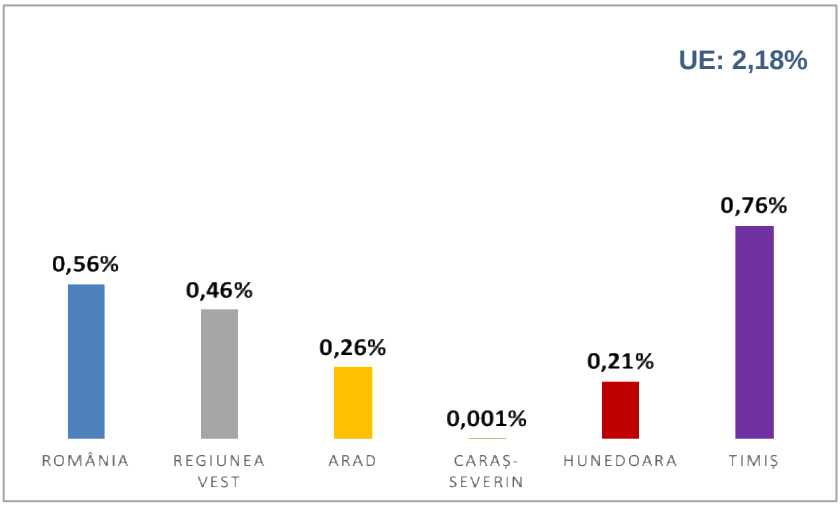

Sursa: RIS 3 Vest

După tipologia cheltuielilor pentru CDI, în Regiunea Vest, aproximativ 90% din fonduri sunt destinate cheltuielilor curente și doar 10% sunt cheltuieli de capital[104], ceea ce arată o **susținere redusă a investițiilor în CDI**. Cheltuielile interne brute (CIB) pentru CDI de 38,9 EURO/locuitor, sunt mult sub media UE, de 629,2 EURO/locuitor[105]. Aceste realități au determinat o **subdimensionare a infrastructurii de CDI în regiune**, situație agravată și de **perimarea și repartizarea teritorială** a acesteia.

[104] INS, CDP104B, anul 2018

[105] EUROSTAT, RD_E_GERDREG, anul 2017

Regiunea Vest trebuie să își formeze și consolideze sistemul CDI. Fondurile publice disponibile atât pentru universități, cât și pentru institutele CDI au fost orientate în principal către cercetarea de bază, fără a se ține seama de importanța fazei de validare a conceptului, de dezvoltare tehnologică în fază incipientă, de dezvoltare a produsului și de comercializare din procesul de invenție, cu alte cuvinte de aspectul de „inovare". Crearea de valoare reală, creșterea productivității în economie și cererea de activități de cercetare și dezvoltare apar doar în cadrul unui ecosistem de inovare functional.

În cadrul RIS Vest 2021-2027, au fost identificate **6 sectoare de specializare inteligentă**: agricultură și industrie alimentară; eficiență energetică și clădiri sustenabile; industria manufacturieră și prelucrătoare; industriile culturale și creative; TIC, industria 4.0 și automotive; sănătate și calitatea vieții, selectate prin prisma relevanței și a potențialului lor în economia Regiunii Vest. În aproape toate domeniile de specializare inteligentă, activitățile se realizează în principal la nivelul inferior al lanțurilor valoric. Cu toate acestea, potențialul de dezvoltare al CDI la nivelul regiunii este unul ridicat.

Domeniile de specializare inteligentă cuprind toate tipurile de structuri CDI: universități, entități de cercetare, structuri suport pentru afaceri, însă sunt preponderent localizate în Timișoara. Din cele 150 de infrastructuri de cercetare existente, 83,3% sunt în Timiș, 11,3% în Arad, 3,3% în Caraș-Severin și 2% în Hunedoara. În acest context, este nevoie de **diversificarea / reconversia infrastructurii** în toate zonele cu potențial, de **operaționalizarea infrastructurii de cercetare existente**, prin integrarea de **servicii pentru firme**, precum și de **îmbunătățirea competențelor personalului** și implementarea unui model de afaceri pentru gestionarea infrastructurilor, în beneficiul firmelor.

Harta 1 – Institute, centre de cercetare și unități de transfer tehnologic din Regiunea Vest

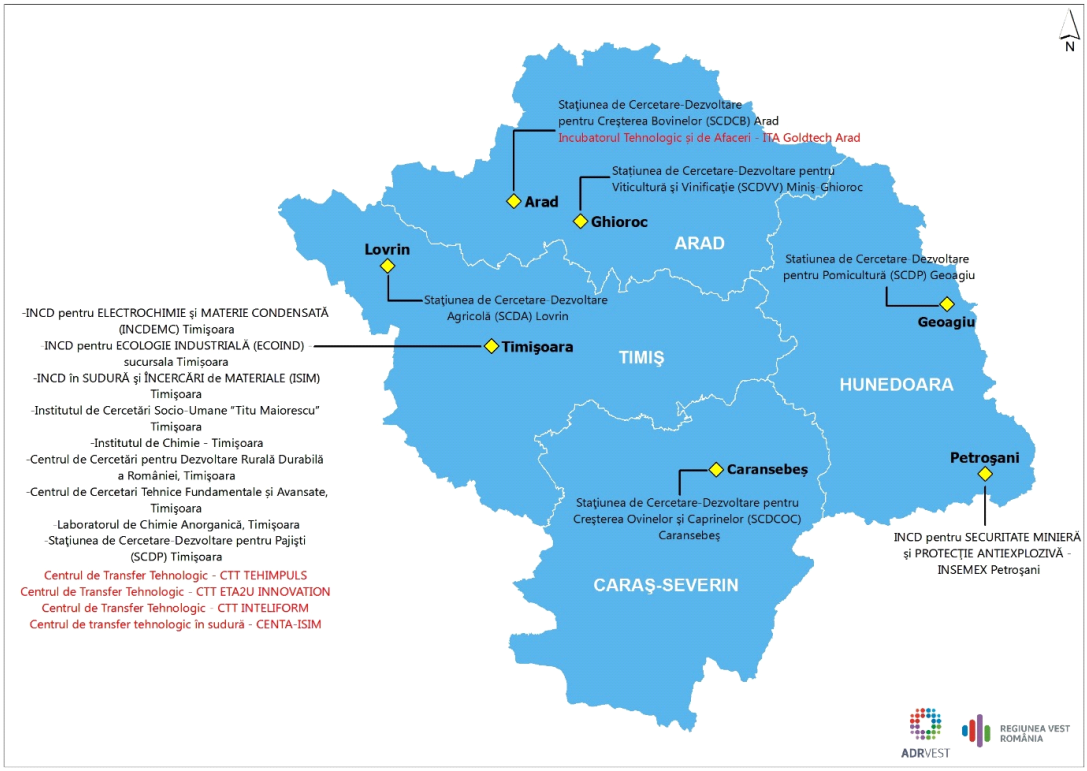

Companiile create pe baza ideilor inovatoare au nevoie de sprijin, succesul lor fiind condiționat de accesul la o ofertă personalizată de CDI furnizată de entitățile de CDI și cele de transfer tehnologic.

Există un număr redus de IMM-uri care și-au creat propriile departamente de CDI sau care funcționează ca **entități de inovare și transfer** tehnologic (EITT) - 5 (4 în municipiul Timișoara și 1 în Arad), Regiunea Vest ocupând locul III în România.[106]

După numărul de brevete depuse în profil teritorial, Regiunea Vest ocupă un modest loc cinci, depășind doar regiunile Centru, Sud-Muntenia și Sud-Vest Oltenia. În anul 2018, numărul brevetelor din Regiunea Vest a fost mai scăzut comparativ cu anul 2011, în toată această perioadă performanța fiind una destul de scăzută. Din cele 60 de cereri de brevete 50% au fost realizate în județul Timiș.

În ceea ce privește capacitatea scăzută a IMM-urilor de inovare, datele EIS 2019[107] pentru Regiunea Vest denotă performanța slabă a sectorului IMM. O analiză privind inovația din întreprinderi[108] a concluzionat faptul că Regiunea Vest ocupa doar locul 5 din cele 8 regiuni la indicatorul întreprinderi inovatoare, în contextul în care regiunea ocupă locul 3 la densitatea întreprinderilor. După tipologia firmelor, se observă potențialul de inovare al întreprinderilor mici comparativ cu cele mari: la nivel regional, 6 din 10 companii care inovează sunt întreprinderi mici, 3 sunt întreprinderi medii și doar una este întreprindere mare.

Provocări:

- dezvoltare incipientă a ecosistemului de inovare, lipsa legăturilor, liantului între actorii din sistem și a unei culturi a inovării,
- discrepanțe între județele regiunii referitor la capacitatea de inovare, finanțarea inovării, respectiv infrastructura de inovare,
- slaba colaborare între mediul academic, entitățile de cercetare-dezvoltare (generatori cunoaștere la nivel fundamental) și mediul economic (solicitant și beneficiar al rezultatelor cercetării) pentru transferul rezultatelor cercetării în piață,
- incapacitatea regiunii de a reține cercetătorii, talentele, forța de muncă înalt calificată,
- eficiența scăzută a structurilor de transfer tehnologic și a structurilor de sprijin a afacerilor,
- slaba capacitate de inovare a întreprinderilor

Măsuri

Hard:

---

[106] http://www.research.gov.ro/uploads/sistemul-de-sdr1inovare-si-transfer-tehnologic/2020/registru-entitati-itt-mai-2020.pdf

[107] Tabloul de Bord al Inovării Regionale

[108] Community Innovation Survey (CIS), Tempo Online, INO 101C

- dezvoltarea și sprijinirea infrastructurilor de CDI, clusterelor, hub-urilor de inovare,
- dezvoltarea și sprijinirea entităților de transfer tehnologic,
- susținerea parteneriatelor pentru inovare între toți actorii din Quadruplu Helix, pentru transferul rezultatelor cercetării în piață,
- dezvoltarea și sprijinirea infrastructurilor de sprijin a afacerilor,
- sprijin pentru crearea de spin-offuri și start-upuri inovative, scale-ups
- sprijin pentru dezvoltarea / achiziţionarea şi utilizarea de tehnologii avansate,
- susținerea achiționării de brevete, mărci, licenţe şi know-how.

Soft:

- consolidarea culturii asociative în rândul firmelor din regiune,
- atragerea forței de muncă înalt calificate și cercetătorilor în regiune prin programe integrate,
- dezvoltarea serviciilor pentru inovare și transfer tehnologic,
- promovarea spiritului antrepenorial, a culturii inovării, leadership-ului,
- îmbunătățirea continuă a competențelor personalului CDI,
- dezvoltarea unor centre de excelență în județele regiunii,
- crearea unei Agenții Regionale de Inovare

Prioritatea 2. O regiune cu întreprinderi dinamice și competitive

Obiectiv specific: Transformarea economiei prin creștere bazată pe inovare a productivității și competitivității IMM-urilor

Justificare

La nivelul anului 2018, din punct de vedere al productivității muncii, performanțele regiunii Vest sunt scăzute, aceasta fiind la 38% din media UE, având o valoare de 25.450 euro[109]. Conform datelor colectate[110] și prelucrate, **în Regiunea Vest**, la nivelul anului 2019, **99,76%** din totalul întreprinderilor erau **IMM-uri**, reprezentând un număr de 56.549, iar **20.697** dintre acestea (36,6%) sunt reprezentate de **IMM-uri din domeniile de specializare inteligentă**.

[109] EUROSTAT, [nama_10r_2gdp], [lfst_r_lfp2act]

[110] www.listafirme.ro

Fig. 9 – Productivitatea muncii

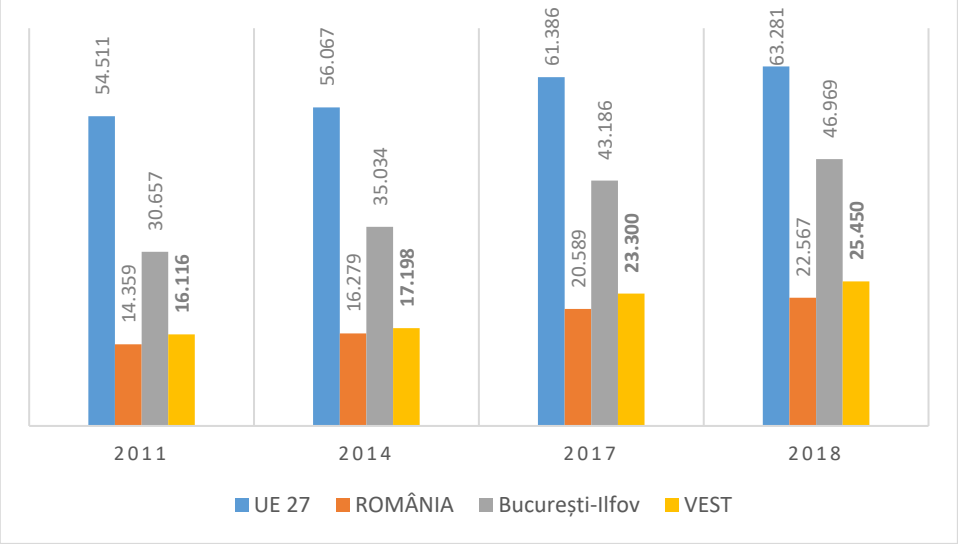

Sursa: EUROSTAT, nama_10r_2gdp, lfst_r_lfe2emp

70% din firmele care activează în domeniile de specializare inteligentă din regiune sunt localizate în mediul urban și 30% în mediul rural. Din punct de vedere al localizării acestora, 52,83% își au sediul în județul Timiș, 23,58% în județul Arad, 15,89% în județul Hunedoara si 7,70% în județul Caraș-Severin.

În cadrul acestora își desfășoară activitatea 119.572 salariați. Cifra de afaceri cumulată a acestor IMM-uri este de 5,6 mld euro (2019), contribuția celor 4 județe din cadrul regiunii, fiind similară distribuției numărului de IMM-uri în cadrul județelor: Timiș 57,74%, Arad 23,10%, Hunedoara 12,75% și Caraș-Severin 6,42%.

Și din punctul de vedere al **densității IMM-urilor** Regiunea Vest are performanțe modeste, cu o valoare de 26 IMM/1.000 loc, valoare similară cu media națională, dar mult sub media UE, de 56. La nivel local, există diferențe importante între județe, pe de-o parte județul Timiș cu 34 companii/1.000 loc, urmat de Arad cu 27, județul Hunedoara cu 20 și Caraș-Severin cu 15.

În ceea ce privește **IMM-urile din domeniile de specializare inteligentă** din Regiunea Vest, densitatea acestora a fost de **17,2 /1.000 de locuitori** (23,8 în Județul Timiș, 16,5 în Județul Arad, 12,3 în Județul Hunedoara și 9,5 în Caraș-Severin).

Regiunea Vest are cu un **nivel moderat de antreprenoriat** raportat la nivelul național, cu 9% din totalul întreprinderilor din România și 9,5% din total cifra de afaceri națională. **Dezvoltarea nu este uniform răspândită în regiune, motorul economic al regiunii fiind preponderent zona Timișoara-Arad**.

Întreprinderile se confruntă cu deficite considerabile în ceea ce priveşte productivitatea şi capacitatea de investiţii. Multe IMM-uri sunt extrem de precaute în creşterea producţiei, diversificarea portofoliului lor de produse sau chiar derularea unor proiecte mici de cercetare sau inovare.

Acest lucru este datorat incertitudinilor de pe piaţă, ratelor ridicate ale dobânzilor practicate de băncile locale la creditele pentru achiziţionarea de echipamente/ linii tehnologice noi, precum și lipsei de garanții, ce constituie impedimente majore pentru obținerea împrumuturilor pentru investiții. De asemenea, se datorează lipsei unei culturi a riscului, a competențelor destul de reduse de leadership și antrepenoriat, care nu sunt dezvoltate din școală.

Pentru **susținerea dezvoltării IMM-urilor din domeniile de specializare inteligentă** trebuie să se aibă în vedere finanțarea activităților care vor conduce la **creșterea capacităților de producție/servicii și a activităților de internaționalizare și marketing**, în acord cu noile tendințe tehnologice și noua revoluție industrială Industry 4.0. Pentru a produce într-un mod inteligent, la prețuri competitive și în concordanță cu tendințele de la nivel european, sunt necesare sisteme și echipamente care încorporează tehnologii avansate și dezvoltarea competențelor.

În Regiunea Vest există clustere concentrate pe sectoarele dominante – **automotive**, **TIC**, **construcții**, **agro-food**, **turism** formate pentru a facilita interacțiunea și cooperarea dintre actorii care își desfășoară activitatea în aceste sectoare prioritare pentru economia regiunii. Se recomandă susținerea intervenților pentru dezvoltarea și/sau modernizarea de noi facilități comune în clustere.

Provocări:

- discrepanțe între județele regiunii referitor la localizarea, productivitatea companiilor, motorul economic fiind Timișoara-Arad,
- performanțe modeste ale regiunii referitoare la densitatea IMM-urilor și productivitate față de media UE,
- lipsa de specializare în activități economice cu valoare adăugată mare,
- apetență slabă pentru adoptarea inovării în firme, digitalizare și internaționalizare
- rata mică de supraviețuire a firmelor nou înființate,
- lipsa unor instrumente financiare pentru finanțarea IMM-urilor.

Măsuri

Hard:

- susţinerea investiţiilor în inovare, noi tehnologii, digitalizare a firmelor,
- sprijin pentru diversificarea / dezvoltarea capacității de producţie sau a serviciilor IMM-urilor,
- sprijin pentru infrastructuri de afaceri, incubatoare, start-upuri,
- sprijin pentru achiziționarea de facilități de micro-producţie şi/sau testare prototipuri.
- Sprijinirea activităţilor destinate IMM-urilor pentru ameliorarea stării economice în perioada post-criză COVID,
- Sprijinirea parteneriatelor public-privat (tehnopoluri, parcuri industriale, parcuri tehnologice, etc)

Soft:

- încurajarea spiritului antreprenorial îndeosebi a tinerilor antreprenori, a culturii riscului, inclusiv în zonele mai puțin dezvoltate,
- îmbunătățirea sprijinului pentru start-up-uri / spin-off-uri,
- dezvoltarea instrumentelor financiare specifice pentru IMM-uri,

- susținerea activităților de internaționalizare și marketing.

Prioritatea 3. O regiune pregătită pentru era digitalizării

Obiectiv specific: Adoptarea și integrarea tehnologiilor digitale în economie și sectorul public

Justificare:

O economie puternic digitalizată este vitală pentru inovare, ocupare și creșterea competitivității.

Regiunea Vest prezintă o imagine eterogenă. Pe de o parte, sectorul TIC reprezintă un sector economic cu un potențial important, contribuția acestuia la PIB-ul Regiunii Vest (4,9%) fiind peste media UE (3,4%)[111], cu diferențe notabile între județele regiunii: dacă în Timiș valoarea indicatorului este de 9%, în Hunedoara acesta este 1,4%, în Arad 1,1% și în Caraș-Severin 0,7%.

Pe de altă parte, **Regiunea Vest are rezultate slabe la componentele Indicelui economiei și societății digitale**, similar României, care se situează pe penultimul si pe ultimul loc în UE.

Deși Regiunea Vest dispune de o masă semnificativă de specialiști în domeniul IT&C[112], nivelul ridicat de competențe al resurselor umane nu este suficient valorificat și nu se reflectă și într-un grad ridicat de digitalizare a societății la nivel regional.

Conform Raport CE DESI 2019, România se situează pe locul 26 în UE la capitolul digitalizare, din perspectiva celor cinci indicatori relevanți, cu un scor de 40 față de 52,6 media UE. Regiunea Vest se înscrie în trendul național, dar se situează peste media națională în ceea ce privește **Conectivitatea,** cu 88% din gospodării cu acces la internet (locul II la nivel național)[113] și **Utilizarea internetului**, cu un procent de 76% (locul II național)[114]. Raportat la nivelul UE și această performanță este însă una medie.

Pentru indicatorul **Integrarea tehnologiei digitale**, nu sunt disponibile date regionale, dar se poate deduce că Regiunea Vest se înscrie în media națională, care este mult sub media UE. Doar 23% dintre firmele din România utilizează sisteme digitale pentru schimbul de informații. Acest lucru se reflectă în rata scăzută de adoptare a soluțiilor de digitalizare, care deși oferă avantaje competitive mari, sunt folosite mai degrabă punctual. Multe IMM-uri se rezumă la utilizarea serviciilor de email.

Indicatorul serviciile publice digitale plasează România pe ultimul loc în UE, unde există doar patru regiuni, toate din România, în care ponderea adulților care folosesc serviciile de e-guvernare este sub 10%, printre acestea numărându-se și Regiunea Vest (9%).

Pandemia de COVID-19 și restricțiile impuse de autoritățile publice au avut un impact evident

[111] EUROSTAT, nama_10r_3gva, nama_10r_3gdp
[112] Date regionale prelucrate din www.listafirme.ro
[113] EUROSTAT, isoc_r_iacc_h, anul 2019
[114] EUROSTAT, isoc_r_iuse_i, anul 2019

asupra conștientizării beneficiilor digitalizării societății, atât în cadrul companiilor private, cât și al administrației locale. Sunt necesare investiții integrate pentru adaptarea sectorului public, a mediului de afaceri și a populației la tendințele din economie și societate.

Digitalizarea are ca bază resurse semnificative din interiorul regiunii, având în vedere că există un număr de 680 firme care au ca activitate principală realizarea soft-ului la comandă, cu un număr de 3.310 angajați și cea mai ridicată productivitate a muncii. Aceste firme au un potențial ridicat de a furniza soluțiile software necesare în procesul de digitalizare a regiunii. Sprijinirea acestora va avea un impact semnificativ la nivel regional: menținerea în regiune a specialiștilor IT, creșterea cifrei de afaceri din sector.

Utilizarea tehnologiilor noi/TIC permite companiilor identificarea de noi nișe de business și optimizarea costurilor, crescând productivitatea și generând valoare adăugată.

Pentru IMM-uri, provocările digitalizării sunt diferite, nevoile de măsuri de sprijin trebuie adaptate în funcție de nivelul lor de digitalizare și de mărimea lor**. Adoptarea noilor tehnologii** precum Internet of Things (IoT), robotică, conceputul Industry 4.0., inteligența artificială (IA) **și a activităților susținute de acestea este la un stadiu incipient**, două dintre obstacolele importante fiind reprezentate și de **competențele digitale reduse ale factorului uman** și de **lipsa finanțării**.

Transformarea digitală a economiei regionale este o condiție necesară pentru asigurarea și îmbunătățirea prosperității regiunii, fiind un factor esențial pentru stimularea inovării și a competitivității.

Pentru a fi o regiune digitală[115] există trei mari categorii de domenii unde vor trebuie îmbunătățite aspectele digitale și anume.

Fig. 10 – Domenii digitale pentru îmbunătățit

[115] O regiune digitală este aceea în care în primul rând populația are un bun acces la rețeaua de internet broadband, iar prin aceasta se urmărește transformarea economiei regiunii. Prin regiunea digitală se urmărește asigurarea unei infrastructuri care permite sectorului public și furnizorilor de servicii comerciale să livreze servicii mai avansate atât pentru cetățeni și întreprinderi și să adreseze agenda incluziunii sociale făcând accesibil și disponibil serviciul de internet la o gamă mai largă de oameni. O gamă largă se servicii, livrate cu ajutorul internetului de bandă largă vor fi oferite, acestea concentrându-se pe întreprinderile mici și mijlocii, clienții rezidențiali și sectorul public

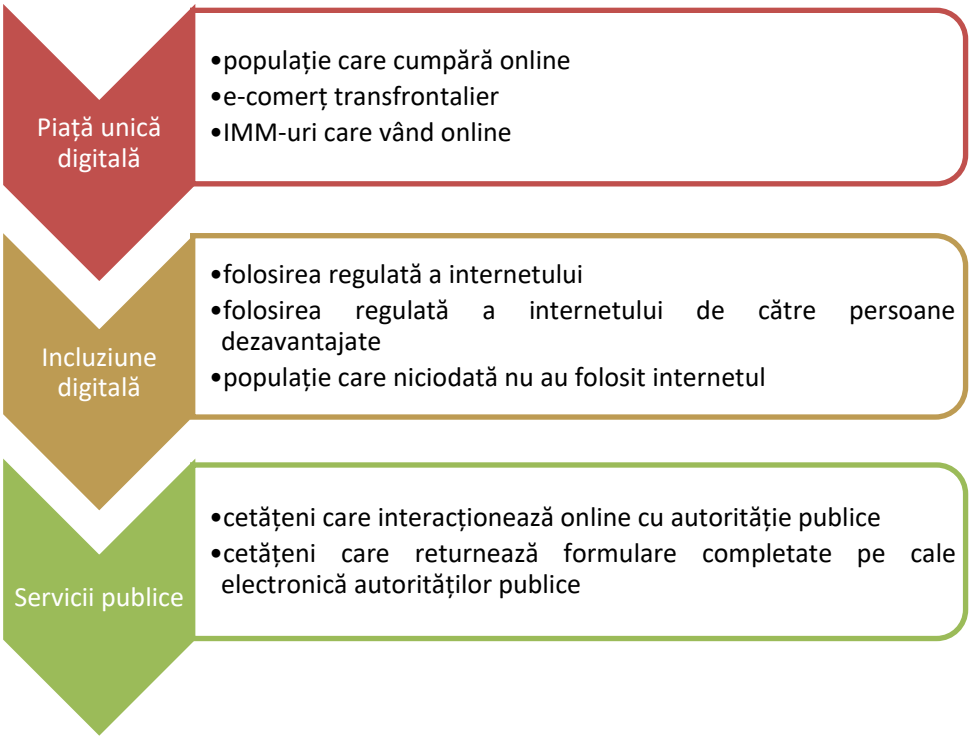

În anul 2019, aproape jumătate din populația României avea competențe digitale de nivel scăzut (insuficient): 42,7%. Această valoare este mult mai mică decât ponderea de 28% din populația UE care nu aveau suficiente competențe digitale.[116]

În România, nivelul de educaţie digitală este scăzut, românii folosind internetul în special pentru accesarea reţelelor sociale şi divertisment. De asemenea, cumpărăturile online de bunuri sau servicii sunt aproximativ de trei ori mai mici în România comparativ cu cele de la nivelul UE. Cu 23% din populație care a comandat online bunuri sau servicii online, în anul 2019, Regiunea Vest ocupă doar locul IV la acest indicator după regiunile București-Ilfov (31%), Nord-Vest (29%) și Centru (27%).

Provocări:

- rata scăzută de adoptare a soluțiilor de digitalizare de către IMM,
- comerțul online este încă la nivel incipient,
- competențele digitale ale populației scăzute în comparație cu nivelul european,
- regiunea este un preluator de tehnologie și nu un inovator,
- adoptatea noilor tehnologii (IoT, Robotică, AI) este la nivel incipient în regiune,
- grad slab de dezvoltare al serviciilor digitale publice,
- regiunea Vest face parte din regiunile cu cel mai mic grad de interacțiune online din UE,

[116] https://ec.europa.eu/romania/news/20200611_raport_rezilienta_digitala_ro

Măsuri

Hard:

- investiții în IMM pentru achiziționarea de servicii și echipamente necesare pentru transformarea digitală,
- sprijin pentru digitalizare la nivelul proceselor de producție pentru trecerea la Industry 4.0,
- sprijin pentru întărirea securității cibernetice,
- sprijin pentru digitalizarea sectorului public,
- sprijin pentru întărirea capacității firmelor din regiune de a prelua, dar și de a dezvolta noi tehnologii (ioT, AI, Robotică),
- dezvoltarea e-comerțului,
- sprijin pentru dezvoltarea Hub-ului Inovativ Digital (DIH) Regiunea Vest,

Soft:

- sprijinirea dezvoltării competențelor digitale la toate nivelurile,
- Crearea de baze de date și biblioteci virtuale,
- Încurajarea interoperabilității proiectelor de digitalizare.

2.

Tranziție verde și schimbări climatice

Unde suntem?

72% din populație deservită de sistem public alimentare cu apă

54% din populație conectată la sistem public de canalizare

Rețele apă - canal sub-dezvoltate/sub-dimensionate în ZUF-uri

Epurare apă insuficientă

Rată scăzută de reciclare a deșeurilor municipale și rate ridicate de depozitare a deșeurilor

Tipare de consum neadaptate economiei circulare

Situri poluate contaminate: 41% din RO

Situri Natura 2000, parcuri naționale și rezervații care nu sunt puse suficient în valoare sau conservate

Consum ridicat de energie in clădiri publice și rezidențiale

Ce ne dorim?

Regiunea Vest la orizont 2030:

- tipare de consum transformate, astfel încât să se evite generarea de deșeuri, consumul excesiv de resurse de bază: apă, energie.
- sisteme de apă si apă uzată care asigură accesul tuturor locuitorilor la servicii de calitate, moderne
- nivel de emisii de gaze cu efect de seră în limitele acceptate de UE pentru încadrarea în obiectivul de neutralitate climatică
- depozite de deșeuri neconforme închise
- locuitorii regiunii și mediul economic reciclează selectiv
- confort termic crescut și consum energetic optimizat în clădiri publice și private,
- biodiversitate regională protejată și valorificată corespunzător
- activităţi antropice armonizate cu menţinerea biodiversităţii
- rezistență crescută la schimbări climatice și capacitate crescută de a face față riscurilor

Alinierea Pilonului cu Obiectivele de Politică ale UE și Obiectivele de Dezvoltare Durabilă: OP2

Pilon 2	Priorități	Obiectiv specific
Tranziție verde și schimbări climatice	**Prioritatea 1**. Extinderea şi modernizarea infrastructurii de mediu	Acces crescut la servicii edilitare de calitate prin investiții în infrastructura de alimentare cu apă, apă uzată, reciclarea şi valorificarea deşeurilor
	Prioritatea 2. Protejarea și conservarea biodiversității regionale şi decontaminarea siturilor poluate	Creșterea bunăstării locuitorilor regiunii și scăderea poluării prin refacerea, protejarea și valorificarea biodiversității regionale
	Prioritatea 3. Îmbunătăţirea eficienţei energetice şi a energiei din surse regenerabile	Îmbunătăţirea confortului termic şi scăderea costurilor cu energia prin creşterea eficienţei energetice și prin valorificarea resurselor regenerabile de energie
	Prioritatea 4. Promovarea adaptării la schimbările climatice, a prevenirii riscurilor și a rezilienței la dezastre	Îmbunătăţirea capacităţii de previziune şi intervenţie în situaţiile de risc climatic și de mediu

Prioritatea 1. Extinderea şi modernizarea infrastructurii de mediu

Obiectiv specific: Acces crescut la servicii edilitare de calitate prin investiții în infrastructura de alimentare cu apă, apă uzată, reciclarea şi valorificarea deșeurilor

Justificare

În Regiunea Vest rămâne o mare provocare felul în care se dezvoltă infrastructura de mediu, astfel încât să aibă loc reducerea poluării şi ameliorarea factorilor de mediu, și în acelaşi timp să fie satisfăcute nevoile populației și desfășurarea în condiții optime a activităților economice.

Deşi au existat fonduri semnificative în exerciţiul financiar anterior orientate către dezvoltarea sectoarelor edilitare, în continuare există numeroase probleme ce nu şi-au găsit rezolvare şi care trebuie remediate în perioada următoare.

Infrastructura de utilităţi din regiune s-a extins în mod constant până în prezent datorită investiţiilor derulate din fonduri europene şi de la bugetul de stat, astfel încât ponderea locuinţelor branşate la reţele de apă şi canalizare a locuitorilor care au acces la aceste servicii a crescut. În anul 2019, în **Regiunea Vest 72% din total populație** era deservită de **sistemul public de alimentare cu apă**, iar în perioada 2011-2019, s-a înregistrat o creștere cu **15% a accesului la alimentarea cu apă**. De asemenea, **(54%)** din populație era conectată la **sistemul public de canalizare**, o creștere cu **14% în regiune în perioada 2011-2019**.

Cu toate acestea, există diferenţe majore între mediul urban şi cel rural. În anul 2019, toate localitățile urbane din Regiunea Vest sunt deservite de rețea cu alimentare cu apă în procent de 100%. Dar aceasta lucru nu înseamnă că nu există nevoi în ceea ce privește extinderea rețelelor mai ales în zonele noi dezvoltate din orașe, unde deseori rețelele sunt sub-dezvoltate/sub-dimensionate.

De asemenea, unele staţii de tratare a apelor au o infrastructură uzată, epurarea apelor fiind insuficientă.

În ceea ce privește localitățile din mediul rural, 87% sunt conectate la rețele de alimentare apă, această valoare fiind superioară mediei de la nivel național. La fel, toate localitățile din mediul urban au fost conectate la sistemul public de canalizare, însă trebuie realizate investiții pentru modernizarea rețelelor existente. În mediul rural, nevoile de investiții pentru introducerea / extinderea rețelelor de canalizare sunt majore. În Regiunea Vest, 40% din localitățile rurale erau conectate la rețele de canalizare, o medie mai bună ca cea de pe țară (36%).

Politica națională în domeniul gestionării deșeurilor se subscrie politicii europene în materie de prevenire a generării deșeurilor și urmărește reducerea consumului de resurse. La nivel european prin adoptarea Pachetului privind economia circulară, statele membre sunt obligate să ia măsuri specifice pentru a susține prevenirea, pregătirea pentru reutilizare și reciclarea deșeurilor în detrimentul depozitării și incinerării acestora.

În martie 2020, la nivel european a fost adoptat „Un nou Plan de acțiune privind economia circulară - Pentru o Europă mai curată și mai competitivă" (COM(2020)98), conform căruia produsele, serviciile și modelele de afaceri sustenabile vor deveni norma, iar tiparele de consum se vor transforma, astfel încât să se evite de la început generarea de deșeuri.

Țintele prevăzute în legislația națională și europeană vizează pregătirea pentru reutilizare şi reciclare a 65% din masa deșeurilor municipale și reducerea cantității de deșeuri municipale depozitate până la minim 10% din cantitatea totală de deșeuri municipale depozitate până in 2035.

În Raportul de Țară din 2020, se precizează că gestionarea deșeurilor continuă să reprezinte o provocare majoră pentru România, înregistrându-se în continuare o rată scăzută de reciclare a deșeurilor municipale (14 %) și rate ridicate de depozitare a deșeurilor (70 %).

În ceea ce priveşte **managementul deşeurilor** în regiune există în continuare depozite de deşeuri menajere neconforme, sunt deschise rampe de gunoi ilegale, nu se colectează şi nu se valorifică cantităţile de deşeuri reciclabile, conform angajamentelor, deşi s-au implementat sau sunt în curs de realizare sisteme de management integrat al deşeurilor, care cuprind depozite conforme, ecologice, staţii de transfer, staţii de compostare, mijloace de transport moderne, etc. Cu toate acestea, colectarea deşeurilor este deficitară, mai ales în mediul rural, unde o parte din deşeuri sunt depozitate în spaţii neamenajate, iar colectarea selectivă a fost implementată la o scară redusă, fiind necesare măsuri suplimentare de informare şi conştientizare a populaţiei în acest sens.

Rămâne nevoia de investiţii cu un rang înalt de prioritate pentru a finaliza sistemul de gestionare a deşeurilor, pentru a promova tranziţia la o economie circulară şi, în special, pentru a extinde sistemele de gestionare a deşeurilor la nivel judeţean în vederea creşterii gradului de reutilizare şi reciclare, a prevenirii generării de deşeuri şi a evitării depozitării deşeurilor.

Lipsa valorificării unor deşeuri precum cele biodegradabile, inclusiv a nămolului din stațiile de epuare, a deșeurilor din construcţii, depozitarea deşeurilor pe sol şi menţinerea activă a unor depozite de deşeuri neconforme care vor ridica probleme de mediu şi costuri la închidere, reprezintă priorităţi pentru Regiunea Vest.

Toate aceste probleme au consecinţe negative directe nu doar asupra mediului înconjurător, ci şi asupra sănătăţii populaţiei.

Provocări:

- Gradul realtiv scăzut de racordare a gospodăriilor la sisteme de alimentare cu apă, sisteme de canalizare şi tratare a apelor uzate, în special în zonele rurale,
- Poluarea apelor subterane sau a râurilor datorate evacuărilor de ape uzate slab sau deloc epurate,
- Lipsa infrastructurii adecvate pentru valorificarea deşeurilor menajere biodegradabile,
- Nivelul scăzut al colectării selective și a reciclării deşeurilor reciclabile,
- Număr mare de centre de colectare a deșeurilor neconforme cu cerințele UE,
- Poluare datorată depozitării în locuri nepermise a substanțelor chimice,
- Existența unor surse de poluare majore precum CET, foste centre siderurgice și metalurgice, halde de steril, termocentrale.

Măsuri

Hard:

- continuarea acţiunilor integrate de dezvoltare a sistemelor de apă/apă uzată,
- reabilitarea și construcţia de stații de tratare, transport și distribuire a apei destinate consumului uman şi apă uzată,
- construirea și reabilitarea reţelelor de canalizare şi construirea / reabilitarea / modernizare (treaptă terțiară) a stațiilor de epurare a apelor uzate care asigură colectarea şi epurarea încărcării organice biodegradabile,
- îmbunătăţirea accesului la sistemele de apă/apă uzată a gospodăriilor, inclusiv în aglomerările urbane mici (de ex. mediul rural)
- investiții în managementul nămolului rezultat în cadrul procesului de epurare a apelor uzate/tratare a apei potabile,
- îmbunătăţirea calităţii cursurilor de apă,
- consolidarea şi extinderea schemelor de gestionare a deşeurilor şi a sistemelor integrate de management al deşeurilor,
- sprijin pentru implementarea conceptului ”zero deșeuri”,
- încurajarea reciclării deșeurilor reutilizabile în vederea obținerii de materie primă,
- investiţii în infrastructura de colectare şi sortare deșeuri, compostarea deşeurilor biodegradabile

Soft:

- consolidarea capacității de reglementare economică a sectorului de apă și apă uzată, astfel încât să se eficientizieze procesul de realizare a planurilor de investiții pentru conformare,
- consolidarea capacității actorilor din sistem, pentru a susține tranziția la

economia circulară, inclusiv conștientizarea publicului, prevenirea deșeurilor, colectarea separată, reciclarea și întoarcerea materialelor rezultate în circuitul de producție.

Prioritatea 2. Protejarea și conservarea biodiversității regionale şi decontaminarea siturilor poluate

Obiectiv specific: Creșterea bunăstării locuitorilor regiunii și scăderea poluării prin refacerea, protejarea și valorificarea biodiversității regionale

Justificare

Există în continuare decalaje importante în Regiunea Vest în ce privește atingerea obiectivelor UE cu privire la refacerea zonelor afectate din punct de vedere ecologic și reducerea poluării. Sunt necesare măsuri de gestionare și conservare a zonelor protejate, în conformitate cu legislația de mediu a UE, şi sprijin pentru refacerea ecologică și crearea de noi spații verzi, în contextul obiectivelor de reducere a emisiilor.

Din perspectiva mediului natural, Regiunea Vest dispune de un **patrimoniu natural variat şi atractiv**.

Pe teritoriul Regiunii Vest exista 5 Parcuri Naţionale si 4 Parcuri Naturale. În Regiunea Vest, **reţeaua NATURA 2000** este alcătuită din 68 situri de importanță comunitară (SCI), însumând 6.546,3 km^2, adică 20,4% din suprafața totală a Regiunii şi *29 situri deprotecție specială avifaunistică* (SPA) cu o suprafață de 5.241,9 km^2, adică 16,4% din suprafața totală a Regiunii. Spre deosebire de ariile naturale strict protejate, într-un sit NATURA 2000 activităţile socio-economice sunt permise cu condiţia să nu pericliteze speciile şi habitatele care au stat la baza declarării acelui sit drept arie protejată. Altfel spus, NATURA 2000 doreşte armonizarea activităţilor antropice cu menţinerea biodiversităţii prin intermediul dezvoltării durabile.

Lipsa planurilor de management, a unor concepte de dezvoltare durabilă, dar şi lipsa resurselor financiare pun în pericol prezervarea naturii şi a biodiversităţii în aceste zone. Managementul zonelor naturale protejate şi valorificarea lor turistică într-o manieră sustenabilă, alături de tendinţa de dezvoltare a comunităţilor umane din interiorul acestora sau din imediata vecinătate trebuie să constitutie priorităţi strategice pentru regiune.

Conform Raportului de țară 2019, România a rămas în urmă cu privire la câteva componente care afectează nivelul de trai, printre care şi decontaminarea și remedierea **siturilor vechi contaminate**. Strategia Națională și Planul Național pentru Gestionarea Siturilor Contaminate din România (HG nr. 683/2015) identifică un număr de 1393 de situri contaminate și potențial contaminate în România, din care în Regiunea Vest sunt 86 de situri contaminate (**41% din totalul național)** și 40 sunt potențial contaminate.

Astfel, pentru îmbunătățirea calității solurilor, apelor, ecosistemelor, sunt necesare investiții care să aibă ca rezultat reducerea numărului acestor situri şi a riscului generat asupra sănătăţii umane şi a mediului. Investiţiile previzionate trebuie să conducă la refacerea ecosistemelor naturale pe suprafaţa

depoluată, prin eliminarea / refacerea contaminării solului şi a apei.

De asemenea, pentru a putea lua decizii informate legate de intervențiile necesare pentru protecția mediului, este nevoie de un sistem integrat de măsurare a poluanților din aer, care să acopere toate zonele și care să ofere datele necesare pentru luarea unor decizii referitoare la reducerea poluării. Sistemul de măsurare a poluanților din regiune este slab dezvoltat și nu este o sursă de bază pentru factorii de decizie.

Provocări regionale:

- Inexistența unor norme care să limiteze intervențiile umane în interiorul ariilor naturale protejate,
- Lipsa planurilor de management pentru o parte a siturilor protejate, şi nevoia de implementare eficientă a planurilor de management aprobate,
- Acțiuni incoerente și insuficiente pentru a proteja şi conserva biodiversitatea,
- Existența unui număr mare de situri neconforme, situri industriale abandonate, care necesită decontaminare și reincludere în circuitul economic, verde sau ca rezervă de teren,
- Sistem de măsurare a poluanților în aerului deficitar.

Măsuri

Hard:

- Investiții pentru protejarea, restaurarea și utilizarea sustenabilă a siturilor Natura 2000,
- Măsuri de menținere și de refacere specii și habitate în cadrul siturilor Natura 2000, precum și a ecosistemelor degradate și a serviciilor furnizate în afara ariilor naturale protejate,
- Acţiuni pentru ecologizarea / reconversia / bio-decontaminarea siturilor contaminate sau potenţial contaminate (poate include şi zone miniere / siderurgice), inclusiv refacerea / reabilitarea / ecologizarea ecosistemelor pentru a aduce terenul la starea iniţială,
- Dezvoltarea de perdele vegetale de-a lungul căilor de comunicații,
- Achiziția de echipamente și sisteme informatice pentru măsurarea poluanților în aerului ambiental.
- Dezvoltarea unei rețele regionale de monitorizare a calității factorilor de mediu în timp real,

Soft:

- Elaborarea, revizuirea și implementarea Planurilor de management a siturilor Natura 2000/ Planuri de acțiune pentru specii,
- Sporirea acțiunilor de educație în domeniului mediului la nivelul tuturor actorilor regionali,
- Acțiuni de completare a nivelului de cunoaștere a biodiversității și a

ecosistemelor și realizarea de studii științifice,

- Consolidarea capacității administrative a autorităților și entităților cu rol în managementul rețelei Natura 2000 și a altor arii naturale protejate.

Prioritatea 3. Promovarea măsurilor de eficienţă energetică şi a energiei din surse regenerabile

Obiectiv specific: Îmbunătăţirea confortului termic şi scăderea costurilor cu energia, prin creşterea eficienţei energetice și valorificarea resurselor regenerabile de energie

Justificare

Cel de-al 6-lea raport SOER publicat de Agenția Europeană de Mediu (AEM) ediția 2020, identifică **decalaje grave între starea mediului din România și țintele pe termen scurt și lung stabilite în politicile UE**. În următorul deceniu, răspunsurile la provocările de mediu și de climă vor trebui să fie foarte diferite față de cele din ultimii ani, atât din punctul de vedere al investițiilor ce trebuie realizate, cât și al modului în care se vor face acestea.

Una din măsurile principale ale obiectivului de creștere a eficienței energetice a României prevăzute în *Planul Național Integrat în domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice 2021-2030,* prevede valorificarea potențialului de eficiență energetică în sectorul clădirilor, prin programe de izolare termică în sectorul public, al blocurilor de locuințe și al comunităților afectate de sărăcie energetică. Conform *Strategiei Naționale de Renovare pe Termen Lung*, se estimează că aproximativ 77% din suprafața totală a fondului de clădiri va trebui renovată sau reconstruită până în 2050, pentru a se atinge obiectivele de eficiență energetică.

Sectorul clădirilor este unul dintre cei mai importanți **consumatori de energie** la nivel național. Consumul final de energie în sectorul de construcții reprezintă 42% din totalul consumului final de energie, din care 34% reprezintă clădiri rezidențiale, iar restul (aproximativ 8%) clădiri comerciale și publice. Sectorul rezidențial are cea mai mare pondere a consumului de energie (aproximativ 81%), în timp ce toate celelalte clădiri la un loc (birouri, școli, spitale, spații comerciale și alte clădiri nerezidențiale) reprezintă restul de 19% din consumul total de energie finală. De asemenea, sectorul clădirilor emite și cele mai multe emisii cu gaze de efect de seră.

Astfel, investițiile în renovarea fondului existent de clădiri în vederea creşterii performanţei energetice permite importante economisiri de energie şi reducerea vizibilă a gazelor cu efect de seră și reprezintă una dintre cele mai semnificative investiţii care poate fi realizată în sprijinul tranziției către o economie cu emisii scăzute de dioxid de carbon.

Regiunea Vest, datorită caracterului urban mai pregnant decât restul țării, are un **fond construit de locuinţe ante '89 important, caracterizate prin confort redus şi prin eficienţă energetică extrem de scăzută** conform standardelor actuale. Fondul de locuinţe (post '89) este mult mai scăzut, iar în cazul construcțiilor în perioada dezvoltării imobiliare, după anul 2010, acestea respectă din faza de execuţie un nivel ridicat de eficienţă datorat materialelor disponibile, cât şi

experienţei privind creşterea costurilor cu încălzirea.

Datele istorice referitoare la proiectele finanțate prin POR arată că s-au reabilitat termic sau se vor reabilita până în anul 2023 **doar 4,1% (14.260 gospodării)** din totalul gospodăriilor aflate în locuințe colective din regiune. La acestea se adaugă un număr redus de gospodării reabilitate termic prin programe ale primăriilor urbane sau din fondurile proprii ale asociațiilor de locatari

Conform S*trategiei naţionale de renovare pe termen lung,* sectorul public ar trebui să aibă un rol demonstrativ și să-și asume rolul de lider prin îmbunătățirea eficienței energetice prin renovarea a 8,25 milioane mp (26%) de clădiri publice până în 2030.

La nivelul Regiunii Vest, prin POR 2014-2020 au fost reabilitate termic 57 clădiri publice. Din punct de vedere al rezultatelor așteptate în urma investițiilor în economia de energie în clădirile ocupate de instituțiile publice reabilitate, se prognozează o scădere anuală totală de aproximativ 6.245,75 tone echivalent CO_2. Proiectele au vizat reabilitarea termică a sediilor autorităților publice locale și centrale, a unităților sanitare, precum și a clădirilor destinate sistemului de învățământ.

Având în vedere faptul că majoritatea clădirilor ocupate de către instituțiile publice au fost construite înainte de 1989, în conformitate cu cerințele de izolare termică din vremea respectivă, procesul de reabilitare termică a acestora va aduce în continuare, economii considerabile a cantității de energie folosită, respectiv scăderea gazelor cu efect de seră.

De asemenea, investițiile în sistemele de încălzire centralizată pentru îmbunătățirea serviciilor de încălzire și dezvoltarea sistemelor de răcire centralizată pot contribui în mod semnificativ la creșterea eficienței energetice și pot sprijini tranziția către o economie cu emisii scăzute de dioxid de carbon.

Prin urmare, pe perioada viitoare de programare, investițiile în eficienţa energetică a spaţiilor de locuit și a clădirilor publice, concomitent cu investițiile pentru reducerea riscului seismic, rămâne una din prioritățile regiunii, în vederea asigurării țintelor de reducere a consumului de energie în clădiri și a reducerii gazelor cu efect de seră.

Provocări regionale

- Poluare datorată eficienței energetice scăzute în clădiri publice, private, comerciale,
- Pondere mică de clădiri publice și private renovate în vederea eficienței energetice în perioadele anterioare,
- Eficienţă energetică scăzută în întreprinderi şi la marii consumatori industriali,
- Slaba utilizare a energiei din surse regenerabile şi din cogenerare în infrastructura publică, în clădiri de locuinţe şi în sistemele de încălzire şi răcire a temperaturii.

Măsuri

Hard:

- Renovarea fondului locativ existent în vederea creșterii eficienței energetice (reabilitare termică),
- Renovarea infrastructurilor publice în vederea creșterii eficienței energetice (reabilitare termică),
- Proiecte de eficiență energetică în mari întreprinderi și măsuri de sprijin adiacente,
- Înlocuirea surselor de alimentare bazată pe cărbune pentru sisteme de încălzire centralizată cu surse regenerabile sau din cogenerare,
- Eficientizarea energetică a sistemelor de termoficare,
- Utilizarea resurselor regenerabile (geotermale, solare, eoliene) pentru asigurarea confortului termic,
- Stimularea investiţiilor în reţele inteligente de transport şi distribuţie a energiei,
- Încurajarea utilizării producției de energie în gospodării,
- Creșterea ponderii de surse regenerabile în consumul de energie al clădirilor,
- Investiţii pentru securitatea energetică prin dezvoltarea / modernizarea / retehnologizarea reţelelor de energie: hidro, termică, cărbune, gaze naturale.

Soft:

- Schimbarea paradigmei de consum energetic a populației,
- Campanii de informare despre măsuri de reducere a consumului de energie,
- Întărirea capacității actorilor locali de implementare a proiectelor de eficiență energetică.

Prioritatea 4. Promovarea adaptării la schimbările climatice, a prevenirii riscurilor și a rezilienței la dezastre

Obiectiv specific: Îmbunătăţirea capacităţii de previziune şi intervenţie în situaţiile de risc climatic și de mediu

Justificare

În utimii ani, schimbările climatice sunt evidente și reprezintă o realitate, efectele lor negative fiind resimțite atât în plan economic, cât și social. Modificările climatice care au loc în prezent reconfigurează lumea și amplifică riscurile de instabilitate sub toate formele. Ultimele două decenii au inclus 18 cei mai calzi ani care s-au înregistrat vreodată. UE consideră esențial să se întreprindă acțiuni imediate și decisive în direcția combaterii schimbărilor climatice.

Strategia națională privind schimbările climatice 2016 – 2030, completată de *Planul național de acțiune 2016-2020* pentru punerea în aplicare a strategiei stabilesc o foaie de parcurs până în 2050. pentru a mobiliza actorii privați și publici să reducă emisiile de gaze cu efect de seră (GES) provenite din activitățile economice, în conformitate cu țintele UE și să se adapteze la impactul schimbărilor climatice, atât cele curente, cât și cele viitoare.

Regiunea Vest trebuie să se alinieze obligaţiilor României faţă de Uniunea Europeană în ceea ce privește reducerea impactului schimbărilor climatice. Factorul determinant îl constituie politicile de îndeplinire a țintei de la orizontul anului 2030, privind reducerea cu 40% a

emisiilor de gaze cu efect de seră față de nivelurile din 1990 și o îmbunătățire cu 27% a eficienței energetice.

În afara riscurilor imediate punctuale, datorate unei situaţii neprevăzute sau accentuării temporare a unor condiţii meteo, Regiunea Vest se confruntă cu tendinţe climaterice cu efecte pe termen lung. Acestea pot accentua anumite efecte climatice, de exemplu: fenomenul de deşertificare poate fi un factor care accentuează efectele lipsei precipitaţiilor într-un an, scăderea debitului unor râuri poate afecta capacitatea de irigare a unor canale conexe, afectând industrii, creşterea temperaturii în oraşe poate afecta sistemul verde, generând implicit creşteri suplimentare de temperatură.

Din punct de vedere al rezilienței și capacității de adaptare, orașele au nevoie acută de planificare atentă pentru a face față impactului schimbărilor climatice, amplificate de insulele de căldură ale orașului și de impermeabilizarea solului urban. Capacitatea de adaptare cuprinde totalitatea instrumentelor, resurselor și structurilor instituționale necesare implementării în mod eficient a măsurilor de adaptare. Creșterea capacității de adaptare la efectele actuale și potențiale ale schimbărilor climatice, presupune monitorizarea impactului provocat de schimbările climatice, precum și a vulnerabilității socio-economice asociate.

S-au identificat nevoile de investiții prioritare pentru a promova adaptarea la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor și, în special, pentru a pune în aplicare strategii de prevenire a riscurilor și a aborda riscurile legate de schimbările climatice și riscurile naturale, conform priorităților stabilite la nivel național și în cadrul coordonării și cooperării transfrontaliere și transnaționale.

Provocări regionale:

- Pericol de inundații a unor suprafețe întinse de terenuri arabile și a unor localități,
- Intensificarea fenomenelor climatice, meteorologice extreme: precipitaţii, temperaturi extreme, vânt puternic, căderi masive de zăpadă, etc.
- Existenţa unor zone cu regim de precipitaţii scăzut, cu deficit de apă şi degradare de terenuri,
- Necesitatea de a reduce durata minimă de intervenţie, inclusiv a intervenţiilor integrate, în cazuri de urgenţă.

Măsuri

Hard:

- Consolidarea rezilienței și capacității de adaptare a regiunii la riscurile legate de climă și dezastre naturale,
- Investiţii în valorificarea durabilă a mediului: sisteme de irigaţii/umectare, sisteme de drenaj – desecări, lucrări de combatere a eroziunii solurilor, sisteme de protecţie antigrindină,
- Investiţii în infrastructura verde (în special împăduriri, refacerea ecosistemelor forestiere),
- Investiţii în sisteme noi sau modernizate de monitorizare, de pregătire, de alertă și de reacție în caz de dezastre.

Soft:

- Îmbunătățirea capacității de reacție rapidă la fenomene meteorologice extreme,
- Îmbunătățirea educației și capacității umane și instituționale privind atenuarea schimbărilor climatice, adaptarea, reducerea impactului și alerta timpurie.

3.

Accesibilitate

Unde suntem?

Punct forte: locație strategică, regiune de graniță, 2 coridoare TEN-T, aeroport internațional

Punct forte: 254 km autostradă construiți

51% drumuri publice modernizate, 32,3% drumuri județene în stare rea

Conexiuni parțiale la TEN – T centrală

Loc I RO accidente rutiere

Inexistența unui sistem de transport public intra-regional

Potențialul infrastructurii feroviare neutilizat

Accesibilitate scăzută Aeroport Internațional Timișoara

Transport multimodal nevalorificat

87% gospodării acces broad band (= media UE)

Ce ne dorim?

Regiunea Vest la orizont 2030:

- **conectată la rețeaua TEN-T centrală din toate zonele regiunii, prin rețele de transport sigure, modernizate la standarde europene**
- **conectivitate rutieră îmbunătățită cu regiunile învecinate, inclusiv transfrontalieră, prin intermediul autostrăzilor sau drumurilor expres**
- **investiții finalizate la rețeaua feroviară TEN-T și conectivitate feroviară îmbunătățită între zonele urbane (tram-train)**
- **Accesibilitate crescută în interiorul regiunii, cu un sistem de tranzit accesibil, incluziv sigur și atrăgător pentru călători**
- **Sistem de transport public intra-regional funcțional**
- **acces facil la Aeroportul Internațional Traian Vuia și continuarea investițiilor în infrastructura aeroportuară regională**
- **dezvoltarea unor centre de logistică pentru eficientizarea transporturilor multimodale**
- **Acces crescut la broad band și internet pentru toți locuitorii**

Alinierea Pilonului Obiectivele de Politică ale UE și Obiectivele de Dezvoltare Durabilă:

OP2, OP3

Pilon	Priorități	Obiectiv specific
Accesibilitate	**Prioritatea 1**. Continuarea investiţiilor la infrastructura aferentă reţelelor TEN-T	Îmbunătățirea conectivității și mobilității inter-regionale și transfrontaliere prin investiții la axele TEN-T
	Prioritatea 2. Dezvoltarea infrastructurilor de transport cu rol de artere suport pentru reţelele TEN-T	Îmbunătățirea conectivității și mobilității intra-regionale, care să conducă la creșterea mobilității durabile și inteligente între localități
	Prioritatea 3.Dezvoltarea infrastructurii digitale	Dezvoltarea infrastructurii de telecomunicații, interoperabile și sigure

Prioritatea 1. Continuarea investiţiilor la infrastructura aferentă reţelelor TEN-T

Obiectiv specific*:* Îmbunătățirea conectivității și mobilității inter-regionale și transfrontaliere prin investiții la axele TEN-T

Justificare

Infrastructura de transport a Regiunii Vest este unică în România, din perspectiva prezenţei a **două coridoare de transport TEN-T**, care traversează regiunea.

Pentru transportul rutier, reţeaua TEN-T de bază se suprapune traseului Autostrăzii A1, a DN 6 Lugoj – Băile Herculane şi a DN 59 Timişoara – Moraviţa. Reţeaua TEN-T rutier extinsă se suprapune DN 79 Arad – Oradea şi DN 66 Simeria – Petroşani.

Pentru transportul feroviar, reţeaua TEN-T de bază se suprapune traseului magistralelor principale 200 Curtici – Arad – Simeria şi 900 Timişoara – Băile Herculane, a magistralei secundare 217 Timişoara – Arad şi a magistralei secundare 922 Timişoara – Moraviţa. Reţeaua feroviară extinsă cuprinde magistrala secundară 310 Arad – Chişineu-Criş – Oradea şi magistrala secundară 202 Simeria – Petroşani.

Pentru modul de transport naval, reţeaua TEN-T de bază se suprapune fluviului Dunărea, în regiune fiind portul secundar Moldova Nouă, care face parte din reţeaua extinsă TEN-T, iar pentru modul de transport aerian, doar Aeroportul Traian Vuia Timişoara face parte din reţeaua de bază TEN-T, accesibil pe drumul județean 609D care face legătura cu Municipiul Timișoara.

Localizarea la graniţa vestică a României şi la confluenţa rutelor strategice de transport european (TEN-T) sunt avantaje ale Regiunii Vest, care au contribuit la transformarea acesteia într-un loc atractiv din punct de vedere economic. În continuare, investiţiile în rutele principale de transport inter-regionale și internaționale, care urmăresc îmbunătăţirea accesibilităţii şi a fiabilităţii, pot contribui la dezvoltarea durabilă a regiunii, prin aigurarea creșterii economice susținută.

Conectivitatea între Regiunea Vest şi restul României, în special capitala Bucureşti, rămâne încă problematică. **Autostrada A1** străbate regiunea de la Vest la Est și este finalizată, cu excepția lotului nr. 2 de pe traseul Lugoj-Deva, legând județele Arad, Timiș și Hunedoara.

Imaginea 1 – A1 Lugoj-Deva Lot 4, vedere de pe versantul Șoimuș, Dealul Liliecilor

Continuarea proiectelor prioritare referitoare la infrastructura de transport, vor aduce îmbunătăţiri semnificative la accesibilitatea regiunii faţă de Bucureşti. Acest lucru ar putea avea implicaţii semnificative nu doar în ceea ce priveşte mai buna integrare a economiei regionale cu economia naţională, ci şi deschiderea accesului pentru zone izolate ale regiunii la alte centre de dezvoltare din apropiere, cum ar fi Sibiu. În plus, accesul îmbunătăţit la Aeroportul Timişoara din alte zone ale regiunii poate ajuta, de asemenea, la reducerea perifericităţii acestuia.

Pe de altă parte, proiectele majore de infrastructură de transport existente nu vor ajuta toate zonele regiunii. O atenţie specială poate fi necesară pentru a îmbunătăţi conectivitatea pentru alte zone, cum ar fi cele din judeţul Caraş-Severin. Capitala Serbiei, Belgrad este cel mai apropiat oraş mare de cea mai mare parte a zonelor din Regiunea Vest, şi totuşi Belgradul (şi Serbia în general) rămâne aproape complet deconectat de economia Regiunii Vest. Îmbunătăţirile în conectivitatea transporturului către Belgrad, eforturile de facilitare a unor puncte de trecere a frontierei eficiente, vor fi importante pentru a permite regiunii să valorifice mai bine oportunităţile cu Serbia.

Reţeaua de căi ferate este o sursă neexploatată de avantaje pentru Regiunea Vest, fiind capabilă deopotrivă să îmbunătăţească competitivitatea nucleului regiunii, dar ajutând în acelaşi timp la abordarea provocărilor legate de dezvoltarea teritorială. Este necesară fiind doar o mai bună gestionare a reţelei existente în vederea asigurării siguranţei, eficienţei şi calităţii necesare pentru a atrage călători şi a face sistemul viabil economic.

În ceea ce priveşte axa feroviară, pe tronsonul Curtici-Sighişoara, lucrările urmează a fi finalizate în perioada viitoare. Pe teritoriul Regiunii Vest se regăsește și coridorul Orient/Est-Mediteranean, suprapus peste relația Arad – Timișoara – Craiova – Calafat. Proiectul de reabilitare a infrastructurii se află

în curs de elaborare a studiului de fezabilitate. Lucrările vor viza în mare parte dublarea liniei, concomitent cu creșterea vitezei de circulație a trenurilor la 160 km/oră.

În ceea ce privește **reţeaua fluvială,** Culoarul Dunăre-Rin–Main leagă sud-estul Europei (portul Constanţa) de nord-vestul continentului (portul Rotterdam). Dunărea asigură ţărilor riverane Germania, Austria, Slovacia, Ungaria, Croaţia, Serbia, Bulgaria, România, Moldova şi Ucraina o alternativă importantă la transportul terestru. Perspective de dezvoltare la nivelul Regiunii Vest le au porturile Moldova Veche, Moldova Nouă şi refacerea şi redarea în perspectivă, pentru trasee turistice a vechiului port Baziaş (construit în jurul anului 1040).

Aeroportul Internaţional "Traian Vuia" din Timişoara prezintă avantaje evidente precum: poziţia strategică la nivel naţional ce oferă posibilitatea efectuării de zboruri continentale şi intercontinentale, dimensiunile aerogării, aeroport de rezervă pentru Bucureşti, Budapesta şi Belgrad, existenţa a două terminale. Totuşi, există o serie de probleme care vizează: starea pistelor de rulare şi mai ales, conexiunile aeroportului cu alte moduri de transport, care influenţează gradul de atractivitate al acestuia şi implicit al cererii de transport aerian.

Al doilea aeroport internaţional ca importanţă al Regiunii Vest este **Aeroportul Arad,** care are avantajul unui grad remarcabil de accesibilitate: acces direct la Autostrada A1 (200 de metri de aeroport), 4 km de centrul oraşului Arad şi situarea la o mică distanţă de capitalele europene Budapesta (260 km) şi Belgrad (220 km). Aeroportul dispune de un terminal Cargo.

În ansamblu, intervenţiile specifice propuse la nivelul infrastructurii de transport în Regiunea Vest vizează dezvoltarea şi modernizarea infrastructurii de interes naţional şi regional, cu prioritate pe axele TEN-T care să pună baza unui transfer eficient între modurile de transport. Măsurile vizează susţinerea unui sistem de transport durabil, prin compensarea cererii de transport rutier cu modurile mai puţin poluante şi cu un accent special, pe **multimodalitate.**

Accentul major trebuie pus pe **finalizarea construcţiei autostrăzilor din cadrul culoarelor TEN-T**, a **inelelor ocolitoare pentru oraşele** existente pe aceste relaţii de autostrăzi, modernizarea şi construcţia de **drumuri expres** (pe traseele drumurilor europene, cu prioritate) şi modernizarea **drumurilor naţionale**, mai ales a celor cu impact major asupra mobilităţii populaţiei, în interiorul Regiunii Vest. De asemenea, se are în vedere modernizarea şi îmbunătăţirea calităţii reţelelor de pe principalele **axe feroviare cu trafic internaţional** (reţele electrice, dublare linii, prioritizare trafic etc). Deoarece transportul pe **căi navigabile** interioare are importante beneficii de mediu şi eficienţă, potenţialul său trebuie exploatat în mod durabil. Astfel, potenţialul Regiunii Vest şi al Dunării converg către susţinerea dezvoltării accelerate a modernizării şi dezvoltării portului Moldova Nouă. Totodată, sunt vizate investiţiile care să contribuie la modernizarea şi creşterea capacităţii infrastructurii aeriene.

Provocări regionale:

- asigurarea conectivității rutiere rapide și moderne cu regiunile învecinate, inclusiv transfrontalieră, prin intermediul autostrăzilor, drumurilor expres (TEN-T), şi/sau a variantelor ocolitoare
- Adaptarea sistemului de transport la viitoarele cerințe de mobilitate, referitoare la reducerea consumurilor energetice, scăderea poluării, protejarea mediului şi adaptarea la schimbările climatice inclusiv prin realizarea/concesionarea zonelor de parcare şi staţionare a vehiculelor,
- Creșterea accesibilității la rețeaua TEN-T de transport rutier pentru toate localitățile regiunii,
- Creșterea siguranței în trafic,
- Modernizarea și creșterea capacității infrastructurii aeriene,
- Creșterea importanței transportului fluvial și modernizarea porturilor de la Dunăre.

Măsuri

Transport Rutier:

- Finalizarea kilometrilor rămaşi de construit din Autostrada A1 şi demararea construcţiei altor autostrăzi (ex: Via Carpatia, Timişoara-Belgrad)
- Construcția centurilor rutiere ocolitoare pentru orașele de pe rețeaua rutieră europeană (de bază și extinsă),
- Construirea de drumuri de legătură între drumuri naţionale și A1,

Transport Feroviar:

- Continuarea reabilitării tronsonului feroviar Simeria – Coșlariu;
- Modernizarea coridorului Orient/Est-Mediteranean pe relația Arad – Timișoara – Caransebeș – Drobeta Turnu Severin;
- Modernizarea stației de cale ferată Timișoara Nord;
- Modernizarea liniei de cale ferată Timișoara – Stamora Moravița;
- Modernizarea unor linii de cale ferată secundare, pentru eficientizarea transportului public regional;

Transport Naval:

- Modernizarea şi dezvoltarea portului Moldova Nouă ca nod de transport multimodal de pasageri şi marfă;
- Introducerea unui sistem performant de monitorizare a parametrilor de navigaţie, de-a lungul Dunării şi de informare asupra situaţiilor “speciale”.

Transport aerian:

- Creșterea importanței naționale a Aeroportului Timişoara prin:
  - reabilitarea şi modernizarea infrastructurii aeroportuare,

- modernizarea şi dezvoltarea sistemelor de supraveghere a spaţiului aerian şi a sistemelor de dirijare, informare aeronautică şi informare meteorologică,
- îmbunătăţirea legăturilor intermodale, pentru o mai rapidă şi eficientă legătură cu alte destinaţii (conexiunile rutiere cu autostrada A1, căi de acces feroviar, modernizarea infrastructurii de transport urban care să facă legătura între aeroport şi reţeaua de transport public din municipiul Timişoara, realizarea unei autogări în proximitatea aeroportului, conectarea acestuia cu orașele mari din regiune),

- Dezvoltarea rolului Aeroportului Arad și Caransebeș prin susținerea unor nișe, precum aviație utilitară, militară, privată, avioane ușoare și ultra ușoare,
- Stimularea relansării traficului de pasageri pe Aeroportul Internațional Timișoara,
- Dezvoltarea unui centru intermodal de mărfuri la Aeroportul Internațional Timișoara:
  - Conectarea aeroportului la rețeaua feroviară,
  - Centru regional intermodal de transport cargo,

Prioritatea 2. Dezvoltarea infrastructurilor de transport cu rol de artere suport pentru reţelele TEN-T.

Obiectiv specific: Îmbunătățirea conectivității și mobilității intra-regionale, care să conducă la creșterea mobilității durabile și inteligente între localități

Justificare

Regiunea Vest dispune de un sistem de transport care, în mare măsură, poate fi poziţionat la nivelul standardelor europene medii de dezvoltare, atât în ceea ce priveşte latura ofertei de infrastructură (densitatea, diversitatea şi calitatea infrastructuri), cât şi a serviciilor de transport.

În perspectiva anului 2030, opțiunile strategice ale Regiunii Vest trebuie să urmărească **adaptarea şi modernizarea sistemului de transport la viitoarele cerinţe de mobilitate**, luând în considerare aspecte precum:

- **trend-ul strategic**, existent la nivel european, referitor la transport, **reducerea consumurilor energetice şi scăderea poluării** datorate activităţilor de transport şi, în special, al celui rutier;
- nevoia de **dezvoltarea echilibrată** a Regiunii Vest, care poate fi impulsionată de un sistem eficient de transport care să faciliteze accesul şi mobilitatea forţei de muncă;
- tendinţa de dezvoltare la nivelul economiei regionale, a centrelor logistice, corelată cu dezvoltarea infrastructurilor de afaceri;
- prevenirea factorilor asociaţi dezvoltării rapide şi dezorganizate care pot afecta dezvoltarea viitoare: aglomerarea urbană, schimbarea densităţii populaţiei, creşterea duratei de deplasare.

Din totalul **drumurilor publice** din Regiunea Vest, **47%** sunt modernizate (locul II după regiunea București – Ilfov). Dintre acestea, **drumurile naționale** sunt modernizate în procent de **98,6%,** pe când **drumurile județene și comunale** sunt modernizate în procent de doar **32%**, regiunea situându-se sub media națională.

O serie de drumuri judeţene din Regiunea Vest se intersectează cu autostrada A1: Bucureşti–Piteşti–Sibiu–Timişoara–Nădlac, fiind necesare realizarea unor legături cu aceasta pentru facilitarea conexiunii localităţilor mai mici, nu doar a centrelor urbane de dimensiuni mari. Este important de menţionat faptul că dacă nu se vor realiza aceste conexiuni, pentru unele zone autostrada va acţiona ca o barieră în calea dezvoltării teritoriale. De asemenea, conectivitatea în interiorul Regiunii Vest, în special între zonele urbane, rămâne destul de scăzută.

Conform INS, în cadrul Regiunii Vest în anul 2019 se regăseau un număr de **4.629,6 km** drumuri județene, din care erau modernizate un procent de doar **51,16%.**

Din totalul de **4.629,6 km** de drumuri județene, **56,9%** prezintă **îmbrăcăminți rutiere cu durabilitate mai mare** (din beton asfaltic și beton de ciment), folosite pentru traficul greu, de mare intensitate şi cu rezistenţă sporită împotriva factorilor climaterici. Un procent destul de mare - 21,1%, este reprezentat de **drumurile din pământ și pietruite** (în special în județele Caraș-Severin și Hunedoara), necesitând investiții importante pentru modernizare. Nici procentul de **21,2%** reprezentat de drumurile cu **îmbrăcăminți asfaltice ușoare** nu este unul favorabil pentru calitatea și durabilitatea drumurilor județene.

Multe orașe din Regiunea Vest nu au **centuri ocolitoare**, iar aceasta conduce la prezența traficului de tranzit prin centrele urbane, sporind gradul de poluare și crescând riscurile de accidente rutiere. De asemenea, o altă provocare a regiunii este conectivitatea centrelor urbane cu UAT-urile din Zona Urbană Funcțională (ZUF).

Pentru perioada de programare 2021-2027, în cadrul Obiectivului de Politică nr. 3 „*O Europă mai conectată*”, autoritățile județene au întocmit propuneri de modernizare a drumurilor județene ce însumează aproximativ **910 km.**

Proiectele prioritare referitoare la infrastructura de transport propuse la nivel regional vor aduce îmbunătăţiri semnificative în domeniul accesibilității şi deschiderii accesului, inclusiv pentru zone izolate ale regiunii la centrele de dezvoltare. În plus, accesul îmbunătăţit la Aeroportul Timişoara din alte zone ale regiunii poate ajuta, de asemenea, la reducerea perifericităţii acestora.

Un aspect important legat de proiectele de transport este **siguranţa.** Creşterea numărului persoanelor rănite şi decedate în accidente rutiere este cauzată atât de expansiunea rapidă în ultimii ani a utilizării autoturismelor, dar şi de calitatea drumurilor - consecinţă a fondurilor limitate destinate lucrărilor de întreţinere - de insuficienţa zonelor de siguranţă a drumurilor publice şi a sistemelor de control şi monitorizare a traficului rutier.

Provocări:

- Asigurarea unei conectivități mai bune cu toate modurile de transport aferente rețelei de transport TEN-T pentru toată populația regiunii,

- Creșterea calității drumurilor județene pentru asigurarea siguranței rutiere pentru toți participanții la trafic,
- Creșterea mobilității între zonele urbane și localitățile din proximitate,
- Creșterea mobilității între zonele urbane ale regiunii.

Măsuri:

- modernizarea si reabilitarea reţelei de **drumuri judeţene** care asigura **conectivitatea directă** (drumuri județene sau trasee compuse din mai multe drumuri județene legate direct) **sau indirectă** (drumuri județene/trasee legate de rețea prin intermediul unui drum național modernizat) cu rețeaua TEN-T,
- construirea unor noi segmente de drum județean pentru conectarea la autostrăzi sau drumuri expres,
- construcţia / modernizarea variantelor ocolitoare pentru orașe cu statut de drum judeţean,
- investiții în infrastructura de drumuri de interes local și a conectivității cu drumurile de interes județean și național în cadrul UAT- urilor din cadrul ZUF,
- îmbunătățirea sistemelor și marcajelor de semnalizare și siguranță rutieră,
- construirea/modernizarea de stații pentru transport public pe traseul drumului județean,
- realizarea de investiții destinate siguranței rutiere pentru pietoni și biciclişti,
- realizarea de perdele forestiere și parapeți pentru protecție, realizarea de investiții suplimentare pentru protecția drumului respectiv față de efectele generate de condiții meteorologice extreme.

În cadrul procesului de planificare pentru perioada 2021-2027, s-au solicitat Consiliilor Județene **idei de proiecte** care vizează modernizarea / reabilitarea unor drumuri județene. Acestea urmează să fie selectate și prioritizate, iar în final vor fi aprobate de către Consiliul pentru Dezvoltare Regională (CDR).

Prioritatea 3. Dezvoltarea infrastructurii digitale

Obiectiv specific: Dezvoltarea infrastructurii de telecomunicații, interoperabile și sigure

Justificare

Conform celui mai recent **Raport DESI (Digital Economy and Society Index)**, România ocupă unul din ultimele locuri la nivel european în toate cele 5 domenii luate în calcul: conectivitate, capitalul uman, utilizarea internetului, integrarea tehnologiei digitale) și serviciile publice digitale. În ce privește conectivitatea (toate tipurile de rețele-fixe, mobile, rapide și ultrarapide), România, cu un scor general de doar 55 puncte, ocupa locul 22 din 28 state ale Uniunii Europene. Acoperirea rețelelor fixe de internet era de 88% la nivel național (urban și rural) și de doar 80% în mediul rural, România ocupând astfel locul 26 din cele 28 state europene analizate.

În Regiunea Vest, în anul 2019, un procent de **88% din gospodării aveau acces la internet**, spre deosebire de anul 2011 când acest procent era doar 53%. Chiar dacă acest procent plasează Regiunea Vest pe locul II după Regiunea București – Ilfov la ponderea gospodăriilor cu acces la internet, calitatea conexiunii este foarte importantă, accesul la o conexiune de bandă largă (broadband) oferind viteze superioare ale transferului de date. Din cele 88% din gospodăriile cu acces la internet, 87% reprezintă gospodării cu acces la bandă largă.

Politicile europene în domeniul digitalizării au ca obiectiv facilitarea accesului la internet, accesul la rețea, terminale, conținut și servicii, în mod special în zone rurale și izolate. Asigurarea conexiunii la servicii de telecomunicații de calitate pentru cetățeni, interoperabile și sigure, concomitent cu digitalizarea instituțiilor publice va conduce la creșterea calității vieții și competitivității economice.

Provocări:

- Asigurarea unei conexiuni broad-band cu viteze superioare ale transferului de date și inter-operabile pentru toate localitățile regiunii

Măsuri:

- Dezvoltarea serviciilor de telefonie și internet mobil în zonele mai puțin accesibile,
- Dezvoltarea și extinderea infrastructurii de bandă largă (broadband), în special în mediul rural,
- Dezvoltarea rețelelor de Wi-Fi gratuit pentru cetățeni,
- Utilizarea tehnologiilor wireless de încărcare în spațiile publice,
- Extinderea mobilierului urban de tip ”wi-fi free” și ”green charge”,
- Dezvoltarea infrastructurii de tip 5G, în special în instituțiile publice.

4.

Educație, Sănătate și Sisteme sociale performante

Unde suntem?

Scor 50.07 EU Regional Social Progress Index – Regiune Neperformantă (loc 260/272 UE)

Economic nesustenabilă cu valorile actuale ale participării în educație

Decalaje importante față de indicatorii europeni in educație

Infrastructura ante și preșcolară slab dezvoltată

Supraaglomerare școli urban

Îmbătrânirea populației și creșterea incidenței bolilor

Sistem medical regional cu performanțe modeste

Rețeaua medicală fragmentată, concentrată în marile orașe

Medicina preventivă și personalizată și de ambulatoriu subutilizate/ în stadiu incipient

Ponderi ridicate ale populației aflate în situație de risc

15% din populația orașelor trăiește în ZUM

Infrastructura socială cu decalaje între urban și rural

Ce ne dorim?

Regiunea Vest la orizont 2030:

- a creat și dezvoltat o rețea școlară modernă, incluzivă și performantă, digitalizată, conectată cu mediul economic regional
- a dezvoltat un sistem eficient de pregătire pe tot parcursul vieții pentru locuitori
- a atins niveluri ridicate de absolvenți de studii superioare și valorifică potențialul și cunoștințele lor în mediul economic din regiune
- formează forță de muncă ce corespunde nevoii de competențe din regiune
- a integrat tinerii fără ocupație în câmpul muncii
- speranța de viață și starea de sănătate a locuitorilor se situează pe o tendință de creștere
- a pus bazele unui sistem medical performant și inovator, conectat la practicile europene, adaptat noilor caracteristici sociale și demografice
- a echilibrat disparitățile medicale dintre mediul rural și cel urban
- a scăzut incidența bolilor ca urmare a accentului crescut pus pe medicina de tip preventiv în rândul populației
- a redus la minimum ponderea populației defavorizate
- a creat un sistem social uniform repartizat și deschis, care încurajează și sprijină incluziunea persoanelor defavorizate

Alinierea Pilonului cu Obiectivele de Politică ale UE și Obiectivele de Dezvoltare Durabilă: OP4

Pilon 4	Priorități	Obiectiv specific
Educație, Sănătate și Sisteme sociale performante	Prioritate 1. Acces egal la o educație modernă, conectată la tendințele pieței muncii	Asigurarea unui acces incluziv la educație și formare și optimizarea sistemelor de educație și formare pentru a răspunde cerințelor pieței muncii
	Prioritate 2. Acces incluziv la servicii medicale performante și inovative, orientate către pacient	Îmbunătățarea stării de sănătate a populației și creșterea duratei de viață prin dezvoltarea unui sistem medical eficient și accesibil
	Prioritate 3.Asigurarea unor servicii sociale echitabile, limitarea excluziunii sociale și riscului de sărăcie	Reducerea numărului de persoane vulnerabile, aflate în pragul sărăciei sau în fața riscului de excluziune socială, prin servicii calibrate nevoilor beneficiarilor
	Prioritate 4. Creșterea ocupării forței de muncă și asigurarea incluziunii pe piața muncii	Creșterea gradului de ocupare și sprijinirea accesului tuturor pe o piață a muncii modernă, inclusivă și flexibilă

Prioritatea 1. Acces egal la o educație modernă, conectată la tendințele pieței muncii

Obiectiv specific: Asigurarea unui acces incluziv la educație de calitate și optimizarea sistemelor de educație și formare pentru a răspunde cerințelor pieței muncii

Justificare

Sistemul de învățământ este unul dintre pilonii pe care se sprijină viitorul regiunii, atrăgând stabilitate, inovare și asigurând pregătirea societății pentru a face față provocărilor viitorului.

În momentul de față, Regiunea Vest nu este economic sustenabilă cu valorile participării în educaţie și are de recuperat decalaje importante față de indicatorii europeni și uneori chiar și față de indicatorii naționali. Ponderea populației cu vârstă între 30 și 34 ani absolventă de studii superioare este de **24,5%,** sub valoarea țintă națională de 26,7%, rata de părăsire timpurie a școlii este de **10,6%,** o valoare peste obiectivul Europa 2020 fixat pentru țară, **17,4%** din tinerii din Regiunea Vest cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 de ani nu erau încadrați profesional și nu urmau niciun program educațional sau de formare profesională, riscând să fie excluși definitiv de pe piața forței de muncă și să devină dependenți de prestații sociale și doar **1,1%** din totalul persoanelor cu vârsta cuprinsă între 25 – 64 ani au participat în forme de educație sau formare profesională, foarte departe de obiectivul fixat de UE de 15%.

Aceste procente sunt alarmante pentru o regiune care dorește să își accelereze dezvoltarea economică și să rămână competitivă.

În regiune există **disparități cu privire la calitatea și accesibilitatea infrastructurii de educație** atât între județe, cât și între localități. De asemenea, este nevoie de îmbunătățirea **ofertei de programe de educație și formare profesională** de calitate, relevante și coerente pentru adaptarea la piața muncii și la era digitală.
Educația din Regiunea Vest se află în fața unei duble provocări. Pe de-o parte trebuie atinse obiective fixate de UE în cadrul Europa 2020 pentru educație, iar pe de altă parte sistemul educațional trebuie să răspundă **noilor provocări** generate de: declinul demografic, tendința de polarizare a dezvoltării în jurul orașelor mari și în zona lor periurbană, evoluția pieței muncii și digitalizare. Acestea au ca efect scăderea numărului de elevi, supraaglomerarea unităților de învățământ din zonele urbane și nevoia de aptitudini și compentențe care să genereze forță de muncă calificată în raport cu evoluțiile tehnologice și societale.

Conform INS, în anul 2019 în Regiunea Vest au fost încadrate **308.477** persoane în sistemul educațional, **în scădere** cu 11,3% față de anul 2011.

Infrastructura școlară este reprezentată de **630 unități**, publice și private. Cele mai multe unități, 53,17% sunt repartizate în mediul urban, iar 46,82% în mediul rural. **Necesarul de reabilitare a infrastructurii educaţionale din regiune este ridicat**, iar finanțarea a fost insuficientă pentru a acoperi nevoile de investiții ale școlilor. În cele două perioade de programare anterioare, 183 de unități școlare au primit finanțare pentru investiții în infrastructură, reprezentând 11% din numărul total al unităților din regiune, de care beneficiază aproximativ 15% din populația școlară a regiunii.

Fig. 11 – Repartiția unităților și a populației școlare pe județe în anul 2019

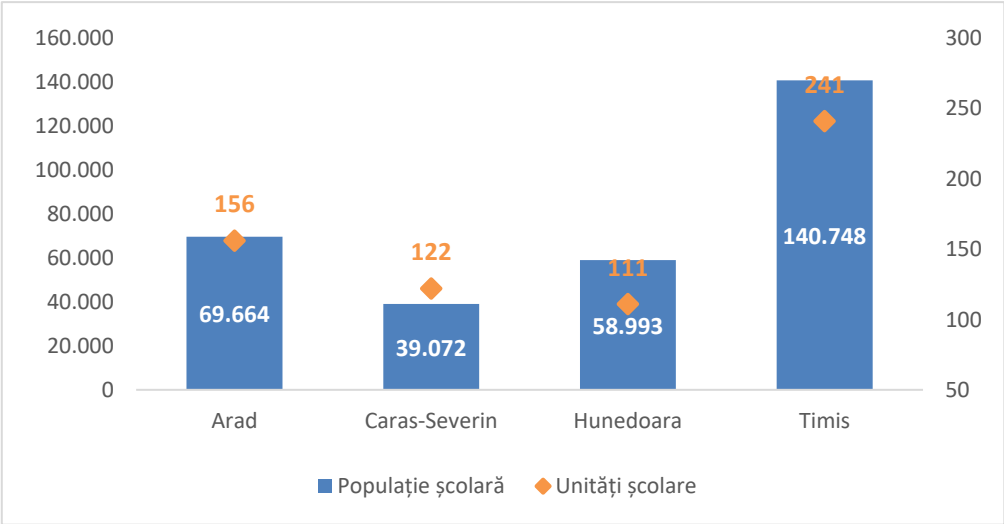

Sursă date: INS, Tempo Online SCL101A, SCL103E

În ciuda scăderii constante a numărului de elevi, **fenomenul de supraaglomerare** tinde să devină unul frecvent în cele mai multe școli din orașele mari, dar și în localitățile din spațiul periurban. **Gradul de ocupare a infrastructurii școlare** pentru Regiunea Vest[117] indică o supraaglomerare pentru nivelul preșcolar (136,9%), nivelul antepreșcolar (104,4%), respectiv nivel gimnazial (103,9%). În *Strategia privind modernizarea infrastructurii educaționale 2017-2023* se evidențiază faptul că pentru Regiunea Vest supragalomerarea unităților de învățământ se manifestă cu precădere în județul Timiș, unde între 40% și 60% dintre elevi sunt expuși acestui fenomen. Județele Arad, Caraș-Severin și Hunedoara au între 20% și 40% dintre elevi expuși fenomenului de supraaglomerare.

Investițiile viitoare în educație trebuie să asigure o bază materială modernă și crearea unor spații de învățare atractive, proiectate special pentru a promova noi abordări de predare și învățare, inclusiv cu ajutorul tehnologiilor moderne pentru toate nivelurile de educație.

Laboratoarele, atelierele, terenurile de sport și sălile de gimnastică au beneficiat de investiții și au crescut ca număr, dar sunt necesare în continuare investiții semnificative.

Spațiile destinate experimentelor și practicilor școlare, laboratoare și atelierele, au crescut ca număr cu 9,21% respectiv 3,08% în perioada 2011-2019. Rețelele de calculatoare din școli au crescut cu 32,21% din 2011 până în anul 2019. Cel mai bun raport între numărul de elevi și numărul de calculatoare indică faptul că în județul Timiș 1 calculator este împărțit de 6,7 elevi, în Caraș-Severin raportul este de 8,5, în Arad de 9,4 iar în Hunedoara de 9,9.

În anul 2018, **abandonul școlar** se manifestă cu intensități diferite pentru fiecare nivel de educație.

Cele mai scăzute valori sunt pentru învățământul primar și gimnazial, 1,4% pentru fiecare nivel, învățământul liceal și profesional are o rată de abandon de 3,2%, în timp ce pentru învățământul postliceal și de maiștri se înregistrează cele mai mari valori de 10,2%. La nivel județean valorile abandonului școlar pe niveluri de educație variază.

Fig. 12 – Repartiția pe județe a abandonului școlar

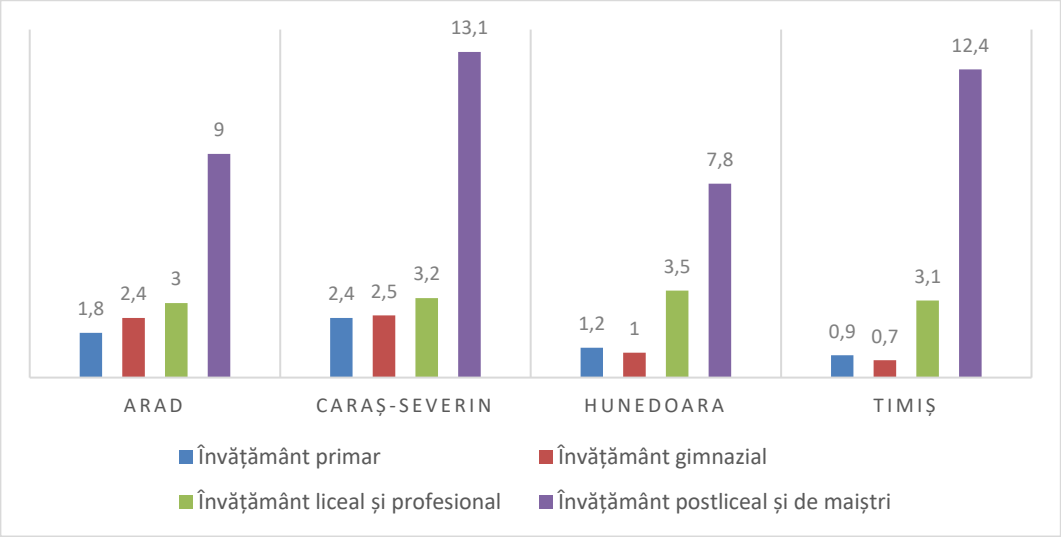

Sursă date: INS, Tempo Online, SCL113A

[117] Analiză efectuată în cadrul Planului pentru dezvoltare Regională al Regiunii Vest 2021 - 2027

Pentru a putea răspunde nevoilor sistemului educațional, Strategia PDR Vest prevede **măsuri integrate** vizând dobândirea de competențe care să permită gestionarea cu succes a tranzițiilor pe piața forței de muncă, integrarea și participarea activă a tinerilor în societate, optimizarea întregului sistem, concomitent cu promovarea accesului egal la educație și formare și stimularea învățării pe tot parcursul vieții.

Provocări regionale:

- Populația școlară este în scădere, urmare a modificării comportamentului demografic,
- Abandonul școlar se manifestă cu intensitate crescută la toate nivelurile de educație,
- Fenomen de supraaglomerare în școlile din mediul urban,
- Necesarul de reabilitare/modernizare a infrastructurii educaţionale pentru crearea unor medii de învățare moderne și flexibile la toate nivelurile educaționale este ridicat,
- Creșele și grădinițele nu asigură accesul la educație timpurie pentru toți copiii,
- Învățământul profesional și tehnic nu este atractiv și nu este pliat pe nevoile pieței muncii,
- Ponderea scăzută a absolvenților de studii superioare (vârsta 30-34 de ani) și scăderea constantă a numărului de studenți, cu impact negativ asupra pieței muncii,
- Participare redusă a adulților (25-64 de ani) la formare continuă,
- Sistemul educațional nu dezvoltă relații sustenabile cu mediul economic,
- Lipsa de corelare dintre cererea și oferta de competențe,
- Dificultăți privind accesul la educație a grupurilor vulnerabile,
- Competențele digitale ale elevilor sunt încă limitate și există disparități importante între mediul rural și cel urban.

Măsuri

Hard:

- Reabilitarea/modernizarea unităților de învățământ din regiune, în funcție de nevoile identificate,
- Construirea/extinderea unităților de învățământ în zonele supraaglomerate,
- Dotarea școlilor cu echipamente specifice, săli/ terenuri de sport de sport, astfel încât să se asigure o bază materială modernă și să se creeze spații de învățare proiectate special pentru a promova noi abordări de predare și învățare, inclusiv cu ajutorul tehnologiilor moderne,
- Construirea de campusuri şcolare, cu precădere pentru învăţământul profesional şi tehnic / învăţământul dual,
- Achiziția de mijloace de transport destinate transportului elevilor, cu precădere în arealele periferice,
- Transformarea infrastructurii școlare și achiziționarea de echipamente, astfel încât să se permită digitalizarea procesului educațional,
- Înființarea/construirea unor centre de reconversie profesională/pregătire profesională/învățare pe parcursul vieții în mediul urban și mediul rural,

- Digitalizarea mediului universitar,
- Realizarea de centre de formare în domenii de vârf ale tehnicii,
- Modernizarea universităților (laboratoare, săli de studiu, amfiteatre),
- Dezvoltarea și modernizarea infrastructurilor sportive ale universităților,
- Înființarea/dezvoltarea de centre/cluburi pentru tineret orientate către activități specifice și consiliere/monitorizare.

Soft:

- Adaptarea ofertei de educație și formare profesională la dinamica pieței muncii și la provocările inovării și progresului tehnologic,
- Îmbunătățirea accesului și a participării la educație a copiilor cu dizabilități și/sau CES,
- Adaptarea metodelor de predare la nevoile elevilor din toate categoriile, inclusiv medii dezavantajate,
- Susținerea adoptării unor metode educaționale flexibile, centrate pe elev;
- Identificarea, sprijinirea si promovarea copiilor supradotați,
- Programe de informare, consiliere și educație parentală pentru familiile copiilor, cu focalizare pe familiile copiilor proveniți din grupuri vulnerabile,
- Dezvoltarea sistemului de formare continuă a cadrelor didactice, inclusiv în ceea ce privește digitalizarea,
- Extinderea programelor after-school,
- Promovarea și furnizarea unor pachete integrate de masuri de activare a tinerilor, inclusiv NEET,
- Facilitarea dobândirii de calificări pentru persoanele care au părăsit timpuriu școala;
- Creșterea accesului și participării adulților la programe pentru pentru dezvoltarea competențelor cheie,
- Pachete de formare pentru angajați adaptate nevoilor pieței,
- Extinderea și diversificarea ofertei pentru programele de școală duală,
- Dezvoltarea competenţelor tehnice ale studenţilor,
- Diversificarea specializărilor de masterate, studii postuniversitare, studii doctorale adaptate cerințelor regionale,
- Creșterea vizibilității și implicării mediului academic,
- Încurajarea parteneriatelor internaționale la nivelul universităților,
- Cursuri de formare pentru personalul din centrele de pregătire profesională.

Prioritate 2. Acces incluziv la servicii medicale performante și inovative, orientate către pacient

Obiectiv specific: Îmbunătățarea stării de sănătate a populației și creșterea duratei de viață prin dezvoltarea unui sistem medical eficient și accesibil

Justificare

Sistemul medical din Regiunea Vest se confruntă cu mai multe probleme. Raportul de țară pentru România 2019 precum și Strategia Națională de Sănătate identifică deficiențe majore ale sistemului de sănătate, care nu reușește să ofere servicii calitative și integrate populației. Indicatorul de Competitivitate

Regională[118] arată că sistemul medical regional nu s-a îmbunătățit în ultimii 5 ani, scorul obținut în 2019 (21) fiind mai mic ca și în anul 2014 (23).

În primul rând, în perioada viitoare, sistemul medical trebuie să se adapteze provocărilor legate de **declinul și îmbătrânirea populației**. Populația Regiunii Vest a înregistrat un declin anual de aproximativ 0,19% din anul 2000. Rata de fertilitate și natalitate scăzută, rata migrației, în special a categoriilor de vârstă activă, produc o structură demografică îmbătrânită. În perioada 2011-2018 rata de dependență după vârstă a crescut constant de la 39,4% la 43,3%.

Speranța de viață în regiune este de 75,4 ani[119], mai scăzută decât media europeană de 81 de ani și este sensibil diferită între județele regiunii.

Fig. 13 – Speranţa de viaţă în Regiunea Vest

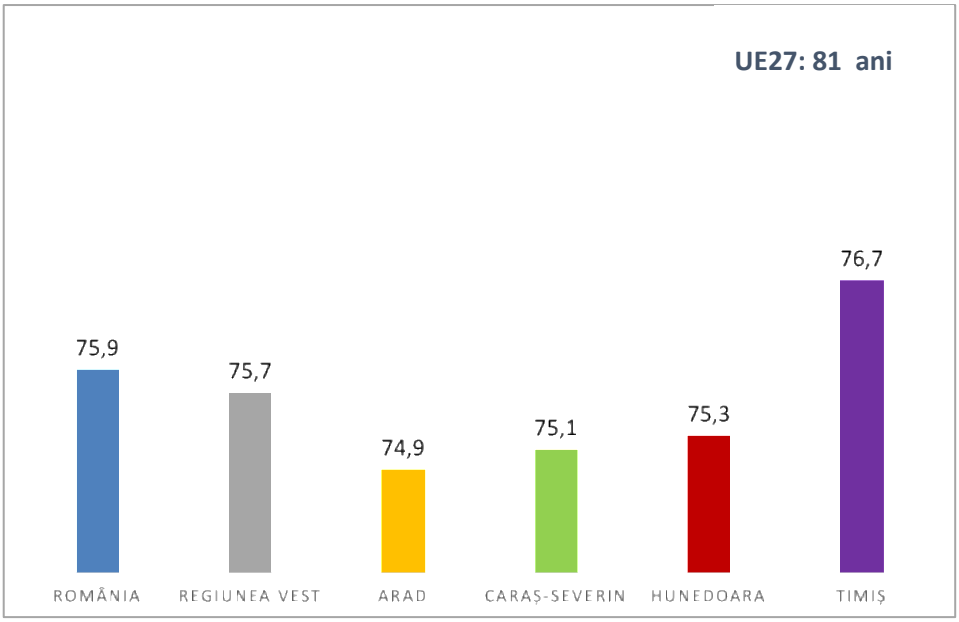

Îmbătrânirea populației și schimbările demografice vor avea un impact puternic asupra sistemului sanitar, prin creearea unui segment de populație consistent predispus incidențelor mai ridicate ale anumitor boli.

Cele mai frecvente boli[120] care afectează populația regiunii sunt bolile hipertensive, pulmonare cronice, cerebrovasculare, diabetul, cancerul și bolile psihice, acestea reprezentând și principalele cauze de deces.

118 https://ec.europa.eu/regional_policy/ro/information/maps/regional_competitiveness/#4

119 https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do

120 Raport Național privind Starea de Sănătate a Populației României 2017

Fig. 14 – Incidența principalelor boli din Regiunea Vest

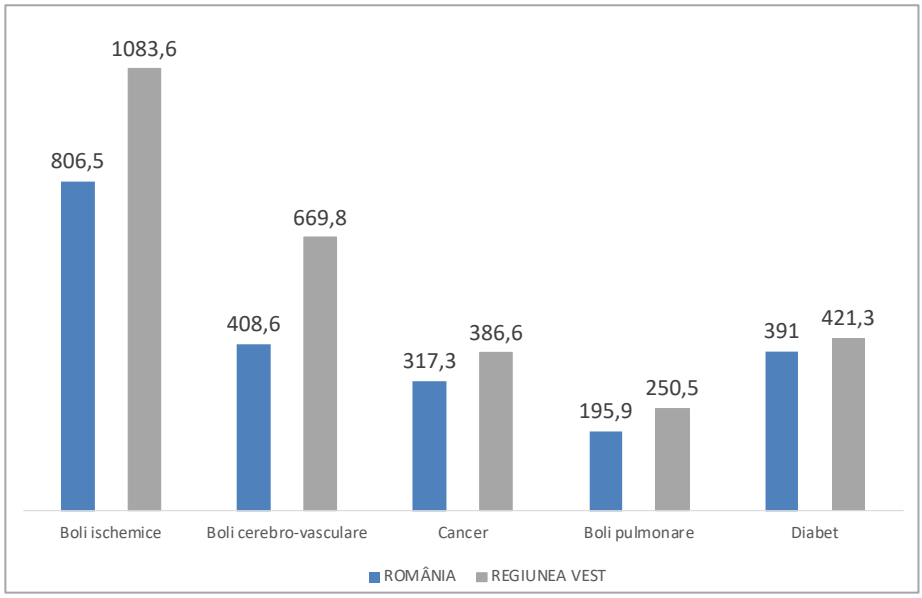

În acest context, dezvoltarea serviciilor medicale de prevenție și promovarea unui mod de viață sănătos sunt esențiale pentru regiune. Accesul la servicii preventive este în continuare limitat, deficitar, inechitabil și neuniform din punct de vedere al calității serviciilor oferite.

Pe lângă provocările legate de demografie, în regiune persistă problemele legate de **calitatea și accesibilitatea serviciilor oferite de sistemul de sănătat**. Infrastructura spitalelor și echipamentele sunt încă departe de standardele europene și nu au fost adaptate la tehnologiile moderne, iar distribuția lor în teritoriu de cele mai multe ori nu corespunde profilului demografic local și nici nevoilor de sănătate ale populației. De asemenea, gradul de fragmentare ridicat al unităților medicale este o piedică în fața unei viteze de reacție rapidă ce ar trebui să caracterizeze un sistem medical performant.

Regiunea Vest avea în utilizare un număr de **49** de spitale în anul 2018, 37 fiind spitale de stat și 12 spitale private. Acestea nu sunt repartizate uniform în teritoriu, 22 spitale aflându-se pe teritoriul județului Timiș. În mediul rural nu este localizat niciun spital general, doar spitale de psihiatrie sau recuperare neuropsihomotorii.

Regiunea Vest deține 646 paturi de spital/100.000 locuitori, încadrându-se în media națională. Acest indice nu a suferit modificări majore în ultimii ani, în ciuda investițiilor realizate. Distribuția pe județe este în favoarea județului Timiș.

Numărul de cabinete medicale de familie scade în perioada 2011 – 2019, de la 1.216 cabinete la 1.162, ceea ce adâncește disparitățile județene în ceea ce privește repartiția teritorială și dreptul de servicii medicale primare. Județul Timiș deține peste 41% din acestea, urmat de Arad cu 25,21%, Hunedoara cu 20,3% și Caraș-Severin cu puțin peste 13%. Pe teritoriul regiunii 15% din UAT-uri nu au avut înregistrat nici un cabinet de medicină de familie.

Personalul medico-sanitar numără 32.903 persoane, în creștere cu 19,32% în perioada 2011 – 2019. În ciuda acestei creșteri, există încă discrepanțe față de UE, dar și între județe

Fig. 15 – Numărul de medici raportat la 1.000 locuitori în anul 2019

UE27: 382

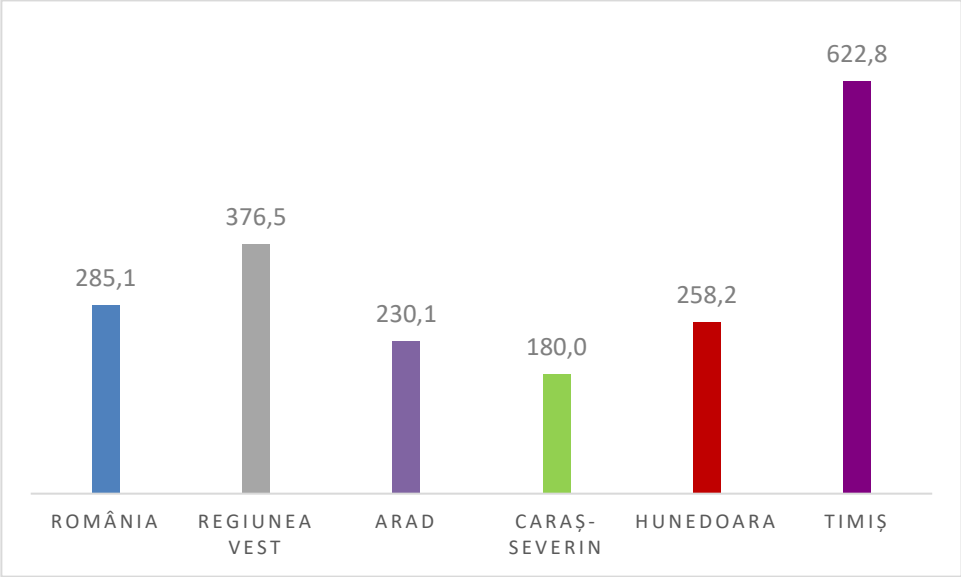

Rețeaua de diagnostic de precizie și a medicinei personalizate este subdezvoltată, iar practica personalizării tratamentelor, care este eficace și cost-eficientă pe termen lung este subutilizată.

Cercetarea și inovarea în medicină, alături de medicina personalizată vor contribui la o strategie terapeutică corespunzătoare și pot oferi o stare de sănătate și o calitate a vieții mai bună și vor conduce la creșterea speranței de viață.

Accentuarea digitalizării sistemului medical regional este esențială pentru creşterea accesului la servicii de calitate şi reducerea inechităţilor din sănătate.

Provocări regionale:

- Infrastructura și echipamentele spitalelor sunt învechite, departe de standardele europene,
- Gradul de fragmentare ridicat al unităților medicale,
- Sistemul medical nu oferă acces echitabil și incluziv pe întreg teritoriul regiunii, în special în mediul rural,
- Rețeaua de servicii în sistem ambulatoriu și medicina preventivă sunt insuficient dezvoltate,
- Medicina personalizată este subdezvoltată,
- Necesitatea adaptării sistemului medical la îmbătrânirea populației și schimbărilor demografice,
- Calitatea actului medical necesită îmbunătățiri.

Măsuri

Hard:

- Înființarea unui spital regional,
- Modernizarea / reabilitarea / extinderea unităților medicale existente și achiziții de aparatură medicală de ultimă generație,

- Înlocuirea spitalelor vechi care nu mai corespund standardelor actuale cu unele noi,
- Investiții în servicii medicale de urgență,
- Investiţii pentru asigurarea unor circuite temporare în caz de epidemii, pandemii şi alte situaţii,
- Creşterea capacităţii de rezilienţă pe timp de criză în domeniul sanitar (depozite regionale de echipamente medicale) şi alimentar (depozite regionale de cereale şi produse alimentare)
- Dezvoltarea rețelei și a serviciilor oferite în regim ambulatoriu,
- Crearea unui centru Cercetare-Dezvoltare-Inovare în domeniul medical,
- Dezvoltarea și modernizarea centrelor medicale de permanență din zonele rurale,
- Dezvoltarea rețelei de centre de recuperare pentru bolile cu incidență mare, îndeosebi cele din domeniul oncologic şi cardio-vascular,
- Dezvoltarea rețelei de diagnostic de precizie și a medicinei personalizate,
- Dezvoltarea și dotarea unităților medicale școlare cu aparatură specifică,
- Modernizarea, extinderea și dotarea rețelei de medicină de familie și școlară,
- Dezvoltarea, modernizarea și dotarea centrelor medicale de permanență.

Soft:

- Consolidarea și dezvoltarea relațiilor de CDI între sistemul medical și firmele din domeniul IT,
- Digitalizare sistemului medical prin servicii de tip e-Sănătate și specializarea personalului
- Realizarea unui sistem de monitorizare a pacienților care suferă de boli grave,
- Dezvltarea serviciilor de reabilitare/recuperare, serviciilor de îngrijire paliativă , serviciilor de îngrijire pe termen lung,
- Îmbunătățirea calității îngrijirii pacienților pe tot lanțul de îngrijiri,
- Creşterea gradului de siguranţă a pacientului în unitățile sanitare,
- Îmbunătățirea răspunsului echipajelor de intervenție rapidă,
- Acțiuni de conștientizare la nivelul populației a importanței prevenției medicale,
- Realizarea de programe privind educația sanitară și promovarea unui stil de viață sănătos,
- Creșterea accesibilității a persoanelor vulnerabile către sistemul medical,
- Sprijinirea programelor de instruire și formare profesională, cu accent pe abordările inovative,
- Sprijinirea schimburilor de experiență interregionale și internaționale în vederea perfecționării,
- Asigurarea unui acces egal și echitabil la servicii de sănătate a tuturor categoriilor de persoane,
- Asigurarea accesului a elevilor și studenților la servicii de medicină școlară,
- Reducerea mortalității prin boli transmisibile și netransmisibile,
- Modelarea serviciilor medicale în funcție de specificul și tendințele demografice ,
- Asigurarea accesului elevilor și studenților la servicii medicale.

Prioritatea 3: Asigurarea unor servicii sociale echitabile, limitarea excluziunii sociale și riscului de sărăcie

Obiectiv specific: Reducerea numărului de persoane vulnerabile, prin servicii calibrate nevoilor beneficiarilor

Justificare

În Regiunea Vest **populația aflată în risc de sărăcie** la nivelul anului 2019 era de **21,9%**, o valoare sub media națională, dar puţin peste media europeană de 21,6%. Ponderea **populației afectată grav de lipsuri materiale** (ceea ce definește o stare de **sărăcie severă**) este de **7,4%** din totalul populației regiunii, peste media UE, unde doar 6,5% din locuitori se confruntă cu probleme grave ale sărăciei. Sărăcia afectează deopotrivă familii mono-parentale, copii, bătrâni, tineri, șomeri, imigranți, comunități vulnerabile, persoane cu dizabilități sau persoane cu boli cronice sau incurabile.

La nivelul Regiunii Vest, conform Atlasului Zonelor Urbane Marginalizate, ponderea **populației din zonele marginalizate** este de 3,7%, remarcându-se județul Hunedoara cu o pondere a populației urbane marginalizate de 6,99%, urmat de Caraș-Severin cu 3,88%, Arad 3,19% și Timiș cu 1,41%.

În ceea ce privește mediul rural, Atlasul zonelor rurale marginalizate, indică un procent de doar 1,2% din totalul populației rurale ca fiind marginalizată. În multe comunități marginalizate, ponderea populației rome este ridicată.

Schimbările demografice preconizate la nivel regional indică o creștere a populației îmbătrânite, astfel că există riscul creșterii populației aflate în dificultate, iar **serviciile sociale trebuie reorganizate** având la bază această premisă.

Găsirea de soluţii la aceste probleme necesită o abordare integrată, care traversează mai multe sectoare - serviciile sociale, sănătate, educaţie, formare profesională și acces la un loc de muncă, cultură – impunându-se astfel integrarea problemei combaterii sărăciei în toate domeniile.

Lipsa educației contribuie la apariția riscului de sărăcie sau excluziune socială și reduce șansele unui loc de muncă permanent. Pentru limitarea abandonului școlar este necesară dezvoltarea unor servicii specializate de consiliere, monitorizare și orientare profesională și educațională. **Ponderea persoanelor care abandonează timpuriu școala în regiune este de 10,3% iar 17,4% din tineri nu erau încadrați profesional** și nu urmau niciun program educațional sau de formare profesională, ponderi ridicate pentru o regiune aflată în permanență în căutarea unei forțe de muncă. Neintegrarea acestora în câmpul muncii va conduce la excluderea lor de pe piața forței de muncă. Programele dedicate tinerilor sunt esențiale pentru a combaterea acestor fenomene, astfel încât să le reducă dependența acestora de serviciile sociale, sau mai târziu de prestații sociale.

Infrastructura socială este în continuare subdimensionată, cu precădere în mediul rural. Există disparităţi în repartizarea serviciilor sociale între mediul urban și rural cu privire la gradul de dezvoltare al rețelei publice și private de servicii sociale. Accesul cetățenilor la servicii sociale, sau de îngrijire pe termen lung, care să fie accesibile, de bună calitate și la un cost rezonabil rămâne scăzut.

De asemenea, rămâne în continuare problema **lipsei de personal specializat** în centrele sociale. Formarea profesională a personalului, măsuri de motivare a acestuia, precum și implementarea unor soluţii informatice interactive de gestionare a datelor reprezintă soluţii pentru o mai bună performanţă a serviciilor sociale.

La nivelul Regiunii Vest s-au implementat o serie de proiecte de investiții în infrastructura de servicii sociale cu impact pozitiv în special în dezvoltarea la nivel local. Este în continuare nevoie de un acces mai mare în rândul grupurilor vulnerabile precum și a persoanelor care trăiesc în comunități marginalizate la infrastructura de servicii sociale.

La nivel regional, o bună parte din persoanele expuse riscului de sărăcie se confruntă cu absența unei locuințe sau cu imposibilitatea de a-și permite o locuință. Accesul la o locuință reprezintă o necesitate și un drept fundamental, fiind justificată măsura de creare de locuințe sociale pentru persoanele sărace din comunitățile dezavantajate. Este necesar ca intervențiile de incluziune activă să combine ajutorul financiar și cel pentru asigurarea unei locuințe sociale cu facilitarea accesului la educație și formare profesională, la serviciile medicale și sociale, precum și pe piața forței de muncă, pentru a preveni excluziunea pe termen lung și pentru a spori eficiența cheltuielilor sociale. Aceste măsuri trebuie să meargă mână în mână cu măsurile de întreruperea transmiterii sărăciei de la o generație la alta. În acest sens, acțiunile ar trebui să înceapă cu familiile și cu copiii. Trebuie consolidate intervențiile pe parcursul copilăriei timpurii în domenii precum asistența medicală și educație. Astfel, accesul la educație, inclusiv la educația preșcolară este, probabil, cel mai important factor în ruperea cercului vicios de transmitere a sărăciei între generații. De asemenea, sunt esențiale măsurile pentru facilitarea participării părinților pe piața forței de muncă.

Provocări regionale:

- Populația aflată în risc de sărăcie rămâne în continuare ridicată,
- Numărul populației care trăiește în zone urbane marginalizate din zona urbană este ridicat,
- Reducerea discrepanțelor economice între populația săracă și restul populației,
- Personalul angajat în infrastructura socială este insuficient și are nevoie de specializare,
- Infrastructura socială este subdimensionată și are în continuare nevoie de modernizare și dotare,
- Persoanele defavorizate au dificultăți în includerea în câmpul muncii.

Măsuri

Hard:

- Crearea/modernizarea/extinderea /dotarea serviciilor sociale,
- Crearea de locuințe sociale pentru persoanele aflate în risc de sărăcie și excluziune socială,
- Dezvoltarea rețelei de locuințe sociale, inclusiv pentru victimele violenței în familie,
- Dezvoltarea unei rețele de asistență socială în zonele marginalizate,
- Dezvoltarea/ reabilitarea serviciilor de îngrijire destinate copiilor vulnerabili,
- Dezvoltarea infrastructurii care asigură servicii de alimentație
- Creșterea capacității de recuperare a persoanelor cu handicap și includerea acestora în activități socio-economice,
- Creșterea accesibilității fizice a persoanelor cu dizabilități în localități,
- Înființarea și dotarea cu infrastructură și logistică specifică a unor centre județene cu echipe mobile de servicii sociale,
- Dezvoltarea întreprinderilor din sectorul economiei sociale .

Soft:

- Diversificarea și îmbunătățirea calității serviciilor sociale,
- Creșterea accesului la servicii sociale a tuturor categoriilor defavorizate (persoane vârstnice, persoane cu handicap, victime ale violențelor și abuzurilor în familie, familii monoparentale, copii, șomeri și alte categorii vulnerabile),
- Creșterea accesului pe piața muncii a persoanelor vulnerabile,
- Creșterea implicării serviciilor sociale în relațiile cu tinerii care abandonează școala,
- Creșterea capacității centrelor de educație și reconversie profesională pentru șomeri,
- Dezvoltarea parteneriatelor între furnizorii publici și privați de servicii sociale,
- Sprijinirea înființării și dezvoltării ONG-urilor din domeniul social,
- Specializarea personalului din serviciile sociale,
- Asigurarea unui acces egal la servicii de asistență socială,
- Încurajarea voluntariatului în servicii de asistență socială,
- Implicarea persoanelor vulnerabile în activități cultural-sportive,
- Digitalizarea serviciilor sociale și crearea unei rețele de monitorizare de tip SMART pentru persoanele vârstnice,
- Dezvoltarea și specializarea serviciilor sociale pentru reabilitarea persoanelor care se confruntă cu adicție.

Prioritatea 4. Creșterea ocupării forței de muncă și asigurarea incluziunii pe piața muncii

Obiectiv specific*:* Creșterea gradului de ocupare și sprijinirea accesului tuturor la o piață a muncii modernă, inclusivă și flexibilă

Justificare

Asigurarea unui sistem social de calitate și conectat la nevoile persoanelor vulnerabile trebuie să se realizeze prin interconectarea sistemului educațional, de sănătate și

economic pentru a putea identifica persoanele apte de muncă, odată cu valorificarea potențialului acestora.

Șomajul continuă să fie unul scăzut în Regiune și la nivelul anului 2019, cu 14,796 persoane înregistrate și o rată a șomajului de 1,8%. La nivel național rata șomajului este de 3,3%, aproape dublă față de media regiunii. Între regiunile de dezvoltare, Regiunea Vest ocupă locul secund, după București-Ilfov, care are o rată a șomajului de 1,2%. Față de nivelul anului 2011, rata șomajului s-a diminuat cu peste 2%.

Raportat pe sexe, șomajul regional este mai ridicat în rândul persoanelor de sex feminin și numără 7.466 persoane, iar cele de sex masculin numără 7.330 persoane, deși în țară raportul este opus. La nivel județean, doar Caraș-Severin înregistrează un număr mai ridicat de persoane de sex masculin șomere.

Deși numărul de șomeri este scăzut, **rata de ocupare a forței de muncă** în regiune este de 72,3%[121], ocupând locul V la nivel național. De asemenea, pe sexe, rata de ocupare a înregistrat valori mai ridicate pentru persoanele de sex masculin (76,7%) comparativ cu cele de sex feminin (67,5)%. Această valoare indică faptul că piața forței de muncă are capacitatea de a asimila o bună parte din șomeri, dar este nevoie de o mai bună conectare și adaptabilitate a persoanelor fără loc de muncă și a mediului economic.

Între politicile în domeniul forței de muncă[122], se recomandă limitarea șomajului de lungă durată atât în rândul tinerilor cât și al persoanelor adulte, prin stimularea întreprinderilor pentru ai angaja, o mai bună consiliere și asistență pentru căutarea unui loc de muncă, sisteme de ocupare directă a forței de muncă și o formare profesională echilibrată. De asemenea, rolul serviciilor publice rămâne unul esențial în reintegrarea rapidă a șomerilor în câmpul muncii pentru a evita sau înlătura trecerea în categoria persoanelor sărace.

Rata șomajului BIM în rândul categoriei de vârstă 15-24 de ani este de 21,1% în 2019 și se situează peste media națională de 16,8%. Se impune deci o coordonare a sistemului educațional, a celui de consiliere și formare profesională cu mediul economic, pentru a crea și facilita oportunități de angajare pentru tineri.

De asemenea, integrarea tinerilor **NEETs** în câmpul muncii va asigura un capital uman suplimentar și esențial pentru ca regiunea să continue atragerea de investitori. Persoanele tinere din această categorie trebuie să beneficieze de consiliere și formare personalizată în vederea obținerii unei calificări care să le permită câștiguri salariale decente.

Persoanele defavorizate din regiune continuă să reprezinte un segment social care are nevoie de ample măsuri și acțiuni pentru a putea reduce dependența acestora de sistemul social și a le asigura un venit minimal. Populația defavorizată este răspândită în mediul rural dar și urban, astfel că pentru fiecare segment este nevoie de implicarea mai multor actori pentru a le oferi oportunități de angajare în funcție de specificul local. De asemenea, reintegrarea acestora în sistemul educațional este necesară pentru a le facilita dobândirea de aptitudini minimale, care să fie fructificate la maximum prin centre de consiliere și orientare profesională.

[121] INS – Tempo Online FOM116A

[122] Semestrul European - Fișă Tematică Politici Active în Domeniul Pieței Forței de Muncă, 2018

Îmbătrânirea activă va contribui la creșterea duratei medii de lucru, care la nivel național este de aproximativ 34 ani, față de media europeană de aproape 36 ani. Pentru grupa de vârstă 55 – 64 de ani, rata de activitate la nivel regional este de 41,6% în anul 2019, în creștere față de anul 2011 cu 6,5%, dar rămâne sub media națională de 48,9%. Astfel că, în contextul scăderii populației regiunii și a scăderii persoanelor active, menținerea sau reintegrarea pe piața muncii a persoanelor de vârstă înaintată este necesară pentru asigurarea viabilității sistemelor de pensii și asistență socială. De asemenea, experiența și expertiza acestora este considerată utilă în interiorul unei companii datorită competențelor acumulate.

Mai mult, regiunea are nevoie de forță de muncă pentru a putea fi atractivă în continuare pentru investitori. Adaptarea și flexibilizarea locurilor de muncă din toate domeniile va permite menținerea pe o perioadă mai lungă de timp a persoanelor în vârstă.

Pentru unele categorii sociale trebuie dezvoltate programe regionale de tip ”a doua șansă”, conectate la programele naționale, la care să participe toate persoanele defavorizate, persoanele cu risc de excluziune sau dezavantajate social. De asemenea, trebuie promovată participarea pe piața muncii a romilor, femeilor și persoanelor cu dizabilități, precum și a șomerilor de lungă durată, a persoanelor inactive și a celor angajate în activități agricole cu productivitate scăzută.

Provocări regionale:

- Creșterea procentului populației ocupate în regiune,
- Incluziunea categoriilor sociale defavorizate pe piața muncii,
    - Reducerea procentului de tineri NEETs,
- Formularea unor răspunsuri adecvate din partea sistemului economic și de educație la provocarea îmbătrânirii active,
- Stimularea mediului economic și educațional pentru includerea persoanelor șomere sau dezavantajate pe piața forței de muncă.

Măsuri

Hard:

- Consolidarea și sprijinirea antreprenoriatului și economiei sociale pentru integrarea forței de muncă din categoriile dezavantajate,
- Sprijinirea înființării de noi afaceri,
- Crearea /continuarea dezvoltării de programe regionale de tip ”a doua șansă”,
- Sprijinirea creării unor centre de reconversie și formare profesională.

Soft:

- Măsuri pentru integrarea tinerilor pe piața muncii,
- Dezvoltarea culturii antreprenoriatului,
- Promovarea produselor și serviciilor furnizate de întreprinderi sociale,
- Asigurarea accesului la piața muncii a tuturor persoanelor, inclusiv a celor defavorizate,
- Asigurarea unui venit minim garantat pentru persoanele vulnerabile,
- Asigurarea protecției financiare a persoanelor vulnerabile,
- Asigurarea egalității de șanse și gen pentru toți,
- Îmbunătățirea calității și eficienți actorilor implicați în sistemul de ocupare a forței de muncă,
- Promovarea flexibilității și reconversiei profesionale în vederea mobilității profesionale,
- Actualizarea și dezvoltarea competențelor formatorilor,
- Sprijinirea mobilității regionale în vederea asigurării unui loc de muncă,
- Sprijinirea și ameliorarea condițiilor de muncă,
- Îmbunătățirea nivelului de competențe,
- Stimularea întreprinderilor pentru inserția tinerilor NEETs în câmpul muncii,
- Creșterea accesului copiilor din zonele rurale marginalizate la educație, orientare și consiliere profesională personalizate

5.

Sustenabilitate prin turism și cultură

Unde suntem?

Regiunea nu este consacrată ca destinație turistică importantă

Caracter cosmopolit și multiculturalism, caracteristici insuficient exploatate și valorificate

Timișoara – Capitală Culturală Europeană 2023

Patrimoniu cultural și natural divers și bogat, insuficient valorificat

Flux turistic modest: 8% din totalul de turiști, 8,5% din total de înnoptări, durată mică sejur: 2,3 zile

40,2% din total suprafaţă parcuri naţionale şi naturale RO

Identitatea multor localități din regiune este pe cale de a fi pierdută

Deficit de facilităţi culturale amenajate în scopul petrecerii timpului liber

Ce ne dorim?

Regiunea Vest la orizont 2030:

- regiunea Vest consacrată național pentru destinații turistice în domeniul: cultural, balnear/wellness, eco-turism, MICE
- ofertă turistică integrată, cu accent pe familie, bazată pe identitate regională/locală
- stațiuni turistice cu tradiție balneară/ de agrement revitalizate
- plasarea culturii și creativității în centrul politicilor de dezvoltare
- model de dezvoltare al localităților bazat pe valorificare patrimoniu cultural și cultură
- gamă variată de facilităţi culturale, recreaționale și educaționale în orașe
- patrimoniul construit relevant pentru identitatea regiunii și a localităților inventariat în întregime
- hub de specialiști recunoscuți național în conservarea și reabilitarea patrimoniului

Alinierea Pilonului cu Obiectivele de Politică ale UE și Obiectivele de Dezvoltare Durabilă:

OP5

Pilon 5	Priorități	Obiectiv specific
Sustenabilitate prin turism și cultură	**Prioritate 1**: Crearea unui brand turistic regional prin promovarea potențialului endogen	Diversificarea și promovarea integrată a ofertei turistice regionale, cu accent pe nişele de turism care prezintă avantaje competitive
	Prioritate 2: Valorificarea patrimoniului cultural	Punerea în valoare a patrimoniului cultural pentru creșterea atractivității turistice și dezvoltării sustenabile locale
	Prioritate 3: Promovarea culturii în regiune	Asigurarea unei game variate de facilităţi în scop cultural, recreațional și educațional, care să promoveze cultura, ca avantaj comparativ al regiunii Vest

Prioritatea 1. Crearea unui brand turistic regional prin promovarea potențialului endogen

Obiectiv specific: Diversificarea și promovarea integrată a ofertei turistice regionale, cu accent pe nişele de turism care prezintă avantaje comparative

Justificare

Regiunea Vest nu s-a consacrat ca o regiune turistică în mentalul societății românești, cu toate că beneficiază de o mare varietate a resurselor turistice, motivul principal fiind acela al lipsei promovării unor oferte turistice integrate, cu accent pe dezvoltarea acelor sectoare turistice care prezintă avantaje competitive.

Slaba dezvoltare a turismului se reflectă în faptul că turismul reprezintă doar 1,42% din cifra de afaceri a regiunii precum și în numărul de turiști din regiune, care deși a crescut cu o rată de 2,5%/an în ultimii 5 ani, rămâne în continuare scăzut, în 2019 doar 1,07 milioane turiști vizitând regiunea (8% din total național). Cei mai mulți se turiști sunt în județul Timiș și cei mai puțini în județul Hunedoara.

Fig. 16 – Sosiri ale turiștilor pe județe în anul 2019

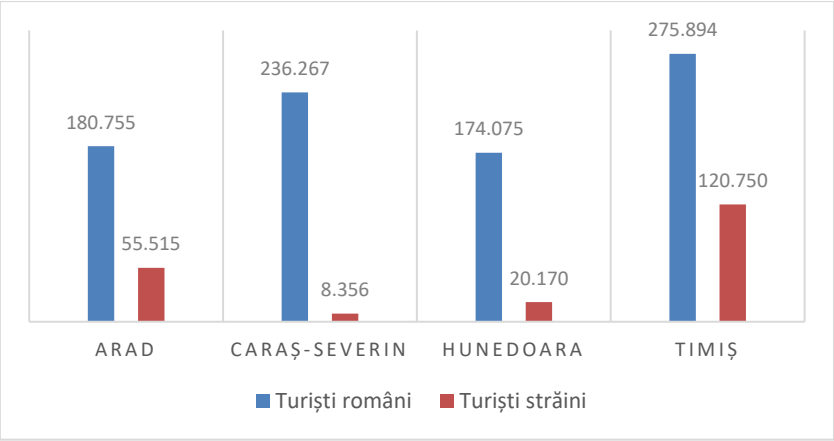

Sursă date: INS; Tempo Online TUR104B

Numărul de înnoptări în regiune este în creștere, reprezentând 8,5% din totalul național, în timp ce durata medie a sejurului în anul 2019 a fost de 2,32 zile, valoare medie în scădere față de anii anteriori. Durata medie a sejurului indică un comportament turistic specific turismului de afaceri și de weekend.

Capacitatea de cazare turistică a regiunii reprezintă 8,27% din totalul național și cuprinde din 844 de unități de cazare. Deși județele Caraș-Severin și Hunedoara au împreună peste jumătate din capacitatea de cazare, acestea nu reușesc să atragă aceiași pondere a numărului de turiști. Din punct de vedere spațial, o concentrare ridicată a unităților de cazare este la nivelul stațiunilor și orașelor mari.

Există în regiune potențial de a dezvolta și susţine produsele de nişă, dintre care unele pot fi organizate şi comercializate în mod integrat. Oferta din Regiunea Vest trebuie să se adreseze cu precădere unuia dintre cei mai importanţi clienţi - **familia**, un segment în creștere în termeni de durată a sejurului și a volumului încasărilor.

Potențialul de dezvoltare turistică a Regiunii Vest este recunoscut și în PATN. Din cele 323 de UAT din regiune, 36,84% sunt considerate cu potențial turistic mare și foarte mare, cele mai multe fiind în județul Hunedoara și Caraș-Severin. Din cele 119 UAT cu potențial, 27 sunt UAT urbane și 92 sunt UAT rurale.

Din analiza sectoarelor economice din Regiunea Vest efectuată de Banca Mondială, a reieşit faptul că **turismul balnear şi wellness, ecoturismul şi turismul activ**, şi **turismul urban, de afaceri şi MICE**[123] deţin un avantaj comparativ.

Pe teritoriul regiunii, se află 14 **stațiuni turistice**[124] , din care 6 stațiuni de interes național și 8 de interes local, la care se adaugă o stațiune de interes local în curs de acreditare (anul 2019). 8 dintre stațiuni sunt în mediul rural.

Stațiunile montane din județele Hunedoara și Caraș-Severin, unde există 29 de pârtii omologate, se bucură de o mare popularitate în sezonul rece. Aici sporturile de iarnă se află în mijlocul activităților turistice și s-au bucurat de investiții importante în ultima perioadă, dar cu toate acestea, dezvoltarea infrastructurii a fost incoerentă și insuficientă, stațiunile nefiind exploatate la potențialul real. Cele mai relevante stațiuni pentru sporturi de iarnă sunt Straja și Parâng din județul Hunedoara și Semenic și Muntele Mic din județul Caraș-Severin. De asemenea, oferta turistică a început să se extindă și pentru sezonul de vară. Creșterea numărului de turiști impune modernizarea și adaptarea stațiunilor la fluxuri ridicate de turiști.

Turismul curativ (balnear și wellness) a fost epicentrul activităților turistice din județele Timiș, Arad și Caraș-Severin în trecut, dar lipsa investițiilor coerente și integrate pentru modernizare a determinat scăderi ale turiștilor și stagnarea activităților. Aceste staţiuni sunt elemente cheie pentru turismul din Regiunea Vest datorită calităţii izvoarelor termale, amplasării lor, patrimoniului istoric și tratamentelor anti-îmbătrânire populare. Schimbările demografice și îmbătrânirea populației vor crea un segment care va putea beneficia direct din acest sector.

[123] meetings, incentives, conventions and exhibitions - întâlniri, stimulente, convenții și expoziții

[124] http://turism.gov.ro/web/wp-content/uploads/2020/05/Sta%C8%9Biuni-turistice-actualizare-13-mai-2020.pdf

Cele mai reprezentative sunt Buziaș și Băile Călacea din județul Timiș, Moneasa și Lipova Băi din județul Arad, Băile Herculane din județul Caraș-Severin și Geoagiu Băi din Hunedoara. Pe razele mai multor localități din Arad (Șofronea, Curtici), Timiș (Jimbolia, Deta, Lovrin, Sânmihaiu Român), Hunedoara (Călan) sunt amenajări similare, dar care nu reușesc să capteze numere importante de turiști din regiune sau împrejurimi, în absența unor servicii cu dotări la standardele actuale.

În ultimii ani, ecoturismul a devenit o modalitate tot mai apreciată de petrecere a timpului liber, inclusiv în Regiunea Vest. Regiunea Vest poate deveni **prima regiune din România care să dezvolte destinații ecoturistice**[125], având în vedere că potențialul patrimoniului său natural este unul dintre cele mai importante din ţară. Regiunea Vest se situează pe locul 2 în țară, din punct de vedere al capitalului natural, după Rezervația Biosferei Delta Dunării. Pe teritoriul regiunii sunt 4 Parcuri Naționale care au o valoare științifică atât la nivel național, cât și mondial și 4 parcuri naturale, la care se adaugă un număr de 88 de rezervații naturale, științifice și monumente ale naturii, prin care se realizează o conservare adecvată și necesară a biodiversității regionale. Ariile naturale protejate de importanță internațională sunt Parcul Național Retezat, declarat Rezervația Biosferei și Parcurile Naturale: Lunca Mureșului, din județul Arad si Porțile de Fier din județul Caraș Severin, declarate Sit Ramsar. De asemenea, Geoparcul Dinozaurilor din Țara Hațegului, inclus în Rețeaua Europeană a Geoparcurilor și din Rețeaua Globală (sub egida UNESCO) reprezintă o atracție deosebită, prin unicitatea peisajelor și diversitatea de specii de floră și faună.

Din patrimoniul natural mai fac parte și alte elemente, înscrise sau nu în lista celor protejate: lacurile, râurile, pădurile, fluviul Dunărea care pot fi exploatate turistic în vederea petrecerii timpului liber cât mai aproape de natură. Potențialul ecoturistic este susținut și de cele 198 de trasee montane omologate[126] din regiune, peste 22% din totalul național.

În mediul rural există numeroase monumente istorice precum conace și castele, case memoriale, edificii religioase, vestigii istorice, care ar putea fi integrate în circuite turistice. Aceste areale trebuie ocrotite în egală măsură cu promovarea lor turistică, acțiune prin care se va ameliora simțitor nivelul de trai al locuitorilor. Cele mai reprezentative areale rurale cu potențial real de dezvoltare a turismului sunt Țara Moților, Țara Zarandului, Țara Hațegului și Țara Almăjului, unde originalitatea, datinile, obiceiurile și meșteșugurile s-au concretizat în festivaluri artistice și nedei.

Promovarea patrimoniului natural, corelată cu investițiile în infrastructura de turism și dezvoltarea unor produse turistice integrate, vor aduce plus valoare regiunii contribuind la dezvoltarea socio-economică. Parte integrantă a culturii regionale, se remarcă zone etnografice în toate cele 4 județe, cu elemente arhitecturale, gastronomice, obiceiuri sau meșteșuguri unice, recunoscute național. Multe elemente tradiționale au primit recunoaștere națională sau mondială, însă acestea nu sunt promovate unitar și în spiritul turistic regional, nefiind integrate în rute turistice.

---

[125] conform *Studiu Banca Mondială: Regiunea Vest-Creșterea competitivității și specializarea inteligentă, 2013*

[126] http://turism.gov.ro/web/autorizare-turism/

Regiunea Vest s-a bucurat de o diversitate mare a **taberelor și pentru preșcolari și elevi** până la începutul anilor 2000. Modernizarea sau refuncționalizarea acestora ar permite integrarea lor în circuitul turistic rural și realizarea unui turism educațional și de incluziune. Din cele 27 de tabere, majoritatea în mediul rural, în prezent mai sunt funcționale 5. Rolul turistic al taberelor și centrelor de agrement poate fi exercitat în afara perioadelor taberelor școlare și pot oferi activități sportiv-recreative, activități specifice ecoturismului, din sfera culturală și incluziunii sociale, adresate și persoanelor defavorizate sau cu dizabilități.

În regiune se pot practica și alte forme ale turismului care încă sunt slab exploatate. **Turismul viti-vinicol** în perimetrul Recaș din județul Timiș sau în Podgoria Aradului vor diversifica activitățile și vor conduce la o creștere a atractivității regiunii. De asemenea turismul cultural etnografic și gastronomic au potențial în diverse areale din regiune și trebuie exploatate.

În marile orașe din regiune, o formă de turism cu importanță deosebită este reprezentată de **turismul de afaceri, de weekend, sau turismul cultural**, majoritatea şederilor de o noapte în hotelurile din principalele oraşe din Regiunea Vest fiind generate de turiştii care călătoresc în scop profesional. Apropierea geografică a Regiunii Vest de Europa de Vest şi Centrală şi potenţialul economic al regiunii care atrage investitori, a contribuit la apariţia şi dezvoltarea turismului de tip MICE în Regiunea Vest. Pentru oraşe este importantă crearea/ continuarea dezvoltării unui portofoliu de evenimente culturale importante. În acest scop, prezența unei agende care să includă evenimente în fiecare sezon, reprezintă un aspect important pentru o destinaţie urbană. De asemenea, pentru extinderea sejurului turistic în orașe, alături de dezvoltarea unui portofoliu de evenimente este importantă și punerea în valoare în orașe a principalelor elemente de patrimoniu cultural care pot atrage turiști, împreună cu investiții în facilități pentru petrecerea timpului liber.

Provocări regionale:

- Numărul de turiști români și străini este în continuare scăzut,
- Regiunea nu are un brand turistic care să atragă turişti
- Investițiile în stațiunile turistice sunt incoerente, insuficiente
- Valorificarea resursele de ape minerale nu este exploatată la potențialul maxim,
- Obiectivele turistice consacrate nu reușesc să crească atractivitatea regiunii,
- Potențialul turismului verde nu este exploatat corespunzător,
- Lipsa unei infrastructuri turistice adecvate specificului regional.

Măsuri

Hard:

- reabilitarea, modernizarea și echiparea stațiunilor turistice,
- valorizarea resurselor de ape minerale pentru promovarea regiunii ca destinaţie turistică medicală transfrontalieră și regiune pilot anti-îmbătrânire,
- dezvoltarea si punerea în valoare a infrastructurii turistice publice, în special în

zone care dispun de un potențial turistic valoros,
- crearea de rute și trasee integrate pentru turismul montan, activ,
- extinderea domeniilor schiabile în arealele cu potențial,
- investiții în tabere și centre de agrement pentru refuncționalizare, modernizare, extindere și dotare,
- punerea în valoare a patrimoniului natural regional în scopul dezvoltării eco-turismului,
- dezvoltarea unor rute turistice, culturale și de agrement integrate (Vauban, Cetățile Dacice),
- dezvoltarea infrastructurii turistice și a serviciilor conexe în zonele cu potențial turistic,
- investiții integrate în orașele cu potențial pentru turism de afaceri/MICE care să pună în valoare principalele elemente de patrimoniu cultural, investiții în facilități pentru petrecerea timpului liber,

Soft:

- promovarea resurselor stațiunilor turistice pe plan național și internațional,
- promovarea patrimoniului natural,
- dezvoltarea unor produse turistice integrate,
- suport pentru dezvoltarea unor planuri de marketing a destinațiilor turistice prioritare la nivel regional și local,
- măsuri specifice care încurajează persoanele defavorizate de a participa la realizarea actului turistic
- pregătirea profesională inițială și formarea profesională continuă a forței de muncă în turism,
- cartografierea și inventarierea stării elementelor patrimoniului natural și cultural,

Prioritatea 2: Valorificarea patrimoniului cultural

Obiectiv specific: Punerea în valoare a patrimoniului cultural pentru creșterea atractivității turistice și dezvoltării sustenabile locale

Justificare

Patrimoniul cultural este o resursă pentru viitor, care trebuie protejată, dezvoltată și promovată și care aduce plus valoare mediului în care se află și devine un motor al creșterii calității vieții.

În Regiunea Vest, viziunea asupra patrimoniul construit s-a concentrat mai mult pe conservarea și restaurarea acestuia și mai puțin pe o exploatare sustenabilă care să îi asigure continuarea existenței sau să aducă beneficii socio-economice și turistice. Neglijența și întreținerea sa deficitară au determinat în timp o degradare sau chiar distrugere irecuperabilă a multor elemente de patrimoniu, iar în lipsa unor acțiuni la nivel național interesul public pentru exploatarea acestuia a scăzut. Și mai puțină atenție au primit peisajele culturale ce conferă identitate regiunii, ducând la pierderi datorate nu numai degradării, ci și

modernizărilor și renovărilor, care continuă să reprezinte o amenințare la adresa acestora.

Patrimoniul cultural se evidențiază la nivelul marilor orașe printr-un număr ridicat de elemente constituite în ansambluri urbane cu o valoare arhitectural-istorică deosebită, dar și la nivelul spațiului rural sau a orașelor mai mici, prin elemente de patrimoniu, caracterizate prin autenticitatea, unicitatea, vechimea, valoarea istorică și artistică și funcțiunea, care valorificate într-un mod judicios pot genera o creștere a standardului de viață.

Patrimoniul construit al regiunii numără 2.107 monumente istorice, ceea ce reprezintă 7% din totalul național. Dintre acestea, monumentele de clasă A, aparținând celor cu valoare națională sau universală, cuprind 572 de obiecte de patrimoniu, iar cele de categorie B, monumente istorice reprezentative pentru patrimoniul local, numără 1.535 obiecte de patrimoniu[127].

Regiunea se remarcă însă prin numărul mare de ansambluri, cât și de situri urbane și rurale înscrise pe Lista Monumentelor Istorice (LMI), ansambluri cu o deosebită valoare arhitectural-istorică ce conferă identitate regiunii și ies în evidență atât prin unicitatea lor cât și prin apartenența culturii construite la spațiul central-european. Regiunea numără 179 astfel de ansambluri, care reprezintă 13% din totalul național de 1367. Mai mult, patru (reprezentând 24%) din cele 17 situri urbane existente la nivelul țării se află în regiunea Vest.

Pe lângă ansamblurile amintite se remarcă monumentele istorice de clasă A, în special cele înscrise pe lista patrimoniului mondial UNESCO: cetățile dacice din Munții Orăștiei – Sarmisegetuza, Costești-Cetățuie, Costești-Blidaru, Luncani-Piatra Roși și Banița. Astfel de monumente au un potențial turistic foarte ridicat, care trebuie exploatat cu grijă pentru monument, pentru a nu duce la deteriorarea sau chiar pierderea sa prin exploatare excesivă.

Identitatea regiunii nu este definită doar prin **clădiri monument istoric**, ci prin totalitatea elementelor ce constituie peisajele culturale din care acestea fac parte. Peisajele culturale au primit puțină atenție în România până recent, importanța acestora este însă recunoscută de Strategia pentru cultură și patrimoniu național (SCPN) 2016-2022,[128] conform căreia acestea vor fi introduse în Codul Patrimoniului Cultural, aflat în elaborare. Dacă în orașele mari ale regiunii, aceste peisaje sunt de regulă protejate, clădirile sau ansamblurile definitorii fiind înscrise în Lista Monumentelor Istorice, în orașele mici și în zona rurală elementul construit ce definește aceste peisaje este adesea neprotejat, deoarece nu toate clădirile care definesc aceste peisaje prin aspectul sau structura lor au valoare de monument, chiar dacă reprezintă elemente cheie pentru identificarea peisajului cultural în cauză.

Peisajele culturale sunt recunoscute de SCPN ca factor de dezvoltare durabilă. Pentru a putea stimula dezvoltare socială și economică sustenabilă prin intermediul acestora, este nevoie de identificarea valorilor de patrimoniu în primul rând. Apoi, pentru ca investițiile în patrimoniu să aibă un impact cât mai ridicat, este nevoie și de identificarea problemelor și deficiențelor socio-economic la nivel local, care să fie țintite prin investițiile în cauză. Mai mult, pentru ca patrimoniul să poată funcționa ca un

[127] Conform Listei Monumentelor Istorice, http://www.cultura.ro/lista-monumentelor-istorice, consultată la 14.08.2020

[128] http://www.cultura.ro/sites/default/files/inline-files/_SCPN%202016-2022inavizare.pdf

suport de dezvoltare la nivelul societății, este nevoie ca acesta să fie însușit de localnici.

Așadar, este de dorit elaborarea unor **strategii de dezvoltare locală prin patrimoniu** pentru cartiere, orașe mici și comune, care să fie elaborate în trei pași (identificarea valorilor de patrimoniu, identificarea deficiențelor, propunerea unui set de măsuri pentru punerea în valoare a patrimoniului), fiecare pas având o componentă participativă cu scopul însușirii patrimoniului de către localnici. Procesul participativ va fi asigurat prin implicarea societății prin localnici, ONG-uri, școli, acesta fiind prevăzut nu numai în obiectivul de politică în cauză ci și în SCPN.

Zona rurală dispune și de un important **patrimoniu imaterial**, care de asemenea poate fi adresat în cadrul acestor strategii. Bogăția sa este dată de diversitatea regiunilor etnografice prezente pe teritoriul regiunii. Suprapunerea mai multor regiuni istorice cu influențe puternice din partea mai multor etnii care conviețuiau sau mai conviețuiesc aici cât și din afara granițelor actuale, determină un spațiu cultural multietnic și confesional unic. Cele mai reprezentative elemente etnografice sunt:

- centre de producere a ceramicii la Bârsa, Târnăvița (județul Arad), Biniș (comuna Doclin) în județul Caraș-Severin;
- port popular la Şicula, Bârsa, Buteni (judeţul Arad), Bozovici (judeţul Caraș-Severin), Chizătău, Făget, Recaș (judeţul Timiș);[129]
- obiceiuri folclorice tradiționale - Târgul de fete de pe Muntele Găina, Târgul Sărutului de la Hălmagiu (judeţul Arad), Festivalul național al fanfarelor ţărăneşti ,,Cântec de Brumar'' Festivalul cultural artistic al Văii Carașului, Festivalul folcloric „Veliscu Boldea" (Reșița), Serbările Crainei (Petni) etc.;
- specific gastronomic: Muntele Mic - Poiana Mărului, Semenic - Brebu Nou - Văliug, zona Băile Herculane, Valea Almăjului, Clisura Dunării[130] (judeţul Caraș-Severin), Brad (judeţul Hunedoara).

Acestora li se adaugă ca elemente ale patrimoniului cultural diverse elemente materiale sau imateriale precum: portul popular, arhitectura rurală specifică, cântatul – doinele, obiceiuri agricole – morăritul în valea Minișului sau comuna Eftimie Murgu, unde există cea mai mare rezervație mulinologică din țară.

Pe baza strategiilor locale elaborate se vor putea identifica mai bine peisajele culturale, dar și identități regionale, care să stea la baza introducerii de circuite turistice sustenabile în zonele rurale.

Potențial turistic și economic se regăsește și în **patrimoniul balnear și cel industrial**. Turismul balnear reprezintă o ramură istorică și de tradiție a turismului, fapt pentru care stau martor clădiri de patrimoniu de o deosebită valoare din perimetrul stațiunilor balneare Buziaș în județul Timiș, Moneasa în județul Arad, Băile Herculane în județul Caraș-Severin sau chiar vestigiile antice din Geoagiu, în județul Hunedoara. În lipsa unei întrețineri corespunzătoare, a unor strategii coerente de dezvoltare, numărul de turiști a scăzut. Investiții majore, dar care se pot realiza într-o perioadă relativ scurtă, trebuie efectuate în urma unor strategii coerente. Astfel, renașterea turismului balnear prin exploatarea apelor termale cât și prin punerea în valoare a clădirilor de patrimoniu balnear, poate ajuta

129 http://www.scritube.com/geografie/turism/TIMIS1251317237.php

130 http://www.scritube.com/geografie/turism/TIMIS1251317237.php

mediul economic regional și local și în final, să ajute la creșterea nivelului de trai.

Clădirile de patrimoniu industrial sunt martore ale diferitelor activități economice semnificative în trecut. Dacă în zona de câmpie se regăsesc construcții martore ale diferitelor ramuri de producție din trecut, construcții deservind diferite utilități publice (unele încă funcționând și păstrând vechea aparatură martoră a progresului tehnologic din perioada când au fost edificate) sau construcții cu funcțiune agricolă, în zona montană se regăsesc cu precădere monumente industriale conexe mineritului și transportului (feroviar) de minereu. De menționat este situl „Calea ferată Baziaș-Oravița-Anina", listat în LMI. Spre deosebire de patrimoniul balnear, în cazul patrimoniului industrial, care de multe ori nu mai este folosit pentru scopurile sale inițiale, clădirile trebuie refuncționalizate (în scopuri turistice, pentru alte activități economice sau ca spații de utilitate publică) pentru a oferi plus-valoare localităților în care se află, dar și pentru a le asigura o continuare a existenței.

Provocări regionale:

- Conservarea, protejarea, restaurarea informată monumentelor istorice de valoare, inclusiv a ansamblurilor și siturilor urbane,
- Conservarea peisajelor culturale și a identității și autenticității localităților din regiune,
- Generarea de dezvoltare locală durabilă și sustenabilă prin intermediul patrimoniului,
- Conservarea patrimoniului imaterial,
- Conservarea, reabilitarea și exploatarea patrimoniului balnear și industrial,
- Lipsa unor specialiști în conservarea și reabilitarea monumentelor istorice,
- Conștientizarea populației asupra importanței și valorii patrimoniului cultural.

Măsuri

Hard:

- Cercetarea, conservarea și reabilitarea obiectelor de patrimoniu de importanță națională și a celor înscrise în patrimoniul mondial UNESCO.
- Punerea în valoare a clădirilor ce fac parte din ansambluri sau situri urbane cu scopul de a promova identitatea culturală regională și de a ridica atractivitatea zonei.
- Punerea în valoare a patrimoniului din orașe mici și comune ca suport socio-economic pentru abordarea problemelor identificate la nivel local, stabilite în cadrul unor strategii participative de dezvoltare bazate pe valorile patrimoniale - arhitectural-urbanistice, istorice.
- Reabilitare/reamenajarea/revitalizarea patrimoniului construit din stațiunile balneare.
- Reabilitarea și refuncționalizarea patrimoniului industrial pentru conservarea și exploatarea acestuia în scop economic.
- Cercetarea, conservarea și reabilitarea obiectelor de patrimoniu de importanță locală cu potențial turistic.
- Dezvoltarea infrastructurii turistice (inclusiv și îndeosebi pentru persoanele cu dizabilități) care să protejeze monumentele ce pot fi afectate de turismul în masă,

- Sprijin pentru înființarea Organizației de Management a Destinației Turistice (OMD)

Soft

- Pregătirea profesională a forței de muncă din domeniul construcțiilor și restaurărilor pentru meserii specifice restaurării clădirilor de patrimoniu și a obiectelor apartenente,
- Pregătirea de specialiști arhitecți, urbaniști, istorici pentru elaborarea strategiilor de dezvoltare prin patrimoniu,
- Pregătirea de forță de muncă calificată în arealele cu potențial turistic
- Acțiuni de educare și conștientizare a locuitorilor de importanța și rolul patrimoniului,
- Identificarea peisajelor culturale; crearea de branduri și circuite turistice (eventual transfrontaliere) pe baza acestora,
- Promovarea patrimoniului imaterial,
- Facilitarea accesului spre elementele de patrimoniu cultural din zona rurală (inclusiv și îndeosebi pentru accesul persoanelor cu dizabilități),
- Dezvoltare integrată a zonei adiacente a patrimoniului cultural reabilitat,
- Dezvoltarea și extinderea colaborărilor la nivel interregional și internațional în vederea promovării patrimoniului, inclusiv prin includerea monumentelor din regiune în trasee transfrontaliere.

Prioritatea 3: Promovarea culturii în regiune

Obiectiv specific: Asigurarea unei game variate de facilităţi în scop cultural, recreațional și educațional, care să promoveze cultura, ca avantaj comparativ al regiunii Vest

Justificare

Cultura este recunoscută ca factor de dezvoltare durabilă. De asemenea, cultura este un mijloc care contribuie la dezvoltarea turismului, dar și un instrument de incluziune socială, care poate aduce beneficii economice directe şi indirecte la nivel local.

Regiunea Vest este recunscută pe plan național, dar și internațional pentru **caracterul multicultural**. Cu toate aceastea, atât în mediul urban cât şi în cel rural, există un **deficit de facilităţi culturale** amenajate în scopul petrecerii timpului liber. Acestea au un rol important în creşterea calităţii vieţii locuitorilor. În oraşele mici există posibilităţi reduse de a participa la evenimente culturale.

În zonele urbane, investițiile se vor concentra pe restaurarea sustenabilă a patrimoniului cultural imobil, concomitent cu dezvoltarea serviciilor culturale, ca bază pentru dezvoltarea turismului.

Având în vedere potențialul turismului de tip MICE în Regiunea Vest, pentru oraşe este importantă crearea/ continuarea dezvoltării unui **portofoliu de evenimente culturale** importante. În acest scop, prezența unei agende care să includă evenimente în fiecare

sezon, reprezintă un aspect important pentru o destinaţie urbană. De asemenea, alături de dezvoltarea unui portofoliu de evenimente este importantă și punerea în valoare în orașe a principalelor elemente de patrimoniu cultural care pot atrage turiști, împreună cu investiții în facilități pentru petrecerea timpului liber.

Investițiile în patrimoniul construit, în facilități pentru petrecerea timpului liber și în dezvoltarea de servicii culturale vor contribui la renovarea urbană a orașelor și creșterea atractivității acestora.

În prezent în multe dintre monumentele regiunii au fost constituite 67 de muzee și colecții publice, care sunt răspândite relativ uniform în profil teritorial. Numărul de muzee și colecții este în scădere față de anul 2011 când se înregistrau 71 de unități. Cu toate acestea, numărul de vizitatori înregistrat a crescut de la 405.204 vizitatori în anul 2011 la 1.118.633 vizitatori în anul 2017, ceea ce indică un apetit cultural în creștere, relevând potențialul ridicat al acestora în sfera turismului cultural, dar și pentru conștientizarea populației asupra patrimoniului cultural.

Câștigarea titlului de **Capitală Culturală Europeană** de către municipiul Timișoara este o oportunitate pentru ample acțiuni de restaurare și valorificare a patrimoniului cultural și dezvoltarea de evenimente culturale.

Provocări regionale:

- Turismul cultural este slab dimensionat în absența unor evenimente de referință internațională,
- Lipsa de facilități culturale/educaționale corespunzător amenajate: muzee/centre expoziționale/case memoriale, moderne și interactive,
- Lipsa unor spații destinate organizării de evenimente culturale de anvergură,
- Lpisa unei agende de evenimente culturale de anvergură care să consolideze statutul cultural regional.

Măsuri

Hard:

- Modernizarea infrastructurii și serviciilor culturale, cu accent pe păstrarea și valorificarea identității regionale,
- dezvoltarea infrastructurii de acces pentru zonele cu patrimoniu natural şi cultural,
- amenajare de muzee/centre expoziționale moderne și interactive care să crească potențialul turistic regional,
- realizare/amenajare spații destinate organizării de evenimente culturale de anvergură care să deservească serviciile turistice,
- implementarea tehnologiilor multimedia și a tehnicilor digitale pentru promovarea infrastructurilor culturale,
- Investițiile în facilități pentru petrecerea timpului liber și în dezvoltarea de servicii culturale,
- dezvoltarea unor rute culturale și integrarea lor în itinerarii europene recunoscute,

Soft:

- crearea unui portofoliu de evenimente culturale de anvergură care să consolideze statutul cultural regional,
- sprijin pentru organizarea de evenimente, festivaluri, expoziții, târguri de talie internațională care sporesc vizibilitatea națională și internațională a regiunii în plan cultural.

6.

Dezvoltare urbană durabilă

Unde suntem?

Dezvoltare regională centrată pe cele 2 orașe mari: Timișoara și Arad

Predominanța orașelor mici, cu tendințe de ruralizare, sub 20.000 locuitori

Decalaje mari de dezvoltare între cele 4 municipii reședință

Zone urbane funcționale slab conectate cu centrul urban

Poluarea zonelor urbane ca urmare a planificării deficitare a mobilității urbane în favoarea autoturismelor

Cotă de piață scăzută a mijloacelor de transport ecologice

Calitatea scăzută a serviciilor publice și grad scăzut de digitalizare

Spații publice urbane nevalorificate, care afectează estetica urbană, mediul și calitatea vieții

Distribuția spațială inegală a spațiilor verzi în orașe

Ce ne dorim?

Regiunea Vest la orizont 2030:

- orașe mici consolidate, smart, cu creștere economică și care mențin și atrag populație și talente
- Timișoara și Arad – centre urbane puternice, competitive pe plan internațional
- teritorii periurbane conectate la spațiul urban, înglobate în dezvoltarea orașelor
- mijloacele de transport alternative/ecologice egalează cota de deplasare cu autoturismul în majoritatea orașelor
- călătorii și-au schimbat obiceiul de deplasare de la mașina personală la transportul public
- serviciile publice sunt digitalizate și instituțiile publice implementează și gestionează sisteme digitale
- orașele gestionează smart resursele
- orașele dispun de o rețea de spații verzi și spații publice interconectate, care contribuie la îmbunătățirea semnificativă a mediului, stării de sănătate, atractivității
- toate orașele îndeplinesc standardele din legislație în ceea ce privește suprafața spațiilor verzi

Alinierea Pilonului cu Obiectivele de Politică ale UE și Obiectivele de Dezvoltare Durabilă:

OP2, OP4, OP5

Pilon 6	Priorități	Obiectiv specific
Dezvoltare urbană durabilă	**Prioritate 1**. Mobilitate urbană durabilă	Reducerea poluării și congestiei în orașe, prin încurajarea modurilor ecologice de transport
	Prioritate 2. Orașele Regiunii Vest – orașe smart	Creșterea calității vieții în orașele din regiune, prin susținerea utilizării tehnologiilor digitale și inovative
	Prioritate 3. Regenerare urbană	Revitalizarea orașelor și a cartierelor urbane din regiune, prin investiții integrate în spații publice și spații verzi

Prioritatea 1. Mobilitate urbană durabilă

Obiectiv specific*:* Reducerea poluării și congestiei în orașe, prin încurajarea modurilor ecologice de transport

Justificare

În Regiunea Vest există 42 de localități urbane, în care regăsim **probleme de mobilitate diverse**. În perioada 2014-2020 s-au făcut paşi importanți în ceea ce priveşte dezvoltarea mobilității urbane prin accesarea de fonduri prin POR, pe baza Planurilor de Mobilitate Urbană Durabilă (PMUD), cu accent pe transportul public electric și /sau nemotorizat, dar investiții majore sunt necesare în continuare pentru asigurarea tranziției de la modul de deplasare dependent de autoturisme la mobilitate ecologică.

Beneficiile dezvoltării transportului public și a celui ecologic pentru reducerea poluării și a congestiei în trafic sunt multiple. Imaginea de mai sus arată capacitatea de transport de persoane pe o bandă de circulație, dintr-un oraș, pe durata a unei ore.

Investițiile în orașele regiunii în ceea ce privește transportul public electric sau ecologic sunt insuficiente față de nevoile existente,

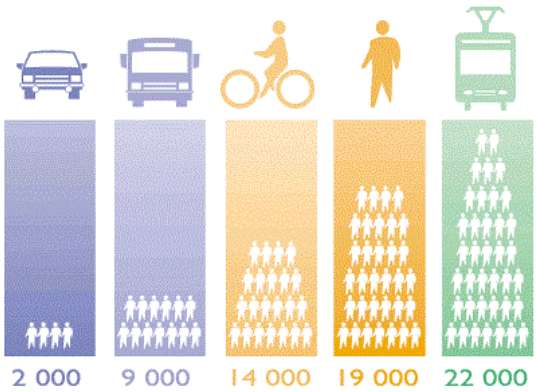

astfel încât transportul public să poată deveni o alternativă viabilă transportului rutier cu mașina personală. Un procent de 10,9% din totalul transportului local de pasageri din țară se desfășoară în Regiunea Vest, regiunea ocupând locul V între regiunile României, iar numărul de călători cu transportul public este în scădere.

Jumătate din orașele din regiune au sistem propriu de transport public sau investesc pentru introducerea lui. Transport public

electric există la Timișoara (tramvai și troleibuz), respectiv Arad (tramvai), în timp ce Reșița va reintroduce sistemul de transport public cu tramvaiul prin fondurile POR 2014-2020. Lungimea reţelelor de tramvai regionale este de 263,5 km, ceea ce reprezintă 20,1% din totalul national.[131] De asemenea, există finanțare pentru achiziția și utilizarea de autobuze electrice sau hibrid la Timișoara, Arad, Reșița, Deva, Hunedoara, Lugoj.

Principalele probleme ale transportului public regional sunt legate de trasee de transport public slab planificate sau nemodernizate care nu sunt adaptate nevoilor de deplasare, flotă învechită care asigură un confort redus pentru călători, eficiență scăzută.

Expansiunea zonelor periurbane din jurul marilor orașe, influențează cererea pentru transportul public, iar în lipsa unor conexiuni viabile cu centrul urban, majoritatea fluxului de transport se desfășoară cu mașina personală. O parte semnificativă din populația activă și-a mutat rezidența la periferia marilor orașe sau în zona metropolitană, migrând de la vechile blocuri la ansambluri rezidențiale moderne sau cartiere de case. Astfel, în vechile cartiere ale orașelor, dar și în zonele urbane funcționale se resimte nevoia reorganizării, optimizării și eficientizării liniilor și traseelor vechi, în raport cu noile nevoi de deplasare ale locuitorilor.

De asemenea, utilizarea căilor ferate pentru transportul metropolitan este de droit pentru reducerea traficului rutier din orașe și între orașe și zona metropolitan.

Harta 3 – Transport public VEST, inclusiv investițiile prin POR 2014-2020 aflate în implementare

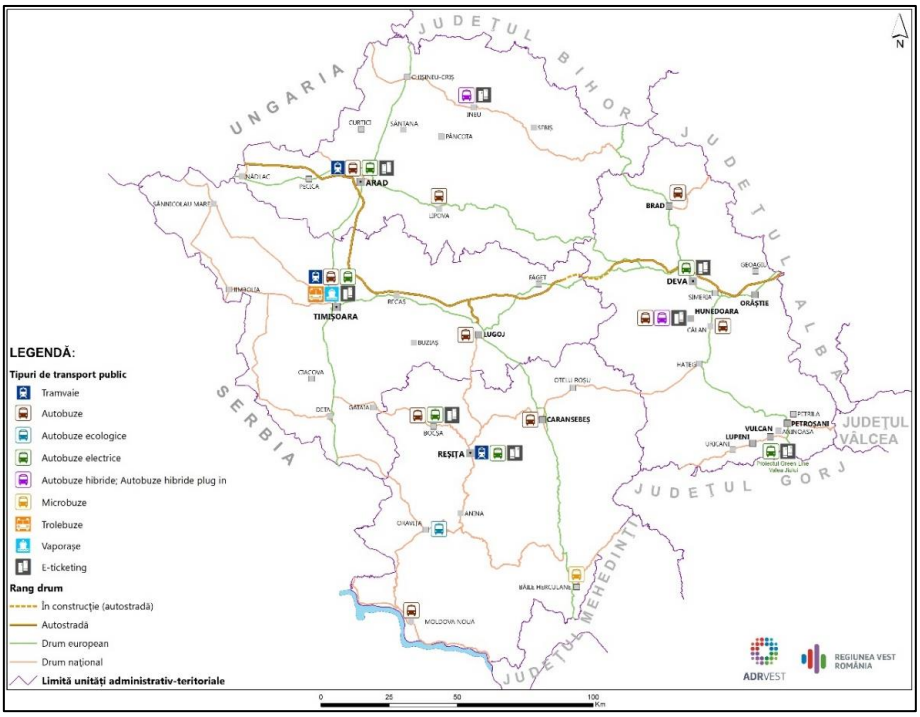

Infrastructura pentru biciclete este slab dezvoltată, regiunea având 227,68 km de piste, dintre care 180 de km sunt în municipiile reședință Timișoara și Arad. Lipsa facilităților care să permită o deplasare sigură a bicicliștilor este principalul motiv pentru care ponderea

[131] PDR 2021-2027, cap.3 Mobilitate urbană

acestui mod de deplasare este redus (sub 5%). Alături de mersul pe jos, ciclismul este cel mai ”curat” mod de transport din punct de vedere al emisiilor de gaze cu efect de seră și prezintă avantaje pentru mediul înconjurător şi sănătate.

În domeniul **infrastructurii pentru pietoni**, problemele cu care se confruntă orașele sunt: lipsa unor coridoare pietonale de calitate, pe alte aliniamente decât ale marilor artere de circulație, care să conecteze între ele zonele orașului și siguranța pietonilor. Este necesară modernizarea infrastructurii pietonale, nu doar în centrul orașului, ci și în cartierele de locuințe.

Planificarea dezvoltării rețelelor de transport de persoane pentru facilitarea mobilității necesită și o abordare regională, în contextul în care există deplasări care se desfășoară în afara limitelor administrative ale unui oraș/ județ.

Dezvoltarea unor sisteme de transport public ecologic atât intrajudețean cât și interjudețean ar constitui o alternativă viabilă, civilizată și modernă prin care să fie facilitată deplasarea persoanelor între județele Regiunii Vest, atât în scopuri lucrative cât și în scopuri de recreere și turism. Un astfel de proiect vine să răspundă unei conectivități insuficiente între orașe şi între zonele înconjurătoare acestora. Sistemele de transport interjudețene și intrajudețene pot lua în calcul dezvoltarea unui sistem pilot de transport public ecologic/verde cu autobuze electrice/hibride.

Provocări regionale:

- transport public insuficient dezvoltat, care nu permite creșterea cotei modale în favoarea deplasării cu mașina personală,
- lipsa conexiunilor viabile ale transportului public cu zona periurbană / metropolitană,
- necesitatea schimbarea paradigmei cetățenilor în ceea ce privește mobilitatea, în scopul deplasării focusului de la mașina personală la transportul ecologic,
- dezvoltarea insuficientă a infrastructurii pentru biciclete și a zonelor pietonale.

Măsuri

Hard:

- dezvoltarea /modernizarea infrastructurii sistemelor de transport public curat, inclusiv în zonele urbane funcționale,
- achiziţia de material rulant performant şi prietenos cu mediul (nepoluant),
- dezvoltarea infrastructurii pentru biciclete și a zonelor pietonale, inclusiv în zonele urbane funcționale,
- dezvoltarea de sisteme inteligente de transport, e-ticketing, management de trafic, car-sharing, smart parking, staţii de aşteptare,
- utilizarea căilor ferate din jurul marilor orașe pentru operarea transportului public metropolitan,
- reabilitarea rutelor de transport ecologice din mediul urban spre cel rural
- dezvoltarea unui sistem de transport public inter-județean,
- implementarea conceptului de ”shared-space”,
- dezvoltarea căilor speciale / separate de rulare pentru mijloace de transport ecologice (tramvaie, trolebuze, autobuze)
- realizarea de staţii de alimentare cu combustibili alternativi şi energie electrică,
- accesibilizarea mediului fizic pentru persoanele cu dizabilităţi.

Soft:

- promovarea și încurajarea tipurilor de transport ecologice.

Prioritatea 2. Orașele Regiunii Vest – orașe smart

Obiectiv specific: Creșterea calității vieții în orașele din regiune, prin susținerea utilizării tehnologiilor digitale și inovative

Justificare:

Problemele cu care se confruntă majoritatea orașelor din regiune, în special municipiile reședință de județ și zona lor urbană funcțională, se referă la poluarea aerului, congestie în trafic, planificarea spațială a infrastructurii de transport neadecvată pentru cerințele actuale de mobilitate, dificultatea asigurării accesului populației la servicii și utilități publice de calitate, incluzive și moderne, care să asigure un consum optim de resurse. Mai mult, localitățile urbane trebuie să genereze dezvoltare care să radieze către localitățile rurale limitrofe.

O soluție pentru atenuarea problemelor actuale ale orașelor și a localităților din cadrul ZUF, ar fi implementarea unor tipuri de investiții care ar putea conduce, la transformarea lor în „smart cities" respectiv în „smart villages", generând dezvoltare sustenabilă.

Conform studiului IESE Cities in motion 2019[132], care clasifică localitățile de tip smart city la nivel mondial, din cele 174 identificate, 21 se regăsesc în Europa de Est, iar din România doar București se regăsește în clasament (51,49 puncte raportat la 100 puncte pentru lider - Londra).

Pentru a deveni "Smart", un oraș necesită progrese și schimbări în jurul a trei piloni de importanță mai mare (vezi figura de mai jos.

Fig. 17 – Piloni smart city

[132] https://media.iese.edu/research/pdfs/ST-0509-E.pdf

O măsură de certificare a transformării orașelor în smart city este standardul ISO 37120, care reprezintă primul standard internațional cu indicatori necesari certificării serviciilor urbane și de calitate a vieții. Nu există în prezent în nicio localitate din Regiunea Vest instrumente și metodologii de raportare la acest standard.

În Regiunea Vest adoptarea și implementarea conceptului ”smart city” este într-o fază incipientă, fapt ce se reflectă în gradul redus de implementare de proiecte ce utilizează pe scară largă tehnologii „smart”.

În anul 2017, ARSC (Asociația Română pentru Smart City) a lansat Harta Proiectelor Smart City[133], un program pilot prin care fiecare primărie din România își prezintă stadiul de implementare a proiectelor Smart City. În Regiunea Vest erau în implementare sau deja funcționale 58 de proiecte ”smart”. Dintre acestea 45% sunt localizate în Județul Timiș, 30% în județul Hunedoara, 20,5% în județul Arad și 4,5% în județul Caraș-Severin, în principal doar în municipiile reședință de județ. Analiza proiectelor relevă faptul că proiectele derulate au fost fragmentate, fără a fi incluse într-un concept integrat, iar impactul asupra procesului de transformare a orașelor în ”smart cities” a rămas limitat. Intervenții punctuale din sfera ”Smart City” (sistem telegestiune iluminat public, sistem management transport) au fost incluse și în cadrul POR 2014-2020, dar nu a existat o axă dedicată acestui obiectiv.

Harta 4 – Proiectele Smart City în Regiunea Vest

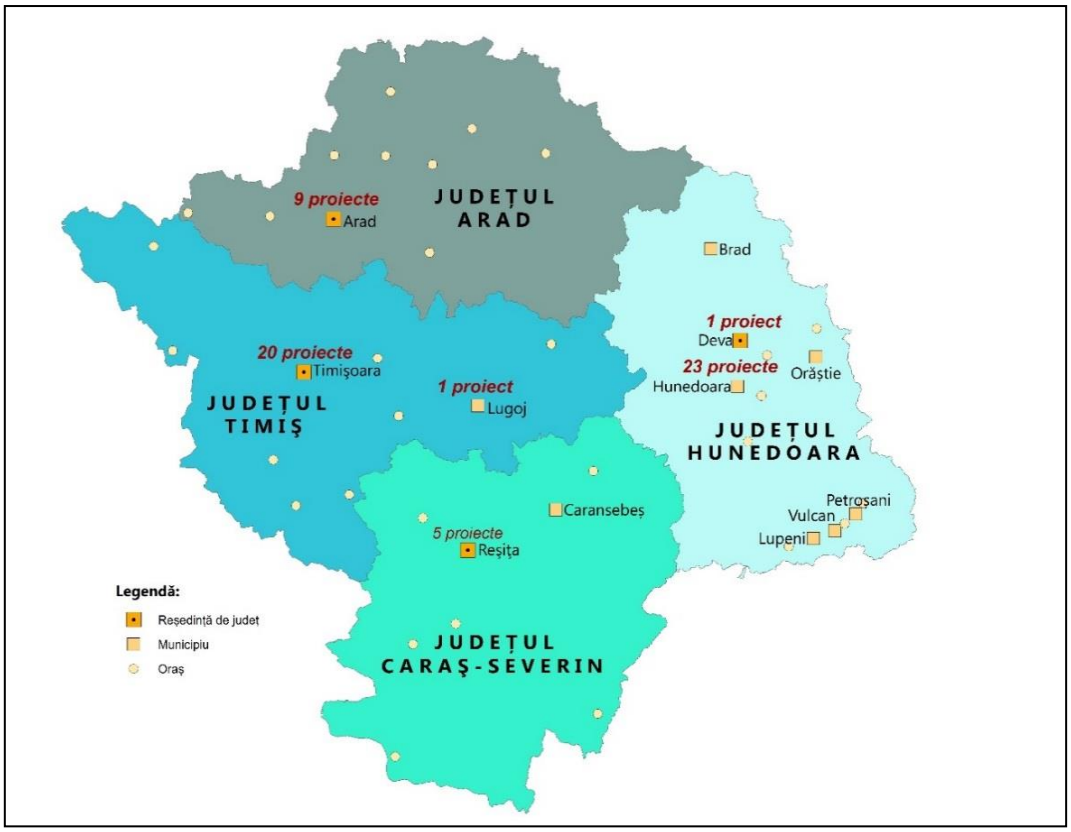

Sursa: ADR Vest

133 https://romaniansmartcity.ro/harta-proiectelor-smart-city/

În anul 2020 statisticile referitoare la SmartCity relevă faptul că investițiile în acest domeniu au crescut semnificativ în regiune. Orașele Timișoara și Arad ocupă locurile 3 și 4, cu 26 respectiv 19 proiecte smart city, într-un clasament realizat la nivel național. Municipiile Deva și Reșița se poziționează după numărul de proiecte din sfera smart city pe locurile 11, respectiv 27 în clasamentul național[134].

În ultimii ani localitățile periurbane din zona urbană funcțională au avut o dezvoltare rapidă și continuă, astfel încât este necesară extinderea investițiilor de tip smart și la nivelul acestora.

Provocări regionale:

- adoptarea redusă a tehnologiilor digitale în gestionarea resurselor, planificarea mobilității și a serviciilor publice în orașele regiunii,
- digitalizare redusă, grad nesemnificativ de integrare a serviciilor publice furnizate la nivel local și regional,
- operarea disparată și ineficientă a infrastructurii energetice, apă-canal, deșeuri și digitale a localităților,
- operarea neconectată și ineficientă a sistemului de transport public local, fără integrare cu sistemele naționale și internaționale feroviare, rutiere și aeriene,
- inexistența unor strategii de implementare a conceptului de smart city.

Măsuri

Hard:

- implementarea de proiecte ce utilizează pe scară largă tehnologii „smart" în diverse domenii/sectoare (trafic auto, transport public, mijloace de încărcare electrică, sănătate, iluminat public, utilităţi publice etc),
- sprijinirea digitalizării serviciilor publice,
- dezvoltarea platformelor de servicii publice digitale,
- dezvoltarea infrastructurilor pentru interoperabilitatea serviciilor publice.

Soft:

- promovarea utilizării tehnologiilor smart/digitale pentru dezvoltarea durabilă a orașelor,
- crearea de baze de date GIS,
- sprijin pentru întărirea capacității administrative de a utiliza și gestiona soluții de tip smart city a autorităților locale.

[134] Radiografia Smart City în România, Ediția a IV-a, 2020

Prioritatea 3. Regenerare urbană

Obiectiv specific: Revitalizarea orașelor și a cartierelor urbane din regiune, prin investiții integrate în spații publice și spații verzi

Justificare

Toate aşezările urbane din Regiunea Vest necesită intervenţii care să le crească atractivitatea, astfel încât să îşi poată menţine populaţia şi să poată juca rolul de polarizare a teritoriului învecinat.

Zonele de locuințe colective sau istorice din orașe se află în declin. Deși au existat intervenții de eficientizarea energetică a locuințelor, spațiile publice din jurul locuințelor colective sau istorice sunt degradate în majoritatea orașelor, iar intervențiile din perioadele anterioare nu au fost suficiente pentru regenerarea acestora. Spațiile publice sunt neglijate, degradate și nu îndeplinesc funcția de agrement și coagulare a comunității. Modul în care arată și sunt utilizate numeroase piețe importante nu corespunde deloc potențialului lor reprezentativ și rezidențial. Este importantă asigurarea accesibilității și dezvoltarea funcțiilor de recreere și socializare.

Una din problemele majore ale orașelor din regiune constă în faptul că **spațiile publice din orașe nu sunt interconectate**, nu formează o structură urbană alcătuită și ierarhizată în mod uniform.

În Regiunea Vest, o mare parte din populație trăiește la bloc, în cartiere inestetice, atât din punctul de vedere al clădirilor, cât și a spațiilor publice.

Imaginile 2, 3 şi 4: Spații publice degradate din proximitatea blocurilor (rândul de sus), respectiv spațiu public urban neatractiv

Refacerea spațiilor publice din zonele urbane are ca obiectiv creșterea gradului de atractivitate, se înscrie în procesul general de regenerare urbană, și presupune renovarea, în paralel, a zonelor urbane din cadrul ansamblurilor rezidenţiale vechi sau a celor istorice şi refacerea infrastructurii, ca o condiţie esenţială a creşterii calităţii vieţii populaţiei.

OUG 114/2007 a stabilit, în conformitate cu standardele UE, **un minim de 26 mp/locuitor de spaţiu verde**, iar conform Organizației Mondiale a Sănătății, norma de spațiu verde pentru un locuitor este de 50 mp.Potrivit ultimelor date statistice disponibile la INS, în Regiunea Vest, în anul 2019, suprafaţa spaţiilor verzi este de **22,3 mp/locuitor**, valoarea fiind mai mare decât media națională de 21,5 mp/locuitor, însă sub norma europeană.

Analiza la nivelul celor patru județe relevă faptul că nici unul din cele patru județe nu atinge încă norma europeană. **Din cele 42 de orașe și municipii din Regiunea Vest, mai mult de jumătate (26 orașe) au o suprafață a spațiului verde aferentă unui locuitor sub norma europeană minimul fiind de 6,2 mp/locuitor.** Cu toate că în intervalul 2011-2019 a avut loc o creștere a suprafaţei spaţiilor verzi în oraşele din Regiunea de Vest, **suprafaţa spaţiului verde în mediul urban este încă redusă și slab amenajată**. Continuarea investițiilor care permit creșterea suprafeței infrastructurii verzi în mediul urban reprezintă o prioritate la nivelul Regiunii Vest.

În plus, în majoritatea orașelor există suprafețe de teren neutilizate, degradate, abandonate care contribuie la poluare și la menținerea aspectului inestetic al unor zone din cadrul orașelor.

Dezvoltarea spațiului public și a spațiilor verzi în orașele din Regiunea Vest este necesară pentru relevanța acestora în fața cerințelor și necesităților contemporane, din punct de vedere funcțional dar și din punct de vedere al imaginii.

Provocări:

- spații publice neamenajate, degradate, care nu își îndeplinesc funcțiunile de agrement și animare,
- neîndeplinirea standardelor din legislație în ceea ce priveşte suprafața spaţiilor verzi la nivelul oraşelor,
- dezvoltarea urbană necontrolată în zone urbane funcționale,
- lipsa și diminuarea spațiilor verzi din zone urbane funcționale
- distribuția spațială inegală a spațiilor verzi în orașe, care nu asigură accesul echitabil tuturor,
- existenţa unor zone în cadrul orașelor cu terenuri abandonate / degradate / neutilizate ca urmare a încetării unor activități economice și industriale,
- slaba planificare spațială a zonelor urbane.

Măsuri

Hard:

- valorificarea terenurilor publice neutilizate prin transformarea acestora în spații verzi sau reconversie pentru integrare în viața orașului,
- îmbunătățirea și modernizarea spațiilor verzi în orașe, inclusiv a accesibilității și conectivității acestora,
- dezvoltarea sistemului de spații publice în orașe,

- amenjarea de locuri de joacă pentru copii,
- dezvoltarea sistemelor de supraveghere a spațiilor publice,
- modernizarea și reabilitarea fondului de clădiri pentru creșterea atractivității spațiilor publice,
- reabilitarea și integrarea clădirilor abandonate în spațiul urban,
- măsuri de regenerare urbană inclusiv în localitățile din zona urbană funcțională,
- crearea de coridoare verzi-albastre

Soft:

- consolidarea instituțiilor cu rol în planificarea și gestionarea proceselor de dezvoltare a teritoriului și implementarea strategiilor teritoriale integrate,
- digitalizarea serviciilor de amenajare teritorială și urbanism,
- digitalizarea Registrului Local al Spațiilor Verzi,
- consolidarea instituțiilor cu rol în planificarea, gestionarea și evidența spațiilor verzi.

7.

Tradiție și diversificare în mediul rural

Unde suntem?

Disparități de dezvoltare între satele din zonele joase și zonele montane

Fenomen de scădere a populației și îmbătrânire

Agricultura nu este utilizată la potențialul real

Diversitate economică, inovație și investiții modeste

Adaptabilitate redusă la schimbări climatice

Conectivitate slabă cu mediul urban

Infrastructură și servicii publice insuficient dezvoltate

Valorificare insuficientă a potențialului și specificului local

Ce ne dorim?

Regiunea Vest la orizont 2030:

- a redus decalajele spațiului rural față de cel urban privind gradul de echipare tehnico-edilitară și a asigurat acces egal în domeniul medicinei, educației, serviciilor sociale
- a pus bazele dezvoltării unui spațiu rural modern și dinamic, conectat la inovație,
- atrage investitori privați, care exploatează sustenabil potențialul/mediul local
- a atras persoane tinere pentru a locui și pentru a munci în spațiul rural
- a dezvoltat agricultura și a diversificat activitățile economice
- a răspuns acțiunilor privind schimbările climatice și a crescut reziliența satelor
- a crescut conectivitatea și mobilitatea locuitorilor prin sisteme moderne și ecologice de transport

Alinierea Pilonului cu Obiectivele de Politică ale UE și Obiectivele de Dezvoltare Durabilă:

OP2, OP3, OP5

Pilon 7	Priorități de investiții	Obiectiv specific
Tradiție și diversificare în mediul rural	**Prioritate 1**. Dezvoltarea sustenabilă și inteligentă a spațiului rural	Reducerea decalajelor sociale și economice față de mediul urban, prin susținerea activităților tradiționale și încurajarea diversificării economice

Justificare

Populația rurală din Regiunea Vest are o pondere de **37,14% din totalul populației regiunii**, în creștere în perioada 2011- 2019 cu 2,38%. Această creștere se datorează județului Timiș, unde populația din mediul rural a crescut cu peste 7,5%, în timp ce județele Arad, Caraș-Severin și Hunedoara au înregistrat scăderi cuprinse între 0,7 și 3,5%.

Fig. 18 – Dinamica populației rurale pe județe între 2011 și 2019

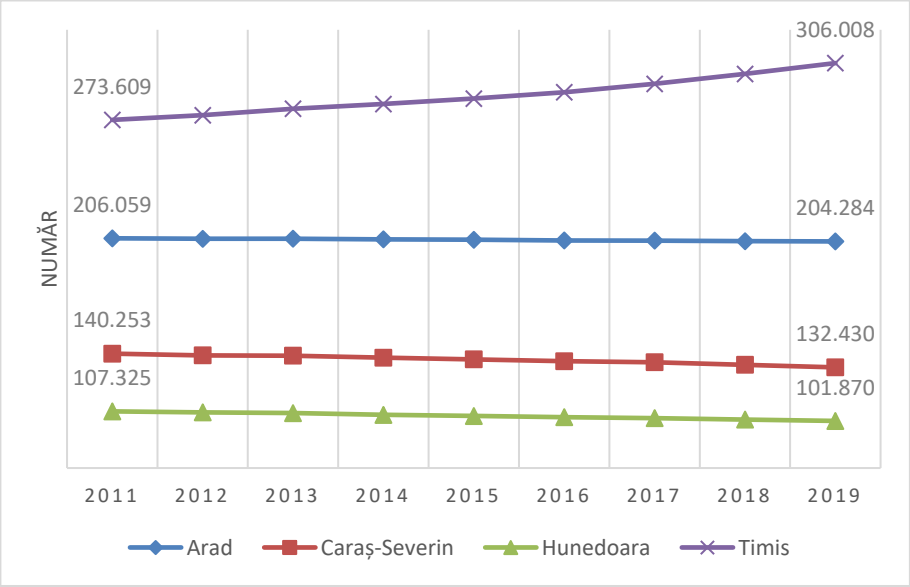

Sursă date: INS, Tempo Online POP107B

Populația rurală a crescut în spațiul periurban, din jurul marilor orașe, în timp ce spațiul rural mai îndepărtat se confruntă cu o scădere accentuată a populației, fiind incapabil să genereze atractivitatea necesară pentru menținerea sau creșterea numărului de locuitori în absența investițiilor dedicate creșterii atractivității economice.

Indicele dezvoltării umane locale(IDUL) reprezintă o sumă a unor indicatori precum educația, ocuparea și locuirea și măsoară de regulă gradul de dezvoltare sau sărăcia. Calculat pentru județele regiunii[135], indicele dezvoltării umane locale arată că județul Timiș cunoaște o valoare medie de 66, Arad 64, Hunedoara 61, în timp ce Caraș-Severin însumează doar un punctaj de 55. Populația din mediul rural al județului Caraș-Severin este

[135] Conform Atlasul Zonelor Rurale Marginalizate și al Dezvoltării Umane Locale din România elaborat de Banca Mondială, 2016

mai săracă și cunoaște lipsuri materiale mai puternice decât locuitorii din județele cu un indice mai ridicat.

Natalitatea în spațiul rural este una scăzută, de 8,8**‰**. Natalitatea regională este susținută de cea a județului Timiș, care este de 10,7**‰**, în timp ce valorile natalității ale județelor Caraș-Severin și Hunedoara sunt sub media regională, încadrându-se între 6,1‰ și 6,5**‰**, iar județul Arad are o valoare a ratei de natalitate de 8,9**‰**. Rata mortalității regională a cunoscut o ameliorare în perioada 2011 – 2019 dar se menține în continuare la valori ridicate, atingând 12,6‰. Diferența mare între natalitatea și mortalitatea din spațiul rural indică faptul că pe termen lung declinul populației din mediul rural nu va mai putea fi recuperat, măsurile de sprijinire a natalității fiind necesare atât în mediul rural cât și în mediul urban.

Populația ocupată în domeniul agricol numără **148.500 persoane**[136], 17,8% din totalul populației ocupate din regiune. Dimensiunea medie a unei exploatații agricole este sub 7 ha, cele mai multe exploatații agricole au o suprafață de sub 2 ha. Aceasta are un impact important și asupra productivității agricole dar și a gradului de mecanizare a agriculturii. Ponderea utilajelor din regiune este de 14% din totalul național.

Numarul mediu al salariaților în localitățile rurale în 2018 se menține scăzut în județele Hunedoara (10,29%), Caraș-Severin (15,12%) și Arad (21,25%) în scădere față de anul 2011, doar în județul Timiș se înregistrează o creștere până la 32,6%.

Concentrarea teritorială a firmelor[137] indică o densitate ridicată de peste 30 firme/1.000 locuitori în comunele din jurul marilor orașe (Timișoara și Arad), județe care performează din punct de vedere economic. În schimb mare parte a spațiului rural este caracterizat de o densitate scăzută a întreprinderilor (Caraș-Severin, Hunedoara) unde valoarea medie este sub 10 firme/1.000 locuitori.

Agricultura rămâne principala ramură economică, care în anul 2018 a avut o valoare a producției agricole de 2,1 miliarde Euro, reprezentând 11% din totalul național. Ramura vegetală a agriculturii este cea mai larg răspândită și deține o pondere de 70,3%, în timp ce ramura animală are o pondere de 28,9%, iar serviciile agricole numai 0,8%.

Productivitatea culturilor este una ridicată. După volumul plantelor vegetale, regiunea se remarcă prin locul II la producția de **porumb boabe** (**3.337.845 t**), locul IV la producția de **grâu** (**1.534.489 t**), locul IV la producția de **floarea soarelui** (**584.708 t**), locul III la producția de **rapiță (120.683 t)**, locul IV la producția de **soia boabe (88.610 t)**.

Suprafețele terenurilor agricole **irigate** în intervalul 2011-2019 au cunoscut o diminuare, lipsa investițiilor în acest sector au determinat diminuarea terenurilor irigate la doar 1,7% din totalul suprafețelor amenajate pentru irigații, ceea ce limitează capacitatea de producție agricolă. În contextul actual al schimbărilor climatice, irigațiile sunt subdimensionate și au un rol important în menținerea productivității culturilor agricole la un nivel satisfăcător.

Deși **pădurile** ocupă 33% din suprafața regiunii, care se găsesc îndeosebi în județele Caraș-Severin și Hunedoara. Industria silviculturii generează anul o cifră de afaceri de peste 100 milioane Euro şi numără 353 de întreprinderi.

[136] Anul 2019

[137] Raport privind starea teritoriului, Ministerul Lucrărilor Publice, Dezvoltării și Administrației, 2017

Infrastructura medicală din mediul rural este una modestă și se bazează pe serviciile medicinei de familie. În arealul montan din vestul județului Hunedoara, în podișul Lipovei din județele Timiș și Arad, și în sudul județului Caraș-Severin există comune fără medici. Mediul rural beneficiază de serviciile a 360 medici de familie, iar fiecare dintre acestea oferă servicii medicale în medie pentru 1902 pacienți.

Infrastructura tehnico-edilitară din mediul rural necesitată investiții masive în vederea asigurării un standard și a unor condiții de trai minimale. În ciuda unui progres consistent, 87,18% din localități sunt conectate la rețele de alimentare apă, în timp ce doar 46,61% din localitățile rurale erau conectate la rețele de canalizare și numai 19,21% din totalul localităților rurale din regiune beneficiază de racord la rețeaua națională de distribuție de gaze naturale.

Fig. 19 – Gradul de conectare al UAT-urilor rurale la rețele edilitare pe județe în anul 2019

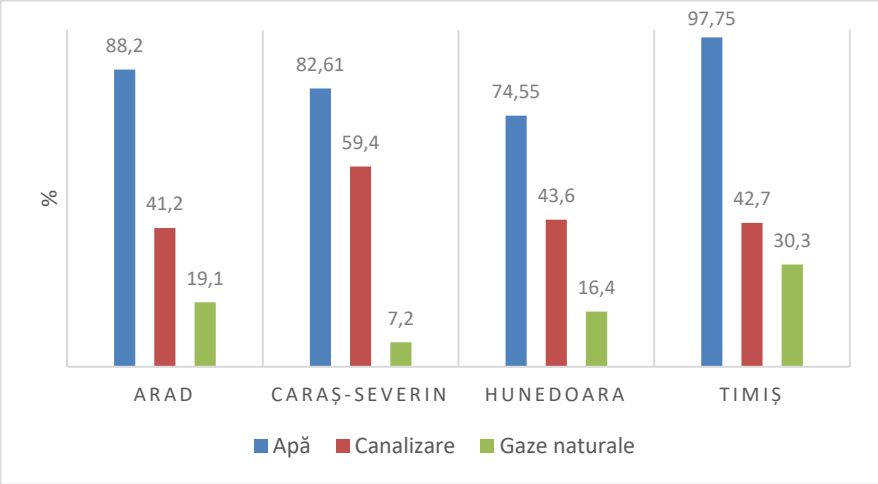

Sursă date: INS, Tempo Online

Provocări regionale:

- Populația rurală se confruntă cu o scădere constantă,
- Gradul de îmbătrânire al populației este mai accentuat în spațiul rural,
- Mediul rural nu este atractiv pentru investitori sau pentru a atrage noi locuitori,
- Dotările și infrastructura tehnico-edilitară nu au grad mare de acoperire și necesită modernizare,
- Dimensiunea redusă a exploatațiilor agricole este o piedică pentru productivitate ridicată,
- Micii producători locali rurali nu beneficiază de sprijin pentru a-și valorifica produsele,
- Mediul economic din spațiul rural este slab dezvoltat,
- Există disparități accentuate între spațiul rural periurban și spațiul rural din afara spațiilor peri-urban.

Măsuri

Hard:

- Dezvoltarea rețelelor de infrastructură tehnică edilitară (apă, canalizare, gaze naturale) și a infrastructurii de drumuri,
  - Susținerea diversificării activităților economice,
  - Susținerea producătorilor locali, încurajarea meșteșugurilor și activităților tradiționale,
  - Dezvoltarea rețelelor de medicină de familie și acțiuni de conștientizare a prevenției,
  - Dezvoltarea rețelelor de colectare și depozitare a produselor agricole și susținerea modernizării agriculturii,
  - Crearea și modernizarea de rețele de irigații inteligente în contextul schimbărilor climatice,
  - Dezvoltarea rutelor de transport ecologic spre mediul urban,
  - Îmbunătățirea accesului la servicii de transport public județean/regional,
  - Valorificarea sustenabilă, regenerarea și extinderea suprafețelor silvice,
  - Modernizarea și dezvoltarea târgurilor și piețelor locale
- Amenajarea de spații de agrement, spații publice și spații verzi,
- Susținerea lucrărilor de îmbunătățiri funciare, ecologizarea terenurilor, protejarea și adaptarea la schimbările climatice,
- Asigurarea unui acces egal la servicii sociale de bază (educație, sănătate, sociale),
- Sprijinirea dezvoltării turismului rural și a ramurilor ecoturismului.

Soft:

- Consolidarea și diversificarea mediului antreprenorial din sectorul non agricol,
- Încurajarea investițiilor în digitalizare și crearea unui sector agricol inteligent,
- Încurajarea transferului de cunoștințe şi a inovării în agricultură și silvicultură,
- Sprijinirea investițiilor în CDI în sectorul agroalimentar,
- Sprijinirea acțiunilor de tranziție spre o economie circulară,
- Sprijinirea reconversiei profesionale a persoanelor active din mediul rural,
- Creșterea vizibilității zonelor rurale cu potențial turistic și agro-alimentar,
- Încurajarea micilor producători locali pentru a se asocia în activitatea agricolă,
- Sprijin pentru fermele mici și medii în vederea creșterea producției și rentabilității,
- încurajarea/sprijinirea/promovarea investițiilor pentru dezvoltarea agriculturii ecologice certificate,
- Încurajarea natalității pentru a contracara declinul populației.

Monitorizarea PDR 2021-2027

Introducere

Activitatea de monitorizare-evaluare reprezintă principalul instrument de feed-back concret al oricărui proces managerial de implementare a dezvoltării, gradul de generalitate al acesteia variind în funcţie de nivelul supus analizei: program, axă de finanţare, proiect.

Activitatea de monitorizare presupune o măsurare curentă sau imediată a indicatorilor urmăriţi, iar evaluarea presupune intervenţii transversale de măsurare a efectelor obţinute în raport cu cele asumate.

Dincolo de aceste chestiuni prezentate, activitatea de monitorizare - evaluare reprezintă mai mult decât o provocare intelectuală şi metodologică, este un demers de publicitate şi asumare publică în faţa unui colectiv tehnic sau politic a unor rezultate în vederea identificării de soluţii de moment sau de perspectivă.

Prezentul capitol stabileşte o metodologie de realizare a activităţii de monitorizare a implementării PDR 2021-2027, construind pe experiența acumulată în perioadele anterioare de programare.

Obiectiv şi metodologie

Activitatea de monitorizare și evaluare a implementării PDR 2021-2027 a Regiunii Vest urmăreşte:

- gradul de atingere al obiectivelor specifice ale priorităților propuse
- realizarea măsurilor incluse în strategie;
- evaluarea gradului de îndeplinire a indicatorilor şi ţintelor asumate,
- evaluarea impactului per ansamblu a strategiei asupra regiunii;
- semnalarea problemelor sau riscurilor;
- identificarea şi promovarea de proiecte-pilot şi de bune practici;
- optimizarea pe parcurs a unor aspecte metodologice;
- asigurarea publicităţii şi diseminării rezultatelor la nivelul factorilor interesaţi;
- facilitarea schimbului de informaţii între „actorii" dezvoltării regionale şi beneficiari de proiecte la nivelul Regiunii Vest.

Durata şi etapele monitorizării și evaluării

Activitatea de monitorizare și evaluare se desfăşoară în anul 2024 și anul 2027 şi cuprinde următoarele 5 etape: *pregătirea, colectarea datelor, analiza rezultatelor, elaborarea unui raport strategic de monitorizare* şi *prezentarea rezultatelor.*

Etapa de pregătire cuprinde selectarea instrumentelor de monitorizare utilizate şi identificarea ariei activităţii de monitorizare.

Colectarea datelor se realizează prin aplicarea instrumentelor selectate în vederea completării tabloului cu indicatori (mai jos sunt evidentate o serie de **tabele cu indicatori pentru fiecare pilon strategic).**

Analiza rezultatelor presupune prelucrarea tuturor datelor şi stă la baza întocmirii raportului strategic de monitorizare.

Elaborarea raportului strategic de evaluare se efectuează pe baza informaţiilor colectate în etapele anterioare. Aceste informaţii vor fi corelate cu măsurile, indicatorii şi ţintele asumate prin strategie.

În cadrul raportului vor fi evidenţiate:

- situaţia şi evoluţia socio-economică la nivelul regiunii,
- realizările, problemele şi perspectivele în ceea ce priveşte implementarea PDR,
- exemplele de bună practică,
- orice propuneri de modificare a PDR şi a tabelelor financiare.
- Se vor realiza recomandări atât la nivelul procesului de monitorizare, cât şi la nivelul măsurilor, indicatorilor şi ţintelor.

Prezentarea rezultatelor procesului de monitorizare și evaluare se realizează în cadrul şedinţelor CDR, CRP sau a altor actori de la nivel regional.

Raportul de evaluare realizat în anul 2024 va constitui un instrument de ajustare a politicilor de investiții pentru perioada rămasă, iar cel din anul 2027 va fi un punct de plecare pentru perioada de planificare a perioadei de finanţare post 2020.

PILON STRATEGIC	INDICATOR	UM	VALOARE ACTUALĂ	VALOARE ŢINTĂ 2027	SURSA DATELOR
PILON I	PIB p.c / media UE27	%	68 (2018)	75	EUROSTAT, tgs00006
	Productivitatea muncii	EUR	25.450 (2018)	30.000	EUROSTAT, nama_10r_2gdp, lfst_r_lfe2emp
	Rata de ocupare a resurselor de muncă	%	72,3 (2019)	80	Tempo Online, FOM116A
	Rata șomajului	%	1,8 (2018)	1,5	Tempo Online, SOM103A
	Densitate IMM-uri	Număr/ 1.000 loc.	26 (2018)	56	Tempo Online, INT101O, POP107A
	IMM-uri active nou create	Număr	839 (2019)	3.000	ONRC
	Rata de supraviețuire a întreprinderilor active cu vechime de 1 an	%	56,3 (2018)	70%	Tempo Online, INT111Y
	Întreprinderi cu site internet	%	47 (2019)	65	EUROSTAT, isoc_ciweb
	Exporturi	%	17,1 (2019)	20	Tempo Online, EXP101J
	Investiții străine directe	Mld. EUR	6,2	7	Raport BNR
	Cheltuieli C&D din PIB	%	0,42	1	EUROSTAT, rd_e_gerdreg
	Salariați în C&D	Număr/ 10.000 pers.	44	70	Tempo Online, CDP102E

	Întreprinderi care beneficiază de sprijin din fonduri europene (din care: micro, mici, medii, mari)	Număr		348	mySMIS
	Întreprinderi nou înființate care beneficiază de sprijin din fonduri europene	Număr	0	100	mySMIS
	Instituții de cercetare care participă la proiecte de cercetare comune	Număr	0	1	mySMIS
	Valoarea nominală a echipamentelor pentru cercetare și inovare	Număr	0	12.000.000	mySMIS
	Întreprinderi care cooperează cu instituții de cercetare	Număr	0	65	mySMIS
	Capacitate de incubare creată	Număr	0	120	mySMIS
	IMM-uri inovatoare	Număr	218 (2016)	400	Tempo Online, INO101C
	Cererile de brevet de invenție	Număr	60 (2018)	90	Raport anual OSIM
	Servicii și produse digitale dezvoltate pentru întreprinderi	Euro investiți	0	15.000.000	mySMIS
	Clustere regionale	Număr	6 (2018)	9	http://clustero.eu/asociatia-clusterelor-din-romania/
	Companii implicate în clusterele regionale	Număr	84 (2018)	150	https://www.clustercollaboration.eu/cluster-list
	Gospodării conectate la internet	%	88	95	EUROSTAT, isoc_r_iacc_h
	Gospodării cu acces la broadband	%	87	95	EUROSTAT, isoc_r_broad_h
	Instituții publice care beneficiază de sprijin pentru a dezvolta servicii și aplicații digitale	Număr		42	mySMIS
	Persoane care au interacționat cu autoritățile via internet	%	11	30	EUROSTAT, isoc_r_gov_i

PILON STRATEGIC	INDICATOR	UM	VALOARE ACTUALĂ	VALOARE ŢINTĂ	SURSA DATELOR
PILON 2	Locuitori deserviți de sisteme apă	Număr	1.433.996 (2019)	1.700.000	Tempo Online, PMI109B
	Populația deservită de sisteme canalizare	Număr	1.079.268 (2019)	1.300.000	Tempo Online, PMI109A
	Număr localități în care se distribuie gazele naturale	Urban	32 (2019)	42	Tempo Online, GOS117A
		Rural	54 (2019)	70	
	Depozite urbane deșeuri neconforme	Număr	3	0	Rapoarte județene mediu
	Cantitate deșeuri	tone	497.668 (2018)	400.000	Rapoarte județene mediu
	Emisiile gaze cu efect de seră	t/loc. (RO)	6 (2018)	4,5	EUROSTAT, T2020_RD300
	Locuințe care beneficiază de sprijin pentru îmbunătățirea performanței energetice a locuinței	Număr	0	8.700	mySMIS
	Clădiri publice care beneficiază de sprijin pentru îmbunătățirea performanței energetice	mp	0	160.975	mySMIS
	Situri poluate reabilitate	Număr	0	40	Rapoarte județene mediu

PILON STRATEGIC	INDICATOR	UM	VALOARE ACTUALĂ	VALOARE ŢINTĂ	SURSA DATELOR
PILON 3.	Drumuri noi - autostrăzi	km	254 (2019)	270	Tempo Online, TRN139A
	Șosele de centură construite	km	0	20	mySMIS
	Drumuri județene modernizate	km	2.465	2.650	Tempo Online, TRN139A
	Lungimea drumurilor reconstruite sau modernizate	km	0	146	mySMIS
	Drumuri comunale modernizate	km	685	800	Tempo Online, TRN139A
	Accidente rutiere	decese / milion loc.	101 (2018)	70	EUROSTAT, tran_r_acci; Tempo Online, POP107A
	Căi ferate modernizate	km	41,2 (2019)	364	CFR
	Gări modernizate	Număr	0	10	CFR
	Destinații externe aeroporturi	Număr	20 (2019)	30	Website aeroporturi

PILON STRATEGIC	INDICATOR	UM	VALOARE ACTUALĂ	VALOARE ŢINTĂ	SURSA DATELOR
PILON 4.	Nr. unități din învățământul preuniversitar	Număr	521 (2019)	550	Tempo Online, SCL101A
	Capacitatea claselor din cadrul infrastructurilor sprijinite pentru îngrijirea copiilor - creșe	Număr copiii	0	1.791	mySMIS
	Capacitatea claselor de elevi din cadrul infrastructurilor sprijinite	Număr copiii	0	11.368	mySMIS
	Unități din învățământ sprijinite	Număr	0	113	mySMIS
	Rata abandonului școlar în învățământul primar și gimnazial	%	1,4 (2018)	1	Tempo Online, SCL113A
	Rata abandonului școlar în învățământul liceal și profesional	%	3,2 (2018)	1,5	Tempo Online, SCL113A
	Rata abandonului școlar în învățământul postliceal și de maiștri	%	10,2 (2018)	5	Tempo Online, SCL113A
	Părăsirea timpurie a școlii (populație 18-24 ani)	%	10,3 (2019)	5	EUROSTAT, edat_lfse_16
	Elevi / cadru didactic	Număr	16 (2019)	12	Tempo Online, SCL103B, SCL104A
	Absolvenți (toate nivelele de educație)	Număr	45.455 (2018)	60.000	Tempo Online, SCL109B
	Populaţia de 30-34 de ani care a absolvit un program de educaţie terţiară	%	22,3 (2019)	30	EUROSTAT, edat_lfse_12
	Medici	la 100.000 locuitori	376,5 (2019)	390	Tempo Online, SAN104A, POP107A
	Paturi spital	la 100.000 locuitori	646 (2019)	650	Tempo Online, SAN102B, POP107A
	Rata natalității	‰	9 (2018)	9,5	INS, Tempo Online, POP202A
	Rata mortalității	‰	11,7 (2018)	9	Tempo Online, POP207A
	Rata sporului natural	‰	-2,7 (2018)	0,5	Tempo Online, POP215A
	Rata mortalității infantile	‰	5 (2018)	2	Tempo Online, POP209A

	Durata medie a vieţii	ani	75,65 (2018)	78	Tempo Online, POP217A
	Populaţia cu risc de sărăcie sau excluziune socială	%	21,9 (2019)	18	EUROSTAT, tgs00107
	Populația afectată de lipsuri materiale grave – sărăcie severă	%	7,4 (2019)	6	EUROSTAT, tgs00104
	Populația care trăiește în gospodării cu intensitate redusă a muncii	%	9,4 (2019)	10	EUROSTAT, tgs00108
	Centre sociale sprijinite	Număr		15	mySMIS
	Tineri cu vârsta cuprinsă între 18-24 ani care nu sunt angajați și nu urmează nicio formă de educație	%	17,4 (2019)	10	EUROSTAT, edat_lfse_22

PILON STRATEGIC	INDICATOR	UM	VALOARE ACTUALĂ	VALOARE ŢINTĂ	SURSA DATELOR
PILON 5	Turişti	Număr	1.071.782 (2019)	1.400.000	Tempo Online, TUR104B
	Durata medie a sejurului	Zile	2,32 (2019)	2,5	Tempo Online, TUR105D, TUR101D
	Infrastructuri culturale și turistice care beneficiază de sprijin	Număr	0	30	mySMIS
	Stațiuni turistice modernizate	Număr proiecte	0	5	mySMIS
	Turiști sosiți	Număr	1.071.782	1.300.000	Tempo Online, TUR1048
	Creșterea duratei medii a sejurului	zile	2,3 (2019)	4	Tempo Online, TUR 105 D
	Biblioteci publice	Număr	181 (2019)	190	Tempo Online, ART101C
	Instituții culturale	Număr	15 (2017)	30	Tempo Online, ART103C

PILON STRATEGIC	INDICATOR	UM	VALOARE ACTUALĂ	VALOARE ŢINTĂ	SURSA DATELOR
PILON 6	Populație urban	Număr	1.247.707 (2020)	1.250.000	Tempo Online, POP107A
	Lungimea liniilor de tramvai – noi	km	0	15	mySMIS
	Lungimea liniilor de tramvai și metrou – reconstruite/modernizate	Km	0	30	mySMIS
	Material rulant ecologic pentru transportul public	Număr locuri	0	4.918	mySMIS
	Tramvaie	Număr	204 (2019)	250	Tempo Online, GOS112C
	Autobuze și microbuze	Număr	311 (2019)	350	Tempo Online, GOS112C
	Troleibuze	Număr	50 (2019)	60	Tempo Online, GOS112C
	Piste ciclabile care beneficiază de sprijin	Km	0	350	mySMIS
	Infrastructuri pentru carburanți alternativi	Număr	0	150	mySMIS
	Orașe și localități cu sisteme de transport urban digitalizate noi sau modernizate	Număr	0	10	mySMIS
	Spaţii verzi	Mp/ locuitor	22,3 (2019)	26	Tempo Online, GOS 103A, POP107A
	Suprafața infrastructurii verzi care beneficiază de sprijin în zonele urbane	Ha	0	118	mySMIS
	Spațiu deschis creat sau reabilitate în zonele urbane	mp	0	420.500	mySMIS
	Servicii publice digitalizate	nr	0	42	mySMIS
	Populația care beneficiază de strategii de dezvoltare teritorială integrată	Număr	0	1.037.315	mySMIS
	Strategii integrate de dezvoltare teritorială	Număr	0	12	mySMIS

PILON STRATEGIC	INDICATOR	UM	VALOARE ACTUALĂ	VALOARE ŢINTĂ	SURSA DATELOR
PILON 7	Populație rural	Număr	749.670 (2020)	760.000	Tempo Online, POP107A
	Populația ocupată în agricultură	%	18 (2019)	15	Tempo Online, FOM103D
	Rata ocupării rural (15-64 ani)	%	54,3 (2019)	60	Tempo Online AMG156E
	Rata șomajului rural (15-64 ani)	%	5,2 (2019)	4	Tempo Online AMG157E
	Producţia agricolă	Mld. euro	2,1 (2018)	2,5	Tempo Online, AGR206A
	Producţia medie – cereale pentru boabe	Per Ha	6.710 (2019)	7.000	Tempo Online AGR110A
	Creșterea animalelor	Număr	7.667.413 (2019)	8.000.000	Tempo Online, AGR201A
	Suprafaţă irigată a terenului arabil	Ha	49.311	55.000	Tempo Online, AGR102A
	Număr tractoare	Per 100 Ha teren arabil	3,0	4,0	Tempo Online, AGR103A

Corelarea Strategiei PDR Vest cu orientările europene, naționale

Pilonii strategici și prioritățile identificate în strategie se sprijină pe de o parte pe analizele socio-economice realizate, pe consultările parteneriale, dar orientează dezvoltarea și în funcție de tendințele europene și naționale existente.

Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă inițiată de ONU în anul 2015 este un program de acțiune globală în domeniul dezvoltării cu un caracter universal, care promovează echilibrul între cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile – economic, social şi de mediu. Au fost stabilite 17 obiective de dezvoltare durabilă (ODD), numite și Obiective Globale, universal aplicabile și interconectate, care au drept scop eradicarea sărăciei extreme, combaterea inegalităților şi a injustiției şi protejarea planetei până în 2030.

Fig. 20 – ODD- Agenda 2030

Uniunea Europeană a aderat la **Agenda 2030** în anul 2016 și s-a afirmat ca lider și promotor pentru îndeplinirea obiectivelor, astfel că s-au integrat ODD în toate politicile, inclusiv printr-o coerență mai bună între instrumentele financiare. Comisia Europeană, prin propunerea **unui nou Consens european privind dezvoltarea**, care reflectă abordarea holistică a Agendei 2030, urmărește să atingă obiectivul major de eradicare a sărăciei prin integrarea sistematică a dimensiunilor sociale, economice și de mediu și prin consolidarea legăturii dintre aspectele în materie de dezvoltare și securitate, acțiuni umanitare și migrație[138].

UE propune o **Nouă Agendă Strategică 2019 – 2024**, care oferă cadrul și o direcție generală de acțiune pentru o durată de cinci ani, dar și pentru perioada ulterioară. Comisia Europeană a stabilit un set de priorități care reflectă valorile UE, ca urmare a modificărilor și schimbărilor climatice, tehnologice și demografice:

- Pactul ecologic european
- O Europă pregătită pentru era digitală
- O Europă mai puternică pe plan internațional
- O economie în serviciul cetățenilor
- Promovarea modului de viață european
- Un nou elan pentru democrația europeana

[138] COMUNICARE A COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN, CONSILIU, COMITETUL ECONOMIC ȘI SOCIAL EUROPEAN ȘI COMITETUL REGIUNILOR Următorii pași către un viitor european durabil

Noua **politică de coeziune și dezvoltarea regională** a UE după anul 2020 continuă investițiile în toate regiunile, printr-o abordare strategică simplificată. În perioada 2021 – 2027 s-au definit **5 obiective de politică** (OP), ce au rolul de a stimula convergența economică și socială prin înzestrarea cu instrumente adecvate pentru o creștere solidă și durabilă. Cele 5 OP sunt din cadrul noii politici de coeziune[139] sunt în consonanță cu ODD și prioritățile strategiei CE:

OP1. O Europă mai inteligentă – o transformare economică inovatoare și inteligentă.

OP2. O Europă mai ecologică, cu emisii scăzute de carbon.

OP3. O Europă mai conectată – mobilitate și conectivitate TIC regională.

OP4. O Europă mai socială – implementarea Pilonului european al drepturilor sociale.

OP5. O Europă mai aproape de cetățeni – dezvoltarea sustenabilă și integrată a zonelor urbane, rurale și de coastă prin inițiative locale.

Fig. 21 – Obiectivele Politicii de Coeziune 2021-2027

Prin PDR Vest se reflectă politicile de dezvoltare relevante la nivel național în raport cu nevoile și specificul regional. Principalele documente strategice naționale reflectate în Strategie sunt: *Strategia Națională pentru Dezvoltarea Durabilă* (SNDD), *Strategia de Dezvoltare Durabilă a Teritoriului* (SDTR) și *Acordul de Parteneriat 2021 -2027*.

Prin acestea, România își asumă să implementeze atât cele 17 ODD ale Agendei 2030 cât și cele 5 Obiective de Politică ale viitoarei politici de coeziune a UE.

[139] Propunere de REGULAMENT AL PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI AL CONSILIULUI de stabilire a unor dispoziții comune privind Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european plus, Fondul de coeziune și Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime, și de instituire a unor norme financiare aplicabile acestor fonduri, precum și Fondului pentru azil și migrație, Fondului pentru securitate internă și Instrumentului pentru managementul frontierelor și vize, COM 375, 2018

În **SNDD** au fost identificate domeniile specifice de intervenție pentru îndeplinirea obiectivelor de convergență și apropierea semnificativă de media UE la principalii indicatori ai dezvoltării durabile. Această strategie a fost construită în jurul cetățeanului și nevoilor generațiilor viitoare. Pe plan economic, se urmărește creștere economică pe termen lung, transformarea economică durabilă și competitivă, centrată pe inovare. Dimensiunea socială urmărește promovarea de sisteme de educație și sănătate îmbunătățite, reducerea inegalităților și să promovarea unei societăți deschise. Componenta de mediu urmărește scăderea emisiilor de carbon, realizarea unui mediu antropic durabil odată cu protejarea naturii.

În **SDTR** sunt stabilite liniile directoare de dezvoltare teritorială la scară regională, interregională și națională, care urmăresc valorificarea avantajelor naturale și o creștere economică durabilă.

Principalele linii directoare ale SDTR sunt:

- susținerea dezvoltării policentrice a teritoriului național
- sprijinirea dezvoltării zonelor economice cu vocație internațională
- asigurarea unei conectivități crescute a orașelor mici și mijlocii cu orașele mari
- susținerea dezvoltării infrastructurii de bază prin asigurarea accesului tuturor localităților la servicii de interes general
- întărirea cooperării între autoritățile publice de la diferite niveluri administrative în scopul asigurării unei dezvoltări armonioase.

Procesul de planificare regională s-a aliniat atât la ODD Agenda 2030 cât și la Obiectivele de Politică din cadrul noii politici de coeziune și dezvoltare regională și urmărește și să implementeze prioritățile SDTR.

Planul pentru Dezvoltare Regională 2021 – 2027 (PDR) a fost conceput având la bază principalele documente strategice europene și naționale și răspunde obiectivelor și priorităților investiționale ale Regiunii Vest.

PDR reprezintă o abordare integrată între Obiectivele de Politică, Obiectivele de Dezvoltare Durabilă și între obiectivele naționale. De asemenea, reflectă politicile de dezvoltare și de coeziune relevante la nivel național în raport cu nevoile specifice regionale.

Cei 7 piloni strategici definiți pentru Regiunea Vest au la bază principalele documente strategice europene, dar au fost luate în considerare și o serie de alte documente strategice sectoriale naționale relevante. Totodată au fost avute în vedere și strategiile de dezvoltare ale județelor, urmărindu-se o mai bună corelare cu obiectivele, acțiunile și nevoile identificate la nivel subregional.

Pilon strategic	Document strategic relevant
1.	Strategia Guvernamentală pentru dezvoltarea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii și îmbunătățirea mediului de afaceri din România Orizont 2020 Carta Albă a IMM-urilor din România Strategia Națională de Cercetare, Inovare și Specializare Inteligentă 2021-2027 Strategia pentru Cercetare-Dezvoltare-Inovare în domeniul Agroalimentar pe termen mediu și lung 2014-2020 / 2020-2030
2.	Planul Național Integrat în domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice 2021-2030 Strategia energetică a României 2019-2030, cu perspectiva anului 2050, proiect Strategia Națională privind Schimbările Climatice Strategia Națională de Renovare pe Termen Lung pentru sprijinirea renovării parcului național de clădiri rezidențiale și nerezidențiale, atât publice, cât și private, într-un parc imobiliar cu un nivel ridicat de eficiență energetică și decarbonat până în 2050 Strategia Națională de Gestionare a Deșeurilor 2014-2020 Strategia Națională de Management al Riscului la Inundații pe termen mediu și lung Strategia pentru tranziția de la cărbune în Valea Jiului
3.	Master Plan de Transport – Planul investițional pentru dezvoltarea infrastructurii de transport 2020-2030 Strategia de dezvoltare a infrastructurii feroviare 2018-2022 Strategia Națională pentru Siguranță Rutieră pentru perioada 2016-2020 Strategia pentru Transport Durabil pe perioada 2007-2013 și 2020, 2030 Strategia de Transport Intermodal în Romania 2020
4.	Strategia Națională de Sănătate Strategia Națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2015 – 2020 Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România Strategia Națională de învățare pe tot parcursul vieții 2015-2020 Strategia pentru modernizarea infrastructurii educaționale 2018-2023 Strategia Națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020 Strategia de incluziune a cetăţenilor români aparţinând Minorităţii Rome pentru perioada 2021-2027 Strategia Agenției Naționale pentru ocuparea forței de muncă 2016-2020, conform conceptului de schimbare Strategia Națională "O Societate fără Bariere pentru Persoanele cu Dizabilități" 2016-2020 Strategia Națională pentru promovarea îmbătrânirii active și protecția persoanelor vârstnice 2015-2020
5.	Strategia Națională de dezvoltare a ecoturismului Strategia Națională a României pentru dezvoltarea turismului 2019-2030 Strategia pentru dezvoltarea turismului balnear Strategia pentru cultură și patrimoniu național 2016-2022 Master Plan pentru Dezvoltarea Turismului Național 2007-2026 Programul pentru dezvoltarea investițiilor în turism - Master planul investițiilor în turism Raport privind operaționalizarea unei rețele de Organizații de Management al Destinației (OMD) în România Cartea albă a sectoarelor culturale și creative

6.	Strategia de Dezvoltare Teritorială a României - România Policentrică 2035 Strategia Națională pentru Dezvoltarea Durabilă a României 2030 Strategia Națională pentru Siguranță Rutieră pentru perioada 2016-2020 Strategia pentru Mobilizarea Investițiilor în Renovarea Stocului de Clădiri Rezidențiale și Comerciale, atât publice, cât și private, existente la nivel național Strategia Națională privind Schimbările Climatice și Creșterea Economică bazată pe Emisii Reduse de Carbon Strategia Naţională pentru Gestionarea Deşeurilor Strategia pentru tranziția de la cărbune în Valea Jiului
7.	Planul Național de dezvoltare rurală Strategia de dezvoltare rurală a României Strategia de Dezvoltare Teritorială a României – România Policentrică 2035 Strategia pentru dezvoltarea sectorului agroalimentar pe termen mediu și lung orizont 2020-2030 Strategia pentru Cercetare-Dezvoltare-Inovare în domeniul Agroalimentar pe termen mediu și lung 2014-2020 / 2020-2030 Strategia Națională a României privind Schimbările Climatice

Estimarea necesităților de finanțare

Planul pentru Dezvoltare Regională 2021-2027 este un document cuprinzător pentru nevoile de dezvoltare la nivel regional, iar necesităţile de finanţare ale celor 7 piloni strategici identificați au menirea să reflecte potențiale resurse financiare necesare pentru implementarea acestora.

În cadrul acestei estimări au fost însumate bugete la nivel de prioritate de investiții pe baza nevoilor exprimate de autoritățile publice locale și județene, indiferent de sursa de finanţare, dar orientate cu precădere înspre oportunitatea reprezentată de fondurile europene disponibile pentru perioada 2021-2027.

Pentru prioritățile de investiții destinate mediului de afaceri și cercetării-inovării, s-a plecat de la o analiză a solicitărilor din perioada actuală, de la prognoze legate de evoluția principalilor indicatori macro-economici (creștere PIB, creștere populație ocupată, a salariului mediu net lunar), dar și de la tendințele aferente perioadei 2021-2027, inovarea fiind una din prioritățile UE și ale regiunii și cel puțin 25% din fondurile de coeziune ale UE vor trebui direcționate către acțiuni destinate creșterii potențialului inovativ al mediului economic.

În ceea ce privește resursele financiare, prin Pollitica de Coeziune au fost alocate României **31,35 mld euro,** căreia i se adaugă resursele financiare aferente **Connecting Europe Facility – 1,09 mld euro**, React - EU și fondurile rambursabile și nerambursabile aferente **Planului Național de Redresare și Reziliență (PNRR),** alocate prin **Mecanismul de Redresare și Reziliență,** în valoare de **30,4 mld euro.**

Prin Acordul de Parteneriat pentru perioada de programare 2021-2027, au fost stabilite **10 programe operaționale** și programe INTERREG, care răspund celor 5 obiective de politică stabilite de UE și asigură complementaritate și sinergii între toate instrumentele financiare disponibile.

Programele sunt:

- Programul Operațional Creștere Inteligentă și Digitalizare (POCIDIF),
- Programul Operațional Dezvoltare Durabilă (PODD),
- Programul Operațional Transport (POT),
- Programul Operațional Educație și Ocupare (POEO),
- Programul Operațional Incluziune și Demnitate Socială (POIDS),
- Programul Operațional Sănătate (POS),
- Programul Operațional Asistență Tehnică (POAT),
- Programul Operațional Tranziție Justă (POTJ),
- **Programele Operaționale Regionale,**
- Programul Operațional Acvacultură și Pescuit (PAP)
- Interrgeg VI România-Ungaria,
- Interreg IPA III România-Serbia,
- Programul transnațional al Dunării 2,
- Interreg Europa,
- URBACT IV,
- Interact IV,
- ESPON.

Pilon strategic	Priorități	Necesități de finanțare	Programe de finanțare
1.	Prioritate 1. Transformarea regiunii într-un ”hub de inovare” Prioritatea 2. O regiune cu companii dinamice și competitive Prioritatea 3. O regiune pregătită pentru era digitalizării	250 220 100	POR Vest 2021-2027, POCIDIF 2021-2027, PODD 2021-2027, HORIZON 2020, POTJ 201-2027, PNRR, Interreg VI România-Ungaria, Interreg IPA III România-Serbia, Interreg Europa, ESPON
2.	Prioritate 1. Extinderea şi modernizarea infrastructurii de mediu Prioritate 2. Protejarea și conservarea biodiversității regionale şi decontaminarea siturilor poluate Prioritate 3. Îmbunătăţirea eficienţei energetice şi a energiei din surse regenerabile Prioritate 4. Promovarea adaptării la schimbările climatice, a prevenirii riscurilor și a rezilienței la dezastre	350 120 390 50	POR Vest 2021-2027, PODD 2021-2027, PNRR, POTJ 201-2027, Interreg VI România-Ungaria, Interreg IPA III România-Serbia, Interreg Europa, ESPON, Buget Local
3.	Prioritate 1. Continuarea investiţiilor la infrastructura aferentă reţelelor TEN-T Prioritate 2. Dezvoltarea infrastructurilor de transport cu rol de artere suport pentru reţelele TEN-T Prioritate 3. Dezvoltarea infrastructurii digitale	400 260 90	POR Vest 2021-2027, POT 2021-2027, Interreg VI România-Ungaria, Interreg IPA III România-Serbia, Interreg Europa, Buget Local
4.	Prioritate 1. Acces egal la o educație modernă, conectată la tendințele pieței muncii Prioritate 2. Acces incluziv la servicii medicale performante și inovative, orientate către pacient	160 150	POR Vest 2021-2027, POS 2021-2027, POEO 2021-2027, POIDS 201-2027, POTJ 201-2027, PNRR, Interreg VI România-Ungaria, Interreg IPA III România-Serbia, Interreg Europa,

	Prioritate 3.Asigurarea unor servicii sociale echitabile, limitarea excluziunii sociale și riscului de sărăcie Prioritate 4. Creșterea ocupării forței de muncă și asigurarea incluziunii pe piața muncii	100 80	Buget Local
5.	Prioritate 1: Crearea unui brand turistic regional prin promovarea potențialului endogen Prioritate 2: Valorificarea patrimoniului cultural Prioritate 3: Promovarea culturii în regiune	220 150 100	POR Vest 2021-2027, PNRR, Interreg VI România-Ungaria, Interreg IPA III România-Serbia, ESPON, Buget Local
6.	Prioritate 1. Mobilitate urbană durabilă Prioritate 2. Orașele Regiunii Vest – orașe smart Prioritate 3. Regenerare urbană	1200 240 510	POR Vest 2021-2027, PODD 2021-2027, POT 2021-2027, PNRR, Interreg VI România-Ungaria, Interreg IPA III România-Serbia, URBACT IV, ESPON, Buget local
7.	Prioritate 1: Dezvoltarea sustenabilă și inteligentă a spațiului rural	350	POR Vest 2021-2027, PODD 2021-2027, POS 2021-2027, POEO 2021-2027, POT 2021-2027, PAP 2021-2027, PNRR, Interreg VI România-Ungaria, Interreg IPA III România-Serbia, ESPON, Programul transnațional al Dunării 2, Buget Local

Total: 5.490 mil. euro

Procesul parteneriat

Ca şi în cazul exerciţiilor anterioare de planificare a dezvoltării regionale, **abordarea trebuie să fie una participativă**, să reprezinte un **proces bazat pe parteneriat şi consultare publică**. Cu cât procesul de consultare este mai intens, cu atât cresc şansele de a atinge obiectivele de dezvoltare identificate, prin asumarea lor de către toţi actorii implicaţi.

Structura procesului partenerial este furnizată de **cadrul metodologic al Comitetului Regional pentru elaborarea Planului pentru Dezvoltare Regională (CRP)** Vest 2021-2027.

A. Structura procesului partenerial din Regiunea Vest

Din punct de vedere al structurii procesului partenerial, regulamentul-cadru al CRP prevede următoarea delimitare:

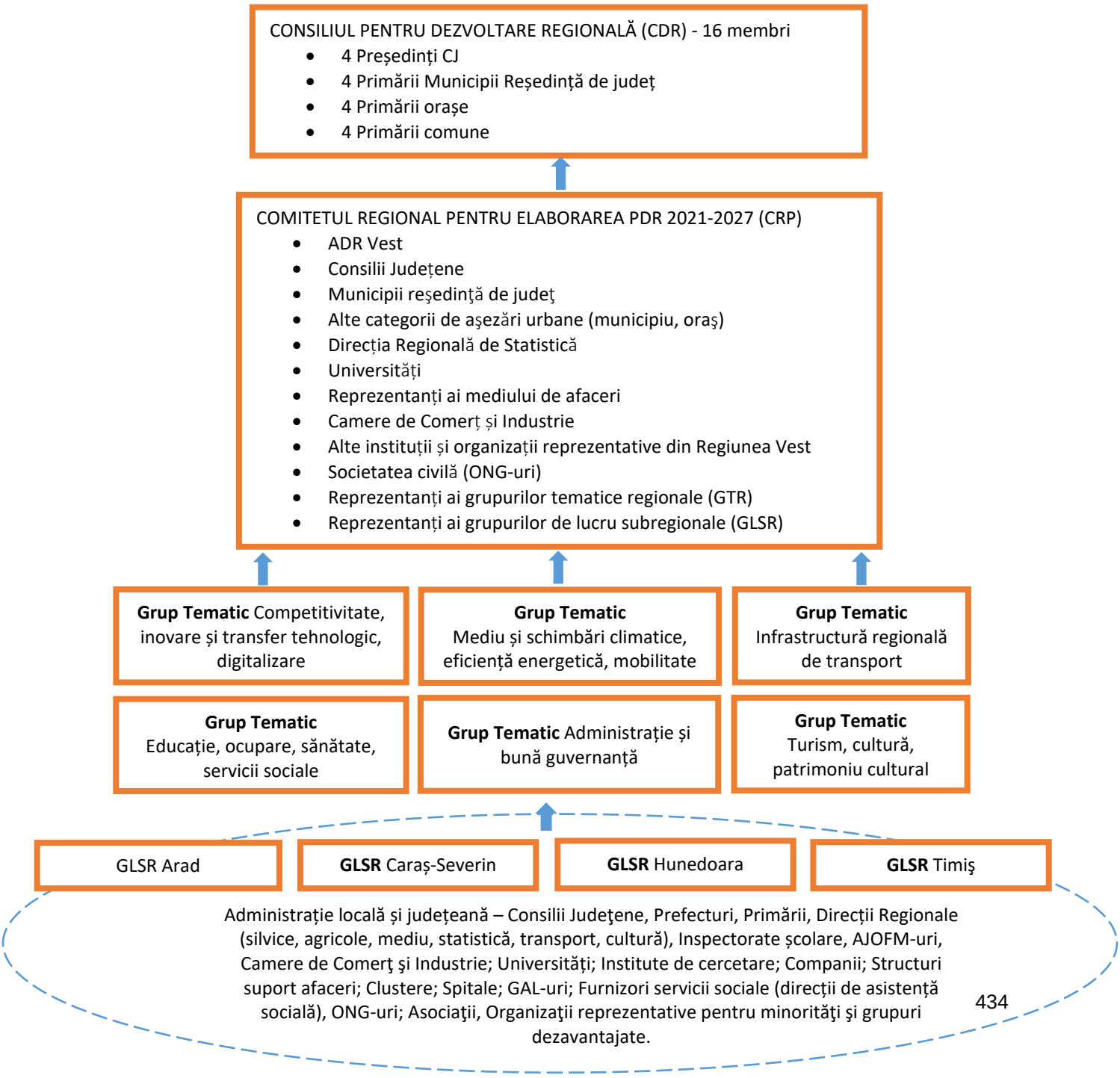

Procesul partenerial prevede o serie de competenţe pentru fiecare structură aferentă Regiunii Vest şi anume:

CONSILIUL PENTRU DEZVOLTARE REGIONALĂ (CDR)
Nivel politic: aprobă PDR-ul care devine astfel document public și își asumă angajamentul în implementarea lui

COMITETUL REGIONAL PENTRU ELABORAREA PDR (CRP) 2021 – 2027
Nivel tehnic și decizional: avizează analizele, strategia, programarea financiară, lista proiectelor regionale şi rapoartele de monitorizare ale PDR
Oferă sugestii și formulează opinii pe seama documentelor primite

GRUPURI DE LUCRU SUB-REGIONALE (GLSR)
Nivel tehnic:
Examinează analizele economice și sociale respectiv strategia şi obiectivele de dezvoltare stabilite
Oferă sugestii, formulează opinii și recomandări pe seama documentelor primite
Participă la întrunirile grupurilor județene

GRUPURILE TEMATICE REGIONALE (GTR)
Nivel tehnic și operațional:
Examinează analizele tehnice
Oferă sugestii, formulează opinii și recomandări la nivel tematic
Participă la întrunirile specifice și contribuie la realizarea documentelor necesare elaborării PDR Regiunea Vest

REGULAMENTUL - CADRU pentru organizarea şi funcţionarea Comitetelor Regionale pentru elaborarea Planurilor de Dezvoltare Regionale are la bază **Metodologia privind Planificarea Dezvoltării Regionale** din perioada 2014-2020, acesta fiind actualizat cu modificări relevante exerciţiului financiar 2021-2027.

În fiecare regiune din România funcţionează un Comitet Regional de Planificare (CRP), ca organism consultativ pentru Consiliul pentru Dezvoltare Regională (CDR). Fiecare CRP este coordonat de Directorul General al ADR-ului din regiunea respectivă, secretariatul CRP fiind asigurat de către ADR.

B. Comitetul Regional pentru elaborarea Planului pentru Dezvoltare Regională Regiunea VEST 2021-2027

Prima şedinţă a avut loc în **20 Februarie 2020**, participând reprezentanţi ai administraţiei locale şi judeţene, sistemului educațional, instituţiilor de interes regional, a societății civile şi ai mediului privat. **Şedinţa a avut ca scop constituirea Comitetului Regional pentru elaborarea Planului pentru Dezvoltare Regională (CRP) 2021-2027.**

În cadrul ședinței CRP au fost prezentate și dezbătute **analiza socio-economică** și **analiza SWOT** din cadrul **Planului pentru Dezvoltare Regională a Regiunii Vest 2021-2027**, precum și **viitorul politicii de coeziune**. Printre acestea se găsesc:

- Prezentarea Regiunii Vest pe baza datelor statistice
- Regulamentul pentru organizarea și funcționarea Comitetului Regional de Planificare – Regiunea Vest
- Metodologia de elaborare a Planului de Dezvoltare Regională
- Politica de coeziune în perioada 2021 – 2027
- Cadrul financiar multianual 2021 – 2027
- Calendar pentru pregătirea perioadei 2021 – 2027
- Strategia Regională de Specializare Inteligentă
- Viitorul Programul Operaţional Regional
- Elementele de noutate ale următoarei perioade de finanțare

Un aspect important al întâlnirii a fost **prezentarea câtorva indicatori statistici esenţiali** despre starea de fapt a Regiunii Vest şi anume:

- Populație și potențialul demografic
- Competitivitate regională (date economice)
- Starea de sănătate a populației
- Nivelul de instruire a populației
- Ocuparea resurselor de muncă
- Infrastructura de transport
- Infrastructura de utilități și locuințe

Prin această prezentare s-a încercat atragerea atenţiei factorilor decidenţi asupra principalelor **nevoi de dezvoltare** din regiune. Totoodată, acest demers a avut rolul de **stimulare a parteneriatului regional** pentru coagularea eforturilor înspre îmbunătăţirea calităţii vieţii din Regiunea VEST.

C. Consultarea publică

Procesul de consultare publică a fost, în mod evident, impactat de apariţia pandemiei COVID-19. Datorită acesteia au fost restricţii în organizarea întâlnirilor de lucru /evenimentelor în format fizic, astfel că aceste constrângeri au determinat ca procesul de consultare publică să se desfăşoare doar în mediul online. **S-a utilizat metoda de consultare publică prin postarea documentelor pe website-ul ADR VEST, respectiv transmiterea înştiinţărilor şi a documentelor pe e-mail.**

ADR Vest a început procesul de elaborare al PDR 2021-2027 în anul 2019, iar până în acest moment s-a realizat următoarele părţi componente ale acestuia şi anume:

- **analiza socio-economică** (localizare geografică și cadrul natural; evoluția populației și potențialul demografic; infrastructura; mediu; economia; cercetare, dezvoltare și inovare; turism; dezvoltare urbană; dezvoltare rurală);
- **analiza SWOT**;
- **analiză zone miniere și orașe industriale** din jud. Hunedoara și Caraș-Severin propuse pentru Fondul de Tranziție Justă (FTJ).
- **Strategia pentru dezvoltarea Regiunii Vest**.

Calendar PDR 2021-2027

SECŢIUNE PDR	CONSULTARE PUBLICĂ	STATUS
Analiza socio-economică	aprilie 2020	✓
Analiza SWOT	aprilie 2020	✓
Analiză zone miniere și orașe industriale	aprilie 2020	✓
Strategia pentru dezvoltarea Regiunii Vest	noiembrie - decembrie 2020	✓
Cadru parteneriat	Proces continuu	Proces continuu

Analiza socio-economică, **analiza SWOT** respectiv **analiza zonelor miniere şi oraşele industriale** au fost supuse consultării publice în perioada **10.04.-20.04.2020**. Documentul a fost postat pe website-ul ADR VEST. De asemenea, au fost trimise e-mailuri de informare partenerilor regionali. În urma consultării publice, s-au primit o serie de observaţii care s-au integrat ulterior în textul PDR.

Documentul supus consultării publice a fost transmis separat prin e-mail şi membrilor CRP.

În perioada **20.11-30.11.2020**, s-a postat spre consultare publică pe website-ul ADR VEST, **Strategia pentru dezvoltare a Regiunii Vest**. În urma consultării publice, s-au primit o serie de observaţii de la entităţi regionale, observaţii care s-au integrat ulterior în textul Strategiei PDR.

Strategia pentru dezvoltarea Regiunii Vest s-a transmis spre consultare publică şi celor 6 Grupuri Tematice Regionale (GTR) în perioada **25-26 noiembrie**.

Grupurile Tematice Regionale au fost constituite în cadrul întâlnirii CRP din data de 20 februarie, participanţii având opţiunea de a se înscrie la unul sau mai multe grupuri tematice de interes. **Astfel s-au transmis e-mailuri cu Strategia de dezvoltare a Regiunii Vest către 33 entităţi.**

De asemenea, Strategia s-a transmis prin e-mail şi la 22 instituţii ale administraţiei publice (primării), altele decât membrii CRP.

În data de **20.01.2021**, ADR Vest a transmis PDR Vest 2021-2027 Agenției pentru Protecția Mediului Timiș (APM TM) în vederea declanșării procedurii de evaluare de mediu, în conformitate cu HG nr. 1076/2004 privind stabilirea procedurii de realizare a evaluării de mediu pentru planuri și programe.

Documentul a fost supus etapei de încadrare a procedurii evaluării de mediu, proces care s-a încheiat cu acordul APM TM, în data de **22.09.2022**.

În perioada derulării procedurii evaluării de mediu (**20.01.2021-22.09.2022)**, documentul PDR Vest 2021-2027 a fost postat pe website-ul ADR Vest, fiind disponibil tuturor partenerilor în vederea transmiterii de observații, completări sau sugestii de îmbunătățire.